منهج الإحسان

حسن بن محمد علی یزدی

بسم الله الرحمن الرحيم

مهیج الاحزان

نویسنده:

حسن بن محمدعلی یزدی

ناشر چاپی:

مشهد

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

فهرست ----- ۵
مهیج الاحزان ----- ۲۲
مشخصات کتاب ----- ۲۲
سرآغاز ----- ۲۲
مقدمه‌ی کتاب ----- ۲۹
نگاهی به آداب سوگواری ----- ۲۹
آداب تعزیه و سوگواری ----- ۲۹
اشاره ----- ۲۹
عزاداری امام حسین تا قیام قائم آل محمد ----- ۳۱
ادله و طرق ذکر مناقب، فضایل، معجزات و عزاداری اهل بیت ----- ۳۲
خروج سیدالشهداء از مدینه‌ی مشرفه به سمت مکه‌ی معظمه و... ----- ۳۴
اشاره ----- ۳۴
ستمدیدگان رانده شده ----- ۳۵
سر پیچی امت ----- ۳۶
چرا عذاب فرود نیامد ----- ۳۷
تاثیر مصایب امام حسین در جهان هستی ----- ۳۹
تاملی دیگر در مصایب امام حسین ----- ۴۱
چگونگی خروج امام حسین از مدینه به سوی مکه ----- ۴۲
مرگ معاویه و بیعت برای یزید ----- ۴۲
امام حسین جدش رسول خدا را در خواب می‌بیند ----- ۴۲
وداع امام حسین با تربت پاک مادرش فاطمه‌ی زهرا؛ و برادرش ----- ۴۳
امام حسن مجتبی ----- ۴۳
حرکت امام حسین از مدینه‌ی منوره ----- ۴۳

حرکت امام حسین و گریه‌ی بانوان بنی هاشم ----- ۴۴
دیدار گروهی از فرشتگان با امام حسین ----- ۴۵
دیدار گروهی از مسلمانان جنیان با امام حسین ----- ۴۵
دیدار امام حسین با ام‌سلمه ----- ۴۵
خروج سرور سعدا سیدالشهداء از مکه‌ی معظمه به سوی عراق و ورود به کربلای معلا ----- ۴۶
اشاره ----- ۴۶
کعبه و احترام آن ----- ۴۷
کعبه و حرم حقیقی ----- ۴۸
اشقیای امت و هتک حرمت حرم الهی ----- ۴۹
شمه‌ای از فضایل بیکران اهل بیت ----- ۵۰
جبرئیل امین در خدمت اهل بیت ----- ۵۱
جبرئیل امین و ناله‌های او در روز عاشورا ----- ۵۲
عجب مصیبت عظیمی! ----- ۵۳
شمه‌ای دیگر از فضایل اهل بیت ----- ۵۴
امام حسین و گریه‌ی کائنات ----- ۵۶
امام حسین و عزداری عرشیان ----- ۵۷
امام حسین و ثواب گریه بر او ----- ۵۸
ورود امام حسین به مکه ----- ۵۸
ارسال نامه از سوی کوفیان ----- ۵۹
پاسخ امام حسین به نامه‌ی کوفیان ----- ۶۰
حرکت امام حسین از مکه ----- ۶۰
گفت‌وگوی امام حسین با محمد بن حنفیه ----- ۶۱
سخنان امام حسین به هنگام حرکت از مکه ----- ۶۱
گفت و گوی امام حسین با ابن عباس ----- ۶۲

گریه‌ی مکه و حرم در مفارقت نور دیده‌ی عالمیان ---- ۶۲
ملاقات امام حسین با فرزدق ---- ۶۲
نامه‌ی عبدالله بن جعفر بن امام حسین توسط دو فرزندش ---- ۶۳
منزل ذات عرق و دیدار امام حسین با بشر بن غالب ---- ۶۳
منزل ثعلبیه و سخنان امام حسین با فرزندش علی اکبر ---- ۶۳
دیدار امام حسین با اباهره ---- ۶۳
منزل قصر بنی مقاتل ---- ۶۴
حرکت امام حسین به سوی کوفه و نخستین اقدام ابن زیاد لعین ---- ۶۴
منزل حاجز و نامه‌ی امام حسین به کوفیان ---- ۶۵
دستگیری قاصد امام حسین ---- ۶۵
منزل خزیمیه و خواب حضرت زینب ---- ۶۵
منزل «عقبهٔ البطن» و نزول امام حسین در آنجا ---- ۶۵
منزله ثعلبیه و خبر شهادت حضرت مسلم ---- ۶۶
امام حسین و نوازش از دختر حضرت مسلم ---- ۶۶
تمجید امام حسین از مقام مسلم ---- ۶۷
منزل زباله و خبر شهادت قاصد امام حسین ---- ۶۷
منزل شراف، و استقبال حر از امام حسین ---- ۶۸
جوشش دریای رحمت امام حسین ---- ۶۸
سخنان امام حسین در جمع افراد حر ---- ۶۹
جلوگیری حر از بازگشت امام حسین ---- ۶۹
ورود امام حسین به قصر بنی‌مقاتل ---- ۷۰
نامه‌ی ابن‌زیاد ملعون به حر ---- ۷۰
نزول امام حسین در کربلا ---- ۷۱
وقایعی که در زمان ورود سیدالشهداء به سرزمین کربلا تا شب عاشورا رخ داد ---- ۷۲

اشاره ----- ۷۲
نگاهی به تقابل میان دنیا و آخرت ----- ۷۲
کیفر و مجازات قاتلان امام حسین ----- ۷۳
پیامبر خدا و خبر شهادت امام حسین ----- ۷۴
عمر سعد لعین در سر دو راهی! ----- ۷۷
محرومیت عمر سعد از حکومت ری ----- ۷۹
نامه‌ی ابن زیاد ملعون به امام حسین ----- ۷۹
ورود عمر سعد ملعون به کربلا ----- ۸۰
نامه‌ی ابن زیاد ملعون به عمر سعد لعین ----- ۸۰
سخنرانی ابن زیاد و تحریک مردم به جنگ امام حسین ----- ۸۰
خروج شمر ملعون و اعزام لشکرهای متعدد به کربلا ----- ۸۱
ابن‌زیاد و فرمان بستن آب فرات ----- ۸۱
اعزام حضرت ابوالفضل با افرادی برای طلب آب ----- ۸۲
گفت و گوی امام حسین با عمر سعد ----- ۸۳
نامه‌ای دیگر از عمر بن سعد به ابن زیاد و پاسخ آن ----- ۸۳
عصر تاسوعا، هجوم لشکر و بی‌تابی حضرت زینب ----- ۸۴
حضرت ابوالفضل و تقاضای مهلت از لشکر ----- ۸۴
در وقایع جان‌سوز و حکایت غم‌اندوز شب عاشورا ----- ۸۵
اشاره ----- ۸۵
نصرت و یاری خدا ----- ۸۵
مصادیق یاری خدا ----- ۸۶
نخستین کسی که دین خدا را یاری نمود ----- ۸۷
طغیان دشمنان اهل بیت ----- ۸۷
امام حسین و یاری از دین خدا ----- ۸۸

اصحاب امام حسین و یاری از دین خدا ----- ۸۸
زهیر بن قین و یاری او از امام حسین ----- ۸۹
ویژگی هایی از یاران امام حسین ----- ۹۰
یاران امام حسین در میدان امتحان ----- ۹۳
شب عاشورا به روایت حضرت سکینه ----- ۹۳
شب عاشورا به روایت امام سجاد ----- ۹۴
شب عاشورا و اعلام وفاداری بنی‌هاشم برای یاری امام حسین ----- ۹۵
شب عاشورا و اعلام حمایت یاران امام حسین ----- ۹۵
شب عاشورا، به روایت امام سجاد ----- ۹۶
شب عاشورا، و سعادت یافتن افرادی از دشمن ----- ۹۶
شب عاشورا، شب عبادت و مناجات ----- ۹۶
شب عاشورا، آخرین شب زندگانی امام حسین ----- ۹۷
سحر عاشورا، و رؤیای امام حسین ----- ۹۸
در وقایع جان سوز صبح عاشورا و پیش از ظهر و ظهر آن ----- ۹۹
اشاره ----- ۹۹
اشاره‌ای به فضایل اهل بیت ----- ۹۹
اشاره‌ای به فضایل امام حسن و امام حسین ----- ۱۰۱
زیارت امام حسین و شمه‌ای از پاداش آن ----- ۱۰۲
اشاره‌ای به عظمت مصیبت امام حسین ----- ۱۰۵
صبح عاشورا، و آمادگی لشکر دشمن ----- ۱۰۶
سخنان بریر در برابر لشکریان ----- ۱۰۷
سخنان امام حسین در برابر لشکر دشمن ----- ۱۰۷
سخنان امام حسین به عمر سعد ----- ۱۰۸
در بیان شهادت بعضی از اصحاب گرامی سید الشهداء ----- ۱۰۹

اشاره ----- ۱۰۹
شهدا و مقام قرب الهی ----- ۱۱۰
مقایسه‌ای بین یاران رسول خدا با یاران امام حسین و برتری شهدای کربلا ----- ۱۱۱
برتری شهدای کربلا ----- ۱۱۳
اخبار از شهادت امام حسین ----- ۱۱۴
مبارزه‌ی یاران امام حسین و شهادت آنان ----- ۱۱۶
مبارزه حر و شهادت او ----- ۱۱۶
مبارزه‌ی بریر همدانی ----- ۱۱۸
مبارزه‌ی وهب بن عبدالله کلبی ----- ۱۱۸
مبارزه‌ی عمرو بن خالد ازدی و فرزندش ----- ۱۱۹
مبارزه‌ی سعد تمیمی ----- ۱۱۹
مبارزه‌ی عمران مذحجی ----- ۱۲۰
مبارزه‌ی مسلم بن عوسجه‌ی اسدی ----- ۱۲۰
شهادت مسلم بن عوسجه و وصیت عاشقانه‌ی او ----- ۱۲۰
شهادت نافع بن هلال و شدت حملات یاران امام حسین ----- ۱۲۰
مبارزه‌ی عمرو انصاری ----- ۱۲۱
روز عاشورا و نماز ظهر آن ----- ۱۲۱
مبارزه‌ی جون، غلام ابوذر ----- ۱۲۲
مبارزه‌ی عمرو بن خالد صیداوی ----- ۱۲۲
مبارزه‌ی حنظله‌ی شامی ----- ۱۲۲
مبارزه‌ی سوید بن عمرو ----- ۱۲۳
مبارزه‌ی حجاج بن مسروق، مؤذن امام حسین ----- ۱۲۳
مبارزه زهیر بن قین بجلی ----- ۱۲۳
مبارزه‌ی حبیب بن مظاهر ----- ۱۲۴

مبارزه‌ی هلال بن نافع بجلی ----- ۱۲۴
مبارزه‌ی جوانی که پدرش در معرکه‌ی جنگ به شهادت رسیده بود ----- ۱۲۴
مبارزه‌ی عابس شاکری و غلام او ----- ۱۲۵
مبارزه‌ی عبدالله و عبدالرحمان غفاری ----- ۱۲۶
مبارزه‌ی غلام ترک امام حسین ----- ۱۲۶
مبارزه‌ی یزید بن زیاد ----- ۱۲۶
مبارزه‌ی ابو عمرو نهشلی ----- ۱۲۷
در بیان کیفیت شهادت اولاد عقیل و قاسم بن حسن ----- ۱۲۷
اشاره ----- ۱۲۷
لزوم احسان و نیکویی به والدین ----- ۱۲۷
امام والد حقیقی ----- ۱۲۸
تفسیر والدین به حسنین ----- ۱۲۸
شکر و احسان به والدین حقیقی ----- ۱۲۹
احسان و نیکی؛ با گریه و عزاداری ----- ۱۳۰
اشاره‌ای به مصایب اهل بیت ----- ۱۳۱
امام حسین و نیل به برترین مقام ----- ۱۳۲
عزاداری امام حسین و ملل دیگر ----- ۱۳۴
در هر مصیبتی بر امام حسین گریه کن! ----- ۱۳۵
مبارزه و جان‌بازی خاندان امام حسین ----- ۱۳۶
مبارزه عبدالله بن مسلم ----- ۱۳۶
مبارزه محمد بن مسلم ----- ۱۳۷
مبارزه‌ی جعفر بن عقیل ----- ۱۳۷
مبارزه‌ی عبدالرحمان بن عقیل ----- ۱۳۷
مبارزه‌ی عبدالله بن عقیل و برخی دیگر از فرزندان عقیل ----- ۱۳۷

مبارزه‌ی فرزندان جعفر ----- ۱۳۷
مبارزه‌ی محمد بن عبدالله جعفر ----- ۱۳۸
مبارزه‌ی عون بن عبدالله جعفر ----- ۱۳۸
مبارزه‌ی فرزندان امام حسن ----- ۱۳۸
مبارزه‌ی حضرت قاسم ----- ۱۳۸
شجاعت حضرت قاسم ----- ۱۳۹
شهادت حضرت قاسم ----- ۱۳۹
امام حسین در بالین حضرت قاسم ----- ۱۴۰
در بیان کیفیت شهادت اولاد امیرالمؤمنین ----- ۱۴۰
اشاره ----- ۱۴۰
ماه‌های حرام و حرمت آنها ----- ۱۴۱
حرمت ماه حرام ----- ۱۴۱
منظور از دوازده ماه در این آیه، چیست؟ ----- ۱۴۱
وجه تعبیر ائمه به شهور ----- ۱۴۲
مقایسه‌ای میان امام حسین و حضرت یحیی ----- ۱۴۴
امام حسین و گریه‌ی فرشتگان و جنیان ----- ۱۴۵
قاتلان امام حسین و ضربات آنان بر دین اسلام ----- ۱۴۵
شمه‌ای از فضایل بی‌کران امام حسین ----- ۱۴۷
شگفتا از کارهای دشمنان ----- ۱۴۷
مهر و محبت رسول خدا نسبت به خاندان خویش ----- ۱۴۹
مبارزه‌ی فرزندان امیر مؤمنان علی ----- ۱۵۱
نگاهی به فضایل حضرت ابوالفضل ----- ۱۵۱
مبارزه‌ی ابوبکر بن علی ----- ۱۵۲
مبارزه‌ی عمر بن علی ----- ۱۵۳

مبارزه‌ی عثمان بن علی ----- ۱۵۳
مبارزه‌ی جعفر بن علی ----- ۱۵۳
مبارزه‌ی عبدالله بن علی ----- ۱۵۳
علمدار کربلا، حضرت ابوالفضل عازم میدان می‌شود ----- ۱۵۳
سردار وفا در میدان کربلا ----- ۱۵۴
سقای کربلا و حرکت به سوی فرات ----- ۱۵۴
شهادت حضرت ابوالفضل ----- ۱۵۵
سید الشهداء در بالین سقای کربلا ----- ۱۵۶
در بیان کیفیت شهادت نوباوه‌ی حیدر و شبه پیغمبر حضرت علی اکبر ----- ۱۵۶
اشاره ----- ۱۵۶
مشیت الهی و آزمایش بندگان ----- ۱۵۷
آزمایش الهی و بشارت صابران ----- ۱۵۷
صبر خاتم انبیا و شمه‌ای ازمصایب اهل بیت ----- ۱۵۸
مصیبت امام حسین بزرگترین مصیبت‌ها ----- ۱۵۹
سیدالشهداء و مقام صبر او ----- ۱۶۰
امام حسین و صبر و رضای الهی ----- ۱۶۱
امام حسین و علت گریه‌ی آن حضرت در روز عاشورا ----- ۱۶۱
صبر امام حسین و پاداش خداوند متعال ----- ۱۶۳
بلایای اولیا و کرامات آنان ----- ۱۶۴
امام حسین سرآمد اولیای الهی ----- ۱۶۵
اشاره‌ای به مصایب حضرت یحیی ----- ۱۶۶
مقایسه‌ای میان مصایب جان‌سوز امام حسین و پیامبران الهی ----- ۱۶۷
ابراهیم خلیل و ذبح عظیم ----- ۱۶۸
نگاهی به فضایل حضرت علی اکبر ----- ۱۶۹

حضرت علی‌اکبر آماده‌ی مبارزه می‌شود ----- ۱۷۰
مبارزه‌ی حضرت علی‌اکبر ----- ۱۷۱
نگاهی به شجاعت حضرت علی‌اکبر ----- ۱۷۱
شهادت حضرت علی‌اکبر ----- ۱۷۲
شهادت حضرت علی‌اکبر و ناله‌های اهل حرم ----- ۱۷۲
شهادت حضرت علی‌اکبر و ناله‌های حضرت سکینه ----- ۱۷۳
در بیان محاربه‌ی سیدالشهدا بنفسه الشریف ----- ۱۷۳
اشاره ----- ۱۷۳
امام حسین صاحب نفس مطمئنه ----- ۱۷۳
امام حسین و مقام رضا و محبت ----- ۱۷۴
مقایسه‌ای جالب ----- ۱۷۵
امام حسین زینت عرش الهی ----- ۱۷۶
امام حسین و مهر پنهانی او در دل‌ها ----- ۱۷۶
شما تاب شنیدن فضایل ما را ندارید ----- ۱۷۷
امام حسین و حب خدا و رسول او نسبت به او ----- ۱۷۸
محمد و آل محمد واسطه‌ی آفرینش عالم و... ----- ۱۷۹
مصیبتی که انبیا تاب شنیدن آن را نداشتند ----- ۱۸۰
تاثیر مصیبت امام حسین در اشیا ----- ۱۸۲
بزرگترین مصیبت ----- ۱۸۴
عاشورا، روز حزن و اندوه ----- ۱۸۶
روز عاشورا و تنهایی امام حسین ----- ۱۸۹
امام سجاد و یاری از امام حسین ----- ۱۸۹
روز عاشورا و شهادت حضرت علی‌اصغر ----- ۱۸۹
امام حسین و وداع او با اهل حرم ----- ۱۹۰

امام حسین عازم میدان می‌شود ----- ۱۹۱
امام حسین در برابر لشکر ----- ۱۹۲
امام حسین و وداع دیگری با اهل حرم ----- ۱۹۲
شجاعت سیدالشهداء در سرزمین کربلا ----- ۱۹۳
بازگشت به خیام و دلداری اهل حرم ----- ۱۹۴
امام حسین و حمله‌ی مجدد به لشکر ----- ۱۹۴
امام حسین و وداع دیگر ----- ۱۹۵
وداع امام حسین با فرزندش امام سجاد ----- ۱۹۵
شیر بیشه‌ی شجاعت و حمله‌ی دیگر ----- ۱۹۶
حملات شجاعانه‌ی امام حسین و ناتوانی لشکریان ----- ۱۹۶
روز عاشورا و تشنگی امام حسین ----- ۱۹۷
امام حسین و چهارمین حمله بر روبه صفتان ----- ۱۹۷
امام حسین و زخم‌های بدن شریفش ----- ۱۹۸
آخرین لحظات زندگی امام حسین ----- ۱۹۸
امام حسین و وداعی دیگر ----- ۱۹۹
امام حسین در محاصره‌ی دشمنان ----- ۱۹۹
آخرین لحظات امام حسین و شهادت عبدالله بن حسن ----- ۲۰۰
واپسین لحظات امام حسین ----- ۲۰۰
حضرت زینب در قتلگاه ----- ۲۰۰
امام حسین در قتلگاه ----- ۲۰۱
شهادت امام حسین به روایت هلال بن نافع ----- ۲۰۱
وقایع بعد از شهادت سیدالشهداء و تاراج خیمه‌ها ----- ۲۰۲
اشاره ----- ۲۰۲
امت و پاداش رسالت ----- ۲۰۲

برترین اعمال ----- ۲۰۴
ولایت اهل بیت و پذیرش اعمال ----- ۲۰۴
شگفتا از رفتار امت ----- ۲۰۵
محبت به اهل بیت واجب‌ترین واجبات ----- ۲۰۶
مراتب محبت ----- ۲۰۶
مهر امام حسین و سیلان اشک ----- ۲۰۷
تاثیر محبت و معرفت در مصیبت ----- ۲۰۸
اهل بیت در مصایب سیدالشهداء ----- ۲۰۹
لحظاتی که امام حسین به شهادت رسید ----- ۲۱۱
بازگشت اسب امام حسین به خیمه‌ها و استقبال اهل حرم ----- ۲۱۲
عمر سعد لعین و فرمان آتش زدن خیمه‌ها و تاراج آنها ----- ۲۱۲
تاراج خیمه‌ها به روایت فاطمه‌ی صغری ----- ۲۱۳
روایت دیگری از فاطمه‌ی صغری ----- ۲۱۴
بدن مطهر امام حسین در زیر سم اسبان ----- ۲۱۵
اهل بیت امام حسین و آغاز اسارت آنان ----- ۲۱۶
عبور اهل بیت از کنار قتلگاه ----- ۲۱۶
ناله‌های جانسوز زینب کبری در قتلگاه ----- ۲۱۷
بدن مطهر امام حسین و ناله‌های حضرت سکینه ----- ۲۱۸
قتلگاه و شدت اندوه امام سجاد و دلداری حضرت زینب ----- ۲۱۸
در بیان کیفیت ورود کاروان الم و محنت به کوفه ----- ۲۱۹
اشاره ----- ۲۱۹
همه از آن خداست ----- ۲۱۹
امام حسین و انبیای عظام ----- ۲۲۰
امام حسین و حضرت آدم ----- ۲۲۰

امام حسین و حضرت نوح ----- ۲۲۰
امام حسین و حضرت سلیمان ----- ۲۲۰
امام حسین و حضرت ابراهیم ----- ۲۲۱
امام حسین و حضرت موسی ----- ۲۲۱
امام حسین و حضرت عیسی ----- ۲۲۲
شمه‌ای از شگفتی‌های امام حسین ----- ۲۲۲
امام حسین و حضرت اسماعیل و حضرت یحیی ----- ۲۲۳
زیارت امام حسین و ارواح مقدسه‌ی پیامبران الهی ----- ۲۲۴
گریه‌ی جنیان بر امام حسین ----- ۲۲۵
سرهای مطهر شهداء در بالای نیزه‌ها ----- ۲۲۶
فرستادن سر مطهر امام حسین به سوی ابن زیاد ----- ۲۲۷
سر مطهر امام حسین و تنور خولی ----- ۲۲۷
ورود اسرای اهل بیت به کوفه ----- ۲۲۸
خطبه‌ی حضرت زینب در جمع مردم کوفه ----- ۲۲۸
خطبه‌ی حضرت فاطمه‌ی صغری در جمع مردم کوفه ----- ۲۳۰
خطبه‌ی حضرت ام‌کلثوم در جمع مردم کوفه ----- ۲۳۰
خطبه‌ی سیدالساجدین در جمع مردم کوفه ----- ۲۳۱
ورود اهل بیت به کوفه، به روایت مسلم جصاص ----- ۲۳۲
کوفه و گفت‌وگوی زینب با سر مطهر امام حسین ----- ۲۳۲
اسرای اهل بیت و مجلس ابن‌زیاد ملعون ----- ۲۳۳
گفت‌وگوی امام سجاد با ابن‌زیاد ملعون ----- ۲۳۴
مجلس ابن‌زیاد لعین و اعتراض زید بن ارقم ----- ۲۳۴
حکم ابن زیاد ملعون به زندانی نمودن اسرای اهل بیت ----- ۲۳۵
سر مقدس امام حسین و قرائت قرآن ----- ۲۳۵

عبیدالله زیاد و نامه‌ی او به یزید ملعون و عمرو بن سعید ---- ۲۳۶
مدینه و خبر شهادت امام حسین و اصحاب او ---- ۲۳۶
در بیان کیفیت ورود کاروان الم و محنت به شام غم و حکایات شام ---- ۲۳۸
اشاره ---- ۲۳۸
پیمان‌شکنان از امت‌های مختلفه ---- ۲۳۸
مقایسه‌ای میان امت‌های پیشین با امت مرحومه ---- ۲۳۹
بزرگترین ستم در طول تاریخ ---- ۲۴۰
اشاره‌ای به فضایل و مقامات اهل بیت ---- ۲۴۱
امام حسین و کرم و بخشش آن حضرت ---- ۲۴۱
امام حسین و عبادت آن بزرگوار ---- ۲۴۲
نخستین مؤسسان ظلم بر اهل بیت ---- ۲۴۳
شهادت سیدالشهداء و نامه‌ی عبدالله بن عمر به یزید بن معاویه ---- ۲۴۳
حرکت عبدالله بن عمر بن سوی یزید ---- ۲۴۳
شجره‌ی ملعونه‌ی بنی‌امیه و جنایات آنان ---- ۲۴۵
مجملی از احوال فاطمه‌ی زهرا در روز محشر ---- ۲۴۷
حرکت اهل بیت از کوفه به سوی شام ---- ۲۴۸
ورود اسرای اهل بیت به تکریت ---- ۲۴۹
ورود اسرای اهل بیت به وادی النخله ---- ۲۴۹
ورود اسرای اهل بیت به مرشاد ---- ۲۴۹
ورود اسرای اهل بیت به بعلبک ---- ۲۴۹
سر مطهر امام حسین و راه شام ---- ۲۵۰
مصایب اهل بیت در راه شام ---- ۲۵۲
اسرای اهل بیت در نزدیکی شام ---- ۲۵۳
ورود اسرای اهل بیت به شام و اشعار یزید ملعون ---- ۲۵۳

ورود اسرای اهل بیت به شام به روایت سهل ساعدی ---- ۲۵۴
سر مطهر امام حسین و مسلمان شدن نصرانی و... ---- ۲۵۵
ورود اسرای اهل بیت به شام و شادی بنی‌امیه ---- ۲۵۵
اسرای اهل بیت و رفتار شامیان ---- ۲۵۵
یزید لعین و خبر شهادت امام حسین ---- ۲۵۶
سر مطهر امام حسین و تکلم آن در شام ---- ۲۵۶
ورود اسرای اهل بیت به مجلس یزید ملعون ---- ۲۵۶
سرمطهر امام حسین در مجلس یزید و ناله‌های جان‌سوز اهل بیت ---- ۲۵۷
سر مطهر امام حسین و جسارت یزید لعین و اعتراض ابوبرزه‌ی اسلمی ---- ۲۵۸
سخنان زینب کبری در مجلس یزید ---- ۲۵۸
مجلس یزید لعین به روایت امام رضا ---- ۲۵۹
مجلس یزید ملعون به روایت دیگر ---- ۲۵۹
گفت‌وگوی حضرت سکینه با یزید ملعون ---- ۲۵۹
گفت‌وگوی حضرت زینب با یزید لعین ---- ۲۶۰
تقاضای مرد شامی از یزید، فاطمه را به خدمتکاری ---- ۲۶۰
مجلس یزید و اعتراض نصرانی به او ---- ۲۶۱
زندانی نمودن اسرای اهل بیت در خرابه‌ی شام ---- ۲۶۲
سر مقدس امام حسین بر در خانه‌ی یزید و اعتراض زن او ---- ۲۶۲
سر مطهر امام حسین و انبیای عظام الهی ---- ۲۶۲
مجلس یزید لعین و اعتراض سفیر روم ---- ۲۶۴
سر مطهر امام حسین و سخن رأس الجالوت ---- ۲۶۵
سخنان خطیب یزید لعین و اعتراض امام سجاد ---- ۲۶۵
سخنان امام سجاد در مجلس یزید لعین ---- ۲۶۵
سخنان امام سجاد و وحشت یزید لعین ---- ۲۶۶

گفت‌وگوی امام سجاد با منهال ----- ۲۶۶
مجلس یزید و اعتراض یکی از علمای یهود ----- ۲۶۷
خواب سکینه‌ی مظلومه در شام محنت‌انجام و بیان آن به یزید ----- ۲۶۷
خواب دیدن هند، زن یزید ----- ۲۶۸
عزاداری اهل بیت در شام ----- ۲۶۹
در بیان کیفیت ورود اهل بیت و اسیران به مدینه مشرفه ----- ۲۶۹
اشاره ----- ۲۶۹
حکم کسی که مظلومانه کشته شده است ----- ۲۷۰
امام حسین و منتقم او ----- ۲۷۰
رجعت و شکایت حضرت فاطمه در آن ----- ۲۷۱
اشاره‌ای به چگونگی ظهور حضرت صاحب‌الأمر ----- ۲۷۲
شکوه‌های امیرالمؤمنان علی مرتضی و امام حسن مجتبی ----- ۲۷۳
شکوه‌های سیدالشهداء و یاران آن حضرت ----- ۲۷۴
فرجام بد ستمگران ----- ۲۷۵
کیفر قاتلان شهدای کربلا در دنیا ----- ۲۷۶
زندگی در انتظار دولت اهل بیت ----- ۲۷۷
به زودی انتقام خون امام حسین گرفته خواهد شد ----- ۲۷۸
بازگشت اهل بیت به مدینه ----- ۲۷۹
اربعین امام حسین و ورود اهل بیت به کربلا ----- ۲۸۰
عزاداری اهل بیت در کربلا ----- ۲۸۰
کربلا و ناله‌های اهل بیت ----- ۲۸۱
جابر بن عبدالله انصاری و زیارت اربعین ----- ۲۸۱
تحقیقی در مورد نخستین اربعین امام حسین ----- ۲۸۱
وداع اهل بیت از کربلا ----- ۲۸۲

ورود اهل بیت به مدینه ---- ۲۸۲
مدینه و خبر شهادت امام حسین ---- ۲۸۲
مدخل شهر مدینه و سخنان امام سجاد ---- ۲۸۳
استقبال محمد بن حنفیه از کاروان اهل بیت ---- ۲۸۴
مدینه و مرثیه‌های جان‌سوز ام‌کلثوم ---- ۲۸۴
مدینه و ناله‌های جان‌کاه زینب کبری ---- ۲۸۵
پایان غم با ظهور مولای عالمیان ---- ۲۸۵
پاورقی ---- ۲۸۶
درباره مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان ---- ۳۱۹

مهیج الاحزان

مشخصات کتاب

سرشناسه : یزدی، حسن‌بن محمدعلی، قرن ق۱۳

عنوان و نام پدیدآور : مهیج الاحزان/ تالیف حسن‌بن محمدعلی یزدی

مشخصات نشر : مشهد.

مشخصات ظاهری : ص ۳۴۳

وضعیت فهرست نویسی : فهرستنویسی قبلی

شماره کتابشناسی ملی : ۲۱۲۰۶۵

سرآغاز

بسم الله الرحمن الرحیم جهان هستی، لباس آفرینش نپوشیده بود، هنوز از زمین و زمان خبری نبود نه فلکی، نه ستاره‌ای نه آسمانی و نه زمینی...آفریدگار هستی بادست قدرت خویش انوار حجت‌های خود را لباس آفرینش پوشانید..آنگاه به جهت وجود چنین انوار پاکی، جهان هستی پدید آمد، آخرین سفیر خدا از عرش الهی در این کره‌ی خاکی اجلال نزول فرمود، تا فطرت پاک انسان‌ها را بارور ساخته و به سوی خدا هدایت نماید.او به عنوان عصاره‌ی آفرینش، پیام همه‌ی پیام‌آوران را با خود آورده و به احساس پاک پیروان همه‌ی مذاهب و آیین‌ها ارج نهاده و انسان‌ها را برای سیر در مسیر کمال انسانی رهنمون می‌شود.... او با مهر بی‌کران خویش، در دل‌های انسان‌های پاک نفوذ نموده و محبت خود و خاندانش را در کانون دل آنان جای می‌دهد.آوازه‌ی مهر و محبت او و خاندانش در جهان هستی طنین‌انداز می‌گردد. پرچم عدل او، که آخرین پرچم مهر و لطف الهی است، در بلندترین قله‌های کمال انسانی به اهتزاز درمی‌آید.پاکی و کرامت، مهر و محبت، وقار و متانت، ادب و امانت، دادخواهی و عدالت و هزاران فضیلت و برتری دیگری فرهنگ آیین او را، که مکمل همه‌ی آیین‌های الهی است، تشکیل می‌دهد...او برگزیده الهی است، و آخرین پیامبر او، دین وآیین او، ناسخ تمام آیین‌هاست و همه‌ی پیامبران مژده‌ی او را بر امت‌های خود داده‌اند.اینک جهان هستی در قبضه‌ی [صفحه ۲۲] اختیار اوست و او در مأموریت الهی خویش، جانشینانش را - که هدایتگران جامعه‌ی جهانی به سوی کمال انسانی هستند - معرفی نمود.آری، او پیامبر خدا، محمد مصطفی صلی الله علیه و آله است که آیین خویش را با اجرای فرمان الهی در معرفی نخستین وصی و جانشین خویش، علی مرتضی علیه‌السلام به کمال رسانید و راه هدایت را به سوی جهانیان باز نمود.پیامبر رحمت صلی الله علیه و آله از طریق وحی الهی، چشم‌اندازی برای مردم، به جهان آینده گشود و آنان را در مسیر حرکت به سوی کمال و تعالی از وجود خار و خاشاک‌ها آگاه کرد و با خفاشان کوردلی که کمر همت بر جلوگیری از تابش زیبای آفتاب ولایت بسته بودند، آشنا ساخت..... شهر مدینه به وجود او و خاندانش افتخار می‌نماید، آفتاب آن در برابر درخشش انوار آنان، نقاب ابر بر خود می‌زند. بار دیگر فرشته وحی، اجازه‌ی ورود می‌طلبد تا مژده‌ی فرزندی را به پیامبر رحمت صلی الله علیه و آله بدهد.این بار مژده با غم، شادی با حزن و خوشحالی با گرفتگی آمیخته است.آری، مژده‌ی تولد امام حسین علیه‌السلام همزمان، جهان هستی را غرق در شادی و سرور کرده و در غم و اندوه فروبرد.جبرئیل امین عرض کرد:«یا محمد! ان الله یقرء علیک السلام و یبشرک بمولود یولد من فاطمه علیهاالسلام تقتله امتک من بعدک...؛» [۱] .ای محمد! خداوند برای تو سلام می‌فرستد، و مژده‌ی فرزندی را از فاطمه علیهاالسلام به تو می‌دهد، فرزندی که پس از تو، امتت او را خواهند کشت...مادر والامقام آن مولود عزیز - که خود، نه تنها حجت الهی است؛ بلکه حجت پیشوایان معصوم علیهم‌السلام نیز هست - آماده‌ی اجرای فرمان الهی شده و چنین مولود الهی را حمل

می‌نماید. روزهای تولد فرا می‌رسد، و آن کودک زیبا با قدوم خویش جهان هستی را روشن می‌نماید.این بار جبرئیل امین برای تبریک تولد او، با لوحی سبز از جانب خدا خدمت [صفحه ۲۳] پیامبر صلی الله علیه و آله شرفیاب می‌شود.رسول خدا صلی الله علیه و آله آن لوح را به دختر عزیزش، فاطمه‌ی زهرا علیهاالسلام می‌بخشد، خداوند متعال در آن لوح سبز، حجت خویش، امام حسین علیه‌السلام را چنین معرفی می‌نماید:«... و جعلت حسینا خازن وحیی، و أکرمته بالشهادة و ختمت له بالسعادة، فهو أفضل من استشهد، و أرفع الشهداء درجة، جعلت کلمتی التامة معه، و الحجة البالغة عنده، بعترته اثیب و اعاقب...»؛ [۲] .و حسین را نگهبان گنجینه‌ی وحی‌ام قرار دادم، او را به شهادت گرامی داشته، فرجام کارش را به سعادت پایان دادم، او برترین شهید و از همه‌ی شهیدان درجه‌اش برتر است، کلمه‌ی تامه‌ی خودم را با او قرار دادم و حجت بالغه‌ی خودم را بدو سپردم و پاداش و کیفرم را به وسیله‌ی خاندان او انجام می‌دهم...زمان به سرعت سپری می‌شود، پیامبر رحمت صلی الله علیه و آله، با مهر بی‌کران خویش، فرزندش را پرورش می‌دهد، آن گونه که می‌فرماید:«حسین منی و أنا من حسین»؛ حسین از من است و من از او هستم. [۳] .و مردم را از مهر خدا و خودش نسبت به امام حسین علیه‌السلام آگاه می‌سازد.از سوی دیگر، جنایاتی را که منافقان، در مورد خاندانش مرتکب شده و خواهند شد، بازگو می‌نماید، مردم را از فرجام چنین اعمالی، آگاه می‌نماید.زمان در حرکت است، آخرین لحظات زندگی حضرتش فرامی‌رسد، باز در آن حال، سفارش های اکید خود را درباره‌ی خاندانش بیان نموده و می‌فرماید:«یا أیها الناس! انی قد خلفت فیکم الثقلین: کتاب الله و عترتی... لن یفترقا حتی یردا علی الحوض...». [۴] .ای مردم! من در میان شما دو امانت گرانبها باقی می‌گذارم: کتاب خدا و عترتم... این دو امانت از هم جدا نخواهند شد تا در ساحل حوض کوثر بر من وارد گردند...پیامبر خدا صلی الله علیه و آله با همه‌ی تلاش خویش، پیام الهی را به بهترین وجه به جهانیان [صفحه ۲۴] می‌رساند، اینک روح نورانی او به سوی عرش الهی در حرکت است و امور بندگان خدا را به وصی و جانشین خود علی مرتضی علیه‌السلام می‌سپارد.منافقان کوردل، در کمین نشسته و منتظر فرصتی هستند که مسیر هدایت و پیامبری را از ولایت و امامت تحریف و تغییر دهند.آنان با تمام توان با شیاطین جنی و انسی همدست شده و در حالی که هنوز بدن شریف رسول خدا صلی الله علیه و آله دفن نشده، در پایگاه شیطانی خود، سقیفه‌ی بنی‌ساعده، در برابر امر خداوند متعال و پیام‌های پیامبر خدا صلی الله علیه و آله خلیفه‌ای برای مسلمانان می‌تراشتند و همه‌ی دستورات خدا و رسول او را زیر پا گذاشته و افکار شیطانی خود را عملی ساخته و در برابر پرتو آفتاب ولایت، امیرمؤمنان علی علیه‌السلام ابرهای نفاق، کینه‌توزی، دشمنی و ظلم و ستم... تشکیل می‌دهند و برای رسیدن به اهداف شوم خویش از هیچ جنایتی فروگذار نمی‌کنند.... خانه‌ی وحی و عصمت را به آتش می‌کشند؛بدن‌های گوشوارگان عرش الهی و جگر گوشه‌گان پیامبر رحمت صلی الله علیه و آله را می‌لرزانند؛دخت نبوت، فاطمه‌ی زهرا علیهاالسلام را مورد شتم و جرح قرار می‌دهند؛دستان شیرخدا، علی مرتضی علیه‌السلام را با طناب نفاق بسته و به سوی مسجد می‌کشانند؛و بندگان مؤمن خدا را به ذلت می‌کشانند و...بدینسان دنیا را از پرتوافشانی این انوار الهی، محروم و آن را مورد تاخت و تاز ستمگران قرار می‌دهند...آفریدگار هستی شاهد و گواه همه‌ی این جنایات است. او از درد دل حجت‌های خویش آگاه و در کمین ستمگران، منافقان و کافران است.زمان همچنان سپری می‌شود، حکومت نفرین شده‌ی حبتری [۵] پایه‌های شوم خود را استحکام می‌بخشد و طغیانگران و ستمگران یکی پس از دیگری روی کار می‌آیند، تا این که نوبت به ستمگری بنام یزید می‌رسد. او در یک اقدام جنایتکارانه [صفحه ۲۵] پا از ستمگران گذشته‌اش فراتر گذاشته و در دیدگان همگان، فرمان قتل، حجت خدا، گل رسول خدا صلی الله علیه و آله، جگر گوشه‌ی فاطمه‌ی زهرا علیهاالسلام، میوه‌ی دل علی مرتضی علیه‌السلام، یعنی امام حسین علیه‌السلام را صادر می‌کند.اسوه‌ی تقوا و شهامت، بزرگی و کرامت، امام حسین علیه‌السلام ولایت و پیشوایی جهان هستی را در اختیار دارد، و با الهام از پروردگار خویش به وظیفه‌ی خودش عمل و در یک حرکت الهی نقشه‌های شوم ستمگران را نقش بر آب می‌نماید...آن بزرگوار در این وادی عاشقانه، آنچه دارد در طبق اخلاص گذاشته و به پیشگاه حضرت احدیت تقدیم می‌نماید و با این عمل خویش، گوی سبقت تقرب را از همه‌ی پیامبران و

اولیـای الهی و فرشـتگان مقرب می‌برد.او در صـحرای بی‌آب و علف کربلاـ گلسـتانی از بهـترین گل‌هـای جهـان هستی را بـا خون رنگین آنان زینت می‌دهد و جهان را برای انتقام خون آن بزرگوران و اقامه‌ی عدل الهی توسط فرزندش حضـرت مهدی – عجل الله تعالی فرجه الشریف – متوجه می‌سازد.آنگاه که همه‌ی عزیزان و یاورانش در خون خویش غلطیده و خود آماده‌ی جانبازی می‌شود، چهره‌ی عالم هستی و عرش و عرشـیان دگرگون می‌شود.فرزند بزرگوارش امام باقر علیه‌السـلام آن لحظه جان‌سوز و دل‌خراش را به تصویر کشـیده و می‌فرمایـد:«... لما قتل جـدی الحسـین علیه‌السـلام ضـجت الملائکهٔ الی الله عزوجل بالبکاء و النحیب و قالوا: الهنا و سیـدنا! أتغفل عمن قتل صـفوتک و ابن صـفوتک و خیرتک من خلقک؟فأوحی الله عزوجل الیهم: قروا ملائکتی، فوعزتی و جلالی! لأـنتقمن منهم و لو بعـد حین.ثم کشف الله عزوجل عن الأئمـهٔ من ولـد الحسـین علیه‌السـلام للملائکـهٔ.فسـرت الملائکـهٔ بـذلک، فاذا أحدهم قائم یصـلی، فقال الله عزوجل: بذلک القائم أنتقم منهم. [۶] . [صفحه ۲۶] ... هنگامی که جدم امام حسـین علیه‌السلام کشته شد، فرشتگان به سوی خدای متعال ضجه نمودند و با گریه و زاری فریاد زدند، و گفتند: ای خدای ما! و ای سید ما! آیا از کسی که برگزیـده و فرزنـد برگزیـده‌ی تـو و بهـترین فرد از مخلوقـات تو را کشـته، غفلت می‌نمـایی؟!خـدای متعـال به آنهـا وحی فرمود: ای فرشـتگان من! آرام باشید؛ قسم به عزت و جلالم! البته از آنها انتقام خواهم گرفت، گرچه پس از گذشت زمان باشد.آنگاه امامان از فرزندان امام حسـین علیه‌السلام را به فرشتگان نشان داده و آنها از دیدن این منظره مسرور شدند، نگاه کردند، دیدند که یکی از آن بزرگواران ایسـتاده و نمـاز می‌خوانـد.خداونـد متعـال فرمود: با این کسـی که ایسـتاده است، ازآنها انتقام خواهم گرفت.آری، انتقام، انتقـام از کسـانی کـه بی‌رحمـانه و مظلومـانه حجـت خـدا را بـه شـهادت رسانـده و خانـدان او را مـورد سـتم قرار داده و بـه اسـارت گرفتنـد؛انتقـام از کسـانی که حتی به کودک شـیرخوار امـام حسـین علیه‌السـلام رحم نکرده و با تیری سه شـعبه، چنان گلوی از گل نازکتر او را دریدند که صبر و قرار مهربان‌ترین فرد روی زمین، امام حسـین علیه‌السلام را گرفتند و خدای مهربان او را دستور صبر و شکیب داد.آنـان در صـحرای کربلاـ چنـان مصایبی را به وجود آوردنـد که همه‌ی مصایب دنیا در برابر آن کوچک است.آنگاه که یادگار کربلای حسـینی، امام سجاد علیه‌السلام با کاروان ستمدیده‌ی اهل بیت علیهم‌السلام به مدینه منوره باز می‌گردد، به گوشه‌ای از مصایب خاندان خویش اشاره کرده و می‌فرماید:«... أیها الناس! أصـبحنا مطردین مشردین شاسعین عن الأمصار، کأنا أولاد ترک و کابـل، مـن غیر جرم اجترمنـاه، و لاـ مکروه ارتکبنـاه، و لاـ ثملـهٔ فی الاسـلام ثلمناهـا، مـا سـمعنا بهـذا فی آبائنـا الأـولین، ان هـذا الا اختلاق.فوالله! لو أن النبی صـلی الله علیه و آله تقـدم الیهم [فی قتالنا کما تقدم الیهم] فی الوصایهٔ بنا لما زدادوا علی ما فعلوا بنا، فانا لله و انا الیه راجعون، من مصـیبهٔ ما أعظمها، و أوجعها، و أفجعها، و أکظها، و أقطعها، و أمرها، و أفدحها، فعند الله نحتسـبه فیما [صـفحه ۲۷] أصابنـا، و مـا بلغ انه عزیز ذو انتقام.» [۷] .... ای مردم! ما طرد شـده و رانـده شـدیم، ما را دور شـهرها گردانیدنـد، گویا که ما از فرزنـدان ترک و کابل هستیم، و این مصایب را بر ما روا داشـتند بـدون آن که جرم و گناهی را مرتکب شویم. نه مکروهی را انجام دادیم، و نه رخنه‌ای در اسـلام به وجود آوردیم. ما همانند این مصایب را در آبا و اجداد خود نشـنیدیم، این نیست جز این که از نزد خود بافتند – یعنی دروغی که ساخته شده است.به خدا سوگند! اگر پیامبر صلی الله علیه و آله در [مورد جنگ با ما] به آنها سفارش می‌نمود، بیش از آن که بر ما سـتم کردند؛ انجام نمی‌داند. پس «انا لله و انا الیه راجعون» از مصـیبتی که چقدر بزرگ‌تر، دردناک‌تر، فجیع‌تر، با مشـقت‌تر، برنده و تلخ‌تر است.بنابراین، از مصایبی که به ما رسـیده و ما را احاطه کرده در پیشـگاه خدا اجر و پاداش خود را می‌طلبیم که او غـالب و صاحب انتقام است.آری، مصایبی که بر آنان روا داشـتند بی‌نظیر بود و جز با انتقام منتقم آن، قابل تحمل نیست، چرا که خون خدا هرگز از جوشـش باز نمی‌ایسـتد تا منتقم آن بپا خیزد و با نابودی سـتمگران، جهان را آباد و مرهمی بر دل داغـدار مؤمنـان بگـذارد.این حقیقتی است که شـخص امـام حسـین علیه‌السـلام نیز بارها در این حرکت خویش به آن اشاره کرده و گوشـزد می‌نمود.امام سـجاد علیه‌السـلام می‌فرماید: پدر بزرگوارم امام حسـین علیه‌السلام می‌فرمود:«یا ولدی! یا علی! والله! لا یسکن دمی حـتی یبعـث الله المهـدی علیه‌السـلام...» [۸] .ای فرزنـدم! ای علی! سوگنـد به خـدا! آنگـاه که کشـته شـوم جوشـش خـونم بـاز

نمی‌ایستد تا آن که خداوند متعال مهدی علیه‌السلام را برای انتقام برانگیزد...آری، این اصل انتقام الهی است که دل همه‌ی انبیا، اولیا و منتظران دولت الزهراء علیهاالسلام را شفا می‌دهد، مسأله مهمی که هر مظلوم ستمدیده با یاد آن، دلش آرام [صفحه ۲۸] می‌گیرد.این امر مهم انتقام و این مدال افتخار به حضرت مهدی علیه‌السلام عنایت شده و نام نامی آن حضرت به این عنوان زیبا معروف گشته است. مأموریت مهمی که آرزوی همه‌ی انبیا، اولیا و جانشینان آنان بوده است.امر مقدسی که خداوند متعال در قرآن می‌فرماید:(و من قتل مظلوما فقد جعلنا لولیه سلطانا فلا یسرف فی القتل) [۹] .«و هر کس که مظلومانه کشته شود ما برای ولی او سلطه و (حق قصاص و انتقام) قرار دادیم، پس در قتل اسراف نکند».این آیه‌ی شریفه گویای این است که خونخواهی از ستمدیدگان و مظلومان امری الهی است و کدامین خون بالاتر از خون انبیا، اولیا و مظلومان است؟آنگاه که از تفسیر این آیه‌ی شریفه از امام صادق علیه‌السلام می‌پرسند، در پاسخ می‌فرماید:«ذلک قائم آل محمد علیهم‌السلام یخرج فیقتل بدم الحسین بن علی علیهماالسلام...» [۱۰] .منظور از سلطان در این آیه، قائم آل محمد علیهم‌السلام است که آنگاه قیام نماید به خونخواهی امام حسین بن علی علیهماالسلام دشمنانش را می‌کشد و انتقام می‌گیرد.به راستی که حضرت مهدی علیه‌السلام انتقام خون پیامبران و فرزندان آنان را می‌گیرد، و او منتقم از جانب خدا، رسول او و امامان معصوم علیهم‌السلام است.«اذا قام قائمنا انتقام لله و لرسوله و لنا أجمعین.» [۱۱] .هنگامی که قائم ما علیه‌السلام قیام کند برای خدا، رسولش و همه‌ی ما انتقام خواهد گرفت.انتقام، این نظام زیبایی که خداوند مهربان با آن همه‌ی جباران و ستمگران را تهدید نموده و به ستمدیدگان و مظلومان امید داده است. [صفحه ۲۹] پیامبر خدا صلی الله علیه و آله در ضمن حدیث زیبایی به این امر مهم اشاره نموده و می‌فرماید:«لما اسری به أوحی الی ربی جل جلاله – و ساق الحدیث –... الی أن قال:فرفعت رأسی فاذا أنا بأنوار علی و فاطمهٔ والحسن والحسین، و علی بن الحسین، و محمد بن علی، و جعفر بن محمد، و موسی بن جعفر، و علی بن موسی، و محمد، والحسن بن علی، و الحجهٔ بن الحسن القائم فی وسطهم، کأنه کوکب دری.قلت: یا رب من هؤلاء؟قال: هؤلاء الأئمهٔ، و هذا القائم الذی یحل حلالی، و یحرم حرامی، و به أنتقم من أعدائی، و هو راحهٔ لأولیائی، و هو الذی یشفی قلوب شیعتک من الظالمین و الجاحدین و الکافرین.فیخرج اللات والعزی طریین، فیحرقهما، فلفتنهٔ الناس بهما یومئذ أشد من فتنهٔ العجل والسامری» [۱۲] .در شب معراج خداوند به من وحی فرمود که: سرت را بلند کن.وقتی سر برآوردم، در آن هنگام انوار علی، فاطمه، حسن، حسین، علی بن الحسین، محمد بن علی، جعفر بن محمد، موسی بن جعفر، علی بن موسی، محمد بن علی، علی بن محمد، حسن بن علی، و حجت بن الحسن علیهم‌السلام که همچون ستاره‌ای درخشان در میان آنان ایستاده بود دیدم.عرض کردم: پروردگارا! اینان چه کسانی هستند؟فرمود: اینان پیشوایان و امامان هستند، و این که ایستاده است، حلال مرا حلال، و حرام می‌گرداند، و به وسیله‌ی او از دشمنان انتقام می‌گیرم، او مایه‌ی اولیای من است و اوست که دل‌های شیعیان مرا با انتقام از ستمکاران، منکران و کافران شفا و بهبود می‌بخشد.او لات عزا را تر و تازه از قبرشان بیرون می‌آورد و به آتش می‌کشد، به راستی که فتنه و گمراهی که توس آن دو، در آن روز بر مردم ایجاد می‌شود از فتنه‌ی گوساله و سامری سخت‌تر است. [صفحه ۳۰] راستی که امامان معصوم علیهم‌السلام ما، این راه را با بهترین وجه رهنمون شده و همواره پیروان و جهانیان را به این اصل مهم ارشاد نموده‌اند؛ ولی این ما بودیم که به مسایل جزئی پرداخته و از امر حیاتی ظهور امام زمان علیه‌السلام در غفلت بوده و هستیم.عبدالله بن سنان گوید: روز عاشورا به محضر مولایم امام جعفر صادق علیه‌السلام شرفیاب شدم، حضرت را با رنگ و رویی گرفته و ظاهری غمگین که اشک از چشمان مبارکش مانند در سرازیر بود، دیدم.عرض کردم! ای فرزند رسول خدا! چرا گریه می‌کنید؟ خداوند چشمان شما را گریان نکند.حضرت فرمود: آیا غافل هستی؟ آیا نمی‌دانی که در چنین روزی امام حسین علیه‌السلام به شهادت رسید؟امام صادق علیه‌السلام در این روایت زیبا، پس از بیان اعمال این روز و چگونگی عزاداری در آن، دعای مفصلی را برای روز عاشورا قرائت فرمودند، در بخشی از آن دعا آمده است:«اللهم عجل فرج آل محمد، و اجعل صلواتک علیه و علیهم، و استنقذهم من أیدی المنافقین المضلین، والکفرهٔ الجاحدین، وافتح لهم فتحا یسیرا، و أتح لهم روحا و فرجا قریبا، و

اجعل لهم من لدنک علی عدوک و عدوهم سلطانا نصیرا؛»خدایا! در فرج آل محمد علیهم‌السلام تعجیل فرما، و درود خودت را بر او و بر اهل بیت علیهم‌السلام قرار ده، و آنان را از دست منافقان گمراه و کفار عنود نجات ده، و برای آنان پیروزی آسانی نصیب کن، و به آنان آسایش و فرج نزدیک عنایت کن، و از ناحیه‌ی خودت برای آنان بر دشمنان خود و دشمنان آنها سلطنت قرار ده.آنگاه امام صادق علیه‌السلام در عباراتی حیرت‌انگیز دشمنان اهل بیت علیهم‌السلام را توصیف و نفرین فرموده و به بیان ضایع شدن دین و تعطیل گشتن احکام در اثر عدم حمایت مردم از امامان معصوم علیهم‌السلام می‌پردازد و می‌فرماید:«اللهم ان سنتک ضائعة، و أحکامک معطلة، و عترة نبیک فی الأرض هائمة.اللهم فأعن الحق و أهله، واقمع الباطل و أهله، و من علینا بالنجاة، و اهدنا الی [صفحه ۳۱] الایمان، و عجل فرجنا، و انظمه بفرج أولیائک، و اجعلهم ودا، و اجعلنا لهم وفدا.» [۱۳] .خداوندا! به راستی که سنت و روش تو پایمال گردید، احکام (روشنگر) تو تعطیل شده و خاندان پیامبرت در روی زمین سرگشته و حیران گشتند.خداوندا! حق و اهلش را یاری کن، و باطل و اهلش را نابود نما، و منت گذار و ما را نجات ده و ما را به سوی ایمان هدایت فرما، و در فرج ما تعجیل فرما، و فرج و گشایش ما را با فرج و گشایش اولیای خودت مقرر فرما، و آنان را برای ما مهربان و ما را برای آنها پذیرا قرار بده..به راستی که دقت و تأمل در مضامین سخنان گهرباری که در مورد ظهور حضرت مهدی علیه‌السلام وارد شده، انسان را حیران می‌کند، اضطراب او را افزایش می‌دهد، و وادار می‌نماید تا در مکتب امام حسین علیه‌السلام با شناختی عمیق تلاش کرده و به عزداری و سوگواری آن، معنای دیگری ببخشد تا بتواند در دوران غیبت مولای مهربان و امام زمان علیه‌السلام به مهم‌ترین وظیفه‌ی خویش که دعا برای رسیدن به دوران با شکوه ظهور است، تلاش نماید.بنابراین، عزادار امام حسین علیه‌السلام و عاشق اهل بیت علیهم‌السلام بایستی برای همیشه، درخت یأس و نومیدی را که با ریشه‌ای پوسیده در دل گروهی جای گرفته، از بیخ و بن برکند، و به جای آن نهال امید و امیدواری بکارد، و با اشک زلال چشمانی که در اثر مصایب امام حسین علیه‌السلام و یاران باوفایش، جاری شده، این نهال را آبیاری نماید، و از ابرهای رحمت و بارانهای غفرانی که همواره به این محافل و مجالس با صفا سایه‌ی لطف و مهر می‌افکند، یاری طلب کند، تا به زودی زود این درخت به ثمر نشسته و میوه‌ی دعای بیشتر و بهتر را برای تنها عزیز و فرزند امام حسین علیه‌السلام یعنی حضرت ولی عصر علیه‌السلام به ارمغان آورد، ان شاء الله.بدیهی است که او مولای مهربان است، و این عمل را با بهترین احسان و نیکویی جبران می‌فرماید.علامه‌ی فرزانه، صاحب کتاب ارزشمند «مکیال المکارم» می‌نویسد: [صفحه ۳۲] یکی از برادران شایسته و گرامیم، خوابی برای من نقل کرد، او گفت:من در عالم خواب موفق به دیدار جمال مولای مهربانم شدم، حضرتش فرمود:«انی أدعوا لکل مؤمن یدعو لی بعد ذکر مصائب سید الشهداء علیه‌السلام فی مجلس العزاء؛» [۱۴] .هر مؤمنی که در مجالس سوگواری پس از ذکر مصایب حضرت سید الشهداء علیه‌السلام برای من دعا کند، من برای او دعا می‌نمایم.آری، او خون خداست و خدایش به دست خلف صلح و فرزند او حضرت مهدی علیه‌السلام انتقام او را خواهد گرفت، خونی که هنوز پس از چهارده قرن در جوش و خروش است و هر لحظه دنیا در انتظار لشکریان همیشه پیروز منتقم او بسر می‌برد که با شعار «یا لثارات الحسین علیه‌السلام» دنیا را از دست ستمگران رها خواهند ساخت.این دو بزرگوار چنان به هم نزدیک و با هم در ارتباطند که سالار شهیدان، امام حسین علیه‌السلام به مظلومیت فرزندش اشاره‌ی فرموده و در مکاشفه‌ای به یکی از دانشمندان می‌فرماید:... مهدی ما در عصر خودش مظلوم است، تا می‌توانید درباره‌ی مهدی (علیه‌السلام) سخن بگویید و قلم‌سایی کنید.آنچه درباره‌ی شخصیت این معصوم بگویید، درباره‌ی همه‌ی معصومین علیهم‌السلام گفته‌اید، چون حضرات معصومین علیهم‌السلام همه در عصمت، ولایت و امامت یکی هستند، و چون عصر، عصر مهدی ما (علیه‌السلام) است سزاوار است درباره‌ی او مطالب گفته شود.آن حضرت در خاتمه می‌فرمایند:باز تأکید می‌کنم، درباره‌ی مهدی ما (علیه‌السلام) زیاد سخن بگویید و بنویسید، مهدی ما مظلوم است. بیش از آنچه نوشته و گفته شده باید درباره‌اش نوشت و گفت. [۱۵] .این خود نهضتی الهی است که همواره انسان‌ها را به خود جلب و در تحت پرچم [صفحه ۳۳] هدایتگر خویش قرار می‌دهد.نویسندگان و دانشمندان به بررسی این نهضت عظیم

الهی پرداخته و به اندازه‌ی توان خویش مردم را با این امر مهم و حیاتی آشنا می‌سازند.کتاب حاضر و نویسنده‌ی آن‌کتابی که پیش رو دارید، حاصل تلاش دانشمندی فرزانه و مجتهدی اندیشمند است که با بهترین وجه به این امر مهم پرداخته است. امتیازاتی که این اثر نفیس از دیگر آثار در این موضوع دارد، این است که نخست با بیانی رسا به گوشه‌هایی از فضایل بیکران خاندان عصمت و طهارت علیهم‌السلام پرداخته، آنگاه با یک بیان احساسی و عاطفی به صورت زنده، قصه شهادت امام حسین علیه‌السلام را بازگو نموده و در یک جمع‌بندی زیبا فصل پایانی خود را اختصاص به منتقم خون پاک امام حسین علیه‌السلام یعنی حضرت مهدی علیه‌السلام می‌دهد.نویسنده‌ی این اثر از دانشمندان بزرگ شیعه است و با عشق و علاقه‌ی وافر در مکتب امام حسین علیه‌السلام به خدمت و قلم‌فرسایی می‌پردازد. او دانشمندی فرزانه و سخنوری توانا بود که با برپایی مجالس و محافل ارشاد و تبلیغ مکتب امام حسین علیه‌السلام اهتمام زیاد داشته است.دانشمند محترم، میرزا محمد تنکابنی - که خود از نزدیک، با آن دانشمند فرزانه آشنایی داشت - در این زمینه می‌نویسد:آخوند ملاـ حسن یزدی، از معاریف و مشاهیر خطه‌ی ایران بود. او در نهایت زهد،ورع، تقوی و عبادت می‌زیست ودر ابکاء و گریاندن بر حضرت سید الشهدا علیه‌السلام و اقامه‌ی عزای ائمه‌ی هدی علیهم‌السلام بی نهایت مداومت و مواظبت داشت.اوایل مسکنش در دارالخلافه و در اواخر ساکن کربلای معلی و مدفنش در همان ارض اقدس است.از تألیفات او کتاب «مهیج الأحزان» است که اخبار معتبره‌ی مصیبت را در آن جمع نموده است.او از شاگردان فقیه بزرگوار، داشنمند فرزانه، سید محمد طباطبائی رحمه‌الله بود، بعید نیست که آقا سید علی رحمه الله را هم دیده باشد... [صفحه ۳۴] آنگاه به کرامتی از آن عالم بزرگوار اشاره می‌کند و می‌نویسد:او همواره در خانه‌ی خود مجلس عزای سید الشهداء علیه‌السلام را برپا می‌داشت و ذاکرین، ذکر مصیبت می‌نمودند و خودش هم در آخر، ذکر مصیبت می‌فرمود و در مسجد نیز موعظه می‌نمود.این فقیر غالبا به مجلس عزای وی حاضر می‌شدم، و همان زمان که در کربلا بود، در ایام عزا به خانه‌ی او می‌رفتم و با این که آثار رعشه داشت و بیمار بود در عین حال بی‌اندازه از مردم گریه می‌گرفت.از جمله چیزهایی که در بالای منبر مشافهۀ از او شنیدم این بود که می‌فرمود:من پیامبر خدا صلی الله علیه و آله را در خواب دیدم و به آن حضرت عرض کردم: در اخبار مقاتل دیده‌ام که حضرت سید الشهداء علیه‌السلام در زمان شهادت دو دفعه بی‌هوش شد، آیا این صحیح است، یا نه؟آن حضرت فرمود:«آری،ای آخوند!فرزندم حسین (علیه‌السلام) در زمان شهادت چهارمرتبه بی‌هوش شد..»و من این کلمات را به تفصیل در کتاب «اسرار المصائب» و در کتاب «اکلیل المصائب» نوشته‌ام [۱۶] .به راستی دانشمندانی که عاشق اهل بیت علیهم‌السلام بودند در حد توان خود به این امر مهم اقدام نموده‌اند.علامه آغا بزرگ تهرانی می‌نویسد:مولا حسن بن محمد علی یزدی حائری، از بزرگان دانشمندان عصر خویش است... از زهد و ورع او همین بس که سلطان بزرگ،فتحعلی شاه خواست دختر خود، ضیاءالسلطنه را به پسر او تزویج نماید، او نپذیرفت، با این که شاه اصرار زیاد داشت.... او در کربلا از شاگردان سید علی طباطبائی، صاحب «ریاض» و فرزندش سید محمد مجاهد بود. [صفحه ۳۵] وی در میان مردم با اختلاف طبقاتشان، جلالت و بزرگی و مقام بس والا داشت و در اواخر عمرش در کربلا ساکن و مجاور حائر شریف حسینی شد. او اهتمام تامی به وعظ، گریاندن و اقامه‌ی عزا داشت و از مجالس موعظه‌ی او، خواص و عوام بهره می‌بردند... و دارای کرامات و خواب‌های صادقه‌ای نیز بود.وی دارای تألیفات و آثاری بود که از جمله‌ی آنها عبارتند از:۱- مهیج الأحزان (کتاب حاضر).۲- رسالۀ فی الشکوک.۳- رسالۀ فی تجوید القرآن (فارسی).۴- المغتنم (کتاب بزرگی در فقه است).۵- اکمال الاصلاح، ترجمه‌ی کتاب استاد مجاهدش «اصلاح العمل.» [۱۷] .علامه آغا بزرگ تهرانی در مورد کتاب «مهیج الأحزان» می‌نویسد:«مهیج الأحزان و موقد النیران فی قلوب أهل الایمان»: تألیف مولا حسن بن محمد علی یزدی حائری... این کتاب مرتب بر مقدمه‌ای است در آداب عزاداری و چهارده مجلس که از اول حرکت امام حسین علیه‌السلام را از مکه تا ورود کاروان حسینی به مدینه بیان نموده و مکرر به چاپ رسیده است.نویسنده در مجلس هشتم به هنگام نقل شهادت حضرت ابوالفضل العباس علیه‌السلام کرامتی را نقل می‌کند که در رجب سال ۱۲۳۶ هجری واقع شده و خود شاهد آن کرامت بوده و این کتاب را در

سال ۱۲۳۷ هجری تألیف نموده است. [۱۸] .و بدینسان این دانشمند فرزانه و خطیب توانا نیز دین خود را در برابر خاندان پیامبر خدا علیهم‌السلام و به خصوص حضرت امام حسین علیه‌السلام و به ویژه فرزندش امام مهدی علیه‌السلام – که هستی همه‌ی جهانیان از وجود آنان است – ادا می‌نماید و با تقدیم اثری نفیس، یاد و نام خود را در اثر یاد و نام همیشه زنده‌ی امام حسین علیه‌السلام و خاندان او علیهم‌السلام، زنده و جاوید می‌نماید.همان گونه که از مطالب این کتاب استفاده می‌شود، نویسنده سعی داشته [صفحه ۳۶] عاشقانه و مخلصانه این امر خطیر را به گونه‌ی کاربردی برای هدایت انسان به سوی کمال و تعالی بازگو نماید و می‌توان اعتراف نمود که در این زمینه کم‌نظیر است، و برخی از مطالب آن به صورت یکی از مصادر و منابع این موضوع به شمار می‌رود.در این میان، تلاش و تکاپوی عاشقان و دوستداران مکتب امام حسین علیه‌السلام از طرفی، و توفیقات و عنایات خاص حضرات معصومین علیهم‌السلام به ویژه سالار شهیدان امام حسین علیه‌السلام و بخصوص فرزندش حضرت مهدی علیه‌السلام از طرف دیگر، ما را بر آن داشت که در این وادی عاشقانه گام برداشته و در حد توان بکوشیم و به پیشنهاد مخلصان و عاشقان این وادی عشق، جامه‌ی عمل بپوشانیم.با توسل به ساحت قدسی سیدالشهداء، امام حسین علیه‌السلام و فرزندش حضرت مهدی علیه‌السلام به تحقیق و ویرایش این اثر نفیس پرداختیم، منابع و مآخذ آن را در حد توان، استخراج نموده و با الهام از متن کتاب عناوینی را انتخاب نموده و با توجه به قلم زیبای نویسنده‌ی دانشمند، متن کتاب را به صورت روان و سلیسی ویرایش نموده و در این راستا، حد الامکان کاستی‌ها و نواقص آن را از منابع و مآخذش کامل نمودم که – ان شاء الله – در اختیار عاشقان، دوستداران و رهروان امام حسین علیه‌السلام و منتقم خون پاک حضرت مهدی علیه‌السلام قرار گیرد.این توفیق، در کنار حرم کریمه‌ی اهل بیت حضرت معصومه علیهاالسلام شامل حالم گردید، امید است راه‌گشای منتظران فرزند امام حسین؛ حضرت مهدی علیهماالسلام قرار گیرد...اینک عمل ناچیز را همچون ران ملخی به عنوان پیشکش ظهور مبارکش، به پیشگاه با عظمت سلیمان زمان، مولای مهربان، حضرت مهدی علیه‌السلام تقدیم می‌دارم و امیدوارم با پذیرای آن مولای مظلوم، غبار غمی از اندوه هزار ساله‌اش برداشته شده و به زودی، با ظهور شکوهمند آن حضرت، شاهد التیام دردها و مصایب جد بزرگوارش امام حسین علیه‌السلام و خاندان مظلوم پیامبر خدا صلی الله علیه و آله باشیم، ان شاء الله.قم، حرم کریمه‌ی أهل بیت علیهم‌السلام‌محرم الحرام ۱۴۲۴، محمد حسین رحیمیان [صفحه ۳۷] تقدیم به پیشگاه مقدس‌منتقم خون خدا؛ تنها یادگار فاطمه‌ی زهرا علیهاالسلام؛حضرت مهدی علیه‌السلام‌که با ناله‌های بامدادی و شامگاهی؛و با اشک‌های خونین خویش، در انتظار استقرار دولت الزهرا علیهاالسلام است؛و به عاشقان، منتظران و سوگوارانی که با آرزوی بهاهتزار در آمدن پرچم «یا لثارات الحسین علیه‌السلام»با همه‌ی وجودشان برای شکوفاییآن روز شکوهمند تلاش می‌کنندمحمد حسین [صفحه ۴۱] بسم الله الرحمن الرحیم‌پیشگفتار مؤلف‌الحمد لله المتفرد بالقدم والبقاء، المتوحد بالعظمة والکبریاء، الحاکم بما یرید والفاعل لما یشاء، موکل البلاء للأنبیاء ثم بالأولیاء، ثم بالأمثل فالأمثل فی درجات المحبة والولاء، رافع درجات السعداء والشهداء، و معوضهم عن الحیاة القلیلة الفانیة والنعمة الدانیة، حیاة دائمة و نعیما باقیا بلا فناء، فقال: (و لا تحسبن الذین قتلوا فی سبیل الله أمواتا بل أحیاء) [۱۹] .والصلاة والسلام علی أشرف أهل الابتلاء، و أفضل سکان الأرض والسماء، محمد سید الأنبیاء، و خاتم الأولیاء؛ و علی أهل بیته الذین جلت مناقبهم عن العدد، و علت مراتبهم من أن یقاس بها أحد، أحد ملوک الدارین و رؤساء العالمین، المبعوثین لقیام القسط فی ابتداء الوجود الی یوم الجزاء؛ و لعنة الله علی أعدائهم لعنة متصلة ما دامت الأرض والسماء. [صفحه ۴۲] و بعد، اقل خلقه، حسن بن محمد علی الیزدی – أصلا، والحائری مسکنا و مدفنا، ان شاء الله تعالی – چنین گوید:از آن جایی که توسل به ائمه طاهرین علیهم‌السلام که عروة الوثقای الهی و حبله الممدود بینه و بین خلقه بوده و اعظم وسایل به سوی خداست؛ هر کس به نهجی به سوی ایشان در جست‌وجو است و نظر به مقتضای مودت لازمه‌ی به ایشان، هر کس در مقام اخلاص و بندگی به طریقی اظهار اخلاص می‌نماید.از طرفی، چون حفظ آثار و اخبار سعادت آثار اهل بیت اخیار علیهم‌السلام – که حفظ شعائر اسلام و ایمان است – مرغوب، بلکه از هر متدینی مطلوب است. به همین جهت، علمای اخیار در

جمیع اعصار و امصار در این مقام برآمده و به تحریر رسائل، کتب و طوامیر مبرزه و صحف پرداخته‌اند.از سوی دیگر، چون ذکر احوال سیدالشهداء علیه‌السلام و حفظ اخبار متعلقه به آن سرکرده‌ی دسته سالکان طریق رضا، علاوه بر آن فواید، مشتمل بر فواید بی‌شماری بوده به حرمت حفظ آن، بخصوص، کتب و رسایل چندی وضع شده است.و چون در میان خلق و لاسیما در میان عجم، به اعتبار اعراض از کتب علما، بعضی اکاذیب واضحه و اقاصیص کاذبه‌ی فاضحه در این باب، اشتهار یافته و در مجالس و محافل ذکر می‌کنند؛ به همین جهت، تصمیم گرفتم که رساله‌ای در این باب به رشته‌ی تحریر درآورم که اقرب به سیاق بوده و اخبار معتبره‌ای که در دسترس است و به مرور از هرجا جمع شده مرتب نمودم تا معلوم گردد که با ذکر اخبار معتبره در این باب، نیازی به اکاذیب عامیانه نیست.هنگامی که این عزم و تصمیم مؤید شد به اصرار بعضی از اخیار از اصدقاء این عمل را شروع کردم؛ ولی زمان‌های مدید، به اعتبار عوائق زمان، اتمام آن در معرض تعویق بود تا این که در این اوان، که حوادث عظیمه در این بلاد خلد بنیاد افتاد و موجب تشویش عظیم از تلف جان و مال بود؛ به همین جهت، در نظر گرفتم [صفحه ۴۳] که اگر پروردگار لطیف مرا از مهالک و صدمات نجات دهد، این امر را به شکرانه‌ی آن، به اتمام برسانم.و چون از برکت آن جناب علیه‌السلام نجات حاصل آمد، خواستم به عهد خود وفا نموده و شکرانه‌ی نعمت را به عمل آورم؛ شاید سبب مغفرت گناهان و موجب نجات از مهالک آخرت نیز بوده باشد.اگر چه این کتاب جز به منزله مشک خشکیده و عظام نخره‌ای نیست، مگر آن که بسا هست که تشنگان وادی مهجوری و گرسنگان مخصمه‌ی ناصبوری از این اثر منتفع می‌شوند.از مکارم اخلاق ناظرین امید است که زلالت و لغزش‌های آن را به قلم اصلاح، اصلاح نموده و قابل معذرت و مقیل عثرت آن بوده باشند، تا در زمره‌ی آیه‌ی شریفه‌ی (و اذا مروا باللغو مروا کراما) [۲۰] محسوب شوند.این کتاب را «مهیج الأحزان و موقد النیران فی قلوب أهل الایمان» نامیدم، که مشتمل بر یک مقدمه و چهارده مجلس است. [صفحه ۴۷]

مقدمه‌ی کتاب

نگاهی به آداب سوگواری

آداب تعزیه و سوگواری

اشاره

آداب تعزیه و سوگواری چند امر است:اول: گریستن، جزع نمودن، مهموم و مغموم بودن، آه کشیدن و اظهار حزن و کابه [۲۱] نمودن است؛ بلکه آن، خود تعزیه و ماتم‌داری است نه از آداب آن.بعضی از علما، آن را از آداب شمرده‌اند، ما نیز آن را چنین شمردیم و در حقیقت، آنچه در این باب مطلوب می‌باشد، همین است.سزاوار است که انسان زیاد تباکی نموده و خود را به گریه زند، به این نحو که مانند گریه‌کنندگان، صدایش را ظاهر کرده و سرش را به زیر انداخته و اظهار اندوه نماید، گرچه گریه نکند و این امری است آسان.واقعا بسیار بی‌سعادتی است که انسان در مجلس تعزیه حضور پیدا کند؛ نه ترک گریه نماید و نه تباکی کند. بدیهی است که استحباب این امور به جهت اخبار کثیره‌ای است که از خاندان عصمت علیهم‌السلام رسیده است. [۲۲] .دوم، سوم و چهارم: پوشیدن جامه‌ی نظیف از نجاست، گشودن بندها، خصوصا بند گریبان که داخل در اظهار ماتم‌داری است و کشف ذراعین و ساقین؛چنانچه از روایت عبدالله بن سنان استفاده می‌شود، گرچه این روایت در بیان آداب زیارت است، لکن بعد از ذکر این آداب، می‌فرماید: «... کهیئة أصحاب المصائب...» [۲۳] .بعضی از علما، برهنه کردن سر و پا را نیز ذکر کرده‌اند، بعید نیست کهچ [صفحه ۴۸] استحبابش به جهت دخول آن در عموم اظهار و اندوه و مصیبت و هیئت اصحاب مصیبت باشد، با این که راه رفتن با

پای برهنه در زیارت وارد شده، و ظاهر از آن، اظهار تذلل و تخشع است و این مقام نیز، مقام آن است.پنجم، ششم، هفتم و هشتم: ترک خضاب و حنا، شانه کردن و سرمه کشیدن است، چنانچه بعضی از علما ذکر کرده‌اند؛ به جهت اخبار کثیره‌ای که در این مورد وارد شده است. [۲۴] .سزاوار است که عزادار از مالیدن روغن نیز اجتناب کند؛ به جهت فرمایش امام صادق علیه‌السلام که می‌فرماید:«ما اختضبت منا امرأة و لا ادهنت و لا اکتحلت و لا رجلت حتی أتانا رأس عبیدالله...». [۲۵] .در بعضی از اخبار آمده:«لا رئی فی دار هاشمی دخان خمس حجج...»؛ [۲۶] .پنج سال از خانه‌ی بنی‌هاشم دود بلند نشد.از این روایت استفاده می‌شود که سزاوار است عزدار، از طبخ غذا و اطعمه‌ی لذیذه یا مطلق پختنی - مگر مثل نان، که ضرورت مقتضی آن است - اجتناب نماید؛ بلکه از مجموع این اخبار رجحان ترک مطلق زینت و ترک مطلق لذایذ استفاده می‌شود، با این که اهل مصیبت چنین می‌باشند و در استحباب اظهار مصیبت و سلوک مسلک اهل مصیبت و بودن بر هیئت ایشان، تأملی نیست.اما آنچه در میان عوام متعارف است از تزیین مجالس؛ بلکه تزیین خود به لبس لباس‌های فاخره در ایام محرم، این عمل نیز مثل اکثر فعل ایشان منافی طریقه‌ی اهل شرع می‌باشد.بلی، اگر مقصود از تزیین بعضی از مجالس، اجتماع خلق به جهت تعزیه و عزاداری باشد، شاید ضرری نداشته باشد؛ و لیکن کسی که به جهت زینت به [صفحه ۴۹] مجلسی می‌رود به جهت تعزیه و عزداری نرفته است.اما در مورد استحباب پوشیدن لباس سیاه و سیاه‌پوش کردن منابر و مجالس دلیل بخصوصی نیافتم، [۲۷] بلکه پوشیدن سیاه، به غیر از عمامه، عبا و چکمه، نصوص دلالت بر کراهت آن می‌نماید، و لکن از آنجایی که این نیز نوعی از اظهار مصایب است - ان شاء الله -خالی از اجر نیست، اگر چه این مسأله خالی از اشکال نیست، مگر این که شمول ادله‌ی ناهیه از صورت مزبوره، منع گردد.و اما خراشیدن رو، طپانچه و سیلی بر رو زدن و بریدن و کندن مو را علما در غیر این مقام حرام می‌دانند، حتی آن که شیخ رحمه‌الله در «مبسوط» ادعای اجماع می‌کند. [۲۸] و اخبار نیز در منع از این امور وارد شده، مثل روایت خالد بن سدیر از حضرت صادق علیه‌السلام که فرمود:«ولا شیء فی لطم الخدود، سوی الاستغفار». [۲۹] .و در جواز دریدن جامه بر میت خلاف است، ابن ادریس به صورت مطلق حرام دانسته [۳۰] و دیگران به جهت پدر و مادر نظر به فعل امام عسکری علیه‌السلام نسبت به پدر بزرگوارش و فعل فاطمیات بر امام حسین علیه‌السلام استثنا کرده‌اند. [۳۱] .و در حدیث خالد بن سدیر حضرت صادق علیه‌السلام فرموده: [صفحه ۵۰] «باکی نیست به دریدن گریبان، زیرا که موسی - علی نبینا و آله و علیه‌السلام - در موت هارون علیه‌السلام گریبان جامه را درید.آنگاه فرمود: پدر بر پسر و شوهر بر زن نباید گریبان پاره کند. [۳۲] .مؤید آنچه ذکر شد، اخباری است که در این زمینه از حضرت سیدالشهداء علیه‌السلام وارد شده که حضرتش مکرر وصیت می‌فرمود:«وقتی من کشته شدم، جامه چاک مکنید و سیلی بر صورت خود مزنید و ویل و ثبور مگویید». [۳۳] .بلکه در اخبار از زدن دست به زانو نیز منع شده است. [۳۴] .چنانچه موسی بن بکیر، از موسی بن جعفر علیه‌السلام روایت کرده که حضرتش فرمودند: دست به زانو زدن در هنگام مصیبت، اجر آن را می‌برد. [۳۵] .و لکن تحقیق این است که شمول این ادله بر محل کلام، محل کلام است؛ بلکه ظاهر، عدم شمول است.پس عمومات و تأکیدات بر اظهار اندوه و مصیبت، جزع و فزع و غیر ذلک، خالی از معارض می‌باشد که:«فمثله یقل شق القلوب فضلا عن الجیوب»؛بر مصیبت همچو وجود شریفی، شکافتن دل‌ها کم است، چه برسد به دریدن جامه و گریبان‌ها و سنگ بر سینه‌زدن در این مصیبت اندک است، چه جای دست بر زانو زدن.در حدیثی آمده:پس از شهادت امام حسین علیه‌السلام زنان بنی‌هاشم جامه‌های سیاه و خشن پوشیدند و از گرما و سرما هیچ پروا نمی‌کردند و شب و روز قرار نمی‌یافتند، بلکه دایم در ندبه و نوحه بودند، در فکر طعام و شراب [صفحه ۵۱] نبودند و سید الساجدین علیه‌السلام برای ایشان طعام مهیا می‌فرمود و آنقدر گریه کردند که اشک از دیدگان ایشان خشک شد. [۳۶] .آیا می‌پنداری که آنان دست به زانو نمی‌زدند، واویلا نمی‌گفتند و سیلی بر صورت نمی‌زدند، با این که نوحه‌ی عرب لطام و سیلی‌زدن است؟!و این که امام علیه‌السلام فعل فاطمیات را تقریر نموده در حکم به جواز، کافی است. بلی، بریدن و کندن مو و خراشیدن رو اشکال دارد. بنابراین، تیغ بر پیشانی زدن یا بازو را مجروح کردن - چنانچه بعضی از عوام الناس را دأب است - خالی از اشکال

نیست.و اما مواردی از قبیل زخمی کردن اعضا، قفل زدن بر دهان و امثال ذلک، این‌ها از افعال اوباش ناس می‌باشد، اینها مصیبت‌داری نیست. مصیبت آن است که دل را لباس مصیبت پوشانیده و از سوزش قلب، اشک از گونه‌های صورتش جاری گشته و آه سوزناک از سینه‌اش برآید.از آنجا که شیطان را در هر جا دست و پایی است و هر عمل خیری را به یک نهجی ضایع می‌نماید، چنانچه ارکان اسلام - از قبیل صلات، زکات و غیر ذلک - را چنان خراب کرده که از صد نفر، یک نفر با توجه به قواعد مقرره‌ی شرعیه، آن را به عمل نمی‌آورد، به حیثیتی که به مصداق حدیث نبوی صلی الله علیه و آله که فرمود:به زودی زمانی خواهد آمد که «لا یبقی من الایمان الا اسمه، و لا من الاسلام الا رسمه»؛ از ایمان چیزی باقی نمی‌ماند مگر اسمی و از اسلام؛ چیزی نمی‌ماند مگر رسمی و از قرآن چیزی نمی‌ماند مگر درسی؛ [۳۷] . [صفحه ۵۲] در اکثر بلاد و نسبت به اکثر اشخاص محقق است.در این امر عظیم - که منافع آن لا تحصی و فواید آن غیر متناهی است - نیز، چنان تصرف نموده آن را ضایع کرده‌اند که در کمتر مجالس تعزیه و عزاداری است که برپا می‌شود مگر آن که انواع معاصی - مانند ریا، غنا، کذب، افترا و نظر بر اجانب و امردان - بر آن مترتب و اسم آن را تعزیه می‌گذارند که به غیر از تعزیه، همه چیز را مشتمل است و آن را اقامه‌ی شعار اسلام می‌دانند و حال آن که به غیر از تضییع احکام اسلام، چیزی در آن نیست و چنان می‌دانند که تعظیم شعائر الله است و حال آن که بجز استخفاف شعائر الله - به جهت نقل‌های دروغ و اطوار نامناسب - چیزی در آن نیست.به این وسیله اطفال و جهال و فساق بر بالای منبر می‌روند و حال آن که اعاظم علماء کملین را شرم می‌آید که بر منابر بالا روند و به جای پیغمبر صلی الله علیه و آله و نواب او متمکن شوند، تا به حدی که جمعی آن را صنعت گرفته‌اند و ایام عاشورا و صفر را ایام تجارت خود گزیده‌اند و چنان اشخاص متوجه چنین شغل عظیم می‌باشند و افعالی چند از ایشان می‌شود که شخص را ناخوش می‌آید که او را تعزیه‌خوان گویند، با آن که خدمت‌گذاری سید الشهداء علیه‌السلام و ذکر تعزیه‌ی او، فخر عظیم می‌باشد.باری، اگر مردم، این عمل را به جهت ریا انجام می‌دهند تو به جهت خدا، انجام بده، اگر مردم آن را وسیله‌ی دنیا قرار داده‌اند تو آن را، وسیله‌ی آخرت گردان و اگر مردم در ضمن آن، معصیت می‌کنند تو آن را، خالی از معصیت گردان، نه این که آن را ترک نمایی.در حدیثی آمده: شخصی خدمت حضرت صادق علیه‌السلام عرض کرد: خوشم [صفحه ۵۳] نمی‌آید بر رفتن زیارت امام حسین علیه‌السلام، زیرا که همه کس می‌روند و زنان و اطفال هم می‌روند.فرمود: آنها به جهت شهرت به زیارت امام می‌روند، تو به جهت خدا برو و آن را ترک مکن. [۳۸] .

عزاداری امام حسین تا قیام قائم آل محمد

[اکنون جای این سؤال است که] آیا اظهار اندوه و مصیبت و اقامه‌ی عزا در همه‌ی ایام و اقوات مستحب است یا مخصوص به ایام محرم و نحو آن از ایام مصیبت است؟از علما کسی را ندیدم که متعرض این مسأله شوند، و لکن اطلاق ادله مقتضی عموم است و گریستن سید الساجدین علیه‌السلام در مدت عمر و بر پا داشتن بنی‌هاشم عزای امام حسین علیه‌السلام تا پنج سال [۳۹] می‌تواند مؤید این امر باشد. چنانچه از سیره‌ی ائمه علیهم‌السلام نیز این امر ظاهر می‌شود. و این امر اختصاص به زمانی دون زمانی نداشت، هر گاه یکی از شعرا در مجلس ایشان می‌رفت می‌فرمودند، بخواند و او می‌خواند و آنان می‌گریستند.در حدیثی آمده است:روزی نبود که امام حسین علیه‌السلام در نزد حضرت صادق علیه‌السلام ذکر شود، مگر آن که در آن روز تا شب، او را کسی شاد نمی‌دید. [۴۰] .و در روایت دیگری حضرت صادق علیه‌السلام می‌فرماید: پدرم فرمود:ای جعفر! از مال من، فلان مقدار وقف کن تا تعزیه‌کنندگان ده سال در منی، در ایام منی بر من ندبه کنند. [۴۱] . [صفحه ۵۴] شهید رحمه الله می‌فرماید: مراد از این امر، تنبیه مردم بر فضل این امر بوده و مقصود اظهار این امر است تا مردم به آن حضرت اقتدا نمایند و بدانند که طریقه و روش اهل بیت علیهم‌السلام این چنین بود تا دیگران نیز به ایشان اقتدا نمایند و در این امر، اشکالی نیست. [۴۲] .بلی، اشکال در این است که آیا استحباب این امور در اعیاد و

زمانی که زمان سرور اهل بیت علیهم‌السلام است، مثل نهم ربیع‌الاول، روز غدیر و نظیر آن، ثابت است؟ زیرا که مطلوب در این ایام، شادی و مسرت است و با این مطلوبیت حزن و الم بی‌معنی است؛ چرا که حزن و اندوه متضاد آن می‌باشد و مطلوبیت از هر دو، از شخص واحد بی‌وجه است.بنابراین، مسأله نظیر اجتماع امرونهی می‌باشد و چون مطلوبیت مسرت در آن ایام بخصوص، خاصه است، سزاوار و شایسته است که ادله‌ی استحباب اندوه به غیر این مقام تخصیص خورد.لکن ممکن است این اشکال با التزام به امکان اجتماع مسرت و اندوه از دو جهت -مثل اجتماع خوف و امن از جهتین - دفع شود؟ و بر فرض تسلیم عدم امکان اجتماع، در عدم جواز اجتماع امر استحبابی و نهی تنزیهی، کلام است؛ زیرا که دلیل عده‌ای بر عدم جواز اجتماع، تکلیف ما لایطاق است و نهی در این مقام، بی‌وجه است؛ و این به جهت رخصت ترک از هر دو جانب است.بلی، اجتماع متضادین نیز این امر مانع می‌باشد، لکن نظیر این در شرع، در موارد زیادی وارد شده، مثل نماز در ازمنه و امکنه‌ی مکروهه و تصرفی که به جهت فرار آن می‌شود، در اینجا نیز ارتکاب آن ممکن است.از همه‌ی اینها گذشته، دلیل استحباب اندوه بر سیدالشهداء علیه‌السلام قعطی و استحباب مسرت در این ایام بخصوصها، ظنی است، بلکه ناشی از تسامح در ادله‌ی سنن است و مقدم بودن ادله‌ی قطعیه بر تسامح یقینی و بر سایه ادله‌ی ظنیه نیز علی احتمال می‌باشد که حل تحقیق این مطلب، اینجا نیست. [صفحه ۵۵] و کیف ما کان، حکم به عدم استحباب تعزیه و گریه در این ایام - چنانچه از بعضی مسموع شده - بعید است؛ سیما با آنچه وارد شده است از فرمایش امام سجاد علیه‌السلام که فرمود:... فأی رجالات منکم یسرون بعد قتله؟ أم أیة عین [منکم] تحبس دمعها و تضن عن انهمالها؟... [۴۳] .[... ای مردم! کدام یک از شما بعد از شهادت او، شادمانی کند؟ یا کدام چشم است از ریزش اشکش خودداری کرده و از گریه بخل ورزد؟..]و فرمایش صاحب الامر علیه‌السلام در زیارت مشهورت که می‌فرماید:... فلأندبنک صباحا و مساء، فلأبکینک بدل الدموع دما...؛ [۴۴] .[... اکنون هر صبح و شام برای تو ناله می‌کنم و به جای اشک، برای تو خون گریه می‌کنم...]و قول منادی که به هنگام شهادت آن حضرت - صلوات الله و سلامه علیه - از آسمان ندا کرد:الیوم نزل البلاء علی هذه الامة فلا ترون فرحا حتی یقوم قائمکم و یشفی صدورکم... [۴۵] .[امروز، بر این امت بلا فرود آمد و آنان دیگر شادمانی و سرور نخواهند دید تا این که قائم از خاندان اهل بیت علیهم‌السلام قیام نموده و (با انتقام از قاتلان آن حضرت) دل‌های شما را شفا دهد.]... الی غیر ذلک؛ بلکه از اینها معلوم می‌شود که این مسرت و شادی‌ها بی‌جا است. و چه نیکو می‌گوید سید مرتضی علم الهدی رحمه الله:ان یوم الطف یوما کان للدین عصیبا لم یدع للقلب منی فی المسرات نصیبالعن الله رجالا أترعوا الدنیا غصوبا سالموا عجزا فلما قدروا شنوا الحروبا [صفحه ۵۶] طلبوا أوتار بدر عندنا ظلماً و جورا [۴۶] .روزی که آن مصیبت در کربلا- واقع شد روزی بود که بر دین پیغمبر صلی الله علیه و آله سخت و شدید شد که از شادی نصیبی در دلم نگذاشت و جای شادی در آن روز نماند.خدا لعنت کند کسانی را که از روی نشاط، در دنیا اقتحام کردند و در زمان عجز، خود را تسلیم کرده و منقاد شدند و چون قدرت یافتند لشکرهای هلاک و بلا- را بر اهل بیت علیهم‌السلام فرستادند و اهل دین را از بین بردند.آنها خون‌های کفاری را که در جنگ بدر و احد کشته شده بودند، طلب کردند.وجه دیگر از برای بقای استحباب این امر در این ایام، عظم و بزرگی این بلیه است که بر شادی‌ها غالب می‌آید؛ زیرا که معلوم است که اگر بر شخص بزرگی دو امر اتفاق افتد، که احدهما اعظم از دیگری باشد، مثل آن که خداوند فرزندی به او دهد و لکن پسر رشید عالمی از او فوت کند، البته مراعات نمودن مصیبت او، اولی و سزاوار است.بنابراین، اگر ایام عاشورا در یکی از این اعیاد فرض شود، مراعات مصیبت اولی و شایسته است، چنانچه سالی، محرم و نوروز با هم اتفاق افتاد و مردم همگی عاشورا را مراعات کردند.

ادله و طرق ذکر مناقب، فضایل، معجزات و عزاداری اهل بیت

بدان که بعضی از علما عقیده دارند که ذکر اخبار ضعیفه در مقام تعزیه و عزاداری، ذکر مناقب، فضایل و معجزات ائمه علیهم‌السلام

جایز است، و این که به جهت تسامح در ادله‌ی سنن است. به خاطر آن که از طرق معتبره و صحیحه روایت شده که حضرتش فرمود:اگر ثواب عملی به کسی برسد و او آن عمل را به جهت طلب آن ثواب بجا آورد، پاداشش به او می‌رسد، اگر چه در واقع چنانچه به او [صفحه ۵۷] رسیده، نباشد. [۴۷] .به گمان فقیر، این سخن درست نیست، بلکه توهم است؛ زیرا که اگر شک شود که تعزیه یا ذکر مناقب – مثلا – مستحب است و دلیل ضعیفی بر استحباب آن اقامه شود، به مقتضای جواز تسامح، به استحباب آن حکم می‌شود.کلام در این مقام نیست، بلکه کلام در این است که آیا این منقبت غیرمعلوم – که در حدیث ضعیف آمده – واقعا منقبت است و در صاحب منقبت، ثابت شده تا با ذکر آن ثوابش بر ذاکر آن، عاید گردد یا نه؟و آیا این کیفیت مصیبت، واقع شده تا مذکور شود و شنونده اعتقاد بر صحت آن کرده و بر آن بگوید یا نه؟از این رو، این مقام، مقام اثبات موضوع است نه حکم و این مقام، مقام علم است نه تسامح و این واضح است.تحقیق مطلب آن که در این مقام، اخبار صحیحه و ضعیفه یکسانند و مقام عمل نیست، بلکه مقام اعتقاد است و علم معتبر است.بنابراین، اخبار صحیحه نیز بناء علیه، مادامی که از آنها علم مستفاد نشود نمی‌توان بر آن اخبار اعتقاد کرد، زیرا که نمی‌توان تعبدا بر وقوع چیزی معتقد شد، مگر در استحباب تعبدیه و این نیز ربطی به مورد بحث ما ندارد.و لکن نقل اخبار ظنی در این مات، مضر نیست؛ بلکه به جهت ثبوت و استحباب ذکر اهل بیت علیهم‌السلام و استحباب اقامه‌ی عزا و گریانیدن و گریستن و ذکر وقایع ایشان، موجب ثواب می‌باشد.شبهه‌ای نیست که بعد از ذکر، این حکایت و اخبار موضوعا داخل در آن موارد شده و بر آن صادق می‌باشد که او، ذکر فضیلت اهل بیت علیهم‌السلام کرده و گریانیده و همین اندازه در حصول مطلوب، کافی است.بلی، شبهه‌ای که هست این که: با عدم معلومیت امر، چگونه نقل می کند که چنین کرد و چنین شد و چنین گفت – مثلا – و حال آن که بسا هست که خلاف واقع [صفحه ۵۸] می‌باشد؟این اشکال وارد است، همچنان که در صورتی که اخبار صحیحه باشد نیز، اشکال وارد است، زیرا که صحت، موجب علم نیسته و در ظنیت همه‌ی اخبار – چه صحیحه و چه ضعیفه – شریکند.لکن این شبهه نیز رفع می‌شود به این که: این امر به جهت حصول تعارف ضرر ندارد، چنانچه در نزد علما نیز چنین است که آنان در مراسیل از اخبار و غیرها می گویند: قال الصادق علیه‌السلام – مثلا – و حال آن که بر آنها صدور قول مذکور از آن جناب معلوم نیست.بدین جهت، این مقام نیز از این باب می‌باشد و ضرری ندارد، بناء علی هذا، اخبار ضعیفه و صحیحه در این امر، مساوی می‌باشند.بلی، اگر مظنه به کذب خبر باشد و در جواز نقل بدون نسبت به راوی، محل شبهه‌ی عظیم است؛ بلکه با شک نیز خالی از شبهه نیست.بنابراین، نقل از علما، بلکه از کتب تاریخ و غیرها ضرر ندارد؛ مادامی که اعتماد به آن باشد و آثار کذب و وضع بر آن لایح نباشد.از طرفی، اگر در این مقامات تنها به اخبار صحیحه – بلکه مطلق اخبار – اکتفا شود، چیزی به دست نمی‌آید.از این رو، اجله‌ی علما را می‌بینیم که در این موارد به اخبار معتبره اقتصار و اکتفا نمی کنند، بلکه کلمات علما و مورخین را نیز نقل می‌نمایند.با وجود همه‌ی اینها، چیزهایی از جهال تعزیه خوان‌ها مسموع می‌شود که به گوش کسی نخورده و به گمانشان که همین سخنی که تازه ذکر می گردد، خوب است، ولی آنان از سوء عاقتبش نمی‌اندیشند که حضرت [رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم] می‌فرماید:دروغگو بر من بسیار می‌شود، کسی که بر من دروغ بندد، جایگاه خود را در آتش مهیا داند. [۴۸] . [صفحه ۵۹] اما در مورد نقل به معنی؛ گرچه علما آن را جایز می‌دانند، لکن با شرایط مقرر معهوده که مبادا چیزی را زیاد و کم کنند و آن، در این مورد کمال احتیاط را لازم دانسته‌اند، چه جای آن که حکایات بی‌مأخذ را نقل کنند، یا اخبار را سرا پا درهم شکنند، یا آنقدر شاخ و برگ بر آن بیفزایند و اوضاع آن را بهم زنند که خدا داند.آری، آن‌هم مثل آنچه آنها متعارف کرده‌اند –مانند تغنی و سایر قبایح– می‌باشد.اما آنچه متعارف شده که بر این امر اجرت می گیرند بر همین حمل، موافق شرع انور بوده و اجرت آن، بر حسب قواعد نباید حرام باشد، زیرا که اجیر شدن بر صلات، صوم، حج، زیارت و تلاوت را جایز دانستن مستلزم تجویز آن نیز می‌باشد، لکن اگر اجرت را معین نکنند بر زیاده بر اجرت‌المثل تسلطی ندارد، اگر این عمل را به حسب عادت اجرتی باشد.از حضرت صادق علیه‌السلام روایت شده که فرمود:«لا بأس بکسب النائحة اذا قالت صادقا»؛ [۴۹] .باکی نیست بر کسب زن نوحه گر،

اگر در نوحه‌گری خود راستگو باشد.و در حدیث دیگری که ابوبصیر از آن حضرت روایت کرده، حضرتش فرمود:«لا بأس بأجر النائحة»؛ [۵۰] .بر اجرت گرفتن زنان نوحه‌گر، باکی نیست.لکن حنان بن سدیر روایت کرده که حضرت صادق علیه‌السلام فرمود:«لا تشارط و تقبل کلما اعطیت»؛ [۵۱] .باید از ابتداء شرط نکند که فلان مقدار می‌گیرم و بایستی آنچه به او می‌دهند، قبول کند.بنابراین، اجرت گرفتن با شرط کردن آن درابتدا - که فلان مبلغ می‌گیرم - مشکل [صفحه ۶۰] می‌باشد.و در جواز نوحه بر سایر مردگان و اخذ اجرت بر آن، در میان علما خلاف است، شیخ طوسی رحمه الله و ابن حمزه از علمای ما، این را حرام دانسته‌اند، و شیخ بر حرمت آن، ادعای اجماع کرده است. [۵۲] .البته اخباری بر منع این عمل وارد شده، حتی آن که نقل شده که: پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم زن نائحه [نوحه‌گر] و کسی که نوحه‌ی او را گوش دهد، لعن کرد. [۵۳] .اگر زن نوحه‌گری بدون توبه از دنیا برود در روز قیامت در حالی که سربالی از قطران پوشیده باشد، محشور می‌شود [۵۴] .و لکن ظاهرا مشهور علما، به جهت اخبار زیادی، این عمل را جایز می‌دانند و اخبار مانعه را بر نوحه به باطل حمل نموده‌اند. [۵۵] . [صفحه ۶۲]

خروج سیدالشهداء از مدینه‌ی مشرفه به سمت مکه‌ی معظمه و...

اشاره

بسم الله الرحمن الرحیم‌الحمد لله الذی جعل محبته فی قلوب أولیائه حتی ترکوا ما سواه شوقا الیه، و سقاهم من رحیق مودته حتی هجروا من دیارهم أسفا علیه، و أولههم بجماله حتی اختاروا فراق الصدیق، واحتملوا و عثاء الطریق، طلبا للزلفی لدیه، و تیمهم فی عشقه حتی لم یبالوا بأمطار السهام والأسنة کمن لم یشعر بجانبیه. والصلاة والسلام علی أول مهاجر هاجر من دیاره لهواء، و أفضل سالک سلک سبیل رضاه، و أقرب الخلق الی ربه و سیده و مولاه؛ سیدنا و مولانا محمد بن عبدالله صلی الله علیه و آله و سلم.و علی أهل بیته أفضل السالکین الی الله، و أشرف المهاجرین عندالله، سیما علی ولده و حبیب قلبه، و فلذة کبده الذی هاجر مع أولاده و عشیرته، و اخرج عن حرم رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم [۵۶] مع اخوانه و قبیلته، و جاهد فی الله مع أنصاره و أحبته، و قتل لوجه الله من أعوانه و خاصته؛الغریب الوحید، والأسیر الشهید، الذی أحاط به کلاب أهل الدنیا و سباع أراذل الوری، فجعل یفر بعیاله من بلد الی بلد، و من دار الی دار، حتی أناخوا علیه، و أحاطوا جانبیه، ففعلوا به من القتل و الغارات و سبی النساء و البنات ما کلت الألسن عن تقریره، و عجزت الأیدی عن تحریره؛فوالله! ان هذا الأمر (تکاد السماوات یتفطرن منه و تنشق الأرض و تخر الجبال هدا). [۵۷] . [صفحه ۶۴] فواحسرتاه! علی تلک الأجسام المرملة بالدماء، والأفواه الیابسة من الظمآء.و والهفاه! عی تلک الأجساد والأبدان المدفونة من غیر غسل و أکفان.و وا طول لهفی! علی تلک الجثث المجدلة فی الفلوات والأعضاء الباليةالعاریات.و یا تأسفی! علی تلک الذراری الموتورات، والنسوة المأسورات.و یا حزنی! علی الأیدی المغلولات والأعناق المکبلات.فالویل اللعصاة الفساق! کیف سلک بهم حب الدنیا طریق العمی وحاد بأبصارهم [۵۸] عن منار الهدی، فاتخذوها ربا، و اتخذهم عبیدا فلعبت بهم، و لعبوا بها و نسوا ما وراءها رویدا یسفر الظلام (فسیعلم الذین ظلموا أی منقلب ینقلبون) [۵۹] . [صفحه ۶۵] و بعد، قال‌الله تعالی فی کتابه المبین و کلامه المتین:(أذن للذین یقاتلون بأنهم ظلموا و ان الله علی نصرهم لقدیر - الذین أخرجوا من دیارهم بغیر حق الا أن یقولوا ربنا الله و لولا دفع الله الناس بعضهم ببعض لهدمت صوامع وبیع و صلوات و مساجد یذکر فیها اسم الله کثیرا و لینصرن الله من ینصره ان الله لقوی عزیز) [۶۰] .شاید مراد از ظاهر آیه‌ی شریفه این باشد که:اذن داده شده‌اند به قتال با اعداء حتی جماعتی که ظلم نموده‌اند و ایشان را بدون جرم و تقصیری از دیار خود بیرون کردند مگر آن که می‌گفتند: «ربنا الله»؛ خدای ما، معبود به حق است و ما از دنیاپرستی و شرک‌پرستی بیزاریم، و اگر نه این بود که خدا عذاب خود را از بدان خلق و اشرار ظالمان به واسطه‌ی اخیار و نیکان ایشان دفع می‌فرماید، هر آینه عذاب الهی نازل می شد بنحوی که معابد ایشان و مساجدی که محل ذکر الهی است خراب و

سرنگون می گردید و هر آینه خداوند یاری خواهد کرد هر که او را یاری کند، به راستی که اوست صاحب توانایی و عزت.

ستمدیدگان رانده شده

از بعضی تفاسیر معتبره و اخبار استفاده می‌شود:قبل از نزول این آیه، حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم مأمور به قتال با کفار نبودند، کفار پیوسته درصدد اذیت مسلمین بودند و سر و پای آن حضرت را از روی ظلم و ستم می‌شکستند و اهانت می‌نمودند تا آن که جبرئیل آمد و این آیه را آورد و شمشیری بر کمر آن حضرت بست. [۶۱] .در کتاب شریف «کافی» از حضرت صادق علیه‌السلام روایت شده که حضرتش فرمودند:«نزل فی علی علیه‌السلام و جعفر و حمزة، و جرت فی الحسین علیه‌السلام.» [۶۲] .نزول این آیه‌ی شریفه در شأن علی علیه‌السلام و جعفر و حمزه بود [و درباره‌ی امام حسین علیه‌السلام جاری گشت].آن حضرت را از دیار خود که مکه از روی ظلم و ستم بیرون کردند، ایشان را تقصیری نبود مگر این که طریقه‌ی مشرکان را ترک کرده و به طریقه‌ی توحید سلوک می‌نمودند. پس ایشان در دار هجرت و محل غربت ماندند و در راه خدا جهاد کردند تا آن که به سعادت شهادت فایز شدند.همچنان که وارد شده است:در جنگ احد، وقتی حمزه علیه‌السلام را با بسیاری از انصار و مجاهدین شهید کردند، چون مسلمین به مدینه برگشتند در خانه‌های خودشان صدای نوحه‌ی زنان بلند شد که بر کشتگان خود گریه می کردند و چون حمزه علیه‌السلام غریب بود و کسی نداشت که عزایش را برپا نماید، از خانه‌اش صدایی بلند نشد.وقتی پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم این حالت را دید متأثر و محزون گردید و فرمود:«أما عمی حمزة، فلا بواکی له هاهنا»؛عمومی من حمزة، در اینجا غریب است و عزدار و گریه‌کننده‌ای ندارد.هنگامی که مهاجرین، حزن آن حضرت را دیدند زنان خود را فرستاده و گفتند: بروید، اول بر حمزه ندبه و نوحه کنید و بعد بر کشتگان خود.روز دیگر، اول از خانه‌ی حمزه صدای شیون بلند شد، حضرت فرمود: کیست که بر عموی غریبم گریه می کند؟گفتند: زنان انصار.فرمود: خدا از ایشان راضی و خشنود باد. [۶۳] .بنابراین، امام صادق علیه‌السلام می‌فرمایند:«و جرت فی الحسین علیه‌السلام»؛ [صفحه ۶۷] اگرچه این آیه در شأن ایشان نازل شده، لکن در حق حسین علیه‌السلام جاری است.آری! مصداق این آیه‌ی شریفه درباره‌ی آن آواره‌ی از دیار و وطن به ظهور رسید که او را بی گناه از وطن خود دور کرده و در غربت اسیر نموده، آخر الأمر آن حضرت به اذن الهی با ایشان جنگ و مقاتله نمود تا آن که بی‌جرم و تقصیر او را کشتند.او تقصیری نداشت مگر آن که طریقه‌ی خداپرستی را پیش گرفته ودست از بت‌پرستی و اطاعت جبت و طاغوت برداشته بود. مردم را به سوی ولایت – که اعظم شرایط توحید است – هدایت می‌فرمود و به غیر از قول: «ربنا الله» چیزی نمی‌فرمود.به همین جهت، روایت شده: آن شهید مظلوم را روز عاشورا به آن قوم بی‌حیا می‌فرمود:«خبرونی هل تطلوبنی بقتیل قتلته منکم، أو بقصاص أو من جراحة، أو بمال استهلکته [منکم]، أو علی سنة غیرتها؟ أم علی شریعة بدلتها؟»؛ [۶۴] .به من خبر دهید! چرا شما دور مرا گرفته‌اید؟ مگر کسی را به ناحق کشته‌ام می‌خواهید مرا به عوض او بکشید؟ یا جراحت و قصاصی از من مطالبه می‌نمایید؟ یا مال کسی را به ناحق مالک شده‌ام که از من مؤاخذه می کنید؟ یا بدعتی در دین خدا ظاهر کرده‌ام؟ یا سنت پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم را تغییر داده‌ام؟ یا شریعت او را تحریف نموده‌ام؟!آن جماعت بی‌دین در عوض جواب این سخن، ساکت شدند. حضرت مکرر این نحو کلمات را می‌فرمود و این به خاطر اتمام حجت برآن جماعت بی‌حمیت با قلوب قاسیه بود.به راستی که آنان از طینت‌های لئیمه‌ی خبیثه بهم رسیده بودند، چه می‌توان کرد؟ و چگونه با موعظه و نصیحت، آنان را می‌توان نرم نمود؟! که خداوند می‌فرماید:(فهی کالحجارة أو أشد قسوة و ان من الحجارة لما یتفجر منه الأنهار و ان [صفحه ۶۸] منها لما یشقق فیخرج منه الماء). [۶۵] .بنابراین، آیه‌ی شریفه در حق امام حسین علیه‌السلام به کمال رسیده، که خداوند می‌فرماید:(و ولا دفع الله الناس بعضهم ببعض لهدمت صوامع و بیع و صلوات و مساجد یذکر فیها اسم الله کثیرا) [۶۶] .و اگر نه این بود که خدا عذاب خود را از خلق به واسطه‌ی بقیه ذریه‌ی طیبه‌ی او دفع می کرد هر آینه عذاب الهی نازل می‌شد به نحوی که زمین با اهلش سرنگون می گردید، معابد و مساجد

منهدم و خراب می‌شد.

سر پیچی امت

آری! جای آن بود که عذاب الهی نازل شود و عالم را سرنگون نماید. جایی که غیرت الهی مقتضی این شود که به جهت پی کردن ناقه و بچه شتری عذاب نازل نماید و چندین هزار خلق را از روزگار براندازد، آیا جای این نبود که به واسطه‌ی کشتن فرزند عزیز پیغمبرش، عذاب نازل نماید؟آیا ناقه‌ی صالح در پیش خدا از سید الشهداء علیه‌السلام عزیزتر بود؟ناقه‌ی صالح را عظمتی نبود، زیرا که مثل آن را هزاران هزار در عالم می‌کشند.بلی، چون خدا آن را آیتی از آیات خود قرار داده و سفارش فرمود بود که آن را اذیت ننمایند؛ و چون آن را کشتند خدا به خاطر آن عمل در غضب شد و زمین به لرزه درآمد تا این که آن جماعت هلاک شدند.از این رو، مثل سید الشهداء علیه‌السلام که هر صفتی از صفاتش، آیتی از آیات الهی بود و هر سر مویش در پیش خداوند از هزاران هزار ناقه‌ی عزیزتر بود، اگر او را بی‌جرم و تقصیر نحر کرده و پاره پاره کنند و طفل شیرخوار او و فرزند عزیزش را – که هر مویش مقابل صد هزاران هزار ناقه‌ی صالح ارزش داشت – پاره‌پاره نمایند، آیا نبایست که زمین بلرزد، کوه‌ها سرنگون گشته و همه‌ی عالم خراب گردد؟ با آن که به [صفحه ۶۹] ناقه‌ی صالح کاری نکرده و ظلمی ننمودند؟بلی، آبی که خدا حق شربی از برای آن قرار داده بود به گفته‌ی الهی، راضی نشدند و حقش را به او وانگذاشتند، و او را پی کردند.ولی امام حسین علیه‌السلام را حق شربی که از برای همه کس بود، از او منع نمودند و او را تشنه و گرسنه ذبح کردند و بدنش را پاره پاره نمودند. آیا جای این نبود که جبرئیل امین – چنانچه در هنگام کشتن ناقه‌ی صالح صیحه‌ای زد و فریاد برکشید به نحوی که گوش‌ها را پاره نمود و همه مردند – در هنگام کشتن مخدوم خود، امام حسین علیه‌السلام ناله کشد و صیحه‌ای زند که عالم زیر و زبر گردد؟!فیا سماء! جرت هذه الامور علی مثل الحسین فموری بعده موری‌ای آسمان! این ظلم‌ها و ستم‌ها بر حسین علیه‌السلام جاری شد و حسین علیه‌السلام را لب تشنه کشتند و اهل بیتش را اسیر کردند. پس به تزلزل و اضطراب درآی! و عالم را سرنگون نما!و أنت یا أرض! صیری بعده قطعا و یا جبال! علی وجه الثری سیری‌وتو ای کره‌ی زمین! بایست بعد از حسین علیه‌السلام پاره پاره شوی؛ و ای کوه‌ها! بایست پاره پاره شوید و باید از تزلزل و اضطراب بر جای خود قرار نگیرید.و یا میاه! ابن ساقی الحوض مهجته عطشی قضت نحبها من بعده غوری‌آه! آه! فرزند ساقی کوثر و سقای روز محشر را با لب خشکیده و جگر تفتیده شهید کردند، پس چرا آب‌های چشمه‌ها خشک نشد؟ چرا دریاها فرونرفت؟ و چرا بارش از ابر رحمت می‌ریزد؟یا خیل! یا خیل! من بعد الحسین فلا شدت علیک سروج للمغاویرای اسب‌ها! ای اسب‌ها! بعد از افتادن سر خیل شجاعان عالم و سرداران مبارزان بنی‌آدم از اسب، و بعد از خالی شدن خانه‌ی زین از بهترین سواران معرکه شجاعت و یکه‌تاز معرکه‌ی مبارزات، چرا اسب‌ها را زین و لجام می‌بندند؟ امیدوارم که سواری سواران بر اسب‌های تازان مبارک و میمون نبوده باشد.أین الرسول عن الشبل الحسین و قد أمسی مزارا لقطعان الیعافیر؟آیا کجا بود پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرزند عزیز خود را ببینید که چگونه او را در بیابان تنها انداخته‌اند و کسی جز وحشیان صحرا و جانوران کوه و بیابان او را زیارت نمی‌کند و به نزد او [صفحه ۷۰] تردد نمی‌نماید.أین الرسول و جثمان الحسین یری کمصحف قد یری فی الأرض مهجور؟کجا بود رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم که بدن شریف حسین علیه‌السلام خود را ملاحظه فرماید که مانند ورق مصحف بر زمین افتاده که در عوض سطرها، زخم‌های شمشیر و خنجر در کنار یکدیگر بر صفحه‌ی آن بدن شریف قرار گرفته و او را مثل قرآنی که در دست کفار باشد متروک و مهجور گذرانده‌اند؟أین الرسول عن الرأس الکریم علی رأس السنان یحاکی ببدر دیجور؟کجا بود حبیب خدا صلی الله علیه و آله و سلم که سر فرزند دلبند خود را که همیشه به سینه می‌چسبانید نظر نماید که آن را بر نیزه زدند و مانند ماه تابان، تیره‌روزان او را به هر طرف می‌گرداندند؟ آه آه!أین الرسول و ثغر کان یرشفه تدقه بقضیب کف مخمور؟کجا بود رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و شافع دو سرا تا ببیند آن لب و دندانی را که همیشه آن را می‌بوسید و

می‌مکید، چگونه پسر معاویه‌ی شرابخوار با دست خبیثش چوب بر آن می‌زدند؟پدر و مادرم به فدای لب و دندانت باد یا ابا عبدالله! آیا لب و دندانت تقصیری داشت؟ مگر این که بوسه گاه پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم و همیشه مشغول به ذکر خداوند اکبر بود؟!أین الرسول و مهر السبط منقلب یعدو الی برج الفسطاط مکسور؟أین الرسول عن الأیتان تندبه مثل النجوم عن النوق الحدابیر؟آیا کجا بود پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم که ببیند اسب بی‌صاحب فرزندش را که با زین شکسته و روی به خون آغشته به هر طرف می‌دود و فریاد می‌نماید و خبر مرگ صاحب خود را به یتیمانش می‌رساند؟!آیا کجا بودی یا رسول‌الله! که بشنوی نوحه‌ی یتیمان، گریه‌ی خواهران و ناله‌ی زنانش را که مثل ستاره از هر طرف متفرق شدند و ایشان را بر شترهای بدرفتار سوار کردند؟خطب تضعضع منه الدین و اضطربت قواعد المجد فی الأعراف والطوربه خدا قسم! این مصیبتی است که ارکان دین الهی از این مصیبت متزلزل شد و بنا و اساس خانه‌ی مجد و بزرگی که پروردگار مجید در اعراف و طور آن را تأسیس نموته و پایه‌ی آن را به جهت پیغمبر آخر الزمان صلی الله علیه و آله و سلم بلند گردانید، به اضطراب در آمد و نزدیک شد که منهدم [صفحه ۷۱] گردد.خطب تزلزل منه العرش و انطمست معالم الرشد و الأحقاف و النوراین حادثه، حادثه‌ای است که عرش الهی را با آن عظمت به تزلزل درآورد، آثار هدایت و نشانه‌های رشد و دلالت را، که پروردگار عالم آن را قرار داده، محو و منطمس گردانید.خطب أقام عمود الشرک منتصبا وشد أعضاد أهل الغی والزوراین مصیبت، مصیبتی بود که به واسطه‌ی آن، آثار توحید و خداپرستی پست و بی‌ارزش شد و عمود شرک و بت‌پرستی برپا گشته و بازوی اهل کفر قوی گشت.

چرا عذاب فرود نیامد

بدان که اگر چه حق تعالی عذاب خود را نازل نفرمود و عالم را سرنگون ننمود، و لکن آنچه در آخرت به جهت ظالمان مهیا فرموده آنان را کفایت می‌کند. پس باید به قضای الهی تن درداد و کرده‌ی حکیم علی الاطلاق را موافق قسمت دانست. همانا کسی در عقوبت تعجیل می‌نماید که خوف فوت داشته باشد و خداوند در کمینگاه ستمکاران می‌باشد.شیخ طبرسی رحمه‌الله در «احتجاج» به سند خود روایت کرده:روزی سیدالساجدین، امام زین‌العابدین علیه‌السلام احوال جماعتی‌از بنی‌اسرائیل را ذکر می‌فرمود که خدا ایشان را مسخ فرمود و ایشان را از صورت بنی نوع انسان انداخت و به صورت میمون کرد. این به جهت مخالفت ایشان با امر الهی بود که آنها را از صید نمودن ماهی در روز شنبه – که روز عید ایشان بود – به جهت حرمت آن روز، نهی فرموده بود.حضرت وقتی به آخر قصه رسید، فرمود:ان الله تعالی مسخ أولئک القوم لاصطیاد السمک، فکیف تری عندالله عزوجل یکون حال من قتل أولاد رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم وهتک حریمه؟خدا آن جماعت را به جهت صید نمودن ماهی مسخ فرمود: پس آیا چگونه می‌بینی حال گروهی را که فرزندان پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم را کشتند و حرمت آن را ضایع کرده و پرده‌ی حریم او را دریدند. [صفحه ۷۲] شخصی عرض کرد: یابن رسول‌الله! ما این حدیث را از شما شنیده بودیم؛ ولی یکی از دشمنان خاندان نبوت گفت: اگر کشتن حسین از روی باطل و از صید ماهی عظیم‌تر بود، پس چرا خدا بر کشندگان او غضب نفرمود همچنان که بر کسانی که در یوم سبت صید ماهی کردند غضب نمود؟حضرت فرمود:در جواب او بگو: ابلیس لعین، معصیتش از معصیت جماعتی که به اغوای او کافر شدند عظیم‌تر بود. پس چرا خداوند ایشان را – مثل قوم هود و اصحاب و فرعون – هلاک کرد؛ ولی ابلیس را هلاک نفرمود و حال آن که او، از آن جماعت اولی به هلاکت بود.پس چرا خداوند آن جماعتی را که تقصیر ایشان در معاصی موبقات از ابلیس کمتر بود، هلاک کرد وابلیس را با آن معاصی و محرماتی که از او سرمی‌زند، مهلت داد؟!این نیست مگر این که پروردگار عالم حکیم است و تدبیر او به حکمت مقرون است.هر کسی را مهلت می‌دهد و در آن تدبیری و هر کسی را هلاک می‌کند در آن حکمتی است.فکذلک هؤلاء الصائدون فی السبت و هؤلاء القاتلون للحسین علیه‌السلام، یفعل فی الفریقین ما یعلم أنه أولی بالصواب والحکمة، (لا یسأل عما یفعل و عباده یسألون) [۶۷] .پس همچنین است هلاک نمودن صیدکنندگان ماهی و مهلت

دادن کشندگان حسین علیه‌السلام، آنچه کرد در حق ایشان، آن موافق صواب و حکمت است. [۶۸] .بنابراین، اولا، بحث و اعتراض بر حکیم علی الاطلاق روا نیست، و ثانیا، آن جا که خود فرموده:(و لولا دفع الله الناس بعضهم ببعض لهدمت صوامع و بیع و صلوات و مساجد [صفحه ۷۳] یذکر فیها اسم الله کثیرا)؛ [۶۹] .اگر ما از اشرار ناس به واسطه‌ی ابرار ناس دفع نمی‌کردیم؛ هر آینه عذاب نازل می‌شد و معابد و مساجد را سرنگون می‌کرد.اگرچه این حکم، کلی است؛ و لکن گفتیم که امام صادق علیه‌السلام فرمودند: «این حکم در حق امام حسین علیه‌السلام جاری شده است».پس اگر نبود بقیه ذریه طاهره‌ی او، و نبود به جهت وجود حجت الهی که محل فیوضات الهی و سبب نزول رحمت و برکات نامتناهی است؛ هر آینه عالم سرنگون شده و همه‌ی دنیا و مافیها زیر و زبر شده بود؛ زیرا که کشتن جگر گوشه‌ی پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم و اسیر نمودن دختران فاطمه‌ی زهرا علیهاالسلام امر سهلی نبود.هرگاه خدا به جهت صید چند ماهی بی‌رخصت او، جماعتی را مسخ نماید، بر ایشان صاعقه‌ای از آسمان فروفرستد که به آتش دنیا و آخرت بسوزند؛ پس گمان نداری از کسانی که حجت و خلیفه‌ی او، زینت عرش کبریایی و عظمت او و مظهر جلال و رفعت او را ماهی‌وار در دریای خون غرق نمایند و او را بی‌گناه از آب منع نمایند، چه خواهد کرد؟هرگاه خداوند، گروهی عظیم را به جهت هتک حرمت روز عیدی که خدا آن روز را حرام و حرمت داشته بود و در آن روز از صید سمک نهی فرموده بود، هلاک نماید؛ پس چه خواهد بود حال گروهی که هتک حرمت عید ایام و سید ایام را - که روز جمعه بود و به منزله‌ی یوم السبت بنی‌اسرائیل است - ضایع کردند؟!در چنین روزی و در بهترین ساعات آن، که وقت زوال است؛ همان موقعی که خدا مردم را به سوی ذکر خود و احترام پیغمبر خود - که باطن ذکر الله است - و تحصیل قرب خود و گوش به مواعظ و مناجات خود خوانده است، حرمت آن روز را ضایع کنند و پرده‌ی حرمت پیغمبر خود را بدرند و مرتکب چنین امری که قلم از تحریر آن عاجز است، شوند؟!گروهی که روز جمعه را - که یوم السبت مسلمانان است - ضایع نموده و به صید [صفحه ۷۴] نهنگ بحار معارف الهی و اشرف مخلوقات از ماه تا به ماهی، جرأت نمایند؟!و این که در بعضی اخبار وارد شده که:«المقتول یوم السبت»؛ [۷۰] .آن حضرت را در روز شنبه شهید کردند؛همانا تأویلش همین است که مذکور شد که شهادت او در روز جمعه که یوم السبت مسلمین است، می‌باشد. گرچه جمعی از علما - مثل شیخ مفید رحمه‌الله در «ارشاد» و غیر او - به ظاهر این اخبار عمل نموده و قایل شده‌اند که: شهادت آن حضرت در روز شنبه بوده؛ و لکن این قول مخالف با اخبار زیادی است که دلالت دارد که شهادت آن حضرت در روز جمعه بوده و به این امر، بسیاری از علماء - رضوان الله علیهم اجمعین - قایل شده‌اند. [۷۱] .بلی، هلاکت این جماعت اولی بود، اما خدا این جماعت را به واسطه‌ی حجت خود که در میان خلق بود، عذاب نفرمود.نعم، و لو لا شموس منه ما طلعت شمس و لو لا کان سهل و لا حزنو لم یدر فلک، کلا و لا سکنت أرض، بل اضطربت أرض بها سکنوابلی، اگر نبود از برکت آفتاب‌های فلک عصمت و طهارت علیهم‌السلام و ماه‌های برج هدایت و امامت از اولاد آن قافله سالار سالکان سعادت و پیش رو کاروان شهادت، هر آینه، هرگز آفتاب طلوع و غروب نمی‌کرد، افلاک گردش نمی‌نمود و زمین قرار نمی‌یافت و سهل و جبل برطرف می‌گردید.لو لم یرد ربنا اظهار حجته ومن صلبه ما استقام الدهر و الزمن‌اگر نبود این که خداوند می‌خواست حجت خود را اظهار نماید و خلفای خود را از صلب طاهر او بیرون آورد، هر آینه زمان و روزگار به استقامت نمی‌ماند.ما عطل الکون اذا کانت قلائده منه هداة علی فعل التقی مرنواعالم سرنگون نشد و کونین معطل نگردید به جهت آن که گوهرهای درخشان و مضیئه و جوهرهای گران قیمت و ثمینه از اولاد طاهره‌ی او، قلاده‌ی روزگار و نظام لیل و نهار بودند که به [صفحه ۷۵] واسطه‌ی تقوا و ممارست بر عبادت خدا مقصود از ایجاد ماسوی حاصل می‌گردید.فلیندب المجد أهلیه کذا و کذا فلیعظم الخطب أو فلتکبر المحن‌پس سزاوار است که مجد و بزرگی بر اهل خود ندبه و نوحه نماید، و بایستی مصیبت خلق عظیم شده و محنت‌ها و بلاهای مردم بزرگ شود.و کیف لا؟ و أری السادات من بشر أضحت تسود علیها أعبد نتن‌چگونه چنین نباشد و حال آن که بزرگان و سادات خلق را می‌بینم که اراذل خلق و غلامان و بندگان گندیده‌ی متعفن بر آنان بزرگی می‌نمایند.والله ما جرأ جور الظالمین علی أبناء أحمد الا معشر فتنواأعنی الاولی

غصبوا میراث حیدرة أخی النبی رسول الله والختن‌به خدا قسم! این اراذل را به ظلم اهل بیت جرأت ندادند مگر جماعتی که ارث برادر و داماد رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم را غصب کرده و بر او ظلم کردند و او به واسطه‌ی امر خدا صبر نمود، و دیگران بر آن جرأت نمودند.هم أسسوه و شادوه امیة اذ أحفادهم ظهرت فی الطف و الغضن‌ایشان اساس ظلم را چیده و بنیان این بنا را نهادند و بنی‌امیه آن را تقویت کرده و در سرزمین کربلا به اتمام رسانیدند.نفسی فدی لنفوس فیه سائلة علی الضبا نهبت أجسادها اللدن‌روح و جان من به فدای آن نفوس قدسیه و ارواح زکیه‌ای باد که در زمین کربلا- خون‌های ایشان از شمشیر مخالفان جاری گردید و جسدهایی که آنها را به غارت نیزه‌ها دادند.نفوس أشرف خلق الله من بهم سادت مشاعر بیت الله و الرکن‌أفدی هناک حسینا و هو یقتحم ال هیجا یسطوا بقلب قلبه البدن‌روح و جان من، بلکه جان‌های عالمیان به فدای حسین مظلوم علیه‌السلام باد که در آن دشت غربت در میان آن گروه بی‌حمیت گرفتار شده که چون شیر خشمناک در دریای حرب غوطه‌ور گردیده بود.أفدیه والبر من ثوب الدماء غدا تجری علی وجهه خیل العدی سفن‌در حالتی که از کشتن اشرار و خون‌ریزی آن طایفه‌ی غدار روی آن دشت به منزله دریای خونی شده که اسب‌های ایشان مانند کشتی بر آن جاری بودند. [صفحه ۷۶] ما صدهم عن لقاء القوم کثرتهم والاسد هل سدها عن قصدها أتن؟کثرت و زیادتی آن گروه در نزدش، شکوه و جلالی نداشت، هم‌چنان که آیا کثرت زیادتی وحشیان در پیش شیران بزرگ، چیزی است؟!ای والله! شیر را چه نسبت با آن مظهر قهر الهی و محل سطوت خدایی، اگر اشاره‌ی قهری به آن گروه، بلکه به همه‌ی مخلوقات زمانه می‌فرمود هر آینه همه را از صفحه‌ی روزگار به دارالبوار می‌فرستاد.باری، به مقتضای حکمت ربانیه، به قوه‌ی ظاهریه بشریه و سطوت شجاعت جسمانیه با آن طایفه‌ی طاغیه، جدال نمود.حتی اذا اشتاق دارا لا فناء لها و شاقه سادة فی عدنها عدنواتا این که این ظلمت‌کده‌ی دنیا را قابل تابیدن انوار قدسیه‌ی خود ندید و دلش از زندگی دنیا سیر شد و اشتیاق عالم بقاء بر او زیاد شد و جد، پدر و برادرش نیز از اشتیاقش بی‌تاب شدند.فاضت الی القدس نفس منه طاهرة ما شانها فی الوفا و خوف و لا- حزن‌پس نفس زکیه‌اش از شاخسار بدن [به سوی بهشت برین] پرواز نمود [شأن او نبود که در وفای به عهد الهی از چیزی ترسیده یا اندوهناک شود].بکته أحکام دین الله اذ نکست أعلامه أسفا والفرض والسنن‌به سبب کشته شدن او، علم‌های دین الهی سرنگون گشته، آثار فرض و سنن شریعت مندرس گردید و احکام دین مبین، عزداران امام مبین گریدند.

تاثیر مصایب امام حسین در جهان هستی

باید دانست، اگرچه حق تعالی به خاطر برکت وجود حجت خود، زمین را سرنگون نگردانید و آسمان را زیر و زبر نفرمود؛ در عین حال، آسمان و زمین در مصیبت جگر گوشه‌ی پیغمبر آخرالزمان صلی الله علیه و آله و سلم بر خود لرزیدند و آسمان به جای اشک، خون بارید و از چشم‌های چشمه‌های زمین، خون جاری گردید؛ چنانچه در این زمینه اخبار زیادی از مخالف و مؤالف وارد شده است.از جمله ابن قولویه در «کامل الزیارات» از حضرت صادق علیه‌السلام روایت کرده که حضرت فرمودند: [صفحه ۷۷] به راستی که آسمان و زمین در مصیبت امام حسین علیه‌السلام گریسته سرخ‌رنگ شدند و هرگز بر کسی مگر بر یحیی به زکریا وحسین بن علی علیهماالسلام نگریستند. [۷۲] .ابن شهر آشوب نیز از نصره‌ی اسدیه روایت کرده که گوید:«لما قتل الحسین علیه‌السلام امطرت السماء دما، وحبابنا و جرارنا صارت مملوءة دما»؛ [۷۳] .وقتی امام حسین علیه‌السلام را شهید کردند و داغ مصیبت او را بر دل آسمان و زمین گذاردند، آسمان و زمین خون بارید و ظرف‌های ما، حتی حباب‌ها و سبوها مملو از خون گردید.همچین ابن قولویه رضی الله عنه از احمد بن عبیدالله روایت کرده که:مردی از اهل بیت‌المقدس گوید: به خدا قسم! ما اهل بیت‌المقدس در واپسین آن روز، بر شهادت حسین بن علی علیهماالسلام مطلع شدیم.راوی گوید: چگونه مطلع شدید و حال آن که میانه‌ی شما و مقتل آن حضرت مسافت بعیده فاصله بود؟گفت:«ما رفعنا حجرا و لا مدرا صخرا الا و رأینا تحتها دما [یغلی]»؛هیچ سنگ و کلوخی را از اطرف بیت‌المقدس برنداشتیم مگر آن که دیدیم از زیرش خون تازه می‌جوشد.و دیوارها مانند خون بسته، سرخ شده بود و تا

سه روز، خون تازه از آسمان می‌بارید و در دل شب شنیدیم که منادی ندا می‌کرد و این شعرها را می‌خواند:أترجوا امهٔ قتلت حسینا شفاعهٔ جده یوم الحساب؟آیا گروهی که حسین علیه‌السلام را کشتند، امید دارند که جد بزرگوارش در روز قیامت آنها را شفاعت کند؟ [صفحه ۷۸] معاذ الله لا نلتم یقینا شفاعهٔ أحمد و أبی‌تراب‌معاذالله! هرگز چنین نخواهد شد و شفاعت احمد مختار و حیدر کرار به شما نخواهد رسید.قتلتم خیر من رکب المطایا و خیر الشیب طرا و الشباب‌چگونه می‌شود که شفاعت جد، پدر و مادر او شما را دریابند و حال آن که شما، بهترین سواران معرکه‌ی شجاعت و بهترین پیران و جوانان اهل عالم را - که همه‌ی پیران و جوانان اهل عالم به فدای یک موی آنان باد - کشتید.می‌گوید: تا سه روز آفتاب منکسف و بی‌نور بود. جهان، ظلمانی و سیاه گردید به نحوی که در روز، ستاره‌های آسمان ظاهر شدند. بعد از چند روز خبر رسید که در ابتدای ظهور آن امور غریبه، آن غریب دیار بلا و اسیر گروه اعدا را در کربلا شهید کرده بودند. [۷۴] .از جمعی از مشایخ عامه مثل شارح و جیز و صاحب «طبقات» نقل شده: سرخی که در آسمان در وقت طلوع و غروب آفتاب پدید می‌آید؛ از وقتی است که خورشید ظلمت امامت و نازپرورده حضرت رسالت یعنی امام حسین علیه‌السلام را شهید نموده‌اند و از آن روز تا به حال، باقی مانده و پیش از آن، کسی ندیده بود.آنان می‌افزایند:«ما رفع حجر فی الدنیا الا و تحته دم عبیط...»؛سنگی را از روی زمین در همه‌ی دنیا برنداشتند مگر آن‌که در زیرش خون تازه بود.و از آسمان قطرات خون می‌ریخت و آن خون به هر جامه‌ای که می‌نشست اثرش بر طرف نمی‌شد، هر چند آن جامه را می‌شستند پاک نمی‌شد، تا پاره پاره می‌شد. [۷۵] . [صفحه ۷۹] پس اگر آسمان هنوز درمصیبت فرزند پیغمبر آخرالزمان صلی الله علیه وآله وسلم عزادار است وصبح و شام از دیده‌ی خود اشک بارد و در هر شبانه‌روز از اطرافش سرخی و خون، ظاهر می‌شود؛ چرا دل‌های دوستانش در مصیبت او خون نمی‌شود.چرا اشک خونین از دیده‌ها جاری نمی‌کنند؟و چرا آه حسرت از سینه‌ها نمی‌کشند؟به خیالت آن که مصیبت امام حسین علیه‌السلام مثل سایر مصیبت‌ها، کهنه است و داغش از سینه‌ها برطرف گردیده؟حاشا، والله! این مصیبت تا قیامت برطرف نخواهد شد و از خاطرها محو نخواهد گردید.بلی، همه مثل امام حسین علیه‌السلام نیستند و هر بلیه‌ای مثل بلیه امام حسین علیه‌السلام نیست، آسمان‌ها گردش کرد تا مثل حسینی را پرورید که زینت آسمان‌ها و زمین‌ها بود و اراذل خلق دنیاپرست نتوانستند او را ببینند تا او را به بدترین حال کشتند.نمی‌دانم چرا از دیدگان دوستان خون نمی‌ریزد؟چرا جگرهای شیعیانش کباب نمی‌شود؟مگر این دل‌ها، سخت‌تر از سنگ و کلوخ است؟ یا این که تأمل نمی‌کنند؟آری، تأمل نمی‌کنند.همچنان که از حکمت‌های الهی است که بایست آسمان و زمین برپا باشد تا غرض از ایجاد خلق به عمل آید؛ همچنین از این جهت بایستی این مصیبت چنان در نظرها ننماید و در دل‌ها تأثیری نکند که خلق از تعیش باز ماند و الا چه معنی داشت کسی را که بهترین خلق و واسطه‌ی نزول رحمت‌ها، برکت‌ها، فیض‌ها و کرامت‌های خداست، گروهی شهید کنند و جماعتی که آب و گل ایشان به نور ولایت او سرشته شده و همیشه به او «بأبی أنت و امی» خطاب می‌نمایند از مصیبتش بی‌قرار نباشند و بخورند، بیاشامند و استراحت کنند؟!آه! آه! چه قسی و سخت است دلی که در این مصیبت نسوزد؟!و چه دور از رحمت است دیده‌ای که در این بلیه اشک حسرت نریزد؟!الله وقعهٔ عاشوراء ان لها فی جبههٔ المجد جرحا غیر مندمل [صفحه ۸۰] ای داد و فریاد از مصیبتی که در روز عاشورا واقع شد، و به جهت آن جراحتی که در پیشانی مجد و بزرگی واقع شد که هرگز بهبود نخواهد یافت و خوب نخواهد شد، زیرا که بزرگ اهل مجد و بزرگی را کشته و او را ذلیل نمودند.مصیبهٔ بکت السبع الشداد لها دما ورزء عظیم غیر محتمل‌مصیبتی که آسمان‌ها به جای اشک و آب، خون باریدند و بلیه‌ی عظیمی که نتوان آن را تاب و تحمل نمود.لهفی له عاقرا ملقی بلا کفن سوی السوافی و لا لحد و لا غسل‌ای حسرت و اندوه بر آن مظلومی که بدن شریفش را بر زمین انداختند و او را بی‌جامه و کفن واگذاشتند تا آن که به جای کفن غبار بادها بر بدن مبارکش نشست.مترب الخد دام النحر منعفرا الجبین نحر قضی ظام الی الوشل‌آه! آه! از صورت شریفی که بوسه‌گاه جد بزرگوارش بود، به خاک مالیدند و او را مثل شتر قربانی، نحر کردند و پیشانیش که دایم در سجود معبود بود خاک‌آلود نمودند و آن بحر فیض و مکرمت را با لب تشنه شهید کردند.و أقبلت زینب

الکبری و قد سفرت عن منر برداء الذل مشتمل‌حسری و أدمعها تتری و مقلتها عبری و أنفسها حری من الثکل آه! آه! از آن موقعی که خواهر آن مظلوم، زینب کبری علیهاالسلام در حالی که لباس مذلت و خواری و جامه‌ی مصیبت و سوگواری در عزای برادر خود پوشید بود با اشک‌های ریزان، چشم‌های خون‌فشان و نفس سوزان از خیمه‌ی خود بیرون آمد.تشکوا الی جدها فعل الطغاۀ بهم بمدمع فوق صحن الخد منهمل‌با آن حال مصیبت مآل، شکایت دل پر ملال را به جد بزرگوارش رسول ذوالجلال می‌کرد و می‌گفت:یا جدا! قد فتکت فینا علوج بنی امیۀ و بقایا عابد الهبل‌ای جد والا تبار! گبرهای بنی‌امیه و باقی ماندگان بت‌پرستان در کمین‌گاه بودند تا بعد از تو، به نگاه ما را هلاکت کرده و نابود نمایند.یا جد! هل جاءک الناعی بقتل أخی؟ و هل عرفت بما لا قیت من وهل؟ای جد بزرگوار! آیا خبر مرگ برادر مرا به تو دادند؟! و آیا می‌دانی که چه مصیبت‌هایی به [صفحه ۸۱] من رسید؟!یا جد! هذا أخی عار تکفنه ال ریاح فی نسجها من مطرف سمل‌ای جد بزرگوار! اینک ابن بدن برادرم حسین علیه‌السلام است که عاری و برهنه نمودند و بادها با گرد و غبار، تار و پود جامه و کفن بر بدنش بافته‌اند.یا جد! هذا أخی ظام و قد صدرت عن صدره البیض بعد العل و النهل‌ای جد بزرگوار! برادرم را با لب خشکیده کشتند و نگذاشتند که لبش را از آب فرات تر کند و حال آن‌که شمشیرهای کوفیان از خون سینه و بدن او سیراب گردیدند.و أقبلت تر شف الثغر الشریف و هل یدافع القدر المحتوم بالقبل؟تقول و السبط تغشاه المنون و فی فؤادها شغل ناهیک من شغل‌پس خود را به نعش برادر رسانید، او را می‌بوسید وبه آتش دلی که داشت می‌گفت:أخی! هذه روحی لکم بدل ان کان یقنع صرف الدهر بالبدل‌ای برادر! این جان عزیزم را قربان تو می‌نمایم و خودم را فدای تو می‌گردانم، اگر می‌توان مصیبت روزگار را به بدل و فدیه از خود دور گردانید.أخی! یا أخی! کنت نورا یستضاء به الی الطریق الذی ینجی من الضلل‌ای برادر! ای برادر! تو نوری بودی که در ظلمت‌های دنیا، از روشنایی نور تو، گمشدگان وادی ضلالت، راه هدایت و طریق سعادت را می‌جستند.أخی! یا أخی! أظلمت من بعدکم طرق ال هدی و ربع المعالی أرض و هو خلی‌ای برادر! ای برادر! بعد از رفتن نور تو، راه‌های هدایت گم شد و منزل بندگی و سعادت خالی ماند.

تاملی دیگر در مصایب امام حسین

آری! والله! بعد از امام حسین علیه‌السلام راه هدایت تاریک و ظلمانی گردید، طریق هدایت و سعادت گم شد، مساجد و معابد خراب ماند، محاریب و منابر برهم خورد، آثار تقوا مندرس گردید و دریای علم هدی منطمس شد.چگونه می‌توان تصور نمود کسی که خداوند او را به جهت هدایت خلق برگزید، حجت خود بر بندگنش گردانید و در شبستان ضلالت، راهنمای گمشدگان قرار داد [صفحه ۸۲] که از نور هدایت او، راه راست جویند؛ او را بدترین خلق به بدترین احوال بکشند و همه‌ی عالم را بی‌دلیل گذارند و از فیوضات الهی محروم نمایند و با این حال، دوستانش تعیش و زندگانی کرده و به فرح و شادی مشغول باشند؟!مگر مظلومی نور دیده‌ی انبیا و محرومی جگر گوشه‌ی فاطمه‌ی زهرا علیهاالسلام و بی‌مددکاری خامس آل عبا را نشنیده‌اند؟ یا شنیده‌اند تجاهل می‌نمایند؟مگر عزیزتری از امام حسین علیه‌السلام - که زینت آسمان‌ها و زمین‌ها، گوشواره‌ی عرش خدا، باب نجات امت و سبب نزول برکت است - دارند؟یا مگر مظلوم‌تر از امام حسین علیه‌السلام کسی را دارند که دل ایشان را می‌سوزد؟ جایی که حیوانات عجم [و گنگ] دلشان به او سوخته و سنگ و کلوخ از دیده خونبار شوند، نبایست دوستانش غافل بوده در مصیبتش ساکت شده و در بلیه‌اش اشک حسرت از دیده نبارند؟!به خدا! این حالت نیست مگر از کسی که معرفت به حق ایشان نداشته، در غفلت بوده و در شهوت فکر و ذکر دنیا و هم و غم آن فرورفته باشد و الا- چه معنی دارد مصایبی که بر آن حضرت وارد شده، تصور کرده و بتوان خود را ضبط نمود؟نشنیده‌اید که از ابوبصیر نقل شد که گوید:در خدمت حضرت صادق علیه‌السلام بودم، یکی از فرزندان آن حضرت داخل شد، چون چشم آن حضرت بر او افتاد، او را در بغل کشیده و بوسیدند و فرمودند:خدا حقیر نماید کسی را که شما را حقیر نمود، و از کسانی که پدران شما را کشتند انتقام شما را بگیرد، وخدا واگذارد کسی را که شما را

واگذاشته و لعنت کند جماعتی را که شما را کشتند و خدا یار، ناصر و حافظ شما باد، به راستی که گریه‌ی زنان، گریه‌ی انبیا و صدیقین و ملائکه و شهدا بر شما طولانی شد.آنگاه حضرتش گریسته و فرمودند:ای ابا بصیر!اذا نظرت الی ولد الحسین علیه‌السلام آتانی ما لاأملکه بما اتی أبیهم والیهم.....هرگاه نظرم به یکی ازاولاد امام حسین علیه‌السلام می‌افتد حالتی مرا عارض می‌شود [صفحه ۸۳] که نمی‌توانم خود را ضبط نمایم، به جهت ظلم و ستمی که بر پدر بزرگوار ایشان شده است. [۷۶] .در حدیث دیگری آمده:روزی نبود که امام حسین علیه‌السلام در نزد حضرت صادق علیه‌السلام یاد شود مگر آن که حضرتش در آن روز و شب محزون می گردید، و کسی آن حضرت را شاد و خندان نمی‌دید. [۷۷] .

چگونگی خروج امام حسین از مدینه به سوی مکه

بلی، اگر می‌خواهی مجملی از مظلومی آن حضرت را شنیده باشی، گوش کن و ببین که چگونه آن حضرت را از وطن خود دور کرده و او را در غربت مبتلا ساخته و دستش را از حق او کوتاه کرده و از حرم جد بزرگوارش بیرون نمودند؟!ببین چگونه عرصه را بر آن بزرگوار تنگ نمودند که دلش از دنیا سیر شده و راضی به شهادت گردید.شیخ مفید، سید جلیل القدر، سید بن طاووس، ابن شهر آشوب و دیگران از علمای اعلام و اجلای والا مقام رحمه‌الله، حکایت جان‌سوز بیرون رفتن آن سید انام و گوشواره‌ی عرش ملک علام را از مدینه امینه‌ی مبارکه قریب به این مضمون بیان فرموده‌اند:

مرگ معاویه و بیعت برای یزید

بعد از آن که قارون این امت، معاویهٔ بن ابی‌سفیان به اسفل درک نیران ارتحال یافت و صفحه‌ی روزگار از کثافت وجود پلیدش پاک گردید، نطفه‌ی حرام و فرزند ناپاک او یزید، به مقر سلطنت آن بدگهر استقرار یافت. [صفحه ۸۴] از آنجایی که شجره‌ی ملعونه‌ی شقاوت اثر را جز کفر و طغیان ثمری و نطفه‌ی خبیثه‌ی ظلم و عدوان را جز آزار اثری نمی‌باشد؛و از آنجایی که هر حقی در مقابل او باطلی است و هر موسی را در مقابلش فرعونی است که او را اذیت می‌نماید؛ آن شقاوت اثر، در صدد اذیت، ظلم و قتل جگرگوشه‌ی پیغمبر و نوباوه‌ی حیدر صفدر برآمد، نامه‌ای بدین مضمون به پسر عموی خود ولید بن عتبه – و به روایت صدوق رحمه‌الله، به عمویش عتبه بن ابی‌سفیان – نوشت:برای من از حسین بن علی، عبدالله بن زبیر و عبدالله بن عمر – و به روایت ابن شهر آشوب: و عبدالرحمان بن ابی‌بکر – بیعت شدید عنیفی بگیر و اگر ابا کنند سر ایشان را بریده، نزد من بفرست.هنگامی که نامه به آن سگ رسید و خواست از آنان بیعت بگیرد او را ممکن نشد، و لکن وقتی امام حسین علیه‌السلام دید که دست از او برنمی‌دارند، فرار را برقرار اختیار، آهنگ سفر نمود و در تهیه‌ی سفر برآمد و جلاء وطن را بر مجاورت حرم جد خود اختیار فرمود.

امام حسین جدش رسول خدا را در خواب می‌بیند

امام حسین علیه‌السلام چند شب پیش از خروج از مدینه به جهت وداع بر سر روضه‌ی منوره جد والامقام خود رفت، چون نزدیک روضه‌ی شریفه رسید – به روایت صدوق رحمه‌الله نوری از قبر مطهر ساطع گردید. وقتی این نور را مشاهده فرمود، مراجعت نمود.شب دیگر باز به جهت وداع بر سر قبر مبارک رفت، چند رکعت نماز گزارد و بعد از آن، شروع به مناجات نمود و عرض کرد:اللهم هذا قبر نبیک [محمد صلی الله علیه و آله و سلم]، و أنا ابن بنت نبیک، و قد حضرنی من الأمر ما قد علمت...خداوندا! این قبر پیغمبرت [محمد صلی الله علیه و آله و سلم] است و من فرزند دختر پیغمبر [صفحه ۸۵] توأم، مرا امر و بلیه‌ای پیش آمده که تو آن را می‌دانی.خدایا! من معروف و نیکی را دوست می‌دارم و از منکر و بدی بدم می‌آید و از تو می‌خواهم به حق این قبر و به حق کسی که در آن مدفون است آنچه که رضایت و خوشنودی تو و رسول تو در آن است، برای من اختیار فرمایی.آنگاه شروع کرد به

گریستن و گریه‌ی بسیار نمود، نزدیک صبح سر مبارک را بر قبر گذارده، او را خواب ربود. در عالم خواب جد بزرگوارش را دید که با گروهی از ملائکه از راست و چپ و پیش آن حضرت را احاطه کرده‌اند. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم نزدیک آمد و آن حضرت را به سینه‌ی شریفش چسبانید و میان دو چشمش را بوسید و فرمود:حبیبی یا حسین! کأنی أراک عن قریب مرملا بدمائک، مذبوحا بأرض کرب و بلاء من عصابهٔ من امتی و أنت مع ذلک عطشان لا تسقی و ظمئآن لا تروی...ای حبیب دل افکار! و ای نور دیده‌ی اخیار! گویا در این نزدیکی‌ها می‌بینم که تو را در زمین کربلا- و در دیار و محنت ابتلا- در میان گروهی از امت میشوم من، ذبح کرده و بدنت را به خونت رنگین کرده و جسدت را به خونت آلوده نموده‌اند، و تو در آن حالت تشنه هستی و شربت آبی به تو نمی‌دهند، و تو را سیراب نمی‌نمایند و با لب تشنه و جگر برشته تو را ذبح می‌کنند و به این حال به شفاعت من امیدوار هستند، خدا شفاعت مرا به آنان نرساند.حبیبی یا حسین! ان أباک و امک و أخاک قدموا علی و هم مشتاقون الیک.ای نور دیده! و ای حبیب دل محنت رسیده! ای حسین! پدر، مادر و برادرت نزد من آمده و همه مشتاق لقای تو هستند.و ان لک فی الجنان درجات لن تنالها الا بالشهادهٔ.ای نور دیده! از برای تو منازل و درجاتی چند در بهشت مقرر گردیده که به آن جز به کشته شدن و جان باختن نایل نمی‌شوی. [صفحه ۸۶] امام حسین علیه‌السلام در آن حال به جد بزرگوار خود نظر انداخته، عرض کرد:یاجداه! لا حاجهٔ لی فی الرجوع الی الدنیا، فخذنی الیک وأدخلنی معک فی قبرک.ای جان جد! مرا حاجتی به برگشتن به دنیا نیست، مرا بگیر و با خود ببر و از غم و الم‌های دنیا خلاص کن.حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:تو را چاره‌ای از برگشتن به دنیا نیست، تا شربت شهادت را بچشی و به درجه‌ی رفیعه‌ی سعادت برسی و آنچه خداوند برای تو مقدر فرموده و مهیا نموده، دریابی.آن حضرت از خواب بیدار شد، مضطرب و هراسان به خانه معاودت فرمود، اهل بیت و اقربای خود - از اولاد عبدالمطلب - را جمع نموده و خواب و خبر شهادت و غریبی و مظلومی خودش را بر آنها نقل کرد.اهل بیت علیهم‌السلام از استماع این واقعه هایله و شنیدن این خبر محنت اثر، مهموم و مغموم شده شروع به گریه و زاری کردند. صدای گریه و ناله از خانواده‌ی امام بلند شد، در آن روز در مغرب و مشرق، کسی اندوهناک‌تر از خاندان رسالت نبوده و گریه‌ی احدی از ایشان بیشتر نبود.

وداع امام حسین با تربت پاک مادرش فاطمه‌ی زهرا؛ و برادرش

امام حسن مجتبی

پس از آن، امام حسین علیه‌السلام مهیای سفر شده و اسباب سفر را ترتیب دادند، نیمه‌ی شب به جهت وداع مادر خود برخاست و بر سر مزار و تربت طاهره‌ی مادر خود فاطمه علیهاالسلام رفتند. [۷۸] . [صفحه ۸۷] در بعضی از کتب مذکور است: آن حضرت بر مادر خود سلام کرده و گفت:السلام علیک یا اماه! اینک حسین توست که به وداع تو آمده و این آخرین زیارت اوست.ناگاه از قبر مبارک فاطمه علیهاالسلام آوازی آمد:و علیک السلام یا مظلوم الام! و یا شهید الام! و یا غریب الام.چنان گریه بر آن حضرت مستولی شد که دیگر قدرت بر تکلم نداشت.آنگاه بر سر مزار و قبر مبارک برادر بزرگوارش رفته، آن حضرت را وداع نمود. چون صبح شد به منزل خود برگشت و به خدام خود امر نمود که کجاوه‌ها را باز کنند و خواتین عصمت و طهارت را بر محمل‌ها و کجاوه‌ها سوار نمایند. [۷۹] .

حرکت امام حسین از مدینه‌ی منوره

ناگاه محمد حنفیه، برادر آن حضرت مطلع شد که آن حضرت اراده‌ی کوچ دارند، برخاسته و به خدمت برادر با جان برابر خود آمد و عرض کرد:یا أخی! أنت أحب الخلق الی و أعزهم علی.ای برادر! تو محبوب‌ترین خلق به سوی من و عزیزترین خلق در پیش

من هستی.ای نور دیده! امروز حجت خدا منحصر به توست. به من بگو: اراده کدام دیار را داری؟ و قصد کدام مکان فرموده‌ای که دست از روضه‌ی جد خود برمی‌داری به کجا می‌روی؟ و اقربای خود را به که می‌سپاری؟ و شیعیان خود را به که سفارش می‌نمایی؟ای برادر! می‌ترسم در میان قومی روی که با تو مخالفت نمایند و جان شیرین تو و اهل بیت تو - که بهترین جان‌هاست - در معرض تلف آید.حضرت فرمود: چکنم؟ و به کجا روم؟ و چه چاره کنم؟ لابد باید از این بلاد [صفحه ۸۸] بیرون بروم.عرض کرد: پس به سوی مکه برو و به خانه‌ی خدا پناه ببر، اگر دست از تو برداشتند و تو را به خود وا داشتند، آنجا باش!و ان تکن الاخری، فاخرج الی بلاد الیمن، فانهم أنصار جدک و أبیک، و هم أرأف الناس و أرقهم قلوبا و أوسعهم بلادا.و اگر دست از تو بر نداشتند به سوی بلاد یمن برو؛ زیرا که اهل یمن، یاوران جد و پدر تو هستند، آنان مردمان رؤوف و مهربان هستند و دل‌های ایشان نازل است و بر ضعیفی تو رحم خواهند نمود و تو را پناه خواهند داد و بلاد ایشان وسیع است و بودن تو در آن بلاد، بر ایشان دشوار نیست.فان اطمأنت بک الدار، والا لحقت بالرمال و شعوب الجبال.و اگر نتوانستی در آن بلاد بمانی و دست از تو بر نداشتند به سوی بیابان‌ها برو و در کوه‌ها پنهان باش. زنهار که به ارض عراق مرو و خود را به دل کوفیان میفکن.حضرت فرمود:ی أخی! والله! لولم یکن فی الدنیا ملجأ و لا مأوی لما بایعت یزید بن معاویة.ای برادر! به خدا قسم! اگر در دنیا پناه نداشته باشم و مأوایی نیابم در بیابان‌ها و کوه‌ها نیز نتوانم زندگی کنم با پسر معاویه بیعت نخواهم کرد.محمد حنفیه گریه‌ی بسیاری کرد، آن حضرت نیز گریست، سخن ایشان قطع شد. آنگاه امام حسین علیه‌السلام دوات و قلم طلبید و وصیت‌نامه‌ای نوشت و به برادر خود داد. [۸۰] .و نامه‌ای بدین مضمون به بنی‌هاشم نوشت:هر کس به من ملحق شود البته کشته خواهد شد، و هر کس از من تخلف نماید، فتح و فیروزی نخواهد یافت. [صفحه ۸۹] آن نامه را به شخصی داد تا به بنی‌هاشم برساند.آنگاه امر فرمود که زنان و دختران را بر محمل‌ها و کجاوه‌ها سوار نمایند و ذوالجناح را طلبید و پا در رکاب سعادت انتساب نموده و سوار شد. [۸۱] .

حرکت امام حسین و گریه‌ی بانوان بنی هاشم

ابن قولویه در «کامل الزیارات» روایتی بدین مضمون نقل کرده:هنگامی که قدوه‌ی ناس و پناه عام و خاص می‌خواستند از مدینه بیرون روند، زنان بنی‌هاشم و طائفه‌ی عبدالمطلب از هر جانب رو به سوی آن اشرف اولاد بنی‌غالب، روانه شدند و از هر جانب صدای نوحه و ندبه بلند کرده و صدای گریه و ناله برکشیدند.آنان مثل پروانه به دور آن شمع شبستان خیر و برکت حیران می‌گشتند و مانند بنات النعش به دور آن قطب فلک هدایت می‌گردیدند و از هر طرف مانند ابر بهاری در فراق آن برگزیده‌ی اخیار زار می‌گریستند و می‌خروشیدند.وقتی که آن پناه درماندگان و آن دستگیر بی‌پناهان این حالت مشاهده فرمود، در میان ایشان آمده و فرمودند:أنشدکن الله! أن تبدین هذا الأمر معصیة لله و لرسوله...»؛شما را قسم می‌دهم! که عنان صبر و آرام را از دست مدهید و این بی‌تابی را اظهار مکنید و مسلک معصیت خدا و رسول را سلوک منمایید، به قضای خدا رضا شوید و به امر رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم تن در دهید.آن محنت زدگان و دلسوختگان عرض کردند:«فلمن نستبقی النیاحة والبکاء، فهو عندنا کیوم مات رسول‌الله صلی الله علیه وآله وسلم وعلی علیه‌السلام و فاطمة علیهاالسلام و رقیة و زینب وام‌کلثوم...»؛ [صفحه ۹۰] اگر به جهت فراق چون تو امامی گریه و نوحه نکنیم، امروز مثل روزی است که جد بزرگوارت از دنیا رفت و مثل روزی است که دختران پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم از عالم دنیا رفتند، پس خدا جان‌های ما را فدای تو کند ای حبیب ابرار! و ای یادگار اخیار!ناگاه یکی از عمه‌های آن حضرت پیش آمده عرض کرد:ای نور دیده‌ی عمه! ای حسین! شهادت می‌دهم که شنیدم جنیان بر تو نوحه می‌کردند و پیش از شهادت تو، برای تو محفل عزا بپا داشته و می‌گفتند:فان قتیل الطف من آل هاشم أذل رقابا من قریش فذلت‌حبیب رسول‌الله لم یک فاحشا أنابت مصیبتک الانوف و جلت‌به راستی که شهید طف کربلا- از آل هاشم، گردن‌های قریش را ذلیل گردانید. پس از او، همه‌ی قریش ذلیل گشتند.او حبیب قلب رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بود که هرگز در پیرامون امر

قبیحی نگردید، مصیبت او چنان بزرگ است که دماغ‌های دوستانش را به خاک مذلت مالید.آنان این شعر را می‌خواندند:بکوا حسینا سیدا و لقتله شاب الشعر و لقتله زلزلتم و لقتله انکسف القمر گریه کنید در مصیبت امام حسین علیه‌السلام که به جهت کشته شدن او، موها سفید و جوان‌ها پیر شده و زمین به تزلزل درآمده و ستاره‌ها تاریک شدند.واحمرت آفاق السماء من العشیهٔ والسحر و تغیرت شمس البلاد بهم و أظلمت الکوراز جهت مصیبت او، در هر صبح و شام، اطراف آسمان خونبار و سرخ گردید و آفتاب متغیر شده و عالم تاریک گردید.ذلک ابن فاطمهٔ المصاب به الخلائق والبشر أورثتنا ذلا به جدع الانوف مع الغررآه! آه! آن کشته‌ی مظلوم، فرزند فاطمه علیهاالسلام است که همه‌ی خلایق را مصیبت زده کرده و ما [صفحه ۹۱] را ذلیل گردانیده، ذلتی که ظاهر و خواری آن نمایان است. [۸۲] .

دیدار گروهی از فرشتگان با امام حسین

شیخ مفید رحمه‌الله از حضرت صادق علیه‌السلام روایت کرده که حضرتش فرمود:هنگامی که امام حسین علیه‌السلام از مدینه حرکت کرد، گروهی چند از ملائکه به نزد آن حضرت آمدند و در دستانشان نیزه‌هایی چند داشتند و بر اسب‌های نجیب بهشتی سوار بودند. بر حضرتش سلام کرده عرض کردند:ای حجت خدا بعد از جد، پدر، مادر و برادر خود! خداوند جلیل در مواطن بسیاری ما را به مدد و یاری جد بزرگوارت فرستاد، اکنون ما را به مدد و یاری تو فرستاده است.حضرت فرمودند:وعده گاه ما در بقعه‌ای است که مرا در آن شهید می‌کنند و قبر من در آن خواهد بود که ان را «کربلا» می‌گویند.عرض کردند: هر چه امر می‌کنی اطاعت می‌کنیم، آیا از کسی می‌ترسی، با تو همراهی کنیم؟فرمود: ایشان را بر من تسلطی نیست، تا به محل شهادت خود برسم.

دیدار گروهی از مسلمانان جنیان با امام حسین

پس از آن، گروهی از جنیان به خدمت آن مظلوم آمده، عرض کردند: ای آقای ما! ما شیعیان و یاوران توایم، هر امری که داری بفرما، اگر امر کنی همه‌ی دشمنان تو را هلاک کنیم و تو در جای خود باشی، هر آینه خواهیم کرد.امام حسین علیه‌السلام فرمود: [صفحه ۹۲] خداوند شما را جزای خیر دهد، آیا کتاب خدا را که بر جدم نازل شده، نخوانده‌اید که می‌فرماید:(أینما تکونوا یدرککم الموت و لو کنتم فی بروج مشید). [۸۳] .[هر کجا که باشید مرگ شما را درمی‌یابد، گرچه در برج‌های محکم و استواری ساکن شوید.]و در جای دیگر می‌فرماید:(لبرز الذین کتب علیهم القتل الی مضاجعهم). [۸۴] .[هر آینه آنان که «در لوح محفوظ» کشته شدنشان نوشته شده، به طرف قتلگاه خود بیرون آمدند].اگر من بر جای خود بمانم این خلق دور از رحمت خدا، با چه چیزی امتحان شوند؟ و چه کسی در محل قبر من دفن خواهد گردید؟ و حال آن که خداوند در روز دحوالارض آن را از برای من اختیار فرموده و آن مکان را محل دلنشین شیعیان من قرار داده که دل‌های ایشان به آن مایل شده و آن محل امان می‌باشد.ولی روز شنبه، که روز عاشورا است به نزد من بیایید که در آخر آن روز، پس از آن که برادران و خویشان مرا شهید کرده‌اند، شهید خواهم شد و سر مرا به نیزه می‌زنند و می‌گردانند و به سوی یزید می‌برند.ایشان عرض کردند: یابن رسول‌الله! اگر نه این بود که اطاعت تو واجب است هر آینه دشمنان تو را پیش از آن که به تو برسند، می‌کشتیم.فرمود: به خدا قسم! قدرت ما بیش از شماست، و لکن باید حجت خدا بر خلق تمام شود. [۸۵] . [صفحه ۹۳]

دیدار امام حسین با ام‌سلمه

ناگاه ام‌سلمه، زوجه‌ی محترمه رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم پیش آمده و عرض کرد: ای فرزند! مرا با رفتن خود به سوی عراق محزون مگردان، به راستی که از جد بزرگوارت شنیدم که می‌فرمود:یقتل ولدی الحسین علیه‌السلام بأرض العراق فی أرض

یقال لها «کربلاء»؛فرزند مظلومم حسین علیه‌السلام در عراق در زمینی که او را «کربلاء» می گویند، کشته می‌شود.امام حسین علیه‌السلام فرمود:ای مادر! سوگند به خدا! که من می‌دانم لا محاله کشته می‌شوم و مرا از کشته شدن چاره‌ای نیست، به خدا قسم! می‌دانم مرا در چه روزی می کشند و می‌دانم مرا چه کسی می کشد و در کجا می کشند و می‌دانم که چه کسانی از اهل بیت و اقربا و اصحاب من کشته می‌شوند.ای مادر! اگر می‌خواهی محل قبر خود را به تو نشان دهم؟پس به جانب کربلا اشاره فرمود، زمین‌ها پست شد تا محل دفن خود و محل خوابیدن خود و لشکرهای خود و محل کشته شدن خود را به او نشان داد.پس امسلمه به گریه در آمد و به شدت گریست.حضرت فرمود:یا اماه! قد شاء عزوجل أن یرانی مقتولا مذبوحا ظلما و عدوانا؛و قد شاء أن یری حرمی و رهطی و نسائی مشردین، و أطفالی مذبوحین مظلومین مأثورین مقیدین، و هم یستغیثون فلا یجدون ناصرا و لا معینا. [۸۶] .ای مادر! خدا چنین مقدر فرموده که مرا شهید کنند و از روی ظلم و عدوان ذبح [صفحه ۹۴] نمایند.و مقدر فرموده که زنان، دختران و حرم محترم مرا، در به در و اسیر نمایند، اطفال مرا ذبح نموده و مظلوم و اسیر و دستگیر نمایند و چنان در غل و زنجیر نمایند که هر چه استغاثه کنند یاری نیابند و معینی نبینند.و به روایت دیگر: امسلمه گفت: در نزد من تربتی است که جد بزرگوارت به من داده و من آن را در شیشه‌ای نگاه داشته‌ام.حضرت مشتی از تربت طاهره‌ی خود را گرفتند و در شیشه گذاشتند و به او داده و فرمود: این را بگذار در آن شیشه‌ای که جدم به تو داده، هنگامی که ببینی خون از شیشه بریزد، بدان که مرا کشتند.آنگاه حضرت با او وداع فرموده و روانه‌ی مکه‌ی معظمه گردیدند. [۸۷] .و به روایت شیخ مفید رحمه‌الله:امام حسین علیه‌السلام دو روز از ماه رجب مانده در شب یک شنبه، نیمه‌ی شب از مدینه بیرون رفتند و در سوم شعبان وارد مکه معظمه شدند.و به روایت ابن طاووس رحمه‌الله:آن حضرت در سوم شعبان بیرون رفتند، و به هنگام بیرون رفتن، این آیه را می‌خواندند که حق تعالی در باب گریختن موسی علیه‌السلام از قوم خود بیان می‌فرماید که:(فخرج منها خائفا یترقب قال رب نجی من القوم الظالمین - و لما توجه تلقاء مدین قال عسی ربی أن یهدینی سواء السبیل). [۸۸] .آن حضرت باقی مانده‌ی ماه شعبان و ماه‌های رمضان، شوال و ذی‌قعده و هفت روز از ذی‌حجه را در آنجا مکث نمود و در روز هشتم ذی‌حجه از خوف ظالمان، به سوی کوفه روانه گردید. [۸۹] . [صفحه ۹۷]

خروج سرور سعدا سیدالشهداء از مکه‌ی معظمه به سوی عراق و ورود به کربلای معلا

اشاره

بسم الله الرحمن الرحیم‌الحمد لله الذی أعظم شعائر الاسلام، و أکرمنا بالارشاد الی الحل والحرام، و تفضل علینا بالرکون الی الرکن والمقام، و جعل لنا حرما آمنا و حصنا للأنام، و کهفا لصروف الأیام.والصلاة و السلام علی من تشرف به البیت و الحطام، و استقام به الرکن والمقام؛ محمد و آله اللذین هم حقائق البیت الحرام، و بواطن الحج و الاحرام؛خصوصا علی من بذل مهجته سعیا الی رضاء ربه و مولاه، و فدی أهله و عیاله و أولاده حفظا لمشاعر الاسلام، کما هو أقصی مناه، الذی أزعجوه عن الأهل والأوطان، وضیقوا علیه الزمان و المکان، فقتلوه و أصحابه کالأضاحی، و نصبوا رأسه علی العوالی، و سبوا نساءه کالاماء والذراری، و داروا بهن فی القفار والبراری، نهبوا ماله، و أیتموا أطفاله، و أسروا عیاله، و کسروا ظهره، و رضضوا صدره، و نحروا نحره؛قتیل الأدعیاء، و أسی المحنة و البلاء، مسلوب العمامة والرداء، مخضب الشیب من الدماء، المذبوح بسیف الجفاء من القفاء، صاحب الرأس المرفوع، والشلو الموضوع، والسن المقروع، والحق الممنوع، الشهید العطشان، البعید عن الأوطان، المذبوح بالسنان، المدفون بلاغسل و أکفان، المختلف الیه النسور و العقبان، قلیل الأعوان، شدید الأشجان، الواله الحیران، القتیل بظهر کوفان، معفر الخدین، المترب الجبینین، مقطوع الودجین، الظمآن لدی النهرین، ملاذ الخافقین، و شفیع الثقلین؛ سیدنا أبی عبدالله الحسین علیه‌السلام؛و لعنة الله علی قاتلیه و ظالمیه الذین قتلوا بقتله الاسلام، و هدموا قواعد البیت الحرام، و خربوا قوائم الرکن والمقام، و نکسوا مشاعر الحج والاحرام، و معالم

الحلال والحرام، فعليهم لعنة متصلة ما اتصل الليالى والأيام الى يوم القيام. [صفحه ۹۸] و بعد، قال الله عزوجل ففى كتابه العزيز:(لا تقتلوا الصيد و أنتم حرم و من قتله منكم متعمدا فجزاء مثل ما قتل من النعم يحكم به ذوا عدل منكم هديا بالغ الكعبة أو كفارة طعام مساكين أو عدل ذلك صياما ليذوق و بال أمره عفا الله عما سلف و من عاد فينتقم الله منه والله عزيز ذو انتقام). [۹۰] .

کعبه و احترام آن

بدان که پروردگار حکیم به حکمت‌های بالغه، بعضی از امکنه را برگزیده و آن را مخصوص به مزید اکرام و احترام فرموده و بندگان خود را امر به احترام آن نموده است. از جلمه‌ی آن امکنه، مکه‌ی معظمه است که آن را حرم خود گردانیده، همچنان که پادشاه ظاهرا را - بلا- تشبیه - مکان خلوتی است که آن را محل حرم خود و خاص و خلوت خود می‌داند.مکانی را که پروردگار عالم برگزیده و حرم خود گردانیده؛ مکه‌ی معظمه و اطراف آن است و به همین جهت، احکام بسیاری بر آن مقرر فرموده و بعضی از آن احکام را در کتاب شریف خود، بیان فرموده است.چنانچه در این آیه‌ی شریفه بیان فرموده که خلاصه‌ی معنی آن چنین است:«ای گروه مؤمنان! صید را در حالی که شما محرم هستید نکشید، پس هر که صید را عمدا بکشد پس باید جزا بدهد به مثل آنچه را کشته و مشابه آن صید را باید بکشد.- بنابراین، اگر آهویی را کشته باید گوسفندی را بکشد واگر گاو وحشی را کشته باید گاوی را بکشد وهکذا - که حکم کند به این صاحب عدل از شما در حالتی که این صید، هدیه است که رساننده‌ی به کعبه است، یا باید کفاره بدهد به طعام دادن مساکین یا به معادل آن روزه بگیرد. این عقوبات یا به جهت آن است که [صفحه ۹۹] وبال غلطی را که از او سرزده بچشد و خدا دفعه‌ی اول را عفو می‌نماید و کسی که به این عمل شنیع عود نماید، پس خدا از او انتقام می‌کشد و خدا غالب بر او و صاحب انتقام است».بدان که حق تعالی حرمت حرم خود را لازم دانسته و کسی که به آن پناه برد به اون پناه داده و در امان خود قرار داده است و به جهت لقطه‌ی آن و شجر و نبات آن و صید آن، احکامی چند مقرر فرموده و آن احکام بسیار است که در اخبار و کتب علمای ابرار مذکور است. [۹۱] .اما فضل کعبه و حرم، امری است که بر کسی مخفی نیست، همچنان که حق تعالی می‌فرماید:(ان أول بيت وضع للناس للذى ببكة مباركا) [۹۲] .حضرت باقر علیه‌السلام در ذیل این آیه می‌فرماید:«فأول بقعة خلقت من الأرض الكعبة، ثم مدت الأرض منها». [۹۳] .و حضرت صادق علیه‌السلام از پدر بزرگوار خود روایت کرده که حضرتش فرمود:موضع کعبه قطعه‌ی زمینی سفید و نورانی مثل نور آفتاب و ماه بود، هنگامی که فرزند آدم برادر خود را کشت سیاه شد. چون آدم بر زمین آمد خدا زمین را از برای او مرتفع گردانید تا همه آن را دیدند و ندا رسید که: این برای توست.و گفت: خدایا! این زمین نورانی چیست؟گفت: این حرم من در زمین است و بر تو قرار دادم که هر روز هفت مرتبه آن را طواف نمایی. [۹۴] .در حدیث دیگری آمده است: [صفحه ۱۰۰] بهترین زمین‌ها در نزد خدا بهتر از خاک آن نیست و سنگی در نزد خدا بهتر از سنگ آن نیست، و درختی در نزد خدا بهتر از درخت آن نیست، و کوهی در نزد خدا بهتر از کوه آن نیست، و آبی بهتر از آب آن نیست.و در حدیث دیگری آمده است:کسی نیت بدی به آن [کعبه] نکرد مگر این که خدا او را غضب کرد و تبع پادشاهی بود که مشرق و مغرب را تسخیر کرد، او تصمیم گرفت که مردان اهل مکه را بکشد، زن‌های ایشان را اسیر نماید و کعبه را خراب کند و به جهت آن قصد، چشم‌های او کور شد و دیدگان او بر رویش فروریخت، سبب آن را پرسید.گفتند: نیست مگر به واسطه‌ی آن قصدی که به خانه‌ی محترمه کردی؛ زیرا که آن حرم خدا است و ساکنان آن، ذریه‌ی ابراهیم خلیل‌الله علیه‌السلام هستند.گفت: راست گفتید، چاره‌ی آن چیست؟گفتند: از سر قصدی که کرده‌ای برگرد.چون برگشت چشم‌هایش به حال اول بازگشت، پس جماعتی را که او را به قصد اول باز داشته بودند، کشت. آنگاه به سوی خانه‌ی محترمه آمد و آن را پوشانید و سی روز اطعام نمود و هر روز صد شتر می‌کشت و از برای حیوانات بیابان‌ها و کوه‌ها طعام فرستاد. [۹۵] .و کیفیت قتل اصحاب فیل مشهور و در قرآن مجید مذکور است و خداوند، حجاج را به جهت خراب کردن کعبه هلاک نکرد به جهت آن که قصد او خرابی

آن نبود، بلکه می‌خواست عبدالله بن زبیر را که پناه به آن برده بود، بگیرد. و چون خدا خواست که ظاهر کند که او را پناه نداده، آن قوم را مهلت داد تا بر سر آن خراب [صفحه ۱۰۱] کردند که چنین روایت شده است. [۹۶] .بالجمله، احترام کعبه ضروری است تا جایی که هر کس به آن پناه برد در امان است، همچنان که حق تعالی می‌فرماید: (و من دخله کان آمنا). [۹۷] .تا آن جا که وارد شده: هر وحش و طیری که داخل حرم شود در امان است، پس نباید آن را رم داد و نباید آن را اذیت نمود و نباید درخت آن را کند و گیاه آن را نباید چید.چنانچه از حضرت صادق علیه‌السلام روایت شده که فرمود:«کل شیء ینبت فی الحرم فهو حرام علی الناس أجمعین، الا ما أنبته أنت و غرسته». [۹۸] .هر چیزی که در حرم روییده شد بر همه‌ی مردم حرام است. مگر آنچه را خود غرس نموده و کاشته باشی.تا جایی که فرمود: حرام است قطع درختی که اصل [و ریشه] آن در [حرم و شاخه‌های آن در] بیرون حرم است، اگر چه شاخه‌ی آن در حرم باشد و آن درختی که شاخه‌ی آن خارج [حرم] است، اگر اصل آن در حرم باشد. [۹۹] .و وارد شده: برداشتن لقطه‌ی ان حرام است، مگر به جهت کسی که در طلب صاحبش فریاد زند. [۱۰۰] .ولی در مورد صیدت آن، شکی در حرمت آن نیست و کتاب و سنت بر این امر ناطق است، بلکه به حرمت راهنمایی به آن، اشاره‌ی به آن و سبب شدن آن را نیز تصریح کرده و دعوای اجماع شده و این است کلام بعضی از علما که می‌فرماید:«یحرم علی المحرم صید البر حیازة، و أکلا و دلالة و اشارة و تسبیبا و لو باعارة سلاح و نحوه بالکتاب و السنة المستفیضة والاجماع». [صفحه ۱۰۲] و کسی که صید را بکشد، یا آن را اذیت نماید، یا درختی را از حرم بکند چند کفاره قرار داده شده که محلش مذکور است. [۱۰۱] .کفاره‌ی صید - چنانچه بعضی تصریح کرده‌اند - وقتی است که از روی خطا باشد و اگر از روی عمد باشد در دفعه‌ی اول کفاره دارد، چرا که در حرم محترم الهی مرتکب تهی الهی و هتک حرمت آن شده و اگر متنبه نشده باز عود نماید (فینتقم الله منه) [۱۰۲] ؛ «خداوند از او انتقام می‌کشد» و کفاره، چاره‌ی آن را نمی‌نماید.

کعبه و حرم حقیقی

چون این مطلب را دانستی، بدان که خدا را حرم حقیقی و معنوی است که به منزله‌ی روح آن حرم ظاهری و به مثابه‌ی لب این ظاهر است. این حرم را نیز کعبه و مسجدی، صید و کبوتری، درختی و لقطه‌ای است و احترام آن بیشتر، حرمت آن عظیم‌تر، کشتن صید آن قبیح‌تر، کندن درخت آن و شکستن شاخ آن شنیع‌تر، و اخذ لقطه‌ی آن فضیع‌تر است.آن حرم معظم، محمد بن عبدالله صلی الله علیه و آله و سلم و اهل بیت اوست که خداوند این حرم، بلکه جمیع عالم را به طفیل وجود آنان آفرید و جمیع ذرات کائنات را امر به تعظیم او و آل او نمود و هر کس و هر چیزی که به مرتبه‌ای رسید به واسطه‌ی ایشان رسید و هر زمینی که اول تعظیم ایشان و اقرار به بزرگی ایشان نمود، آب و علفش شیرین شد و اگر قبول ولایت ایشان ننمود، آب و علف آن شور و تلخ گشت.همچنان که از امیرالمؤمنین علیه‌السلام روایت شده که حضرتش فرمود:خداوند ولایت مرا بر زمین‌ها عرضه نمود. پس هر بقعه‌ای که اقرار به ولایت و امامت من نمود «جعلها الله طیبة [مبارکة] زکیة»؛ «خداوند آن را نیکو و پاکیزه گردانید»، و گیاه و ثمر آن را شیرین و آب آن را زلال گردانید، و هر زمینی که امامت و ولایت مرا انکار نمود، آن را [صفحه ۱۰۳] شوره‌زار و گیاه آن را تلخ و ثمره‌ی آن را خار و حنظل گردانید. [۱۰۳] .در حدیث دیگری آمده:نخستین زمینی که ولایت ما را قبول کرد مدینه بود، خدا آن را حرم پیغمبر گردانید و محل قبر آن سرور شد و بعد از آن، کوفه بود، خدا آن را برگزید و حرم علی بن ابی‌طالب علیهماالسلام و محل قبر آن حضرت گردانید. [۱۰۴] .آن حرم را کعبه‌ای است که شاه اولیا است، چنانچه تشبیه کرده‌اند.و آن حرم را صیدی چند است که حسین و حسین علیهماالسلام و ذریه‌ی طیبه‌ی ایشان علیهم‌السلام هستند و کبوترانی چند است که آن، ذریه‌ی علیه ایشان هستند، و نبات و شجری است که آن، مخصوصان از شیعیان هستند و لقطه‌ای چند از اموال است که حقوق ایشان باشد.و خداوند امر به محافظت و تعظیم ایشان فرموده، چنانچه آیه‌ی شریفه‌ی:(قل لا أسألکم علیه أجرا الا المودة فی القربی)؛ [۱۰۵] .بر آن ناطق، و پیغمبر

خدا صلی الله علیه و آله و سلم همیشه به محافظت آنان وصیت فرموده است.

اشقیای امت و هتک حرمت حرم الهی

پس بدان که اشقیای امت، حرمت حرم خدا را ضایع کرده و آن را خراب نمودند، صیدهای آن را کشتند، کبوتران آن را پر شکستند، درخت‌های آن را از بیخ کندند، لقطه‌ای که اموال ایشان بود، به غارت بردند.آه! صیدی را که امام حسین علیه‌السلام بود، ناحق کشتند و به این هم قناعت نکردند، عود کرده و برگشتند و صید دیگر را از حرم ظاهری که پناه درماندگان بود، بیرون کردند و او را به بدترین احوال ذبح نمودند و اموالش را غارت کردند، از صاحب حرم چه توقع دارند آن ناکسان که تیر به صید حرم زدند؟ [صفحه ۱۰۴] آری، حرمت حرم خدا و کسانی را که داخل در حرم او شده و به خانه‌ی او پناه برده بودند و داخل در بست و قبرگاه آن شده بودند، خوب نگاه داشتند، اطراف ایشان را گرفتند که ایشان را در حرم خدا بکشند. پس ناچار از حرم گریختند که مبادا حرمت حرم ضایع گردد و آخر الامر دست برنداشتند تا ایشان را در حرم دیگر که کربلا باشد، شهید نمودند.آنان امامزاده‌های عالی مقدار او را، که کبوتران حرم الهی‌اند، دست و پا شکستند و ایشان را در خون خود غلطانیدند و شیعیان و اصحاب او را که به منزله‌ی درختان و گیاهان آن حرم بودند، شاخ و برگ شکستند و از جا کندند و همه را سر بریدند، در خون کشیدند و اموال ایشان را که به منزله‌ی لقطه‌ی آن حرم محترم بود؛ همه را غارت نموده و در میان خود قسمت کردند؛و خیمه‌های ایشان را که سرادق عزت و جلال بودند و ملائکه‌ی مقربین از آنها پاسبانی می‌کردند همه را به آتش ظلم و ستم سوختند، و زنان ایشان را که هر یک بانوی حجله‌ی کرامت و پرده‌نشین سرادق عصمت و عزت بودند، از پرده‌ها بیرون کشیده و مثل بندگان و کنیزان در اطراف بلاد گردانیدند.قم یا رسول‌الله! وانظر ما جری فی کربلاء لبنیک من خصمائهایا رسول‌الله! برخیز و از پشت پرده بیرون بیا و به اولاد خود نظر نما که در کربلا به ایشان چه گذشت و از اشقیای بنی‌امیه به ایشان چه رسید؟!فلقد غدوا طعم الردی بید العدا قتلی و أسری فی السبا کامآئهابه تحقیق که آنها شربت‌های هلاک در جام‌های بلا را از دست اهل ظلم و جفا چشیدند، پس بعضی از ایشان کشته شده و در اطراف بیابان افتادند و بعضی مانند کنیزان اسیر شدند.هذا الحسین بها علی عفر الثری فی حلهٔ حمراء بنسج دمائهااین ریحانه‌ی قلب تو و میوه‌ی دل تو حسین علیه‌السلام است که او را بر زمین انداخته و بدنش را عریان و برهنه کردند مگر از جامه‌ی سرخی که تار و پود آن، از خون‌های نازنین اوست.مقطوع رأس هشمت أضلاعه عریان من أثوابه بعرائهاآه! آه! ای رسول خدا! سر مقدس او را که همیشه بر سینه می‌چسبانیدی از بدن او جدا کردند و استخوان‌های پهلوی او را – که من به فدایش شوم – در هم شکستند و جامه‌های او [صفحه ۱۰۵] را از تن او کندند.[حکیت له قمصان ترب أغبر من مور أریاح الفلا و هوائهایا رسول‌الله! در عوض جامه‌های او، بادهای بیابان به جهت پوشش بدن شریفش،جامه‌هایی چند از خار و گرد وغبار بافته‌اند] [۱۰۶] .هذا الذی قد کنت تلثم نحره أمسی نحیرا من خدود ضبائهااین همان کسی است که تو گلویش را می‌بوسیدی، که حال از تیزی شمشیرها و نیزه‌های دشمنان مثل شتر قربانی گلویش را بریده و او را نحر کرده‌اند.من بعد حجرک یا رسول‌الله! قد القی طریحا فی ثری رمضائهایا رسول‌الله! او را که همیشه در بغل خود پرورش دادی، چون از تو دور کردند به جای بغل تو، در ریگ‌های تفتیده‌ی بیابان انداختند.هذا و جثته الشریفهٔ قد غدت للصافنات یجول فی أعضائهااینها همه یک طرف، که به این همه مصیبت راضی نشدند تا آن که بدن شریفش را پامال اسبان خود نمودند.و نساؤه تسبی کما تسبی الاما و تقاد فی الأغلال من اسرائهابه اینها هم راضی نشدند، تا این که زنانش را مثل کنیزان اسیر کرده و بازماندگان او را در غل و زنجیر نمودند.یا قوم! ما ذنب الصغار لتنزلوا بهم الصغار و تغلبوا باذائهاای گروه اشرار! و ای قوم نابکار! اگر به گمان شما مردان ایشان گناه کار بودند، طفل‌های ایشان را چه گناهی بود که ایشان را خوار، حقیر، برهنه و اسیر نمودید؟!یا ویلکم! ما یشفل غل صدورکم قتل الموالی الیوم من کبرائهاوای بر شما! آیا سینه‌های شما شفا نیافت و بغض‌ها و کینه‌های شما فرونشست که بزرگان ایشان را – که بزرگان عالمیان بودند – کشتید و اطفال آنها را نیز مثل

بزرگان ایشان کشتید و اسیر کردید؟آیا به گمان این که این فعل نیز مثل سایر افعال شنیعه و این قبیح نیز مثل سایر [صفحه ۱۰۶] اعمال قبیحه بود؟ یا این که این ظلم نیز مثل ظلم‌های عالمیان بود؟نه والله! ظلمی مثل این ظلم واقع نشد و بلیه‌ای عظیم‌تر از این بلیه نبود، اگر سنگ و خشتی که عمارت کرده باشند و خداوند جلیل آن را این قدر حرمت داده باشد که تعظیم و احترام آن را لازم و استخفاف به این موجب کفر و زندقه گردانیده و کسی را که به آن پناه برد او را پناه داده و اذیت او را جایز ندانسته، بلکه اطراف و اکناف آن را نیز باید محترم دانست به نحوی که جانوران آن را اذیت ننمایند و کندن گیاه وعلف آن را روا ندانسته که نکنند؟!بنابراین، آیا حرمت اولیای او در نزدش به چه مرتبه خواهد بود؟ کسانی که آسمان، زمین، عرش، کرسی، دنیا و آخرت را به طفیل وجود ایشان خلق کرده، مرتبه‌ی ایشان چه خواهد بود؟و اگر بی‌احترامی حرم ظاهری این قدر عظیم باشد؛ پس بی‌احترامی حرم واقعی - که محمد و آل محمد علیهم‌السلام هستند و به جهت ایشان این حرم را حرمت داده -چه خواهد بود؟

شمه‌ای از فضایل بیکران اهل بیت

مستمع باش و گوش کن! تا بعضی از مناقب و فضایل ایشان را بشنوی تا موجب زیادتی بصیرت و معرفت گردد.سلار بن عبدالعزیز دیلمی [۱۰۷] به سند خود از حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم روایت کرده که فرمود:در شب معراج، هنگامی که مرا به آسمان بردند و صوامع ملکوت را به من نشان دادند، چون به «سدرة المنتهی» رسیدیم، جبرئیل مرا [صفحه ۱۰۷] وداع کرد و ایستاد.من گفتم: آیا در همچو مکانی از من جدا می‌شوی؟جبرئیل گفت: من نمی‌توانم از این مقام تجاوز کنم که بالهایم می‌سوزد.پس مرا در عالم نور بردند، آن قدر که خدا خواست. آنگاه به سوی من وحی شد:یا محمد! انی اطلعت الی الأرض اطلاعة فاخترتک منها فجعلتک نبیا؛[ای محمد!] من به علم خود بر زمین مطلع شدم، پس تو را از اهل زمین اختیار کرده و برگزیده و نبی خود گردانیدم.پس دو مرتبه بر آن مطلع شدم، پس علی را از آن اختیار کردم و او را وصی تو،وارث علم تو و امام بعد از تو گردانیدم و از صلب شما ذریه‌ای را که از خبائث طاهرند وامامانی چند که همه معصومند وخزینه‌های علم من هستند، بیرون می‌آورم.فلولاکم ما خلقت الدنیا و [لا] الاخرة و لا الجنة و [لا] النار؛پس اگر شما نبودید دنیا، آخرت، بهشت و آتش را خلق نمی‌کردم. [۱۰۸] .در حدیث دیگری، از ابن‌مسعود روایت شده که گفت:روزی خدمت رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم شرفیاب شده و عرض کردم: یا رسول‌الله! أرنی الحق حتی أنظر الیه [بیانا]؛ حق را به من بنما تا به سوی آن نظر کنم و به چشم خود، حق واقعی را ببینم.حضرت فرمود: یابن مسعود! داخل شو!پرده را کنار زده، داخل شدم، علی بن ابی‌طالب علیهماالسلام را دیدم که در رکوع و سجود است و مشغول نماز است. آن حضرت بعد از هر نمازش می‌گوید:اللهم بحرمة محمد صلی الله علیه و آله و سلم عبدک و رسولک اغفر للخاطئین من شیعتی؛ [۱۰۹] . [صفحه ۱۰۸] خداوندا! تو را به حرمت بنده و فرستاده‌ات محمد صلی الله علیه و آله و سلم سوگند می‌دهم که گناه‌کاران از شیعیان [مرا] را بیامرز.می‌گوید: من بیرون آمدم تا آنچه دیدم به رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم خبر دهم، دیدم که آن حضرت نیز در رکوع و سجود است و دعا می‌کند، و در دعای خود می‌گوید:اللهم بحرمة علی بن أبی‌طالب اغفر للعاصین من امتی؛خداوندا! تو را به حق علی بن ابی‌طالب علیهماالسلام سوگند می‌دهم که از گناه کاران امت من درگذر و بیامرز.ابن مسعود می‌گوید: وقتی این صحنه را مشاهده کردم وحشت و اضطرابی به من روی داد به نحوی که بی‌هوش شده و مدهوش گردیدم.پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم سر مبارک را بلند کرده فرمود:یابن مسعود! «أکفرت بعد ایمانک»؟ آیا بعد از آن که ایمان آوردی،کافر می‌شوی؟عرض کردم: معاذالله! و لیکن علی بن ابی‌طالب علیهماالسلام را دیدم که تو را در دعا شفیع قرار داده و خدا را به تو سوگند می‌داد و تو را دیدم که در دعا، خدا را به او می‌خوانی و خدا را به او سوگند می‌دهی و نمی‌دانم که کدام یک از شما افضل هستید؟!پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:خداوند عالم، من، علی، حسن و حسین علیهم‌السلام را هزار سال پیش از خلایق خلق نمود، در هنگامی که نه تسبیح بود و نه تقدیس. پس نور مقدس مرا شکافت

و از آن، آسمان‌ها و زمین را خلق کرد. به خدا قسم! من از آسمان‌ها و زمین‌ها افضل هستم.آنگاه نور علی علیه‌السلام را شکافت و از آن عرش و کرسی را خلق کرد، «و علی [والله!] أجل من العرش والکرسی»؛ [سوگند به خدا!] علی بلند مرتبه‌تر از عرش و کرسی است.آنگاه نور مقدس حسن علیه‌السلام را شکافت و از آن لوح و قلم را آفرید و حسن علیه‌السلام از لوح و قلم افضل است. [صفحه ۱۰۹] آنگاه نور مبارک حسین علیه‌السلام را شکافت و از آن بهشت و حورالعین و ولدان را خلق کرد و حسین علیه‌السلام از آنها افضل است.در این هنگام، همه‌ی عالم از مشارق و مغارب تاریک و ظلمانی شد، ملائکه از تاریکی و ظلمت به سوی جناب اقدس الهی شکوه کرده و گفتند:اللهم بحرمة هذه الأشباح التی خلقتها الا ما فرجت عنا هذه الظلمة...؛خداوندا! به حرمت این اشباح مقدسه، ما را از این تاریکی و ظلمت فرجی بخش.در این هنگام، حق تعالی [با کلمه‌ی دیگری تکلم فرمود و از آن] روحی را خلق فرمود و او را مقرون به روح دیگری نمود و از آن نوری آفرید که آن روح، روشن و نورانی گردید، پس به قدرت کامله‌ی خود از آن نور فاطمه زهرا علیهاالسلام را آفرید، [و او را در برابر عرش الهی قرار داد.]پس همه‌ی عالم از مشارق و مغارب روشن و نورانی گردید، و از اینجاست که او را زهرا نامیده‌اند - چرا که زهرا، به معنی روشنی دهنده و نور بخشنده است -.یابن مسعود! هنگامی که قیامت برپا شود حق تعالی به من و علی علیه‌السلام خطاب می‌نماید که:«أدخلا الجنة من شئتما [۱۱۰] و ادخلا النار من شئتما»؛هرکه را می‌خواهید، وارد بهشت کنید، و هر که را می‌خواهید، وارد آتش نمایید.و این است مراد از این آیه که در قرآن می‌فرماید: (ألقیا فی جهنم کل کفار عنید). [۱۱۱] . [صفحه ۱۱۰] [عرض کردم: ای رسول خدا! کفار عنید کیست؟][پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:]کافر کسی است که نبوت مرا انکار کند و عنید، کسی است که علی و اهل بیت علیهم‌السلام و شیعیان او را دشمن بدارد. [۱۱۲] .همچنین دیلمی در «ارشاد القلوب» به سند خود از ابی ذر غفاری روایت کرده که گوید: از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم شنیدم که فرمودند:اسرافیل بر جبرئیل افتخار کرد و گفت: من از تو بهترم.گفت: به چه جهت؟گفت: به جهت آن که منم صاحب هشت ملکی که حاملان عرش پروردگارند، منم دمنده‌ی صور و منم مقرب‌ترین ملائکه به سوی خدا. جبرئیل گفت: من بهترم و شرافت من زیادتر از توست؛ زیرا که منم امین وحی الهی و رسول او به سوی پیغمبران، منم صاحب کسوف و خسوف. خداوند هرگاه بخواهد قومی را بر زمین فروبرد، من زمین را می‌شکافم و هرگاه بخواهد قومی را به عذاب آسمانی هلاک نماید من بر ایشان سنگ می‌بارم، خداوند امتی را هلاک نکرده مگر آن که ایشان را به دست من هلاک نمود.پس آنان، مخاصمه را به سوی حاکم حکیم و پادشاه علیم بردند.خداوند بر آنان وحی نمود که:اسکتا! فو عزتی و جلالی! لقد خلقت من هو خیر منکما؛ساکت شوید! به عزت و جلال خودم سوگند! کسی را که بهتر از شماست و قدر و مرتبه شما در پایه‌ی جلال و رفعت او کوچک و حقیر است، آفریدم.عرض کردند: آیا می‌شود که بهتر از ما، خلقی را از کتم عدم به وجود بیاوری و حال آن که ما را از نور خلق فرمود؟!وحی آمد: بلی. [صفحه ۱۱۱] آنگاه به حجاب قدرت فرمان رسید که: پرده از نظر ایشان بردارد تا قدرت و جلال صاحبان ما را ببینند و به مرتبه‌ی خود نبالند.پرده برداشته شد، دیدند بر ساق عرش الهی نوشته شده: «لا اله الا الله، محمد و علی و الحسن و الحسین علیهم‌السلام».- و در بعضی از نسخ: بعد از «علی»، «و فاطمه علیهماالسلام می‌باشد - چون آنان جلال آن مظاهر کمال و جلال را دیدند که اسامی شریفه‌ی ایشان به اسم ذوالجلال مقرون و با اسامی ایشان عرش عظمت الهی مزین گردیده، سر خجالت به زیر انداخته، بلندی مقام خود را فراموش نمودند.جبرئیل امین دست به دامان ایشان زده به درگاه کبریایی عرضه داشت:یا رب! فانی أسألک بحقهم علیک الا جعلتنی خادمهم؛خداوندا! حال که ایشان را این مقام دادی که هر مرتبه‌ی بلندی در نزد مرتبه‌ی ایشان حقیر است، از تو می‌خواهم به حق ایشان که مرا خادم آنان گردان.وحی الهی فرارسید:«قد جعلت»، چون دست به دامان ایشان زدی و ایشان را شفیع گردانیدی مسألت تو را اجابت نمودیم و این مرتبه عظیم را به تو ارزانی داشتیم.پس حضرت فرمودند: جبرئیل از ما اهل بیت است، و او خادم ما می‌باشد. [۱۱۳] .

جبرئیل امین در خدمت اهل بیت

آری، چون جبرئیل، خادم خاندان عصمت علیهم‌السلام بود از این جهت ایشان را خدمت می‌نمود و در سختی‌های دنیا ایشان را معاونت می‌نمود، مکرر در خانه‌ی [صفحه ۱۱۲] فاطمه‌ی زهرا - صلوات الله علیها - در خدمت حضرتش و فرزندانش بود و به آنان خدمت می‌کرد.مگر حدیثی که امایمن روایت می‌کند نشنیده‌ای؟امایمن می‌گوید:روزی به خدمت مولا و سیده‌ی خود، فاطمه‌ی زهرا - صلوات الله علیها - رفتم، آن روز، روز گرمی از تابستان بود، چون به در خانه‌ی او رسیدم، دیدم در بسته است. از شکاف در نگاه کردم، فاطمه علیهاالسلام در نزد آسیا خوابش برده بود، آسیا می‌گردید و طعام خورد می‌کرد. کسی را نمی‌دیدم که آن را بگرداند و گهواره‌ی حسین علیه‌السلام را دیدم که می‌جنبد، بی آن که کسی آن را بجنباند، نزدیک دست فاطمه علیهاالسلام دستی را دیدم که تسبیح می‌گرداند و تسبیح خدا می‌کرد.از این امر متعجب شده و به نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم رفتم، عرض کردم: یا رسول‌الله! «انی رأیت عجبا ما رأیت مثله أبدا»؛ امر عجیبی دیدم که هرگز مثل آن را ندیده بودم.فرمود: چه دیدی؟قصه را عرض کردم.حضرت فرمود:ای امایمن! بدان که فاطمه‌ی من روزه بود، تعب کشیده و گرسنه بود. خداوند مهربان خواب را بر او مستولی نمود و به خواب رفت. آنگاه خداوند، ملکی را موکل گردانید تا به جهت قوت عیال او، آسیا نماید و ملکی را موکل گردانید که گهواره‌ی فرزندش حسین علیه‌السلام را بجنباند تا او را از خواب بیدار نکند، و ملکی را فرستاد تا نزد دست مبارک او، تسبیح نماید و ثواب آن به جهت او باشد؛ زیرا که فاطمه علیهاالسلام از ذکر خدا سست نمی‌شود.ام ایمن عرض نمود: یا رسول‌الله! به من خبر ده چه کسی بود که آسیا می‌گردانید؟ گهواره حسین علیه‌السلام را چه کسی می‌جنبانید؟ و چه کسی بود تسبیح می‌گردانید. [صفحه ۱۱۳] حضرت تبسمی کرد و فرمود: [أما الطحان، فجبرئیل؛ و أما الذی یهز مهد الحسین علیه‌السلام، فهو میکائیل؛ و أما الملک المسبح، فهو اسرافیل]؛آسیاکننده جبرئیل، گهواره جنباننده میکائیل و تسبیح گوینده اسرافیل بود. [۱۱۴] .در حدیث دیگری وارد شده است:روزی جبرئیل بر زمین آمد، دید که خاتون قیامت، فاطمه‌ی زهرا علیهاالسلام به خواب رفته و حسین علیه‌السلام در گهواره‌اش می‌گرید.جبرئیل امین آمد و در نزدیک گهواره‌ی آن حضرت نشست و آن را می‌جنبانید و به روش مادرها که طفل را خواب می‌کنند، چیزی می‌خواند.نقل شده که جبرئیل امین این شعرها را می‌خواند:ان فی الجنهٔ نهرا من لبن لعلی و حسین و حسن کل من کان محبا لهم یدخل الجنهٔ من غیر حزن‌به راستی خداوند در بهشت نهری از شیر سفید مخصوص علی و فرزندانش علیهم‌السلام خلق فرمود.و هر که به دامن محبت ایشان چنگ زد، بدون شک داخل بهشت می‌شود و از نیکان پاک‌سرشت خواهد بود.پیوسته این اشعار را می‌خواند و او را تسلی می‌داد، تا آن که فاطمه علیهاالسلام بیدار شد و کیفیت را خدمت پدر بزرگوارش عرضه داشت.رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: ای فاطمه! او جبرئیل بود که حسین علیه‌السلام تو را تسلی می‌داد. [۱۱۵] .

جبرئیل امین و ناله‌های او در روز عاشورا

ای شیعیان! ملائکه نتوانستند گریه‌ی حسین علیه‌السلام را در گهواره ببینند، آیا چگونه خواهد بود حال گروهی که ناله‌های مظلومی او را می‌شنیدند، اشک‌های خونین او [صفحه ۱۱۴] را می‌دیدند و آه‌های سرد او را می‌شنیدند که استغاثه می‌کرد و می‌گفت:ألا رحیم لوجه الله یرحمنا؟ أیا رؤوف بنا راج یواسینا؟آیا رحم‌کننده‌ای نیست که از برای خدا بر ما رحم نماید؟ آیا رقیق‌دلی نیست که به جهت امید به شفاعت جد ما، بر ما مواسات نماید؟آیا جبرئیل که خدمتکارش بود و در گهواره‌اش تسلی می‌داد کجا بود که درباره‌ی مخدوم خود بکوشد و به یک صیحه، همه را هلاک کرده و زمین را سرنگون نماید؟!اگرچه مأمور نبود آن جماعت را عذاب نماید و آن را به قیامت [به تأخیر] انداخت، اما دلش در مصیبت مخدومش مجروح، سینه‌اش مقروح، اشک خونین از دیده‌هایش ریزان و وا حسین گویان حیران بود.مگر حدیثی را که ابن قولویه از حضرت صادق علیه‌السلام روایت کرده نشنیده‌ای

کـه حضـرتش فرمـود:هنگـامی کـه حسـین مظلـوم علیه‌السـلام را شـهید کردنـد شخصـی را در حربگـاه دیدنـد کـه فریـاد می‌زنـد و می‌خروشـد.گفتند: به تو چه رسـیده؟! چرا می‌خروشـی؟گفت: چگونه نخروشم و حال آن که می‌بینم حضـرت رسول خدا صـلی الله علیه و آله و سـلم ایسـتاده، گاهی نظر بر زمین می‌نمایـد، گاهی نظر به حرب شـما می‌کند، می‌ترسم اهل زمین را نفرین نماید و همه هلاک شوند. من نیز به جهت جوش آمدن دریای غضب الهی هلاک شوم.با یکدیگر گفتند: این دیوانه است.بعضـی متنبه شده و با خود گفتنـد: [سوگنـد به خـدا!] بـا خودمـان چه کردیم؟! به جهت فرزنـد زن زناکـاری، بهترین جوانـان اهـل بهشت را کشتیم.راوی گویـد: عرض کردم: فـدایت شوم! فریادکننـده چه کسـی بود؟امـام صادق علیه‌السـلام فرمود:«ما نراه الا جبرئیل»؛ او را نمی‌دانم مگر جبرئیل. [صفحه ۱۱۵] أما انه لو اذن فیهم لصاح صـیحهٔ یخطف منها أرواحهم من أبـدانهم...؛آگاه باش! اگر به او اذن داده می‌شـد، صیحه‌ای می‌زد که روح همه‌ی آنها از بدنشان بیرون می‌شد و به آتش ملحق می‌شدند؛ و لکن آنها را مهلت داد تا معصیت‌شان زیاد شود تا آن که عـذاب‌شان شدیدتر گردد. [۱۱۶] .یا نکبـهٔ لبس الـدین القدیم له سود الحداد و غاض العلم والعمل‌آه! از مصـیبتی که دین پیغمبر علیهاالسـلام را لباس معصـیت پوشانیـده و سیاه‌پوش گردانیـد و چشـمه‌های علم و عمل فرورفت.و قرحهٔ أورثت فی قلب فاطمهٔ رزء عظیما و جرحا لیس یندمل‌و آه! از بلیه‌ای که دل فاطمه علیهاالسلام را مجروح گردانید؛ به جراحتی که خوب‌شدنی نیست و مصـیبت عظیمی در دلش گذاشت که بر طرف‌شدنی نیست.وا حسـرتاه! علی ثار جریح حشا تسـفی علی جسـمه النکباء والشمل‌ای حسـرت و انـدوه! بر آن مجروحی که او را بـا بـدن چاک چاک بر روی خاک انـداخته بودنـد و بادها از هر طرف بر بـدن شـریفش می‌ورزیدنـد.وا حسـرتاه! علی عار و قـد نسـجت علیه بالطف من ریح الصـبا حلل‌ای حسـرت بر آن عریانی که! او را بر زمین انداخته بودنـد و بادهـای صـبا در عوض جامه و کفن، حله‌های خاک و غبار بر بـدن شـریف او بافته بود.ملقی ثلاثا بلا غسل و لا کفن ترب الفلاـ و الـدما الأکفـان والغسـل‌سه روز او را بی‌غسل و کفن انداختنـد. آری، از خون بـدنش او را غسل دادنـد و خاک‌های بیابان به جای کفن بر او پوشـیده بود.یسـری بنسوته أسری بلا وطاء فوق المطی و لم یضرب لها کلل‌زنان او را اسیر کردند و آنها را بر شتران بی‌حجاب سوار کرده و دور بلاد گردانیدند.مسبیهٔ مثل سبی الترک قد سلبت منها القلائد و الأسوار و الحجل‌آه! ایشان را مثل اسیران کفار اسـیر کرده و برهنه نمودنـد و گردنبدها، دسـتنبدها و خلخال‌های ایشان را ربودند. [صـفحه ۱۱۶] سواجعـا کحمام الایک نادبهٔ ینهـد من شـجوهن الصـخر والجبل‌آنان، هماننـد کبوتران آشـیان کنـده، ناله می‌کردنـد که دل سـنگ را کباب کرده و کوه را از جا می‌کنـد.و زینب بین ذاک السبی حاسـرهٔ لهـا علی حزنهـا نـدب و مرتجـل‌تقول: أیا شـمس أیامی! و یا قمری! اذا اکفهر علی الحادث الجلـل‌و در آن میان زینب مظلومه علیهاالسـلام نـدبه و نوحه می‌کرد؛می‌گفت: ای روشـنی روزگار من! و ای ماه شب‌های تار من! و ای پشت و پناه من در بلا و حوادث روزگار!یا غائبا لیس یرجی عوده أبـدا و لا به بعد هذا الفصل متصل‌ای غایبی که امید بازگشـت از تو نیست، و بعـد از این جدایی دیگر به تو نخواهم رسـید.ویا طریحا جریحا لا دواء له کیف الدواء و منه الرأس منفصل‌ای مجروح افتاده‌ای که زخم‌هایت مرهم‌پذیر نیست و امید بهبود یافتن تو نیست. آه! چگونه امید بهبود یافتن تو را داشـته باشم و حال آن که سر منور تو را بریدنـد؟!ظننت أنـک کهفی أسـتجیر به من الزمان فخان الظن والأمل‌ای جان خواهر! گمان من این بود که تو پشت و پناه من خواهی بود، در نوائب زمان به تو پناه خواهم آورد، آخر امیدم منقطع شد، تو را شهید کردند و ما را بی‌پناه گذاردند.یا ام! قومی الی لیث غـدا دمه تعل وحش الفلا منه و تنتهل‌ای مادر! از قبر برخیز ببین که آن شـیر بیشه‌ی شـجاعت، نجوم فلک عزت و جلالت و نوباوه‌ی حضـرت رسالت صـلی الله علیه و آله و سـلم بر زمین انـداخته و خون او همانند نهری چنان بر روی زمین جاری شده، نهری است که وحشـیان از آن سـیراب می‌شونـد.أما بناتک یا اماه! قـد حملت أسـری و أما بنوک الغر قـد قتلواای مادر! دختران تو را اسـیر کرده و بر شتران سوار نمودند و همه‌ی پسران تو را کشتند.

عجب مصیبت عظیمی!

عزیز من! عجب مصیبت عظیمی است این مصیبت و عجب بلیه شدیدی است این بلیه. [صفحه ۱۱۷] آری، مصیبت فرزند مکه و منی است، مصیبت فرزند زمزم و صفا است و مصیبت فرزند رکن و مقام و مشعر حرام است.آری، مصیبت فخر کائنات، علت ممکنات، زینت سماوات، سبب نزول برکات و رحمات است.در میان معاصی، بعد از شرک و توابع آن، معصیتی عظیم‌تر از ریختن خون ناحق نیست و آن قدر آیات و اخبار بر تخفیف از عذاب آن وارد و تأکید و مبالغه در عظیمی این معصیت شده که در هیچ معصیتی نشده است، حتی آن که جناب باری - عز اسمه - فرمود:(من قتل نفسا بغیر نفس أو فساد فی الأرض فکأنما قتل الناس جمیعا). [۱۱۷] .و پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:«لو أن السماوات و أهل الأرض اجتمعوا فشرکوا فی دم امرىء مسلم و رضوا به لاکبهم الله علی مناخرهم فی النار»؛ [۱۱۸] .اگر اهل آسمان‌ها و زمین‌ها در خون مسلمانی شرکت نمایند و به آن راضی باشند خدا همه‌ی ایشان را بر رو در جهنم می‌اندازد.اگر این همه [معصیت] به جهت کشتن یک مسلمانی است، پس چه قدر عظیم است در نزد او، کشتن مثل سید الشهداء علیه‌السلام که امام همه‌ی مسلمانان، پیشوای همه‌ی مؤمنان، آقای همه‌ی متقیان، مقتدای همه‌ی خداپرستان، لنگر زمین و آسمان، مقصود از آفرینش این و آن، مرکز دایره‌ی علم و عرفان، آفتاب جهانتاب عالمیان، مصباح ابرار، مفتاح اسرار، سفینه‌ی نجات کائنات، زورق حیات ممکنات، غصن غصینه شجره‌ی مبارکه‌ی نبوت و رکن رکینه‌ی معظمه‌ی امامت است.معارف فی البرایا عارفون بهم هادون والغیر جهال مجاهیل‌و راحتا الدهر من فضفاض جودهم مملوتان و ما للفیض تعطیل‌آنان خداشناسان، هدایت‌کنندگان، شناخته‌شدگان در صوامع قدسی هستند، و دیگران کیستند؟ و چیستند؟ که جهالی چند می‌باشند که کسی ایشان را نمی‌شناسد. [صفحه ۱۱۸] دست روزگاران، وسعت جود ایشان است که مملو است و بخشش می‌کنند که به یکی مال و ثروت می‌دهند، به آن یکی جاه و دولت می‌دهند و به آن یکی کرامت می‌نمایند وگرنه آن را چیزی نبود که بخشش نماید.

شمه‌ای دیگر از فضایل اهل بیت

آری، قوام دهر، وجود دهر و بقای دهر از شماست که:«بکم فتح الله و بکم یختم»؛ [۱۱۹] .خداوند به شما افتتاح فرمود، و به ید قدرت شما ختم نمود.آری، نخستین کسی را که خلعت وجود پوشانید شما بودید و نقاش ازل، نقشی که در این کارخانه کشید تصویر دلپذیر شما بود؛ بلکه هر فیض و هر بخششی که از فیاض مطلق می‌رسد، افتتاحش از شماست و به شما قائم است تا به شما اختتام نماید.«و بکم ینزل الغیث»؛ [۱۲۰] .به واسطه‌ی وجود شماست که قطرات بارش ابر رحمت، ریزان است.«وبکم یمسک السماء أن تقع علی الأرض الا باذنه»؛ [۱۲۱] .به واسطه‌ی وجود شماست که آسمان بیستون برپا ایستاده و بر زمین نمی‌افتد و عالم خراب نمی‌گردد.در «ارشاد القلوب» از حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم روایت شده که حضرتش فرمود:«نحن أهل البیت لا یقاس بنا أحد...»؛ما اهل بیت را نمی‌توان با احدی قیاس نمود.ما کسانی هستیم که اگر کسی ما را دشمن بدارد خدا را دشمن داشته، و کسی که ما را دوست بدارد، به ما اقتدا کند، آنچه را که خدای به ما وحی کرده و تعلیم نموده، قبول کند و خداوند را در حق ما اطاعت [صفحه ۱۱۹] کند؛ در واقع، خدا را دوست داشته است... [۱۲۲] .ای والله! نمی‌توان کسی را به شما قیاس نمود، چگونه می‌توان و حال آن که همه طفیل وجود شما بودند و هستند.سماعهٔ بن مهران از ابوالحسن موسی به جعفر علیهماالسلام روایت می‌کند که فرمودند:ای سماعهٔ! اگر تو را حاجتی به سوی خدا باشد بگو:اللهم انی أسألک بحق محمد و علی علیه‌السلام فان لهما عندک شأنا من الشأن، و قدرا من القدر، فبحق ذلک الشأن و بحق ذلک القدر أن تصلی علی محمد و آل محمد و أن تفعل بی کذا».مجمل کلام آن که، خدا را به قدر و منزلت محمد صلی الله علیه و آله و سلم و علی علیه‌السلام قسم بده تا خدا حاجت تو را برآورد.«فانه اذا کان یوم القیامهٔ لم یبق ملک مقرب و لا نبی مرسل و لا مؤمن امتحن الله قلبه للایمان [۱۲۳] الا و هو محتاج الیهما فی ذلک الیوم»؛آری، چگونه محتاج نباشند و حال آن که مفتاح جنت و نار به دست آنهاست، حساب همه‌ی خلائق با آنهاست. کسی

داخل بهشت نمی‌شود مگر آن که با او براتی از محبت محمد و آل محمد علیهم‌السلام باشد و بهشت بر هر امتی حرام است تا در آن محمد و آل محمد علیهم‌السلام داخل شوند؛ «و شیعتهم من بین أیدیهم و شمائلهم»، و شیعیان آنان، انبیا و مرسلین هستند.بنابراین، آنان پادشاهان دنیا و آخرت هستند و دنیا و آخرت برای آنان خلق شده و مال آنهاست، هر تصرفی که می‌خواهند به امر پروردگار خود در آن می‌نمایند و کسی را در آن تصرفی نیست مگر شیعیان آنان که عبید و بندگان آنها هستند و بنده‌ی مطیع امین هر چه بخواهد در ملک آقایش انجام می‌دهد. [صفحه ۱۲۰] اگر بعضی از آنچه گفتیم بر تو گران آمد، گوش کن تا مأخذ بعضی ازآن را بشنوی.مفضل بن عمر گوید: از حضرت صادق علیه‌السلام در مورد تفسیر آیه‌ی (ان الینا ایابهم - ثم ان علینا حسابهم) [۱۲۴] و این که مراد از کسی که رجوع خلق به سوی اوست و حساب خلق با اوست، پرسیدم؟حضرت فرمود:«هم نحن، والله! الینا یرجعون، و علینا یعرضون، [و عندنا یقضون]، و عن حبنا یسئلون»؛ایشان ماییم، به خدا قسم! همه‌ی خلق رجوعشان به ماست و بر ما عرض می‌شوند، و از دوستی ما پرسیده می‌شوند. [۱۲۵] .شیخ صدوق رحمه‌الله در «امالی» خود روایت کرده که [امام صادق علیه‌السلام می‌فرماید]:چون روز قیامت شود خداوند اولین و آخرین را [برای فصل الخطاب] جمع می‌کند، آنگاه رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم را و علی بن ابی‌طالب علیهماالسلام را می‌خوانند. پس جامه‌ی سبزی در بر رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم می‌کنند که از مشرق تا مغرب از نور و ضیاء آن جامه، روشن می‌شود، و مثل آن را در بر علی علیه‌السلام می‌کنند. آنگاه ما را می‌خوانند و حساب خلایق را به ما مفوض می‌دارند.«فنحن والله! ندخل أهل الجنة بالجنة و [ندخل] أهل النار بالنار»؛به خدا قسم! ماییم که اهل بهشت را داخل بهشت و اهل نار را داخل نار می‌کنیم.آنگاه پیغمبران را می‌آورند آنان در نزد عرش الهی به دو صف می‌ایستند تا ما از حساب خلایق فارغ شویم، چون اهل بهشت در بهشت و اهل آتش در آتش داخل شوند، پروردگار عزت، علی علیه‌السلام را می‌فرستد تا آنها را در منازلشان قرار دهد و آنها را به یکدیگر تزویج [صفحه ۱۲۱] نماید.به خدا قسم! علی علیه‌السلام اهل بهشت را به تزویج همدیگر درمی‌آورد و به غیر او [چنین کرامتی از جانب خداوند متعال نیست و این فضلی است که خداوند به او مخصوص نموده است و سوگند به خدا!] اوست که اهل جهنم را داخل جهنم می‌کند و اوست که درهای جهنم و بهشت را بر اهل ایشان می‌بندد، [چرا که درهای بهشت و جهنم در اختیار اوست] [۱۲۶] .آری، مرتبه و منزلت محمد و آل محمد علیهم‌السلام را نشناخته‌ای و بزرگی آنان را نفهمیده‌ای که از امثال این نعوت [و توصیف‌ها به وحشت افتاده و]، استیحاش می‌نمایی و جلالت آنان را نیافته‌ای که از سبب امر جزئی به آنان، استبعاد می‌کنی.آری، آنان اسرار الهی، انوار خدایی، شموس طالعه، اقمار منیره و نجوم مضیئه هستند.آنان چشمه‌های علوم و معارف، خزینه‌های کمالات و عوارفند. آنان کسانی هستند که در ادراک مرتبه‌ی جلال و معرفت، قدر و مقام ایشان، عقول عقلا و فهم و حکم و ادراک عرفا، حیران و از تقریر قلیلی از کثیر شأنی از شئون و نعتی از نعوت ایشان، بیان ادباء و لسان فصحا و بلغا عاجز است.چگونه چنین نباشد و حال آن که صادق آل محمد علیهم‌السلام می‌فرماید:«ان الذی ظهر للملائکة المقربین من معرفة آل محمد قلیل من کثیر لا یحصی»؛ [۱۲۷] .آنچه از برای ملائکه مقربین از اسرار معرفت آل محمد علیهم‌السلام ظاهر شد، قلیلی از کثیر است که کسی نمی‌تواند آن را احصا کند.بنابراین، اگر ملائکه‌ی مقربین با آن که از سکان صوامع ملکوت، باریافتگان حظایر جبروت، متوطنان محال قدس و مجاوران محافل انسند؛ در معرفت آل محمد علیهم‌السلام قاصر و از ادراک حقیقت آن عاجز می‌باشند، پس فصول عقول را کجا مجال هوس [صفحه ۱۲۲] و جواسیس از هوا را کجا مقام دسترس بوده باشد؟آیا کلام حضرت امیرالمؤمنین علیه‌السلام را ندیده‌ای؟ در خطبه‌ی شریفه‌ای که در مقام اوصاف امام است، بعد از کلام طویلی می‌فرماید:«ظاهره أمر لا یملک، و باطنه غیب منیع لا یدرک، واحد دهره، و خلیفة الله [فی نهیه و أمره]، و ولی أمره، لا- یوجد له مثیل و لا- یقوم له بدیل، فمن ذا ینال معرفتنا أو یعرف درجتنا، أو یشهد کرامتنا، أو یدرک منزلتنا؟»؛چه کسی را قوت آن است که به معرفت ما برسد، یا زهره‌ی آن است که بتواند به درجه‌ی ما نایل شده یا بتواند کرامت ما را ببیند، یا منزلت ما را ادراک کند؟«حارت الألباب والعقول و تاهت الأوهام فیما أقول...؛در آنچه می‌گویم عقل‌ها حیران و وهم‌ها

سرگردانند.و در همان خطبه می‌فرماید:«هل یعرف أو یوصف، أو یعلم، أو یفهم، [أو یدرک، أو یملک] شأن من هو نقطة الموجودات و قطب الدائرات و سر الکائنات و شعاع جلال الکبریاء [و شرف الأرض والسماء]؟، جل مقام آل محمد علیهم‌السلام عن وصف الواصفین، و نعت الناعتین، و أن یقاس بهم أحد من العالمین»؛چگونه شناخته، یا توصیف می‌شود، [یا دانسته می‌شود، یا معلوم، یا مفهوم، یا ادراک، یا تملیک می‌شود] شأن و مرتبه‌ی کسی که نقطه‌ی موجودات، قطب دایرات، سر کائنات و شعاع جلال کبریایی است، مقام محمد و آل محمد علیهم‌السلام از وصف واصفان و مدح مدح‌کنندگان بلندتر است.«فما آیة لله أکبر منهم، فهم آیة من دونها کل آیة، و ما من نعمة الا وهم أولیاؤها فهم نعمة منها أتت کل نعمة»؛ [۱۲۸] .

امام حسین و گریه‌ی کائنات

بنابراین، اگر خداوند به جهت کشتن مسلمانی، همه‌ی اهل آسمان و زمین را عذاب کند، آیا به جهت کسی که قلیلی از فضایلش را شنیدی، چه خواهد کرد؟ و [صفحه ۱۲۳] اگر کشتن او به آن نحوی که کسی را به آن نحو نکشته‌اند باشد، چقدر عظیم خواهد بود؟مگر عبث است که حضرت صادق علیه‌السلام به زرارة بن اعین می‌فرماید:ای زراره! آسمان چهل صباح بر حسین علیه‌السلام خون گریست، و زمین چهل صباح به سیاهی گریست، آفتاب چهل روز به کسوف و سرخی گریست، کوه‌ها پاره پاره شده و از هم پاشیدند و دریاها به جوش آمدند و ملائکه چهل روز گریستند.«و ما اختضبت منا امرة، و لا ادهنت و لا اکتحلت و لارجلت حتی أتانا رأس عبیدالله بن زیاد – لعنة الله علیه – و ما زلنا فی عبرة بعده»؛زنی از قبیله‌ی ما خضاب نکرد، روغن نمالید، سرمه نکشید و موی خود را شانه نزد تا سر پسر زیاد لعین را به جهت ما آوردند. و نه فقط همین تشفی دل‌های ما شده باشد، بلکه ما، بعد از این مصیبت همیشه در گریه و زاری و ناله می‌باشیم.هرگاه جدم او را یاد می‌کرد آن قدر می‌گریست که ریش مبارکش از آب دیده‌اش تر می‌گردید، هر کس صدای گریه‌ی او را می‌شنید دلش بر او می‌سوخت و از گریه‌ی او به گریه درمی‌آمد.به راستی که ملائکه‌ای که در نزد قبر مبارک او هستند در مصیبت او چنان می‌گریند که هر چه ملائکه در هوا و آسمان می‌باشد از گریه‌ی ایشان به گریه درمی‌آیند. [۱۲۹] .ای والله! عجب نیست گریستن آسمان و زمین و آفتاب و ماهتاب.بلی، عجب است که چرا آسمان پاره پاره نشد؟ چرا زمین سرنگون نگردید؟ و چرا عالم خراب نشد؟آیا آفتاب هنوز طلوع و غروب می‌کند؟ یا هنوز ماه روشنی می‌دهد و هنوز ستارگان نور می‌دهند؟ [صفحه ۱۲۴] آیا هنوز جهان برپاست و حال آن که جان جهانیان را بی‌جان، لنگر آسمان و زمین را در خاک و خون کشیدند، کشتی نجات عصمت را در موج بلا ـ غرق نمودند، زورق حیات کائنات را بی‌رونق کرده و شمس فلک امامت را از ظلم و جفا منکسف نموده و بدر فلک عصمت را از ضرب تیغ و سنان در خاک و خون منخسف گردانیدند.عزیز خدا و رسول صلی الله علیه و آله و سلم را ذلیل کرده و پرورده‌ی سینه‌ی بتول علیهاالسلام را در خاک هلاک انداخته، و نوباوه‌ی بوستان علی مرتضی علیه‌السلام را از پا درآوردند.شکوفه‌ی چمن «لا ـ فتی» را پژمرده نموده و سرور خیابان «هل أتی» را از راه جفا قطع نمودند.آه! پدر شیعیان را کشتند، آقای مؤمنان را شهید کردند و پناه درماندگان را بی‌پناه گذاشتند.یا أرض! زولی یا جبال تدکدکی [۱۳۰] . و تشعبی بتصدع لا یشعب‌ای زمین! چرا باقی مانده و قرار داری! آخر بی‌قرار شو و زایل شو! ای کوه‌ها! پاره پاره شده و متزلزل شوید!یا سحب! جفی یا بحار! تنضبی فلمثل هذا الخطب ماؤک ینضب‌ای ابر بارش رحمت! خشک شو و مزارع آمال عالمیان را آب مده، ای دریاها! چرا آب‌هایتان فرونرفت و هنوز برقرارید؟ چرا که از برای چنین بلیه‌ای سزاوار بود که آب‌هایتان فرورفته و خشک بمانند.بل یا سماء! تزعزعی و استعبری فلمثل هذا الرزء دمعک یهضب‌بلکه ای آسمان! تو هم متزعزع شو و اشک بریز و مضطرب شو! از برای این مصیبت باید که اشک بریزی.قتل ابن أحمد والوصی فیا له من فادح منه الفوادح تعجب‌فرزند پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم و جگر گوشه حیدر علیه‌السلام را کشتند، داد از مصیبتی که مصیبت‌های عالم [صفحه ۱۲۵] از آن مصیبت، تعجب می‌کنند.هتک و سفک للدماء و للدماء و عقائل تسبی و تلک تسلب‌یک مصیبت نبود؛ بلکه مصیبتی بود که مشتمل

بر انواع مصیبت‌ها بود؛ زیرا که یک طرف خون‌ها را ریختند، یک طرف پرده‌ها را دریدند، یک طرف زنان مخدره را اسیر کردند و یک طرف دختران پرده‌نشین را برهنه کردند.لهفی له بالترب عاربالعرا تکسوه من نسج الغبار الاـزیب‌ای حسرت و اندوه بر آن مظلومی که او را عریان بر زمین بیابان انداخته بودند و بادهای غبارآلود از غبار خود او را می‌پوشانیدند.لهفی له رهن المنیهٔ مفردا تدعوه من فرط المصیبهٔ زینب‌آه از آن حالتی که او را تنها بر زمین انداخته بودند و زینب کبری علیهاالسلام با دل سوزان، سینه‌ی بریان و دیده‌ی گریان نوحه می‌کرد و می‌گفت:ءاخی! طیب العیش بعدک لم یکن یحلو و لا ماء المشارب یعذب‌ای جان برادر! بعد از تو زندگی دنیا بر ما تلخ و ناگوار است و آب خوشگوار بر ما ناگوار است.ءأخی! بعدک لا بقیت و قلما نفس علیک من التحسر تذهب‌ای برادر حسین! بعد از تو امیدوارم که زنده نمانم و بعد از تو از حسرت و اندوه تو مردن اندک است.قد کنت نورا فی البریهٔ للهدی فدهاه من لیل الظلامهٔ غیهب‌تو نوری بودی که برای گمشدگان وادی ضلالت روشنی می‌دادی، ظلمات کفر و ارباب ضلال، نور تو را فرونشانیدند و عالمیان را در ظلمت کفر و جهل گذاردند.یا راکبا! من فوق ظهر عرندس اهبط متی لاـحت لهیبک یثرب‌وانع الحسین الی البتول وقف علی قبر الرسول و قل ودمعک یسکب‌ای قاصد بی‌کسان! و ای پیک درماندگان! هنگامی که به مدینه رسیدی از ناقه‌ی خود فرود آی و خبر مرگ حسین علیه‌السلام را به مادرش برسان و بر سر قبر رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم با دیده‌ی گریان بایست و بگو:أمحمد المختار ان امیهٔ هدموا بیوتک عامیدن و خربوا [صفحه ۱۲۶] ای محمد مختار! بنی‌امیه خانه‌ی تورا خراب کرده و قواعد دین تو را برهم زدند.و تقصدوا بالقتل ألک بعد ما أضحی تراثهم یحاز و یغصب‌میراث اهل بیت تو را گرفتند و اموال ایشان را غصب کردند و به این هم راضی نشدند؛ بلکه همه‌ی آنها به قصد کشتن آنان اجتماع نمودند.أمسی حسینک یا [- رسول‌الله! -] فی وطء الخیول علی الثری یتقلب‌آخر حسینت را - ای رسول خدا - در زیر پای اسبان انداختند که به هر جانب می‌گردید و استغاثه می‌نمود.آقا جان حسین! پدر و مادرم، بلکه پدر و مادر شیعیانت به فدای مظلومیت تو شوند، ابی عبدالله!و بناتک الخفرات أضحت بعده بالسلب و الضرب العنیف تعذب‌آه! آه! دختران بی‌کس تو را بعد از تو برهنه کردند و بر آنان سیلی ستم می‌زدند.

امام حسین و عزاداری عرشیان

آه! نمی‌دانم دوستان آن حضرت بعد از او چگونه شادی می‌کنند؟چگونه می‌خندند و در مجالس عیش و طرب می‌نشینند؟به چه رو طعام لذیذ می‌خورند؟و به چه عذر، جامه‌های نیکو می‌پوشند؟تعجب است که چرا اشک خون نمی‌رزند و آه سوزناک بر نمی‌کشند؟و چرا لباس مصیبت نمی‌پوشند؟به خدا قسم! اگر در همه‌ی عمر، بلکه در همه‌ی دنیا، ماتم او را بدارند و خاکستر نشین باشند هنوز کم است، بلکه بایستی عالمی از این عالم وسیع‌تر و از عمر دنیا طویل‌تر باشد که بتواند مصیبت او را سردهد.اگر تو این مصیبت را نیکو مراعات ننمودی و لوای ماتمش را نیکو برپا نداشتی، بدان که سکان صوامع ملکوت و قطاهٔ حظایر جبروت آن را نیکو برپا داشتند. آنان چنان نعره‌ها می‌زنند که اگر اهل زمین یکی از آنها را می‌شنیدند، مدهوش می‌شدند. [صفحه ۱۲۷] اگر تو خوب مجلس عزایش را برپا نکردی، جنیان نیکو برپا کردند. اگر تو نیک نخروشیدی و نگریستی، وحشیان و مرغان نیکو گریستند و خروشیدند.اگر تو آب شور چشمت را حیف آید، آسمان و زمین به جای آب، خون از دیده روان کردند.ابن بابویه به سند خود از مفضل بن عمر، از حضرت صادق علیه‌السلام و آن حضرت از پدران خود روایت کرده‌اند که فرمودند:روزی جناب حسین بن علی علیهماالسلام خدمت برادر بزرگوار خود، امام حسن مجتبی علیه‌السلام رسید، چون نظر شریفش به برادر خود افتاد، گریست.امام حسن علیه‌السلام فرمود: یا ابا عبدالله! «ما یبکیک»؛ به چه جهت گریه می‌کنی ای حسین؟گفت: به جهت آنچه که اشقیای امت در مورد شما روا می‌دارند.حضرت امام حسن علیه‌السلام فرمود: آنچه به من روا می‌دارند این است که زهری در پنهانی به من می‌دهند که به جهت آن شهید می‌شوم، «و لکن، لاـ یوم کیومک یا أبا عبدالله...»؛ لکن، روزی مثل روز مصیبت تو

نیست که در آن سی‌هزار نفر که همگی ادعا می‌کنند از امت ما هستند و اسلام را برخود می‌بندند؛«فیجتمعون علی قتلک و سفک دمک و انتهاک حرمتک، و سبی ذراریک و نسائک و انتهاب ثقلک...»؛پس آن قوم روسیاه، برای کشتن و ریختن خون مبارک تو، هتک حرمت تو، اسیر کردن [فرزندان و] زنان تو و غارت کردن اموال تو اجتماع می‌کنند، در آن هنگام است که بر بنی‌امیه لعنت نازل می‌شود و از آسمان خون و خاکستر می‌بارد.«و یبکی علیک کل شیء حتی الوحش فی الفلوات، والحیتان فی البحار»؛ [صفحه ۱۲۸] و همه چیز، حتی وحشی‌های بیابان‌ها و ماهی‌های دریاها بر تو می‌گریند. [۱۳۱] .

امام حسین و ثواب گریه بر او

شیخ کشی از زید شحام روایت می‌کند که گوید:من با جمعی از اهل کوفه در خدمت حضرت صادق علیه‌السلام بودیم، در این هنگام جعفر بن عفان طائی وارد شد، حضرت او را به نزد خود خواند و در پیش خود نشانید و فرمود:یا جعفر!عرض کرد: لبیک! جعلنی الله فداک.فرمود: «بلغنی أنک تقول الشعر فی الحسین علیه‌السلام و تجید»؛شنیدم که تو در مرثیه‌ی جدم حسین علیه‌السلام شعر می‌گویی و نیکو می‌گویی؟!عرض کرد: بلی، فدای تو شوم.حضرت فرمود: بخوان.او شروع به خواندن نمود، آن حضرت شروع به گریستن کرد، کسانی که دور آن حضرت بودند نیز گریستند. آن حضرت آن قدر گریست که آب از دیدگان مبارکش بر محاسن شریف و بر رویش جاری شد و محاسن شریفش تر شد.آنگاه امام صادق علیه‌السلام فرمود:«یا جعفر! والله! لقد شهدت ملائکهٔ [الله] المقربون‌هاهنا یسمعون قولک فی الحسین علیه‌السلام؛به خدا قسم! ملائکه مقربین در این مجلس حاضر شدند که مرثیه‌ی تو را بر حسین علیه‌السلام بشنوند، و به تحقیق که آنها گریستند؛ همچنان که ما گریستیم و زیادتر گریستند، و به تحقیق که خدا در این ساعت بهشت را بر تو واجب گردانید و تو را آمرزید. [صفحه ۱۲۹] آنگاه فرمود:«یا جعفر! ألا أزیدک»؛ آیا زیاد بگویم؟عرض کرد: بلی، ای سید من!فرمود:کسی نیست که در مرثیه‌ی جدم حسین علیه‌السلام شعر بخواند پس بگرید یا بگریاند مگر این که خدا بهشت را برای او واجب گرداند و او را بیامرزد. [۱۳۲] .ابن قولویه از ابی‌هارون مکفوف روایت می‌کند که هارون گوید: حضرت صادق علیه‌السلام در حدیث طویلی فرمود:کسی که در نزد او، یادی از امام حسین علیه‌السلام شود. و از چشم او بقدر بال مگسی اشک جاری شود، ثواب او با خداست «و لم یرض له بدون الجنهٔ»؛ و برای او به غیر از بهشت به چیزی دیگری راضی نشود. [۱۳۳] .بالجمله؛ ثواب مصیبت رسیدگانش عظیم و مزد ایشان جلیل است. پس اگر تو امید ثواب از خدا داری در بلیه‌ی اولیای او اشک خود را بریز، و اگر دعوی محبت ایشان را داری در بلیه‌ی محبوب خود، بنال و آه از دل برآر.به خدا سوگند! اگر مردم بشنوند که مسلمانی را بی‌جرم و گناه از وطن خود دور کرده، در بیابانی بی‌آب و علف اسیر نمودند و دوستانش را کشته و اطفالش را شهید کرده و زنهایش را اسیر کرده‌اند؛ البته دلهایشان می‌سوزد، جگرهایشان می‌گدازد. پس چگونه می‌شود که از این حالات - که مجملی از مفصلی است - نسبت به جگرگوشه‌ی فاطمه‌ی زهرا علیهاالسلام بشنوند و باز ساکت شوند؟!اگر می‌خواهی مجملی از وقایع آن حضرت را - که خالی از اغراق، گزاف و دروغ [صفحه ۱۳۰] باشد - بشنوی، بشو تا ملاحظه نمایی که بر او چه روی داد؟ و بیابی که چگونه کار را بر او تنگ گرفتند و او را از حرم خدا و رسول او صلی الله علیه و آله و سلم بیرون کردند؟ و آنچه واقع شد به اختیار نبود.

ورود امام حسین به مکه

شیخ مفید رحمه‌الله در «ارشاد» خود نقل می‌نماید:هنگامی که سید الشهداء علیه‌السلام از مدینه به عزم مکه بیرون رفت سوم شعبان بود. وقتی وارد مکه‌ی معظمه گردید، اهل مکه و دیگران - که در مکه بودند - به نزد آن حضرت تردد می‌کردند. عبدالله بن زبیر نیز در مکه بود، او نیز نزد آن حضرت تردد می‌کرد، لکن بودن آن حضرت بر او، از همه‌ی خلق سنگین و گران بود، زیرا که

می‌دانست تا آن حضرت در مکه است، کسی با او بیعت نمی‌کند.

ارسال نامه از سوی کوفیان

هنگامی که حکایت امتناع آن حضرت و پسر زبیر، از بیعت پسر معاویه و فرار ایشان از مدینه به جانب مکه به سمع اهل کوفه رسید، بزرگان و رؤسای ایشان در خانه‌ی سلیمان بن صرد خزاعی - که از اکابر رؤسا و زهاد کوفه بود - اجتماع کردند و هلاکت معاویه را یادآور شده و خدا را حمد نمودند.آنگاه سلیمان گفت: معاویه به درک واصل شد و حسین علیه‌السلام بیعت خود را شکسته و با ایشان سازش ننموده و به سوی مکه رفته. شما، شیعیان او و پدر او هستید، اگر می‌دانید که او را یاری می‌کنید و در برابر او جهاد می‌نمایید، به او بنویسید و او را طلب کنید و اگر گمان سستی به خود می‌دهید «فلا تغروا الرجل فی نفسه»؛ پس این مرد را گول مزنید و فریب مدهید.آنان گفتند: ما با دشمن او جنگ خواهیم کرد و جان‌های خود را در برابر او فدا خواهیم نمود.گفت: پس نامه‌ای بنویسید. [صفحه ۱۳۱] آنان نامه‌ای به این مضمون نوشتند:بسم الله الرحمن الرحیم‌این نامه‌ای است به سوی حسین بن علی علیهماالسلام از سلیمان بن صرد خزاعی، مسیب بن نجبه، رفاعهٔ بن شداد بجلی، حبیب بن مظاهر سایر شیعیان او از اهل کوفه.سلام علیک، حمد می‌کنیم خداوند را که دشمن جبار معاندت را هلاک کرده و شکست داد، دشمنی که بدون رضای امت بر آنها والی شده و اموال آنها را به ناحق تصرف می‌نمود و نیکان آنها را کشت و اشرار آنها را واگذاشت و مال خدا را به جباران و اغنیا قسمت کرد.به راستی که ما را امامی نیست، پس به جانب این بلاد قدم رنجه‌دار که شاید خداوند به واسطه‌ی شما ما را بر حق و راستی جمع نماید.نعمان بن بشیر که از جانب پسر معاویه والی کوفه است، ما در نماز جمعه و عید او حاضر نمی‌شویم و با او، آمد و شدی نداریم و چون بفهمیم که عنان عزیمت را به این بلاد منعطف فرموده‌ای او را از شهر بیرون خواهیم نمود، ان شاء الله تعالی.آنان نامه را به عبدالله بن مسمع همدانی و عبدالله وأل داده و دستور دادند که به سرعت تمام به خدمت آن بزرگوار والامقام برسانند.آنها به سرعت به راه افتاده و در دهم ماه رمضان به مکه رسیدن، نامه را به خدمت آن بزرگوار رسانیدند.بعد از رفتن آن دو نفر، اهل کوفه و دو روز صبر کردند، سپس قیس بن مسهر صیداوی، عبدالله بن شداد ارجی [۱۳۴] و عمارهٔ بن عبدالله سلولی را فرستادند و قریب صد و پنجاه نامه به ایشان دادند که یک نفر، یا دو نفر، یا سه نفر نوشته [صفحه ۱۳۲] بودند.پس دو روز دیگر صبر کردند، آنگاه‌هانی بن‌هانی [سبیعی] و سعید بن عبدالله حنفی را فرستاده و نامه‌ای بدین مضمون نوشته و به آنها دادند که:بسم الله الرحمن الرحیم‌این نامه‌ای است به سوی حسین بن علی علیهماالسلام از شیعیان او.«أما بعد؛ فحی هلا فان الناس ینتظرونک، لا رأی لهم غیرک، فالعجل العجل، ثم العجل [العجل والسلام]»؛شتاب کن که مردم همه منتظر مقدم شریف توأند و به غیر از تو رأیی ندارند، تعجیل کن! تعجیل کن! تعجیل کن [تعجیل کن، والسلام]! [۱۳۵] .سید بن طاووس رحمه‌الله می‌گوید:با وجود این که این نامه‌ها پی در پی می‌رسید آن حضرت از رفتن ابا می‌فرمود و جواب قاصدها را نمی‌داد، تا این که در یک روز، ششصد نامه به آن جناب رسید و به دفعات، نامه‌ی بسیاری به آن سلاله‌ی ابرار رسید، تا این که دوازده هزار نامه به آن حضرت رسید. [۱۳۶] .شیخ مفید - علیه الرحمه - می‌فرماید:جمعی از بزرگان کوفه مثل: شبث بن ربعی، حجار بن ابجر، یزید بن حارث بن رویم، عروهٔ بن قیس، عمرو بن حجاج [زبیدی] و محمد بن [عمرو] تیمی نامه‌ای به این مضمون نوشتند:«أما بعد، فقد اخضر الجنات و أینعت الثمار، فاذا شئت فاقبل علی جند لک مجندهٔ»؛صحراها سبز شده و میوه‌ها رسیده و اگر به این صوب تشریف می‌آوری لشکرهای تو مهیا و آراسته می‌باشند، والسلام. [۱۳۷] .ای شیعیان! اکثر این اشخاصی که این نامه‌ها را نوشتند، کسانی بودند که در [صفحه ۱۳۳] کربلا با آن مظلوم جنگ می‌کردند و او را با این نامه‌ها از جای خود بیرون نموده و هنوز به دیار آن اشرار نرسیده بود که با شمشیرهای کشیده و گرزها به جنگ او بیرون رفتند.همین اشخاصی که نوشتند: صحراها سبز شده، میوه‌ها رسیده و ما منتظر قدوم میمنت لزوم توایم، اکثر ایشان از رؤسای لشکر پسر سعد بودند.یکی از آنها، عمرو بن حجاج بود، که پسر سعد در روز عاشورا آن بدبخت را در

میمنه‌ی لشکر خود قرار داده بود.و به روایت ابن شهر آشوب: او با اعور سلمی سرکرده‌ی چهار هزار نفر بودند که سر آب فرات بودند که اصحاب سیدالشهداء علیه‌السلام را از آب منع می‌نمودند. وقتی که حضرت عباس علیه‌السلام به طلب آب رفت، دور او را گرفته و او را شهید کردند، وقتی که سیدالشهداء علیه‌السلام به میدان رفته و به جانب فرات روانه شدند، با آن حضرت مقاتله می‌نمودند. [۱۳۸] .و همین عروة بن قیس بود که در روز عاشورا سرکرده‌ی پسر سعد بود، و همین شبث بن ربعی بود که سرکرده‌ی پیادگان بود که با آن حضرت جنگ می‌کردند و او را تیر باران و سنگباران می‌نمودند.آری! این تیرها، این نیزه‌ها و این شمشیرها، میوه‌ی آنها بود که رسیده بود که همه را به تحفه‌ی آن غریب آورده بودند.یا امة باءت بقتل هداتها أفمن الی قتل الهداة هداک‌ای بدترین امت‌ها که پیشوا و هدایت‌کننده‌ی خود را کشتید، آیا چه کسی شما را به این عمل راهنمایی نمود؟بئس الجزاء لأحمد فی آله و بنیه یوم الطف کان جزاک‌بد مراعات کردید پیغمبر خود را و فرزند او را در زمین کربلا بد جزا دادید.

پاسخ امام حسین به نامه‌ی کوفیان

شیخ مفید – علیه الرحمه – می‌فرماید:آخرین قاصدها،هانی بن هانی و سعید بن عبدالله بودند که حضرت نامه‌ای به [صفحه ۱۳۴] ایشان به این مضمون نوشت و توسط آنها به اهل کوفه فرستاد:بسم الله الرحمن الرحیم‌به تحقیق که مقصود شما را یافتم که می‌گویید: امام و هادی نداریم، اینک من، برادر و پسر عموی خود – که مورد اعتماد من از اهل بیت من است – مسلم بن عقیل را به سوی شما می‌فرستم، اگر او اجتماع شما و اتفاق آرای صاحبان عقل و فضل از شما را چنانچه نامه‌های شما به آن ناطق می‌باشند به من اعلام نماید، پس من به سوی شما خواهم آمد، والسلام.

حرکت امام حسین از مکه

آنگاه امام حسین علیه‌السلام مسلم بن عقیل علیه‌السلام را طلبیده و تکلیف سفر کوفه را به او فرمود، و او را با قیس بن مسهر صیداوی، عمارة بن عبدالله [سلولی] و عبدالرحمان بن عبدالله بن ازدی روانه‌ی کوفه فرمود و نامه‌ای به اعیان کوفه نوشت و ایشان را به نصرت خود تکلیف فرمود، و خود حضرتش چندی در مکه توقف فرمود تا این که در هشتم ذی‌الحجه در روز «ترویه» از مکه بیرون رفت. [۱۳۹] .مؤلف گوید: در مورد رفتن آن حضرت از مکه معظمه، علاوه بر آنچه شنیدی که کوفیان نامه‌های پیاپی و قاصدهای بی‌حد در عقب یکدیگر فرستادند، این بود که: گروه عظیمی بر در خانه‌ی آن حضرت جمع شده و اشقیای بنی‌امیه در صدد کشتن آن حضرت برآمدند، آن حضرت به جبر از مکه بیرون رفته و ناچار رو به سوی عراق گذاردند.چنانچه روایت شده: در آن سال، یزید بن معاویه، عمر بن سعد بن ابی‌العاص [۱۴۰] را امیر حاج نموده با لشکری عظیم روانه‌ی مکه‌ی معظمه نمود و بدو سفارش نمود که: اگر بتواند به پنهانی و اگر نتواند به مکر و خدعه آن حضرت را شهید [صفحه ۱۳۵] نماید.علاوه بر آن، سی نفر از شیاطین بنی‌امیه را فرستادند که به هر نحوی که بتوانند و به هر حالتی که باشد، آن حضرت را شهید نمایند.چون امام حسین علیه‌السلام بر این امور مطلع شدند و یافتند که اگر در مکه بمانند حرمت حرم را ضایع خواهند نمود، او را در حرم الهی شهید خواهند کرد، لهذا با این که به احرام حج محرم شده بود، از احرام حج به عمره‌ی مفرده عدول فرموده و در روز «ترویه» از مکه بیرون رفتند. [۱۴۱] .زرارة بن صالح گوید: سه روز قبل از خروج آن حضرت از مکه با شخصی دیگر خدمت آن حضرت رسیده و به او گفتیم: دل‌های اهل کوفه با تو و شمشیرهای ایشان علیه توست.حضرت با دست مبارک خود به آسمان اشاره نمود، دیدیم درهای آسمان گشوده شد و آن قدر ملائکه نازل شدند که تعداد ایشان را کسی، جز خدا نمی‌داند.آنگاه فرمود:اگر برطرف شدن اجر و شوق به مقامات عالیه و تقارب اشیا نبود، هر آینه با این لشکر با آنها مقاتله می‌کردم، لکن یقین می‌دانم که آنجا محل کشته شدن من و از اصحاب من خواهد بود و کسی از آنان نجات نمی‌یابد، مگر فرزندم علی. [۱۴۲] .

گفت‌وگوی امام حسین با محمد بن حنفیه

هنگامی که به محمد حنفیه خبر رسید که برادرت از مکه بیرون می‌رود و به سوی عراق روانه است وی مشغول وضو بود. او آبی در پیش گذارده و با آن وضو می‌ساخت، به شدت گریست، به گونه‌ای که صدای گریه‌اش شنیده می‌شد. اشک چشمش مانند باران در میان آب می‌ریخت. وی پس از وضو، نماز مغرب را خواند، آنگاه به نزد برادر خود رفت و عرض کرد: [صفحه ۱۳۶] «یا أخی! ان أهل الکوفة قد عرفت غدرهم بأبیک و أخیک»؛ای جان برادر! اهل کوفه را می‌شناسی و می‌دانی که چگونه با پدر و برادرت غدر و مکر کردند و ایشان را یاری نکردند؟ می‌ترسم که تو را نیز مثل پدر و برادرت یاری نکنند و مثل ایشان خوار و ذلیل نمایند. اگر رأی مرا می‌پسندی می گویم که در مکه، عزیز و محترم بمانی.حضرت فرمود: می‌ترسم لشکر بنی‌امیه خونم را در حرم مکه بریزند و خون‌ریزی در حرم مکه مباح شود.گفت: ای برادر! پس برو به سوی یمن.- و به روایتی گفت: یا در اطراف بیابان‌ها برو و به سوی عراق مرو. -حضرت فرمود:«یا أخی! لو کنت فی جحر هامة من هوام الأرض، لاستخرجونی حتی یقتلوننی»؛ای برادر! اگر من در سوراخ جانوری از جانورهای زمین داخل شوم و به آن سوارخ راضی شوم، بنی‌امیه مرا بیرون می‌آورند و شهید می گردانند.آنگاه فرمود: باشد تا تأملی در آنچه گفتی بکنم.هنگام سحر شد، امام حسین علیه‌السلام عازم بر کوچ شده و امر به بار بستن فرمودند. خبر به محمد حنفیه رسید، برخاسته به تعجیل آمد، زمام ناقه‌ی برادر بزرگوارش را گرفت و گفت: آیا نفرمودی که در آنچه عرض کردم، تأملی بفرمایی؟فرمود: بلی.عرض کرد: پس چرا روانه می گردی؟فرمود: ای برادر! چون از من جدا شدی بخواب رفتم، جد بزرگوارم را دیدم که مرا در بغل گرفت و میان چشم‌های مرا بوسید و فرمود:«یا حسین! یا قرة عینی! اخرج الی العراق، فان الله عزوجل قد شاء أن یراک قتیلا مخضبا بدمائک»؛ای نور دیده‌ام! ای حسین! به سوی عراق بیرون رو که خدا مقدر فرموده که تو را در اینجا شهید کنند و بدنت را به خونت رنگین نمایند. [صفحه ۱۳۷] محمد گریه کرد و عرض نمود: ای برادر! اگر تو دل به کشته شدن داده‌ای و از برای کشته شدن می‌روی، پس بردن زنان چه معنی دارد؟فرمود:«یا أخی! قد قال جدی أیضا: ان الله قد شاء أن یراهن سبایا، مهتکات فی أسر الذل...»؛ای برادر! جدم خبر داده که ایشان باید اسیر شوند و پرده‌ی حرمت ایشان دریده شود و ذلیل و خوار گردند و تا من زنده‌ام ایشان از من جدا نمی‌شوند.محمد گریه شدیدی کرد، آنگاه یکدیگر را وداع کردند. [۱۴۳] .

سخنان امام حسین به هنگام حرکت از مکه

ابن طاووس رحمه‌الله گوید:هنگامی که امام حسین علیه‌السلام اراده فرمود از مکه بیرون آید خطبه‌ای خواند که بعضی از عبارات و مضامین آن چنین است که فرمود:الحمد لله و ما شاء الله و لا حول و لا قوة الا بالله و صلی الله علی رسوله و سلم [خط الموت علی ولد آدم مخط القلادة علی جید الفتاة]؛به راستی که خدا مرگ را بر گردن فرزندان آدم مانند گردنبندی انداخت که ایشان را به سوی آخرت می کشد.و ما أولهنی الی أسلافی اشتیاق یعقوب الی یوسف [و خیر لی مصرع أنا لاقیه]؛و چه مشتاق و بی‌تاب گردیده‌ام به خدمت آباء خود مثل اشتیاق یعقوب به یوسف، و از برای من، محل کشته شدنی اختیار کرده‌اند که به آن خواهم رسید.کأنی بأوصالی تقطعها عسلان الفلوات بین النواویس و کربلاء [فیملأن منی أکراشا جوفا و أجربة سغبا، لا محیص عن یوم خط بالقلم.رضی الله رضانا أهل البیت، نصبر علی بلائه، و یوفینا أجر الصابرین، تشذ [صفحه ۱۳۸] عن رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم لحمته، بل هی مجموعة له فی حظیرة القدس یقر بهم عینه و ینجز بهم وعده.من کان باذلاً فینا مهجته، و موطنا علی لقاء الله نفسه، فلیرحل معنا، فانی راحل مصبحا ان شاء الله.]؛ [۱۴۴] .گویا می‌بینم که به زودی اعضای من در صحرای کربلا پاره پاره می‌شود، و چاره‌ای نیست از دریافتن روزی که مقدر گردیده برای این امر، و ما اهل بیت به قضای الهی تن در داده‌ایم و به بلای او صبر

می‌کنیم تا به ما، بهترین عطای صبرکنندگان را عطا فرماید، و به زودی آن اعضای پاره پاره در حظیره‌ی قدس در نزد حضرت رسالت صلی الله علیه و آله و سلم مجتمع خواهد گردید، حق تعالی دیده‌ی او را روشن خواهد گردانید و وعده‌های خود را به عمل خواهد آورد.هر که آرزوی شهادت دارد و شوق جان باختن در راه ما را دارد، با ما کوچ نماید که ما فردا صبح روانه‌ایم، ان شاء الله.

گفت و گوی امام حسین با ابن عباس

آنگاه ابن عباس به نزد آن نور دیده‌ی ناس آمده عرض کرد: یابن رسول‌الله! بیا و سفر عراق را ترک کن، و مبالغه‌ی بسیار نمود.حضرت فرمود:یابن عباس! جد بزرگوارم به من امری فرموده و در آن سری است که بعد از این به ظهور خواهد رسید، و مرا واقعه‌ای در پیش است که مکرر آن را از جد و پدرم شنیده‌ام و باید آن به ظهور رسد.وقتی آن حضرت این آیه را دید، فرمود: «انا لله و انا الیه راجعون، صدق الله و صدق [صفحه ۱۳۹] رسول‌الله».یابن عباس! دیگر مبالغه مکن که چاره‌ای از قضای الهی نیست.ابن عباس ساکت شد و آن حضرت را وداع کرد و فریاد واحسینا برآورد و بیرون رفت. [۱۴۵] .

گریه‌ی مکه و حرم در مفارقت نور دیده‌ی عالمیان

پس آن حضرت امر فرمود تا کجاوه‌ها را بر شتران بسته و از مکه‌ی معظمه بیرون رفتند و در و دیوار مکه و سنگ و کلوخ آن، از فراق آن جان جهانیان می‌گریستند و سکان حرم و حفاظ بیت‌الله از فراق آن نور دیده‌ی عالمیان می‌خروشیدند و ارکان بیت و معالم آن، از مفارقت آن ماه مکه و حرم می‌نالیدند.لقد دمعت عیون البیت حزنا لفقد منی قلوب العارفینابه جهت کوچ کردن آن حضرت که آرزوی دل عارفان بود، از چشم‌های خانه‌ی الهی اشک حسرت جاری گردید.و طافت طائفون طواف ثکلی و قد لبسوا سواد ملهفیناساکنان بیت الله الحرام و مجاوران رکن و مقام، در فراق آن امام انام سیاه پوش گردیدند و مانند زنان عزادار اشکبار به دور آن امام والا مقام – که حرم اعظم الهی بود – می‌گردیدند.و کانت تلبیاتهم رثاء لسبط کان خیر الناسکیناآنان به جای تلبیه، ندبه و نوحه در فراق [سبط بهترین عبادت کنندگان] می‌کردند.قد اعتمروا بنوح فی قمام حزین یقطر الحجر المتیناآنان، عمره‌ی حزن و اندوه را بجای آوردند و دل حجرالاسود را از این غصه آب نمودند.فقدنا الیوم ریحانا و روحا و مرجانا و زیتونا و تیناگویا می‌گفتند که: روح و ریحان و باطن زیتون و تین و مرجان را گم کرده‌ایم.فقدناهاهنا قصرا مشیدا و بیت العز و البلد الأمینافقدنا هاهنا کهف الأیامی و سور المحتمین و طور سینا [صفحه ۱۴۰]

ملاقات امام حسین با فرزدق

شیخ مفید رحمه‌الله می‌فرماید: از فرزدق روایت شده که گوید:در سال شصتم هجری با مادرم به حج رفته بودیم، وقتی داخل حرم شدیم، دیدیم حسین بن علی علیهماالسلام از مکه بیرون تشریف آورده‌اند، پیش آمدم، سلام کردم و گفتم:«بأبی أنت و امی یابن رسول‌الله! ما أعجلک عن الحج»؛پدر و مادرم فدایت شود! تو را چه باعث شد که به تعجیل بیرون آمدی و حج را بجا نیاوردی؟فرمود: «لو لم اعجل لاخذت»؛ اگر تعجیل نمی‌کردم مرا می‌گرفتند و اسیر می‌کردند، از دست دشمنان گریختم.فرمود: تو کیستی؟گفتم: مردی از عرب [سوگند به خدا!] بیش از نام و نشان من مپرسید.آنگاه فرمود: از مردم چه خبر داری؟گفتم: ازشخص دانایی سؤال کردی، بدان که دل‌های مردم با توست وشمشیرهای ایشان با بنی‌امیه است و قضای الهی آنچه شده، خواهد شد و خدا آنچه خواهد می‌کند.حضرت فرمود: راست گفتی، امر با خداست...حضرت بعد از کلامی چند، راحله‌ی خود را رانده و رفتند. [۱۴۶] .

نامه‌ی عبدالله بن جعفر بن امام حسین توسط دو فرزندش

عبدالله جعفر، پسرهای خود عون و محمد را فرستاد و نامه‌ای خدمت آن حضرت نوشت و به ایشان داد، در آن نامه اظهار ترک آن سفر و اصرار بر آن کرده بود که: تعجیل مفرمایید تا من به خدمت شما برسم. [صفحه ۱۴۱] خود عبدالله بن نزد عمرو بن سعید رفت و از او خواهش نمود که برای آن حضرت نامه‌ای بنویسد، که مشتمل بر امان ایشان و نیکی و احسان بوده باشد، وی قبول کرد و نوشت:او نامه را گرفت و با یحیی بن سعید به عقب آن سالار کاروان ابتلا روان گردید، چون به خدمت آن حضرت رسیدند، نامه‌ی عمرو را به آن حضرت دادند و اصرار زیاد و مبالغه‌ی بسیار بر ترک آن سفر و مراجعت ایشان کردند.امام حسین علیه‌السلام فرمود: جدم مرا در خواب امری کرده و به سوی آنچه فرموده، روانم.عرض کردند: آن خواب چیست؟فرمود: به کسی نگفته‌ام و نخواهم گفت، تا خدا را ملاقات نمایم.چون ایشان مأیوس شدند، عبدالله به پسرهای خود امر کرد که بایستی در خدمت آن حضرت باشید و با دشمنان او جهاد نمایید، و خود با یحیی بن سعید به مکه بازگشتند. [۱۴۷] .

منزل ذات عرق و دیدار امام حسین با بشر بن غالب

حضرت تشریف بردند و به منزلی که آن را «تنعیم» می‌گفتند، رسیدند و از آنجا کوچ کردند و به «ذات العرق» تشریف بردند. در آنجا بشر بن غالب را دیدند که از عراق می‌آید، پرسید: از اهل عراق چه خبر داری؟گفت: دل‌های آنها با توست و شمشیرهایشان با بنی‌امیه.فرمودند: راست می‌گویی،«ان الله یفعل ما یشاء و یحکم ما یرید». [۱۴۸] .

منزل ثعلبیه و سخنان امام حسین با فرزندش علی اکبر

از آنجا بار سفر بسته و به «ثعلبیه» رسیدند، هوا گرم و قریب به ظهر بود که حضرت سر مبارک را بر محل گذارده و بخواب رفت، چون بیدار شد فرمود: در خواب دیدم که هاتفی می‌گوید: [صفحه ۱۴۲] «أنتم تسرعون والمنایا تسرع بکم الی الجنهٔ»؛شما در طی منازل سرعت می‌کنید و مرگ در عقب شما به سرعت می‌آید، تا شما را به دار السرور جنت برساند.فرزند آن حضرت، علی اکبر علیه‌السلام گفت:«یا أبهٔ! أفلسنا علی الحق»؛پدر جان! آیا ما بر حق نیستیم و در راه حق سلوک نمی‌کنیم؟حضرت فرمود: بلی، به خدا قسم! به خدایی که بازگشت همه به سوی اوست [ما بر حق هستیم].عرض کرد: [پدر جان!]«فاذا لا نبالی بالموت»؛پس، از مرگ باک نداشته و خوفی از زوال دنیای دون نداریم. [۱۴۹] .آری، شما را از مرگ باکی نبود و به خلوت انس و به عشرت خانه‌ی قدس می‌شتافتید، اما داغی بر دل دوستان خود گذاردید که هرگز برطرف نمی‌گردد.لا أری حزنکم ینسی و لا رزئکم یسلی و ان طال المدی‌مصیبت و اندوه شما هرگز فراموش نمی‌شود، و دل‌های شیعیان از بلیه‌ی شما هرگز تسلی نمی‌یابد، گر چه زمان طول بکشد.قد مضی الدهر و یمضی بعدکم لا الجوی باخ و لا الدمع رقی‌به تحقیق که روزگاری گذشت و بعد از این نیز روزگارها بگذرد و دل‌ها از غم شما آرام نگیرد و اشک دیده‌ها باز نایستد.لو رسول‌الله یحیی بعدکم قعد الیوم علیکم للعزااگر رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بعد از شما زنده می‌شد، امروز در مجلس عزای شما می‌نشست.

دیدار امام حسین با اباهره

حضرت شب را در آنجا ماندند، چون صبح شد مردی از اهل کوفه - که او را «ابوهره‌ی اسدی» می‌گفتند - آمد و به خدمت آن حضرتت سلام کرد و گفت: [صفحه ۱۴۳] یابن رسول‌الله! «ما أخرجک عن حرم جدک محمد صلی الله علیه و آله و سلم»؛چه باعث شد که از حرم خدا و رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم بیرون آمدی؟حضرت فرمود:«ویحک یا أباهرهٔ! ان بنی‌امیهٔ أخذوا

مـالی فصبرت، و شـتموا عرضـی فصبرت، و طلبوا دمی فهربت...»؛ای ابوهره! بنی‌امیه مـالم را گرفتنـد و دسـتم را خـالی کردنـد، صبر کردم. عرض مرا بردند، پدر و مادرم را دشـنام دادند و سب کردند، صبر کردم، باز دست از من برنداشـته خواسـتند خونم را بریزند، گریختم.امـا به خـدا قسم! این گروه مرا می‌کشـند و خـدای عزوجل لباس ذلت را بر ایشان خواهـد پوشانیـد و شمشـیرهای قاطعی به ایشان مسلط خواهد شد، تا ذلیل‌تر از قوم سبا باشند، که زنی بر ایشان مسلط شد و در خون و مال ایشان حکم می‌کرد. [۱۵۰] .

منزل قصر بنی مقاتل

آنگاه حضـرت از آنجا نیز کوچ کردند، چون به قصـر بنی مقاتل رسیدند عمرو بن قیس می‌گوید: من با پسر عمویم در آنجا بودیم، به خـدمت آن حضـرت رفتیم، پس سـلام کردیم.پسـر عمویم عرض کرد: یابن رسول‌الله! رنکی مع بع نخلست شـریف شـنلسا: رنگ حناست یا رنگ محاسن مبارکتان است؟حضرت فرمودند: رنگ خضاب است و ما بنی‌هاشم زود پیر می‌شویم.آنگاه متوجه ما شد و فرمود:«أجئتمانی لنصـرتی»؛آیا شما آمده‌اید که مرا یاری کنید؟! [صفحه ۱۴۴] من گفتم: من مردی پیر هسـتم و عیال زیادی دارم و قرض بسـیاری دارم و امـوال مردم در دسـت مـن اسـت، نمی‌دانـم امر به کجـا منتهی می‌شـود و نـاخوش دارم که امـوال مردم از بین برود.پسـر عمویم نیز مثل این [سخنان گفت و] عذرها آورد.چون بوی سعادت از ایشان نیامد، نخواستند که به شقاوت سرمدی ابدی مبتلا شوند، حضرت فرمودند:«فانطلقا لا تسمعا لی واعیهٔ و لا تریا لی سوادا»؛پس بروید همراه ما نباشید تا ناله‌ی بی کسی و استغاثه‌ی مظلومی ما را نشـنوید و غریبی و درماندگی ما و شـخص ما را نبینید. به راستی که هر که ناله و اسـتغاثه‌ی ما را بشنود و شخص ما را ببینـد و ناله‌ی ما را جواب نگوید و ما را یاری نکند، خدای قهار او را بر رو در آتش جهنم اندازد. [۱۵۱] .خدا لعنت کند گروهی را که ناله‌های تو را شـنیدند و تو را جواب نداده و یاری نکردند وخدا عذاب کند جماعتی را که بی‌کسی شما را دیدند و بر شما رحم نکردند.فلیت أحمد و الکرار والده ینشق بالطف عن شخصـیهما الترب‌کاش جد عالی مقدار و پدر والا تبارش حاضر بودند....لینظراه علی الرمضـاء منعفرا و نفسه بشـبا الأسـیاف تنتهب‌کـاش می‌بودنـد و می‌دیدنـد که بر روی خـاک گرم افتـاده و از هر طرف کوفیـان شمشیرها بر بدن شریفش می‌زدند.و لیت یکشف عن وجه البتول له براقع القبر لو یشفها الکرب‌کاش مادرش فاطمه علیهاالسلام از قبر بیرون می‌آمد و به جانب ناز پرورده‌اش گذر می‌کرد.لتبصر العین منها فی محاسنه و للأسنهٔ جد والضبا لعب‌کجا بود فاطمه علیهاالسلام تا ببینـد که نیزه‌های دشـمن چگونه در نزد حسـینش آمـد و شـد می‌کنند، [صـفحه ۱۴۵] بـدنش را سوراخ می‌نمایند و شمشـیرهای ایشان، جسمش را چاک چاک می‌نمایند؟!

حرکت امام حسین به سوی کوفه و نخستین اقدام ابن زیاد لعین

شیخ مفید رحمه‌الله می‌فرماید:چون توجه آن زبده‌ی آفاق به سوی عراق به سـمع سـرکرده‌ی اهل کفر و نفاق، پسـر زیاد لعین رسید؛ حصـین بن نمیر سکونی را با جمعیت بسیاری فرستاد و [او در قادسیه فرود آمد و] مابین قادسیه تا خفان و از سمت دیگر از قادسیه تا قطقطانه را گرفته و راه‌ها را بسـته و سـر راه‌ها را گرفتنـد. از طرفی، وقتی مسـلم به عقیل علیه‌السـلام وارد کوفه شـد و در ابتدای امر، اجتماع مردم را مشاهده نمود، نامه‌ای به خدمت امام حسین علیه‌السلام نوشت.اهل کوفه نیز نامه‌ای نوشته بودند که: صد هزار شمشیر از برای نصـرت تو مهیاست، البته تعجیل نما و طلوع آفتاب جمال را به این محال به تأخیر مینـداز و بیش از این، دیـدگان منتظران را زیاده در راه مگـذار.این امر هفده روز قبل از شـهادت مسـلم علیه‌السـلام بود که هنوز به امام حسـین علیه‌السـلام خبر شـهادت مسـلم علیه‌السـلام نرسـیده بود و حال آن که مسـلم علیه‌السلام را بعد از آن روزی که آن حضرت از مکه بیرون آمدند، شهید کردند، زیرا که او در روز ترویه - که آن حضرت از مکه بیرون رفت - خروج کرد و در روز «عرفه» شهید شد.

منزل حاجز و نامه‌ی امام حسین به کوفیان

وقتی امام علیه‌السلام به «حاجز» رسیدند، نامه‌ای به اهل کوفه به این مضمون نوشتند که:نامه‌ی پسر عمویم به من رسید و اجتماع شما و حسن رأی شما را یافتم و شما را دعا کردم. اینک در روز شنبه، هشتم ذی‌الحجه به جانب شما روانه شدم. پس شما در امر خود اهتمام نموده و آماده باشید که در این روزها خواهم رسید... [صفحه ۱۴۶]

دستگیری قاصد امام حسین

حضرت نامه را به عبدالله بن یقطر - که برادر رضاعی آن حضرت بود - و به روایتی: به قیس بن مسهر صیداوی - دادند و او را به جانب کوفه فرستادند، چون به «قادسیه» رسید، حصین بن نمیر او را گرفت.وقتی قاصد سواره‌ی آنها را دید، کاغذ را بیرون آورده، پاره پاره کرد، او را به نزد پسر زیاد فرستادند. [۱۵۲] .ابن طاووس رحمه‌الله می‌فرماید:چون او را به نزد ابن‌زیاد بردند، پرسید: تو کیستی؟گفت: از شیعیان علی بن ابی‌طالب علیهماالسلام و فرزندان اویم.گفت: چرا نامه را پاره پاره کردی؟گفت: به جهت آن که ندانی در آن چه نوشته شده بود.گفت: نامه از چه کسی بود؟گفت: از حسین علیه‌السلام به سوی جماعتی ازاهل کوفه که اسم ایشان را نمی‌دانم.آن بدبخت غضبناک شد و گفت: به خدا قسم! دست از تو بر نمی‌دارم، مگر آن که اسم ایشان را بگویی، یا بر بالای منبر روی و حسین بن علی و پدر او را لعن کنی، یا آن که تو را پاره پاره می‌کنم.آن سعادتمند گفت: اما اسم‌های ایشان را نمی‌دانم، ولی لعن می‌کنم.آنگاه بالای منبر رفت و حمد الهی کرده و صلوات بر فخر کائنات محمد مصطفی صلی الله علیه و آله و سلم فرستاد و بر امیر مؤمنان علی علیه‌السلام و اولاد امجاد آن بزرگوار بسیار طلب رحمت نمود.آنگاه عبیدالله و پدر ملعونش را لعن کرد و بر بنی‌امیه، یکی یکی تا آخر لعن کرد و عصات و ظالمان ایشان را شمرد و گفت:ای گروه! من فرستاده‌ی حسین بن علی علیهماالسلام می‌باشم، او را در فلان موضع [صفحه ۱۴۷] گذارده‌ام، پس به سوی او بشتابید. [۱۵۳] .و به روایت شیخ مفید رحمه‌الله: او را گرفته بر بالای قصر بردند و با دست های بسته او را از بالای قصر سرنگون کردند، استخوان‌هایش خورد شده و هنوز رمقی در او بود، ملعونی سرش را برید. [۱۵۴] .

منزل خزیمیه و خواب حضرت زینب

امام حسین علیه‌السلام قطع منازل می‌فرمود و پسر زیاد چنان راه‌ها را مسدود کرده بود که از «واقصه» تا راه شام و از آنجا تا راه بصره نمی‌گذاشتند کسی داخل شده یا بیرون رود.حضرت در بین راه به یکی از اعراب رسیدند، از وی استفسار امور فرمودند.گفت: نمی‌دانم؛ «غیر أنا لا نستطیع أن نلج و لا أن نخرج»؛ مگر آن که نمی‌توانیم وارد شهر شویم، یا بیرون آییم. [۱۵۵] .صاحب «مناقب» می‌گوید:وقتی امام حسین علیه‌السلام وارد «خزیمیه» [۱۵۶] شده و نزول اجلال فرمودند یک شب و یک روز در آنجا ماندند، صبح خواهر آن حضرت، زینب خاتون علیهاالسلام به نزد آن حضرت آمد، عرض کرد: آیا خبر ندهم به تو چیزی را که دوش شنیده‌ام؟فرمود: بگو.گفت: شب به جهت امری بیرون آمدم، از هاتفی شنیدم که می‌گفت:ألا یا عین فاحتفلی بجهد فمن یبکی علی الشهداء بعدی‌ای چشم! گریه کن و بر گریستن جد و جهد کن و در ریختن آب چشم، کوشش نما، چه کسی بر آن شهیدان بعد از من گریه خواهد کرد؟!علی قوم تسوقهم المنایا بمقدار الی انجاز وعدای چشم! گریه کن بر آن قومی که مرگ آنها را می‌دواند، تا موضعی که باید به وعده‌ی خود [صفحه ۱۴۸] وفا نمایند.حضرت فرمود: ای خواهر! آنچه قضای الهی است، خواهد شد. [۱۵۷] .

منزل «عقبة البطن» و نزول امام حسین در آنجا

ابن قولویه روایت کرده:هنگامی که آن حضرت از «عقبهٔ البطن» بالا رفتند به اصحاب خود فرمودند:«ما أرانی الا مقتولا»؛خود را جز از کشتگان نمی‌یابم.عرض کردند: به چه سبب؟فرمودند: به جهت خوابی که دیده‌ام و بر این امر دلالت می‌کند.عرض کردند: چه خواب دیده‌ای؟فرمودند:«رأیت کلابا تنهشنی، أشهدها علی کلب أبقع»؛ [۱۵۸] .در خواب سگ‌هایی را دیدم که بر من حمله می‌کردند، از همه بدتر، سگ ابلقی بود که بیشتر بر من حمله می‌کرد.

منزله ثعلبیه و خبر شهادت حضرت مسلم

دو نفر از قبیله‌ی بنی‌اسد، بنام عبدالله و منذر می‌گویند:ما از حج فارغ شدیم و به سرعت پشت سر امام حسین علیه‌السلام می‌آمدیم که به آن حضرت ملحق شویم. در نزدیکی «ثعلبیه» در کنار راه، شتر سواری را دیدم. آن حضرت نیز او را دیدند و ایستادند، گویا می‌خواستند از او خبری گرفته باشند.وقتی آن مرد، دنبال کار خود رفت، ما به نزد او رفته، گفتیم: تو کیستی؟گفت: از بنی‌اسد هستم. [صفحه ۱۴۹] گفتیم: ما نیز از بنی‌اسد هستیم، از مردم کوفه چه خبر داری؟گفت: بلی، خبر دارم، از کوفه بیرون نیامدم مگر آن که مسلم بن عقیل علیه‌السلام وهانی بن عروه رحمه‌الله را کشتند، «و رأیتهما یران بأرجلهما فی السوق»؛ و دیدم که پاهای ایشان را گرفته و در بازار کوفه می‌گردانیدند.ما برگشتیم و به آن حضرت ملحق شدیم. حضرت شب به «ثعلبیه» رسیدند، چون فرود آمدند به نزد آن حضرت رفتیم، سلام نموده و عرض کردیم: آن سواره را در راه دیدید؟فرمودند: بلی، می‌خواستم از او سؤال کنم.گفتیم: ما از او سؤال کردیم، او مرد صادقی است و از قبیله‌ی ماست، به ما خبر دادند که مسلم علیه‌السلام وهانی رحمه‌الله را کشتند و ایشان را در بازار کوفه می‌کشیدند.چون این خبر را شنیدند، مکرر می‌فرمودند: «انا لله و انا الیه راجعون، رحمهٔ الله علیهما».ما عرض کردیم: تو را به خدا قسم می‌دهیم! که از اینجا برگرد و خود و اهل بیت خود را در مهلکه میانداز و برای تو در کوفه یاور و شیعه‌ای نیست، بلکه می‌ترسیم که اهل کوفه با بنی‌امیه متفق شوند و به شما اذیت رسانند.حضرت نظر به پسران و برادران مسلم علیه‌السلام کرد و ایشان را از قتل مسلم علیه‌السلام باخبر گردانید و ایشان را دلداری داد و در مراجعت با آنها مشورت فرمود.آنان عرض کردند: دست از خدمت تو برنمی‌داریم تا انتقام خون مسلم علیه‌السلام از ایشان بگیریم، یا شربتی را که او چشید، ما نیز بچشیم.آن حضرت فرمود:«لا خیر فی العیش بعد هؤلاء»؛بعد از کشته شدن آنان، خیری در زندگانی نیست.ما دانستیم که آن حضرت، دل به رفتن گذارده و تن به کشته شدن داده است. [۱۵۹] . [صفحه ۱۵۰]

امام حسین و نوازش از دختر حضرت مسلم

آورده‌اند که: مسلم علیه‌السلام را دختری صغیره بود که او را بسیار دوست می‌داشت، ولی دایم بهانه‌ی پدر را می‌گرفت و اهل بیت علیهم‌السلام او را تسلی می‌دادند. آنگاه که خبر شهادت مسلم را گفتند، امام حسین علیه‌السلام آن طفل را طلبید و دست محبت بر سر و روی او می‌کشیدند و با او ملاطفت می‌فرمودند.آن طفل عرض کرد: یابن رسول‌الله! با من ملاطفتی می‌فرمایی که مناسب حال یتیمان است، مگر پدرم را شهید کرده‌اند؟حضرت طاقت و تحمل نیاورده بی‌اختیار گریان شدند، سیلاب اشک از دیدگان شریفش فروریخت و فرمود:[دخترم!] غم مخور که من به جای پدر تو می‌باشم، خواهرم به جای مادرت، دخترانم به جای خواهرت و فرزندانم به جای برادرت.آن طفل بی‌اختیار ناله‌ی آتشبار از سینه برآورده و اشک از دیدگانش ریخت:ای کاشکی نخست ز مادر نزادمی تا این زمان ز دست، پدر را ندادمی‌ای کاشکی شناختمی خوابگاه او تا سر چه خاک در قدم او نهادمی‌از گریه‌ی آن طفل گریه از مخدرات سراپرده‌ی عصمت و پرده‌نشینان سرادق طهارت علیهم‌السلام بلند شد و حاضران همه گریه نمودند. پسرهای مسلم علیه‌السلام عمامه از سر برداشته و ناله‌ی: وا أباه! وا مسلماه! گویا به اوج فلک رسید [۱۶۰] .و هر یک گویا چنین می‌گفتند:به دل داغی عجب دارم، نمی‌دانم که چون گریم دلا! خون شو که تا بر خاک خود یک لحظه خون گریم‌تنم بر زخم محنت، سینه‌ام پر

داغ بی‌یاری گهی از زخم بیرون، گاه از زخم درون گریم [صفحه ۱۵۱]

تمجید امام حسین از مقام مسلم

به روایت ابن طاووس رحمه‌الله خبر شهادت حضرت مسلم علیه‌السلام در «زباله» به امام حسین علیه‌السلام رسید. در این هنگام، شیون و شوری در میان دختران درگرفت، حضرت از آنجا نیز کوچ کرد، هنگام خروج، فرزدق شاعر به خدمت آن حضرت رسید، عرض کرد:یابن رسول‌الله! کیف ترکن الی أهل کوفهٔ وهم الذین قتلوا ابن عمک مسلم بن عقیل؟چگونه بر اهل کوفه اعتماد می‌کنی و حال آن که آنان پسر عموی تو مسلم را کشتند و با پدرت آن کردند که مرگ خود را از خدای می‌طلبید و با برادرت بی‌وفایی نمودند.حضرت اشک از دیدگان مبارک ریخت و فرمود:«رحم الله مسلما [لقد صار الی روح الله و ریحانه، و تحیته و رضوانه]»؛خدا مسلم را رحمت کند که روح او به رحمت الهی واصل شد.«[أما] انه قضی ما علیه و بقی ما علینا»؛آنچه بر او بود بجا آورد و آنچه بر ماست باقی می‌ماند.آنگاه شعری چند خواندند که دلالت بر ناامیدی و یأس از دنیای دنی داشت. [۱۶۱] .

منزل زباله و خبر شهادت قاصد امام حسین

بنا به روایت شیخ مفید رحمه‌الله؛ خبر قتل عبدالله بن یقطر را در «زباله» به امام حسین علیه‌السلام رسانیدند، آن حضرت اصحاب و همراهان خود را طلبیده فرمودند:خبر وحشت اثر کشته شدن مسلم علیه‌السلام،هانی بن عروه رحمه‌الله و عبدالله بن یقطر رحمه‌الله به ما رسید، معلوم است که شیعیان ما، دست از یاری ما برداشتند و ما را یاری نمی‌کنند. من شما را مخیر کردم، هر که [صفحه ۱۵۲] می‌خواهد برگردد، بازگردد که بر شما حرجی نیست.در این هنگام، دنیاپرستانی که به خدمت آن قبله‌ی عالم آمده بودند، یا در میان راه، به خدمت آن حضرت ملحق شده بودند، به طمع این که حضرت بر کوفه امیر خواهد شد و یا به جهت آن که دنیای ایشان معمور می‌شود؛ وقتی دیدند که بجز ناکامی چیزی نیست، مقامات عالیات جنان را در نظر نیاوردند و مراتب رضای خدای رحمان را مشاهده ننمودند، گفتند: تا زود است جان را بدر بریم و جگرگوشه‌ی پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم را تنها گذارده و ضایع نمودند.«فتفرق الناس و أخذو یمینا و شمالا»؛آن گروه بی‌شرم، متفرق شدند و از چپ و راست در رفتند. [۱۶۲] .نمی‌دانم در آن حال بر احوال آن برگزیده ذوالجلال چه می‌رسید؟ و آن زنان درمانده و دختران بی‌کسی که بی‌یاوری خود و مولایشان را می‌دیدند، چه بر ایشان می‌رسید؟آری، پیمودن این راه، کار هر کس نیست و نوشیدن این باده، شغل همه کس نمی‌باشد.هم عشق طلب کنی و هم سر خواهی آری، خواهی ولی میسر نشودبلی، معدودی که پاکی طینت و زیادتی یقین و معرفت، آنها را پای‌بست دنیا نکرده و از روز اول در خدمت آن شمس فلک عصمت بودند در خدمت او باقی ماندند، بلکه گویا می‌گفتند:لا خیر بعدک فی الحیاهٔ و نحن فی ظل الکرامهٔ و السلامهٔ نلعب‌لا کان یوم لا تکون و لا خلت منک الدیار و لا القفار و سبسب‌بعد از تو زندگی دنیا را چه می‌کنیم و سلامتی دنیا را نمی‌خواهیم؟روزی که تو در آن روز نباشی نباشد و زمانی که بلاد از وجود شریف تو خالی باشد، نیاید.امام حسین علیه‌السلام از «بطن عقبه» نیز گذشتند، پس شیخی از بنی‌عکرمه، که او را عمر بن لوزان می‌گفتند به خدمت آن سید انس و جان آمده عرض کرد: کجا می‌روید؟ [صفحه ۱۵۳] فرمود: به کوفه.گفت: تو را به خدا قسم می‌دهم! که برگرد، «فوالله! ما تقدم الا علی الأسنهٔ وحد السیوف»؛ به خدا قسم! نمی‌روی مگر به سوی نیزه‌ی مخالفان و تیزی شمشیر دشمنان، و همین گروه اشرار که در طلب تو فرستادند اگر تو را یاری کنند خوب و الا با این حال رفتن تو را صلاح نمی‌دانم.حضرت فرمود: ای بنده‌ی خدا! آنچه می‌گویی، من هم می‌دانم، لکن امر الهی بر من واجب است.بارها گفته‌ام و بار دگر می‌گویم که من دل شده این ره، نه به خود می‌پویم‌من اگر خارم اگر گل، چمن‌آرایی هست که از آن دست که می‌پروردم می‌رویم‌آنگاه فرمود:«والله! لا یدعوننی حتی یستخرجوا هذه العلقهٔ من جوفی [فاذا فعلوا سلط الله علیهم من یذلهم، حتی یکونوا أذل فرق الامم]»؛به خدا قسم! این گروه دست از

من بر نمی‌دارند تا این دل خون شده‌ام را از حلقم بیرون کنند، چون چنین کنند شخصی بر آنها مسلط می‌شود و آنها را ذلیل گرداند به نحوی که ذلیل‌تر از همه امت‌ها باشند. [۱۶۳] .دل‌های شیعان تو، به فدای دل خون شده‌ات باد ای ابی عبدالله!فأی عین علیک منهمل؟ و أی قلب علیک غیر مقطور؟کدام چشم است که دیدگان گریان تو را یاد کند و نگرید؟ و کدام دل است که دل پرخون تو را یاد کند و از غصه کباب نشود و نشکافدت؟یا وقعهٔ الطف! قد أضرمت نار جوی فی کل قلب من الأشجان مسجورای واقعه‌ی کربلا! آتشی در دل‌ها افروختی که هرگز خاموش نمی‌شود.

منزل شراف، و استقبال حر از امام حسین

مروی است که: جاسوس پسر زیاد، خبر آمدن امام حسین علیه‌السلام را به او رسانید، آن ولد الزنای حرام‌زاده، مردم را به وعده و وعید و نوید و تهدید به حرب آن امام [صفحه ۱۵۴] مجید علیه‌السلام می‌خواند.ابن زیاد ملعون، حر بن یزید ریاحی را به سرکردگی هزار سوار به استقبال آن حضرت فرستاد که هرجا به او برسی، در زمین بی‌آب و علف آن جناب را فرود آورد و به من اعلام کن تا امری تازه از من به تو رسد.آن سواران، صحرا را فراگرفته بودند و در طلب آن منتهی العارفین می‌شتافتند.وقتی امام حسین علیه‌السلام از منزل «عقبه» به منزل «شراف» تشریف آوردند، به هنگام سحر امر فرمودند که اصحاب آب بسیاری برداشته و رو به راه گذاشتن، تا نصف روز راه رفتند، ناگاه یکی از اصحاب گفت: الله‌اکبر.حضرت فرمود: خدا بزرگ‌تر است، چرا تکبیر گفتی؟گفت: درختان خرما نمایان شد.بعضی از همراهان گفتند: به خدا قسم! که در این مکان نخلی نمی‌باشد.حضرت فرمود: پس چه دیدید؟گفتند:«والله! نراه أسنهٔ الرماح و آذان الخیل»؛به خدا قسم! این سرهای نیزه‌های دشمنان و گوش‌های اسبان مخالفان است.چون این حال را دیدند، حضرت امر فرمود که اصحاب از راه میل کرده تا خود را به «ذو حشم» [۱۶۴] برسانند و در حوالی آن فرود آیند که اگر امر به مقاتله انجامید آن کوه پناه ایشان باش.چون اصحاب آن حضرت میل کردند و اصحاب حر نیز میل نمودند،تا آن که اول اصحاب آن حضرت وارد آن مکان شدند. حضرت امر فرمودند تا خیمه‌ها را زدند که در آن حال، لشکر حر وارد شده و در برابر ایشان صف کشیدند، چون هوا گرم بود و آثار تشنگی از ایشان مشاهده نمود، حضرت فرمودند: [صفحه ۱۵۵] ایشان را آب دهید و اسب‌های ایشان را سیراب گردانید و کم کم آب دهید چون بسیار تشنگی کشیده‌اند، مبادا احساس ناراحتی کنند.پس طشت‌ها و ظرف‌ها را پر از آب می‌کردند و همه را تا آخر سیراب نموده و حیوانات ایشان را نیز آب دادند.

جوشش دریای رحمت امام حسین

علی بن طعان محاربی گوید: من در لشکر حر بودم و از لشکر عقب مانده بودم، دیرتر از همه آمدم، چون حسین علیه‌السلام اثر تشنگی من و اسبم را دید فرمود،: یابن الأخ! شترت را بخوابان.شترم را خوابانیدم و سر خیک را گشود، شروع کردم به آب خوردن، چون نمی‌توانستم و آب از دهن خیک می‌ریخت. حضرت فرمودند: دهن خیک را برگردان.من از [شدت تشنگی] نمی دانستم [چه کنم]، آن بزرگوار خود تشریف آورده، دهان خیک را برگردانید و آن را درست بنحو متعارف کرده تا خود را سیراب گردانیدم. [۱۶۵] .آه! حسین بن علی علیهماالسلام آنها را آب داد واز زحمت تشنگی خلاص نمود، آنها عوض آب، شمشیرهای آبدار بر بدن او زدند و او را با لب تشنه شهید کردند.امام حسین علیه‌السلام اسبان آنها را سیراب کرد؛ ولی آنان طفل شیره‌خواره‌ی او را آب ندادند، بلکه به عوض آب، پیکان تیر به حلقومش زدند.امام حسین علیه‌السلام بدون آن که آنها آب طلب نمایند آنها را سیراب کرد؛ ولی او هر چند ناله‌ی وا عطشاه کرد و هر چند گفت:«اسقونی شربهٔ من الماء فقد تفتت کبدی من الظمأ»؛آخر شربت آبی به من بدهید که جگرم از تشنگی کباب شد. [صفحه ۱۵۶] آنها بجز تیر و سنان و ناسزا و دشنام جوابی ندادند. [۱۶۶] .آه! حسین بن علی علیهماالسلام در بیابانی بی‌آب و آبادانی به آنها آب می‌داد برای آن که در روز گرم، آن گروه خون‌خوار تشنه نمانند؛ ولی

آنان در منزل، در کنار نهر فرات شربتی از آب به آن جناب ندادند.و من العجائب أن عذب فراتها تسدی مسلسلهٔ ولن یتفقداظام و قلب السبط ظام نحوه و أبوه یسقی الناس سلسلهٔ غدااز عجایب روزگار این است که آب فرات به آن وفوری که داشت که نهرهای آن مملو بود و تشویش کمی آن را نداشتند.شربتی از آن را به سبط پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم ندادند، تا این که با جگر تشنه او را شهید کردند.و از غرایب روزگار آن که پدرش در قیامت ساقی کوثر و سلسبیل می‌باشد و همه کس از دست او سیراب می‌شوند و به فرزندش یک جرعه آب ندادند تا از دست پدرش جام‌های مالامال بگیرند.قتلوه فی البیداء ظمآن الحشا والماء تنهله الذئاب مبرداو را در میان بیابان با لب تشنه کشتند و حال آن که گرگان وادی ضلال و سگان وادی شقاوت سیراب بودند.

سخنان امام حسین در جمع افراد حر

و بالجلمه، حر با امام حسین علیه‌السلام بود تا این که وقت ظهر شد. در این هنگام، امام حسین علیه‌السلام به حجاج بن مسروق فرمودند که اذان بگوید.چون اذان گفت، حضرت با ازار و نعلین از خیمه بیرون آمدند، روی به آن قوم کرده فرمودند:ایها الناس! من به سوی شما نیامده‌ام مگر آن که نامه‌های متواتر و [صفحه ۱۵۷] قاصدهای متوالی از شمال به من رسید که: ما را امامی نیست و هدایت کننده‌ای نمی‌باشد و چنان یافتم که شما طالب هدایت هستید، پس به سوی شما آمدم.حال اگر بر مواثیق خود هستید عهدی با من ببندید که من از شما مطمئن شوم، اگر از آمدن من به سوی شما ناراحتید و ناخوش دارید، از آن مکانی که به سوی این مکان آمده‌ام، برمی‌گردم.همه ساکت شدند، حضرت فرمودند تا اقامه را گفتند و به حر فرمود:می‌خواهی با اصحاب نماز بخوانی؟گفت: همه با تو نماز می‌خوانیم.دو لشکر پشت سر آن حضرت صف کشیده، نماز خواندند. پس از نماز، حر به سوی خیمه‌ای که به جهت او زده بودند، رفت، و پانصد نفر از اصحابش دور شجمع شدند و ما بقی آنان عنان اسب‌ها را گرفته در سایه‌ی اسب‌ها نشستند و حضرت نیز به خیمه خود تشریف بردند.چون وقت عصر شد، امام حسین علیه‌السلام امر فرمود که مهیای رفتن شوید و نماز عصر را نیز گزاردند وبعد ازسلام، روی مبارک را به آن قوم لئام کرده فرمودند:ای قوم! ما اهل بیت پیغمبریم، بر این امر از این قوم – که دعوی ریاست باطل، که حق ایشان نیست می‌کنند و به جور و عدوان سلوک می‌نمایند – اولی و سزاوار هستیم. اگر راضی نمی‌شوید مگر به آن که حق ما را نشناسید و کارهید به آمدن ما و رأی شما از آنچه در نامه‌های خود نوشتید، برگشته، من بر می‌گردم.حر گفت: به خدا! نمی‌دانم این نامه‌هایی که می‌گویی چیست وخبری از آنها ندارم.حضرت به عقبهٔ بن سمعان فرمود:«أخرج الخرجین الذین فیهما [کتبهم الی]»؛خرجینی که در آن نامه‌های ایشان است، بیاورید. [صفحه ۱۵۸] عقبه خرجینی که مملو از کاغذ بود آورد و آن را در پیش روی او بر زمین ریخت.حر گفت: ما از اینها نیستیم، من مأمورم که دست از تو بر ندارم تا تو را به نزد پسر زیاد ببرم.

جلوگیری حر از بازگشت امام حسین

حضرت به اصحاب خود فرمود: بار سفر ببندید!چون بار سفر بستند، فرمود: برگردید.وقتی خواستند برگردند، حر مانع شد.حضرت فرمود: «ثکلتک امک! ما ترید»؛ [مادرت به عزایت بنشیند!] چه می‌خواهی؟گفت: اگر غیر از تو از عرب، متعرض مادرم می‌شد البته جوابش را می‌دادم، «و لکن [والله!] مالی من ذکر امک [من سبیل] الا بأحسن ما یقدر علیه»؛ و لکن در حق مادر تو بجز تعظیم و تکریم چیزی نمی‌توانم بگویم.باری، چون کلام فیمابین بسیار گذشت، حر گفت: من مأمور به قتال شما نیستم، و لکن مأمورم که تو را رها نکنم تا به کوفه ببرم، اگر می‌خواهی، پس راهی را بگیر که نه به کوفه رود و نه به مدینه، تا به پسر زیاد بنویسم، شاید خدا مرا از این که مبتلا شوم که ضرری از من نسبت به شما برسد، خلاص کند.لهذا آن پیشرو سالان طریق ابتلا و قافله‌سالار کاروان رنج و عنا امر فرمودند که از راه «قادسیه» که به کوفه می‌رفت، راه را کج کرده و به طرف چپ راه، میل کردند.حر نیز با آن حضرت

می‌آمد و از راه خیرخواهی به خدمت آن والاـ همت، عرض کرد:«یا حسین! انی اذکرک الله فی نفسک، فانی أشهد لئن قاتلت لتقتلن»ای حسین! التماس می‌کنم از تو و یادآوری می‌نمایم که ترک مقاتله کنی که اگر مقاتله نمایی البته کشته می‌شوی.حضرت فرمود: [صفحه ۱۵۹] «أفبالموت تخوفنی»؛ آیا مرا از مرگ می‌ترسانی؟ مگر امر به همین می‌گذرد که مرا بکشند؟ مگر نشنیدی که شخصی از قبیله‌ی اوس می‌خواست رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم را یاری نماید، پسر عمویش او را می‌ترسانید که به کجا می‌روی؟ کشته خواهی شد؟او در جواب این شعرها می‌خواند:سأمضی و ما بالموت عار علی الفتی اذا ما نوی حقا و جاهد مسلماو آسی الرجال الصالحین بنفسه و فارق مثبورا و باعد مجرمافان عشت لم أندم و ان مت لم الم کفی [بک] ذلا أن تعیش و ترغماعزم کرده‌ام و بر عزم خود باقیم و مرگ بر مرد ننگ و عار نیست، هرگاه نیت او حق باشد و جهاد کند.در حالتی که تسلیم امر الهی شده و با مردان صالح مواسات نماید.پس اگر زنده بمانم، پشیمان نیستم و اگر کشته شوم کسی ملامتم نمی‌کند و مذلتی بدتر از این نیست که آدمی زندگی کند و دماغش به خاک مالیده شود.بعضی از علما قبل از این اشعار، این بیت را نیز ذکر کرده‌اند:اقدم نفسی لا ارید بقاءها لتلقی خمسیا فی الوغی و عرمرما [۱۶۷] .نفس خود را پیشاپیش می‌فرستم و دست از زندگی خود می‌شویم، زندگی خود را نمی‌خواهم تا هر روز در لشکرهای گران بلا، مبتلا باشم.آنگاه امام حسین علیه‌السلام یکی از اصحاب خود را که در بیراهه، راه بلد بود، پیش انداخته، خود با اصحاب در عقب می‌رفتند.

ورود امام حسین به قصر بنی‌مقاتل

حر از ایشان کناره گرفت و ایشان می‌رفتند تا به «قصر بنی مقاتل» رسیدند، در آنجا نزول اجلال فرموده وآن مکان را مخیم سراپرده و سرادقات جلال نمودند؛ در [صفحه ۱۶۰] آنجا خیمه‌ای دیدند، فرمودند: این خیمه از آن کیست؟گفتند: از آن عبدالله بن حر جعفی می‌باشد.فرمود: او را بخوانید.چون رسول ایشان به نزد او آمد، آن بی‌سعادت گفت: به خدا! که از کوفه بیرون نیامدم مگر آن که ناخوش داشته‌ام که حسین داخل کوفه بشود و من در کوفه باشم.به خدا قسم! که نه می‌خواهم او مرا ببیند و نه من او را (!!)چون رسول برگشت، آن جناب به جهت اتمام حجت به خیمه‌ی او تشریف بردند و سلام کرده، نشستند و او را به یاری خواندند.او کلام اول را اعاده نموده، گفت: دست از من بدار!حضرت فرمودند:اگر یاری ما نمی‌کنی ازخدا بترس از این که با کسانی باشی که باما جنگ می‌کنند.«فوالله! لا یسمع واعیتنا أحد ثم لا ینصرنا الا هلک»؛به خدا قسم! کسی که ناله‌ی مظلومی ما را بشنود و ما را یاری نکند، هلاک می‌شود.گفت: این هرگز نخواهد شد.حضرت برخاسته و به منزل خود تشریف آوردند. در آخر شب امر کردند تا آب برداشته و از آن منزل کوچ کردند و تا صبح راه رفتند. [۱۶۸] .هنگام صبح فرود آمده و نماز خواندند، باز سوار شده و به سمتی راه می‌رفتند که از حر و لشکر او جدا بشوند و ایشان دست بر نمی‌داشتند و هرگاه می‌آمدند که ایشان را به جانب کوفه میل دهند، امتناع می‌فرمودند.

نامه‌ی ابن‌زیاد ملعون به حر

پس راه رفتند تا این که به نینوا رسیدند، ناگاه سواری را دیدند که ازکوفه [صفحه ۱۶۱] می‌آید، همه ایستادند تا ببینند چه خبر دارد.چون پیش آمد، بر حر سلام کرد و بر آن حضرت سلام نکرد (!!) و نامه‌ای به حر داد که پسر زیاد نوشته بود:أما بعد، فجعجع بالحسین حین یبلغک کتابی هذا و یقدم علیک رسولی، و لا تنزله الا بالعراء فی غیر خضر و لا علی غیر ماء...»؛هر جا نامه‌ی من به تو رسید، حسین را حبس کن و نگهدار و مگذار فرود بیاید مگر در بیابانی بی‌آب و علف، من به رسول امر کرده‌ام که همراه تو باشد تا جواب نامه‌ی مرا بیاورد که انفاذ امر من نموده‌ای.حر مضمون نامه را به اصحاب آن جناب رسانید و نامه را بر ایشان خواند و از حضرت خواست که در آن بیابان فرود آید.حضرت فرمودند: بگذار تا در نینوا، یا غاضریه، یا شقیه – که مزارعی چند در آن حوالی

بودنـد - فرود آییم.حر گفت: به خـدا! که نمی‌توانم، زیرا این مرد را که فرسـتاده، جـاسوس اوست و خبر خواهـد برد، من از خود و عیال خود می‌ترسم.زهیر بن قین عرض کرد: یابن رسول‌الله! به خـدا قسم! هر چه می‌آیـد امر شدیـدتر خواهـد شد، بگذار تا با ایشان جنگ کنیم که این از مقاتله با لشـکرهای عظیمی که بعـد از این بر سـر ما خواهـد آمد، آسان‌تر است.حضـرت فرمودند: من ابتدا به قتال نخواهم کرد. [۱۶۹] .

نزول امام حسین در کربلا

صاحب «مناقب» می‌گویـد: امام حسـین علیه‌السـلام اهل بیت، فرزنـدان و برادران خود را جمع کرده و بر ایشان نظر کردنـد و ساعتی گریسـتند و گفتند:«اللهم انا عترة نبیک محمد صلی الله علیه و آله و سلم و قد اخرجنا و طردنا و ازعجنا عن حرم جدنا [صفحه ۱۶۲] و تعـدت علینا بنوامیـة...»؛خداونـدا! ما عترت پیغمبر توایم، بنی‌امیه بر ما ظلم کردنـد، ما را راندنـد و از حرم محترم جـد خود بیرون نمودند.خداوندا! حق ما را از ایشان بسـتان و ما را بر سـتمکاران یاری ده.امام حسـین علیه‌السلام فرمودند: مگر این سرزمین، سرزمین کربلاـ است؟گفتنـد: بلی.به روایتی: چون اسم کربلاـ را شـنیدند، چشم‌هـای مبارکش پر از اشک شـد و گریست و فرمود:«اللهم انی أعوذ بـک من الکرب والبلاء».آنگـاه فرمود:«هـذا موضع کرب وبلاء، هاهنـا منـاخ رکابنا، و محط رحالنا، و مقتل رجالنا و مسـفک دمائنا»؛این محل انـدوه و بلاست، این محل خوابیـدن شترهای ما و محل بارانـدازی بارهای ما و اینجا محل کشـته شدن مردهای ما و محل ریختن خون‌های ماست. [۱۷۰] .فیها یراق دمی فیها تری حرمی حسـری علیهن ثوب الـذل سـربال‌فیها تقتل أولادی و تذبح أب طالی و تسـتعبد الأحرار أراذل‌در این سـرزمین است که خون مرا می‌ریزند و حرم مرا ذلیل و اسیر می‌نمایند.این زمین است که مردان شجاع ما را می‌کشـند، اطفال ما را ذبـح می‌کننـد و اهل بیت مرا که آزادگاننـد به بنـدگی و کنیزی می‌گیرند.حط الرحال بها یا قوم! وانصـرفوا عنی فمالی عنها قط ترحال‌ای قوم! بارها را فرود آوریـد، خیمه‌ها را برپا کنید و هر کدام که می‌خواهید برگردید.این منزل آخر و دار اقامه‌ی من است که از این منزل کوچ نخواهم کرد و مجاور این دیار بلا و محل [صفحه ۱۶۳] رنج و عنا خواهم بود.پس بارها را فرود آوردند و امر فرمود که سـرادقات عزت و جلالت و عصـمت و طهارت را بر پا کردند، حضـرت آن صـفحه‌ی بیابان را رشک جنان نموده و مخیم خیام جلال فرمود.وانگه، سـرادقی که ملک محرمش نبود کندند از مدینه و در کربلا زدند[شاعر دیگری گویـد:]هی خیمـة جبریل یخـدم أهلها و الروح والأملاک خدمة قنبرآن خیمه‌ای بود که جبرئیل و روح و سایر ملائکه‌ی مقربین، مثل غلامان خادم و پاسـبان آن بودنـد.هی خیمـة خضـعت لها خیم الملوک کتبع و کقصـیرخیمه‌ای بود که خیام سـلاطین با اقتدار، بلکه سلاـطین بـا جـاه و جلاـل ماننـد تبع و قیصـر در نزد آن، خاضع و خاکسار بودنـد.هی خیمـة أبوابها فی فتحها بصـریرها صاحب بکاء المسـتعبرخیمه‌ای بود که در وقت گشودن ابواب آن و پهن نمودن اسـاس آن، آوازی از آن می‌آمـد، مثل آواز گریه‌ی کسـی که بر صاحب خود می‌گریست.هی خیمة لو کان أحمد حاضـرا لبکی لها مثل السحاب الممطرخیمه‌ای بود که اگر در آن زمان پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سـلم حاضـر بود و بر آن نظر می‌کرد مثل ابر بهار اشک از دیـده می‌بارید.هی خیمة یبکی وقوع عمودها جزعا عمود الدین فاتح خیبرخیمه‌ای بود که از شکسـتن عمود آن، عمود دین الهی شکست و دیدگان عمود دین، امیرالمؤمنین علیه‌السلام را اشـکبار نمود.پس امام حسـین علیه‌السلام پای شریف را از رکاب خالی نموده، از اسب فرود آمدند. بعضی از ثقات ذکر کرده‌اند کـه: در ایـن هنگـام، ام‌کلثـوم علیهاالسـلام عرض کرد: ای برادر! ایـن بـادیه‌ی هولنـاکی اسـت، از آن خـوف عظیم بر دلم جـا کرده است.حضـرت فرمود: [صـفحه ۱۶۴] بدانیـد که من در وقت عزیمت به صـفین بـا پـدرم امیرالمـؤمنین علیه‌السـلام وارد این سـرزمین شـدیم. پـدرم فرود آمـده سـر در کنـار برادرم گـذارده، ساعتی در خواب رفت و من بر بالین او نشسـته بودم. ناگاه پـدرم مشوش از خـواب بیـدار شـد و زار زار می‌گریست.برادرم سـبب آن را پرسـید.فرمود: در خواب دیـدم که این صـحرا دریـایی پر از خون بود و حسـین من در میـان آن دریا افتاده بود و دست و پا می‌زد و کسـی به فریاد او نمی‌رسـید.رو به من کرده، فرمود:«یا أبا عبـدالله! کیف

تکون اذا وقعت هاهنا الواقعة»؛ای حسین! چگونه خواهی بود هر گاه بر تو در این زمین چنین واقعه روی دهد؟گفتم: صبر می کنم و بجز از صبر چاره‌ای ندارم. [۱۷۱] .«ألا لعنة الله علی [القوم] الظالمین». [صفحه ۱۶۷]

وقایعی که در زمان ورود سیدالشهداء به سرزمین کربلا تا شب عاشورا رخ داد

اشاره

بسم الله الرحمن الرحیم‌الحمد لله علی آلائه، والشکر لله علی نعمائه، و حمدا یستعظمه سکان أرضه و سمائه، و یستکثره قطان صقع جبروته؛والصلاة والسلام علی أشرف سفرائه، و أفضل أصفیائه، محمد سید أنبیائه، و أکمل أولیائه، و علی خلفائه و أوصیائه و أهل بیته و امنائه؛خصوصا علی شبله و فرخه، البعید عن وطنه و أحبائه، والأسیر بأیدی الطغاة من أعدائه، المجاهد فی الله مع اخوانه و أصحابه، المقتول لوجه الله مع أولاده و عشیرته و أقربائه، المحروق خباؤه، المسلوب رداؤه، المرضض أشلاؤه، المقطع أعضاؤه، المنهوب نعله و حذاؤه، المقتول اخوانه و أبناؤه، المسبی عیاله و نساؤه، المأسور بناته و اماؤه، الممنوع ماؤه، المخضب شیبه بدمائه، الذی تسفی علیه دبوره و رخاؤه، و لم یمرضه أحد فی ضنائه، الخائض فی بحر المحن و البلایا فی ابتداء وجوده الی انتهائه؛سیدنا المظلوم و امامنا المعصوم، المغموم المهموم، أبی عبدالله الحسین علیه‌السلام، واللعن الدائم و العذاب الحاطم علی قاتلیه و ظالمیه و مانعیه شرب الماء، و علی من خذله و أعان علیه، أو فرح بقتله، أو رضی به أجمعین أبد الابدین [و دهر الداهرین]. [۱۷۲] . [صفحه ۱۶۸] أما بعد، فقد قال الله سبحانه:(من کان یرید العاجلة عجلنا له فیها ما نشاء لمن نرید ثم جعلنا له جهنم یصلاها مذموما مدحورا – و من أراد الاخرة و سعی لها سعیها و هو مؤمن فأولئک کان سعیهم مشکورا – کلا نمد هؤلاء و هؤلاء من عطاء ربک...). [۱۷۳] .ظاهر الفاظ آیه‌ی شریفه این است که:«کسی که [تنها] دنیا را خواهش می‌نماید و آن را بر آخرت اختیار می کند، آنچه را که بخواهیم از برای هر که خواهیم عطا می کنیم و در آخرت از برای او، جهنم را قرار می‌دهیم که در آنجا خواهد بود در حالتی که مذموم و ممنوع از رحمت الهی است.و کسی که آخرت را اختیار نماید و به ایمان سعی کند به جهت آن، سعی ایشان ضایع نخواهد شد، بلکه به قدر سعی خودشان، جزا داده می‌شوند...».

نگاهی به تقابل میان دنیا و آخرت

از این آیه‌ی شریفه و غیر آن معلوم می‌شود که: کسی که دنیا را اختیار کرده، او را در آخرت نصیبی جز غضب الهی و عذاب غیر متناهی نیست. و وجهش ظاهر است، زیرا کسی که دنیا را مراد و مطلب خود قرار داد، او را فکری بجز فکر آن و ذکری بجز ذکر آن نیست و در این حال، آخرت و اسباب آخرت را وسیله‌ی تحصیل دنیای خود قرار می‌دهد.از حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم روایت شده که فرمود:«[ان] فی طلب الدنیا اضرارا بالاخرة و فی طلب الاخرة اضرار بالدنیا [فأضروا بالدنیا، فانها أولی بالاضرار]»؛ [۱۷۴] .در طلب دنیا ضرری به آخرت است همچنان که در طلب آخرت ضرری به دنیا [صفحه ۱۶۹] است [پس به دنیا ضرر برسانید، چرا که آن سزاوار ضرر شدن است].واز پیشرو سالکین وازهد زاهدین امیرالمؤمنین علیه‌السلام روایت شده که فرمود:«[ان] الدنیا و الاخرة عدوان متفاوتان و سبیلان مختلفان، فمن أحب الدنیا و تولاها أبغض الاخرة و عاداها»؛دنیا و آخرت دشمن یکدیگر و دو راه مختلفند که رو به هر کدام آوردی از دیگری دور می‌افتی.«و هما بمنزلة المشرق و المغرب و [ماش] بینهما، کلما قرب من واحد بعد من الاخرة، [و هما بعد ضرتان]»؛آن دو مثل مشرق و مغربند که قرب هر یک، بعد دیگری را لازم دارد، که مثل دو زن می‌باشند که در حباله یک زوج باشند که هر کدام را که راضی می کند، دیگری را ناخوش نموده است. [۱۷۵] .آری، اهل دنیا را گول نزده است مگر نعمت‌های عاجله‌اش، لذایذ زائله‌اش و زخارف باطله‌اش، چون چشم‌های باطنی کور و گوش‌های واقعی

کر گردیده و به غیر از آوازهای مطربه‌ی دنیا و اهل آن چیزی را نمی‌شنوند، و بجز سرخ و زردی دنیا چیزی نمی‌بینند، و بجز حلاوت دنیا لذتی نمی‌برند به آن مغرور می گردند؛و لکن ندانسته‌اند که هنوز کامی از آن شیرین نگردیده که هزار نیش زهرآلود در عقب آن می‌رسید، و هنوز دمی نیاسوده که هزار تیر زهرآلود بر جگرش فرود می‌آمد، بلکه راحتش مشوب با هزار منت و عزت منوط با هزار ذلت است.این است که حضرت امیرالمؤمنین علیه‌السلام می‌فرماید:«[أیها الناس!] انما أنتم فی هذه الدنیا غرض تنتضل فیه المنایا، مع کل جرعة شرق، و فی کل أکلة غصص، لا تنالون منها نعمة الا بفراق اخری، و لا یعمر معمر منکم [یوما] من عمره الا بهدم آخر من أجله...»؛ [۱۷۶] .شما در این دنیا، نشانه‌ی تیرهای بلا هستید.به راستی که با هر جرعه‌ی شربتی از [صفحه ۱۷۰] آن، شکستگی در گلو می‌باشد و با هر لقمه، گلو گرفتنی می‌باشد. نعمتی نمی‌رسد مگر بعد از مردن نعمتی دیگر که راحت آن با غصه‌ی فراق اول مخلوط شده، و زمانی را درک نمی کند مگر آن که زمانی از عمرش، از دست رفته باشد که خوشی این روز با الم فراق ایام گذشته، مربوط است.اینها همه سهل است که هنوز چشم نگشوده باید رفت، هنوز اساس نچیده که باید برچید، هنوز یک خواب راحت نکرده که باید کوچ کرد، و هنوز به اتمام نرسانیده که باید خراب کرد. [که حضرتش فرمود:]«بلی، الدنیا تغر و تضر و تمر...» [۱۷۷] .دنیا ابتدا به خود آرایشی می‌دهد، گول می‌زند و فریب می‌دهد. چون فریب داد ضرری رساند و دستش را از آخرت کوتاه می کند. پس می گذرد و درمی‌رود.آری، خیمه‌ای است بی‌عماد، سرادقی است بی‌اوتاد، بوستانی است بی‌نبات، بنایی است بی‌ثبات، بادی است سرگردانی، خاکی است ظلمانی، آتشی است بی‌قرار، سرابی است ناپایدار که:«فالویل کل الویل لمن باع نعیما دائم البقاء بکسرة تفنی و خرقة تبلی»؛وای بر آن که نعیم ابدی را به پاره نانی که عن قریب فانی می‌شود، و پارچه‌ی کهنه‌ی ناقابلی که به زودی مندرس می گردد، بفروشد. [۱۷۸] .اینها همه سهل است، اگر دنیا بعد از اختیارش دو روزی رو می کرد و ساعتی کامی از ایشان شیرین می‌شد، نیکو می‌بود. شنیدی که پروردگارت می‌فرماید.([من کان یرید العاجلة] عجلنا فیها ما نشاء لمن نرید). [۱۷۹] .«کسانی که دنیا را خواستند به هر که خواستیم، آنچه خواستیم می‌دهیم».نه این که هر کس رو بگرداند این نیز رو به آن کند.در بعضی احادیث قدسیه وارد شده که:«یابن آدم! ان رضیت بما قسمت لک ارحت قلبک [و بدنک] و أنت محمود [صفحه ۱۷۱] [عندی]، و ان لم ترض بما قسمت لک سلطت علیک حب الدنیا حتی ترکض فیها رکض الوحش فی البریة ثم لا تنال منها الا [ما] قدرت لک و أنت مذموم عندی...»؛ [۱۸۰] .ای پسر آدم! اگر به آنچه که به جهت تو قسمت کرده‌ام، راضی شدی در راحتی خواهی بودو تو در نزد من، پسندیده می‌باشی و گرنه بر تو محبت دنیا را مسلط می کنم تا در عقب این، مثل دویدن وحشیان در صحرا بدوی، پس به تو نخواهد رسید مگر آنچه مقدر شده و با این خوی، نزد من ناپسند و مذموم می‌باشی.از حضرت امیرالمؤمنین علیه‌السلام وارد شده که حضرتش فرمود:«ان أخسر الناس صفقة، و أخیبهم سعیا؛ رجل أخلق بدنه فی طلب آماله [۱۸۱] ، و لم تساعده المقادیر علی ارادته، فخرج من الدنیا بحسرته، و قدم علی الاخرة بتبعته»، [۱۸۲] .به راستی که زیان کارترین خلق در قیامت کسی است که بدن خود را در پی آرزوهای خود، کهنه و فرسوده کند و از برای او تقدیرات الهی مساعدت ننماید، پس با دل پرحسرت از دنیا می‌رود و با بارهای معصیت وارد آخرت می گردد.پس، بسیارند اشخاصی که شب و روز از پی تحصیل جاه و جلال و مال و منال دنیا دویدند و کام خود را از آمال، شیرین نکرده‌اند و چه بسیارند اشخاصی که دین به دنیا فروختند و از اشجار آمال روزگار بری نچیدند.

کیفر و مجازات قاتلان امام حسین

حکایت و قصص در این باب بسیار است، لکن واضح‌تر از همه، حکایت اشخاصی است که به جهت ریاست و بزرگی و یا به طمع درهم و دینار، دنیا را [صفحه ۱۷۲] بر آخرت اختیار و به حرب سید ابرار و جگرگوشه‌ی احمد مختار صلی الله علیه و آله و سلم بیرون رفتند که – بحمدالله – هیچ یک به مراد خود نرسیده و در همین دنیا به سزای خود رسیده به پست‌ترین درکات نار وارد

گردیده و به شدیدترین عذاب‌ها مبتلا شدند.شیخ صدوق - علیه الرحمه - در «عیون اخبار الرضا علیه‌السلام» به سه سند از حضرت امام رضا علیه‌السلام روایت کرده که آن حضرت از اجداد خود، از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم روایت کرده که فرمودند:«کشنده‌ی حسین علیه‌السلام در تابوتی از آتش است که نصف عذاب جمیع دنیا را به او وارد می‌کنند و دست‌ها و پاهایش را به زنجیرهای آتش درآورده و او را سرنگون به جهنم می‌اندازند و در قعر جهنم فرومی‌رود.«و له ریح یتعوذ أهل النار الی ربهم من شدة نتنه»؛و او را بوی گندی می‌باشد که اهل آتش، از شدت عفونت آن به خدا پناه می‌برند.جمیع کسانی که او را یاری کرده‌اند در قتل آن حضرت مخلد خواهند بود و دردناک‌ترین عذابها، به ایشان خواهد رسید، هر چند پوست‌های ایشان بسوزد، پوست نو بر ایشان بروید تا عذاب را بچشند و ساعتی عذاب ایشان سست نمی‌شود». [۱۸۳] .همچنین شیخ صدوق رحمته الله به سند خود از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم روایت کرده که حضرتش فرمود:بعد از فوت هارون، موسی علیه‌السلام استغاثه کرد:«یارب! ان أخی هارون مات فاغفر له؛»خداوندا! برادرم هارون از دنیا رفته او را بیامرز.به سوی او وحی آمد: [صفحه ۱۷۳] «یا موسی! لو سألتنی فی الأولین والاخرین لأجبتک مما خلا قاتل الحسین بن علی [بن أبی‌طالب]، فانی أنتقم له من قاتله»؛ای موسی! اگر درباره‌ی اولین و آخرین شفاعت کنی، شفاعتت رد نمی‌شود به غیر از قاتل حسین بن علی [بن ابی‌طالب] علیه‌السلام که البته از او انتقام خواهم کشید. [۱۸۴] .و نیز شیخ صدوق رحمه‌الله در کتاب «ثواب الأعمال» روایت کرده که حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:«ان فی النار منزلة لم یکن یستحقها ما أحد من النار الا بقتل الحسین بن علی علیهماالسلام و یحیی بن زکریا»؛در جهنم منزلی است که کسی به هیچ گناهی آن را مستحق نمی‌شود مگر به کشتن حسین بن علی علیهماالسلام و یحیی بن زکریا. [۱۸۵] .در حدیث دیگری فرمود:«... یخرج علیهم شرار امتی، لو أن أحدهم شفع له من فی السماوات والأرضین ما شفعوا فیه [و هم المخلدون فی النار...]» [۱۸۶] .اشرار امت من بر ایشان خروج می‌کنند و اگر جمیع آسمان‌ها و زمین‌ها بخواهند یکی از ایشان را شفاعت نمایند شفاعت ایشان قبول نخواهد گردید و ایشان مخلد در آتش خواهند بود.بلی، کم کاری نکردند و اندک معصیتی را مرتبک نشدند. دل اهل آسمان و زمین را سوختند، چشم اهل عالم را گریان نمودند، پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم را مصیبت زده نمودند و دل علی مرتضی علیه‌السلام را به درد آوردند.پیش ازآن که این عمل شنیع را مرتکب شوند دل‌ها را کباب کردند و بعد از آن که مرتکب شدند، ارکان دین پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم را خراب کردند. [صفحه ۱۷۴]

پیامبر خدا و خبر شهادت امام حسین

ابن قولویه به سند خود از حضرت باقر علیه‌السلام روایت می‌کند که فرمود:هرگاه حسین علیه‌السلام به نزد حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم می‌آمد او را به جانب خود می‌کشید و به امیرالمؤمنین علیه‌السلام می‌فرمود: او را نگهدار.پس خود را بر روی او می‌انداخت و گلوی او را می‌بوسید و اشک از دیده می‌ریخت.حسین علیه‌السلام به او می‌گفت: «یا أبه! لم تبکی»؛ ای پدر! چرا گریه می‌کنی؟آن حضرت می‌فرمود: «اقبل موضع السیوف منک [و أبکی]»؛ای جان پدر! محل شمشیرهای دشمنان را می‌بوسم و می‌گریم.عرض کرد: «یا أبه! [و] اقتل؟»؛ آیا مرا می‌کشند؟فرمود: «ای والله! [و] أبوک و أخوک و أنت»؛بلی، به خدا! پدرت، برادرت و تو، همه کشته می‌شوید.عرض کرد: «یا أبه! فمصار عنا شتی»؛قبرهای ما از یکدیگر دور خواهد بود؟فرمود: بلی.عرض کرد: چه کسی قبرهای ما را زیارت خواهد نمود؟فرمود: «لا یزورنی و یزور أباک [و أخاک] و أنت؛ الا الصدیقون من امتی»؛من، پدرت، برادرت و تو را زیارت نمی‌کند مگر صدیقان از امت من. [۱۸۷] .شیخ ابوجعفر بن نما رحمه‌الله از ابن عباس روایت کرده که گوید:مرض پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم شدت یافت و وفات آن فخر کائنات نزدیک شد، در حالی که نزدیک بود که روح مقدسش از بدن منورش [صفحه ۱۷۵] جدا گردد حسین علیه‌السلام را به سینه‌ی مبارک چسبانیدی و عرق جبین مبارکش بر روی او می‌ریخت و می‌فرمود:«مالی و لیزید؟ لا بارک الله فیه، اللهم العن یزید»؛مرا با یزید چه کار است؟ خداوند کشتن فرزند من

را بر او، مبارک قرار ندهد، خداوند یزید را لعنت کند.پس زمان طویلی غش کرد چون بهوش آمد، نور دیده‌ی خود را می‌بوسید و می گریست و می‌فرمود:«أما ان لی و لقاتلک مقاما بین یدی الله عزوجل»؛مرا با قاتل تو [جایگاه و] مقامی است که در نزد خدا با او مخاصمه نمایم. [۱۸۸] .خدمت رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم وارد شدم و حسن علیه‌السلام را بر دوش داشت و حسین علیه‌السلام را بر زانو و ایشان را می‌بوسید و می گفت: خدایا!دوست دار کسی را که آنها را دوست بدارد و دشمن دار کسی که آنها را دشمن دارد.آنگاه فرمود:«یابن عباس! کأنی به و قد خضبت شیبته من دمه، یدعو فلا یجاب، و یستنصر فلا ینصر»؛گویا می‌بینم او را که ریش او را به خونش خضاب کرده‌اند و هر چه می‌خواند کسی او را جواب نمی‌دهد و هر چه طلب یاری می کند، کسی یاریش نمی‌نماید.[عرض کردم: ای رسول خدا! چه کسی به این جنایت مرتکب می‌شود؟]فرمود: اشرار امت من، آنان از شفاعت من بی‌نصیب خواهند شد. [۱۸۹] .الله أکبر! یا له من حادث أضحی له المجد الرفیع مهدماچه بزرگ و عظیم است آن مصیبتی که به جهت آن اساس رفعت بزرگی منهدم گردید.الله أکبر! یا له من حادث أمسی له الافق المنور مظلما [صفحه ۱۷۶] ای داد از این مصیبتی که به جهت آن، آفتاب علم و هدایت منکسف گردید و اطراف عالم را ظلمانی نمود.الله أکبر! یا له من حادث أبکی المشاعر و المقام و زمزماآه از مصیبتی که مشاعر علوم، مقامات بندگی و آثار دین بر آن گریستند.یا راکبا نحو المدینهٔ قف بها عند الرسول معزیا متظلمای سواره‌ای که به جانب مدینه روانه‌ای! چون به مدینه رسیدی برو و پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم را تعزیت ده و بگو:السلام علیک یا خیر الوری نسبا و أکرمهم و أشرف منتمی‌أوصیت بالثقلین امتک التی لم تألها نصحا لها و تکرمابعد از سلام بگو: ای بهترین خلق! امت خود را در باب اهل بیت و فرزندانت وصیت فرمودی و شرط نصیحت بجا آوردی.ها قد أضاعت یا رسول‌الله! ما ائتمنت بذمتها و عهدا مبرمایا رسول‌الله! اینک امت تو وصیت تو را ضایع کردند و عهد تو را شکستند.هذا الحسین بکربلا عهدی به شفتاه ناشفتان من الحر الظماااینک حسین علیه‌السلام تو را در کربلا یافتم که لب‌های مبارکش از تشنگی خشک و کبود بود.والخیل ترکض فی الطراز بجسمه حتی فرت منه القری والأعظماآه! اینک حسین علیه‌السلام تشنه‌ی توست که اسب‌های مخالفان اعضای شریف و بدن لطیف و استخوان‌های او را در هم شکستند.و بناتک الخفرات فی أیدی العدا خلفتهن مکشفات کالامایا رسول‌الله! دختران تو را مثل کنیزان برهنه کرده و در دست ظالمان دستگیر دیدم.أبرزن من بعد الستور حواسرا سلب الهدی منها الردی و المعصماایشان را از پرده‌ها بیرون کشیده و ردا و چادرهایشان گرفته و ایشان را برهنه کردند.أخذت سبا حرقت خبا شتمت أبا ما کان أهلا ان یسب و یشتمایا رسول‌الله! خیمه‌های ایشان را سوزاندند، و ایشان را به اسیری گرفتند، و به پدر ایشان ناسزا گفتند.آه! آه! و حال آن که پدر ایشان را بجز تعظیم و تکریم سزاوار نبود و ای شیعیان! [صفحه ۱۷۷] در این امر تأمل کنید و تفکر نمایید! که این اشقیا چگونه دنیا را بر آخرت اختیار کردند و به جهت محبت این دنیای دنیه‌ی گندیده، غضب الهی را بر خود لازم نمودند؟!از ابن‌مسعود روایت شده که گوید:روزی در مسجد پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم در خدمت آن حضرت نشسته بودم، جماعتی از قریش داخل شدند، عمر بن سعد - لعنه‌الله - نیز با آنان بود، چون نظر رسول صلی الله علیه و آله و سلم بر ایشان افتاد و آن ملعون را دید رنگ حضرتش متغیر شد.عرض کردیم: یا رسول‌الله! شما را چه روی داد؟رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:خداوند برای ما اهل بیت، آخرت را بر دنیا اختیار فرموده.«و انی ذکرت ما یلقی [من امتی] أهل بیتی [من بعدی] من قتل و ضرب و شتم و سب و تطرید وتشرید...»؛ [۱۹۰] .یاد کردم آنچه را به اهل بیت من از امت من می‌رسد از کشتن؛ زدن، ناسزا گفتن، راندن، و متفرق نمودن.به راستی که به زودی اهل بیت مرا از دیار خود دور ساخته و ایشان را متفرق سازند و بکشند.«و ان أول رأس یحمل علی رأس رمح فی الاسلام رأس ولدی الحسین»؛به راستی که اولین سری که در اسلام بر سر نیزه زنند، سر فرزندم حسین علیه‌السلام است.این خبر را جبرئیل از خداوند جلیل برای من آورد.در آن وقت نیز حسین علیه‌السلام حاضر بود، چون این سخنان را شنید، عرض کرد:«یا جداه! من یقتلنی من امتک؟»؛ چه کسی مرا خواهد کشت؟فرمود: [صفحه ۱۷۸] «یقتلک شرار الناس، و أشار [النبی صلی الله علیه و آله و سلم] الی عمر بن سعد»؛بدترین خلق تو را می کشد، و به عمر بن سعد اشاره کرد. [۱۹۱]

.این بود که هر گاه اصحاب پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم آن ملعون را می‌دیدند که به مسجد می‌آمد، می‌گفتند: هذا قاتل الحسین علیه‌السلام؛ این است کشنده‌ی حسین علیه‌السلام.آن ملعون به خدمت سیدالشهداء علیه‌السلام عرض نمود: یا ابا عبدالله! جماعتی از سفهای قوم، گمان می‌کنند که من تو را می‌کشم.حضرت فرمود:«والله! انهم لیسوا سفهاء [و لکنهم اناس حلماء]»؛به خدا قسم! ایشان سفیه نیستند، و لکن علما و حلما می‌باشند.«أما انه ستقر عینی حیث لا تأکل من بر الری من بعد قتلی الا قلیلا، ثم تقتل [من بعدی] عاجلا»؛آگاه باش! که دیده‌ی من روشن است به این که بعد از من، گندم ری را نخواهی خورد مگر قلیلی، و زود کشته خواهی شد. [۱۹۲] .در روایت شیخ رحمه‌الله آمده، آن ملعون به حضرت گفت: اگر گندم ری نمی‌باشد، گندم عراق می‌باشد. [۱۹۳] .و در «کشف الغمه» و «ارشاد» شیخ مفید رحمه‌الله از عبدالله بن شریک عامری روایت شده که گوید:از اصحاب امیرالمؤمنین علیه‌السلام شنیدم که هر گاه عمر بن سعد از در مسجد داخل می‌شد، می‌گفتند: هذا قاتل الحسین بن علی علیهماالسلام. [صفحه ۱۷۹] و این مدت زیادی پیش از کشته شدن آن حضرت بود. [۱۹۴] .شیخ ابن بابویه از اصبغ بن نباته روایت کرده که گوید:روزی امیرالمومنین علیه‌السلام خطبه می‌خواندند و می‌فرمودند:«سلونی قبل أن تفقدونی»؛سؤال کنید از من هر چه می‌خواهید، پیش از آن که از میان شما بروم. به خدا قسم! که نمی‌پرسید از من چیزهای گذشته و آینده را مگر این که شما را خبر می‌دهم.سعد بن ابی‌وقاص برخاست و گفت: یا امیرالمؤمنین! «أخبرنی کم فی رأسی و لیحتی من شعرة (!!)؛ خبر ده که چند مو در سر و ریش من است. (!!)حضرت فرمود:[آگاه باش!] به خدا قسم! [از مسأله‌ای پرسیدی که] خلیل من، رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم به من خبر داد که تو این سؤال را از من خواهی کرد و مویی در سر و ریش تو نیست مگر آن که شیطانی در بن آن نشسته که تو را اغوا می‌کند.«و ان فی بیتک لسخلا یقتل الحسین ابنی»؛ در خانه‌ی تو بچه‌ی ملعون توست که [فرزندم] حسین علیه‌السلام را خواهد کشت.درآن وقت عمر، طفلی بود که در برابر آن ملعون راه می‌رفت و تازه به راه افتاده بود. [۱۹۵] .طبرسی رحمه‌الله نقل کرده که: امیرالمؤمنین علیه‌السلام خطبه می‌خواند و می‌فرمود:«سلونی قبل أن تفقدونی»؛به خدا قسم! از من نمی‌پرسید از گروهی که تا روز قیامت عده‌ای را گمراه کنند و گروهی که عده‌ای را هدایت کنند، مگر آن که شما را خبر دهم و پیش روی آن را بگویم. [صفحه ۱۸۰] پس مردی برخاست و گفت: به من خبر ده که چند مو در سر و ریش من است؟علی علیه‌السلام فرمود:حبیب من، رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم از آنچه تو سؤال کردی به من خبر داد و این که بر هر مویی از سر تو، ملکی هست که تو را لعنت می‌کند و بر هر مویی از ریش تو، شیطانی است که تو را اغوا می‌نماید و در خانه‌ی تو فرزندی است از تو که فرزند دختر رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم را می‌کشد.در آن وقت، آن ملعون کودکی بود که درست به راه نیفتاده بود، چون واقعه‌ی سید الشهداء علیه‌السلام واقع شد، آن ملعون متوجه قتل آن حضرت گشت. [۱۹۶] .شیخ فخرالدین طریحی رحمه‌الله نقل می‌کند:این کودک ملعون، خولی بن اصبحی بود که نیزه بر سینه‌ی مبارک آن حضرت زد که از پشت سرش بیرون آمد.«فسقط الحسین علیه‌السلام علی وجهه یخور فی دمه و یشکو الی ربه»؛پس آن حضرت، به رو بر زمین افتاد و به خون می‌غلطید و به پروردگارش شکایت می‌کرد. [۱۹۷] .ای شیعه! اگر می‌خواهی این ملعون را بشناسی؛ این معلون در روز عاشورا علمدار لشکر شقاوت اثر پسر زیاد بود. در آن معرکه، جمعی از اصحاب و اقربای سیدالشهداء علیه‌السلام را به دست خود کشت.از آن جمله، عثمان بن امیرالمؤمنین علیهماالسلام بود، که بیست و یکسال از عمر شریفش گذشته بود که در میان معرکه تیری بر جبین مبارکش زد و او را از اسب بر زمین افتاد و ملعون دیگری سرش را جدا کرد. [صفحه ۱۸۱] دیگر جعفر بن علی علیهماالسلام بود که با عباس علیه‌السلام از یک مادر بودند. در بین قتال آن ملعون تیری بر شقیقه‌ی او زد و از اسب بر زمین افتاد و روحش پرواز نمود. [۱۹۸] .و همین ملعون بود که سر مبارک فرزند پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم و جگر گوشه‌ی حیدر صفدر علیه‌السلام را از کربلا تا کوفه بر نیزه کرده و به هنگام شب آمد و آن را در تنور خانه جای داد و در بیرون کوفه، در یک فرسخی آن، که او را منزلی بود، در آنجا ماند و صبح سر فرزند پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم را به عنوان هدیه به پسر زیاد برد.در روایت ابن‌طاووس رحمه‌الله، صاحب «مناقب» و محمد بن

ابی‌طالب آمده است: آن ملعون از اشخاصی بود که به جهت قتل سید الشهداء علیه‌السلام کمر عداوت بسته و در وقتی که پسر سعد، شجاعان لشکر را به جهت قتل آن مظلوم می‌خواند و دواطلب می‌خواست در حالتی که آن حضرت بر زمین افتاده، در خون خود غوطه‌ور بود و زبانش در دهانش خشک شده بود کسی جرأت نمی‌کرد بر قتل آن بزرگوار اقدام نماید.آن ملعون به جهت تطمیع، با پانزده نفر کمر به قتل آن سرور بسته و با شمشیرهای برهنه دور آن مظلوم را گرفتند، هر یک ضربتی می‌زدند، آن ملعون پیش‌رفته قدم نامردی به میان گذاشت، گفت: من می‌روم کار او را می‌سازم.و لیکن چون پیش رفت دست‌هایش به لرزه درآمد و ضعف بر او مستولی شد. [۱۹۹] .غلت یمینک یا شقی! و شلت الیسری و أبعدک المهیمن من عدی‌دست‌هایت شل باد! و در زنجیر غضب باشد ای شقی بدبخت! و از رحمت خدا دور و بی‌نصیب باشی ای دشمن خدا و رسول!أتحز رأس الرأس من رؤسائها صدر الصدور هو الرئیس الأمجدآیا می‌خواهی سر رئیس رؤسای اهل اسلام را جدا نمایی؟ مگر او را نمی‌شناسی که صدرنشین بزم صدرنشینان مجلس قرب است و رئیس باریافتگان [۲۰۰] محفل انس می‌باشد.ریحانهٔ المختار قرهٔ عینه انسان عین المرتضی و السید [صفحه ۱۸۲] مگر نمی‌دانی که او ریحانه‌ی قلب احمد مختار صلی الله علیه و آله و سلم و مردمک دیده‌ی حیدر کرار علیه‌السلام است.یا راکبا یطوی القفار مجججعا طول النهار و لیله لا یرقدخذ من غریب فی العراق لساکنی أرض الحجاز رسالهٔ بک تنفذای قاصد تیزرو! به زودی خود را به مدینه برسان و پیغام غریب عراق را به ساکنان حجار برسان.أبلغ قریشا أن سیدها لقی بالطف شلوا جثهٔ لا تلحدبه جماعت قریش و بنی‌هاشم بگو: بزرگ شما را در سرزمین کربلاـ بر زمین انداختند و او را در قبر نسپردند.أبلغ قریشا ان سیدها مضی عطشا حشاه بالظماء یتوقدبه ایشان برسان که بزرگ شما با لب تشنه و احشای خشکیده از دنیا رفت.أبلغ قریشا ان سیدها علی أعضائه تطأ الخیول و تطردبه قریش و بنی‌هاشم بگو: بزرگ شما را پایمال سم اسبان کردند و استخوان‌های پهلویش درهم خورد گردید.أبلغ قریشا ان رأس أمیرها یهدی لنسل ولدان للرسالهٔ یجحدبه قریش وبنی‌هاشم بگو:سر پادشاه شما را از برای حرامزاده‌ی کافری هدیه بردند.أبلغ قریشا ان رحل أمیرها و نساه صارا مغنما یتبددالله مصرعه الشنیع ورزئها خطب الفضیع فمثله لا یوجدبه بزرگان قریش بگو: اسباب و اثاثیه‌ی امیر شما را به غارت بردند و زنان او را به بندگی گرفتند.فتعسا لاولئک الکفار الأشرار، و بؤسا لهؤلاء الفجار، لقد أبکوا عینی النبی المختار، و أحرقوا قلب الوصی الکرار، فویل لهم ماذا یقولون حین یعرضون؟ و ماذا یجیبون حین یسألون؟ (هنالک تبلوا کل نفس ما أسلفت و ردوا الی الله مولاهم الحق و ضل عنهم ما کانوا یفترون). [۲۰۱] .ای شیعیان! نمی‌دانید چگونه داغی بر دل دوستان خدا گذاشتید؟ [صفحه ۱۸۳] و چگونه رخنه در اسلام کردند؟و چگونه عداوتی با خدا و رسول نمودند؟و چگونه آشوبی در عالم برپا کردند؟کاری کردند که یهود و نصارا بر آنان خندیده و لعنت کردند، و ظلمی نمودند که ظلم‌های فرعون و نمرود را از یاد بردند. به جهت وعده‌های دروغ مثل ابن‌زیاد با جگرگوشه‌های پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم چه کردند؟ به جهت طمع دو دینار، با نور دیده‌ی حیدر کرار علیه‌السلام چه‌ها نمودند؟

عمر سعد لعین در سر دو راهی!

بلی، کسی را که بخت برگشت، خدا او را به خود واگذاشت و بیخ و ریشه‌ی او از سرچشمه‌ی شقاوت آب خورد، چنین می‌کند.نقل شده: روزی حضرت امیرالمؤمنین علیه‌السلام عمر سعد را ملاقات نموده به او فرمودند:«کیف تکون اذا قمت مقاما تتخیر فیه بین الجنهٔ والنار، فتختار [لنفسک] النار؟»؛چگونه خواهی بود هر گاه در مقامی بایستی که مخیر شوی میان بهشت و آتش جهنم، پس آتش را اختیار کنی؟گفت: معاذالله که چنین باشد.فرمودند: «سیکون ذلک بلاـ شک»؛ به زودی این امر بدون شک، واقع خواهد شد. [۲۰۲] .و در بعضی از کتب علما نقل شده:هنگامی که پسر زیاد خواست کسی را به جهت حرب سیدالشهداء علیه‌السلام سرکرده‌ی لشکر نماید کسی قبول نکرد. به عمر بن سعد تلکیف نمود، او هم قبول نکرد.گفت: ایالت ری را که به تو داده‌ایم، رد کن. [صفحه ۱۸۴] گفت: امشب مرا مهلت ده.به او مهلت داد، آن ملعون به منزل خود آمد و از دوستان خود مشورت می‌کرد، و

کسی این کار را به او صلاح ندید. نزد او مردی از اهل خیر بود که او را «کامل» می گفتند - و او فرد کامل العقل بود و با پدر نحسش صدیق بود - او را مضطرب دید، گفت: به تو چه شده؟گفت: سرداری لشکری را که برای حرب حسین بن علی می‌رود به من داده‌اند، اگر چه در فکر می‌باشم، لیکن کشتن او و اهل بیت او در نزد من مثل لقمه‌ی طعامی است که آن را بخورم، یا شربت آبی که آن را بنوشم و بعد از آن، مملکت ری را مالك می‌باشم.کامل گفت: اف بر تو! آیا حق را فراموش کرده و گمراه شده‌ای؟ آیا نمی‌دانی به سوی حرب چه کسی می‌روی؟ و با چه کسی جنگ می کنی؟ «انا لله و انا الیه راجعون» به خدا قسم! اگر دنیا و ما فیها را به من دهند که یك نفر از امت محمد صلی الله علیه و آله و سلم را بکشم، نخواهم کشت و تو می‌خواهی فرزند پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم را بکشی؟!آیا فردا جواب پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم را چه خواهی داد که نور دیده و میوه‌ی دل او را کشته باشی و او در این روز که امام و پیشوای ماست، همچنان که جدش پیشوای خلق بود و اجب الاطاعه می‌باشد و باب بزرگوار او، قاسم بهشت و دوزخ است.پس هر چه می‌خواهی اختیار کن و لکن شهادت می‌دهم که اگر با او جنگ نمایی، یا او را شهید کنی، یا شریك و معین در کشتن او باشی بعد از او، مگر زمان قلیلی زنده، نخواهی بود.آن بدبخت گفت: آیا مرا با مرگ می‌ترسانی؟ من اگر از کشتن او فارغ شوم، امیر هفتاد هزار نفر خواهم بود و ملك ری را بدست خواهم گرفت.کامل گفت: برای تو نقلی می کنم، شاید اگر قبول کنی و گوش دهی از این عمل باز ایستی. بدان که من با پدرت به شام می‌رفتم، من از قافله دور افتاده و راه را گم کردم، در بیابان حیران بودم که تشنگی بر من غلبه کرد، دیر راهبی به نظرم آمد به سوی آن میل کردم، چون به در دیر رسیدم، در را کوبیدم.راهب بر بام آمده، گفت: چه می‌خواهی؟ [صفحه ۱۸۵] گفتم: تشنه‌ام.گفت: آیا تو از امت پیغمبری می‌باشی که یکدیگر را به جهت محبت دنیا و رغبت به متاع آن می کشند؟گفتم: من از امت مرحومه محمد صلی الله علیه و آله و سلم هستم.گفت: شما بدترین امت در قیامت هستید، وای بر شما! که شما اهل بیت پیغمبر خود را کشته و متفرق می‌نمایید.و انی لأجد فی کتبنا انکم تقتلون ابن بنت نبیکم و تسبون نساءه، و تنهبون أمواله؛و من در کتاب‌های خودمان خوانده‌ام که شما فرزند دختر پیغمبر خود را می کشید، زنانشان را اسیر می کنید و اموالشان را غارت می‌نمایید.گفتم: ای راهب! این عمل را انجام می‌دهیم؟گفت: بلی، هنگامی که این عمل قبیح و فعل شنیع از شما صادر شود:عجت السماوات والأرضون، والبحار والجبال، والبراری و القفار، والوحوش والأطیار باللعنة علی قاتله؛آسمان‌ها، زمین‌ها، دریاها، کوه‌ها، بیابان‌ها، وحشیان و مرغان به ناله درمی‌آیند و کشنده‌ی او را لعنت می کنند، قاتل او مگر قلیلی، زندگی نمی کند.پس مردی برخواهد خواست که طلب خون او نماید و نگذارد کسی را که داخل در خون او شده باشد مگر این که او را بکشد.راهب گفت: بگمانم تو را قرابتی با قتل آن بزرگوار است.والله! انی لو أدرکته لوقیته من حر السیوف؛به خدا قسم! اگر من آن بزرگوار را می‌یافتم و در خدمت او بودم جهاد می کردم تا جان خود را نثار می کردم و او را از شمشیرهای دشمنان نگاه می‌داشتم.گفتم: ای راهب! من به خدا پناه می‌برم که از کسانی که با فرزند رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم جنگ کنم.گفت: اگر تو آن نیستی، پس او کسی است که با تو نزدیك می‌باشد و به درستی که او قاتل اوست، عذاب او بدتر از عذاب فرعون و هامان است. [صفحه ۱۸۶] پس در را بر روی من بست و داخل دیر شد و آب نداد.کامل گوید: سوار بر مرکبم شدم و به رفقای خود ملحق شدم، پدرت سعد به من گفت: کجا رفتی؟کیفیت را به جهت او نقل کردم.گفت: راست می گویی، آنگاه نقل کرد که: من یك مرتبه در این دیر منزل کردم، آن راهب به نزد من آمد و گفت: تویی کشنده‌ی فرزند پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم؟پدرت سعد گفت: من نخست از کلام راهب ترسیدم و گفتم: مبادا پسرم این کار را مرتکب شود و به شومی آن مبتلا- شوم، پس تو را از آن راهب دور کردند.پس بپرهیز ای عمر! که تو آن باشی که نصف عذاب اهل جهنم به جهت تو باشد.راوی گوید: این خبر به گوش پسر زیاد رسید، وی کامل را طلبید، زبان او را برید، او نیك یك روز، یا کمتر زنده بود و مرد، رحمة الله علیه. [۲۰۳] .بلی، کسی که سوء عاقبت و شدت شقاوت او را دامنگیر شده و خدا او را به خود واگذارد، ملامت ملامت کنندگان او را سودی ندهد.

محرومیت عمر سعد از حکومت ری

حمد خدا را که به کام دل خود نرسیدند و دنیا و آخرت را بر خود ضایع کردند، اما آخرت که معلوم است، اما دنیا پس در بعضی از کتب علما مذکور است که:هنگامی که اسیران و سرهای اهل بیت علیهم‌السلام را به نزد پسر زیاد بردند، عمر بن سعد ازخود راضی بودکه خدمت نمایانی کرده وبه طمع خود، البته خواهد رسید.ابن زیاد گفت: فرمان و عهدنامه‌ای که به جهت تو در خصوص ملک ری و کشتن حسین نوشتم، بیاور.گفت: آن را گم کرده‌ام. [صفحه ۱۸۷] گفت: لابد و بایست همین امروز آن را بیاوری و الا- جایزه‌ای از برای تو نیست، زیرا که تو را مثل کسی یافتم که از کشتن حسین شرم داشتی و از عجوزه‌های قریش خجالت می‌کشیدی و در ایام حرب در فکر عذر بودی، آیا تو گوینده‌ی این شعر نبودی که:فوالله! ما أدری و [و انی] لحایر [۲۰۴] افکر فی أمری علی خطرینءأترک ملک الری و الری منیتی أم أرجع مأثوما بقتل حسین؟به خدا قسم! در حیرتم، نمی‌دانم چه کنم که در دو امر عظیم در فکر می‌باشم.آیا ملک ری را ترک کنم و حال آن که آن، آرزوی من است، یا این که کشتن حسین را اختیار کنم و به این گناه عظیم مبتلا شوم.و این کلام کسی است که بخواهد عذر بیاورد و از این کار شرم داشته باشد.آن بدبخت گفت: ای امیر! حق خدمت را در این باب ادا کردم، اگر پدرم سعد مرا به این کار دعوت می‌کرد، بجا نمی‌آوردم و حق او را ادا نمی‌کردم، چنانچه حق تو را بجا آوردم.ابن‌زیاد او را فحش داد و گفت: دروغ می‌گویی.عثمان بن زیاد [- برادر ابن‌زیاد، که حاضر بود -] گفت: پسر سعد راست می‌گوید، کسی از برای تو این شقی کرد، من راضی بودم که هر که از آل زیاد است به ذلت مبتلا باشد و بینی او را قیامت مهار کنند و حسین فرزند فاطمه کشته نشود.ابن‌سعد گفت: ای پسر زیاد! هیچ یک ازقاتلان حسین بدتر وبدبخت‌تر ازمن نگشتند.گفت: چرا؟گفت: معصیت خدا را کردم و از تو اطاعت نمودم و فرزند پیغمبر را کشتم و دشمنان پیغمبر را نصرت نمودم و رحم خود را قطع کردم و با خصم خود نیکی نمودم. [صفحه ۱۸۸] فیاعظم ذنبی! و یا طول کربی! فی الدنیا والاخرة؛داد از بزرگی گناه من و از طول اندوه و حسرت من در دنیا و آخرت.آنگاه غضبناک، مهموم و مغموم برخاست و از مجلس بیرون رفت و با خودش می‌گفت: (ذلک هو الخسران المبین) [۲۰۵] .ای والله!فلعنة الله والأملاک قاطبة علی ابن‌سعد و أرباب الضلالات‌فاستبدلوا بعلی، ابن هند شقی و بالحسین، یزیدا ذا الغوایات‌پس لعنت خداوند و ملائکه‌ی مقربین بر پسر سعد و باقی سر کرده‌های ضلالت و شقاوت باد. چه گمراه شدند که به جای حسین علیه‌السلام یزید شراب‌خوار زناکار را اختیار کردند.فما رعوا فاطما فی سفک مهجتها و لا- رأوا حرمة للفاطمیات‌نه حرمت فاطمه علیهاالسلام را در ریختن خون پاره‌ی تنش نگاه داشت و نه حرمت دختران فاطمه علیهاالسلام را در اسیری و برهنگی آنان.بل أقعوا الفتک فی آل النبی و ما أبقوا علی الطفل أو سبی العلیات‌بلکه به آل پیغمبر علیهم‌السلام غدر و مکر کردند و ایشان را کشتند و از کشتن اطفال و اسیر کردن عیال او پروا نکردند.و أبرزوا الحاسرات الغر من حجب مشهرات علی ظهر الجمالات‌و زنان مخدره‌ی علویه را از پرده بیرون کشیدند و ایشان را بر شتر سوار کرده و شهره‌ی ولایات کردند.قتل و أسر و تشتیت و مس أذی موزعات علی خیر البریات‌گویا قتل، اسیری، در به دری و آزار را به بهترین خلق تقسیم کرده‌اند و هر یک را نصیبی می‌باشد.فمنهم من تمس الأرض وجبهته و منهم خائض بحر المنیات‌یکی را می‌بینی بر زمین افتاده و رویش را به خاک مالیده‌اند، و یکی را در دریای غم و الم مبتلا نموده‌اند که چهار جانب او را موج بلا فراگرفته است. [صفحه ۱۸۹] فصاح هاتف أهل البیت من وله هذا الحسین غری بالرمالات‌که ناگاه هاتف اهل بیت و خبررسان ایشان فریاد زد: اینک حسین علیه‌السلام را کشته، بدنش را برهنه کرده و روی ریگ‌های گرم بیابان انداختند.برأس رمح سنان رأسه أشرا والنور یسطع منه أی سطعات‌اینک سرش را بر نیزه زدند و نور از رویش ساطع و درخشان است.تزعزع العرش من هذا لامصاب أسی و أظلم الجو مکشوف المنیرات‌آه! عرش عظیم از این مصیبت متزلزل گردید، هوا تاریک شد و آفتاب نورانی منکشف و ظلمانی گردید.

نامه‌ی ابن زیاد ملعون به امام حسین

چون مجملی از حکایات این ارذل را شنیدی، مستمع باش تا بعضی از حکایات دیگر آنان گوشزدت شود، تا باعث زیادتی بصیرت تو در حق آنان گردد.صاحب «مناقب» روایت می‌کند:هنگامی که سیدالشهداء علیه‌السلام وارد زمین کربلا شد، حر این خبر را به عبیدالله بن زیاد نوشت. آن ملعون به آن حضرت بدین مضمون نوشت:أما بعد، فقد بلغنی نزولک بکربلا و قد کتب الی امیرالمؤمنین (!!) یزید [۲۰۶] أن لا أتوسد الوثیر ولا أشبع من الخمیر الا أن أقتلک و ألحقک [۲۰۷] باللطیف الخبیر، أو ترجع الی حکمی و حکم یزید بن معاویهٔ والسلام.خبر ورود تو به کربلا را دریافتم، یزید به من نوشته که سر به بالش استراحت نگذارم و سیر نخورم مگر این که تو را بکشم یا این که تو را به نزد یزید برم، یا این که به حکم من و یزید گردن نهی.وقتی نامه‌ی آن ملعون به حضرتش رسید و خواند، آن را انداخت و فرمود: رستگار نشوند گروهی که رضای مخلوق را به رضای خالق اختیار کردند. [صفحه ۱۹۰] قاصد آن ملعون جواب خواست.حضرت فرمودند: او را جوابی نیست، به تحقیق که کلمه‌ی عذاب را مستحق می‌باشد.چون این خبر به پسر زیاد رسید، غضبناک گشته و مهیای حرب شد، عمر بن سعد را طلبید و تکلیف حرب آن حضرت نمود.آن ملعون، استعفا کرد چون پیش از این حکومت ری را به او داده بود، مهلت خواست و آخر راضی شد. [۲۰۸] .

ورود عمر سعد ملعون به کربلا

شیخ مفید رحمه‌الله می‌فرماید:روز دیگر، آن لعین با چهار هزار نفر روانه‌ی کربلا- گردید، چون وارد نینوا شد به عروهٔ بن قیس گفت: نزد حسین برو و بپرس که چه می‌خواهی و برای چه کار به این بلاد آمده‌ای؟چون او از اشخاصی بود که نامه به آن حضرت نوشته بود، شرم کرد و نرفت.عمر بن سعد به هر که می‌گفت، قبول نمی‌کرد. آخر قرهٔ بن قیس حنظلی را طلبید و نزد آن حضرت فرستاد.چون حضرت دید او می‌آید، فرمود: آیا کسی هست که او را بشناسد؟حبیب بن مظاهر گفت: او قرهٔ بن قیس بن حنظلهٔ بن تمیم است و با ما نزدیک است.من او را صاحب اعتقاد نیکو می‌دانستم، گمانم نبود که او در اینجا حاضر شود.او آمد و سلام کرد و تبلیغ رسالت نمود.حضرت فرمود: به جهت نوشته‌های اهل شهر شما آمده‌ام که گفتید: ما را امامی نیست، و اگر ناخوش دارید، برمی‌گردم.وقتی قره خواست برگردد، حبیب به او گفت: کجا می‌روی؟ این مرد را یاری کن [صفحه ۱۹۱] که از برکت پدران او، خدا تو را تأیید کرد و به کرامت اسلام مشرف شدی.گفت: بروم و خبر را برسانم، آنگاه رأی خود را ببینم.

نامه‌ی ابن زیاد ملعون به عمر سعد لعین

حسان بن قائد می‌گوید: من در نزد پسر زیاد بودم که نامه‌ی پسر سعد رسید، چون نامه را خواند گفت:الان اذ علقت مخالبنا به یرجو النجاهٔ ولات حین مناص‌حال که چنگال ما به او بند شده، می‌خواهد از دست ما خلاص شود و هرگز مناص و خلاصی از برای او نخواهد بود.آنگاه نامه‌ای به عمر سعد نوشت که: نامه تو رسید و از مضمونش اطلاع حاصل شد؛فاعرض علی الحسین أن یبایع لیزید هو و جمیع أصحابه، فاذا فعل ذلک رأینا رأینا، والسلام.پس بر حسین بیعت یزید را عرضه کن و از او و جمیع اصحابش بیعت بگیر، اگر بیعت کردند، رأی خود را ببینم، آنچه خواهیم در مورد وی تصمیم بگیریم.نامه را فرستاد. [۲۰۹] .و بنا بر بعضی روایات معتبره: ابن‌زیاد، نامه را نشان نداد و این امر را عرض نکرد، زیرا که می‌دانست که آن حضرت، با یزید بیعت نخواهد کرد.

سخنرانی ابن زیاد و تحریک مردم به جنگ امام حسین

آن‌گاه ابن‌زیاد مردم را جمع کرد و در مسجد جامع کوفه خود بر منبر رفته، مردم را به حرب سیدالشهداء علیه‌السلام دعوت نمود و حسن سلوک یزید و معاویه (!!!) را بیان کرد و ایشان را به وعده‌های کاذبه و بسط اموال نوید داد. [صفحه ۱۹۲]

خروج شمر ملعون و اعزام لشکرهای متعدد به کربلا

از منبر پایین آمد و شروع به بسط مال کرد، وقتی آن قوم دنیاپرست بی‌دین چنین مشاهده نمودند، دست از آخرت خود بالمره شسته، طریق بی‌وفایی و مسلک بی‌حیایی که سیرت مستمره‌ی ایشان بود، سلوک نموده، به قلیل از عطاهای شوم آن میشوم قناعت نموده و هر یک چند دیناری، یا درهمی گرفته، نیزه و شمشیر خود را برداشته و به حرب نوباوه‌ی رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم روی به کربلا- نهادند.فأول من خرج شمر بن ذی‌الجوشن فی أربعهٔ آلاف؛اولین کسی که بیرون رفت، شمر بن ذی‌الجوشن ملعون بود که با چهار هزار نامرد روانه‌ی کربلا- گردید.آنها با لشکر پسر سعد، نه هزار نفر شدند؛ زیرا که چهار هزار نفر نیز با خودش و هزار نفر با حر بودند، مجموع نه هزار سوار شدند.یزید بن رکاب کلبی نیز با دو هزار کافر روانه‌ی کربلا گردیدند؛حصین بن نمیر سکونی با چهار هزار اشرار روانه‌ی آن دیار گردید؛نصیر بن فلان با دو هزار و یکی دیگر از قبیله‌ی مازن با سه هزار نفر از کفار، روانه‌ی حرب آن سید ابرار گردیدند. مجموع اینها بیست هزار نفر گردیدند.و به روایت ابن بابویه: عبدالله بن حصین تمیمی را نیز با هزار سوار و محمد بن اشعث بن قیس را با هزار سوار روانه کردند.و به روایت دیگر: شبث را با چهار هزار نامرد روانه نمود. [۲۱۰] .محمد بن ابی‌طالب موسوی - که یکی از علمای ثقات است - می‌گوید:فما زال یرسل الیه بالعساکر حتی تکامل عنده ثلاثون ألفا ما بین فارس وراجل؛پیاپی عساکر شقاوت اثر اجتماع نمودند، تا سی هزار سواره و پیاده جمع شدند. [۲۱۱] . [صفحه ۱۹۳] این قول مشهور و موافق بسیاری از اخبار می‌باشد.و به روایتی: بیست و دو هزار نفر بودند.محمد بن اسماعیل بخاری، که امام اهل سنت است، می‌گوید: چهل هزار نفر بودند.سئید بن طاووس رحمه‌الله، که از اعاظم علمای اهل شیعه، می‌گوید: صدهزار نفر بودند. [۲۱۲] .ابومخنف، لوط بن یحیی ازدی، صد و بیست و دو هزار نفر ذکر کرده، که هشتاد هزار سوار و چهل و دو هزار پیاده که ده هزار نفر آنان کرد، هزار نفر از خوارج و هشت هزار نفر توشه بردار بودند و پیاپی نعل بندی می‌کردند و نیزه و شمشیر تیز می‌نمودند و به قصد کشتن سید و مولای عالمیان بیرون می‌رفتند و فوج فوج می‌آمدند و در برابر آن غریبان بی‌معین و یاور، صف می‌کشیدند و دل‌های مقدسه‌ی آن بی‌کسان را در خوف و تشویش می‌انداختند. [۲۱۳] .بنا به روایت شیخ مفید رحمه‌الله و بعضی دیگر: روز پنجشنبه، دوم محرم بود که آن حضرت وارد کربلا شدند. [۲۱۴] .و در روز جمعه، سوم محرم، عمر بن سعد وارد گردید و پیاپی لشکر آمدند تا ششم محرم جمعیت ایشان جمع شده بود. سپه سالار لشکر، عمر سعد بود و پسرش حفص وزیر بود.شمر ملعون دو منصب داشت: یکی آن که سر کرده‌ی پیادگان بود، دیگر آن که نقیب لشکر بود.و سنان بن انس نخعی، لشکرنویس بود؛ خولی اصبحی و حرملهٔ بن کاهل [صفحه ۱۹۴] علمدار بودند.ابو ایوب غنوی، سر کرده‌ی پیل‌داران بود و همین ملعون بود که تیر بر حلقوم منور سید الشهداء علیه‌السلام زد.و محمد بن اشعث ملعون که خواهرزاده‌ی ابوبکر بود و پدرش در خون امیرالمؤمنین علیه‌السلام شریک بود و خواهر ملعونه‌اش، اسماء به امام حسن علیه‌السلام زهر داد و خودش نیز به کشتن سیدالشهداء علیه‌السلام آمده بود، سرکرده‌ی تیراندازان بود.و همین ملعون بود که به جهت شکرانه‌ی کشتن سیدالشهداء علیه‌السلام مسجدی در کوفه ساخت، که از مساجد اربعه‌ی ملعونه می‌باشد.عمر بن صبیح صیداوی، سرکرده‌ی سنگ‌اندازان بود، و منقذ بن مره‌ی عبدی - که قاتل حضرت علی اکبر علیه‌السلام است - قاصد فتح بود. [۲۱۵] .اینها همه از برای کشتن جگرگوشه‌ی فاطمه‌ی زهرا علیهاالسلام و نوباوه‌ی علی مرتضی علیه‌السلام اجتماع کردند. جان‌های همه‌ی شیعیان به فدای مظلومیت گردد، ای ابا عبدالله!وقتی عساکر کفر و شقاوت مجتمع شدند، ابن‌زیاد به پسر سعد نوشت:انی لم أجعل لک عذرا فی کثرهٔ الخیل و الرجال، فانظر! لا أصبح و لا أمسی الا و خبرک عندی غدوهٔ و عشیهٔ؛ [۲۱۶] .من در بسیاری لشکر عذری از برای تو باقی نگذاشتم، پس باید در فکر و نظر باشی، صبح و شام باید خبرت به نزد من بیاید.

ابن‌زیاد و فرمان بستن آب فرات

شیخ مفید رحمه‌الله می‌فرماید:پس از این نامه، نامه‌ی دیگری از ابن‌زیاد لعین به پسر سعد رسید که در آن نامه آمده بود: [صفحه ۱۹۵] حل بین الحسین و أصحابه و بین الماء و لا تدعهم یذوقوا منه قطرة، کما صنع بالتقی الزکی عثمان بن عفان؛میان حسین و اصحاب او و آب فرات حایل و مانع شوید و مگذارید که قطره‌ای آب تناول نمایند، همچنان که با عثمان چنین کردند.در همان وقت، عمر سعد، عمرو بن حجاج را با پانصد سوار بر سر شریعه‌ی فرات فرستاد که موکل باشند که کسی از اصحاب آن حضرت آب برندارد، این واقعه سه روز قبل از شهادت آن حضرت بود.در آن هنگام عبدالله حصین ازدی ملعون فریاد زد: ای حسین! آیا نمی‌بینی که آب فرات چگونه صاف و متلألؤ می‌باشد، به خدا قسم! شربتی از آن نخواهی چشید تا از تشنگی هلاک شوید. (!!!)آن حضرت فرمود:«اللهم اقتله عطشا، و لا تغفر له أبدا»؛خدایا! او را از تشنگی بمیران و هرگز او را نیامرز.حمید بن مسلم گوید: به خدا قسم! [پس از نفرین امام حسین علیه‌السلام] او را دیدم که آب می‌خورد آن قدر که شکمش بالا می‌آمد [و سیر نمی‌شد] و قی می‌کرد و باز فریاد می‌زد: العطش العطش، و باز آب می‌خورد آن قدر که قی می‌کرد و چنین بود که از کثرت آب خوردن، شکمش پاره شده و به جهنم واصل گردید. [۲۱۷] .و به روایتی: چون تشنگی بر آن مظلومان فشار آورد، آن حضرت تیشه‌ای طلب کردند، در پشت خیمه‌ی شریف چند قدمی به جانب قبله برداشتند زمین را کندند، چشمه‌ی آبی پیدا شد. همگی خوردند و آب برداشتند و چشمه ناپدید شد.این خبر به پسر زیاد رسید، او به پسر سعد نوشت:شنیده‌ام که حسین چاه می‌کند و آب می‌خورد، بایستی کار را بر ایشان تنگ بگیرید و نگذارید که ایشان چاه بکنند، باید همه تشنه هلاک شوند. [صفحه ۱۹۶]

اعزام حضرت ابوالفضل با افرادی برای طلب آب

آن ملعون کار را در کمال شدت تنگ گرفت و چون تشنگی بر ایشان شدت یافت، امام حسین علیه‌السلام برادر خود، حضرت عباس علیه‌السلام را با سی اسب سوار و بیست شتر سوار در دل شب، برای آوردن آب فرستادند، چون نزدیک فرات رسیدند، عمرو بن حجاج گفت: کیستید؟هلال بن نافع بجلی گفت: از بنی عم تو هستم، آمده‌ام آب بخورم.گفت: «اشرب هنیئا»؛ بخورا! گوارا باد بر تو.هلال گفت:ویحک! کیف تأمرنی أن أشرب والحسین بن علی علیهماالسلام ومن معه یموتون عطشا؟وای بر تو! چگونه در خوردن آب مرا رخصت می‌دهی و حسین علیه‌السلام و یارانش از تشنگی هلاک می‌شوند؟!آن ملعون گفت: راست می‌گویی، لکن ما مأموریم باید آن را بجا آوریم.هلال به اصحاب خود فریاد زد: داخل شوید، آب بردارید!آن ملعون صیحه زد: مانع شوید و نگذارید که آب بردارند!جنگ عظیمی درگرفت، جماعتی جنگ می‌کردند و گروهی آب بر می‌داشتند، تا آن که مشک‌ها را پر کردند و کسی از یاران آن حضرت کشته نشد. آب را به لشکرگاه آوردند، آن حضرت و اصحابش تناول نمودند و [این عملیات زیر نظر و فرماندهی حضرت عباس علیه‌السلام بود] به همین جهت بود که حضرت عباس علیه‌السلام را سقای اهل بیت علیهم‌السلام می‌گفتند. [۲۱۸] .ای شیعیان! از تتبع اخبار و کلمات علمای ابرار می‌آید که در این چند روز بجز این دو دفعه، دیگر آبی به آن لب‌تشنگان وادی غم و جگرسوختگان ورطه‌ی الم [صفحه ۱۹۷] نرسید، بلکه در آن گرمای شدید، پیوسته تشنه بودند، تا ساغر شهادت نوشیدند و از دم شمشیرهای آن گروه کفار سیراب گردیدند.بنفسی شفاها ذابلات من الظما و لم تحفظ من ماء الفرات بقطرة‌جان و مالم به فدای آن لب‌هایی که از شدت عطش خشکیده و کبود شده بود و قطره‌ای از آب فرات به آنها نرسید تا از دم شمشیر کوفیان سیراب گردیدند.[بنفسی عیونا عایرات شواهد الی الماء منها نظرة بعد نظرة‌جان و روح من به فدای آن چشمان شریفی که از شدت تشنگی به گودی افتاد و در کاسه‌ی سر فرورفته بودند و هر ساعتی گشوده می‌شدند و بر آب فرات می‌افتادند و شربتی از آن نچشیدند تا از دست ساقی کوثر سیراب گریدند.بنفسی وجوها فی التراب تعفرت بنفسی جسوما بالعراء تعرت‌جان و روح من به فدای آن روهای منوره‌ای که بر خاک مالیده شده بودند و جان من به قربان آن بدن‌های شریفه و جسدهای لطیفه‌ای که برهنه بر زمین افتاده بودند.] [۲۱۹] .بنفسی رؤوسا عالیات علی القنا الی الشام تهدی بارقات الاسنة‌جان و روحم به فدای آن سرهای

شریفه‌ای که بر نیزه‌های بلند زده بودند و به شام به هدیه می‌بردند. واویلاه!

گفت و گوی امام حسین با عمر سعد

آنگاه امام حسین علیه‌السلام کسی را نزد پسر سعد فرستادند که: می‌خواهم با تو سخنی چند بگویم، در این شب بیا، در میان دو لشکر تا با هم تکلم کنیم.در همان شب، پسر سعد با بیست نفر از لشکر جدا شدند و آن حضرت نیز با بیست نفر به میان میدان رفتند، چون نزدیک به یکدیگر رسیدند آن حضرت امر فرمودند که اصحاب دور شوند، خودش با حضرت عباس و حضرت علی اکبر علیهم‌السلام پیش رفتند، او نیز همراهان خود را دور کرد و با پسرش حفص و یکی از غلامانش [صفحه ۱۹۸] باقی ماند.چون به یکدیگر رسیدند، حضرت فرمودند:«ویلک! یابن سعد! أما تتقی الله الذی الیه معادک؟ أتقاتلنی و أنا ابن من علمت؟»؛وای بر تو! ای ابن‌سعد! آیا از خدا نمی‌ترسی؟ آیا با من جنگ می‌کنی در حالی که مرا و جد و پدر مرا می‌شناسی و می‌دانی؟!«ذر هؤلاء وکن معی، فانه أقرب لک الی الله عزوجل»؛این جماعت را بگذار و رها کن و مرا یاری کن که این موجب قرب و شرف تو در نزد خداست.آن ملعون گفت: «أخاف أن یهدم داری»؛ می‌ترسم خانه‌ام را خراب کنند.حضرت فرمود: من خانه‌ی تو را بنا می‌کنم.گفت: می‌ترسم مزرعه‌ی مرا بگیرند.فرمود: بهتر از آن را در مدینه به تو می‌دهم.- و به روایتی فرمود: ازمال خود بقعه‌ی بغیبغه [۲۲۰] به تو می‌دهم و آن چشمه‌ی عظیمی در حجاز بود که معاویه آن را به هزار اشرفی می‌خرید، حضرت نفروختند -پس گفت: «لی عیال و أخاف علیهم»؛ عیالم در کوفه است و از پسر زیاد می‌ترسم. امام حسین علیه‌السلام ساکت شده و دیدند که آن چنان شقاوت و خیانت بر او طغیان کرده که نصیحت و موعظه را مجال مداخلت در دل شقاوت منزل او نیست و قلب منکوس الحق او، آن چنان قسی و سخت شده که تیشه‌ی وعظ و نصیحت را در آن تأثیر نباشد، حب ریاست آن چنان چشم و گوش او را کور و کر کرده که قابل شنیدن ندای هدایت انتما و ارائه‌ی طریق حق و تحقیق نیست، بلکه مضمون صدق مشحون (انک لا تهدی من أحببت) [۲۲۱] را متذکر شده، او را نفرین کردند که: خدا تو را بر فراشت بکشد و نیامرزد. [صفحه ۱۹۹] آنگاه فرمودند:«فوالله! انی لأرجو أن لا تأکل من بر العراق الا یسیرا»؛امیدوارم که گندم عراق را سیر نخوری.آن ملعون از روی استهزا گفت: «فی الشعیر کفایهٔ [عن البر]»؛ جو هم خوب است. [۲۲۲] .از معجزه‌ی [نفرین] آن بزرگوار است که پس از این، عمر سعد را آزاری عارض شد که نمی‌توانست، نان گندم زهرمار نماید تا به درک واصل گردید. [۲۲۳] .

نامه‌ای دیگر از عمر بن سعد به ابن زیاد و پاسخ آن

چون این بدبخت به مقر خود برگشت، نامه‌ای به پسر زیاد نوشت که:خدا آتش فتنه را خاموش نمود و امر امت را به اصلاح آورد. اینک حسین راضی شد که به مکان خود برگردد و در گوشه‌ای بنشیند و مثل سایر مسلمین باشد، یا این که بیاید و با یزید بیعت کند و آنچه یزید را رأی باشد، عمل نماید [۲۲۴] و این صلاح تو و امت پیغمبر است.چون پسر زیاد متن‌نامه را خواند گفت:«هذا کتاب ناصح مشفق علی قومه»؛ این نامه‌ی کسی است که به کسی نصیحتی نماید و خود ترسان باشد. [۲۲۵] . [صفحه ۲۰۰] و به روایت شیخ مفید - علیه الرحمه -:شمر ملعون در محفل ابن زیاد حاضر بود، برخاست و گفت: آیا این را از او قبول می‌کنی و حال آن که او در زمین تو آمده و به چنگ تو مبتلا شده؟ اگر با تو بیعت نکند و دست خود را به دست تو نگذارد و از چنگ تو بیرون رود از عهده‌ی او بیرون نخواهی آمد. پس کار او را سست نگیر تا او و اصحابش تحت فرمان تو آیند؛فان عاقبت و أنت أولی بالعقوبهٔ، و ان عفوت کان ذلک لک؛پس اگر ایشان را عقاب کردی، تو به عقاب کردن سزاواری، و اگر عفو کنی آن نیز با توست.آن ملعون گفت: رأی تو، رأی نیکویی است، تو باید بروی و این نامه را به پسر سعد برسانی و به او بگو: بر حسین و اصحاب او داخل شدن در حکم مرا عرضه کن، اگر قبول کردند ایشان را با ذلت و انقیاد به نزد من بفرست و الا با ایشان جنگ کن، اگر

قبول کرد، تو مطیع او باش و الا- گردن او را بزن و سرش را به نزد من بفرست و تو امیر لشکر باش.و نامه‌ای به پسر سعد نوشت که:من تو را نفرستادم که دفع شر از او بکنی و سلامت جویی از او بنمایی و عذرخواه و شفیع او باشی؛انظر! فان نزل حسین و أصحابه علی حکمی و استسلموا، فابعث بهم الی سلما؛نظر کن! اگر حسین و اصحابش به حکم من درآمده و تسلیم شوند ایشان را به نزد من بفرست؛فان أبوا؛ فازحف الیهم حتی تقتلهم و تمثل بهم، فانهم لذلک مستحقون؛اگر قبول نکردند پس بر آنها هجوم آورده و نزدیک شو و جنگ کن تا همه‌ی ایشان را بکشی و دست و پا و دماغ و گوش ایشان را بریده و مثله کن، بدرستی که ایشان مستحق این عقوبت هستند. (!!)و ان قتلت حسینا فأوطیء الخیل صدره و ظهره، فانه عات ظلوم؛و چون حسین را کشتی، اسب بر سینه و پشت او بتازید؛ زیرا که مرد ستمکاری [صفحه ۲۰۱] است که از حد خود بیرون رفته (!!) [۲۲۶] .لعنة الله علیه، نمی‌دانم حسین علیه‌السلام بر چه کسی ظلم کرده بود؟ و چه کسی را به ناحق کشته بود که او را ظالم و ستمکار می‌گفتند؟آیا چه بود که بدنش را به زیر نعل اسب خورد نمایند؟آه! آه! چه کرده بود که بایست ایشان را مثله نمایند و دست و پا و گوش و بینی ببرند؟صدور العلی أمست بعرصة کربلا ترض برکض العادیات صدورهاصدرنشینان محفل عظمت و علو را در زمین کربلا بر زمین انداختند و سینه‌های ایشان را که مخزن علوم الهی بود، پامال سم اسبان نمودند.عطاشا تبل السهم حر أوامها و من حولها عتبت فراتا نحورهاایشان را با جگرهای خشکیده و گلوهای تشنه کشتند و آبی بجز از دم پیکان و شمشیرها و از دم نیزه‌های دشمنان به ایشان نرسید و حال آن که در نزدیکی ایشان نهر فرات مملو از آب می‌گذشت.و بالجمله، در آن نامه، آن لعین بی‌دین، تهدید و وعید به آن کافر عنید کرده بود. چون نامه به او رسید و بر مضمون آن مطلع گردید به شمر ملعون گفت: وای بر تو! قبیح و زشت باد روی تو! نگذاشتی و امر مرا فاسد کردی و اگر نه، امید بود که به مصالحه بگذرد. به خدا که حسین هرگز تن در نمی‌دهد و خود را ذلیل پسر ابن‌زیاد نمی‌کند.آن ولد الزنا گفت: آیا از امر امیر خود اطاعت می‌نمایی و اگر نه امر لشکر را به من واگذار.آن ملعون شقی گفت: به تو وا نمی‌گذارم و تو سرکرده‌ی پیادگان باش. [۲۲۷] . [صفحه ۲۰۲]

عصر تاسوعا، هجوم لشکر و بی‌تابی حضرت زینب

آنگاه به لشکر امر کرد سوار بر اسبان شده و به سرادقات آن مخدوم اهل سماوات روانه گردیدند و این، در عصر پنجشنبه‌ی نهم محرم بود.در آن وقت، سیدالشهداء علیه‌السلام در برابر خیمه، شمشیر خود را اصلاح می‌کرد، ساعتی ایشان را خواب ربود، خواهرش زینب خاتون علیهاالسلام صدای های‌وهوی و صیحه‌ی لشکر را شنید، مضطرب شد به نزد برادر آمده، فرمود:«یا أخی! أما تسمع هذه الأصوات قد اقتربت»؛ای جان برادر! مگر صدای دشمنان و شیهه‌ی اسبان ایشان را نمی‌شنوی که نزدیک رسیده‌اند؟ ای برادر! دشمنان رسیدند، طناب خیمه‌ها را بریدند.آن حضرت بیدار شد، سربرداشت و فرمود:در خواب در همین ساعت جد بزرگوارم – و به روایتی: جد، پدر و مادرم و حسن علیهم‌السلام – را دیدم که به من می‌گفتند:«یا حسین! انک رائح الینا عن قریب»؛ای حسین! تو به زودی به نزد ما خواهی آمد و از مذلت دنیا خلاص خواهی شد.چون خواهر دل سوخته‌اش این سخن را شنید، سیلی بر صورت خود زده و بی‌تابی می‌نمود، زار زار می‌گریست.«مهلا- لا- تشمتی بنا القوم یا اخت! اسکتی رحمک الله»؛ای خواهر! آرام باش! دشمنان ما را به شماتت درنیاور، خدا تو را رحمت کند. [۲۲۸] . [صفحه ۲۰۳]

حضرت ابوالفضل و تقاضای مهلت از لشکر

شیخ مفید رحمه‌الله می‌فرماید:در این هنگام، برادر آن حضرت، یعنی حضرت عباس علیه‌السلام پیش آمد و عرض کرد:«یا أخی! أتاک القوم»؛ای برادر! لشکر رسیدند.حضرت فرمودند:[یا عباس! برادرم! جانم به قربانت!] سوار شو و بپرس که چه می‌خواهند؟ و به چه جهت رو به ما کرده‌اند؟حضرت عباس علیه‌السلام با بیست نفر پیش رفته، فرمود: چه می‌خواهید؟ و چه در نظر دارید؟گفتند: ما

مأموریم به شما عرض کنیم که در حکم امیر وارد شوید، یا آن که با شما مقاتله می کنیم.فرمود: صبر کنید تا برادرم را مطلع نمایم.حضرت عباس علیه‌السلام برگشت و اشخاصی که با او بودند ایستادند و آن قوم را نصیحت و موعظه می کردند، چون حضرت عباس علیه‌السلام کلام آن اشرار را به عرض سید ابرار رسانید، حضرت فرمود:«ان استطعت أن تؤخرهم الی غد و تدفعهم عنا العشیة، لعلنا نصلی لربنا اللیلة و ندعوه و نستغفره، فهو یعلم أنی قد احب الصلاة له، و تلاوة کتابه، و کثرة الدعاء و الاستغفار»؛ای برادر! اگر می‌توانی آنها را راضی کن که محاربه را تا فردا به تأخیر اندازند که امشب را مشغول دعا و استغفار باشیم و خداوند جلیل می‌داند که من نماز، تلاوت قرآن، دعا و استغفار را دوست می‌دارم.حضرت عباس علیه‌السلام به نزد آن قوم روسیاه رفت و گفت: ای قوم! جگر گوشه‌ی [صفحه ۲۰۴] پیغمبر یک امشب را از شما مهلت می‌خواهد و چنین می‌داند که این شب، آخرین شب عمر اوست، می‌خواهد عبادت و بندگی خدا را وداع نماید. [۲۲۹] .در بعضی از کتب علما مذکور است:ابن‌سعد ملعون در مهلت مضایقه می‌نمود، که ناگاه لشکر شقاوت اثرش بخروش درآمدند که: اگر کافری از شما مهلت می‌خواست او را مهلت می‌دادید، آخر این فرزند پیغمبر شماست، یک شب از شما، به خاطر بندگی خدا مهلت خواسته به او مضایقه می کنید؟ [۲۳۰] .چون ابن‌سعد این حالت را مشاهده نمود، امر کرد که ندا کنند: امشب حسین و اصحاب او را مهلت دادیم، اگر اطاعت کردند ایشان را به نزد پسر زیاد می‌بریم و الا دست از ایشان بر نخواهیم داشت.پس لشکر مخالف در همانجا فرود آمدند. [۲۳۱] (انا لله و انا الیه راجعون). [۲۳۲] . [صفحه ۲۰۷]

در وقایع جان‌سوز و حکایت غم‌اندوز شب عاشورا

اشاره

بسم الله الرحمن الرحیم‌الحمد لله الذی رفع مدارج السعداء، و أعلی معارج الشهداء، و اختبرهم بضروب الرزایا و صنوب الابتداء، و ارتضاهم بجمیل السلواة والعزاء، و عوضهم عن الحیاة الفانیة و النعمة الدانیة حیاة باقیة و نعیما بلا فناء، فقال: (و لا تحسبن الذین قتلوا فی سبیل الله أمواتا بل أحیاء...) [۲۳۳] .والصلاة والسلام علی قدوة خیل الأنبیاء، و نخبة أهل الأرض والسماء، و اسرتة البررة الأصفیاء، و عترته النجباء السعداء؛خصوصا علی سبطه السعید، و ولده الشهید، جلیل المناقب فی البلاء، والصابر فی البأساء والضراء، قتیل الظماء، و محروق الخباء، مقطع الأعضاء، و محزوز الرأس من القفاء، مسلوب العمامة والرداء، مخضب الشیب من الدماء أبی الشهداء و أخی الشهداء و سیدالشهداء و خامس أصحاب الکساء، أبی عبدالله الحسین المظلوم؛و علی أهل بیته النجباء، و أصحابه السعداء الشهداء، السالکین مسالک المحبة والوفاء، المرتقین أعلی مدارج أرباب الود والولاء، صلاة متصلة دائمة، ما ظهر للقمر نور و للشمس و ضیاء، و لعنة الله علی أعدائهم الأشقیاء. [صفحه ۲۰۸] و بعد، فقد قال الله تبارک و تعالی:(یا أیها الذین آمنوا کونوا أنصار الله کما قال عیسی ابن مریم للحواریین من أنصاری الی الله قال الحواریون نحن أنصار الله فآمنت طائفة من بنی‌اسرائیل و کفرت طائفة فأیدنا الذین آمنوا علی عدوهم فأصبحوا ظاهرین). [۲۳۴] .جناب اقدس الهی می‌فرماید:«ای گروه مؤمنین! شما انصار و یاوران خدا باشید همچنان که عیسی بن مریم به حواریین خود گفت: کیست از یاوران من به سوی خدا؟حواریون گفتند: ماییم یاوران خدا، پس طائفه‌ای از بنی‌اسرائیل ایمان آوردند و طائفه‌ای دیگر کافر شدند، پس تأیید کردم مؤمنان را بر دشمنان ایشان و آنان بر ایشان غالب شدند.»

نصرت و یاری خدا

بدان که خداوند جلیل، بر هر چیزی غالب است و هرگز او را احتیاج و عجزی، عارض نمی‌شود که محتاج به نصرت ناصری و اعانت معینی باشد، بلکه هر موجودی در جنب جلال و عظمتش خاضع و پست است و هر صاحب قوتی در جنب قوت و قدرتش،

ضعیف و حقیر می‌باشد.و چگونه چنین نباشد و حال آن که اوست موجود هر ذی قوت و خالق هر صاحب قدرتی و اوست بخشنده‌ی قوت و قدرت و مفیض هر خیر و برکت. اگر خواهد هزار هزار عالم در آن واحد موجود می‌نماید، و اگر خواهد معدوم می‌کند که: «فلا قوة الا بالله له الحکم و له الأمر».پس، از این که حق تعالی مؤمنان را به سوی یاری خود خوانده و نسبت نصرت به خود داده لابد از ارتکاب خلاف ظاهری و تجوزی است.

مصادیق یاری خدا

بنابراین مراد از نصرت خدا، نصرت کسانی است که به او اخص و اقربند، یا نصرت دین و شریعت اوست که از هر چیزی نسبت به او اخص است و مرجع و [صفحه ۲۰۹] بازگشت هر دو به سوی یکی است.از این دو، به مقتضای آیه‌ی شریفه، همه‌ی مؤمنان به نصرت دین الهی و تأیید شریعت و ملت او مأمورند، بلکه از آیه برمی‌آید که آن، مقتضای ایمان و از لوازم آن است، پس هر کسی به مقتضای این، لازم است در نصرت دین، اعلای کلمه‌ی حق، استحکام بنای شریعت و دفع اذیت شیاطین و فساد مفسدین و تحریف مبطلین به دست، زبان و ارکان -کیف ماکان - سعی نماید.و همین گروه را بس که ایشان را در کتاب الهی گاهی «انصارالله» تعبیر فرموده و گاهی به «جندالله» و گاهی به «حزب‌الله».و هر یک از انبیا، اوصیا، علما، شهدا و صلحا به یک نحو نصرت دین الهی نموده و می‌نمایند.گروهی به شمشیر و نیزه، با دشمنان او، که کمر عداوت به خدا و رسول بسته‌اند و در مقام تخریب بنیاد شریعت او بر آمده؛ جدال و قتال می‌کنند و دفع شر ایشان را از اسلام می‌نمایند.گروهی دیگر به سنان زبان، با دشمنان مجادله و مقاتله می‌نمایند و تیغ زبان و تیر بیان آنها، تن‌های معاندین را بر خاک و سر و روی ایشان را چاک چاک نموده بر خاک هلاکت می‌اندازند.و عده‌ی دیگری با مداد و قلم و بیان، شبهات مخالفان را دفع، بلکه گردن گردنکشان را قطع می‌نمایند.و بالجمله، هر کس به یک نحوی در اعزاز دین‌الله و اعلای «کلمة‌الله» کوشش نموده، خود را داخل در «حزب‌الله» می‌نماید، تو را هم اگر همتی است دست و پایی بزن و خود را در این طریقه منسک نموده، تاج افتخار بر سر نهاده، خود را شرفیاب شرف آن گردان.اگر می‌توانی با شمشیر و نیزه، با دشمنان ایشان جهاد کن، اگر کشته شوی شهید هستی و اگر بکشی سعید و اگر نتوانی پس با سنان زبان و شمشیر بیان، دمار از روزگار کفار و اشرار برآور و خود را در زمره‌ی علمای ابرار داخل دار، تا روز شمار روسفید گردی.و اگر از این نیز محرومی به دست و زبان، ناصران دین الهی را نصرت نما و یاری کن، و آرزو کن که: ای کاش من هم از یاوران دین الهی بودم و سر را در راه دوست [صفحه ۲۱۰] می‌دادم تا از این نعمت عظمی و عطیه‌ی کبری محروم نبودم که به همین آرزو با ایشان در ثواب شریک خواهی بود.چنانچه حضرت امام رضا علیه‌السلام به ریان بن شبیب فرمودند:«یابن شبیب! ان سرک أن یکون لک من الثواب مثل ما لمن استشهد مع الحسین علیه‌السلام فقل متی ما ذکرته: یا لیتنی کنت معهم فأفوز فوزا عظیما»؛اگر می‌خواهی برای تو مثل ثواب کسانی که با حسین علیه‌السلام شهید شدند باشد. پس هر گاه آن حضرت را یاد کردی بگو: کاش من هم با او بودم و جان خود را نثار قدمش می‌کردم و به رستگاری عظیم فایز می‌شدم. [۲۳۵] .و در حدیث دیگری از پیغمبر خدا صلی‌الله علیه وآله وسلم وارد شده که فرمودند:کسی که از نصرت و یاری ما عاجز باشد، پس در نماز خود بر دشمنان ما لعنت نماید، خدا آواز او را به جمیع ملائکه - که از ثریا تا عرش است - می‌رساند و ایشان او را بر لعن کردن مساعدت می‌نمایند، پس لعن او را مضاعف می‌گردانند و می‌گویند:«اللهم صل علی عبدک هذا لقد بذل ما فی وسعه ولو قدر علی أکثر من هذا لفعل»؛خداوندا! بر این بنده‌ات صلوات و رحمت فرست که آنچه در وسع او بود بجا آورد و اگر زیاده بر این قدرت می‌داشت، هر آینه بجا می‌آورد.پس ندا از جانب الهی می‌رسد: دعای شما را شنیدم و مستجاب کردم و رحمت خود را به روح او فرستادم و او را از برگزیدگان و نیکوکاران گردانیدم. [۲۳۶] .

نخستین کسی که دین خدا را یاری نمود

بدان که اولین کسی که نصرت دین الهی نمود، پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم بود که بر همه‌ی مجاهدین سبقت گرفت و به دست و زبان، دل و جان و مال در راه خدا جهاد کرد و از قوم خود اذیت‌ها کشید و آزارها متحمل شد. [صفحه ۲۱۱] به آن جناب ظلم‌های بی‌حساب نمودند که به احدی نکردند. آن حضرت بر همه صبر کرد تا این که در همه‌ی مقامات بر همه‌ی ممکنات سبقت گرفت.بعد از او، امیرالمؤمنین علیه‌السلام بود که عمر خود را صرف جان‌فشانی نمود و با تیغ آتشبار، دمار از روزگار کفار برآورد و خرمن وجودشان را به شعله‌ی شمشیر خون‌ریز خود، آتش زده و دود از نهاد اهل کفر و عناد برآورد و به تیشه و ستیزه‌ی مردانگی اصل و بیخ شرک و کفر را از روزگار کند.اگر شمشیر او نبود، عمود اسلام نصب نمی گردید، و اگر ضربت‌های او نبود، لوای ایمان بر پا نمی‌شد.بعد از او، فرزند مظلومش امام حسن علیه‌السلام بود که قدم در راه مردانگی زد و لوای نصرت الهی را بر افراشت، و به جان و مالش مجاهده نمود و چون خود را بر نصرت دین الهی مقدم یافت؛ با دشمنان مدارا کرد و با منافقان سازگاری نمود؛ زیرا که می‌دانست که اگر به این حال مجاهده نماید، این معدود چندی که حق‌پرست می‌باشند، هلاک خواهند شد و دین الهی بالمره معدوم خواهد گردید و بساط حق‌پرستی یک مرتبه برچیده خواهد شد.اینجاست که در اخبار وارد شده: صلحی که آن حضرت با معاویه کرد، خیر آن بیشتر از آنچه آفتاب بر آن می‌تابد، می‌باشد. [۲۳۷] .

طغیان دشمنان اهل بیت

لکن چون اولیای کفر و ضلالت، اهل حق و حق‌پرستان را ضعیف دیدند، فرصت را غنیمت شمرده، درصدد استحکام بنای کفر و طغیان و تشیید اساس بنیان شیطان برآمده، مردم را به سیرت جاهلیت دعوت نمودند و بر طریقه‌ی شیطانیت واداشتند.بعضی را به ظلم و ستم دست و پا بریدند، عده‌ای را حبس کرده و تازیانه زدند،گروهی را به تخفیف و وعید قتل ونهب، برخی را به تطمیع سیم و زر و بعضی را به [صفحه ۲۱۲] امید منصب و بزرگی از دین بیرون کردند.از بس احادیث موضوعه به گوش مردم خواندند، مدایح بنی‌امیه و دیگران را مذکور شدند و افترا و دروغ به اهل حق نسبت دادند که دل‌های خلق را از حق بری کرده ومحبت شیخین و بنی‌امیه در سینه‌های مردم رسوخ کرده و به جای آن، عداوت اهل بیت علیهم‌السلام در دل‌ها ریشه کرد تا این که سب علی و فاطمه علیهماالسلام را از لوازم شمردند و بعد از نمازها، در قنوت‌ها، خطبه‌ها، بعد از اذان و غیر ذلک لعن می کردند، حتی اگر فراموش می کردند، قضا می‌نمودند. (!!!)چنانچه بعضی از علما نقل کرده‌اند که:روزی خطیبی در مصر لعن بر حضرت امیر علیه‌السلام را فراموش کرد، بعد از فراغ از نماز، در بین راه متذکر شد و آن را قضا کرد و به جهت تبرک، مسجدی در آنجا بنا کرد و آن را مسجد «ذکر» (!!) اسم گذاردند. [۲۳۸] .اگر کسی را به تشیع متهم می کردند او را می کشتند. معاویه در اطراف به عمال خود نوشت و سفارش کرد:هر جا گمان می‌برید که شیعه‌ای است، یا کسی را که علی، فاطمه، حسن یا حسین نام دارد، او را بکشید. بلکه اگر کسی را متهم به تشیع کنند، او را نیز بکشید، و بدین وسیله، چندین هزار نفر را به تهمت کشتند.هر کس شعری در هجو علی و فاطمه علیهماالسلام می گفت، یا مدح فلان و فلان، یا بنی‌امیه را می گفت به او جوایز بسیاری می‌دادند.اگر حدیثی در مذمت ایشان، یا مدح دیگران نقل می کرد، او را خلعت‌های فاخره می‌دادند و صاحب مناصب جلیله می گردانیدند.د رمکتب خانه‌ها به معلمین سفارش می کردند که به طفل‌ها بعد از شهادتین، لعن و سب امیرالمؤمنین علیه‌السلام را بیاموزند. (!!) [۲۳۹] .و بالجمله، در این عقیده‌ی باطله، ریش‌ها سفید شد و طفل‌ها به این عقیده بار [صفحه ۲۱۳] آمدند و طریقه‌ی حق‌پرستی مستور گردید و شیوه‌ی خداپرستی مخفی شد، سواد ظلم، فسق و کفر عالم را گرفت و اساس بنیان هدایت مندرس گردید و اعلام هدایت منطمش شد.کار به جایی رسید که یهود و نصارا زبان به طعن اهل اسلام گشودند و کفار از کردار خود راضی شدند و اهل اسلام را ارذل

انام دانستند و کوششی که سال‌های سال پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله وسلم و اصحاب گرامی او در اضمحلال طریقه‌ی کفر و جاهلیت کردند، نزدیک شد که ضایع و بی‌فایده گردد و مردانگی‌هایی که امیرالمؤمنین علیه‌السلام در همه‌ی عمر خود کردند، نزدیک شد که بی‌ثمر گردد.

امام حسین و یاری از دین خدا

چون امر به اینجا منتهی شد، سیدالشهداء علیه‌السلام قدم نصرت در میدان مردانگی گذاشت و علم افتخار در عرصه‌ی جوانمردی برافراشت، در نصرت دین الهی دست از مال، جان، فرزند و عیال خود برداشت و سینه را سپر کرده از تیر، نیزه و شمشیر رونگردانید و از کوه کوه گروه بی‌رحم پروا نکرده، جان شریف خود را در معرض بلا آورده، شمشیرها و نیزه‌های دشمنان را به جان خرید، تا این که سرش را بریدند، عیالش را اسیر کردند، سرش را بر نیز زدند و در صحرا و معموره گردانیدند و عیالش را بر شتر نشانیدند و در مجالس عام ظاهر نمودند.تا این که همه از این امر مطلع شدند. چون این امر، امری بود که نمی‌توانستند بر همه مشتبه نمایند، یا انکار کنند، یا توجیه نمایند، همچنان که اعمال شنیعه‌ی معاویه را یا انکار می‌کردند، یا مشتبه کرده، یا توجیه می‌نمودند که مجتهد است و خطا از مجتهد جایز می‌باشد.لکن کشتن جگرگوشه‌ی پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم را که همیشه می‌فرمود: «حسین منی و أنا من حسین» [۲۴۰] نمی‌توان توجیه کرد و این عمل قبیح را نمی‌توان مشتبه نمود و این را نمی‌توان از قبیل خطای مجتهد شمرد؛زیرا که بر همه‌ی اهل اسلام و غیره معلوم بوده که زنان و اطفال بی‌گناه را تقصیری [صفحه ۲۱۴] نمی‌باشند و همه مظلوم بودند؛ بلکه مظلومیت سیدالشهداء علیه‌السلام بر احدی مخفی نبود.چون این امر شنیع واقع شد، مردم متبه شدند و در فکر افتادند که کشتن ریحانه‌ی پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم یعنی چه؟اگر تقصیری کرده بود، کشتند، چرا بدن شریفش را به خاک نسپردند و سر منورش را در بلاد گردانیدند؟چرا عیال او را اسیر کردند؟چرا اطفال او را شهید کردند؟علاوه بر آنها، آثار غریبه‌ای در عالم مشاهده شد که هرگز دیده نشده بود؛ یکجا آسمان را خونبار و زمین را بی‌قرار دیدند. یکجا آفتاب و مهتاب را تاریک یافتند. یکجا از هر طرف نوحه‌ی جنیان را شنیدند و یکجا نوحه و گریه‌ی وحشیان و مرغان را دیدند.و بالجمله، چنان عالم را متغیر دیدند که آثار غضب الهی را مشاهده نمودند، لهذا از هر طرف، بر آن گروه لعین شوریدند و دانستند که آنچه کرده‌اند و می‌کنند باطل بوده، اگر به این طریقه بمانند هلاک می‌شوند.تا این که بیخ و ریشه‌ی آن گروه را از جا کنده و بدعت‌های آنها را برطرف کردند و اهل حق نفس کشدند و از هر گوشه‌ای سربر آوردند و آثار علوم و معارف ظاهر شد.

اصحاب امام حسین و یاری از دین خدا

بدان که در نصرت دین خدا و تأیید شریعت غرا، اصحاب و انصار آن حضرت نیز شریک بودند؛ زیرا که ایشان نیز دست از مال، جان، فرزند و عیال خودشان برداشتند و در نصرت فرزند پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم جانفشانی کردند و در برابر شمشیرها و نیزه‌های دشمنان رو بر نگردانیدند.چنانچه قطب راوندی رحمه‌الله به سند معتبر از حضرت باقر علیه‌السلام روایت کرده که حضرتش فرمود:جناب سیدالشهداء علیه‌السلام پیش از آن که کشته شود به اصحاب خود [صفحه ۲۱۵] فرمودند: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به من فرمودند:یا بنی! انک ستساق الی العراق...؛ای فرزندم! به زودی تو را به سوی عراق سوق خواهند داد، و آن سرزمینی است که پیغمبران و اوصیای پیغمبران در آن مبتلا- شده‌اند.و انک ستشهد بها و یستشهد معک جماعة من أصحابک لا یجدون ألم مس الحدید؛به راستی که به زودی تو در آن سرزمین شهید می‌شوی و با تو گروهی از اصحاب تو که الم زخم شمشیر و نیزه را نمی‌یابند و حرارت تیر و نیزه را نمی‌فهمند، کشته خواهد شد.آنگاه این آیه را خواند که: (قلنا یا نار کونی بردا و سلاما علی ابراهیم). [۲۴۱] .همچنان که آتش بر ابراهیم علیه‌السلام سرد و سلامت گردید آتش حرب نیز بر تو و اصحاب تو سرد و

سلامت خواهد گردید.آن حضرت فرمود: بشارت باشد بر شما، به خدا قسم! اگر آنها ما را می‌کشند، پس ما بر محضر پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم وارد می‌شویم. [۲۴۲] .آری، والله! جانفشانی نمودند و در نصرت فرزند پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم کوتاهی نکردند و دست از زن و فرزند برداشتند و با این که ایشان را امان می‌دادند، بلکه به آنان مال و جاه می‌دادند خودشان را در دریای بلاـ انداختند و خود را در میان هزار هزار تیر، و شمشیر افکندند و با این که می‌دانستند که بجز کشته شدن چیزی نیست، دست از یاری او برنداشتند.

زهیر بن قین و یاری او از امام حسین

بلی، این رقم سعادت را به نام اشخاصی نوشتند که دیده‌ی بصیرتشان به نور علم و یقین روشن بود و این خلعت را به کسانی پوشانیدند که قلوب ایشان به ایمان [صفحه ۲۱۶] ممتحن، بلکه مطمئن بود.وگرنه بسیار بودند کسانی که این منزلت عظمی و مرتبه علیا برای آنان ممکن بود، لکن محبت دنیا آنها را باز داشته خسران در دار دنیا را اختیار کردند.چنانچه شیخ مفید رحمه‌الله نقل می‌کند:جماعتی از قبیله بجیله و فزاره نقل کرده‌اند که: ما با زهیر بن قین بجلی از مکه برگشتیم و در منازل بر حسین بن علی علیهماالسلام نزدیک بودیم و به همراه ایشان طی منازل می‌نمودیم، هر گاه آن حضرت، در جایی اجلال نزول می‌فرمود، ما در گوشه‌ی دیگری فرود می‌آمدیم.روزی نشسته بودیم و مشغول خوردن طعامی بودیم، ناگاه شخصی از جانب آن جناب آمده، سلام کرد و به زهیر بن قین گفت: ابی عبدالله علیه‌السلام تو را خواسته.ما متوحش شدیم و به تشویش افتادیم به نحوی که لقمه از دست ما افتاد.زن او – که «دیلم» نام داشت – گفت: سبحان‌الله! فرزند پیغمبر به دنبال تو فرستاده و تو اجابت نمی‌کنی؟چون زهیر این سخن را شنید برخاست و به نزد آن حضرت رفت، بعد از زمان قلیلی، شادمان با رنگ شکفته برگشت. پس امر کرد که خیمه‌ی او را کنده و در میان خیمه‌های آن حضرت و اصحاب او زدند و اسباب و بارهای خود را نیز نقل نمود.به زنش گفت: من عازم به مصاحبت و نصرت حسین علیه‌السلام هستم و جان خود را فدای او خواهم نمود، نمی‌خواهم به سبب من، به تو بدی برسد، تو به سوی اهل و قبیله‌ی خود برو.آن زن برخاست و گریه کرد و گفت: تو کمر خود را برای یاری فرزند پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم بستی و مرا از خود جدا می‌کنی؟«أسألک أن تذکرنی فی القیامهٔ عند جد الحسین علیه‌السلام»؛حاجت من به تو این است که فردای قیامت در نزد پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم جد امام حسین علیه‌السلام مرا فراموش نکنی.پس او را طلاق داده واسباب و اموالش را داد و او را به بعضی از اعمامش سپرد [صفحه ۲۱۷] که به وطنش برساند. [۲۴۳] .همین بزرگوار بود که در روز عاشورا، وقتی که خواستند نماز ظهر و عصر را بجا بیاورند با سعید بن عبدالله حنفی در برابر سیدالشهداء علیه‌السلام ایستادند و جان خود را نثار آن جان جهانیان نمودند و هر نیزه و تیری که از مخالفان می‌آمد بر جان خود خریدند، تا آن بزرگوار نماز ظهر و عصر را به طریق نماز خوف ادا کردند و از کثرت جراحات، آن سعید سعادتمند از پا درآمد و به درجه‌ی شهادت فایز گردید. [۲۴۴] .ولی زهیر، بعد از مبارزه با چند نفر، پس از بوسیدن زمین ادب و اجازه‌ی حرب به عزم جانفشانی در رکاب آن سید عجم و عرب رجزخوانان به میدان رفت و می‌گفت:أنا زهیر و أنا بن القین أذودکم بالسیف عن حسین‌ان حسینا أحد السبطین من عترهٔ البر التقی الزین‌یالیت نفسی قسمت قسمین من زهیر پسر قین هستم که به وسیله شمشیر شما را از مولای خود حسین علیه‌السلام دور می‌کنم. به راستی که حسین علیه‌السلام از فرزندان احمد مختار و از عترت طاهره‌ی اتقیای ابرار می‌باشد.ای کاش روحم دو قسمت شده بود تا از دو طرف، دشمنان را دفع می‌کردم.آنگاه خود را به آن سپاه رو سپاه زد و صد نفر را کشت تا او را بر زمین انداختند و شهید کردند.حضرت خطاب به او کرده فرمود:خدا تو را از رحمت خود دور نکند ای زهیر! و خدا کشنده‌ی تو را لعنت کند، همچنان که جماعتی را به خنزیر و میمون مسخ گردانیده و لعنت ابدی کرد. [۲۴۵] .یا جبالا! مالت و ما کنت أدری قبل هذا ان الجبال تمیل‌یا سیوفا! هزت بیوم صدام فرماها من الخطوب افول‌ای اندوه و تأسف بر آن کوه‌های حلم و بزرگی که از جور زمان و جفای آن تیره‌روزان از پا [

صفحه ۲۱۸] درآمدند.وای حسرت بر آن شجاعان نامداری که مثل شمشیر آتشبار بودند و به جهت خرمن عمر کفار از غلاف بیرون آ«ده بودند و از جورزمانو صدمات دوران داخل در غلاف شده وبرطرف گردیدند.یا غضونا من دوحهٔ المجد بالطف عراها من الزمان ذبولای شاخه های شجره ی مجد و بزرگی که از جفای روزگار در سرزمین کربلا پژمرده و خشک شدند.یا بحارا للعلم بالطف غارت فبکاها التنزیل و التأویلای کسانی که بحار علوم و معارف بودید که در سرزمین کربلا فرو رفتید و ظاهر و باطن آیات الهی برای شما گریه کرد.فلهذا لاغرو ان ظلم الشرع و حار المعقول و المنقولپس عجبی نیست که شرع پیغمبر صلی الله علیه و اله و سلم تاریک و ظلمانی گردید و علوم معقول و منقول در حیرت افتادند.فلتبکیهم عیون المعالی ولیرثیهم الفخار الأثیلولیبکیهم التلاوهٔ و الذکر و یبکی التسبیح و التهلیلباید دیده ی کمالات و معالی بر آنها بگرید و لسان فخار و عوالی بر آنها مرثیه کند.و باید ذکر، تلاوت آیات، تسبیح، تهلیل و آثار توحید و خداپرستی بر آنها بگرید.و بیوم النزال یبکیهم الخیل و تبکی سمر القنا و النصولو بیوم النوال یبکیهم الوفد و یبکی المعروف و التفضیلو سزاوار است که در میدان جدال و در روز قتال نیزه و اسب و شمشیر بر آنها بگریند که بهترین سواران معرکه ی شجاعت را کشتند.و بایستی در روز عطا و بخشش محتاجان، گریه کنند که بهترین جوانمردان عرصه ی جود و کرامت را شهید کردند.

ویژگی هایی از یاران امام حسین

بدان که اصحاب کران آن حضرت، از بزرگان، زهاد، عرفا و عباد بودند و جمعی از ایشان از اکابر صحابه ی امیرالمؤمنین و امام حسن علیهما السلام بودند و بعضی از [صفحه ۲۱۹] ایشان در خدمت امیرالمؤمنین علیه‌السلام در جهاد با کفار و اشرار حاضر بودند، بلکه مردانگی‌ها از ایشان به ظهور رسید.آنان از اشخاصی نبودند که به طمع مال و جاه دست از یاری فرزند پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم کوتاه نمایند، بلکه دنیا را به حقیقت شناختند و آن را قابل اختیار به رضای خدا ندانستند. دل‌های آنان مملو از محبت امیرالمؤمنین و فرزندش علیهماالسلام بود، شیرینی دنیا را بدون محبت ایشان، تلخ و راحت دنیا را بی‌ولای مولای خود، محنت می‌دانستند.مگر نشنیده‌ای که معاویه‌ی ملعون بعد از شهادت امیرالمؤمنین علیه‌السلام می‌خواست که دوستان آن حضرت را از دوستی او بگرداند، هر کسی را هدیه‌ای می‌فرستاد وبه هرکس تحفه‌ای می‌داد که به وسیله‌ی هدایا و تحف به او مایل شوند.آن ملعون، برای ابوالاسود دئلی نیز انواع حلواها فرستاد، در میان آن، شهد مزعفر بود.چون آن را به نزد ابوالاسود آوردند، او را دخترکی پنج – یا شش – ساله بود، دوید و پاره‌ای از آن شهد را به دست گرفت و در دهان گذارد.ابوالاسود گفت: مخور! که این زهر است.آن طفل گفت: ای پدر! شهد مزعفر، چگونه زهر می‌باشد؟گفت: ای پدر! مگر نمی‌دانی که این را پسر هند فرستاده تا ما را از محبت امیرالمؤمنین علیه‌السلام برگرداند.آن دختر، آن شهد را به حلق نبرده از دهن بینداخت و گفت:أبالعسل المصفی [۲۴۶] یابن هند نبیع علیک ایمانا و دینامعاذالله! لیس یکون هذا و مولانا أمیرالمؤمنینا [۲۴۷] . [صفحه ۲۲۰] برداریم.بلی، دوستان چنین‌اند و آب و گل ایشان به ولایت اهل بیت علیهم‌السلام سرشته شده ولهذا اصحاب سید الشهداء علیه‌السلام ترک جان، مال، فرزند و عیال کردند و دست از مال و جاه دنیا برداشتند؛ ولی دست از یاری آن حضرت برنداشتند.بلکه آرزو می‌کردند که ای کاش! ما را هزار مرتبه می‌کشتند و زنده می‌کردند تا جانمان را هزار مرتبه نثار قدم آن بزرگوار می‌کردیم.گویا از روز ازل این خلعت را به قامت ایشان بریده بودند و این رقم سعادت را به نام ایشان نوشته بودند، چنانچه روایت شده که:اصحاب امیرالمؤمنین علیه‌السلام، اصحاب امام حسین علیه‌السلام را می‌شناختند و می‌دانستند که چه کسی به شرف این سعادت فایز خواهد شد. [۲۴۸] .بلکه خود آنها نیز نمی‌دانستند و آن حضرت آنان را خبر می‌داد، چنانچه از حضرت صادق علیه‌السلام روایت شده که حضرتش فرمود:سیدالشهداء علیه‌السلام بعد از نماز صبح روز عاشورا به اصحاب خود فرمود:«أشهد أنه قد اذن فی قتلکم...»؛یا قوم! شهادت می‌دهم که کشته شدن شما مقدر شده است، پس از خدا بترسید و صبر کنید. [۲۴۹] .بلکه پیش از این وقایع می‌دانستند و منتظر آن بودند، چنانچه

شیخ کشی رحمه‌الله از فضل بن زبیر روایت کرده که گوید:میثم تمار که از اصحاب حیدر کرار علیه‌السلام بود بر اسبی سوار بود و می‌رفت. در این اثنا، حبیب بن مظاهر بر او برخورد و به یکدیگر رسیدند و این در جایی بود که جمعی نشسته بودند، آن دو بزرگوار توقف کرده با یکدیگر مشغول صحبت شدند.حبیب فرمود: گویا شیخ اصلع ضخیم البطنی را می‌بینم که نزد دارالرزق، بطیخ [صفحه ۲۲۱] می‌فروشد و او را به محبت اهل بیت پیغمبر علیهم‌السلام بر دار می‌زنند و شکم او را در بالای دار می‌درند.میثم نیز گفت:«و انی لأعرف رجلا- أحمر، له ضفیرتان، یخرج لنصرة ابن بنت نبیه و یقتل و یصلب و یجال برأسه بالکوفة»؛من هم مرد سرخ‌رویی را می‌شناسم که به جهت یاری فرزند دختر پیغمبر صلی الله علیه وآله و سلم بیرون می‌رود، او را می‌کشند و سر او را در کوفه می‌گردانند.آنان پس از این گفت و گو از یکدیگر جدا شدند.اهل مجلس گفتند: دروغگوتر از این دو نفر ندیدیم.هنوز از مجلس متفرق نشده بودند که رشید هجری رسید و از آن دو بزرگوار سؤال کرد.گفتند: ایشان در اینجا از هم جدا نشدند مگر این که چنین و چنان با یکدیگر گفتند.رشید گفت: «رحم الله میثم»؛ خدا میثم را رحمت کند! فراموش کرده بود که بگوید: آن کسی که سر او را می‌آورد، عطای او را صد درهم زیاده از دیگران خواهند داد، این بگفت و رفت.آن جماعت گفتند: بخ خدا! این دروغگوتر از آن دو نفر می‌باشد.همان جماعت گفتند: به خدا قسم! زمان بسیاری نگذشت که دیدیم میثم را درخانه‌ی عمروبن حریث بردار زده بودند و حبیب بن مظاهر را با حسین بن علی علیهماالسلام کشتند و سر او را به کوفه آوردند و آنچه گفته بودند با چشم دیدیم.حبیب رحمه‌الله از آن هفتاد و دو نفر بودند که در یاری امام حسین علیه‌السلام در برابر کوه‌های آهن صبر کردند و رو به سوی نیزه‌ها می‌رفتند و رو از شمشیر مخالفان بر نگردانیدند و گروه دشمنان بر ایشان امان می‌دادند، وعده‌ی اموال به ایشان می‌دادند؛ ولی آنان ابا می‌کردند و می‌گفتند: ما را چه عذر خواهد بود در نزد رسول‌خدا صلی الله علیه وآله و سلم اگر فرزند او کشته شود و یکی از ما زنده باشد؟ و بدین وسیله، همه‌ی آنان در رکاب آن حضرت [صفحه ۲۲۲] کشده شدند. [۲۵۰] .بلی، این جماعت در دوستی خدا و رسول او ثابت قدم بودند و شربت محبت و ولایت را نوشیده بودند. محبت ایشان، مثل محبت دیگران که مجرد دعوی و اسم می‌باشد، نبود وگرنه، در همه‌ی اوقات، محبت بسیار می‌باشد، چون پای امتحان در میان آید وفاداران قلیلی را یابی.دوستی واقعی وقتی ظاهر می‌شود که اگر زهرش دهند بنوشد، اگر در بلایش اندازند نخروشد و صد هزار جام بلا و صاغر عنا نوش کند.دل غمدیده شکایت ز غم او نکند صاحب درد فغان از الم او نکندقطب راوندی رحمه‌الله از سیدالساجدین علیه‌السلام روایت کرده که حضرت فرمود:شبی که در روز آن، پدر بزرگوارم را کشتند در خدمتش بودم، آن حضرت به اصحاب خود فرمودند:تاریکی شب شما را فراگرفته، آن را سپر خود قرار دهید و به سلامت بیرون روید، به راستی که این قوم مرا می‌خواهند، چون مرا بکشتند کاری با شما ندارند و شما را بحل [۲۵۱] می‌نمایند.ایشان در جواب گفتند:«والله! لا یکون هذا أبدا»؛به خدا سوگند! هرگز چنین نخواهد شد که دست از یاری تو برداریم و خود را خلاص نماییم.آنگاه امام حسین علیه‌السلام فرمودند: شما همه کشته می‌شوید و کسی از شما بیرون نمی‌رود.آنان گفتند:«الحمد لله الذی أشرفنا بالقتل معک»؛حمد می‌کنیم خدایی را که ما را به کشته شدن با تو مخصوص گردانید. [صفحه ۲۲۳] فرمودند: اگر چنین است سر بالا کنید و ببینید!آنان نظر کردند، مقام قرب و درجات عالیات جنان را دیدند و آن حضرت، مکان آنها را نشان می‌داد و می‌فرمود: «هذا منزلک یا فلان!». این بود که شوق‌مندان سینه به نیزه می‌دادند و رو به شمشیر می‌رفتند تا زودتر به مقام خود برسند. [۲۵۲] .آری، دوستان چنین‌اند، کشته شدن در راه دوست شرف ایشان و جان دادن در راه محبوب خود، غایت مقصود ایشان است، در مقام دوستیش گویند: «لو تقرضنی بالمقاریض ما أردت الا- حبک». [۲۵۳] .آنان دانستند که به مقام قرب نمی‌رسند الا- به گذشتن از مال و عیال و منظور نظر رحمت و رضوان نمی‌شوند الا به گذشتن از جان. به همین جهت، از حیات دو روزه دست برداشتند و زندگی جاوید را خریدند که:(ان الله اشتری من المؤمنین أنفسهم و أموالهم بأن لهم الجنة). [۲۵۴] .بلکه این وفاداران - چنانچه از این حدیث شریف و غیر آن مستفاد می‌شود - جان دادنشان از زیادتی ایمان و از فرط محبتشان بود، نه به طمع رضوان و امید حور و غلمان؛ بلکه رضای رحمان و خوشنودی

پیغمبر آخرالزمان صلی الله علیه و آله و سلم را می‌خواستند، نه باغ جنان و روضه و خیابان، که:«لیس للجنهٔ شغل معنا، و لا للنار سبیل الینا؛ لأنه لیس فی قلبنا الا السرور»؛ما را به بهشت شوقی نیست و آتش به ما راهی ندارد؛ زیرا که ما را شادی نیست [صفحه ۲۲۴] مگر خوشنودی خداوند رحمان (و رضوان من الله أکبر). [۲۵۵] .چه کسی بود که مثل ایشان قدم در عرصه‌ی محبت نهد؟ و کجا بود کسی که مانند ایشان صاغر محبت نوشد که بالمره از خود دست بردارد؟!مگر نشنیده‌ای که عابس بن شبیب - که یکی از سعادتمندان بود - هنگامی که به میدان رفت، چون شجاعتش مشهور بود، ربیع ابن تمیم او را شناخت، گفت: کسی به جنگ او نرود که من او را می‌شناسم، او شیر شیران و شجاع شجاعان است.مردم ترسیدند و کسی به مبارزه‌ی او نرفت، مدتی ایستاد، دید کسی به جنگ او نمی‌آید، فریاد زد: «ألا رجل؟ ألا رجل؟»ابن‌سعد گفت: سنگ بارانش کنید.چون عابس این صحنه را دید، دست زد و زره را از تن بر کند و کلاه خود را از سر برداشت و با تن برهنه، خود را بر چندین هزار نفر زد و خود را در میان چندین هزار نیزه و شمشیر انداخت. جماعتی را هلاک کرد، آخر دورش را گرفتند و او را از پای درآوردند.راوی می‌گوید: سر او را در دست جمعی دیدم که با هم نزاع داشتند، یکی می‌گفت: من او را کشتم، و آن دیگری می‌گفت: من او را کشتم، تا این که به نزد پسر سعد رفتند. آن ملعون گفت: او را یک نفر بیشتر کشته، کسی را جرأت و توان این نبود که او را بکشد، او را جماعتی بسیار کشتند. [۲۵۶] .یلقی الرماح بنحره فکأنما فی قلبه عود من الریحانو یری السیوف و صوت رقع حدیدها عرسا تجلیها علیه غوانی‌آنان، نیزه‌های دشمنان را به سینه می‌خریدند به نحوی که گویا ساقه‌ی ریحانی بود که به هدیه‌ی ایشان آورده بودند.آنان شمشیرهای مخالفان را می‌دیدند و بنحوی شایق بودند که گویا به عروسی می‌روند و گویا برق شمشیر ایشان، شمع چراغی است که به سوی عروسی می‌رود و آواز قهقه‌ی سلاح، ساز [صفحه ۲۲۵] و نوایی است که به جهت عروسی ایشان می‌زنند.آری، کوشش کردند و جانفشانی نمودند تا ساغر اجل را نوشیدند و در خون خود غلطیدند و بر زمین افتادند.آه! آه! فکم من أکباد محروقهٔ بالظماء، و أجساد مرملهٔ بالدماء، و کم من کریم علی السنان، و شریف بسام الخسف والهوان.فوا أسفاه! علی تلک الأفواه الیابسهٔ من الظمآء، والشیبات المخضوبهٔ من الدماء.و واحر قلباه! علی تلک الجثث العاریات، والأبدان المطروحهٔ فی الفوات.بنفسی نفوسا أوردت مورد الردی و ما بردت بالماء منها کبودهاروح و جان من به فدای آن نفوس قدسیه‌ای که از ظلم ظالمان، هلاک شدند و جگرهای آنان به شربت آبی خنگ نگردید.بنفسی رؤوسا سامیات علی القنا کمثل بدور وافقتها سعودهاجان و مال من به فدای آن سرهای منوره‌ی مقدسه‌ای که بر نیزه‌ها زده بودند و همانند ماه درخشان بودند.بنفسی نحورا دامیات علی الثری تأرج من جاری دماها صعیدهاروح و جان من به فدای آن گردن‌های بریده‌ی خون‌آلودی که بر زمین افتاده بودند و خون از آنها جاری بود و به جهت امتزاج خون‌های ایشان، آن خاک‌ها خوشبو و معطر گردید.مخضبهٔ بالدم منها جباهها فیا طالما لله طال سجودهاآن پیشانی‌هایی را که همیشه در سجود معبود به عبادت خداوند ودود بودند آلوده به خون نمودند.بنفسی جسوم ترکض الخیل فوقها کأن لم یطل من فوقهن صعودهاروح و جانم به فدای آن جسدهای شریفه‌ای که اسبان مخالفان برآنها می‌تاختند و در زیر دست وپای اسبان افتاده بودند و حال آن که همیشه برفوق آنها جا داشتند.ملابسها ما بین أغبر قائم و أحمر قان قد کساه سدیدهادر عوض جامه وکفن، دو جامه برایشان پوشیده شده: یکی جامه‌ی غبار و خاک که با [صفحه ۲۲۶] وزیدن بادها بر آن بدن‌های پاک پوشیده شده. دیگری جامه‌ی خون که از جراحات و زخمها بر آن بدن‌های چاک چاک پوشیده شده بود.تجر علیه الناشرات ذیولها و حراسها وحش الفلا و اسودهابادها بر آن بدن‌ها دامن‌کشان می‌ورزید و وحشیان صحرا پاسبان آنان بودند.بنفسی نساء کانت الشمس لا تری لهن وجوها ثم تدمی خدودهاجان و روح من به فدای آنان زنان مخدره‌ای که آفتاب روی ایشان را نمی‌دید، و همیشه در پس پرده‌ی عصمت بودند، آنگاه از سیلی ظالمان و جور مخالفان صورت‌های ایشان خون‌آلود گردید.لهن مقالید السیاط مقانع و أما قیود القوم فهی عقودهاآه! آه! تازیانه‌ی دشمنان که بر سر و پشت ایشان می‌زدند به جای مقنعه‌ی ایشان بود و بند و زنجیری که به گردن و دست و پای آن اسیران بسته بودند به منزله‌ی گردنبند و دستبند ایشان بود.فمن مبلغ بنت النبی بناتها تسب و تسبی ثم تلحی جدودهاکیست

که به دختر پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم خبر کنند که دختران تو را اسیر کردند و جد و پدر ایشان را سب نمودند؟!تجاذب أعداها الستور حواسرا یرق لها من ظالمیها حقودهاکجاست فاطمه علیهاالسلام تا دخترانش را ببیند که چگونه دشمنان چادر و مقنعه را از سر ایشان می‌کشند و آنان چنان می‌نالند که دل دشمنان بر آنها می‌سوزد؟و ان بنیها للسیوف ضیافهٔ علی رغمها فوق الرغام رقودهاکیست که به دختر پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم خبر دهد که پسرهای او را با شمشیرهای بران، میزبانی کردند. [و بر روی خاک خوابگاه ایشان قرار دادند]و رؤوسهم فوق الرماح مثالهٔ بأیدی بنی صخر بن حرب تمیدهاو سرهای آنان بر نیزه‌های اولاد صخر بن حرب و بنی‌امیه می‌باشد.و أن ابنها السجاد یقاد صاغرا حقیرا أسیرا أثخنته قیودهاو فرزند او، سید الساجدین علیه‌السلام را در بند کرده به حقارت می‌کشند و بدنش را مجروح کردند. [صفحه ۲۲۷]

یاران امام حسین در میدان امتحان

آری، اگرچه آن سعادتمندان دست از جان برداشتند، لکن به ملک جاودان رسیدند، سعادت دو جهان را دریافتند و به عشرت خانه‌ی قدس شتافتند و خود را داخل «حزب‌الله»، «جندالله» و «انصارالله» نمودند و محسود و مغبوط همه‌ی شهیدان شدند و تا قیامت، مخاطب به خطاب: «بأبی أنتم و امی» همه‌ی مؤمنان گریدند (و ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء). [۲۵۷] .اما گمان نکنی که هرکس بتواند پا در این میدان گذارد، و بتواند از این معنی دم زند.مدعی این معنی بسیار است، اما دعوی خبر کاذب، شاهد بر این نیست. کسانی که در جست و جوی این حدیث به گفت‌وگویی قانع شوند بر ساحل این بحر خشک لب، خواهند بود، چه بسیار بودند همرهان مسلک محبت که بعد از استشمام رایحه‌ی بلا، که از لوازم محبت و ولا می‌باشد (لیمیز الله الخبیث من الطیب) [۲۵۸] هر یک بی‌وفایی را پیش گرفته از یمین و یسار متفرق شدند.چنانچه در تفسیر امام حسن عسکری علیه‌السلام از آن حضرت روایت شده که حضرتش فرمودند:هنگامی که کسانی که با امام حسین علیه‌السلام بودند در معرض امتحان برآمدند، آن حضرت به لشکر خود فرمود:بیعت را از شما برداشتم به قبایل و وطن‌های خود برگردید، زیرا که شما تاب مقاومت با این گروه بسیار را ندارید و آنان را مقصود به غیر از من نیست.«فدعونی والقوم، فان الله عزوجل یغنینی و لا یخیبنی [۲۵۹] من حسن نظره، کعاداته فی أسلافنا الطیبین»؛ [صفحه ۲۲۸] ای اصحاب من! ایشان مرا می‌خواهند، مرا با این قوم بگذارید که خدا مرا یاری خواهد نمود، و مرا از رحمت خود محروم نخواهد کرد، چنانچه همیشه آباء و اجداد مرا یاری کرده است.در این هنگام، لشکر آن حضرت، از او جدا شده و متفرق گردیدند؛ ولی اقربا، خویشان و نیکان و نزدیکانش دست از او بر نداشتند و گفتند: ما دست از تو بر نمی‌داریم، حزن تو حزن ما و مصیبت تو مصیبت ماست. ما به خدا تقرب می‌جوییم، بودن ما در خدمت تو، سبب رستگاری ماست.امام حسین علیه‌السلام به آنان فرمود:اگر آنچه را که من بر خود قرار داده‌ام بر خود قرار دادید، پس بدانید خداوند جلیل، منازل عالیه را به بندگان خود به جهت متحمل شدن ناملایمات روزگار می‌بخشد.اگر چه به من، پدران و بزرگان من که من آخر ایشانم، از کرامات خود مخصوص فرموده و به ما منزلت عطا فرموده که با وجود آنها، تحمل مکروهات دنیا بر ما سهل و آسان می‌باشد، و لکن برای شما نیز از امامت و کرامت می‌باشد.«و اعلموا! انما الدنیا حلوها و مرها حلم، والانتباه فی الاخرهٔ [و الفائز من فاز فیها، و الشقی من شقی فیها]»؛و بدانید! که شیرینی و تلخی دنیا به منزله‌ی خواب است و بیداری در آخرت است [و رستگار کسی است که در آن به رستگاری برسد، و شقی و بدبخت کسی که در آن بدبخت گردد]. [۲۶۰] .

شب عاشورا به روایت حضرت سکینه

حدیثی از کتاب «نورالعین» نقل شده که در آن آمده:سکینه علیهاالسلام، دختر امام حسین علیه‌السلام گوید: [صفحه ۲۲۹] شب عاشورا، شب مهتابی بود، من در میان خیمه نشسته بودم که ناگاه از پشت خیمه صدای گریه‌ای شنیدم. از ترس این که مبادا

خواهران و سایر زنانی که مطلع نیستند، مطلع شوند، چیزی نگفتم، از خیمه بیرون آمدم و دلم گواهی خبر نمی‌داد، در راه دامن بر پایم می‌خورد و می‌افتادم و برمی‌خاستم، چون بیرون رفتم، دیدم پدرم نشسته و اصحابش دور او هستند، شنیدم که پدر به آنها می‌فرمود:بدانید شما با من آمدید در حالی که می‌دانستید من به سوی جماعتی می‌روم که با من، با دل و زبان بیعت کردند، حال می‌دانید که شیطان بر آنان غالب شده و خدا را فراموش کرده‌اند.«والان لیس لهم مقصد سوی قتلی، و قتل من یجاهد بین یدی، و سبی حریمی بعد سلبهم»؛حال بدانید که ایشان را مقصدی سوای کشتن من و کسانی که در راه من جهاد می‌کنند و اسیر کردن زنان من و غارت آنها نیست.می‌ترسم که شما از این امر آگاهی نداشته باشید، یا بدانید و شرم کنید، مکر و خدعه در نزد ما اهل بیت حرام است. پس هر کس از شما این امر را دوست نمی‌دارد در این شب برگردد. زیرا که شب، پرده‌ای است و کسی به کسی نیست... و هر کسی که ما را با جان خود یاری کند در درجات عالیه‌ی جنان با ما خواهد بود و به تحقیق که جد بزرگوارم خبر داد که:«ولدی الحسین یقتل بأرض کربلاء غریبا وحیدا عطشانا [فریدا]، فمن نصره فقد نصرنی و نصر ولدی القائم [ولو نصرنا بلسانه فهو فی حزبنا یوم القیامة]»؛فرزندم حسین در بیابان کربلا غریب، بی‌کس و تشنه کشته خواهد شد، پس کسی که او را یاری کند به تحقیق مرا یاری کرده است و در حزب ما خواهد بود و فرزندم قائم را یاری کرده، و اگر کسی به زبانش ما را یاری کرده است و در حزب ما خواهد بود و فرزندم قائم را یاری کرده، و اگر کسی به زبانش ما را یاری کند در قیامت در حزب ما خواهد بود. [صفحه ۲۳۰] سکینه علیهاالسلام می‌گوید:«فوالله! ما أتم کلامه الا و تفرق القوم من نحو عشرة و عشرین»؛به خدا قسم! هنوز کلام آن حضرت تمام نشده بود که جماعتی از بی‌وفایان که به طمع دنیا با آن سید هر دو سرا، همراهی داشتند، طریق بی‌وفایی را پیش گرفته و در وادی ضلالت منسلک شدند، دسته دسته در آن بیابان متفرق گشتند و کسی با آن غریب بیابان بلای ابتلا نماند، مگر گروهی قلیل که از هفتاد زیادتر و از هشتاد کمتر بودند.در این هنگام پدر بزرگوارم را دیدم که سر به زیر انداخته در حزن و اندوه بود، چون این صحنه را دیدم بغض و گریه گلویم را گرفت، اما خود را حفظ کردم و رو به آسمان نمودم و گفتم:«اللهم انهم خذلونا فاخذلهم [و لا تجعل لهم دعاء مسموعا و سلط علیهم الفقر، و لا ترزقهم شفاعة جدی یوم القیامة]»؛خدایا! آنان ما را یاری نکردند تو نیز آنان را واگذار، و دعای ایشان را اجابت منما، و در زمین از برای ایشان سکنا قرار مده، و فقر را بر آنها مسلط کن، و آنان را از شفاعت جدم بی‌نصیب گردان.سکینه علیهاالسلام می‌گوید: من به خیمه برگشتم و اشک از دیدگان من ریخت، عمه‌ام ام‌کلثوم علیهاالسلام مرا دید و گفت: به تو چه شده؟قصه را برایش نقل کردم.چون این سخن را شنید، ناله‌ی: «وا علیاه! وا حسیناه! وا قلة ناصراه!» برآورد و گفت: نمی‌دانم چگونه از دست دشمنان خلاص خواهیم شد؟ کاش آنها راضی می‌شدند که عوض برادرم، مرا بکشند.زنان و مخدرات نیز با شنیدن ناله و گریه‌ی او جمع شدند و شروع به گریه کردند، صدای گریه از خیمه بلند شد. چون پدرم صدای گریه‌ی آنها را شنید برخاست و پا در دامن‌زنان و اشک از دیده ریزان به سوی خیمه آمد، و فرمود: چرا گریه می‌کنید؟عمه‌ام پیش آمد و گفت: ای برادر! ما را به مدینه برگردان.فرمود: چگونه می‌توان با این گروه دشمنان به مدینه برگشت؟ [صفحه ۲۳۱] عمه‌ام گفت:«أجل، ذکرهم محل جدک و أبیک وجدتک و امک و أخیک»؛جلالت جد، پدر، مادر، برادر و جده‌ی خود را بیان کن، شاید تو را نشناخته‌اند.پدرم فرمود:«ذکرتهم فلم یذکروا، و وعظتم فلم یتعظوا، لم یسمعوا قولی، [فما غیر قتلی سبیل]»؛به آنان گفتم گوش نکردند، آنها را موعظه کردم پند نپذیرفتند و گوش به سخن من ندادند و آنان جز کشتن من چیزی در نظر ندارند.«و لابد أن ترونی علی الثری جدیلا...»؛آه! آه! که چاره‌ای نیست مگر آن که مرا بر خاک افتاده ببینی، لکن شما را به تقوا و صبر وصیت می‌کنم، و این همان است که جد شما خبر داده و وعده‌ی او خلف نمی‌شود، و شما را به کسی می‌سپارم که هر گاه پرده‌ی کسی را بدرد کسی نمی‌تواند آن را بپوشاند. [۲۶۱] .

شب عاشورا به روایت امام سجاد

در روایت شیخ مفید رحمه‌الله و سید بن طاووس رحمه‌الله آمده:هنگامی که شب عاشورا نزدیک شد، آن حضرت اصحاب کرام خود را جمع فرمود، حضرت سید الساجدین علی بن الحسین علیهماالسلام می‌فرماید:من بیمار بودم، لکن خود را به آنان نزدیک نمودم، تا بشنوم که آن درمانده‌ی وادی بلا و سردار اهل ابتلا با اصحاب خود چگونه سلوک می‌فرماید؟!شنیدم که پدر بزرگوارم افتتاح سخن را به حمد و ثنای الهی و ملک معبود فرمود و طریق شکرگزاری حی ودود پیمود و فرمود:أما بعد؛ فانی لا أعلم أصحابنا أوفی و لا خیرا من أصحابی، و لا أهل بیت أبر [صفحه ۲۳۲] و أوصل من أهل بیتی؛ فجزاکم الله [تعالی عنی] خیرا؛به راستی که من اصحابی را بهتر و باوفاتر از اصحاب خود نمی‌دانم و اهل بیتی نیکوتر و صله کننده‌تر از اهل بیت خود نمی‌دانم، پس خدای متعال شما را [از جانب من] جزای خیر دهد.آگاه باشید که یک روز دیگر زیاده از عمر ما نمانده. من امشب شما را مرخص کردم و بیعت خود را از گردن شما برداشتم بر شما حرجی نیست، اینک ظلمت شب عالم را فراگرفته، آن را غنیمت دانسته هر یک به طرفی بروید.و لیأخذ کل رجل منکم بید رجل من أهل بیتی و تفرقوا فی سواد هذا اللیل، و ذرونی و هؤلاء القوم، فانهم لا یریدون غیری؛و هر یک از شما دست یکی از اهل بیت مظلوم مرا بگیرید و در این ظلمت شب بروید و مرا بگذارید با این گروه ستمکاری که آنان همه به جهت کشتن من جمع شدند، چرا که آنان غیر از مرا نمی‌خواهند.

شب عاشورا و اعلام وفاداری بنی‌هاشم برای یاری امام حسین

در این هنگام برادران، فرزندان، برادرزادگانش و اولاد عبدالله بن جعفر - که خواهرزاده‌ی آن حضرت بودند - زبان معذرت گشودند. جناب عباس علیه‌السلام به سخن درآمده و دیگران از او متابعت کردند، عرض کردند:لم نفعل ذلک؟ لنبقی بعدک؟ لا أرانا الله ذلک أبدا؛دست از یاری تو برداریم که بعد از تو زنده باشیم، خدا هرگز نخواهد که بعد از تو زنده باشیم، زندگی دنیا بی‌تو به کار نمی‌آید.آن حضرت فرمود:یا بنی عقیل! حسبکم من القتل بمسلم، فاذهبوا أنتم فقد أذنت لکم؛ای اولاد عقیل! شهادت مسلم برای شما بس است، برگردید، من شما را اذن می‌دهم، بروید.آنان جواب گفتند - و به روایت ابن بابویه: عبدالله بن مسلم در جواب گفت -: [صفحه ۲۳۳] آیا مردم چه می‌گویند که ما بزرگ و آقای خود و بنی‌عم خود را که بهترین بنی‌اعمام‌اند، تنها واگذاریم و حتی تیری با ایشان نیندازیم و شمشیر و نیزه بکار نبریم و ندانیم چه بر سر ایشان آمد. به خدا! هرگز چنین نکنیم. و لکن جان، مال و عیال خود را فدای تو خواهیم کرد، تا هر چه بر سر تو آید بر سر ما نیز آید؛ «فقبح الله العیش بعدک».

شب عاشورا و اعلام حمایت یاران امام حسین

آنگاه مسلم بن عوسجه برخاست و گفت:«أنحن نخلیک و ننصرف عنک؟ و قد أحاط بک هذا العدو...»؛آیا ما دست از تو برداریم و برویم و تو را در میان این گروه خون‌خوار بگذاریم؟ نه به خدا! هرگز خدا مرا بر این حال نبیند.به خدا قسم! دست از یاری تو بر نمی‌داریم تا نیزه‌ی خود را به سینه‌ی دشمن فروبریم و تا قائمه‌ی شمشیر در دست من است با دشمنان تو جنگ می‌کنم و اگر سلاحی نیابم هر آینه - به خدا قسم! - با سنگ صحرا با آنان جهاد خواهم کرد، تا خداوند جلیل بداند که حفظ الغیب پیغمبر او را کردیم و از تو جدا نمی‌شویم، تا جان خود را در برابر تو فدا کنیم.أما والله! لو علمت أنی اقتل احیی ثم احرق ثم اذری و یفعل ذلک بی سبعین مرة ما فارقتک؛اگر بدانم که کشته می‌شوم و زنده می‌شوم پس مرا می‌سوزانند و خاکستر مرا به باد می‌دهند و این عمل را هفتاد مرتبه انجام می‌دهند، از تو جدا نمی‌شوم.فکیف و انما هی قتلة واحدة؛پس چگونه دست از تو بردارم و حال آن که یک کشته شدن است و بعد از آن سعادتی است ابدی که منقضی نمی‌شود.آنگاه زهیر بن قین برخاست و گفت:اگر دنیا همیشه از برای ما باقی باشد کشته شدن در راه تو را به بقای اختیار می‌کنیم، چگونه دست از تو برداریم و حال آن که زندگی دار فانی چند روزی بیش [صفحه ۲۳۴] نیست؟!والله! یابن رسول‌الله! لوددت أنی قتلت ثم نشرت [ثم قتلت حتی اقتل هکذا] ألف مرة، و أن الله یدفع بذلک

القتل عن نفسک و عن [أنفس] هؤلاء الفتیان من اخوتک و أهل بیتک؛به خدا قسم! دوست می‌داشتم که من کشته شوم و زنده شوم، و هزار بار کشته شوم و خدا با این کشته شدن من، از تو و اهل بیت تو، ظلم و قتل را دفع نماید.سپس بریر بن خضیر همدانی برخاست و گفت:یابن رسول‌الله! خدا بر ما منت نهاده که در پیش روی تو جهاد کنیم و اعضای ما پاره پاره شود تا جد بزرگوارت در قیامت شفیع ما باشد.و بالجمله، هر یک از آن سعادتمندان سخنان صدق و دوستی خود را بیان فرمودند. [۲۶۲] .بنا به روایت سید ابن طاووس رحمه‌الله:در این هنگام که اصحاب امام حسین علیه‌السلام اعلام وفاداری می‌نمودند به محمد بن بشر حضرمی خبر رسید که پسر او را در یکی از سرحدهای ری اسیر کردند. او اظهار رضا کرد، و لکن گفت: نمی‌خواستم که او را اسیر کنند و من زنده باشم.چون سیدالشهداء علیه‌السلام این سخن را شنید به او فرمودند:خدا تو را رحمت کند! بیعت را از گردن تو برداشتم، برو و فرزند خود را از اسارت آزاد کن و او را از دست کفار رها نما.آن سعادتمند گفت: «أکلتنی السباع حیا لو فارقتک»؛ درنده‌ها مرا زنده زنده پاره پاره کنند، اگر دست از تو بردارم.پس آن حضرت پنج جامه‌ی قیمتی به او دادند، که هزار دینار ارزش داشت و فرمودند: این‌ها را به این پسر خودت بده که برادرش را با آنها آزاد نماید. [۲۶۳] .و بنا به چند روایت: آن سید انس و جان، قوت ایمان و یقین آن سعادتمندان را [صفحه ۲۳۵] که از همه‌ی عالمیان ممتاز بودند مشاهده فرمودند، منازلشان را نشان داد، شوق و ذوق ایشان به نوشیدن باده‌ی شهادت، از جام سعادت زیاد گردید.

شب عاشورا، به روایت امام سجاد

و به روایت شیخ مفید رحمه‌الله:از سیدالساجدین علیه‌السلام مروی است که حضرت امام حسین علیه‌السلام در آن شب امر فرمود خیمه‌های حرم محترم را نزدیک یکدیگر زدند، طناب‌های آنها را از یکدیگر بیرون برند تا راه تردد مسدود گردد و بر دور آنها خندقی حفر نموده تا از هیزم پر کنند.و به فرزند مظلومش علی اکبر علیه‌السلام امر فرمود که با جمعی به سوی فرات رفته مشکی چند آب بیاورند.آن والا مقام با بیست سوار و بیست پیاده به سوی فرات رفتند و با نهایت خوف، چند مشکی آب آوردند.حضرت فرمود: از این آب بیاشامید که آخرین توشه‌ی شماست و غسل کنید و جامه‌های خود را بشویید که کفن شما خواهد بود. [۲۶۴] .آه! آه! چه گویم؟ آن جامه‌هایی که پوشیده بودند و به جای کفن‌های خود اختیار فرموده بودند؛ در روز عاشورا با این که از چوب و نی و شمشیر و ناوک تیر، پاره پاره شده و به خون و خاک آغشته شده بودند، آنها را نیز از آن شهیدان مضایقه کردند و از بدن پاره پاره‌ی ایشان کندند و آن ابدان لطیفه و اجساد شریفه را عریان و برهنه بر روی خاک انداختند، تا از شدت حرارت آفتاب پژمرده گردیدند.بأبی الجسوم العاریات علی الثری ما سترها الا مثار غبارپدر و مادرم به فدای آن بدن‌های برهنه‌ای باد که بر زمین افتاده بودند و برای آنها جز غبار و خاک، ساتری نبود.بأبی الجسوم الضایعات وحیدهٔ ما انسها الا وحوش قفار [صفحه ۲۳۶] پدر و مادرم به فدای آن بدن‌های شریفه‌ای که آنها را ضایع کرده و تنها گذارده بودند و انیسی برای آنان جز وحشیان صحرا نبود.

شب عاشورا، و سعادت یافتن افرادی از دشمن

آه! در آن شب، اصحاب آن حضرت همگی در خیمه‌های خود مشغول عبادت بودند. صدای عبادت و تلاوت از لشکر سعادت اثر آن سرور مثل صدای زنبور عسل بلند بود، گروهی از لشکر مخالف متنبه شدند که با این گروه، چگونه جنگ کنیم؟بنا به روایت ابن طاووس رحمه‌الله: سی و دو نفر از لشکر مخالف به لشکر آن حضرت ملحق شدند و سعادت ملازمت اختیار کردند. [۲۶۵] .

شب عاشورا، شب عبادت و مناجات

امام حسین علیه‌السلام به خیمه‌ی خود رفته، مستغرق دریای عبادت گردید، گاهی در رکوع و سجود، گاهی در مناجات با معبود،

گاهی در تضرع و دعا، گاهی در تلاوت و بکا، گاهی مشغول در تهیه‌ی اسباب حرب و گاهی در غم‌خواری اطفال بی‌گناه بود.اهل بیت آن حضرت، زنان، دختران و خواهران از اضطراب و تشویش نمی‌آسودند. گاهی بر غریبی و مظلومی آقای خود می‌گریستند و گاهی در فکر حالت اسیری و دستگیری خود بودند. والله! شبی بر ایشان گذشت که بر کسی نگذشت.لا- أقمرت ليلة صارت صبيحتها بدور آل رسول‌الله فی خسف‌خدا نورانی نکند! شبی را که در روز آن، ماه‌های فلک عصمت و جلالت منخسف و بی‌نور شدند.لا أشرقت شمس يوم صار فی غده شموس آل رسول‌الله فی کسف [صفحه ۲۳۷] خدا روشنی ندهد! آفتاب آن روزی را که در صبح آن، آفتاب‌های فلک رفعت و جلالت از ضرب نیزه و شمشیر مخالفان بر زمین افتاده منکسف و بی‌نور گردید.

شب عاشورا، آخرین شب زندگانی امام حسین

سیدالساجدین علیه‌السلام می‌فرماید:در آن شب، مرض بر من مستولی شده بود، عمه‌ام زینب علیهاالسلام مشغول پرستاری از من بود، پدرم در خیمه‌ی دیگری بود، غلامی از آزاد کرده‌های ابوذر [۲۶۶] در خدمت آن حضرت بود و ایشان شمشیر خودشان را در دست داشت و آن را اصلاح می‌نمود، [۲۶۷] آن حضرت در مقام یأس و ناامیدی از دنیای غدار و شوق لقای پروردگار حی این اشعار را می‌خواند:يا دهر اف لک من خليل کم لک بالاشراق والأصيل‌من صاحب و طالب [۲۶۸] قتيل والدهر لا يقنع بالبديل‌و انما الأمر الی الجليل و کل حی سالک سبيل‌ای روزگار ناپایدار! اف بر تو باد که هرگز به هیچ دوست و یار وفا نکردی.چه بسیار صاحب در شهر و دیار که به قتل رساندی و از هیچ کس به بدل راضی نشدی.و بازگشت همه به سوی خداوند جلیل است و هر ذی حیاتی لابد طریقی که من آن را سلوک می‌نمایم، سلوک خواهد کرد.حضرت این اشعار را دو - یا سه مرتبه - تکرار نمود، تا این که مراد آن بزرگوار را فهمیدم و دانستم که به مرگ خود یقین کرده و از زندگانی دنیا مأیوس شده است.در این هنگام، گریه بر من غلبه کرده و گلویم را فشرد و لکن خود را نگهداری می‌کردم که مبادا زنان و دختران بی‌تابی کنند، و لکن دانستیم که بلا نازل شده است.ولی وقتی عمه‌ام زینب خاتون علیهاالسلام این اشعار را شنید و چون زنان را جزع و [صفحه ۲۳۸] اضطرابی است که تحمل ندارند، بی‌تاب شد و برخاست و با پای برهنه که از اضطراب جامه بر زمین می‌کشید به خیمه‌ی آن امام مظلوم رفت و شیون زد و گفت:واثكلاه! ليت الموت أعدمنی الحياة، [اليوم] ماتت امی فاطمة علیهاالسلام، و أبی علی علیه‌السلام، و أخی الحسن علیه‌السلام، يا خليفة الماضی! و يا ثمال الباقی؛ای برادر! کاش مرده بودم و این حالت را از تو نمی‌دیدم، [امروز] پدرم، مادرم، برادرم حسن علیهم‌السلام از دنیا رفتند. ای یادگار رفتگان و پشت و پناه بازماندگان.آن حضرت نظر به خواهرش کرد و دیدگان حق بینش پر از اشک شد و فرمود:«يا اختاه! لا يذهبن حلمک الشيطان»؛ای خواهر نیک اختر! حلم و بردباری را پیشه کن و شیطان را بر خود راه مده که تو را حصار حلم و صبر بیرون کند و در وادی جزع و اضطراب اندازد.[در این هنگام، اشک در دیدگان امام حسین علیه‌السلام حلقه زد و فرمود:] ای خواهر! «لو ترک القطاء [۲۶۹] لنام»؛اگر مرا می‌گذاشتند خود را به مهلکه نمی‌افکندم. [۲۷۰] .حضرت زینب علیهاالسلام گفت:«[يا ويلتاه!] أفتغتصب نفسک اغتصابا، فذلک أقرح لقلبی، و أشد علی نفسی»؟آیا به جبر و تعدی به این مبتلا شده و راه چاره از تو منقطع گشته و به ضرورت، شربت ناگوار مرگ را باید بنوشی؟ این بر من سخت‌تر و دل را از [صفحه ۲۳۹] همه بیشتر مجروح می‌گرداند.آنگاه سیلی بر روی خود زد و مقنعه از سر کشید و جامه‌ی صبر را چاک زد و بی‌هوش بر زمین افتاد. آن حضرت بر سر بالین آن دل سوخته‌ی وادی الم آمده و آب بر رخسار او زد، به هوش آمد و گفت:يا اختاه! اتقی الله و تعزی بعزاء الله، و اعلمی أن أهل الأرض يموتون، و أهل السماء لا يبقون...»ای خواهر نیک سیر! از خدا بترس و به قضای خدا راضی شو، بدان که همه‌ی اهل زمین، شربت ناگوار مرگ را می‌نوشند و اهل آسمان‌ها باقی نمی‌مانند و بجز ذات مقدس الهی همه چیز در معرض زوال و فناء است.پدرم، مادرم و برادرم، همه از من بهتر بودند، شهید شدند و رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم که اشرف خلایق بود، از دنیا رفت.امام حسین علیه‌السلام او را بسیار نوازش و موعظه فرمود و تسلی داد. آنگاه

فرمود:تو را قسم می‌دهم ای خواهر! هنگامی که مرا کشتند صورت مخراش و جامه چاک مکن و واویلاه و اثبوراه مگو.و از این قبیل وعظ می‌فرمود، پس او را آورد تا در نزد من نشانید و به سوی اصحاب خود رفت و ایشان را امری چند کرده به خیمه‌ی خود رفت. [۲۷۱] .از بعضی از اخبار مستفاد می‌شود که در آن شب، آن جناب، چشم‌های مبارکش به خواب نرفت و پیوسته مشغول تضرع و دعا و نماز و استغفار و عبادت خداوند بود.و همچنین اصحاب آن جناب نیز نخوابیدند، گاهی مظلومی آن حضرت و اهل بیت آن حضرت را می‌دیدند و راه چاره را مسدود می‌یافتند در غم و اندوه بودند، و گاهی به شوق لقای پروردگار و شوق مقامات سید ابرار را به نظر [صفحه ۲۴۰] می‌آوردند و بی‌آرام می‌شدند. [۲۷۲] .

سحر عاشورا، و رؤیای امام حسین

بلی، در وقت سحر، آن سرکرده‌ی سالکان طریق حق‌پرستی را لحظه‌ای خواب ربود، آشفته از خواب بیدار شد و فرمود: ای خواهر! می‌دانید که در خواب چه دیدم؟گفتند: یابن رسول‌الله! آنچه در خواب دیده‌ای، بیان فرما.فرمود:رأیت کأن کلابا قد شدت علی لتنهشنی؛در خواب دیدم که سگان وادی ضلالت بر من حمله می‌کردند که مرا پاره پاره کنند.و فیها کلب أبقع، رأیته أشدها علی؛در آن میانه، سگ ابلقی بود که شدتش از همه بیشتر و به جهت هلاک من سعیش زیادتر بود، و گمان می‌کنم از این قومی که مرا شهید می‌کنند، مردی است که مبتلا- به بیماری پیش می‌باشد.بعد از آن، جد کبارم رسول مختار را دیدم که با فوجی از ارواح مقدسه به نزد من آمدند و جد بزرگوارم فرمود:یا بنی! أنت شهید آل محمد علیهم‌السلام و قد استبشر بک أهل السماوات و أهل الصفح الأعلی، فلیکن افطارک عندی اللیلهٔ، عجل و لا تؤخر...؛ای فرزند مظلوم من! تویی شهید آل محمد، اهل آسمان‌ها و متوطنان عالم بالا را بشارت به آمدن روح مقدس تو داده و همه منتظر قدوم شریف تو می‌باشند، تعجیل نما! امشب افطار نزد ما هستی و به شراب طهور افطار نما از عطش و تشنگی وارهی. [صفحه ۲۴۱] نور دیده! اینک ملکی شیشه‌ی سبزی با خود آورده تا خون تو را که از نوک سنان و شمشیر مخالفان بر زمین می‌ریزد، ضبط نماید و به ملأ اعلی برد.این است خواب من.و قد أزف الأمر و أقترب الرحیل من هذه الدنیا لا شک فی ذلک؛و کار من به آخر رسیده و زمان کوچ این عاریت‌سرا نزدیک شده و شکی در این نمی‌باشد. [۲۷۳] .آه! چون این حکایت را اصحاب آن حضرت شنیدند، نمی‌دانم چه بر ایشان روی داد؟ و چه حال بر ایشان وارد گردید، آه!أللیلهٔ الحشر؟ لا بل لیل عاشور أنفخهٔ الصور؟ لا بل نفث مصدورآیا این شب، شب قیامت است که آشوب و عزا برپاست و این غلغله و ولوله برجا است؟ نه، شب قیامت نیست؛ بلکه شب عاشورا است که روزش، بدن‌های مقربان اله را سر از تن جدا می‌کنند و لنگر آسمان و زمین را از پا درمی‌آورند و دختران فاطمه علیهاالسلام را برهنه می‌نمایند.آیا این نفخ صور اسرافیل است که زلزله در عالم امکان و شورش در کون و مکان انداخته؟ نه، نفخه‌ی صور نیست، بلکه ناله‌های عزیزان کربلا و آه‌های اسیران رنج و عنا است که آسمان و زمین را متزلزل و عالمیان را مضطرب نموده است.لیل به خسفت بدر الهدی أسفا و أصبح الدین فیه کاسف النورامشب، شبی است که بدر فلک هدایت منخسف و بی‌نور گشته و دین پیغمبر تاریک و بی‌نور گردیده است.یوم به ذهبت أبناء فاطمهٔ للبین ما بین مقتول و مأسورامشب، شبی است که در روز آن، اولاد فاطمه علیهاالسلام را به دو قسمت کردند:بعضی را طعمه‌ی شمشیر آب دار و بعضی را مثل کنیزان اسیر کرده، سوار شتر نمودند. [صفحه ۲۴۲] فأی دمع علیهم غیر منهمل؟ و أی قلب علیهم غیر مفطور؟نمی‌دانم کدام دیده است که بر ایشان نمی‌گردید؟ و کدام دل است که از این غم نمی‌شکافد؟یا وقعهٔ الطف! خلدت القلوب أسی کأنما کل یوم، یوم عاشورای واقعه‌ی کربلا! چنان در دل‌ها داغی گذاشتی که گویا همه‌ی ایام، ایام مصیبت و زمان محنت است.یا وقعهٔ الطف! هل تدرین أی فتی أوقعته رهن تعقیر و تعفیر؟ای واقعه‌ی کربلا! آیا می‌دانی که چه عالی مقامی را پاره پاره و به خاک و خون آغشته نمودی؟هذا الحسین قتیلا رهن مصرعه یبکی له کل تهلیل و تکبیراین حسین علیه‌السلام ریحانه‌ی قلب رسول و جگرگوشه بتول است که او را بر زمین انداخته و هر تهلیل و تکبیر بر او

می گریند.(انا لله و انا الیه راجعون) [۲۷۴] (و سیعلم الذین الذین ظلموا أی منقلب ینقلبون). [۲۷۵] . [صفحه ۲۴۵]

در وقایع جان سوز صبح عاشورا و پیش از ظهر و ظهر آن

اشاره

بسم الله الرحمن الرحیم‌الحمد لله الذی آتانا من رحمته کفلین، و أنعم علینا من نعمته قسمین عظیمین؛ و الصلاة و السلام علی کاشف أسرار العالمین، المقصود و بایجاد النشأتین، و المخصوص بمقام قاب قوسین، محمد سید الکونین، و شفیع المطاع فی الدارین؛و علی أهل بیته المصطفین و أوصیائه المجتبین.و لا- سیما علی قرة عینیه، و نور بصریه، الشهید المقتول، المقطوع الودجین، المحزور الوریدین، المعفر الخدین، المخضب الجبینین، المقروع بالشفتین، مقطوع الکفین، أسیر الفرفتین، غریب العراقین، المبعد عن الحرمین، الظمآن لدی النهرین، این الاذن والعین، والفضة ابن الذهبین، والکوکب ابن القمرین، والمرجان الخارج من البحرین، مولانا أبی عبدالله الحسین علیه‌السلام.و لعنة الله علی قاتلیه و ظالمیه لعنة مستمرة ما استفیدت النور من الکوکبین، و ما استقام نظام العالمین. [صفحه ۲۴۶] و بعد، فقد قال‌الله سبحانه فی کتاب العزیز:(یا أیها الذین آمنوا اتقوا الله و آمنوا برسوله یؤتکم کفلین من رحمته و یجعل لکم نورا تمشون به و یغفر لکم والله غفور رحیم). [۲۷۶] .«ای گروه مؤمنانی که ایمان آورده‌اید! تقوا و پرهیزکاری از معاصی الهی را پیشه نمایید و به رسول او ایمان آورید که خداوند به شما دو نصیب از رحمت خود عطا می‌نماید و او به جهت شما نوری را قرار می‌دهد که به آن در ظلمات راه راست یابید و شما را می‌بخشد و خدا آمرزنده و رحم‌کننده است».

اشاره‌ای به فضایل اهل بیت

بدان که «کفل»، حظ اوفر و نصیب اعظم را گویند، مراد از این دو نصیب بزرگ از رحمت، می‌توان گفت که: نعمت دنیا و آخرت است، یا خلاصی از نیران و دخول در دار جنان، چنانچه بعضی از مفسرین چنین تفسیر کرده‌اند.علی بن ابراهیم و کلینی از حضرت صادق علیه‌السلام روایت کرده‌اند که آن حضرت «کفلین» را به رحمت نخستین تفسیر کرده‌اند و نوری که به آن در ظلمات به جهت یافتن راه به جنان قرار داده به ائمه‌ی هدی علیهم‌السلام تفسیر فرموده‌اند. [۲۷۷] .در روایت دیگر: «نور» را به علی علیه‌السلام تفسیر کرده‌اند. [۲۷۸] .آری، ایشانند انوار مقدس عالم الهی که عالم را به نور خود روشن کردند و طریق نجات را از طریق ضلالت و شبهات امتیاز دادند و طریق معرفت را واضح و شیوه‌ی بندگی و خداپرستی را هویدا و لایح فرمودند.هر کس چراغ معرفتی روشن کرد از مشاغل معارف ایشان روشن کرد و هر کس لوای بندگی افراشت، از بیانات آن سفینه‌های نجات بود. آنان شموس فلک خلافت، بدور سماء هدایت، نجوم شبستان رسالت، مراکز دایره‌ی امامت و صباح [صفحه ۲۴۷] فلاح امت‌اند.و آنان لجج غامره‌ی ربانی، حجج قاطعه‌ی سبحانی، عمود فسطاط علم و عرفان و باسط بساط علم و ایقان‌اند.آنان مصابیح انوار، مفاتیح اسرار، معادن حکمت، مساکن برکت، منازل تقوی و محافل هدی، اخیار الدهر و نوامیس العصر، اعلام العباد و منار البلاد، مصابیح الظلام، مفاتیح الکلام و دعائم الاسلام‌اند.آنان نهنگ دریای معرفت الهی، واقف اسرار کماهی، اسود عراین فتوت و جواهر معادن مروت، «ائمة من الله یهدون و به یعدلون» هستند.از حضرت امام رضا علیه‌السلام روایت شده که در حدیث طویلی می‌فرماید:نحن نور لمن تبعنا و هدی لمن اهتدی بنا و من لم یکن منا فلیس من الاسلام فی شیء؛ماییم نور روشنی‌دهنده به جهت کسی که از ما پیروی نماید و راه نشان دهنده برای کسی که به وسیله‌ی ما هدایت یابد و کسی که از ما نیست نصیبی از اسلام در او نیست.بنا فتح الله و بنا ختم، و بنا أطعمکم و بنا عشب الأرض، و بنا یمسک السماوات والأرض أن تزولا و بنا ینزل الغیث من السماء؛خداوند به ما ابتدا کرد و به ما ختم می‌نماید، و به واسطه‌ی ما گیاه از زمین می‌روید و به برکت ما، آسمان و زمین را نگاه می‌دارد و به جهت ما بارش از آسمان

می‌ریزد و به واسطه‌ی ما، شما را در دریاها از غرق شدن نگاه می‌دارد و در صحراها از فرورفتن در زمین، بازمی‌دارد و شما را به دوستی ما در حیات و مرگ و در قبرهای شما و به هنگام برخاستن از قبر و در صراط و میزان و در وقت داخل شدن در بهشت، منتفع می‌نماید.مثلنا فی کتاب الله مثل المشکاة، و المشکاة فی القندیل نور علی نور؛ماییم که خدا او را در قرآن به چراغ بسیار نوردهنده تشبیه کرده که قندیلی بسیار روشنی دهنده است «فالمصباح» محمد صلی الله علیه و آله و سلم و «نور علی نور» علی و فاطمه علیهماالسلام. [صفحه ۲۴۸] (یهدی الله لنوره من یشاء) یهدی الله لولایتنا من یشاء؛هر که را خدا بخواهد به نور ولایت ما هدایت می‌نماید و کسی که ما را دوست دارد، سزاوار است که خدا او را با روی نورانی مبعوث نماید.فنحن النجباء و نحن النقباء و نحن النور والضیاء. [۲۷۹] .و بر این منوال است آنچه وارد شده در تفسیر آیه‌ی کریمه‌ی:(الله ولی الذین آمنوا یخرجهم من الظمات الی النور والذین کفروا أولیائهم الطاغوت یخرجونهم من النور الی الظلمات). [۲۸۰] .که «ظلمات» را به ولایت ائمه‌ی جور و «نور» را به اسلام و ولایت ائمه‌ی دین تفسیر کرده‌اند. [۲۸۱] .کلینی از ابی خالد کابلی روایت کرده که گوید: از حضرت باقر علیه‌السلام از تفسیر این آیه (فآمنوا بالله و رسوله و النور الذی أنزلنا) [۲۸۲] پرسیدم.حضرت باقر علیه‌السلام فرمودند:ای ابوخالد! به خدا قسم! نوری که خدا به ایمان آوردن آن امر فرموده، ائمه از آل محمد علیهم‌السلام تا روز قیامت هستند.به خدا قسم! آنانند همان نوری که نازل شد. به خدا قسم! آنانند «نور الله فی السماوات و الأرض».والله! یا أبا خالد! لنور الامام فی قلوب المؤمنین أنور من الشمس المضیئة بالنهار؛ [۲۸۳] .ای ابا خالد! به خدا قسم! نور امام در دل‌های مؤمنین روشن‌تر از آفتاب تابان روز است. به خدا قسم! ایشان دل‌های مؤمنین را نورانی می‌کنند و نور ایشان را از هر که می‌خواهد، محجوب می‌نماید. [صفحه ۲۴۹] بدان که اطلاق نور بر آن انوار مقدس من جانب الحقیقه می‌باشد، چنانچه از این حدیث و کثیری از اخبار بر می‌آید که ذکر آنها موجب تطویل است، زیرا که ایشان انوار مقدس الهی‌اند که مستور به جلابیب ابدان شده‌اند و شعاع انوار ایشان در دل‌های مؤمنین تابیده و اگر حجاب برداشته شود خلایق متحیر از نور ایشان می‌مانند، چنان که ملائکه در ابتدای امر متحیر شدند.چنانچه شیخ صدوق - علیه الرحمه - در «اکمال الدین»، «علل الشرایع» و «عیون اخبار الرضا علیه‌السلام» روایت می‌فرماید که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند:خداوند خلقی را افضل از من و گرامی‌تر از من خلق نکرد.حضرت امیرالمؤمنین علیه‌السلام می‌فرماید: پرسیدم تو افضلی یا جبرئیل؟ فرمودند: یا علی! خداوند، پیغمبران را بر ملائکه مقربین تفضیل داده و مرا بر همه‌ی انبیا تفضیل داده و این فضیلت و برتری بعد از من، برای تو و ائمه‌ی بعد از توست.«و ان الملائکة لخدامنا و خدام محبینا»؛به راستی که ملائکه، خدمتگزاران ما و دوستان ما می‌باشند.یا علی! حاملان عرش و ملائکه‌ای که در اطراف آن می‌باشند به جهت کسانی که ولایت ما را قبول کردند، استغفار می‌نمایند.یا علی! اگر ما نبودیم هر آینه آدم و حوا، آسمان و زمین، بهشت و آتش خلق نمی‌شد، پس چگونه ما افضل از ملائکه نیستیم و حال آن که ما ایشان را به معرفت الهی و تسبیح، تقدیس و تهلیل و تسبیح، تقدیس و تهلیل او سبقت گرفتیم، زیرا که اولین چیزی را که خدا خلق کرد، ارواح ما بود. پس ما به تمجید و توحید الهی ناطق شدیم، چون ملائکه ارواح ما را یک نور دیدند، امر ما را عظیم شمردند، پس خدا را تسبیح کردند.وقتی که ملائکه عظمت و شأن ما را دیدند که ما معبود خود را تهلیل کردیم تا ملائکه بدانند که ما بنده و مخلوق خداییم و خدایی که سزاوار پرستش باشد بجز او نیست، پس ایشان نیز به یگانگی خدا اقرار کردند. [صفحه ۲۵۰] پس چون بزرگی محل ما را دیدند، به تکبیر او مشغول شدیم، تا بدانند که محل و شأن او بزرگ‌تر از آن است که محل کسی بتواند به آن برسد.چون آنچه را خدا به ما انعام کرده از وجوب اطاعت ما را مشاهده کردند، ما خدا را حمد کردیم تا بدانند که محل و شأن او بزرگتر از آن است که محل کسی به آن برسد.و چون آنچه را خدا به ما انعام کرده از وجوب اطاعت ما مشاهده کردند، ما خدا را حمد کردیم تا بدانند آنچه، خدا از ما از حمد بر نعمت‌های عظیمه‌ی او داده، سزاوار است پس ایشان نیز حمد کردند. پس به واسطه‌ی ما به سوی معرفت خدا و تسبیح، تهلیل، تحمید و تمجید او هدایت یافتند.پس چون آدم را خلق کرد ما را در صلب او قرار داد و به ملائکه امر فرمود که به جهت تعظیم ما، به آدم سجده کنند.پس چگونه ما افضل از ملائکه

نیستیم؟و هنگامی که به معراج رفتم، چون به آسمان رسیدم، جبرئیل اذان و اقامه گفت و به من گفت: پیش بایست که تویی مقتدا.گفتم: آیا بر تو مقدم شوم؟گفت: بلی، زیرا که خدا، پیغمبران را بر ملائکه و تو را بر همه‌ی انبیا، برتری داده.من مقدم شدم و نماز گزاردم، «و لا فخر»؛ و در این فخری نیست.چون به حجب نور رسیدم، جبرئیل ایستاد و گفت: برو.گفتم: آیا در چنین موضعی از من جدا می‌شوی؟گفت: این، منتهای مقام قرب من است، اگر از اینجا تجاوز کنم، پرهایم می‌سوزد.پس مرا وارد آن نور نمودند آن قدر که خدا می‌خواست.پس ندایی آمد که: یا محمد! [صفحه ۲۵۱] من عرض کردم: «لبیک یا ربی! و سعدیک تبارکت و تعالیت».ندا آمد: تویی بنده‌ی ما و منم پروردگار تو، مرا پرستش کن و بر من توکل نما، به راستی که تویی نور در میان بندگان من و رسول من و حجت من، به جهت تو و تابعان تو بهشت را خلق کردم و به جهت مخالفان تو آتش را خلق کردم و کرامت خود را برای اوصیای تو قرار دادم و ثواب خود را برای شیعیان ایشان، لازم کردم.من عرض کردم: خداوندا! اوصیای من کیانند؟ندا آمد: یا محمد! أوصیاؤک المکتوبون علی ساق العرش؛اوصیای تو آن کسانی می‌باشند که اسامی آنها بر ساق عرش مکتوب است.پس نظر کردم بر ساق عرش، دوازده نور دیدم و در هر نوری به خط سبز اسم وصیی از اوصیای من در آن نوشته شده بود که اولین ایشان، من عرض کردم: پروردگارا! ایشان اوصیای من هستند؟ندا آمد: ایشان ولی من، اوصیای من و حجت‌های من بعد از تو بر خلق هستند و ایشان اوصیا و خلفای تو بعد از توأند، به عزت و جلالم! دین خود را به وسیله‌ی ایشان ظاهر می‌کنم و به وسیله‌ی آنها کلمه‌ی خود را بلند می‌کنم و به وسیله‌ی آخرین ایشان زمین را از دشمن خود پاک می‌گردانم. [۲۸۴] .مؤلف گوید: از این حدیث و غیر آن، دانسته می‌شود که ایشان، نور واقعی هستند که به لباس این صورت‌ها متلبس می‌باشند.ممکن است که مراد از این که حق تعالی فرمود:(و یجعل لکم نوراتمشون به) [۲۸۵] . [صفحه ۲۵۲] به اعتبار این باشد که ایشان،هادیان راه نجات و دلیلان طریق خدا پرستی‌اند، همچنان که به نور ظاهری از تاریکی خلاص می‌شوند؛ همچنین به دلالات ایشان از ظلمات واقعی نجات یافته به مقصود اصلی می‌رسند.و این معنی، خود ظاهر است؛ زیرا هر کس که طریق معرفت را شناخت از بیانات ایشان شناخت و هر کس که راه به سوی بندگی خدا یافت از اقوال و افعال ایشان یافت.چناچه شیخ صدوق - علیه الرحمه - در «توحید» به سند خود، از حضرت صادق علیه‌السلام روایت کرده که می‌فرماید:«.... نحن العاملون بأمره، والداعون الی سبیله، بنا عرف الله، و بنا عبدالله، نحن الأدلاء علی الله، ولولانا ما عبدالله»؛ [۲۸۶] .ماییم عمل کنندگان به امر خدا، ماییم خوانندگان خلق به سوی خدا، خدا به وسیله‌ی ما، شناخته شد و به واسطه‌ی ما، او را پرستش کردند، ماییم راهنمایان به سوی خدا، و اگر ما نبودیم کسی خدا را پرستش نمی‌کرد.همان گونه که از این حدیث و احادیث دیگر ظاهر می‌شود: هر کس در عالم راهی به سوی معرفت الهی برد به واسطه‌ی ایشان برد.چنانچه شیخ صدوق رحمه‌الله از جابر بن عبدالله روایت کرده که گوید: از پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم شنیدم که فرمود:خداوند متعال، من، علی، فاطمه، حسنین و ائمه‌ی هدی علیهم‌السلام را از نور خود خلق کرده، پس شیعیان ما را از نور ما خلق کرد، آنگاه ما تسبیح خدا کردیم، پس ایشان نیز تسبیح خدا کردند، ما خدا را تقدیس کردیم و ایشان نیز خدا را تقدیس کردند، ما تهلیل و تمجید کردیم، ایشان نیز تهلیل و تمجید کردند، ما اقرار به وحدانیت او نمودیم و ایشان نیز اقرار کردند.آنگاه آسمان‌ها، زمین‌ها و ملائکه را خلق فرمود، پس ملائکه صد سال مکث کردند و تسبیح، تقدیس و تمجید را نمی‌شناختند. پس ما [صفحه ۲۵۳] خدا را تسبیح کردیم و شیعیان ما نیز، تسبیح خدا گفتند. پس ملائکه نیز به یگانگی اقرار کردند. ملائکه، قبل از تسبیح و تقدیس ما و شیعیان ما، تسبیح نمی‌دانستند.فنحن الموحدون حیث لا موحد غیرنا...؛پس ماییم که خدا را به یگانگی پرستش می‌نمودیم در حالتی که کسی بجز از ما موحد نبود... [۲۸۷] .

اشاره‌ای به فضایل امام حسن و امام حسین

اما آن که حسنین علیهماالسلام دو کفل رحمت و دو نصیب عظیم از کرامت الهی می‌باشند؛ ظاهر است، زیرا که آنها سبب نزول

رحمت‌های الهی و دو منبع کرامت و دو وسیله‌ی عظیم به سوی رحمت هستند.چنانچه از ابن عباس روایت شده که پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم در مورد حسنین علیهماالسلام فرمودند:«من أحبهما کان معی فی الجنهٔ و من أبغضهما کان فی النار»؛کسی که آنها را دوست بدارد در بهشت با من می‌باشد، و کسی که آنها را دشمن بدارد، جایگاه او در آتش است. [۲۸۸] .و به طریق مخالفان، از ابی‌هریره روایت شده که گوید:روزی پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم به سوی ما بیرون آمد در حالی که حسن علیه‌السلام را به دوش راست و حسین علیه‌السلام را به دوش چپ سوار کرده بود، گاهی این را می‌بوسید و گاهی آن را.وقتی نزد ما رسید، مردی پرسید: تو آنها را دوست می‌داری؟فرمودند:«من أحبهما فقد أحبنی»؛ کسی که ایشان را دوست بدارد، مرا دوست داشته است. [۲۸۹] . [صفحه ۲۵۴] و از پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم روایت کرده که فرمودند:بی انذرتم [و] بعلی [بن أبی طالب] اهتدیتم [و قرء: (انما أنت منذر و لکل قوم‌هاد)]؛ [۲۹۰] .به واسطه‌ی من از عذاب خدا ترسانیده شدید و به واسطه‌ی علی [بن أبی‌طالب] علیه‌السلام هدایت یافتید [و این آیه را قرائت فرمود که: «همانا تو بیم‌دهنده‌ای و برای هر گروهی هدایتگری است»].و بالحسن اعطیتم الاحسان وبالحسین تسعدون و به تشقون؛ [۲۹۱] .احسان‌های الهی به واسطه‌ی حسن علیه‌السلام به شما می‌رسد، و به واسطه‌ی حسین علیه‌السلام سعید و شقی می‌شوید.ألا و انما الحسین [۲۹۲] باب من أبواب الجنهٔ، من عانده حرم الله علیه رائحهٔ الجنهٔ؛ [۲۹۳] .آگاه باشید! حسین، دری از درهای بزرگ بهشت است، [هر کس با او دشمنی نماید، خداوند بوی بهشت را بر وی حرام می‌کند].اگر تأمل کنی، می‌فهمی که اکثر خلق از این در، داخل بهشت می‌شوند. ببین هر روز چه قدر به وسیله‌ی آن بزرگوار مستحق بهشت می‌شوند، یا به جهت زیارت، یا به جهت گریه‌ی بر او، یا به جهت اعانت بر گریه کنندگان، یا به جهت اقامه‌ی عزای او، یا به جهت امور دیگری که مرجع و بازگشتش به سوی اوست.

زیارت امام حسین و شمه‌ای از پاداش آن

آری، زیارت او را قدر ندانسته و گریه بر او را مرتبه نشناخته‌ای، اینک مستمع باش و گوش کن تا فی الجمله قدر آن را بشنوی!از حضرت صادق علیه‌السلام روایت شده که فرمود: [صفحه ۲۵۵] چون شخصی به جهت زیارت سیدالشهداء علیه‌السلام بیرون رود، اولین قدمی که بر می‌دارد خدا گناهان او را می‌آمرزد. پس پیوسته او را مقدس و مطهر می‌گرداند تا نزد ضریح آن حضرت برود، پس حق تعالی با او مناجات می‌فرماید که:ای بنده! سؤال کن تا من عطا کنم، دعا کن تا من مستجاب نمایم، طلب نما تا عطا کنم و حاجتی طلب تا برآورم.و بر خداوند لازم است که آنچه وعده کرده، وفا نماید. [۲۹۴] .و در «کشف الغمه» روایت کرده:روزی پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم نشسته بودند و حضرت امیر، فاطمه وحسنین علیهم‌السلام در خدمت آن فخر کاینات حاضر بودند، حضرت فرمودند:«یا أهل بیتی! کیف لی بکم اذا کنتم صرعی و قبورکم شتی؟»ای خاصان من! و ای اهل بیت من! چگونه خواهد بود بر من زمانی که شما از دنیا رفته باشید و قبرهای شما از یکدیگر دور افتاده باشد؟امام حسین علیه‌السلام که از همه کوچکتر بود، عرض کرد:«أنموت موتا أو نقتل قتلا؟»؛ آیا به مرگ خود می‌میریم یا ما را می‌کشند؟حضرت فرمودند:«یا بنی! تقتل ظلما و عدوانا، و یقتل أخوک ظلما و عدوانا، و تشرد ذراریکم شرقا و غربا»؛ای فرزندم! تو را از روی ظلم و عداوت می‌کشند و برادر تو را از روی ظلم و عدوان شهید می‌کنند و اولاد شما را متفرق می‌نمایند.عرض کرد: چه کسانی ما را می‌کشند؟فرمود: گروهی از اشرار خلق.گفت: آیا بعد از کتن ما، کسی ما را زیارت می‌کند؟ [صفحه ۲۵۶] رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:بلی، گروهی از امت من قبرهای شما را به جهت نیکی به من، زیارت می‌کنند و بر شما گریه می‌کنند، و بر مصیبت شما ندبه و نوحه می‌نمایند.پس چون روز قیامت شود، من به موقف حساب می‌آیم و از دست آن گروه می‌گیرم و ایشان را از هول‌ها و شدایید قیامت، خلاص می‌کنم. [۲۹۵] .ابن قولویه به سند خود از محمد بن مسلم روایت می‌کند که او گوید: حضرت باقر علیه‌السلام فرمود:«لو یعلم الناس ما فی زیارهٔ الحسین علیه‌السلام من الفضل لماتوا شوقا و تقطعت أنفسهم علیه حسرات»؛اگر مردم

فضیلت زیارت امام حسین علیه‌السلام را می‌دانستند، هر آینه از اشتیاق می‌مردند و از حسرت، جان‌هایشان پاره پاره می‌شد.عرض کردم: چه فضیلت دارد؟فرمود:کسی که از روی شوق به زیارت آن حضرت برود، برای او ثواب هزار حج و عمره‌ی مقبوله و ثواب هزار شهید از شهدای بدر و هزار روزه‌دار و هزار صدقه‌ی مقبوله و هزار بنده‌ای که در راه خدا آزاد کرده باشد، نوشته می‌شود.او در آن سال از هر آفتی محفوظ می‌باشد که آسان‌ترین آنها از شر شیطان است، و بر او ملکی موکل شود که او را از شش جهت محافظت فرماید.و اگر در آن سال بمیرد ملائکه به جهت غسل، کفن و دفن او حاضر [صفحه ۲۵۷] می‌شوند و او را با استغفار تا قبر مشایعت می‌کنند و قبر او را تا مد بصر وسعت دهند، و او را از فشار قبر و هول منکر و نکیر ایمن گردانند، و دری از بهشت بر روی او می‌گشایند، و نامه‌اش را به دست راست او دهند، و در قیامت او را نوری باشد که میان مشرق و مغرب را روشن نماید و منادی ندا کند که:«هذا من زوار الحسین بن علی علیهماالسلام شوقا الیه».پس در آن روز کسی نمی‌ماند مگر آن که آرزو می‌کند که: ای کاش! از زیارت‌کنندگان امام حسین علیه‌السلام بود. [۲۹۶] .و به سند معتبر از داوود بن فرقد روایت شده که می‌گوید: حضرت صادق علیه‌السلام فرمودند:کسی که هر جمعه قبر امام حسین علیه‌السلام را زیارت کند، البته آمرزیده می‌شود و از دنیا نمی‌رود و حال آن که حسرتی در دل او باشد و در بهشت با امام حسین علیه‌السلام ساکن می‌شود.آنگاه فرمود:ای داوود! کیست که همسایگی حسین علیه‌السلام را در بهشت نمی‌خواهد؟گفتم: کسی که رستگار نیست. [۲۹۷] .دعبل بن علی بن محمد خزاعی می‌گوید:چون از خدمت علی بن موسی الرضا علیه‌السلام از خراسان برگشتم، وارد ری شدم، شبی از شب‌ها در حجره نشسته بودم و قصیده‌ی معروفه‌ی خود را می‌گفتم و در آن تأمل می‌کردم، مدتی از شب گذشت، ناگاه دیدم کسی در را می‌کوبد.گفتم: کیستی؟گفت: برادر تو. [صفحه ۲۵۸] در را گشودم، شخص مهیبی داخل شد، من از دیدن او بر خود لرزیدم، حالم متغیر شد به نحوی که چیزی نفهمیدم. او در گوشه‌ای نشست و گفت: مترس که من برادر تو از جن هستم، شبی که تو متولد شده‌ای من هم متولد شدم و با تو بزرگ شده‌ام و الحال آمده‌ام که حدیثی به جهت تو نقل کنم که باعث خوشحالی، زیادت بصیرت و قوت نفس تو شود.می‌گوید: از این کلام به خود آمدم.آنگاه گفت: ای دعبل! بدان که بغض و عداوت من به علی علیه‌السلام از همه کس بیشتر بود، وقتی با جمعی از سرکشان جن بیرون رفتیم، شبی از شب‌ها از کنار جماعتی عبور کردیم که به زیارت قبر حسین علیه‌السلام آمده بودند. از عداوتی که داشتم خواستم به ایشان اذیت رسانم، ناگاه دیدم که ملکی چند بر ایشان موکلند که ایشان را محافظت می‌نمایند و ملائکه‌ای چند بر ایشان موکلند که ایشان را از جانوران زمین حفظ می‌کنند.چون این امر را دیدم، گویا در خواب بودم، بیدار شدم و یافتم که این از عنایت الهی نسبت به ایشان است و دانستم که این به جهت شرافت مکانی است که زیارت آن را قصد کرده‌اند.پس، از عقیده‌ی خود برگشتم، توبه کردم و با آن قوم به زیارت آن حضرت مشرف شدم و با ایشان دعا کردم و در همان سال به حج رفتم و قبر پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم را زیارت کردم. در آنجا مردی را دیدم که جمعی دور او را گرفته بودند، پرسیدم: این شخص کیست؟گفتند: فرزند پیغمبر آخرالزمان، حضرت صادق علیه‌السلام است.خدمت او رفتم و سلام کردم.فرمودند: مرحبا به تو ای عراقی! یاد داری که شبی از کربلا گذشتی و از کرامت خدا نسبت به اولیای خود، دیدی؟من گفتم: الحمدلله که خدا دل مرا به نور هدایت شما روشن کرد و مرا از کسانی قرار داد که به شما چنگ زده‌اند. یابن رسول‌الله! مرا حدیثی بگو که تحفه‌ای به [صفحه ۲۵۹] جهت قوم و اهل خودم باشد.حضرت فرمود:بلی، خبر داد مرا پدرم از پدرش، از جدش که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:یا علی! بهشت بر انبیا حرام است تا آن که من داخل شوم، و بر جمیع اوصیا حرام است تا آن که تو داخل شوی و بر جمیع امت‌ها حرام است تا امت من داخل بهشت شوند، و بر امت من حرام است تا آن که به ولایت تو اقرار کنند و متدین به امامت تو شوند.یا علی! به خدا قسم وارد بهشت نمی‌شود، مگر کسی که به تو، یا به نسب تو، یا به سبب تو چنگ بزند.دعبل می‌گوید: آنگاه گفت:«یا دعبل! خذها فلن تسمع من مثلها من مثلی أبدا»؛بگیر آنچه را گفتم که هرگز مثل آن را از مثل منی نخواهی شنید.آنگاه او را ندیدم، گویا به زمین فرورفت. [۲۹۸] .ابن قولویه روایت کرده: حضرت صادق علیه‌السلام

فرمودند:کسی که می‌خواهد در روز قیامت داخل در کرامت الهی و شفاعت پیغمبر باشد، پس باید که حسین علیه‌السلام را زیارت کند که افضل کرامت‌های الهی به او می‌رسد، و از او در مورد گناهانی که در دنیا کرده، سؤال نمی‌کنند، گرچه گناهانش به عدد ریگ بیابان باشد، به راستی که حسین علیه‌السلام و اهل بیت علیهم‌السلام و اصحاب او را از روی ظلم و ستم کشتند، در حالتی که تشنه بودند. [۲۹۹] .عزیز من! این مجملی است از آنچه از برای زیارت او مهیا کرده‌اند و حال آنکه [صفحه ۲۶۰] ذکر فضیلت آن احصا نمی‌شود.چگونه می‌توان احصا نمود فضل زیارت او را و حال آن که حضرت صادق علیه‌السلام فرمود:[... سوگند به خدا!] اگر فضل زیارت او [و فضل قبر و بارگاه او] را بیان کنم هر آینه حج را [به طور کلی] ترک می‌کنید و [کسی از شما] به مکه نمی‌رود.... [۳۰۰] .از این حدیث و امثال آن معلوم می‌شود که در اخبار، غایت فضیلت آن بیان نشده، با این که بیان شده:زیارتش در روز عرفه به منزله‌ی هزار هزار حج است که با قائم آل محمد علیهم‌السلام انجام داده باشد و هزار هزار عمره‌ای که با رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم کرده باشد و هزار هزار بنده‌ای که آزاد کرده باشد و هزار شخص را با اسب به جهاد فرستاده باشد و او را در آسمان صدیق و در زمین کروبی [بزرگان و فرشتگان] نامند. [۳۰۱] .چه رحمتی از این عظیم‌تر؟ و چه احسانی از این کامل‌تر است؟و این یک جهت رحمت است که به جهت این بزرگوار به خدا می‌رسید و حال آن که جهاتش بسیار و اسبابش بی‌شمار است؛گروهی را می‌آمرزند به جهت آن که زیارتش کرده‌اند؛گروهی را می‌آمرزند به جهت آن که اقامه‌ی عزایش کرده‌اند؛گروهی را به جهت آن که مرثیه‌اش انشاد کرده‌اند؛گروهی را به جهت آن که عزایش را برپا کرده‌اند؛گروهی را به جهت آن که مصیبتش را خوانده‌اند؛گروهی را به جهت آن که بر او گریسته‌اند؛گروهی را می‌آمرزد به جهت آن که برای او غمگین شده‌اند؛ [صفحه ۲۶۱] گروهی را می‌آمرزد به جهت آن که بارگاهش را تعمیر کرده‌اند؛و گروهی را به جهت آن که به قبرش پناه برده‌اند.ابوهارون مکفوف روایت می‌کند و می‌گوید: خدمت حضرت صادق علیه‌السلام رفتم، به من فرمود: چند بیت شعر بخوان.شروع به خواندن شعری چند کردم.فرمودند:«[لا،] کما تنشدون و کما ترثیه عند قبره»؛به این روش مخوان، بلکه بخوان به روشی که در نزد قبر مبارکش می‌خوانند و بر او مرثیه می‌کنند.می‌گوید: شروع به خواند قصیده‌ای کردم، دیدم که حضرت گریه کردند، ساکت شدم.فرمودند: «زدنی، زدنی»؛ دیگر بخوان، دیگر بخوان!می‌گوید: این شعر را خواندم:یا مریم! قومی فاندبی مولاک و علی الحسین فاسعدی ببکاک‌ای مریم! برخیز و بر مولای خود حسین علیه‌السلام ندبه و نوحه کن و مولای خود را در گریستن بر مصیبت او یاری نما.چون این شعر را خواندم آن حضرت گریه کرد و صدای نوحه و ندبه‌ی زنان و حرم محترم آن حضرت نیز بلند شد، وقتی ساکت شدم، فرمود:ای ابی‌هارون! هر کس شعری بخواند و ده نفر را در مصیبت حسین علیه‌السلام بگریاند، بهشت از برای اوست.پس یکی یکی کم کرد تا آن که فرمود:هر که شعری بخواند و یک نفر را بگریاند، بهشت از برای اوست، و هر که او را یاد کند و بگیرد بهشت برای اوست. [۳۰۲] . [صفحه ۲۶۲] و از حضرت صادق علیه‌السلام روایت شده که فرمود:کسی که ما در نزد او مذکور شویم، پس اشک از چشم‌هایش برآید، خداوند رویش را به آتش جهنم حرام گرداند. [۳۰۳] .بنابراین، در این امور نیک تأمل کن! تا مرتبه‌ی شخص جلیل را در نزد پروردگار و رفعت شأن و مرتبه‌ی او را در نزد خداوند جبار بیابی!پس تأمل کن! که بر چنین شخصی چگونه ظلم‌ها و ستم‌ها کردند؟ جای این است – والله! – که جگرها از این مصیبت پاره شود.فواحر قلباه! علی تلک الشمائل اللطیفة والأبدان الروحانیة الشریفة، التی کافورها التراب و نعوشها القنا والنشاب، و قبورها قلوب الأحباب.و واأسفاه! للنواصی المخضوبة بالدم، والأحشاء المبغضة بسیوف الکرب والهم.و واحزناه! علی تلک الرؤوس الساميات، المرفوعة علی الرماح والقنوات، التی دارت به الفیافی والفلوات.و واغماه! علی تلک النسوة البارزات، و البنات الضایعات منادیات الجدود، لا ـ طمات الخدود، ساترات الوجوه بالأ ـ کف والزنود.فلا ـ عمرت بعد خلو دیارهم [و أوطانهم] المنازل، و لا ـ جری الماء بعد عطشهم فی الجداول.یا نکبة لبس الدین القویم له سور الحداد و غاص العلم والعمل‌داد از بلیه‌ای که دین پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم به جهت آن، لباس مصیبت پوشیده و علم و عمل ناقص گشت.و قرحة أورثت فی قلب فاطمة رزء عظیما و جرحا لیس یندمل‌داد از

جراحت و مصیبتی که مصیبتی عظیم بر دل فاطمه علیهاالسلام پدید آورد، چنان جراحتی بر [صفحه ۲۶۳] دل آن حضرت وارد شد که هرگز ملتئم نمی‌شود.فکیف أحمد بسط البال من جذل و سبط أحمد فی البوغاء منجدل‌چگونه خوش دارم خوشدلی خود را و حال آن که سبط احمد مختار صلی الله علیه و آله و سلم را کشتند و بر زمین انداختند؟!أم کیف أشتم ریحانا و قد ترکت ریحانهٔ المصطفی تتناشها الأسل‌آیا چگونه ببویم گل و ریحان را و حال آن که ریحانه‌ی رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم را نیزه‌های کفار پاره پاره می‌کردند؟!أم کیف أشرب ماء لا أغص به و السبط صار تسقیه الردی الذبل‌چگونه آب خوشگوار را بیاشامم و بر من گوارا باشد و حال آن که فرزند پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم از شدت تشنگی احشائش خشکیده بود و مصایب دهر جام‌های هلاک به او می‌نوشانید؟!أم کیف أفرش فرشا و هو منجدل بجندل قد علا علیاءه وعل‌آه! چگونه بساط شادی را گسترده و بر فرش‌های دیبا تکیه دهم و حال آن که سید عالمیان را بر روی خاک و سنگ انداختند و چهارپایان، کوه پیکر او را پامال کردند؟أم کیف یعبق بی طیب و نسوته شعث ترامی بهن العجف الهزل‌چگونه بوی خوش به کار برم و حال آن که زنان و دختران او را بر شتران لاغر با موهای پریشان و دیدگان گریان و اشک‌ریزان سوار کردند؟!بلا وطاء و لا ستر یجللها عن أعین الناس الا الحزن والثکل‌آه! زنان ایشان را اسیر کردند در حالتی که ایشان را ساتری نبود که خود را از چشم مردم بپوشند و ایشان را لباس نبود که از انظار مستور شوند، مگر جامه‌های اندوه و مصیبت.مسبیهٔ مثل سبی الروم قد سلبت منها القلائد والأسوار والحجل‌ایشان را مانند اسیران کفار اسیر کردند، و زیورهای ایشان را از گردن و دست و پای آنها ربودند.سواجعا کحمام الأیک نادبهٔ ینهد من شجوهن الصخر والجبل‌آنان از بی‌کسی و مصیبت، چنان ناله و ندبه می‌کردند که کوه و سنگ را می‌شکافتند. [صفحه ۲۶۴]

اشاره‌ای به عظمت مصیبت امام حسین

نمی‌دانم چرا عالم سرنگون نشد؟ و چرا رشته‌ی انتظام عالم از هم نگسیخت؟تعجب می‌کنم که چرا آتش نبارید و سنگباران نشد؟به خدا! عجب است از شیعیان او که باز خنده می‌کنند، تعیش می‌نمایند، جامه‌های نو می‌پوشند و در مساکن عالیه ساکن می‌شوند؟!و عجب‌تر از این که مصیبتش را یاد می‌کنند، سرگذشتش را می‌شنوند و به جای اشک، خونابه روان نمی‌کنند و ناله از جگر نمی‌کشند؟مگر مصیبتی عظیم‌تر هست که اشک خود را ذخیره‌ی آن کرده باشی، یا از این شخص، عزیزتر داری که از برای او ناله کنی؟مگر نمی‌دانی که این مصیبت، آرام اهل بیت رسالت علیهم‌السلام را قطع کرده، پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم را با آن صبر و حلم به جزع و فزع درآورده و امیرالمؤمنین علیه‌السلام را با آن حلم و وقار، بی‌آرام کرده است؟چنانچه ابن قولویه از حضرت صادق علیه‌السلام روایت کرده که حضرتش فرمود:هنگامی که جبرئیل خبر محنت اثر شهادت سیدالشهداء علیه‌السلام را از جانب خدا به پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم رسانید، آن حضرت دست حضرت امیر علیه‌السلام را گرفت و به خلوت رفتند و در خلوت این راز را در میان آورد. پس گریه بر هر دو غلبه کرد و در غم و الم گریه کردند، تا این که جبرئیل نازل شد و گفت: خداوند جلیل شما را سلام می‌رساند و می‌فرماید:«عزمت علیکما لما صبرتما»؛قسم می‌دهم شما را که در این مصیبت، صبر کنید.پس آنان صبر کردند. [۳۰۴] .آری، آنان صبر کردند و رفعت ایشان از این عظیم‌تر بود که بر نوایب و مصایب [صفحه ۲۶۵] دهر صبر نکند، لکن دل ایشان مجروح و سینه‌ی ایشان مقروح بود. هرگاه این مصیبت را یاد می‌کردند اشک حسرت و تأسف بر روی ایشان سرازیر می‌شد، بلکه بسا بود که از زیادتی گریه، غش می‌کردند و مدهوش می‌شدند.چنانکه ابن‌عباس روایت کرده و می‌گوید:من در صفین در خدمت امیرالمؤمنین علیه‌السلام بودم، چون آن حضرت وارد آن سرزمین شد، احوالش متغیر گشت و مواضع آن زمین را نشان می‌داد و می‌فرمود:اینجا محل ریختن بارهای ایشان، و اینجا محل ریختن خون‌های ایشان است....و از آن زمین نرفت تا آن قدر خون گریست که غش کرد و مدتی به رو افتاده بود... [۳۰۵] .یا امیرالمؤمنین! گذشتی بر زمینی که مدت‌ها بعد از آن، در آن زمین فرزندت شهید می‌شد، آن قدر گریستی که مدهوش شدی، اگر می‌بودی و جسد نور دیده‌ات را پاره پاره، برهنه و عریان و بی

سر و دست در میان خاک خون می‌دیدی آیا چه می کردی؟فأین لیث بنی عدنان والده؟ أین العشائر؟ أین السادة الاول؟أما دروا أن نحرا کان یلثمه فم الرسول بسیفل الشمر مبتذل؟کجا بود اسدالله الغالب؟ کجا بودند شجاعان قریش؟ کجا بودند سادات بنی‌هاشم؟مگر ندانستند که گلویی که پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم می‌بوسید به شمشیر شمر از هم جدا گردید؟أما دروا أن جسما کان یحمله خیر البریة فوق الترب منجدل؟آیا ندانستند که جسدی را که بهترین خلق بر دوش خود سوار می کرد، او را بر روی خاک انداختند؟و هل دروا أن رأسا علا شرفا علی سنان أصم الکعب قد جعلوا؟آیا ندانستند این سری که از روی شرف وبزرگی اعلای مراتب را داشت بر نیزه زدند؟و أن نسوته أسری بلا وطأ و لا قناع علی الأقتاب قد حملوا [صفحه ۲۶۶] آیا ندانستند که زنان ایشان را بی‌زیر انداز و سرانداز بر قطارهای شتر سوار کردند؟ (واویلا!)الله کم بدر سعد فی التراب ثوی وأنجم فی عراض الطف قد أفلواخدا را! چه بسیار ماه‌های نورانی از اهل بیت پیغمبر آخرالزمان صلی الله علیه و آله و سلم که در سرزمین کربلا افتاده‌اند و چه بسیار از ستاره‌های درخشان از اولاد علی علیه‌السلام که عمر آن‌ها در عرصه‌ی کربلا، غروب کرد.و کم وجوه لقد أبلی محاسنها حر الظماء و هجر الشمس و الزبل‌چه بسیار از روهای نورانی که حرارت آفتاب و تشنگی آن را متغیر و پژمرده گردانید.و کم رؤوس علی الأرماح قد رفعت و من نجیع دماها شیبها عطل‌و چه بسیار از سرهای مقدس که بر نیزه‌ها زدند، و حال این که محاسن آنها را به خونشان رنگین شده بود.

صبح عاشورا، و آمادگی لشکر دشمن

شیخ مفید رحمه‌الله، سید جلیل سید ابن طاووس رحمه‌الله، محمد بن ابی‌طالب موسوی رحمه‌الله و دیگران در کتب خود با الفاظ و معانی متقاربه چنین روایت کرده‌اند:هنگامی که صبح روز میشوم عایشورا، از افق طالع شد، ندایی از میان آسمان رسید که: «یا خیل الله! ارکبی»؛ ای لشکر خدا! سوار شوید و آماده‌ی کوی سعادت گردید (!!!).آن امام مظلوم اذان گفته، اصحاب به جهت نماز مجتمع شدند و در عوض وضو، تیمم کرده با مقتدای عالمیان نماز کردند.آن جناب بعد از نماز رو به جانب اصحاب کرده فرمودند:گواهی می‌دهم که امروز به غیر از فرزندم زین العابدین علیه‌السلام همه کشته خواهیم شد و از مذلت دنیا خلاص خواهیم گردید. [۳۰۶] . [صفحه ۲۶۷] آنگاه به اصحاب خود فرمودند که مهیای حرب شوند.اصحاب آن حضرت – بنا به روایت شیخ مفید رحمه‌الله – سی و دو سوار و چهل نفر پیاده بودند. [۳۰۷] .و بنا به روایت سید، از حضرت باقر علیه‌السلام: چهل و پنج سوار و صد نفر پیاده بودند.و به روایت صاحب «مناقب» هشتاد و دو نفر بودند.حضرت، میمنه و میسره‌ی لشکر را ترتیب دادند، زهیر بن قین بجلی در میمنه، حبیب بن مظاهر را در میسره و رایت هدایت اساس را به دست برادر خود حضرت عباس علیه‌السلام دادند.خندقی را که در پشت خیمه‌ها کنده بودند امر فرمود که از نی و هیزم پر کنند و آتش زدند که دشمنان از هر طرف رو نیاورند.پسر سعد ملعون لشکر را ترتیب داد، میسره را به شمر ذی‌الجوشن ملعون سپرد و شبث بن ربعی را سر کرده‌ی پیادگان کرده و علم شقاوت شیم را به درید لعین، غلام خود سپرد. [۳۰۸] .بعضی از علما ذکر کرده‌اند که: علمدار او، خولی و حرمله بودند و ابوایوب غنوی را سر کرده‌ی بیل داران، محمد بن اشعث را سر کرده‌ی تیراندازان و عمر بن صبیح را سر کرده‌ی سنگ‌اندازان نموده بود.وقتی لشکر پسر سعد به میدان آمدند چون به پشت خیمه‌ها رسیدند، دیدند که خندقی پر از آتش افروخته می‌باشد.ابن‌نما رحمه‌الله می گوید: ملعونی پیش آمد و گفت: کجاست حسین؟حضرت فرمود: اینجا هستم.گفت: «أبشر بالنار تردها فی هذه الساعة»؛ بشارت باد تو را به آتش که در این زمان [صفحه ۲۶۸] وارد آتش خواهی شد (!!)حضرت فرمود:«بل، أبشر برب رحیم و شفیع مطاع»؛بلکه بشارت داده می‌شوم به ورود بر خدای رحیم و پیغمبر شفیع مطاع.آنگاه فرمود: تو کیستی؟گفت: محمد بن اشعثم.فرمود: خدایا! اگر این بنده‌ی تو دروغ گفت، او را در آتش بکش و عبرت اصحابش گردان.در این هنگام چون خواست اسب را برگرداند، اسب از جا در رفته و رم کرد و پایش به رکاب بند شد و او را بر زمین کشید و آلت رجولیت او قطع شد. [۳۰۹] .آنگاه شمر ملعون پیش آمد به

صدای بلند گفت: تعجیل کردی در آتش دنیا قبل از آتش آخرت.حضرت فرمود: گویا تو شمر می‌باشی؟!گفت: بلی.فرمود:«یابن راعیة المعزی! أنت أولی بها صلیا»؛ای فرزند زن بز چران! تو به آن آتش سزاوار می‌باشی.و در روایت دیگر فرمود:الله اکبر! پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:«رأیت کلبا أبقع یلغ دماء أهل بیتی»؛سگ ابلقی را دیدم که خون اهل بیت مرا می‌خورد.و من در خواب دیدم که سگانی بر من حمله کردند که مرا پاره پاره [صفحه ۲۶۹] می کنند و سگ ابلقی در آن میان بود که بر من بیشتر حمله می کرد، آیا آن تو می‌باشی؟مسلم بن عوسجه برخاست تیری بر آن سگ زند، حضرت سیدالشهداء علیه‌السلام منع فرمود.گفت: دوست ندارم که ابتدا به قتال ایشان کنم. [۳۱۰] .

سخنان بریر در برابر لشکریان

پس جناب امام حسین علیه‌السلام به بریر بن خضیر - که از علما و زهاد و اصحاب آن حضرت بود - فرمودند: ای بریر! با این قوم گفت‌وگو کن.بریر پیش رفت و گفت: ای قوم! از خدا بترسید، به تحقیق که اهل بیت پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم در میان شما هستند، و اینان عترت او و ذریه و دختران او می‌باشند. پس بگویید چه در نظر دارید؟گفتند: می‌خواهیم ایشان را به نزد امیر ببریم.گفت: آیا نمی گذارید آنان به جای خود برگردند؟ وای بر شما ای اهل کوفه! آیا نوشته‌های خود و عهدنامه‌هایی که با ایشان داشتید که ایشان را یاری کنید و جان خود را در راه ایشان دربازید، تا ایشان را به سوی بلاد خود کشاندید؛ فراموش کردید؟ آنگاه که به سوی شما آمدند، دست از یاری ایشان برداشتید و می‌خواهید ابن‌زیاد را بر ایشان مسلط گردانید و ایشان را از آب منع کردید؛ «فبئسما خلفتم نبیکم فی ذریته». شما را چه شده؟ خدا شما را در روز تشنگی سیراب نگرداند.جمعی در جواب او گفتند: «یا هذا! [فلانی!]» نمی‌فهمیم چه می گویی.بریر گفت: حمد خدایی را که بصیرت مرا درباره‌ی شما زیاد کرد.سپس آنان را نفرین نمود ودشمنان او را تیرباران کردند و بریر با غضب برگشت. [صفحه ۲۷۰]

سخنان امام حسین در برابر لشکر دشمن

آنگاه امام حسین علیه‌السلام اسب خود را طلبید و آن اسب رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم بود که آن را «فرس مرتجز» می‌نامیدند، و بر آن اسب سوار شدند.در کتب بعضی از علما مذکور است که: حضرت عمامه‌ی پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم را بر سر بست و دراعه‌ی [۳۱۱] آن حضرت را پوشید و شمشیر آن حضرت را حمایل کرد و بر اسب آن حضرت سوار شد و در برابر لشکر کفار آمد و صدای شریف را از برای اتمام حجت بلند کرد.صاحب «مناقب» می گوید: لشکر مخالف اطراف آن حضرت را مانند حلقه گرفتند، آن حضرت فرمود: گوش کنید! تا شما را موعظه کنم.آنان گوش نمی کردند.آن حضرت فرمود:ویلکم! مالکم أن لا تنصتوا الی فتستمعوا قولی و انما أدعوکم الی سبیل الرشاد؟!وای بر شما! شما را چه شده که سخن مرا گوش نمی‌دهید و کلام مرا نمی‌شنوید؟ من شما را به سوی رشد و هدایت می‌خوانم.هر کس مرا اطاعت کند راه هدایت یافته و هر کس مخالفت کند البته هلاک خواهد شد. شما همه معصیت می‌ورزید و سخن مرا گوش نمی کنید.ویلکم ألا تنصتون؟ ألا تسمعون؟پس آن اشقیا یکدیگر را سرزنش کردند که گوش دهید ببینید این مرد چه می گوید؟آن حضرت شروع به سخن کردند.شیخ مفید رحمه‌الله می‌فرماید: آن حضرت به صدای بلند فرمود: [صفحه ۲۷۱] یا اهل العراق! واکثر ایشان می‌شنیدند و شروع کرد به تکلم به کلامی فصیح و بلیغ، حمد و ثنا و صلوات بر پیغمبر صلی الله علیه وآله وسلم و ملائکه و انبیا فرستاد.«فلم یسمع متکلم قط قبله و لا بعده أبلغ منه فی منطق»؛هرگز متکلمی فصیح‌تر و بلیغ‌تر از او دیده نشده بود، نه قبل از او نه بعد از او، آنگاه فرمود:فانسبونی و انظرونی من أنا؛ نسب مرا بگویید و بشناسید و ببینید که من کیستم؟ پس نظر به سوی نفس خود کنید و فکر و تأمل نمایید که آیا کشتن من و هتک حرمت من بر شما جایز است؟ آیا فرزند رشید پیغمبر شما نیستم؟آیا فرزند پسر عم و وصی او

نیستم؟آیا حمزه‌ی سیدالشهداء عموی من نیست؟آیا جعفر ذوالجناحین عموی من نیست؟آیا به شما قول پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم در حق من و برادرم حسن علیه‌السلام که: «هذان سیدان شباب أهل الجنهٔ» نرسیده است؟اگر شما مرا تصدیق می‌کنید و حال آن که هر چه می‌گویم حق است؛ به خدا قسم! هرگز دروغ نگفته‌ام و اگر می‌گویید در میان شما کسی هست که شما را به آنچه می‌گویم، خبر می‌دهد، از جابر بن عبدالله، ابی سعید خدری، سعد بن سهل ساعدی، زید بن ارقم و انس بن مالك بپرسید، تا شما را خبر دهند که این سخن را از پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم در حق من و برادرم شنیده‌اند.آیا این در منع کشتن من کفایت نمی‌کند؟آنگاه فرمود:اگر در این شك دارید به خدا قسم! در میان مشرق و مغرب به غیر از من کسی فرزند پیغمبر نیست.« [صفحه ۲۷۲] «ویحکم! أتطلبونی بقتل منکم قتلته، أو بمال استهلکته، أو بقصاص من جراحهٔ، أم علی سنهٔ غیرتها، أم شریعهٔ بدلتها»؟؛ [۳۱۲] .وای بر شما! آیا دور مرا گرفته‌اید به جهت آن که کسی را بناحق کشته‌ام که می‌خواهید در عوض آن، خون مرا بریزید، یا مالی از کسی خورده‌ام که دست از من بر نمی‌دارید؟فهل سنهٔ غیرتها أمش ریعهٔ و هل کنت فی دین الاله مبدلاآیا سنت پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم را تغییر داده‌ام، یا شریعت او را تبدیل کرده‌ام؟أأحللت ما قد حرم الطهر أحمد أحرمت ما قد کان قبل محللاآیا حرام پیغمبر را حلال کردم، آیا حلال او را حرام کردم که می‌خواهید مرا بکشید؟و بنا به روایت سید ابن طاووس رحمه‌الله: جمعی گفتند: ای حسین! آنچه می‌گویی راست است.آن حضرت فرمود:فلم تستحلون دمی و أبی الذائد عن الحوض یذود عنه رجالا کما یذاد البعیر الصادر الماء...؟»؛پس به چه سبب خون مرا حلال دانسته‌اید و آب فرات را از من و عیالم منع کرده‌اید در حالی که پدرم در روز قیامت بر سر حوض کوثر دشمنانش را از آن می‌راند و لوای حمد در قیامت به دست پدرم می‌باشد؟در آن اثنا، صدای زنان و اطفال به شیون و ناله بلند شد که از کلمات آن خلاصه‌ی موجودات بی‌تاب شدند و سیلی بر صورت زدند و صدا به ندبه بلند کردند و می‌گفتند:فیالیتنا و لم نری ما نری و یا لیتنا لم نمتحن بحیاهٔای کاش! مرده بودیم و مظلومی و بی کسی تو را نمی‌دیدیم و ای کاش! به دنیا نیامده بودیم و این روز را نمی‌دیدیم. [صفحه ۲۷۳] چون آواز خروش و گریه‌ی آن بی‌کسان به گوش آن امام عالمیان رسید، حالش متغیر شد و گفت: «لا حول و لا قوهٔ الا باللهٔ العلی العظیم».آن جناب، به حضرت عباس و علی اکبر علیهماالسلام فرمود:«یکتاهن، فلعمری لیکثرن بکاؤهن»؛این زنان را ساکت کنید! قسم به جان خودم! بعد از این گریه‌ی بسیاری خواهند کرد، حال در گریه تعجیل نکنید و دشمنان ما را به شماتت نیاورید.چون پیغام او را به ایشان رسانیدند، ساکت شدند. باز آن حضرت متوجه آن قوم شدند و فرمودند:بگذارید به حرم جدم برگردم، دختران پیغمبر شما را از اسیری نجات دهم، بگذارید بر سر آب روم که جگرم از تشنگی کباب شده. [۳۱۳] .و به روایت شیخ مفید رحمه‌الله:آن جماعت نا به کار ساکت شدند و در جواب چیزی نگفتند، آن امام مظلوم ندا کرد:یا شبث بن ربعی! یا حجار بن ابجر! یا قیس بن اشعث! یا یزید بن حارث! آیا شما به من ننوشتید که: سحراها سبز شده، میوه‌ها رسیده شده و لشکرها از برای تو مهیا شده است؟!قیس بن اشعث گفت: ما نمی‌دانیم که چه می‌گویی؟! در حکم بنی عمت نازل شو و ایشان به تو نیکی خواهند کرد.حضرت فرمود:«لا، والله! لا اعطیکم بیدی اعطاء الذلیل، و لا أقر لکم اقرار العبید»؛ [۳۱۴] .نه، به خدا قسم! به دست خود، خود را ذلیل شما نمی‌کنم، و اقرار به بندگی به شما نخواهم کرد. [صفحه ۲۷۴] آنگاه با صدای بلند گفت:«یا عباد الله! (انی عذت بربی و ربکم أن ترجمون) [۳۱۵] (أعوذ بربی و ربکم من کل متکبر لا یؤمن بیوم الحساب). [۳۱۶] [۳۱۷] .

سخنان امام حسین به عمر سعد

صاحب «مناقب» می‌گوید:بعد از موعظه و اتمام حجت، امام حسین علیه‌السلام فرمود: کجاست پسر سعد؟ عمر را بخوانید.آن ملعون را خبر دادند، آن ملعون با کراهت به نزد آن حضرت آمد.حضرت رو به او کرد و فرمود:ای پسر سعد! تو مرا می‌کشی به گمان این که ولد الزنا پسر ولد الزنا، ملك ری و جرجان را به تو می‌دهد؟! به خدا قسم! هرگز به آن نخواهی رسید. بکن آنچه می‌خواهی که

تو بعد از من، شادی نخواهی کرد، نه به دنیا و نه به آخرت، گویا می‌بینم که سر تو را در کوفه بر نی زده‌اند و کودکان به آن سنگ می‌زنند.آن ملعون در غضب شد و روی نحس خودش را برگردانید و به اصحاب خود گفت: منتظر چه هستید؟ بر ایشان حمله کنید، همه‌ی آنان لقمه‌ای بیش نیستند.آن ملعون فوری به علمدار خود گفت: رایت و پرچم را پیش آور و خود تیری به چله‌ی کمان گذاشت و گفت:«اشهدوا لی عند الأمیر أنی أول من رمی السهم الی الحسین»؛در نزد امیر شهادت دهید که من اولین تیر را به سوی آن امام عالمیان و لشکر ایشان انداختم. [صفحه ۲۷۵] ناگاه اصحاب آن ملعون همه تیرها بر چله‌ی نفاق گذاشته و بر لشکر آن زبده‌ی آفاق انداختند [۳۱۸] .محمد بن ابی طالب موسوی می‌گوید:در آن حمله، پنجاه نفر از لشکر سعادت اثر آن سرور کشته شد و کسی نماند مگر آن که تیری به او رسید و مجروح گردید. [۳۱۹] .فلیت أحمد والکرار والده تنشق بالطف عن شخصیتهما الترب‌و لیت یکشف عن وجه البتول له براقع القبر لو یکشفنها الکرب‌ای کاش جد بزرگوارش احمد مختار و پدر والاتبارش حیدر کرار و مادر عصمت شعارش فاطمه‌ی زهرا علیهم‌السلام سر از قبر بیرون می‌آورزند و او را می‌دیدند.أهوت علیه الصبا لما علقن به کأنها الطیر اذ تهوی فتخلب‌که چگونه از هر طرف تیرها و نیزه‌های دشمنان مانند مرغان پران به جانب آن مظلوم ترین مظلومان پرواز می‌کند و گوشت‌های بدن شریفش را به چنگال جفا پاره پاره می‌کنند.وبه روایت سید بن طاووس رحمته‌الله: آن حضرت روی خود رابه اصحاب کرده فرمود:«قوموا رحمکم الله!الی الموت الذی لابد منه،فان هذه السهام رسل القوم‌الیکم»؛برخیزید، خدا شما را رحمت کند! مهیای مرگ شوید که این تیرها پیام‌آوران قوم به سوی شما هستند.پس به یکدیگر حمله کردند و جنگ در گرفت و یک ساعت از روز مشغول به جنگ بودند، تا این که جماعتی از اصحاب آن حضرت شهید شدند. [۳۲۰] .لله کم من ذی شیبهٔ و شبیهٔ فی کربلاء بشبا الصوارم قطع [صفحه ۲۷۶] خدا را! چه بسیار پیران با وقار و جوانان تقوا شعار که در کربلا به ضرب شمشیر کفار از پا درآمده و پاره پاره شدند.أسفا! لهاتیک الجسوم علی الثری مصروعهٔ تسفی علیها الأصبع‌ای حزن و اندوه بر آن جسم‌هایی که بر زمین افتاده بودند و بادهای تند بر آنها می‌وزید.لله هاتیک الوجوه تعفرت و لطاما لله کانت ترکع‌ای تأسف بر آن روهای نورانی که بر خاک مالیده شده و حال آن که همیشه در سجود ملک معبود بودند.در آن وقت امام حسین علیه‌السلام دست به ریش مبارک گرفته – که پنجاه و هفت سال از عمر شریفش می‌گذشت – فرمود:سخت شد غضب خدا بر یهود در وقتی که گفتند: عزیز پسر خداست و سخت شد غضب خدا بر نصاری در وقتی که برای او شریک قرار دادند و سخت خواهد شد سخط و غضب خداوند جبار بر قومی که اتفاق بر کشتن فرزند پیغمبر خود کردند. به خدا قسم! ایشان را به چیزی از آنچه می‌گویند اجابت نی‌کنم، تا خدا را ملاقات کنم و به خون خود رنگین باشم. [۳۲۱] .و به روایت دیگر، فرمود:حجت را تمام کردم و با قلت انصار و اعوان با این گروه قلیل، با شما آنگاه مرکب را به سوی اصحاب خود برگردانید. [۳۲۲] . [صفحه ۲۷۹]

در بیان شهادت بعضی از اصحاب گرامی سید الشهداء

اشاره

بسم الله الرحمن الرحیم‌الحمد لله الذی رفع مدارج أولیائه، و أعلی معارج شهدائه، و أعزهم باشتراء أنفسهم و أموالهم، و أکرمهم بتعویض دار کرامته، کما هو منتهی آمالهم،والصلاهٔ والسلام علی أشراف أولیائه، و أفضل أحبائه، محمد خاتم أنبیائه صلی الله علیه و آله و سلم و الأئمهٔ من بعده، سادات أهل أرضه و سمائه؛سیما علی الحسین المظلوم، سید شهدائه و أحب أنصاره و أحبائه، الذی اریق دمه فی محبته، و استبیح حرمه فی نصرته، و علی أنصاره المجاهدین، و أولیائه المستشهدین.السلام علی الأعضاء المقطعات، والأجسام المضرجات.السلام علی الدماء السائلات، والشفا الذابلات، والعیون الباکیات، والبطون الجائعات، والقلوب المایعات.السلام علی الوجوه المعفرهٔ، والأیدی المقطوعهٔ، والرؤوس المرفوعهٔ، والأفواه الیابسهٔ، والأبدان المرضضهٔ، والصدور المحطمهٔ، والأضلاع

المنکسرة، والأبدان السلیبة العاریة، والأجساد الناعمة البالیة.السلام علی الدیار الخالیات، وعلی العیال الضائعات، وعلی الذراری الموتورات.السلام علی الغرباء الاسراء.السلام علی الشهداء والنجباء.السلام علی الأتقیاء الأزکیاء و رحمة الله و برکاته. [صفحه ۲۸۰] و بعد، فقد قال الله سبحانه:(ان الله اشتری من المؤمنین أنفسهم و أموالهم بأن لهم الجنة یقاتلون فی سبیل الله فیقتلون و یقتلون وعدا علیه حقا فی التوراة والانجیل و القرآن و من أوفی بعهده من الله فاستبشروا بیعکم الذی بایعتم به و ذلک هو الفوز العظیم). [۳۲۳] .«به راستی که خداوند، جان‌ها و مال‌های مؤمنین را خریده در عوض آن، دار کرامت خود را داده است. پس در راه او می‌کشند و کشته می‌شوند. وعده کرده‌ایم وعده‌ی به حق در تورات، انجیل و قرآن و کسی که به عهد او وفا کند، پس بشارت باد او را به آن معامله و این است رستگاری عظیم.»

شهدا و مقام قرب الهی

بدان که قرب الهی حاصل نمی‌شود مگر به سلوک طریق بندگی. هر کس در مقام بندگی ثابت قدم‌تر است مرتبه‌اش در نزد خداوند جلیل، بلندتر است و هر کس سعیش در فرمان برداری الهی زیادتر است، مقامش در پیش خدا رفیع‌تر.و اعظم مراتب بندگی آن است که بنده، از جان بگذرد و خود را در راه محبوب فدا کند؛ زیرا که عزیزترین اشیاء، جان شخص است که مقدم بر همه چیز است و هر چیزی را به جهت آن می‌خواهند.و از این جهت است که مجاهدین در راه خدا، از غیر مجاهدین افضل‌اند، همچنان که حق تعالی می‌فرماید:(فضل الله المجاهدین علی القاعدین أجرا عظیما). [۳۲۴] .و چگونه چنین نباشد و حال آن که از جان و مال خود دست برمی‌دارد و این مرتبه، مرتبه‌ی بلند و امتحان عظیمی است، این است که خدا می‌فرماید:«مال و جان ایشان را می‌خرم که به عوض آن، بهشت بدهم.»[شیخ صدوق رحمه الله] در «خصال» از حضرت صادق علیه‌السلام روایت کرده که آن [صفحه ۲۸۱] حضرت از پدرش از جدش امیرالمؤمنین علیه‌السلام نقل می‌کند که حضرتش فرمودند:برای بهشت، هشت در است، دری که از آن پیغمبران و صدیقان داخل می‌شوند، و دری که از آن شهیدان و صالحان داخل می‌شوند... [۳۲۵] .شیخ طوسی رحمه‌الله به سند خود از حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم روایت کرده که آن حضرت فرمود:«للشهید سبع خصال من الله: أول قطرة من دمه مغفور له کل ذنب»؛[برای شهید هفت خصلت از جانب خداوند است؛]اول آن که، نخستین قطره‌ای که از خونش می‌ریزد همه‌ی گناهانش آمرزیده شود.دوم آن که، چون افتاد، سرش در کنار حور عین می‌باشد.سوم آن که، جامه‌ای از جامه‌های بهشت به او می‌پوشانند.چهارم آن که، خازنان بهشت مبادرت می‌کنند و هر یک می‌خواهند که با خود او را داخل بهشت کنند.پنجم آن که، منزل خود را در بهشت می‌بیند.ششم آن که، ملائکه به روح او می‌گویند: در هر جای از بهشت که می‌خواهی، قرار بگیر.«السابعة، أن ینظر الی وجه الله، و أنها راحة لکل نبی و شهید»؛ [۳۲۶] .[هفتم آن که، او به وجه خدا می‌نگرد که آن راحتی هر پیامبر و شهید است؛]و از پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم روایت شده که می‌فرمایند:بهشت را دری است که آن را «باب المجاهدین» می‌نامند، مجاهدان در حالی که شمشیر خود را حمایل کرده‌اند از آن وارد بهشت [صفحه ۲۸۲] می‌شوند و ملائکه ایشان را مرحبا و خوش آمد می‌گویند.اهل محشر نظر محبت به ایشان می‌کنند به خاطر آنچه خدا از کرامت خود به ایشان عطا فرموده است... [۳۲۷] .و در «نهج‌البلاغه» از حضرت امیرالمؤمنین روایت شده که فرموده:«... الجهاد باب من أبواب الجنة، فتحه الله لخاصة أولیائه، و هو لباس التقوی»؛جهاد دری است از درهای بهشت که خدا آن را از برای اولیای خاص خود گشود و آن لباس تقوا است.«و درع الله الحصینة، و جنته الوثیقة، ألا! و من أهل ذلک، الشهداء من الأنصار والأقرباء»؛... آگاه باشید! که از اهل آن، شهدا از یاوران و خویشان ما می‌باشند. [۳۲۸] .و از پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم روایت شده که فرمودند:«فوق کل بر بر حتی یقتل فی سبیل الله، فاذا قتل فی سبیل الله فلیس فوقه بر...»؛بالاتر از هر نیکی، نیکی می‌باشد تا این که شخص در راه خدا کشته شود و چون در راه خدا کشته شد، بالاتر از آن نیکی نمی‌باشد. [۳۲۹] .در حدیث دیگری فرمودند:جبرئیل به من خبری داد، که

چشمم از آن روشن و دلم شادمان شد که گفت:یا محمد! هر کس از امت [در راه خدا] به جنگی بیرون رود، هر قطره از بارانی که در این راه به او می‌رسد، یا هر سردردی که به او می‌رسد، شهادتی از برای او در روز قیامت است. [۳۳۰] .و بدان که این مقام را مقاماتی است عدیده و مراتبی است متفاوته، افضلش آن [صفحه ۲۸۳] است که در خدمت امام عادل، یا نبی مرسل جان خود را بدون طمع دنیوی دربازد.و افضل مجاهدین، کسانی هستند که سبقت در جهاد گرفته‌اند، نظر به ظاهر آیه‌ی شریفه که می‌فرماید:(لا یستوی منکم من أنفق من قبل الفتح و قاتل). [۳۳۱] .و به اجماع امت، سابقین به سوی جهاد، بدریون بودند که در جنگ بدر که اولین جنگ از جنگ‌های بزرگ پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم با کفار بود که خود حضرتش به جنگ رفته بود، با ایشان جنگ کردند، با این که زمان ضعف اسلام بود.پس کسانی که به سوی اسلام پیشی گرفتند و دست از مال و جان خود شستند و اسلام و سید اهل اسلام را یاری کردند، افضل از دیگران بودند.و لکن ظاهر است که اهل بدر به جهت پشت گرمی پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم و وعده‌های الهی به نصرت ایشان بر کفار، از جان و مال خود مأیوس نبودند، اگر چه بسیاری از ایشان - که مهاجرین بودند - در مدینه غریب بودند، لکن بسیاری از انصار در بلد خود بودند و مهاجرین چون مدینه را دار هجرت گزیدند، مدینه به منزله‌ی خانه‌ی ایشان بود و پشت گرم به خانه و عیال خود بودند.

مقایسه‌ای بین یاران رسول خدا با یاران امام حسین و برتری شهدای کربلا

اگر در اینها تأمل کنی، می‌دانی کسانی که در خدمت سیدالشهدا علیه‌السلام شهید شدند به وجوه عدیده‌ای اولی و با فضیلت می‌باشند؛زیرا که همه‌ی ایشان در بلاد غربت به دست گروه بی‌حد گرفتار بودند و با این که ایشان را امان می‌دادند و امارت و ریاست می‌بخشیدند ترک آن کردند و می‌دانستند که لابد چاره‌ای بجز کشته شدن نیست، نظر به روایاتی که از پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم و [صفحه ۲۸۴] امیرالمؤمنین علیه‌السلام رسیده بود. [۳۳۲] .سیدالشهدا علیه‌السلام نیز به کرات تصریح می‌فرمودند که: همه کشته خواهید شد. با این حال، دست از یاری او کوتاه نکرده و خود را مقابل کوه کوه از شمشیر، نیزه و تیر انداختند تا این که ساغر اجل نوشیدند.وقتی اهل بدر کشته شدند، پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم و علی مرتضی علیه‌السلام و اخبار صحابه بر آنان نماز خواندند و آنان را با عزت دفن کردند؛ ولی کسی نبود برای شهدای کربلا نماز بخواند.مجاهدین در بدر - بنا بر اشهر روایات - سیصد و سیزده نفر بودند و لشکر کفار هزار - یا نهضد - نفر بودند، ولی اصحاب سیدالشهداء علیه‌السلام - بنا به اشهر روایات - هفتاد و دو نفر بودند و لشکر مخالف سی هزار نفر بودند. [۳۳۳] .لشکر بدر بسیار می‌ترسیدند، حق تعالی جبرئیل را با هزار ملک، میکائیل را با هزار ملک و اسرافیل را با هزار ملک به یاری پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم فرستاد - و بنا بر روایتی: دو هزار ملک، و به روایتی: پنج هزار ملک - که ایشان بر اسب‌های ابلق سوار بودند و عمامه‌های سفید بر سر داشتند.از سهل بن عمرو روایت شده که گوید: در روز بدر، مردان سفیدی را دیدم که در میان آسمان و زمین که هر یک علامتی داشتند و کافران را می‌کشتند و اسیر می‌کردند.در روایت دیگری، راوی می‌گوید:در روز جنگ، من و پسر عمویم بر سر آب بدر بودیم، چون کمی لشکر حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم و زیادی لشکر قریش را می‌دیدیم در نظر داشتیم هنگامی که لشکرها با یکدیگر برخورد کردند و لشکر محمد به هزیمت روند ما ایشان را غارت می‌کنیم و چنان تخمین می‌کردیم، چرا که لشکر کفار چهار مقابل لشکر اسلام است که ناگاه دیدیم، ابری بر بالای لشکر پیدا شده، صدای اسلحه به گوش ما می‌رسد، ابر [صفحه ۲۸۵] دیگری به همین نحو پیدا شد، ناگاه اصحاب محمد صلی الله علیه و آله و سلم دو برابر لشکر قریش شدند.پسر عمویم از آن حال ترسید و هلاک شد، من به خدمت پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم رفته و مسلمان شدم.و از صهیب روایت شده که گوید:در روز بدر، دستهای زیادی بریده شد و جراحت‌ها ظاهر شد که خون از آن جاری نشد و آن علامت ضرب ملائکه بود.ابوهریره می‌گفت:در روز بدر، به خدمت حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم سه سر آوردم و گفتم: یا رسول‌الله! دو سر را خود بریده‌ام و سومی را

دیدم که مرد سفید بلندی ضربت زد و این سر افتاد، برداشتم و به نزد تو آوردم.حضرت فرمود: فلان ملک بود.و هنگامی که آن حضرت بدر را فتح نمود، از بدر کوچ کرد و به منزلی که آن را «ایثل» می‌گفتند فرود آمد، و نماز عصر را در آنجا بجا آورد و یک رکعت نماز عصر را گزارده تبسمی کرد، بعد از سلام، سبب آن را پرسیدند.رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:میکائیل بر من گذشت و بر بال اسبش گرد و غبار نشسته بود و تبسم نمود و گفت: کافران را تعاقب کرده بوده.پس جبرئیل گذشت و بر مادیان سوار بود و موی پیشانی اسبش را گره زده بود، غبار بسیار بر یال اسبش نشسته بود، پس گفت: یا محمد! حق تعالی وقتی که مرا به یاری تو فرستاد به من امر کرد که از تو جدا نشوم تا از من راضی شوی، آیا از من راضی شدی یا نه؟حضرت فرمود: بلی راضی شدم.و همچنین عدد کفار در جنگ بدر از هزار نفر زیادتر نبودند، آنان از بیش از سیصد نفر می‌ترسیدند و به جزع و فزع درآمده بودند، تا آن که اوقات را بر پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم تلخ کردند و خداوند در قرآن فرمود: [صفحه ۲۸۶] (اذ تستغیثون ربکم فاستجاب لکم أنی ممدکم بألف من الملائکهٔ مردفین). [۳۳۴] .ولی اصحاب سیدالشهداء علیه‌السلام با آن قلت عدد و بسیاری کفار باکی نداشتند و با یکدیگر مطایبه و مزاح می‌کردند. [۳۳۵] .اصحاب بدر اول به طمع غنیمت قافله‌ی شام بیرون آمدند و وقتی که جبرئیل خبر داد که قافله از دست شما رفت و کفار به قصد شما می‌آیند، ترسیدند و گفتند: ما به قصد جنگ بیرون نیامدیم. در فکر این بودند که به یک نهجی از این معرکه خلاص شوند؛اما سیدالشهداء علیه‌السلام به اصحابش می‌فرمود: شما را اذن دادم بروید و مرا واگذارید.می‌گفتند: خاک بر سر دنیا و زندگانی دنیا، بعد از تو ما زندگانی دنیا چه می‌کنیم؟!اصحاب بدر، بنا به وعده‌ی خدا و رسول صلی الله علیه و آله و سلم می‌دانستند نصرت می‌یابند؛ ولی اصحاب سیدالشهداء علیه‌السلام می‌دانستند که کشته می‌شوند.اصحاب بدر را غم اهل و عیال نبودند؛ ولی اصحاب سیدالشهداء علیه‌السلام یکجا به فکر خود و یکجا به فکر اسیری عیال و زن و فرزند بودند.آب را به روی اصحاب بدر نبستند؛ ولی اصحاب سیدالشهداء علیه‌السلام را با لب‌های تشنه و گلوهای خشکیده شهید کردند.اصحاب بدر را ملائکه یاری کردند، ولی اصحاب سیدالشهداء علیه‌السلام را کسی یاری نکرد تا این که کشته شدند، اگر چه ملائکه به جای ایشان آمدند، لکن چون کشته شدن آنها مقدر شده بود، فایده‌ای نبخشید.چنانچه از حضرت امام رضا علیه‌السلام روایت شده که فرمود:از برای امام حسین علیه‌السلام چهار هزار ملک فرود آمدند، چون به زمین رسیدند دیدند قضای الهی واقع شده و آن حضرت را شهید کرده‌اند، پس ایشان همیشه در نزد قبر آن حضرت، گرد و غبارآلوده و پژمرده تا [صفحه ۲۸۷] وقتی که قائم آل محمد علیهم‌السلام قیام نماید، می‌باشند و آنان یار او خواهند بود، و طلب خون آن حضرت را خواهند کرد. [۳۳۶] .آه! آه!لهفی علی الجسد المغادر بالفلا شلوا تقبله حدود ضباک‌ای اندوه بر آن جسد مطهری که بر زمین افتاده بود و از هر جانب کوفیان بر او شمشیر می‌زدند و او را پاره پاره می‌کردند.لهفی علی الخد التریب تخده سفها بأطراف القنا سفهاک‌ای حسرت و اندوه بر رخسار نازنینی که غبارآلود و خاک‌آلود شده بود و کوفیان بی‌حیا روی نیزه‌ها را می‌آزردند.لهفی لالک یا رسول‌الله! فی أیدی الطغاهٔ نوائح وبواکی‌ای حسرت و اندوه بر آن زنان و خاندان تو – ای رسول خدا – که در دست ظالمان گرفتار بودند و یکی به گریه و دیگری به ندبه و نوحه مشغول بودند.تا لله لا أنساک زینب والعدی جبرا تجارب عنک فضل رداک‌به خدا قسم! فراموش نمی‌کنم تو را ای زینب! در حالتی که دشمنان دور تو را گرفته بودند و با زور و جبر مقنعه از سرت می‌کشیدند.حتی اذا هموا لسلبک صحت باس م أبیک و استصرخت ثم أخاک‌آه! فراموش نمی‌کنم آن حالتی را که می‌خواستند تو را برهنه کنند و تو فغان می‌کردی و گاهی پدرت را ندا می‌کردی که: یا امیرالمؤمنین! دخترانت را برهنه کردند و گاهی برادرت را می‌خواندی که: ای برادر! خواهرت را عریان می‌کنند.لهفی لندبک باسم أخیک و هو مجروح الجوارح بالسیاق یراک‌یادم نمی‌رود آن حالتی که با صدای بلند برادر مظلومت را می‌خواندی و او در میدان افتاده بود و تو را می‌دید و به سبب کثرت جراحات در حال جان دادن بود و تو را می‌دید و طاقت جواب دادن نداشت.تستصرخیه أذی و عز علیه أن تستصرخیه و لا یجیب نداک [صفحه ۲۸۸] او را می‌خواندی و بر او چه گران بود که تو او را بخوانی و او نمی‌توانست جواب تو را بگوید.

برتری شهدای کربلا

وبالجمله، بعد از آن که تأمل کنی معلوم می‌شود که شهدای کربلا بسیار جلیل المرتبه بودند. عبث نیست که حضرت امیرالمؤمنین علیه‌السلام در حدیث طویلی می‌فرماید:بهترین خلق و سید خلق بعد از فرزندم، برادر مظلوم اوست که در سرزمین کربلا- کشته خواهد شد.«ألا! و ان أصحابه من سادة الشهداء یوم القیامة»؛ [۳۳۷] .آگاه باشید! اصحاب او در روز قیامت از سادات شهدا می‌باشند.و از حضرت صادق علیه‌السلام روایت شده که فرمود:سیدالشهداء علیه‌السلام کشته‌ها را به نزدیک یکدیگر می گذاشت و می‌فرمود:«قتلانا قتلی النبیین و آل النبیین»؛ [۳۳۸] .کشته‌های ما، کشته‌های پیغمبران و آل پیغمبرانند.شیخ صدوق رحمه‌الله از جبله‌ی مکیه روایت کرده که گوید:از میثم تمار شنیدم که می گفت: به خدا قسم! این امت، فرزند پیغمبر خود را در دهم محرم می کشند و دشمنان خدا، آن روز را روز برکت خواهند گرفت و این امری است که البته واقع خواهد شد و در علم‌الهدی گذشته که: «أعلم لذلک عهد عهده الی مولای أمیرالمؤمنین علیه‌السلام»؛ این خبر را مولای من امیرالمؤمنین علیه‌السلام به من داده و فرموده:همه چیز بر او می گریند، حتی وحشیان صحراها، ماهیان دریاها و مرغان هوا، و همچنین شمس، قمر، ستاره‌ها، آسمان، زمین، [صفحه ۸۹] مؤمنان جن، مؤمنان انس، ملائکه، رضوان، مالک و حمله‌ی عرش بر او می گریند، و آسمان خون و خاکستر خواهد بارید.آنگاه فرمود:لعنت بر کشندگان حسین علیه‌السلام واجب شده، همچنان که بر مشرکین یهود، نصاری و مجوس واجب شده است.گفتم: ای میثم! چگونه چنین روزی را روز برکت می‌نامند؟میثم گریست و گفت: به جهت حدیث دروغی چند که وضع می کنند و گمان می کنند که در آن روز بود که توبه‌ی آدم علیه‌السلام قبول شده و دروغ می گویند، توبه‌ی آدم علیه‌السلام در ذی‌حجه قبول شد. و گمان می کنند که در آن روز توبه‌ی داود علیه‌السلام قبول شد و حال آن که در ذی‌حجه بود، و گمان می کنند [که در آن روز، کشتی حضرت نوح علیه‌السلام بر کوه جودی پهلو گرفت و این در روز بیست و هشتم ذی‌حجه بود و گمان می کنند که] در آن روز، یونس علیه‌السلام از شکم ماهی بیرون آمد و دروغ می گویند، این در ذی‌حجه بود، و گمان می کنند که دریا در آن روز به جهت بنی‌اسرائیل شکافته شد و حال آن در ربیع‌الاول بود.آنگاه میثم گفت:«یا جبلة! اعلمی! أن الحسین بن علی - علیهماالسلام - سیدالشهداء یوم القیامة و لأصحابه علی سایر الشهداء فضلا»؛ای جبله! بدان که حسین علیه‌السلام در روز قیامت سیدالشهداء و سید شهیدان است و اصحابش را بر سایر شهدا زیادت و فضیلتی می‌باشد.- و در بعضی از نسخ حدیث آمده است: زیادتی ایشان با سایر شهدا، مثل درجه‌ی آسمان می‌باشد. -ای جبله! هرگاه به سوی آفتاب نظر کنی و ببینی که مثل خون تازه سرخ شده است بدان که سیدالشهداء - امام حسین علیه‌السلام - را کشته‌اند.جبله می گوید: روزی بیرون آمدم، دیدم آفتاب بر دیوار ما، مانند جامه‌ی بسیار رنگین تابیده، پس به خروش و گریه درآمدم و گفتم:قد - والله! - قتل [سیدنا] الحسین بنعلی علیهماالسلام؛ [صفحه ۲۹۰] به خدا قسم! که سید و مولای ما، حسین بن علی علیهماالسلام را کشتند. [۳۳۹] .صاحب «بصائر» روایت می کند:روزی پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم با جمعی از صحابه از راهی می گذشتند که به کودکانی چند برخوردند که بازی می کردند. پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم در نزد کودکی نشست و میان دیدگان او را بوسید و ملاطفت بسیار به او فرمود و او را در بغل گرفته، بسیار بوسیدند.چون سبب آن را پرسیدند، فرمود:روزی این طفل را دیدم با حسین بازی می کردم و می‌دیدم که خاک زیر پای او را برمی‌داشت و بر صورت و چشم خود می‌مالید، پس دوستی من به او به جهت دوستی او با حسین است. و جبرئیل به من خبر داده که او در واقعه‌ی کربلا- از انصار حسین علیه‌السلام خواهد بود. [۳۴۰] .و از موسی بن جعفر علیهماالسلام روایت شده که حضرتش فرمود:در قیامت ندا می کنند: کجایند حواریون محمد بن عبدالله [رسول‌الله] صلی الله علیه و آله و سلم که عهد او را نشکستند تا از دنیا رفتند؟پس سلمان، ابوذر و مقداد برمی‌خیزند.آنگاه ندا می کنند: کجایند حواریون علی بن ابی‌طالب علیه‌السلام [وصی و جانشین محمد بن عبدالله رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم]؟پس عمرو بن حمق [خزاعی]، محمد بن ابی‌بکر، میثم [بن یحیای]

تمار و اویس قرنی بر می‌خیزند. [۳۴۱] .آنگاه ندا می‌شود: کجایند حواریون حسن بن [علی، ابن] فاطمه، بنت محمد بن عبدالله علیهم‌السلام؟پس سفیان بن ابی لیلای همدانی و حذیفهٔ بن سید [غفاری] برمی‌خیزند. [صفحه ۲۹۱] آنگاه ندا می‌شود:«أین حواری الحسین بن علی علیهماالسلام»؛کجایند حواریون حسین بن علی علیهماالسلام؟پس شهدایی که او را یاری کردند و دست از یاریش بر نداشتند، تا کشته شدند، برمی‌خیزند... [۳۴۲] .آری، نیکو یاری کردند فرزند پیغمبر را، کسی او را یاری نکرد، ولی ایشان او را یاری کردند. کسی او را فریادرسی ننمود، ولی ایشان دست از مال، عیال و جان برداشتند تا این که با لب‌های تشنه و جگرهای برشته، ساغر اجل نوشیده، خلعت شهادت پوشیده و در خاک و خون غلطیدند.فیا لهف! لهفی علی الکهول و الشبان، و یا تأسفی علی تلک الأجسام و الأبدان، هی جسوم طالما أتعبوها فی عبادهٔ الرحمان و تلاوهٔ القرآن، و ملقاهٔ علی التراب من غیر فراش و لا مهاد و لا وطاء و لا وساد تهب علیها الصبا والدبور، و تعدو علیها العقبان والنسور.ووا أسفاه! علی تلک الجثث الشریفهٔ، والشمائل اللطیفهٔ.و واغصتاه! علی ذبح أشبالهم، و سبی عیالهم، و نهب رحالهم، و قسمهٔ فیئهم و أموالهم.فیالیتنی کنت عنهم فداء و لأنفسهم وقاء.کانوا لیوث الوغی جمعا و بحرندی للوافدین و أقمار بأسحارأقمار حسین عراها الخسف فاحتجبت عن البرایا و لم تحجب عن البارهمه‌ی آنان، شیرهای بیشه‌ی شجاعت، کان کرم و سخاوت و ماه‌های شبستان هدایت بودند که از ظالمان منخسف و بی‌نور شدند و از نظرها رفتند، لکن از نظر لطف الهی نرفتند.دارت علیهم رحی الهیجاء قاطبهٔ حتی فنوا تحت خطار و بطاراساس ظلم آنها را فراگرفت تا این که آنها را در زیر آسیای ستم وجور انداخت، تا در زیر دست و پای اسبان و چهارپایان و ضرب تیغ‌های بران پاره‌پاره کردند. [صفحه ۲۹۲] أفدی الجسوم الزواکی لا وطاء لها تسفو علیها سوافی ریح أعصارفدای آن جسم‌های زکیه‌ای شوم که بر زمین افتاده بود و بادها بر آن می‌وزید.أضحت نساؤهم فی السبی بارزهٔ تحکی بدورا عراها خسف أضرارتدور حول الحسین الطهر حاسرهٔ کواله و لها نوح بتذفارزنان ایشان را اسیر و برهنه کردند که از شدت الم و مصیبت به دور بدن مطهر حسین علیه‌السلام می گردیدند و نوحه می کردند.و زینب اخته فی البین نادبهٔ یا قوم! من لغریب الأهل والدار؟در آن میان، زینب خاتون علیهاالسلام ندا می کرد که: کیست که بر غریبی و بی کسی او رحم کند؟!قد کنتم قبل ذا تخشون صولته و رأسه الان أضحی فوق خطارپیش از این، از صولت و شجاعتش می‌ترسیدند و حال می‌بینم سرش را بر نیزه بلند کرده‌اند.ذبحتم سندی أحرقتم کبدی کسرتم عضدی أخمدتم ناری‌پناه مرا ذبح کردید، جگر مرا سوزاندید، بازوی مرا شکستید، آتش مرا خاموش کردید.عزیز قوم رماه الذل بینکم رب الصیانهٔ بل مختار مختاراین عزیز ماست که چنین او را ذلیل نموده‌اید، بلکه برگزیده احمد مختار است که او را چنین خوار کرده‌اید.لیت المنیهٔ قبل الیوم بی نزلت و مقلتی عمیت عن هتک أستارکاش پیش از این مرده بودم و کاش کور شده بودم که چنین پرده‌ی خود را دریده نمی‌دیدم.

اخبار از شهادت امام حسین

نمی‌دانم کدام دل است که در این بلیه نمی‌سوزد؟و کدام دیده است که در این مصیبت اشک نمی‌ریزد؟مگر نمی‌دانی که این مصیبت، چگونه عالم را به تزلزل درآورده و آسمان و زمین را خونبار کرد؟سنگ و چوب به جهت آن گریستند، وحش و طیر را بر آتش حسرت کباب کرد و ملائکه‌ی مقربین در این مصیبت عزادار شدند و پیش از کشته شدنش عزایش را گرفته و بر او گریستند. [صفحه ۲۹۳] چنانچه در حدیث آمده است:ملکی از ملائکه‌ی اعلی، مشتاق لقای پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم شد، از خداوند رخصت خواست که به خدمت آن حضرت برسد.او ر رخصت داد، آن ملک هرگز بر زمین نیامده بود، چون خواست فرود آید بر او وحی شد:«أخبر محمدا أن رجلا- من امته اسمه یزید، یقتل فرخه الطاهر بن الطاهرهٔ [نظیرهٔ البتول مریم بنت عمران]»؛به محمد خبر ده که: مردی از امت او بنام یزید - لعنهٔ الله علیه - فرزند طاهر او را که فرزند طاهره، شبیه مریم [دختر عمران] است می کشد.عرض کرد: خدایا! من شاد بودم به رؤیت پیغمبر [تو محمد] صلی الله علیه و آله و سلم، چگونه این خبر را به او دهم؟

شرمم می‌آید که دل پیغمبر تو را به خبر کشتن فرزندش حسین علیه‌السلام به درد آورم، کاش به زمین نمی‌رفتم.وحی آمد: آنچه به تو امر می‌کنم، اطاعت کن.آن ملک به سوی پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم آمده بال‌هایش را پهن کرد و گفت:ای رسول خدا! به جهت شوق زیارت تو از خدا اذن خواستم، مرا اذن داد، و خبری به من فرمود که به تو برسانم.«فلیت ربی کان حطم أجنحتی و لم آتک بهذا الخبر»؛کاش خدا پرهایم را شکسته بود و این خبر را به تو نمی‌دادم، و لکن چاره‌ای از انفاذ امر خدا نیست. بدان که مردی از امت تو، به اسم یزید - که خدا لعن او را در دنیا و عذاب او را در آخرت زیاد کند - فرزند طاهر تو را خواهد کشت و کشنده‌ی او را در دنیا بعد از او، تمتعی نخواهد بود مگر قلیلی و خدا جزای او را خواهد داد و در جهنم مخلد خواهم بود.پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم از این خبر به شدت گریست و گفت: آیا با این حال که فرزند مرا می‌کشند، رستگار خواهند شد؟گفت: یا محمد! میان دل و زبانشان جدایی خواهد افتاد و به نفاق خواهند مرد [صفحه ۲۹۴] و در آخرت برای آنها عذاب دردناک خواهد بود. [۳۴۳] .و در روایت دیگری وارد شده:ملکی که موکل باران است مأذون شد که به خدمت فخر کاینات صلی الله علیه و آله و سلم برسد، چون به خدمت آن حضرت آمد، رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به امسلمه فرمود: متوجه باش که کسی داخل حجره نشود.امسلمه متوجه در بود، ناگاه حسین علیه‌السلام داخل شد، خواست به حجره‌ی طاهره داخل شود. امسلمه او را منع کرد، از گوشه‌ای جست تا داخل شد و رفت به خدمت خیرالبشر و بر زانوهای مبارکش بالا رفت و بر آن نشست.ملک گفت: «أتحبه؟»؛ آیا دوستش می‌داری؟فرمود: بلی.گفت: «ان امتک ستقتله»؛ به زودی امت تو او را می‌کشند و اگر می‌خواهی، زمینی را که در آن کشته می‌شود، به تو نشان می‌دهم.آنگاه دست دراز کرد، چون باز آورد خاک سرخی در دستش بود.حضرت آن را به امسلمه داد که حفظ نماید، امسلمه آن خاک را در کنار مقنعه‌ی خود بست. [۳۴۴] .شرحبیل ابن ابی عون روایت می‌کند:هنگامی که امام حسین علیه‌السلام متولد شد ملکی از فردوس اعلی بر بحر اعظم نازل شد و در اقطار آسمان‌ها و زمین ندا کرد:«یا عبادالله! ألبسوا أثواب الأحزان و أظهروا التفجع والأشجان، فان فرخ محمد صلی الله علیه و آله و سلم مذبوح مقهور»؛ای بندگان خدا! جامه‌های اندوه و غم بپوشید و اظهار مصیبت و حزن نمایید که فرزند محمد صلی الله علیه و آله و سلم را ذبح می‌نمایند و مقهور می‌کنند.آنگاه به خدمت پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم آمد و قبضه‌ای از تربت طاهره‌ی زمین کربلا را با خود داشت، گفت: [صفحه ۲۹۵] یا حبیب‌الله! در این سرزمین گروهی از اهل بیت تو کشته می‌شوند و ایشان را گروهی از ظالمان امت تو می‌کشند.«و یقتلون فرخک الحسین ابن بنتک الطاهرة...»؛و فرزند تو حسین را که پسر دختر طاهره‌ی تو می‌باشد، می‌کشند و این تربت اوست.پس آن را به حضرت داد و گفت: یا محمد! این تربت را حفظ کن، هرگاه دیدی متغیر شده و مثل خون گردیده، بدان که فرزندت حسین علیه‌السلام کشته شده است.آنگاه آن ملک، قدری از تربت را بر بال خود گرفته به آسمان عروج کرد، ملکی نماند مگر آن که به آن، تبرک جست و آن را بویید.چون جناب رسالت مآب آن تربت طاهره را گرفتند، می‌بوییدند، می‌گریستند و می‌گفتند:«قاتل الله قاتل الحسین...»؛خدا بکشد کشنده‌ی حسین را و او را به عذاب جهنم معذب فرماید.پس آن را به امسلمه داد و خبر شهادت فرزند خود را به او داد و گفت:این تربت را بگیر و آن را بعد از من، نیکو محافظت و نگهداری کن.«فاذا رأیتها قد تغیرت و احمرت و صارت دما عبیطا؛ فاعلمی أن ولدی الحسین قد قتل بأرض کربلاء»؛چون آن را دیدی که سرخ شده و به خون تازه تبدیل گردیده، بدان که فرزندم حسین در سرزمین کربلا کشته شده است.چون یک سال از عمر شریف سیدالشهداء علیه‌السلام گذشت، دوازده هزار ملک به صورت‌های مختلف بر پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم نازل شدند. رنگ‌های آنان سرخ و دیده‌هایشان گریان بود، آنان بال‌های خود را در نزد پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم پهن کرده، عرض کردند:«یا محمد! سینزل بولدک الحسین مثل ما نزل بهابیل من قابیل».و ملکی در آسمان نماند مگر آن که بر رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم نازل شده و او را به فرزندش حسین علیه‌السلام، تعزیت می‌دادند و او را از آنچه خدا به زیارت کنندگان او و [صفحه ۲۹۶] گریه کنندگان بر او عطا می‌کند، خبر می‌دادند.آن حضرت گریه می‌کرد و می‌گفت:«اللهم اخذل من خذله، و اقتل من قتله، و لا تمتعه بما أمله فی

الدنیا و أصله حر نارک فی الاخرة». [۳۴۵] .آری، این مصیبتی بود که از وقت ولادت صاحبش، این خبر محنت اثر را گوش‌زد مقربین کردند و با بشارت ولادتش خبر شهادتش را دادند و در وقت تولدش تعزیه‌اش را گرفتند و پیش از وقوعش، لباس اندوه پوشیدند و جامه‌ی عزا و ماتم دربر کردند.الله أکبر! انها لمصیبة ثلت عروش الدین بثلثل‌الله اکبر! چه مصیبتی بود این مصیبت که سریر دین را سرنگون و خانه‌های ایمان را خراب نمود.الله أکبر! انها لرزیة ألقت علی الاسلام صفحة کلکل‌الله اکبر! چگونه مصیبتی بود که بر اسلام واقع گردیده و ارکان آن را در هم شکست، چنانچه شتر، سینه‌ی خود را بر کسی اندازد و اعضای او را درهم شکند.عجبا من السبع الطرائق کیف لم تنشق والأرضین لم تتزلزل؟!أسفا علیه و الکواکب کیف لم تنقض والأفلاک لم تتعطل؟!عجب دارم که چرا آسمان‌ها شکافته نشد و زمین‌ها متزلزل نگردید؟[متأسفم که] چرا ستاره‌ها از هم نپاشیدند و افلاک از حرکت نیفتادند؟قتل ابن فاطمة و تلک حریمه بید الأعادی لا کفیل و لا ولی‌فرزند فاطمه علیهاالسلام را کشتند، حریمش را اسیر کردند که اینک در دست دشمنانند، نه ایشان را کفیلی است و نه دوستی.أیبیت بالطف الحسین مجدلا یا للرجل علی الثری و الجندلو تبیت من أمن امیة نوما لم تخش من خوف و لم تتوجل‌آیا بدن مقدس حسین علیه‌السلام را بر روی خاک و سنگ اندازند و اولاد امیه بدون خوف و [صفحه ۲۹۷] تشویش در خواب راحت می‌باشند؟ آیا کجایند مردان دین دار با حمیت که در این بلیه خروش برآورند؟هل تقلبون بأن خیر نسائکم فی الأسر یستعطفن من لم یقبل‌آیا می‌پسندید که سیده‌ی زنان شما را اسیر نمایند و هر چند طلب مهربانی کنند کسی به داد ایشان نرسد؟و یقاد فی الأصفاد من أملتم بعد ابن فاطمة لکل مؤمل‌آیا می‌پسندید که پناه و امام شما را بعد از فرزند فاطمه علیهاالسلام در غل و زنجیر کنند؟یسری به و نساؤه من حوله نحو الشام علی ظهور البزل‌یا او را اسیر کنند و زنان و خواهران او بر شتر سوار کرده به جانب شام به هدیه‌ی بدترین لئام برند؟

مبارزه‌ی یاران امام حسین و شهادت آنان

بدان که این معدود افرادی که در خدمت سیدالشهداء علیه‌السلام بودند از خواص مؤمنان بودند که بالمره دست از دنیا کشیده، در کمال شوق و ذوق، جان‌های خود را درمی‌باختند. پس مستمع باش و گوش کن تا مجملی از کیفیت جان باختن بعضی از ایشان را بشنوی.علمای اعلام، مثل شیخ مفید، شیخ صدوق، سید بن طاووس رحمه‌الله، و دیگران این واقعه‌ی محنت انجام را چنین ذکر کرده‌اند:

مبارزه حر و شهادت او

بعد از شروع به مبارزه، اولین کسی که به مبارزات کشته شد، حر بن یزید ریاحی بود.حکایت شهادت آن با سعادت چنین است:چون در آن حمله، بسیاری از لشکر امام علیه‌السلام به دارالسرور شتافتند، آن حضرت صدای شریف را بلند کرده از برای اتمام حجت می‌فرمود:«أما من مغیب یغیثنا لوجه الله؟ [صفحه ۲۹۸] أما من ذاب یذب عن حرم رسول‌الله؟»آیا فریادرسی نیست که به جهت تقرب به خدا، از ما فریادرسی نماید؟آیا کسی نیست که دفع شر از حرم پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله وسلم نماید؟چون حر با سعادت این سخن را شنید واین واقعه را دید به نزد پسر سعد آمد و گفت: تو آخر با این مرد جنگ خواهی کرد؟گفت: «ای والله! قتالا أیسره أن تطیر الرؤوس و تطیح الأیدی»؛به خدا قسم! جنگی خواهم کرد که اقل آن، این باشد که سرها از بدن جدا گردد و دست‌ها بریده شود.چون حر با سعادت این سخن را شنید در میان لشکر خود رفت، احوالش منقلب گردید.مهاجر بن اوس به او گفت: در امر تو حیرانم، تو را از شجاعان کوفه می‌دانم، این چه حالت است که در تو می‌بینم؟حر گفت: خود را در میان دوزخ و بهشت می‌بینیم و به این جهت حیرانم.آنگاه گفت: نه، به خدا قسم! چیزی را برای بهشت اختیار نمی‌کنم، اگر چه مرا پاره پاره کنند و بدنم را بسوزانند.پس اسب خود را به سوی لشکر سیدالشهداء علیه‌السلام راند و دست بر سر گذاشته بود و می‌گفت:«اللهم الیک

أنبت، فتب علی فقد أرعبت قلوب أولیائک و أولاد بنت نبیک»؛خدایا! توبه کردم، توبه‌ی مرا قبول کن و مرا عقاب مکن، من دل‌های مقدسه‌ی اولیای تو و فرزندان دختر پیغمبر تو را ترسانیدم و در تشویش انداختم.آنگاه به نزد آن حضرت آمد و عرض کرد: جعلت فداک؛ منم آن که تو را از برگشتن مانع شدم و تو را در این صحرا، حبس کردم و گمانم نبود که این قوم ستمکار کار را به اینجا خواهند رسانید و با تو جنگ خواهند کرد.یابن رسول‌الله! توبه کردم، «فهل لی من توبة؟»؛ آیا توبه‌ام قبول است؟حضرت فرمود: بلی، خدا توبه‌ی تو را قبول می‌کند، فرود بیا.عرض کرد: یابن رسول‌الله! وقت فرود آمدن نیست، سواره بودن بهتر از پیادگی [صفحه ۲۹۹] من است «و الی النزول [یؤول] آخر أمری»؛ آخر فرود خواهم آمد و آن وقتی است که کشته شوم و در خون خود بغلطم.ابن نما رحمه‌الله نیز چنین روایت کرده:حر، به آن حضرت عرض کرد: وقتی که پسر زیاد مرا به طلب تو فرستاد، چون بیرون آمدم از قصر، ندایی شنیدم که یکی می‌گفت: «أبشر یا حر! بخیر»؛ ای حر! بشارت باد به تو خیر.رو به عقب کردم کسی را ندیدم، گفتم: به خدا سوگند! این بشارت نیست، زیرا که من به حرب فرزند پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم می‌روم و گمان نداشتم که تو را یاری کنم.حضرت فرمود: خدا تو را خیر و اجر بدهد. [۳۴۶] .و در بعضی از کتب مقتل مذکور است:حر گفت: پدرم را در خواب دیدم که به نزد من آمد و گفت: ای فرزند! در این روزها به کجا رفته بودی؟گفتم: رفته بودم سر راه بر امام حسین علیه‌السلام بگیرم.پدرم فریاد زد و گفت: واویلا- ای فرزند! تو را چه کار با فرزند رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم؟ اگر می‌خواهی در جهنم مخلد باشی با او حرب کن و اگر می‌خواهی در قیامت رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم شفیع تو باشد و در بهشت همسایه‌ی او باشی برو و او را یاری کن و با دشمنان او جهاد کن. [۳۴۷] .شیخ صدوق - علیه الرحمه - می‌فرماید:حر عرض کرد: یابن رسول‌الله! رخصت ده با دشمنانت مقاتله کنم و در راه وفایت جان دربازم.حضرت امام حسین علیه‌السلام او را اجازت داد، او مرکبش را به جولان درآورده می‌گفت: [صفحه ۳۰۰] انی أنا الحر و مأوی الضیف أضرب فی أعناقکم بالسیف‌عن خیر من حل بأرض الخیف أضربکم و لا أری من حیف‌منم حر و منم کریم و خواهان میهمان خود، که گردن شما را با شمشیر می‌زنم.به جهت حمایت از بهترین اهل زمین، و حیف نیست کشتن شماها که با او جنگ می‌کنید.آن شجاع نامدار و هژبر روزگار خود را در دریای حرب انداخت و خود را به هر طرف می‌زد و می‌انداخت.یزید بن سفیان تمیمی می‌گوید: اگر به او می‌رسیدم نیزه‌ی خود را به او می‌زدم.در اثنایی که حر در میدان جنگ بود و مشغول به حرب بود، ضربتی به گوش و چشم او رسید و خون از روی اسبش جاری بود.در این هنگام، حصین بن نمیر سکونی به یزید گفت: یا یزید! این، همان حر است که آرزو می‌کردی که او را دریابی و نیزه‌ای به او زنی.آن ملعون به حرب او بیرون رفت، چون به میدان رسید حر بر او حمله کرد و ضربتی بر او زد که جان به مالک سپرد، و آن قدر جنگ کرد که چهل نفر سواره و پیاده را کشت. [۳۴۸] .در بعضی از روایات آمده: آنگاه رو به جانب سیدالشهداء علیه‌السلام کرد و گفت: از من راضی شدی؟«نعم، أنت حر کما سمتک امک»؛بلی، تو حری چنانچه مادرت تو را حر نامید.آخرالامر، ملعونی اسب او را پی کرد، حر پیاده ماند و باز جنگ می‌کرد و می‌گفت:ان تعقرونی فأنا ابن الحر أشجع من ذی کبد هزبراگر اسب مرا پی کردید پروا ندارم که من فرزند آزادگانم و دلم قوی‌تر از شیر است.آخرالامر دور او را گرفتند،ایوب بن مسرح با همکاری یکی دیگر از اهل کوفه او [صفحه ۳۰۱] را شهید کردند.و بنا به روایتی: نیزه‌ای بر سینه‌ی او زدند که سینه‌ی بی‌کینه‌اش شکافته شد، فریاد زد: «أدرکنی یابن رسول‌الله»؛ قربانی خود را دریاب [ای فرزند رسول خدا] [۳۴۹] .وقتی سیدالشهداء علیه‌السلام به او رسید، خون از رگ‌هایش می‌ریخت، حضرت فرمود:«بخ بخ یا حر! أنت حر کما سمیت فی الدنیا والاخرة»؛به به! مرحبا ای حر! نیکو وفاداری کردی، تو حر و آزادی، همچنان که در دنیا و آخرت حر نامیده شده‌ای.پس فرمود:لنعم الحر حر بنی ریاح صبور عند مختلف الرماحو نعم الحر اذ نادی حسینا فجاد بنفسه عند الصباحنیکو آزاده‌ای است حر ریاحی که در وقت جنبش نیزه‌ها پایداری کرد.خوشا به حال حر که حسین را ندا داد و جان خود را در راه او درباخت.سپس آن حضرت خاک از صورت آن شهید راه وفا پاک می‌کرد و می‌فرمود: تو حری در دنیا و آخرت. [۳۵۰] .و در بعضی از کتب مقتل مذکور است که: برادرش

مصعب نیز به خدمت آن حضرت آمده و توبه کرد، آنگاه به میدان رفته و کشته شد. [۳۵۱] .و همچنین فرزند او و غلام او [۳۵۲] ؛ و لکن صحت این روایت ثابت نشده است.

مبارزه‌ی بریر همدانی

بعد از شهادت حر؛ بریر بن خضیر همدانی پیش آمد. او مردی از صلحا، نیکان و اتقیای اهل زمان بود. بعد از حصول رخصت، رو به میدان نهاده رجز خواند و [صفحه ۳۰۲] نسب خویش را بیان کرد، پس ندا کرد:اقتبوا منی یا قتلهٔ المؤمنین! اقتربوا منی یا قتلهٔ أولاد البدریین! اقتربوا منی یا قتلهٔ أولاد رسول رب العالمین و ذریته الباقین؛پیش آیید ای کشندگان مؤمنان! نزدیک آیید ای کشندگان اولاد بدریین! نزدیک آیید ای کشندگان اولاد پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم و ذریه‌ی او! پیش آیید تا ضرب دست مرا بدانید و به پاداش عمل خود برسید.آنگاه خود را بر آن اشرار زد و تا سی نفر را به درک اسفل فرستاد.یزید بن معقل به جهت مقاتله‌ی او بیرون آمده و گفت: شهادت می‌دهم که تو از گمراهانی.بریر گفت: بیا با هم مباهله نموده و دعا کنیم تا آن که بر باطل است به دست آن که بر حق است، کشته شود و لعنت بر دروغ‌گو باشد.پس بر یکدیگر حمله کردند، یزید ضربتی بر او زد و کارگر نیفتاد، بریر چنان ضربتی بر فرقش زد که تا مغزش را شکافت و به جهنم واصل گردید.در این اثنا یکی از اصحاب ابن‌زیاد که او را بحیر بن اوس می‌گفتند حمله‌ای بر بریر کرده، او را شهید کرد.آنگاه آن ملعون اسب خود را در میدان جولان داد و شعری چند خواند که در این اشعار، افتخار خود را بر قتل بریر بیان می‌کرد.به او گفتند: آیا به کشتن بریر که از نیکان اصحاب بود، فخر می‌کنی؟پسر عموی آن ملعون آمد و گفت: وای بر تو ای بحیر! بریر را کشتی با چه رویی خدا را ملاقات خواهی کرد؟آن ملعون پشیمان شد و شعری چند خواند که در آن اظهار ندامت از کرده‌ی خود می‌کرد. [۳۵۳] .

مبارزه‌ی وهب بن عبدالله کلبی

بعد از شهادت او، وهب بن عبدالله بن حباب کلبی که مادرش و زنش نیز همراه [صفحه ۳۰۳] او بودند، به میدان رفت. [۳۵۴] .بعضی ذکر کرده‌اند: او جوان تازه داماد بود و هفده روز از دامادیش گذشته بود. [۳۵۵] .و در بعضی از روایات آمده:او نصرانی بود و خودش و مادرش به دست سیدالشهداء علیه‌السلام مسلمان شده بودند.چون جمعی از اصحاب به فیض شهادت رسیدند، مادرش به نزد او آمده گفت:«قم یا بنی! فانصر ابن بنت رسول‌الله»؛ای نور دیده! برخیز و فرزند دختر پیغمبر را یاری کن که وقتی بهتر از این زمان نیست.گفت: ای مادر! او را یاری می‌کنم و در جان باختن تقصیر نخواهم کرد. [۳۵۶] .و بعضی ذکر کرده‌اند که: وهب می‌خواست به جهت استحلال و وداع به نزد زن خویش رود، مادرش گفت: ای فرزند! زنان ناقص العقلند، مبادا تو را گول زند و از سعادت ابدی باز مانی.چون به نزد زنش آمد گفت: ای فلانه! فرزند فاطمه علیهاالسلام در این صحرا غریب و تنها مانده، دلم می‌خواهد در مقام یاریش، جان‌بازی کنم.زنش گفت: کاش من هم جان خودم را فدای او می‌کردم، اما می‌خواهم شرط کنی که در روز قیامت مرا نیز بازجویی و مرا با خود به بهشت ببری.وهب قبول کرد، هر دو به نزد امام علیه‌السلام آمدند، وهب عرض کرد: رخصت ده تا خود را فدا سازم.زنش پیش آمد و عرض کرد: یابن رسول‌الله! این نوجوان، شوهر من است و من از آن بهره‌ای نبردم و می‌خواهم در خدمت تو شرط کند که در روز قیامت مرا باز طلبد و مرا با خود به بهشت ببرد و استدعای من از شما این است که مرا به خواهران [صفحه ۳۰۴] و اهل بیت خود بسپاری که در سلک کنیزان و خدمتکاران ایشان باشم تا در سراپرده‌ی عصمت، دست ناکس به دامن عفت من نرسد.آن حضرت گریه کرد، وهب گفت: شرط کردم که در روز قیامت بی او پای به بهشت نگذارم و او را به شما سپردم که به حرم محترم خود بسپارید.و بالجمله، بعد از اجازه‌ی حرب رو به میدان نهاد و می‌گفت:ان تنکرونی فأنا ابن الکلبی سوف ترونی و ترون ضربیو حملتی و صؤلتی فی الحرب أدرک ثأری بعد ثأر صحبیو أدفع الکرب أمام

الکربی لیس جهادی فی الوغا باللعب‌اگر مرا نمی‌شناسید، بشناسید که من فرزند کلب هستم، به زودی جان‌فشانی و ضرب دست مرا می‌بینید.مردانگی مرا در حرب «می‌بینید» که چگونه از شما انتقام خون یاران خود را می‌گیرم. و اندوه از خواطر خود خواهم برد، که طلب خون ایشان و جهاد کردن من در جنگ، بازیچه نیست.آنگاه حمله کرد و مقاتله نمود، تا آن که جماعتی را کشت، سپس به نزد مادر و عروس برگشت و گفت: ای مادر! از من راضی شدی؟مادرش گفت: «ما رضیت حتی تقتل بین یدی الحسین علیه‌السلام»؛ از تو راضی نمی‌شوم تا در برابر حسین علیه‌السلام کشته شده و در خون آغشته شوی.زنش گفت: «بالله! لا تفجعنی فی نفسک»؛ ای شوهرم! تو را به خدا قسم می‌دهم! مرا به درد مصیبت خود گرفتار مکن.مادرش گفت: سخن او را گوش مده، برگرد و در برابر فرزند پیغمبر مقاتله کن تا جد بزرگوار او فردا تو را شفاعت کند.وهب باز روی به میدان نهاد و می‌گفت:انی زعیم لک امّ‌وهب بالطعن فیه تارة و الضرب‌ضرب غلام مؤمن بالرب حتی یذیق القوم مر الحرب‌آنگاه، آن سعادتمند باز خود را بر آن قوم زد و در دریای حرب غوطه‌ور شد، تا آن که نوزده سوار و دوازده پیاده را به خاک هلاک انداخته، به جهنم روانه کرد. [صفحه ۳۰۵] او می‌جنگید تا این که دست‌های او را از بدنش جدا کردند، در آن حال، زنش عمودی بر دست گرفته و به جانب او روانه شد و می‌گفت:«فداک أبی و أمی! قاتل دون الطیبین حرم رسول‌الله»؛پدر و مادرم فدای تو شوند! کوشش نما و مقاتله کن در نزد حرم رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم و جان‌بازی نما به جهت ذریه‌ی پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم.وهب پیش آمد و او را به سوی خیمه‌ها برگرداند. آن زن پاک‌طینت دامن او را گرفته، گفت: هرگز بر نمی‌گردم تا با تو کشته شوم.سیدالشهداء علیه‌السلام فرمود: خدا شما را از اهل بیت، جزای خیر دهد، ای زن! برگرد، خدا تو را رحمت کند.پس آن سعادتمند مقاتله کرد، تا آن که کشته شد، زنش بر سر کشته‌ی او دوید و خون از رویش پاک می‌کرد.شمر ملعون او را دید، به غلام خود گفت. آن ملعون عمودی بر سر او زد که سرش را شکافت و او را کشت و این اولین زنی بود که از لشکر سیدالشهداء علیه‌السلام کشته شد. [۳۵۷] .صاحب «بحارالانوار» می‌گوید:در روایتی دیدم که وهب بیست و چهار پیاده و دوازده سواره را کشت. آخرالامر او را دستگیر کرده به نزد پسر سعد بردند، آن ملعون امر کرد که گردن او را زدند و سرش را به سوی لشکرگاه سیدالشهداء علیه‌السلام انداختند.مادرش آن سر را برداشته، بوسید و بعد آن را به سوی لشکر ابن‌سعد انداخت و به وسیله‌ی آن، یک نفر را کشت.آنگاه، آن زن، عمود خیمه را گرفته و بر آن جماعت حمله کرد و دو نفر را با آن عمود کشت.حضرت فرمود:«ارجعی یا امّ‌وهب! أنت و ابنک مع رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم، فان الجهاد مرفوع عن [صفحه ۳۰۶] النساء»؛ای مادر وهب! برگرد که جهد بر زنان نازل نیست، تو و فرزندت با رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم می‌باشید.پس او برگشت و می‌گفت: خدایا! امید مرا قطع مکن.حضرت فرمود: خدا امید تو را قطع نکند ای مادر وهب! [۳۵۸] .

مبارزه‌ی عمرو بن خالد ازدی و فرزندش

پس از او، عمرو بن خالد ازدی پا به میدان گذاشت و جنگید و به درجه‌ی رفیعه‌ی شهادت فایز گردید.پس از شهادت او، پسرش خالد بن عمرو، قدم در عرصه‌ی میدان گذارده و رجزی خوانده و خود را به آتش حرب انداخته، مقاومت کرد، تا شهید شد. [۳۵۹] .

مبارزه‌ی سعد تمیمی

پس از او، سعد بن حنظله‌ی تمیمی قدم در معرکه‌ی جان‌بازی گذاشت و رجزی چند خوانده و خود را بر آن قوم شوم زده و قتال عظیمی کرد، تا آخر الأمر خلعت شهادت پوشید و ساغر اجل نوشید. [۳۶۰] .

مبارزه‌ی عمران مذحجی

پس از او، عمران بن عبدالله مذحجی [۳۶۱] روی به کار زار کرده، دمار از روزگار آن کفار بر آورده و آخر الأمر به ضربت مسلم ضبابی و عبدالله بجلی به سرای جاوید شتافت. [۳۶۲] . [صفحه ۳۰۷]

مبارزه‌ی مسلم بن عوسجه‌ی اسدی

پس از او، مسلم بن عوسجه‌ی اسدی روانه‌ی میدان گردید، او از بزرگان لشکر سیدالشهداء علیه‌السلام و از شجاعان نامدار و مشاهیر روزگار و از اصحاب امیرالمؤمنین علیه‌السلام بود، وی در خدمت آن حضرت جهاد کرده و در خدمت آن حضرت مردانگی‌ها کرده بود.بعضی ذکر کرده‌اند: حضرت امیرالمؤمنین علیه‌السلام او را برادر خود می‌خواند و چند مرتبه قرآن را نزد آن حضرت خواند بود.شبث بن ربعی می گوید: در جنگی همراه او بودیم، روز جنگ پیش از آن که لشکر، اسب‌ها را لجام کنند او خود را بر لشکر کفار زده و شش نفر از مشرکین را کشته بود. [۳۶۳] .باری، بعد از رخصت روانه‌ی میدان شد و می گفت:ان تسألوا عنی فانی ذو لبد من فرع قوم من ذری بنی أسدفمن بغانا حائد عن الرشد و کافر بدین جبار صمداگر از من می‌پرسید، من شیری هستم از خانواده‌ی بنی‌اسد.کسی که بر ما ظلم کند از رشد و هدایت بر کنار و به دین خداوند کافر می‌باشد.آنگاه مسلم مبارز خواست، مبارزان لشکر به حرب او می‌آمدند و او خود را بر ایشان می‌زد وتا پنجاه نفر از ایشان را به درک فرستاد، آخر جمعی بر او حمله کردند، مسلم تیغ کشیده بر ایشان حمله آورد، شش نفر دیگر را به درک فرستاد.سرانجام از کثرت جراحات از اسب سرنگون گردیده، نعره‌ای کشید که: «أدرکنی یابن رسول‌الله!».سیدالشهداء علیه‌السلام خود را با حبیب به او رسانیدند، دیدند او در خاک و خون غلطیده، آن حضرت خطاب به او فرمود:«رحمک الله یا مسلم! فزت بالشهادة و أدیت ما کان علیک»؛ [صفحه ۳۰۸] خدا تو را رحمت کند ای مسلم! با شهادت فایز و رستگار شدی و آنچه بر تو بود، بجا آوردی.آنگاه حضرتش این آیه را خواند:(فمنهم من قضی نحبه و منهم من ینتظر و ما بدلوا تبدیلا). [۳۶۴] .طائفه‌ای از دوستان را اجل دریافت و جمعی دیگر منتظر مرگند.

شهادت مسلم بن عوسجه و وصیت عاشقانه‌ی او

پس حبیب پیش آمد و گفت:«یعز علی مصرعک یا مسلم! أبشر بالجنة»؛بر من دشوار است ای مسلم! که تو را به این حال ببینم، بهشت بر تو بشارت باد.مسلم با صدای ضعیفی گفت:«بشرک الله بخیر»؛ خدا تو را به خیر بشارت دهد.حبیب گفت: اگر نه این بود که من هم از پشت سر تو می‌آیم، هر آینه دوست می‌داشتم که به آنچه می‌خواهی به من وصیت کنی، و لیکن می‌دانم که من هم از پی خواهم رسید.مسلم اشاره‌ای به سوی سیدالشهداء علیه‌السلام کرد و گفت:«اوصیک بهذا، فقاتل دونه حتی تموت»؛تو را وصیت می کنم در باب این مظلوم که درباره‌ی او کوتاهی نکنی و با دشمنانش مقاتله نمایی تا جان خود را در راه او دربازی.حبیب گفت: «لأنعمنک عینا»؛ ای مسلم! دیده‌ی تو را در یاری کردن او، روشن خواهم کرد. [۳۶۵] .محمد بن ابی‌طالب روایت کرده و می گوید:هنگامی که مسلم را شهید کردند، کنیزی داشت که صدا به شیون بلند کرد، صدای «وا مسلماه! وا ابن عوسجاه! و وا سیداه!» برآورد، چون صدای شیون او به لشکرگاه مخالف رسید، شاد شدند و از شادی خروشیدند که مسلم بن عوسجه را [صفحه ۳۰۹] کشتیم.شبث بن ربعی گفت: مادرهای شما به عزایتان بنشینند! بزرگان خود را می کشید و عزت خود را به ذلت مبدل می کنید؟ همین بزرگوار که به کشتن او شادی می کنید بسا مردانگی‌ها که در جهاد کفار کرده و بسا حق‌ها که بر اسلام و مسلمین دارد. [۳۶۶] .

شهادت نافع بن هلال و شدت حملات یاران امام حسین

بنا به روایت شیخ مفید رحمه‌الله:بعد از شهادت نافع بن هلال، عمرو بن حجاج با یاران خود از جانب فرات به میمنه‌ی لشکر امام حسین علیه‌السلام حمله کرد و جنگی درگرفت بعد از آن که جنگ فرونشست و غبار کم شد، دیدم مسلم بن عوسجه بر زمین افتاده بود.از طرفی، شمر ولدالزنا با گروهی به جانب میسره‌ی اصحاب آن حضرت حمله کردند و اصحاب آن حضرت بر ایشان حمله کردند. سی نفر دیگر از اصحاب آن حضرت باقی مانده بودند و این جماعت قلیله به هر طرف که رو می‌کردند آن جماعت رو سیاه، متفرق می‌شدند.ابن‌سعد، حصین نمیر سکونی را خواند و با پانصد نفر تیرانداز به مدد لشکر خود فرستاد، ایشان مقاتله کردند تا نزدیک امام حسین علیه‌السلام و اصحاب او رسیدند و ایشان را تیرباران کردند و بسیاری از اسب‌های ایشان را پی‌کردند و مقاتله به طول انجامید تا آن که در میان روز، جنگ شدت گرفت، آنان نمی‌توانستند به غیر از یک جانب پیش آیند به جهت آن که خیمه‌ها را نزدیک یکدیگر زده بودند.ابن‌سعد گروهی را فرستاد که خیمه‌ها را از پا درآورند، اصحاب آن حضرت وارد خیمه‌ها شده، گروهی را هلاک کردند.ابن‌سعد گفت: خیمه‌ها را آتش زنید.پس آتش در خیمه‌های عصمت و سرادقات طهارت زدند. [۳۶۷] . [صفحه ۳۱۰] ای رسول مختار! بنی‌امیه خانه‌های تو را خراب کردند و به آتش عدوان سوزاندند.و بناتک الخفرات أضحت بعد ذا بالسلب و الضرب العنیف تعذب‌آه! آه! دختران و پرده‌نشینان تو را می‌زدند و تاراج می‌کردند و به عذاب معذب نمودند.خلفتها و قلوبها کبیوتها حنقا یشب به الحریق و یثقب‌یا رسول‌الله! اینها سهل است که دل‌های ایشان را مثل خیمه‌هایشان آتش زدند و به کشتن فرزندت جگرها را کباب کردند.سوزش پرده‌نشینان بس نبود ای چرخ پیر! سعی‌ها کردی که آخر خیمه‌ها را سوختی

مبارزه‌ی عمرو انصاری

چون امام عالی‌مقام و اصحاب گرام این بی‌شرمی را دیدند تیغ کشیده، مثل شیر خشمناک بر آن قوم بی‌حیا حمله کردند. در این هنگام، عمرو بن قرظه‌ی انصاری [۳۶۸] جان خود را فدای آن مظلوم کرده به هر طرف که آن حضرت رو می‌کرد، او در برابر آن حضرت می‌آمد. هر تیر و نیزه‌ای که به جانب آن حضرت می‌آمد نمی‌گذاشت که ضربه و حربه‌ای بر آن شهید برسد. تا آخر از کثرت جراحات بر زمین افتاد، گویا می‌گفت:ای دریغا! کاشکی می‌داشتم جان دگر تا نشان می‌کردمی او را به پیکان دگرچون از پا درآمد، گفت: یابن رسول‌الله! آیا به عهد خود وفا کردم؟امام حسین علیه‌السلام فرمود:بلی، چون داخل بهشت شوم تو در پیش روی من می‌باشی، سلام مرا به خدمت جدم برسان و بگو: به زودی به خدمت تو می‌رسم. [۳۶۹] .

روز عاشورا و نماز ظهر آن

در این هنگام، ابوتمامه‌ی صیداوی پیش آمد و عرض کرد:«یابن رسول‌الله! نفسی لنفسک الفداء! هؤلاء اقتربوا منک، [و] لا والله! لا [صفحه ۳۱۱] تقتل حتی اقتل [دونک] و احب أن ألقی الله ربی و قد صلیت هذه الصلاة»؛فدای تو شوم! این گروه اشرار به تو نزدیک شده‌اند و می‌خواهم جان خود را فدا کنم و این فیض را با تو دریابم و نماز وداع را با تو بخوانم.وقتی آن جناب اسم نماز را شنید، از سینه‌ی پردردش آهی کشید، پس سر به آسمان کرد و فرمود:[«ذکرت الصلاة، جعلک الله من المصلین. نعم، هذا أول وقتها»].نماز را بیادم آوردی، خدا تو را از نمازگزاران گرداند،بلی اول وقت نماز است.آنگاه فرمود: از ایشان مهلت طلبید تا نماز گزاریم.چون مهلت خواستند، حصین بن نمیر گفت: نماز شما مقبول نیست.حبیب بن مظاهر گفت: ای غدار! نماز فرزند سید ابرار مقبول نیست و نماز چون تو نابکار مقبول است؟!آن ملعون در غضب شده و بر حبیب بن مظاهر حمله کرد. حبیب بن مظاهر ضربتی بر روی اسب آن ملعون زد، اسب از جا درآمد، آن ملعون از اسب درافتاد، حبیب خواست او را بکشد؛ ولی اصحابش او را ربودند.آن حضرت به زهیر بن قین و سعید بن عبدالله فرمود: پیش روی من بایستید تا نماز گزارم.آن دو بزرگوار، جان‌های خود را فدای آن سید ابرار

کرده، آن جناب با سایر اصحاب مشغول نماز شدند و به طریق نماز خوف، نماز را ادا کردند و هر تیر و نیزه‌ای که از آن قوم به جانب آن امام عالمیان می‌آمد آن دو بزرگوار آن را بر جان خود می‌خریدند، تا آن که سعید با سعادت از کثرت جراحات از پا درآمد و می گفت: خداوندا! ایشان را لعنت کن مثل لعنت عاد و ثمود. خداوندا! بر پیغمبر خود از من سلام برسان.خدایا! آنچه را متحمل شدم از الم جراحت‌ها، همه به یاری ذریه‌ی پیغمبر تو بود، پس تو آنان را یاری کن.این را گفت و مرغ روحش به سرای جاوید شتافت، چون شهید شد سیزده چوبه‌ی [صفحه ۳۱۲] تیر بر بدنش یافتند، و این علاوه بر آنچه از زخم نیزه و شمشیر به او رسیده بود. [۳۷۰] .و به روایت ابن نما رحمه‌الله: فرصت نماز به ایشان ندادند، بلکه نماز را به ایما و اشاره فرادی خواندند. [۳۷۱] .

مبارزه‌ی جون، غلام ابوذر

پس از او، جون که غلام سیاه و آزاد کرده‌ی ابوذر غفاری بود، به خدمت آن سید عالمیان آمد، زمین ادب را بوسید، اجازه‌ی حرب خواست.حضرت فرمود: من تو را رخصت می‌دهم که برگردی، تو برای طلب عافیت همراهی ما کردی، نمی‌خواهم به جهت ما مبتلا شوی.گفت:«یابن رسول‌الله! أنا فی الرخاء ألحس قصاعکم و فی الشدة أخذلکم؟»؛آیا در زمان رفاه و نعمت شما، کاسه لیسی شما کنم و در زمان شدت شما را واگذارم و بروم؟!«والله! ان ریحی لمنتن، و ان حسبی للئیم، و لونی لأسود، فتنفس [علی] بالجنة فتیطیب ریحی، و یشرب حسبی، و یبیض وجهی»؛به خدا قسم! بویم بد، حسبم پست و رنگم سیاه است. آیا نمی‌خواهی که در راه تو کشته شوم تا بویم نیکو و حسبم شرف یابد و سفیدرو شوم؟«لا، والله! لا افارقکم حتی یختلط هذا الدم الأسود مع دمائکم»؛به خدا! از شما جدا نمی‌شوم تا این خون سیاه خود را به خون‌های مطهر شما مخلوط کنم.پس رخصت یافته پا در میان گذارد و می گفت:کیف تری الکفار ضرب الأسود بالسیف ضربا عن بنی محمدأذب عنهم باللسان والید أرجو به الجنة یوم المورد گروه کفار شمشیر زدن غلام سیاه را در راه اولاد پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم چگونه می‌بینند؟من با دست و زبان شر دشمنان را از آنها منع می کنم، به امید رحمت الهی که در روز قیامت [صفحه ۳۱۳] [بهشت نصیبم گردد].آنگاه خود را بر آن سیاه‌دلان زد و در دریای حرب، غوطه‌ور شد و جنگ کرد تا آخر از کثرت جراحات بر زمین افتاد، جناب سیدالشهداء علیه‌السلام بر سر کشته‌ی وی آمده گفت:«اللهم بیض وجهه، و طیب ریحه، و احشره مع الأبرار، و عرف بینه و بین محمد و آله»؛خداوندا! روی او را سفید و بوی او را نیکو گردان و او را با نیکوکاران محشور فرما و در میان او و محمد و آل او، جدایی میانداز.از حضرت باقر علیه‌السلام روایت شده که آن حضرت، از پدر بزرگوارش علی بن الحسین علیه‌السلام روایت کرده که حضرتش فرمود:قبیله‌ای که شهداء را دفن کردند، آن غلام را بعد از ده روز یافتند که بوی مشک از او ساطع بود. [۳۷۲] .

مبارزه‌ی عمرو بن خالد صیداوی

بنا به روایت سید بن طاووس رحمه‌الله: پس از او، عمرو بن خالد صیداوی به خدمت آن امام عالی مقام آمده، عرض کرد:«یا أبا عبدالله! قد هممت أن ألحق بأصحابی، و کرهت أن أتخلف فأراک وحیدا من أهلک قتیلا»؛[ای أبا عبدالله!] می‌خواهم من هم از آن ساغری که همگنان من نوشیده‌اند بنوشم و جامه‌ی شهادت در پوشم و به اصحاب خود ملحق شوم و نمی‌خواهم که زنده باشم و تنهایی تو را ببینم با این که جان داشته باشم و کشته‌ی تو را ببینم.حضرت فرمود:«فتقدم! فانا لاحقون بک عن ساعة»؛پیش باش که ما هم، همین ساعت به تو ملحق می‌شویم.پس عمرو روی به میدان کارزار نهاد و بعد از جانفشانی بسیار، جان خود را در [صفحه ۳۱۴] راه آن سید ابرار و نوباوه‌ی حیدرکرار درباخت و به سرای جاوید شتافت. [۳۷۳] .

مبارزه‌ی حنظله‌ی شامی

سید جلیل، ابن طاووس رحمه‌الله ذکر کرده:آنگاه حنظلة بن سعد [۳۷۴] شامی آمد و در پیش روی آن پیشرو سالکان طریق جانبازی ایستاده، هر نیزه و تیری که به جانب آن امام اخیار می‌آمد به صورت و سینه‌ی خود می‌خرید و ندا می‌کرد:(یا قوم انی أخاف علیکم مثل یوم الأحزاب - مثل دأب قوم نوح و عاد و ثمود) [۳۷۵] ... تا آخر آیه. [۳۷۶] .صاحب «مناقب» می‌گوید: آن حضرت فرمودند:یابن سعد! خدا تو را رحمت کند، ایشان مستحق عذاب شدند که دعوت تو را رد کردند و به عوض آن، دشنام دادند و تیر و نیزه بر تو زدند و چگونه مستحق نباشند و حال آن که اصحاب تو را کشتند؟!عرض کرد: راست فرمودی فدای تو شوم! آیا به سوی خداوند نمی‌رویم و به اصحاب خود ملحق نمی‌شویم؟حضرت فرمود:برو به سوی آن چیزی که از برای تو از دنیا و ما فیها بهتر است. و به سوی ملکی که هرگز زایل نمی‌شود.پس گفت:«السلام علیک یابن رسول‌الله! صلی الله علیک و علی أهل بیتک و جمع بیننا و بینک فی جنته»؛[سلام بر تو ای فرزند رسول خدا!] سلام و صلوات خدا بر تو و بر اهل بیت تو، خدا میان ما و تو را در دار رحمت خود جمع کند. [صفحه ۳۱۵] حضرت فرمود: آمین آمین.پس پا در میدان مردانگی نهاده، قتال عظیمی کرد، تا آخرالامر از کثرت جراحات از پا درآمده به سایر شهدا ملحق شد. [۳۷۷] .

مبارزه‌ی سوید بن عمرو

و به روایت سید ابن طاووس رحمه‌الله:پس از او، سوید بن عمرو بن ابی المطاع - که از بزرگان و بسیار نماز گزارندگان و ثابت قدمان بود - روانه‌ی میدان شد. او مثل شیر خشمناک، خود را به هر طرف می‌زد و می‌انداخت و به هر طرف حمله می‌کرد، عاقبت آن قدر زخم بر بدن شریفش زدند که در میدان افتاد و در عدد کشتگان محسوب شد و حس و حرکت بر او نماند و بی‌هوش شد و کسی به او نپرداخت، رمقی بر جانش باقی مانده بود.بعد از آن که به هوش آمد و گوش داد، دید که یکی می‌گوید: «قتل الحسین»؛ حسین را کشتند.وی برخاست و حرکت کرد و کاردی را که در چکمه‌ی خود داشت، بیرون آورد با آن حال شروع به قتال کرد و جنگ نمود تا آن که او را به درجه‌ی رفیعه‌ی شهادت رسانیدند. [۳۷۸] .

مبارزه‌ی حجاج بن مسروق، مؤذن امام حسین

پس از آن که چند نفر از آن سعادتمندان کشته شدند، حجاج بن مسروق، مؤذن امام حسین علیه‌السلام پیش آمد و زمین ادب را بوسید و بعد از رخصت، رجزخوانان به میدان شتافت، زمانی نگذشت که او را نیز به درجه‌ی رفیعه‌ی شهادت رسانیدند. [۳۷۹] .

مبارزه زهیر بن قین بجلی

آنگاه زهیر بن قین بجلی پیش آمد، او نیز از بزرگان لشکر سیدالشهداء علیه‌السلام بود، وی در راه به آن حضرت ملحق شده بود و به عزم کشته شدن همراهی آن حضرت [صفحه ۳۱۶] کرده و زنش را طلاق داده و او را به قبیله‌ی خودش فرستاد، چون می‌دانست که کشته می‌گردد.بالجمله، بعد از استرخاص از آن اشرف ناس به سوی میدان کارزار روانه شد و می‌گفت:أنا زهیر و أنا ابن القین أذودکم بالسیف عن حسین‌منم زهیر بن قین که شما را به شمشیر خود از حسین علیه‌السلام دفع می‌کنم.و شعری چند خواند و بر آن روباه‌صفتان حمله کرد و صد و بیست نفر از آن اشرار را به دارالبوار روانه کرد.آنگاه کثیر بن عبدالله بن شعبی و مهاجر بن اوس تمیمی بر او حمله کردند، ضربتی بر او زدند تا او را از پای درآوردند.جناب امام حسین علیه‌السلام به او خطاب کرد:«لا یبعدک الله یا زهیر!»؛خدا تو را از رحمت خود دور نکند ای زهیر! خدا کشنده‌ی تو را لعنت کند، لعن کسانی را که ایشان را به قرده و خنازیر مسخ کرد. [۳۸۰] .

مبارزه‌ی حبیب بن مظاهر

پس از او، حبیب بن مظاهر پیش رفت، او مردی کهن سال بود و به خدمت پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم رسیده بود، همچنین به ملازمت علی مرتضی علیه‌السلام مشرف شده بود. [۳۸۱] .بعضی ذکر کرده‌اند: آن پیر سعادتمند تمام قرآن را حفظ داشت، و شب‌ها نمی‌خوابید و از سر شب تا صبح قرآن را ختم می‌کرد، چون اجازه‌ی میدان خواست. حضرت امام حسین علیه‌السلام فرمود:تو از جد و پدرم یادگاری و پیری تو را دریافته، چگونه راضی شوم که به میدان روی. [صفحه ۳۱۷] حبیب بن مظاهر گریست و عرض کرد: می‌خواهم در نزد جدت روسفید باشم و پدرت و برادرت مرا از یاری‌کنندگان خود محسوب بدارند.باری حبیب آنقدر مبالغه کرد که حضرت او را اجازه داد، آنگاه رو به میدان نهاده می‌گفت:أنا حبیب و أبی مظاهر [۳۸۲] فارس هیجاء و حرب تسعرو أنتم عند العدید أکثر و نحن أعلی حجۀ و أظهرو أنتم عند الوفاء أغدر و نحن أوفی منکم و أصبرای گروه کوفه و شام! بدانید منم حبیب بن مظاهر سواره‌ی نامدار، زمانی که آتش حرب شعله زند.شما اگر چه بر حسب شماره! بیش از ما هستید، لکن حجت ما بر شما غالب و ظاهر می‌باشد.و اگر شما صاحبان غدر می‌باشید، لکن ماییم صاحبان وفا که به عهد خود باقی می‌باشیم و به نیزه و شمشیر شما صبر می‌کنیم.آنگاه که شجاع دلاور بر آن قوم ابتر حمله کرد و به تیغ بی‌دریغ گروهی را بر خاک هلاک انداخت و جماعتی را از ضرب تیغ آتشبار دمار برآورد، حتی آن که به آن سن پیری، شصت و دو نفر را به درک اسفل رسانید.در این هنگام، نامردی از قبیله بنی‌تمیم، نیزه‌ای بر او زد که از پا درآمد، خواست برخیزد حصین بن نمیر سکونی ضربتی بر او زد که بر زمین افتاد و آن تمیمی ملعون فرود آمد و سر مقدسش را از بدن مطهرش برید.بنا به روایت محمد بن ابی‌طالب موسوی: حصین بن نمیر سر او را بریده و بر گردن اسبش آویخت. [۳۸۳] .و صاحب «مناقب» نقل کرده:بدیل بن صریم سر او را از بدن برید و به گردن اسب خود آویخت و به مکه [۳۸۴] [صفحه ۳۱۸] رفت چون داخل مکه شد، حبیب پسری داشت که هنوز به حد بلوغ نرسیده بود، سر پدرش را در گردن اسب آن ملعون دید و او را شناخت، بر آن ملعون حمله کرد و او را کشت و سر پدرش را از او گرفت. [۳۸۵] .صاحب «مناقب» می‌گوید:رفتن حبیب موجب درهم شکستن لشکر حسین علیه‌السلام شد، که امام علیه‌السلام فرمود: «عند الله أحتسب نفسی و حمات أصحابی». [۳۸۶] .

مبارزه‌ی هلال بن نافع بجلی

پس از او، هلال بن نافع بجلی قدم در عرصه‌ی نبرد گذارد و رجزی چند خواند و شروع به تیراندازی نمود و آن قدر تیر به سینه‌ی سنگدلان انداخت تا تیرهایش تمام شد و دست به شمشیر زد، تیغ از نیام کشید و می‌گفت:أنا الغلام الیمنی البجلی دینی علی دین حسین و علی‌ان اقتل الیوم فهذا أملی فذاک رأیی و اولاقی عملی‌منم جوان یمنی از قبیله بجلیه و دینم دین حسین علیه‌السلام و علی علیه‌السلام است.اگر امروز کشته شوم پس کشته شدن در راه او آرزوی من است و همان قصد من است، و من به کرده و عمل خود می‌رسم.آنگاه خود را بر آن قوم بی‌حیا زد تا آن که سیزده نفر را به دارالبوار فرستاد، آخر الأمر بازوهای آن شجاع نامدار را شکستند و او را دستگیر کرده و در لشکرگاه پسر سعد بردند. شمر ملعون برخاست و گردن او را زد و به سایر شهدا ملحق گردید. .[۳۸۷]

مبارزه‌ی جوانی که پدرش در معرکه‌ی جنگ به شهادت رسیده بود

و به روایت محمد بن ابی‌طالب موسوی:جوانی بود که پدرش در معرکه شهید شده بود، مادرش به نزد وی آمد و گفت:«یا بنی! اخرج و قاتل بین یدی ابن رسول‌الله»؛ [صفحه ۳۱۹] ای فرزندم! برخیز و قدم در راه وفا نه و در برابر فرزند پیغمبر جهاد کن که وقت

دریافتن سعادت است.آن جوان برخاسته و عازم میدان شد، جناب امام حسین علیه‌السلام فرمود:ای جوان! پدرت کشته شد، شاید مادرت به میدان رفتن تو راضی نباشد.عرض کرد: مادرم مرا به جهاد امر نموده و او مرا به خدمت تو فرستاده است.بعد از رخصت به میدان آمد و می گفت:أمیری حسین و نعم الأمیر سرور فؤاد البشیر النذیرعلی و فاطمهٔ والداه فهل تعلمون له من نظیر؟له طلعهٔ مثل شمس الضحی له لمعهٔ [۳۸۸] مثل بدر المنیرامیر من حسین علیه‌السلام است و نیکو امیری است. او سرور قلب احمد مختار است.او فرزند فاطمه و علی کرار علیهماالسلام است، پس آیا او را نظیر و مانندی می‌باشد؟روی انورش مثل خورشید تابان و همانند ماه درخشان است.آنگاه شروع به مقاتله کرد، جنگ نمود تا کشته شد، دشمنان سرش را بریده و به میان لشکر سیدالشهداء علیه‌السلام انداختند، مادرش سر پسرش را برداشت و گفت:«أحسنت یا بنی! یا سرور قلبی! و یا قرهٔ عینی!»؛مرحبا! نیکو جانفشانی کردی ای نور دیده‌ام! و ای سرور سینه‌ام.پس آن سر را به سوی یکی از ظالمان انداخت و او را کشت. آنگاه عمود خیمه را گرفت و رو به میدان نهاد و می گفت:أنا عجوز سیدی ضعیفهٔ خاویهٔ بالیهٔ نحیفهٔأضربکم بضربهٔ عنیفهٔ دون بنی فاطمهٔ الشریفهٔمن پیرزنی هستم ضعیف و نحیف و از کار مانده؛و لیکن ای گروه کفار! شما را با ضربت‌های عنیف، در یاری فرزند فاطمه علیهاالسلام می‌زنم.آنگاه حمله کرد و دو مرد را به جهنم فرستاد، پس حضرت امر فرمود که برگردد و او را دعا کردند. [۳۸۹] .محمد بن ابی‌طالب می گوید: [صفحه ۳۲۰] اصحاب امام حسین علیه‌السلام یکی پس از دیگری نزد آن امام می‌آمدند و می گفتند:السلام علیک یابن رسول‌الله.آن حضرت در جواب می‌فرمود:برو که ما هم پشت سر تو می‌رسیم، و این آیه را می‌خواند:(فمنهم من قضی نحبه و منهم ینتظر). [۳۹۰] . [۳۹۱]

مبارزه‌ی عابس شاکری و غلام او

بعد از آن، عابس بن [ابی] شبیب شاکری پیش آمد، او غلامی داشت بنام «شوذب» به وی گفت:«یا شوذب! ما فی نفسک أن تصنع؟»؛ای شوذب! در نظر داری چه کاری انجام دهی؟گفت: «ما أصنع؟ اقاتل حتی اقتل»؛ چه می کنم؟ جنگ می کنم تا کشته شوم.گفت: گمان من به تو همین بود، بیا به نزد ابی عبدالله علیه‌السلام برویم تا تو را نیز از قربانیان کوی خود داند، همچنان که دیگران در این سلسله داخل شدند و در این خریطه منخرط گردیدند؛ زیرا که امروز، روزگار دریافتن سعادت است و بعد از این روز، روز حساب است نه روز کار.آنگاه نزد امام علیه‌السلام آمد و سلام نمود و عرض کرد:«یا أبا عبدالله! أما والله! ما أمسی علی وجه الأرض قریب و لا بعید أعز علی و لا أحب الی منک»؛[یا أبا عبدالله!] به خدا قسم! که در روی زمین از دور و نزدیک، عزیزتر و محبوب‌تر از تو در نزد من کسی نیست.«و لو قدرت علی أن أدفع عنک الضیم أو القتل بشیء أعز علی من نفسی و دمی لفعلت»؛اگر می‌توانستم که ظلم و ستم و کشته شدن را از تو به چیزی که عزیزتر از جان و خونم باشد، دفع کنم، هر آینه می کردم. [صفحه ۳۲۱] پس گفت: السلام علیک یا ابا عبدالله! گواه باش که من بر دین تو و پدر تو می‌باشم و بر طریقه‌ی شما جان می‌سپارم.این را گفت و شمشیر کشیده رو به میدان نهاد.ربیع بن تمیم می گوید: او را دیدم که به میدان می‌آید، من او را می‌شناختم، و در جنگ‌ها دیده بودم، او شجاع‌ترین خلق بود. پس گفتم:«أیها الناس! هذا أسد الاسود، هذا ابن [أبی] شبیب لا یخرجن الیه أحد»؛ایها الناس! این شیر بیشه‌ی شجاعت است، این پسر [ابی] شبیب است، کسی به جنگ او نرود، کسی مرد میدان او نیست.آن نامردان ترسیدند و هر چند ایستاد، کسی به جنگ او نرفت، چون دید کسی به میدان نمی‌آید فریاد می‌زد:«ألا رجل؟ ألا رجل؟»؛آیا مردی نیست؟ آیا مردی نیست که پا به میدان گذارد؟چون پسر سعد ملعون دید که کسی جرأت مبارزه با او را ندارد، امر کرد که او را از هر جانب سنگباران کنند. وقتی او چنین دید، دست زد و کلاه خود را از سر برداشت و زره را از تن کند و دل به کشته شدن داد و با تن برهنه بر آن روباه‌صفتان حمله کرد و ایشان را متفرق نمود.ربیع می گوید: به خدا قسم! دیدم او را که بیش از دویست نفر را پیش انداخته بود و می‌دوانید و می‌زد و می‌انداخت، من با او آشنایی داشتم، گفتم: ای عابس! نمی‌اندیشی که خود را با سر و تن برهنه در دریای

خون انداخته‌ای؟عابس گفت: در راه دوست هر چه آدمی را رسد، سهل است.آه! آن گروه اشرار، آن سعادتمند را از هر جانب احاطه کردند و آن قدر سنگ بر بدن شریفش زدند که او را از حس و حرکت انداختند و سر مطهرش را از بدنش جدا کردند.پس دیدم سرش را بریده بودند و در دست گروهی بود، یکی می‌گفت: من او را کشتم، دیگری می‌گفت: من او را کشتم. [صفحه ۳۲۲] پس سعد گفت: نزاع نکنید که او را یک نفر نکشته است. [۳۹۲] .

مبارزه‌ی عبدالله و عبدالرحمان غفاری

پس از او، عبدالله غفاری و عبدالرحمان غفاری به نزد آن بزرگوار آمده و گفتند: «یا أبا عبدالله! السلام علیک»؛ آمده‌ایم جان خود را فدای تو کنیم و دفع ظلم از تو بنماییم و در برابر تو کشته شویم.حضرت فرمود: خوش آمدید.آنان نزدیک آمدند، اشک از دیدگانشان می‌بارید.حضرت فرمود: ای فرزندان برادر! چرا گریه می‌کنید؟ به خدا قسم! امیدوارم که بعد از یک ساعت دیگر دیده‌ی شما روشن شود و دل شما شاد گردد.عرض کردند: فدای تو شویم؛«والله! ما علی أنفسنا نبکی، و لکن نبیک علیک، نراک قد احیط بک، و ل نقدر علی أن ننفعک»؛به خدا قسم که بر خود گریه نمی‌کنیم، بلکه گریه‌ی ما بر توست که می‌بینیم این جماعت خونخوار تو را احاطه کرده‌اند و ما نمی‌توانیم نفعی به تو برسانیم و دفع این اشرار را از تو بنماییم.حضرت فرمود: به جهت اندوهی که بر حال من دارید، خدا شما را جزای خیر دهد.سپس آن دو بزرگوار آن زبده‌ی اخیار و امام ابرار را وداع کرده با دل ریش و دیده‌ی اشکبار روانه‌ی میدان کارزار شدند و داد مردی و مردانگی را دادند تا آن که سرهای خود را در راه ریحانه‌ی رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم درباختند و سر عزت بر اوج سعادت کشیدند. [۳۹۳] .

مبارزه‌ی غلام ترک امام حسین

آنگاه امام حسین علیه‌السلام را غلام ترکی بود.وی صالح، متقی و قاری قرآن بود، [صفحه ۳۲۳] او نیز عازم جان باختن شد. [۳۹۴] ..در بعضی از کتب نقل شده: وقتی او اجازه خواست، آن حضرت فرمود: تو را به زین‌العابدین علیه‌السلام بخشیده‌ام، از او اذن رخصت بگیر.وقتی غلام به خدمت آن بزرگوار آمد، عرض کرد: به جهت جان باختن به خدمت پدرت رفتم، فرمود: اختیار من با شماست، می‌خواهم اذن دهی تا جان خود را نثار پدر بزرگوارت کنم.حضرت فرمود: من تو را آزاد کردم، خود اختیار خود را داری.آن غلام به خدمت آن امام همام آمد، کیفیت را عرض کرده و مرخص شد و به خیمه‌های حرم آمد و گفت: ای خواتین حجلات عزت و کرامت! مدتی خدمت شما کردم اگر تقصیری کرده باشم مرا حلال کنید و در قیامت مرا فراموش مکنید.از سخنان آن غلام، اهل حرم گریستند و ایشان را وداع کرده روانه‌ی میدان شده و رجزی چند خواند.سیدالساجدین علیه‌السلام فرمود: دامن خیمه را کنار زنید تا ببینم چگونه جنگ می‌نماید؟آن سعادتمند خود را بر آن قوم بی‌حیای روسیاه زد و جمعی را به خاک هلاک انداخت، تا آخر الامر او را بر زمین انداختند. سیدالشهداء علیه‌السلام بر بالینش حاضر شده، چون او را به آن حال دید گریست و روی مبارکش را بر رویش گذاشت.آن غلام، چشمش را گشود و سیدالشهداء علیه‌السلام را دید تبسمی نمود و روحش به ریاض قدس پرواز کرد. [۳۹۵] .

مبارزه‌ی یزید بن زیاد

پس از او، یزید بن زیاد شعشاء [۳۹۶] به میدان تاخت، او هشت تیر داشت و هر تیری که می‌انداخت حضرت می‌فرمود:خداوندا! تیرش را به نشانه آشنا کن. به عوض آن، بهشت به او عطا کن. [صفحه ۳۲۴] او با آن تیرها پنج نفر از آن منافقان را به جهنم فرستاد، آخر بر او حمله کردند و او را به درجه‌ی رفیعه‌ی شهادت رسانیدند. [۳۹۷] .

مبارزه‌ی ابو عمرو نهشلی

پس از او، ابوعمرو نهشلی - که از عباد، زهاد و قاریان قرآن بود - به میدان رفت و خود را بر آن مخالفان زد و به هر طرف که رو می‌کرد ایشان را درهم می‌شکافت و بعد از قتال بسیار برمی‌گشت و به خدمت آن امام اخیار می‌آمد و می‌گفت:أبشر هدیت الرشد تلقی أحمدا فی جنهٔ الفردوس تعلو صعدابشارت باد تو را که هدایت یافتی و به رشد رسیدی و پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم را در بهشت فردوس ملاقات خواهی کرد.آخرالامر ملعونی که او را عامر بن نهشل می‌گفتند، او را شهید کرد و سر از بدنش جدا کرد. [۳۹۸] .لله کم بدر سعد فی التراب ثوی و أنجم فی عراض الطف قد أفلواچه بسار از ماه‌های فلک عزت و جلالت که بر زمین افتادند و چه ستاره‌های درخشانی که در سرزمین کربلا از جور تیره‌روزان غروب کردند.و کم وجوه لقد أبلی محاسنها حر الظما و هجیر الشمس و الذبلو کم رؤوس علی الأرماح قد رفعت و من نجیع دماها شیبها عطل‌چه بسیار از روهای نورانی که به جهت شدت حرارت آفتاب و حرارت تشنگی پژمرده گردیدند.ألا لعنهٔ الله علی القوم الظالمین، (و سیعلم الذین ظلموا أی منقلب ینقلبون). [۳۹۹] . [صفحه ۳۲۷]

در بیان کیفیت شهادت اولاد عقیل و قاسم بن حسن

اشاره

بسم الله الرحمن الرحیم‌الحمد لله والصلاهٔ و السلام علی رسول‌الله، و علی أهل بیت رسول‌الله، و علی أنصار دین الله، و علی حفاظ شریعهٔ الله، و علی المجاهدین فی سبیل الله، و علی الناصحین فی جنب الله، و علی باذلی الأرواح لوجه الله، و علی الخائضین فی بحار السیوف والأسنهٔ فی محبهٔ الله، و علی الثابتین فی نیران الکفاح فی طاعهٔ الله، و علی الأبدان الضعیفهٔ فی عبادهٔ الله، و علی الدماء السائلهٔ و الدموع السائلهٔ من خشیهٔ الله.السلام علی السادات العلویهٔ، السلام علی البنات الهاشمیهٔ، السلام علی الشیوخ والشبان، السلام علی الرجال و النسوان، السلام علی الأبدان السلیبهٔ، السلام علی الأجسام التریبهٔ، السلام علی الخدود المعفرهٔ، والجباه المخضبهٔ، والأعضاء المقطعهٔ، والرؤوس المشالهٔ.السلام علی المذبوح من القفا، السلام علی المخروق الخباء، و مسلوب العمامهٔ والرداء.السلام علی من بکی علیه جبرئیل، و تزلزل له العرش الجلیل، و علی أنصاره من ولد جعفر و عقیل، السلام علی الصریع المرتجی، و علی من نصره من ولد المجتبی علیه‌السلام و رحمهٔ الله و برکاته. [صفحه ۳۲۸] و بعد، قال الله سبحانه:(و وصینا الانسان بوالدیه احسانا حملته أمه کرها و وضعته کرها و حمله و فصاله ثلاثون شهرا حتی اذا بلغ أشده و بلغ أربعین سنهٔ قال رب أوزعنی أن أشکر نعمتک التی أنعمت علی وعلی والدی و أن أعمل صالحا ترضاه و أصلح لی فی ذریتی). [۴۰۰] .

لزوم احسان و نیکویی به والدین

ظاهر آیه‌ی شریفه، بیان لزوم یا رجحان احسان و نیکی به والدین است و بیان وجه استحقاق ایشان به احسان است، به جهت آن که متحمل مشاق عظیمه می‌شوند؛ زیرا که مادر، او را با اکراه حمل می‌کرد به جهت تعبی که به او می‌رسد و از روی اکراه وضع می‌کند به واسطه‌ی مشقتی که به او می‌رسد و تعبی که در مدت حمل و رضاع - که مدت سی ماه است لااقل - به او می‌رسد.و حکم به لزوم، یا رجحان احسان به والدین از احکام مقرره‌ی شرعیه می‌باشد که در کتاب و سنت مکرر به آن امر شده، بلکه به لزوم شکر ایشان و شکر هر منعمی عقل حاکم می‌باشد.و معلوم است که انعام والدین به فرزند، انعامی عظیم است؛ زیرا که اولا واسطه‌ی وجود او شده‌اند.و ثانیا، در زمانی که او را تمیزی نبود و نفع و ضرر خود را نمی‌فهمید، او را از مکاره محافظت کردند، از خود

واگرفته به او خورانیدند و بر خود تنگ گرفته به او وسعت دادند.و لهذا خداوند جلیل شکر ایشان را عظیم و آن را مقرون به شکر خود گردانیده می‌فرماید: (أن اشکر لی و لوالدیک). [۴۰۱] .و بالجمله، سفارش الهی و تأکید در احترام و احسان به والدین و مذمت بر مخالفت و اذیت ایشان و حقوق ایشان فوق از حد واحصا است. بلکه در قرآن، [صفحه ۳۲۹] احسان به ایشان را مقرون به توحید خود گردانیده می‌فرماید:(و قضی ربک ألا تعبدوا الا ایاه و بالوالدین احسانا). [۴۰۲] .حکم فرمود خدای تو که جز او را پرستش نکنید، و شریکی از برای او قرار ندهید و حکم کرد به احسان و نیکی به والدین.و در حدیثی وارد شده:«یفعل البار ما یشاء أن یفعل فلن یدخل النار و یفعل العاق ما یشاء أن یفعل فلن یدخل الجنة»؛احسان کننده‌ی به والدین هر چه می‌خواهد بکند که هرگز به هیچ شری داخل جهنم نخواهد شد، و عاق والدین هر عملی که می‌خواهد بکند که به هیچ عمل خیری، داخل بهشت نمی‌شود. [۴۰۳] .از حضرت صادق علیه‌السلام روایت شده که فرمود: مردی نزد حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم آمد، عرض کرد: یا رسول‌الله! من به جهاد رفتن رغبت دارم و شایقم.حضرت به او فرمود:جهاد بکن در راه خدا اگر کشته شوی در راه خداست و اگر زنده باشی روزی داده می‌شوی و اگر در آن راه بمیری اجر تو با خداست و اگر بر گردی آمرزیده می‌شوی، مثل روزی که از مادر متولد شده باشی.گفت: یا رسول‌الله! مرا پدر و مادر پیری است که به من نظر دارند و دوست ندارند من به سوی جهاد بروم.حضرت فرمود:در پیش پدر و مادر خود بمان؛«فوالذی نفسی بیده! لانسهما بک یوما و لیلة خیر من جهاد سنة»؛قسم به خدایی که جانم در قبضه‌ی قدرت اوست! که انس گرفتن ایشان به تو در [صفحه ۳۳۰] یک شب و یک روز بهتر از جهاد در یک سال است. [۴۰۴] .

امام والد حقیقی

چون این را دانستی بدان که حیات، دو نوع حیات است:۱- حیات صوری ظاهری۲- حیات معنوی و حقیقیحیات معنوی و حقیقی، حیاتی است که مرگی در پی ندارد و زندگانی است که فنایی در عقب ندارد و آن [عزتی] است که ذلتی بعد از آن نیست و غنایی است که فقری بعد از آن نیست.شکی نیست که هرگاه والدین صوری که واسطه‌ی حیات صوری هستند این قدر حق ایشان در نزد عقل و شرع عظیم است. پس پدر و مادر حقیقی که باعث حیات حقیقی می‌باشند، حق ایشان قدرش عظیم‌تر خواهد بود؟والد حقیقی امام علیه‌السلام می‌باشد که به واسطه‌ی او، حیات حقیقی حاصل می‌شود، بلکه این حیات ظاهری و این نشانه‌ی دنیوی و آنچه در آن می‌باشد نیز به واسطه‌ی وجود فائض الجود ایشان است.اگر از برکت وجود ایشان نبود، عالم و مافیها نبود و خلق نمی‌شد و اگر به واسطه‌ی برکت نفوس قدسیه ایشان نبود، نزول برکات و دفع بلیات نمی‌شد و عالم باقی نبود.و این مراتب در نزد اهل معرفت بسیار واضح و هویداست و در اخبار اهل بیت علیهم‌السلام مکرر به آن تصریح شده، چنانچه امیرالمؤمنین علیه‌السلام – در حدیث طویلی به طارق بن شهاب – می‌فرماید:«فهم رأس دائرة الایمان و سماء الوجود و قطب دائرة الموجود وضوء شمس المشرق [۴۰۵] و نور قمره و أصل العز [والمجد] و مبدؤه و منتهاه...»؛ [صفحه ۳۳۱] آنان ابتدای دایره‌ی ایمان، فلک وجود و قطب دایره‌ی موجودات‌اند که دایره‌ی موجودات به آن مرکز می گردد و آنان روشنی آفتاب و ماه، اصل و بیخ عزت وجلالت و ابتداء و انتهای آن هستند. [۴۰۶] .درحدیث دیگری از حضرت باقر علیه‌السلام روایت شده که در حدیث طویلی می‌فرماید:«... بنا فتح الله، و بنا یختم الله، و نحن أئمة الهدی و العروة الوثقی و نحن الأولون و نحن الاخرون...»؛...خداوند به وسیله‌ی ما امر عالم را افتتاح کرد و به وسیله‌ی ما ختم می‌نماید، ماییم پیشوایان هدایت و عروة الوثقی، ماییم اولین، ماییم آخرین...در آخر حدیث می‌فرماید:«و نحن السراج لمن استضاء [بنا] و [نحن] السبیل لمن اقتدی [بنا]، و نحن الهداة الی الجنة، [و نحن عز الاسلام] نحن الجسور والقناطر،... نحن السنام الأعظم، بنا ینزل الغیث، و بنا تنزل الرحمة، و بنا یدفع العذاب و النقمة». [۴۰۷] .

تفسیر والدین به حسنین

در این آیه‌ی شریفه‌ی مذکوره، «والدین» بخصوص، به حسنین علیهماالسلام تفسیر شده، چنانچه علی بن ابراهیم در تفسیر خود روایت کرده که:«الاحسان» رسول‌الله علیه‌السلام، و قوله «بوالدیه احسانا» انما عنی الحسن و الحسین علیهماالسلام؛ [۴۰۸] .مراد از «احسان» در آیه، رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم است و مراد از «والدین» حسنین علیهماالسلام است.بنابراین،«احسانا» منصوب به علت است. [صفحه ۳۳۲] حاصل مفاد آیه چنین می‌شود: انسان در باب حسنین علیهماالسلام وصیت کردیم به جهت انتساب ایشان به رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم.و تتمه‌ی آیه به این معنی صریح است؛ زیرا که حسین علیه‌السلام بود که مادرش او را از روی اکراه حمل و از روی اکراه وضع کرد، چون خبر داده بودند که فرزند تو را شهید می‌کنند می‌گفت: فرزندی را که امت شهید کنند، چه کنم؟در حدیثی آمده: هنگامی که پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم را به ولادت حسین علیه‌السلام بشارت دادند و این که امامت در صلب اوست، و او را به شهادت آن حضرت نیز خبر دادند. پس جناب رسالت مآب خبر ولادت حسین علیه‌السلام و شهادت او را به نور چشم خود فاطمه علیهاالسلام داد.فاطمه علیهاالسلام او را از روی اکراه حمل نمود.حضرت صادق علیه‌السلام در ادامه‌ی حدیث فرمودند:«فهل رأیتم أحدا یبشر بولد فیحمله کرها؟»؛آیا دیده‌اید کسی را که به پسری بشارت دهند پس حمل او را ناخوش داشته باشد؟یعنی فاطمه علیهاالسلام بود که مغموم بود و کراهت داشت، به جهت آنچه از شهادت فرزندش به او می‌رسید و او را از روی اکراه وضع کرد. [۴۰۹] .ابن قولویه از حضرت صادق علیه‌السلام روایت کرده که فرمود:جبرئیل بر پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم نازل شد و عرض کرد: یا محمد! خداوند جلیل به تو سلام می‌رساند و به تو بشارت می‌دهد به فرزندی که از فاطمه علیهاالسلام متولد می‌شود که امت تو، بعد از تو او را می‌کشند.حضرت فرمود: سلام بر پروردگار من باد! حاجتی به فرزندی که امت من او را می‌کشند، نیست.جبرئیل برگشت، و باز عود نمود، گفت: خدا سلام می‌رساند و [صفحه ۳۳۳] می‌فرماید: امامت، ولایت و وصایت را در او قرار می‌دهم.پیغمبر فرمود: راضی شدم.پس آن حضرت، نزد فاطمه فرستاد که: خداوند مرا بشارت می‌دهد به فرزندی از تو، که امت من او را شهید می‌کنند.فاطمه علیهاالسلام جواب فرستاد که: مرا حاجتی بر چنین فرزندی نیست.حضرت فرستاد که: خدا در ذریه‌ی او امامت، ولایت و وصایت را قرار خواهد داد.فاطمه علیهاالسلام فرستاد که: راضی شدم.«فحملته کرها و وضعته کرها و حمله و فصاله ثلاثون شهرا...»؛او را از روی اکراه حمل نمود و از روی اکراه گذاشت و مدت حمل و رضاع او سی ماه بود که شش ماه مدت حمل اوست و بیست چهار ماه مدت زمان رضاع... [۴۱۰] .در حدیث دیگری جناب صادق علیه‌السلام تصریح فرمود که:آیه (و وصینا الانسان) در حق حسین علیه‌السلام نازل شد. [۴۱۱] .

شکر و احسان به والدین حقیقی

پس به مقتضای وصیت الهی، احسان به ایشان لازم و به دلالت عقلی و نقلی شکر ایشان که والدین حقیقی می‌باشند، واجب و متحتم می‌باشد.و شکر این والدین است که مقرون به شکر خداست و احسان به این والدین است که مقارن با توحید است.پس کسی که ایشان را شکر نکند، خدا را شکر نکرده و کسی که به این والدین احسان نکند، توحید را ناقص گذاشته است.ابن طاووس رحمه‌الله می‌فرماید:«اشکر لمن لولاهم لما خلقت»؛ شکر کن کسانی را که اگر آنان نبودند، خلق [صفحه ۳۳۴] نمی‌شدی. اگر ایشان را شکر کردی، [خدا را شکر کردی]، اگر ایشان را تعظیم کردی، خدا را تعظیم کردی و اگر ایشان را احسان کردی، خدا را احسان نموده‌ای. [۴۱۲] .مگر نشنیده‌ای که ابن عباس از پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم روایت کرده که حضرتش فرمود:هنگامی که خداوند، عرش و ملائکه‌ی حاملین عرش را خلق کرد به آنان وحی شد: عرش مرا طواف کنید و مرا تسبیح نمایید!آنان عرش الهی را طواف کردند و او را تسبیح نمودند.آنگاه فرمود: بر حبیب من که او را از نور عظمت خود خلق کرده‌ام، صلوات بفرستید.گفتند: خدایا! به ما امر کردی که عرش تو را طواف کنیم و تو را ثنا گوییم، آنگاه امر فرمودی که بر حبیب تو صلوات فرستیم، آیا تسبیح تو را کم کنیم و به جای آن، بر حبیب تو صلوات فرستیم؟به آنان ندا رسید:«اذا صلیتم علی حبیبی محمد

سبحتمونی و هللتمونی»؛هرگاه شما بر حبیب من صلوات بفرستید، در واقع مرا تسبیح و تهلیل کرده‌اید. [۴۱۳] .بنابراین، احسان به ایشان از لوازم و نیکی بر ایشان از واجبات است، هم عقلا و هم شرعا؛ زیرا که عقل حاکم به لزوم احسان به والدین و عدم جواز عقوق ایشان است.پس چگونه است نسبت به ایشان، که والدین حقیقی و سبب وجود هر شیء می‌باشند؟ و هر چیزی را احسان و تعظیم ایشان لازم است، که همه چیز به ایشان احسان و نیکی کرده و در یاری ایشان کوشیده‌اند. [صفحه ۳۳۵] همچنان که در حدیث زائده آمده [که امام سجاد علیه‌السلام می‌فرماید]:جبرئیل به پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم خبر داد: در آن روزی که سبط تو کشته می‌شود و خویشان او را لشکرهای کفر احاطه می‌کنند؛«تزعزت الأرض من أقطارها، و مادت الجبال وکثر اضطرابها...»؛اطراف زمین خواهد لرزید، کوه‌ها به حرکت و اضطراب خواهند آمد، دریاها به موج و تلاطم خواهند آمد و آسمان‌ها به لرزه خواهند آمد به جهت غضب و غیظ آنچه دشمنانت به تو ذریه‌ی تو می‌کنند و به جهت عظیم شمردن هتک حرمت تو.«... و لا یبقی شیء من ذلک، الا استأذن الله عزوجل فی نصرة أهلک المستضعفین المظلومین...»؛ [۴۱۴] .چیزی نخواهد بود از اینها مگر آن که از خدا در یاری اهل بیت تو که ضعیف و مظلومند، طلب اذن می‌کند.پس در این امر که هر جمادی ایشان را یاری می‌کند و در صدد حمایت و احسان به ایشان برمی‌آیند، تأمل کن!ولی انسانی که خداوند جلیل او را به احسان به ایشان وصیت می‌کند؛گروهی آنها را وامی‌گذارند و با وجود اطلاع بر مظلومی آنها، او را یاری نمی‌کنند، بلکه از نزد او فرار می‌کنند؛و گروهی به مظلومیت او خوشحالی می‌کنند.سبحان الله! چگونه این معنی را می‌توان تصور کرد؟باری، آن احسان و بری که بر همه کس نسبت به ایشان لازم شد و وصیتی که خداوند جلیل نسبت به آن دو امام علیهماالسلام فرموده، دوستانش بجا آورند و شیعیانشان کوتاهی نکردند و کسانی که در خدمت ایشان بودند، احسانشان این بود که به دست، زبان، مال و جان به ایشان احسان کنند و در اوامر و نواهی ایشان را [صفحه ۳۳۶] متابعت نمایند.و حقا کسانی احسان کرده‌اند که جان‌های خود را در راه محبت ایشان باختند و جان، مال و عرض خود را فدای ایشان کردند و به واسطه‌ی احسان به ایشان، خدا هم به ایشان احسان کرد و چنان مرتبه‌ی ایشان را بالا برد که محسود عالمیان شدند و اعاظم علما و مؤمنین «بأبی أنتم و امی» به ایشان خطاب می‌کنند.اما نسبت به امثال ما، که دست ما از دامنشان کوتاه و زمانه ما را از فیض خدمت ایشان محروم کرده، احسان ما نسبت به ایشان چیست؟ جز محبت ایشان، ذکر مناقب ایشان، زیارت قبور شریفه‌ی ایشان و گریه کردن بر ایشان.پس اگر گریه‌ی بر ایشان و زیارت ایشان را ترک کنیم، چه احسانی به ایشان کرده‌ایم؟ و وصیت خدا و سفارش پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم را در کجا به عمل آورده‌ایم؟بنابراین، می‌توان به وجوب اقامه‌ی تعزیه و گریه‌ی بر ایشان و زیارت ایشان از باب لزوم بر و احسان به ایشان – که عقلا و نصا ثابت است و حصول آن در ضمن این امور مذکور شد – حکم کرد.پس هر یک از این امور از افراد مخیر فیها می‌باشد و شکی نیست که هر یک از افراد واجب مخیر، فی الجمله متصف به وجوب می‌باشند.

احسان و نیکی؛ با گریه و عزاداری

اما آن که گریه بر ایشان احسان بر ایشان است، واضح است که در اخبار و نصوص به این امر تصریح شده است.چنانچه ابن قولویه به سند معتبر از زرارة بن اعین روایت کرده که حضرت صادق علیه‌السلام – در حدیث طویلی – فرمودند:«ما من عین أحب الی الله و لا عبرة من عین بکت و دمعت علیه»؛چشمی در نزد خدا محبوب‌تر و آب دیده‌ای در نزد خدا دوست داشتنی‌تر از آب چشمی که در مصیبت جدم بگرید و آب چشم خود را بریزد، نیست.«و ما من باک یبکیه الا و قد وصل فاطمة علیهاالسلام و أسعدها [علیه] و وصل رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم و أدی حقنا»؛ [صفحه ۳۳۷] گریه کننده‌ای نیست که بر او بگرید مگر آن که به جده‌ام فاطمه علیهاالسلام نیکی کرده و او را در مصیبت فرزندش یاری کرده و بر پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم نیکی کرده و حق ما اهل بیت را ادا کرده است.«و ما من عبد یحشر الا و عیناه باکیة الا الباکین علی جدی [الحسین علیه‌السلام...]»؛بنده‌ای نیست که محشور

گردد مگر این که دیدگان او گریان می‌باشد، مگر گریه کنندگان بر جدم [حسین علیه‌السلام] که با دیده‌ی روشن محشور می‌شوند و به او از جانب خداوند عالمیان بشارت می‌رسد و آثار سرور و خوشحالی بر رویش ظاهر می‌باشد.«... الخلق فی الفزع و هم آمنون، و الخلق یعرضون و هم حداث الحسین علیه‌السلام تحت العرش و فی ظل العرش لا یخافون سوء الحساب...»؛ [۴۱۵] .... ای زراره! در روز قیامت مردم در جزع و فزع می‌باشند؛ ولی آنان از فزع قیامت ایمنند و خلق را به مقام حساب و مقام عرض الهی می‌برند، ولی آنان در سایه‌ی عرش الهی با حسین علیه‌السلام هم صحبت می‌باشند و خوفی از حساب ندارند، به آنان می گویند: داخل بهشت شوید!آنان ابا می کنند و صحبت امام حسین علیه‌السلام را اختیار می کنند. حورالعین و غلمان بهشت به آنان پیغام می‌فرستند که: ما مشتاق شما می‌باشیم، تعجیل کنید.ایشان سر بالا نمی کنند که پیغام ایشان را بشنوند به سبب سرور و شادی که از مجالست با آن حضرت دارند.پس ای عزیز من! تأمل کن و ببین که آن حضرت چه حق‌های عظیم بر تو و بر همه‌ی اهل عالم دارند؟از جمله آن که: خداوند جلیل، از برکت جد، پدر، مادر، و برادر او، تو را به دین اسلام هدایت کرد تا بدنت بر آتش حرام گردد و عذاب ابدی را از تو برداشت و پادشاهی سر مدی را به تو انعام کرد. [صفحه ۳۳۸] آنان معرفت و خداشناسی، طریقه‌ی عبودیت و بندگی و کیفیت سلوک خداپرستی را به تو تعلیم کردند و تو را با خداوند و منعم تو آشنا نمودند تا در هر درماندگی و ورطه‌ای که او را بخوانی تو را نجات دهد، و به تو علوم، آداب، احکام و معارف را آموختند که رتبه‌ی علم و معرفت مرتبه‌ات از هر چیزی بالاتر است.«من علمنی حرفا فقد صیرنی عبدا»؛ [۴۱۶] .کسی که یک حرف به من تعلیم کند مرا بنده‌ی خود کرده است.آیا به جهت این مراتب از علوم و معارف تو را بنده‌ی خود نکرده‌اند؟اگر بنده‌ی ایشان هستی حق بندگی این است که آقایت را به شمشیر شهید کنند، سرش را بر نیزه زنند، عیالش را اسیر کنند و مالش را تاراج نمایند و تو با این هم ظلم، آهی از سینه نکشی، ناله‌ای بلند نکنی، اشکی از دیده نریزی، خاک غمی بر سر نکنی و طپانچه و سیلی المی بر روی نزنی.اف لعینی کیف تلتذ الکری و جفونهم لم تکتحل برقاداف باد بر چشم من که چگونه به خواب راحت می‌رود و با لذت به خواب می‌رود و حال آن که سادات و آقایان من از ترس دشمنان چشم‌های ایشان به خواب نمی‌رفت.اف لقلبی بالزلال شرابه و قلوبهم بلظی الهجیر صواداف باد بر قلب من که آب‌های خوشگوار را می‌نوشد و حال آن که موالیان من از شدت تشنگی جگرها و احشای ایشان خشک شده است.اف لجسمی کیف یهنأه الوطی و جسومهم ما وطئت بمهاداف بر این بدن بی‌باک من که چگونه بر او خوابیدن بر فرش و تکیه کردن بر آن گواراست و حال آن که بدن‌های منوره‌ی سادات مرا بر زمین انداختند.بأبی و امی الهاشمیات التی قد هشمت بالقید والأصفادپدر و مادرم به فدای آن زنان هاشمیه‌ای که بدن‌های ایشان میان ریسمان و قید دشمنان مجروح شده بود. [صفحه ۳۳۹] یسری بهن علی المطایا حسرا شعثا بغیر وطأ علی الأعوادایشان را پژمرده وافسرده بر شترهای بی کجاوه سوار کرده بودند می گردانیدند.ترنوا الی رأس الحسین و تشتکی ما نالها من معشر الأوغادأاخی بعد العز عز نصیرنا فعزاؤنا یبدو مدی الاباد آه! شکایت دل خود و ظلم ظالمان را به سر بریده‌ی برادر خود حسین علیه‌السلام می کرد که: ای برادر! بعد از آن عزت‌هایی که بود ما را چنان ذلیل کردند که بعد از تو یاوری برای ما نیست و فریاد رسی برای ما نمی‌باشد.أأخی! یا روحی و روح مسرتی و قرین أقراحی محل و دادی‌قم و انظر الأولاد فی ذل السبا والسب للاباء والأجدادای برادر! ای جان من و روح و روان من! و ای راحت و شادی من! برخیز و طفل‌های یتیم و اولاد بی کس خودت را ببین که یکجا در ذلت اسری مبتلا، و یکجا جد و پدر ایشان را ناسزا می گویند.هل نظرة یا واحدی! أطفی بها ما أشتکیه من لظی الأبعاد؟ای یگانه‌ی من! آیا می‌شود که به من نگاهی کنی و آتش سوزان مفارقت را به آن تسکین دهی؟

اشاره‌ای به مصایب اهل بیت

باری، نمی‌توان حقوق آنها را به حقوق والدین ظاهری نسبت داد و نتوان نعمت این سادات را به نعمت سادات ظاهری سنجید.اگر والدین تو، واسطه‌ی وجود ظاهری تو شده‌اند؛ آنان سبب وجود ظاهری تو و والدین تو جمیع عالم شده‌اند.و اگر والدینت، تو را از

بلیه حفظ کرده‌انـد و اگر والـدینت بر تو مهربانی نموده‌اند و به تو محبت کرده‌اند؛ آنان مهربان‌تر از هر پدر و مادر بوده‌اند؛ زیرا که آنان به جهت راحتی تو متحمل این بلاهای عظیم شده‌اند. اگر می گویی نه، پس بشنو!ام‌سلمه می گوید:روزی پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم وارد خانه شد، پشت سر او، حسن و حسین علیهماالسلام وارد [صفحه ۳۴۰] شدند و در کنار آن حضرت نشستند.آن حضرت حسن علیه‌السلام را بر زانوی راست و حسین علیه‌السلام را بر زانوی چپ نشانید، گاهی این را می‌بوسید و گاهی آن را، ناگاه جبرئیل نازل شد و گفت: یا رسول‌الله! حسن و حسین علیهماالسلام را دوست می‌داری؟ فرمودند:چگونه دوست ندارم و حال آن که آنها دو ریحان من در دنیا و دو نور چشم من هستند.گفت: یا نبی‌الله! خدا حکمی درباره‌ی آنها فرموده، پس بر آن صبر کن.حضرت فرمود: آن حکم چیست ای برادر؟جبرئیل گفت:«قد حکم علی هذا الحسن أن یموت مسموما، و علی هذا الحسین أن یموت مذبوحا»؛خدا حکم فرموده و مقدر کرده که این فرزندت حسن علیه‌السلام به وسیله‌ی زهر شهید شود وآن فرزندت حسین علیه‌السلام به قهر سر بریده شود، و هر پیغمبری را دعای مستجابی است، اگر می‌خواهی دعا کن تا خدا این مصیبت را از ایشان دفع کند.«و ان شئت کانت مصیبتهما ذخیرهٔ فی شفاعتک للعصاهٔ من امتک یوم القیامهٔ»؛و اگر می‌خواهی مصیبت ایشان را از برای شفاعت گناهکاران امت خود در روز قیامت، ذخیره گردان.حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند:ای جبرئیل! من به قضای الهی راضیم، نمی‌خواهم مگر آنچه او می‌خواهد.«و قد أحببت أن تکون دعوتی ذخیرهٔ لشفاعتی فی العصاهٔ من امتی و یقضی الله فی ولدی ما یشاء»؛دوست می‌دارم که دعایم ازبرای شفاعت گناه‌کاران امتم ذخیره باشد و آنچه می‌خواهد در حق فرزندانم، حکم فرماید. [۴۱۷] . [صفحه ۳۴۱] و از اینجاست که بعضی از عرفا نقل کرده‌اند:هنگامی که حق تعالی در روز «الست» در عالم ذر، خلق را آفرید بر همه‌ی آنان حکم کرد که: هر کس معصیت خدا کند البته باید به جهنم رود و به آتش بسوزد.«فقدم الحسین علیه‌السلام و ضمن ذنوب شیعته بقتله فی کربلا و سبی نسائه»؛پس جناب سیدالشهداء علیه‌السلام قدم پیش گذاشت و گناهان شیعیان خودش را به این که در کربلا کشته شود و زنان او اسیر شوند، ضامن شد.از اینجاست که شیخ احمد لحساوی در بعضی از مراثی خود به این معنی اشاره می‌کند، در مقامی که اصحاب آن جناب در مقام جان‌فشانی برآمدند، حضرت به آنان فرمودند:«فدیتمونی و أنا انما جئت لکم أفدیکم من لظی بمهجتی اشتریتکم نادیا کیف سبقتم بالفداء و الشراء»؛شما جان خود را فدای من می‌کنید و جان مرا می‌خرید و حال آن که من آمدم که شما را از آتش جهنم بخرم و در عوض آن، جان خود را بدهم، من شما را از پیش خریدم و من در روز اول خریدار شمایم، چگونه می‌خواهید شما سبقت بگیرید و جان مرا از شمشیر دشمنان بخرید؟هزار جان شیعیان به فدای مهربانیت ای ابی عبدالله! کاش همه‌ی شیعیان به فدای یک موی تو می‌شدند. شیعیان - بلکه عالمیان - را قابلیت این نبود که به جهت راحتی آنان، خاری به پای تو برود.

امام حسین و نیل به برترین مقام

آری، این امر را خداوند حکیم می‌داند با این که ثمراتی چند بر این امر مرتب می‌باشد که احصا نمی‌توان کرد. خدا به جهت او، مرتبه‌ای قرار فرمود که به آن مرتبه، جز با کشته شدن نمی‌رسد، چنانچه سابقا ذکر شد.در حدیث آمده: حضرت صادق علیه‌السلام می‌فرماید:بعد از آن که پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم به ام‌سلمه حکایت کشته شدن او را خبر داد. [صفحه ۳۴۲] ام‌سلمه عرض کرد: دعا کن که خدا این بلا را از او دفع نماید.حضرت فرمودند:«و قد فعلت، فأوحی الله الی: أن له درجهٔ لا ینالها أحد من المخلوقین، و أن له شیعهٔ یشفون و یشفعون، و أن المهدی من ولده [، فطوبی لمن کان من أولیاء الحسین علیه‌السلام و شیعته، هم والله! الفائزون یوم القیامهٔ]»؛ [۴۱۸] .من این دعا را کردم، خدا به من وحی فرمود: او را درجه‌ای است که احدی از مخلوقین به آن نمی‌رسد، و این به جهت شهادت اوست، و دیگر آن که [او پیروانی دارد که مورد شفاعت واقع شده و خود شفاعت می‌نمایند، و دیگر آن که] مهدی امت از اولاد او می‌باشد.[پس خوشا به حال کسانی که دوستداران حسین علیه‌السلام و شیعیان او باشند، سوگند

به خدا! آنان در روز قیامت رستگارانند].بدان که حقیقت امر این است که آن جناب جان شریف خود را فدای شریعت جد بزرگوار خود کرد و فدای امر خدا نمود و امری که به او فرمودند، اطاعت کرد و سر نپیچید.شیخ جلیل‌القدر، شیخ حسین بن عصفور بحرانی در کتاب «فوادح» از کتاب «الثاقب [فی] المناقب» از جابر بن عبدالله روایت کرده که جابر گوید:هنگامی که امام حسین علیه‌السلام عازم عراق شد، نزد او رفتم، عرض کردم: تو فرزند پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم و یکی از سبطین هستی، صلاح می‌دانم که تو نیز با دشمنانت مصالحه کنی، چنانچه برادر ارجمندت صلح کرد، به راستی که برادرت صاحب رشد و عقل و موفق بود.حضرت فرمود:«یا جابر! قد فعل ذلک أخی بأمر الله و رسوله، و أنا أیضا أفعل بأمر الله و رسوله»؛ای جابر! آنچه برادرم انجام داد به امر خدا و رسول او بود و من هم آنچه [صفحه ۳۴۳] می‌کنم به امر خدا و رسول اوست.آیا می‌خواهی که جدم رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم، پدرم علی مرتضی علیه‌السلام و برادرم حسن مجتبی علیه‌السلام را ببینی که به تو بگویند که آنچه را می‌کنم به گفته‌ی ایشان است؟آنگاه به آسمان اشاره کرد، پس دیدم درهای آسمان گشوده شد، ناگاه رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم، علی مرتضی علیه‌السلام، حسن مجتبی علیه‌السلام، حمزه‌ی سیدالشهداء علیه‌السلام و جعفر طیار علیه‌السلام را دیدم که فرود آمدند تا بر زمین قرار گرفتند، پس بی‌اختیار از جا برخاستم و حیران و واله شدم.ناگاه رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:«ألم أقل لک أمر الحسن قبل الحسین؟»؛آیا من حکایت حسن را پیش از حسین علیهماالسلام به تو نگفتم و خبر ندادم؟«لا تکون مؤمنا حتی تکون لأئمتک مسلما و لا- تکون معترضا»؛ایمانت صحیح نیست تا تسلیم ائمه خود شوی و راه اعتراض بر ایشان مسدود کنی.آیا می‌خواهی جایگاه معاویه و جایگاه فرزندم حسین علیه‌السلام و جایگاه یزید را ببینی؟گفتم: بلی، یا رسول‌الله!پس حضرت پای بر زمین زد و زمین شکافت. دریایی ظاهر شد، اشاره کرد، دریا شکافته شد تا هفت دریا زیر آن، آتش جهنم را دیدم و ولید بن مغیره، ابی جهل، معاویه و یزید را دیدم که با مرده‌ی شیاطین در سلسله‌ی عظیم زنجیر کرده بودند و عذاب ایشان از همه‌ی اهل جهنم سخت‌تر بود.فرمود: «ارفع رأسک»؛ سرت را بالا کن.سرم را بالا کردم، دیدم درهای آسمان گشوده شد و اعلا درجات بهشت در نظرم آمد. پس دیدم جناب پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم با همراهان بالا رفتند، چون بلند شد پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم صیحه‌ای زد که:«یا بنی! ألحقنی»؛ ای نور دیده! ملحق شو. [صفحه ۳۴۴] دیدم سیدالشهداء علیه‌السلام نیز به ایشان ملحق شد و بالا رفتند، تا داخل بهشت شدند و در اعلا درجات بهشت جای گرفتند.از آن مکان پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم به من نظر کرده و دست حسین علیه‌السلام را گرفت و فرمود:«یا جابر! هذا ولدی معی هاهنا، فسلم أمره و لا تشک تکن مؤمنا»؛ای جابر! این فرزند من، در اینجا با من است، بر امر او تسلیم شو تا از مؤمنان باشی.جابر گوید:«فعمیت عینای ان لم أکن رأیت ما قلت من رسول‌الله صلی الله علیه وآله وسلم»؛کور شود دیده‌ام اگر آنچه را گفتم از پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم ندیده باشم. [۴۱۹] .باری، چون تأمل کنی بازگشت این امور این است که به جهت نجات این امت و خلاصی ایشان این همه بلاها و اذیت‌ها را متحمل شده‌اند. پس کو احسان تو در مقابل این احسان‌ها؟اگر پدرت از دنیا برود ببین چگونه لباس مصیبت می‌پوشی و جامه‌ی صبر و آرام را چاک می‌نمایی؟ نمی‌دانم که به جهت کشته شدن امام حسین علیه‌السلام – که همه‌ی شیعیان او یتیم شدند، ابواب فیوضات الهی را بر روی ایشان بستند و چگونه داغی بر دل اهل عالم گذاشتند – چه خواهی کرد؟به گمانت این گریه‌ها و این ناله‌ها تعزیه‌ای است که لایق سید انس و جان و پاره‌ی تن پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم است؟ به خدا که اگر خلق اولین و آخرین و اهل آسمان و زمین بر او ابد الابدین گریه کرده و ندبه و نوحه نمایند به جهت بزرگی این مصیبت و عظیمی این بلیه، هر آینه مقصر خواهند بود.فیا معشر الأحباب! قوموا و هرجوا و صیحوا صیاحا یسمع الصم بالوغایا زمرة النداب! رنوا و حننوا أصموا صماخ الخلق من شدة الرناای گروه دوستان! برخیزید و غرش کنید و مثل رعد، نعره زنید و با صدای بلند فریاد بزنید که کرها بشنوند. [صفحه ۳۴۵] و ای گروه ندبه کنندگان! شیون کنید و بخروشید بنحوی که گوش‌ها را کر نمایید.فان ابن خیر المرسلین محمد صریع مع الاعقاب ملقی بنینوازیرا که فرزند بهترین پیغمبران را با اولاد و قوم و اقربایش از روی قهر در سرزمین کربلا انداختند.لهفی بقوم ذی نفوس کریمة

احیطوا باخوان الخنازیر والضری‌تأسف و اندوه من بر آن نفوس مکرمه‌ای که دور آنها را خوکان بادیه‌ی ضلالت و سگان وادی جهالت و شقاوت فراگرفتند.أحاطتهم الباغون یبغون قتلهم لحقد قدیم کان فی صدرهم غلادور آنها را جماعت ستمکار به جهت ریختن خونشان و کینه‌ی دیرینه‌ای که در سینه‌هایشان بجوش آمده بود، گرفتند.لقد قتلوا ظلما و صارت رؤوسهم تدور علی الافاق کالبدر فی الدجی‌به تحقیق که آن گروه مظلوم از روی ظلم و ستم کشته شدند و سرهای آنان را در آفاق گردانیدند.فها! تلک أبدان هوت دون مجدها و تلک رؤوس عالیات علی القناپس دیده‌ی بصیرت را بگشا و به سوی آنان نگر! که بدن‌های آنان را با آن مجد و بزرگی که داشت، اینک بر زمین افکندند و سرهای مقدسه‌ی آنان بر نیزها بلند شده است.و تلک الذراری من سلالهٔ أحمد بقین اساری لا خفیر و لا مطااینان اسیران از جگرگوشگان پیغمبرند که به دست اشرار اسیرند که آنان را فریادرس و یاری کننده‌ای نیست.اساری لأهل الهند تفدی و تطلق اساری لأهل البیت تبقی بلا فداآه! آه! اسیران هند و فرنگ فدیه داده می‌شوند و خلاص می‌گردند؛ ولی اسیران اهل بیت علیهم‌السلام را فدیه‌ای نیست و خلاصی نمی‌باشد.فیا صاح اجزع من یزید و جوره و بغی أهالی الضیم والغی و الردی‌ألموا بأمر لیس یعهد مثله و هموا بنکر لم یکن سیری‌ای صاحب من! از یزید و ظلم او و ستمکاران گمراه او، جزع و فزع کن که کاری را درنظر گرفتند که مثل آن شنیده نشده و مصیبتی را مرتکب شدند که مثل آن دیده نشده بود. [صفحه ۳۴۶] أباحوا حمی قد حذروا من حریمه أحلوا دما لیست تکافئه الدماامر حرامی را مرتکب شدند که از پیرامون و حریم آن ممنوع بودند و خونی را حلال کردند که همه‌ی خون‌های عالمیان به آن برابری نمی‌کند.عزیز علی الخلق التعیش غیما مضی أهل بیت لا یقاسون بالوری‌بعد از رفتن سادات خلق و شهید شدن امام عالمیان [که با هیچ انسانی قیاس نمی‌شوند.] زندگانی بر دوستانش و بر همه‌ی خلق سخت و دشوار است.

عزاداری امام حسین و ملل دیگر

نمی‌دانم کدام دل است که در این مصیبت گداخته نمی‌شود؟و کدام سینه است که در این بلیه شکافته نشد؟و کدام چشم است که اشک‌بار نمی‌باشد.کفار را با حسین علیه‌السلام آشنایی نمی‌باشد با این حال، بر ماتمش می‌گریند و لوای مصیبتش را برپا می‌نمایند.این خبر به صحت پیوسته که: مشرکین هند در اکثر بلادشان در ایام ماتمش از مشاغل دنیا بالمره دست بر می‌دارند و با این که اکابر، بلکه اکثر ایشان بر تخت و سریر می‌نشینند و می‌خوابند؛ ولی در این ایام، خاک‌نشین می‌شوند، بلکه بسیاری خاکسترنشین می‌شوند و خود را از اطعمه‌ی لذیذه - مثل گوشت و غیره - باز می‌دارند و هزینه‌های عظیمه‌ای در این راه می‌دهند.اینها عبرتی است به جهت اهل اسلام، زیرا که آنان سزاوارند که خاکسترنشین گردند و ترک لذایذ نمایند، نه آن که اساس شادی را بهم آورند، مجلس را زینت دهند، و اطعمه‌ی لذیذه صرف کنند. در مجالس مردان، خوش خوانان به انواع تغنی، دروغ و هزلیات قیام نمایند و مانند رقاصان به رقص و تصنیف مشغول شوند و اسم آن را تعزیه گذارند.چرا دل را لباس اندوه نمی‌پوشانی؟ چرا دیده‌ات را مجروح نمی‌کنی؟ و چرا آثار اندوه در رویت ظاهر نگردیده؟یکی از ثقات از یکی از کسانی که مدتی در هند بوده، نقل می‌کرد: [صفحه ۳۴۷] به یکی از بلاد هند رفتم، از ایشان پرسیدم: چرا شما تعزیه می‌دارید و گریه می‌کنید؟گفت: از جهت آن که پسر وزیر خدا را کشتند.ای عزیز من! اگر چه غلط گفت، خدای را وزیری نبوده، اما تو گریه کن که پسر پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم را کشتند و دختران پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم را اسیر کردند.آری، تو حسین علیه‌السلام را نیکو نشناخته‌ای و بر شدت قباحت این ظلم درست بر نخورده‌ای.در کتاب «کشف الغمه» - که تألیفش به جهت فضایل و احوال ائمه علیهم‌السلام می‌باشد - در مقام بیان احوال سیدالشهداء علیه‌السلام می‌گوید:خدا می‌داند که دوست ندارم در بیان ذکر آنچه بر آن حضرت و بر اهل بیت آن حضرت وارد شده، وارد شوم؛ زیرا که آن، جگرها را می‌شکافد، دل‌ها را به آتش می‌سوزاند.وی بعد از ذکر بعضی از قضایا و مصیبت آن بزرگوار می‌گوید:«ولما وصل القلم فی المیدان الی هذا المقام أبدت الأیام

من الالام ما صنع من اتمام المرام علی أتم الأقسام و لو برخو من نظام الکلام دون موقف الاختتام»؛ چون کمیت قلم در میدان بیان احوال سید امم به این مقام رسید، چنان آلام نهان و سوزش درون، زور آورد که مانع شد از این که این مطلب را درست تمام نمایم.و در جای دیگری می گوید: به جهت عظمت آنچه بر آن حضرت واقع شده و شدت مصیبت او، مرا شنیدن این وقایع مشکل بود و مدتی بود که گوش نمی کردم و در مجالسی که در عاشورا ذکر این حکایت می‌شد، نمی‌نشستم؛ زیرا که به جهت شدت این حکایت در دل خود دردی عظیم و سوزش مفرطی می‌یافتم و در خود جزع و فزع بی‌اختیاری می‌دیدم و غایت آنچه که می‌توانستم اظهار کنم این بود که اشک بریزم و بگریم و لعنت بر قاتلانش کنم و این سوزش دل مرا ساکن نمی کرد و [صفحه ۳۴۸] می‌ترسیدم که بی‌اختیار، اعمال غیر لایق از من صادر گردد. [۴۲۰] .چه نیکو گفت؟ به خدا قسم که گریه، این سوزش را فرونمی‌نشاند و اشک دیده، این آتش را خاموش نمی کند و نوحه و ناله، این مصیبت را لایق نمی‌باشد، باید دل‌ها شکافته شود و جان‌ها کباب گردد.سیدالساجدین علیه‌السلام می‌فرماید:«[أیها الناس!] أی قلب لا یتصدع لقتله؟ أم أی فؤاد لا یحن الیه؟ أم أی سمع یسمع هذه الثلمهٔ التی ثلمت فی الاسلام [و لا یصم]»؟[ای مردم!] کدام دل است که به بجهت قتل او شکافته نشود؟ مدام سینه است که بجهت این مصیبت مجروح نگردد؟ و کدام گوش را تاب آن که بشنود این رخنه را که در اسلام باشد [و ناشنوا نگردد]؟«[أیها الناس!] أصبحنا مطرودین مشردین مذودین شاسعین عن الأمصار، کأننا أولاد ترک أو کابل من غیر جرم اجترمناه، و لا مکروه ارتکبناه، و لا ثلمهٔ فی الاسلام ثلمناه...»؛ [۴۲۱] .[ای مردم!] صبح کردیم در حالتی که ما را از دیارمان رانده، و از وطنمان دور کرده، و ما را از خانه‌ی خود منع کرده و در دیار متفرق کرده بودند که گویا ما را از کفار می‌دانستند و حال آن که گناهی ما را نبود و امر قبیحی از ما سر نزده بود و در اسلام رخنه نکرده بودیم.عزیز من! اگر دلت در این بلیه نمی‌سوزد و اگر در این مصیبت اشک نمی‌ریزی پس در کدام مصیبت اشک خواهی ریخت؟فلا- خیر والله! فی دمع یعاذب عن سادات الزمان و أولیاء الرحمان.فوا أسفاه! علی تلک الأجسام المرملهٔ بغیر فراش و لا مهاد.و وامحنتاه! علی الأبدان المطروحهٔ بغیر وطاء و لا وساد، جسوم طالما أتعبوها فی عبادهٔ الرحمان و تلاوهٔ القرآن. [صفحه ۳۴۹] فیالیتنی! قد وقعت فی تلک الالام، و یالیتنی کنت ترابا لتلک الأقدام.

در هر مصیبتی بر امام حسین گریه کن!

حضرت امام رضا علیه‌السلام به ریان بن شبیب می‌فرماید:«یابن شبیب! ان کنت باکیا لشیء فابک للحسین بن علی أبی‌طالب علیهماالسلام فانه ذبح کما یذبح الکبش»؛ای پسر شبیب! اگر بر چیزی گریه می کنی پس بر حسین علیه‌السلام گریه کن؛ زیرا که او را ذبح کردند همچنان که گوسفندی را ذبح می کنند.«و [قتل] معه من أهل بیته ثمانیهٔ عشر رجلا ما لهم فی الأرض شبیهون...»؛ [۴۲۲] .و با او هیجده نفر ازاهل بیتش را کشتند که در همه‌ی زمین کسی مثل ایشان نبود.ای والله! راست گفت حضرت امام رضا علیه‌السلام، کسانی را کشتند که مثل و شبیهی بر آنان نبود.آیا کجا بود مثل قاسم بن حسن علیهماالسلام، جوانی که وقتی که می‌خواست به میدان رود و به جهت رخصت به خدمت عموی خود آمد آن حضرت در مفارقت او آن قدر گریست که غش کرد؟ [۴۲۳] .آیا کجا بود جوانی مثل عباس بن امیرالمؤمنین علیهماالسلام وقتی که کشته شد سیدالشهدا علیه‌السلام فرمودند: بعد از تو کمرم شکست و پشتم خم شد؟ [۴۲۴] .کجا بود مثل علی اکبر علیه‌السلام جوانی که وقتی کشته شد سیدالشهدا علیه‌السلام فرمود: بعد از تو زندگانی دنیا به کار نمی‌آید؟ [۴۲۵] .کجا بود کسی مثل جوانان هاشمی که هر یک سروی بودند در خیابان رسالت و نخلی بودند در بوستان امامت و غصنی بودند از شجره‌ی عصمت؟!چه خوش می گوید شیخ حسن بن زین‌الدین، صاحب «معالم» در بعضی از قصاید خود: [صفحه ۳۵۰] خطب أقام عمود الشرک منتصبا وشد أعضاد أهل الغی و الزوراد از بلیه‌ای که ارکان دین را به لرزه درآورد و قواعد مجد و بزرگی که خداوند در کلام خود به جهت بزرگان خود مقرر کرده بود به اضطرار درآورد.خطب تزلزل منه العرش و الطمست معالم الرشد فی الأحقاف والنوراین مصیبت، مصیبتی است که عمود شرک را برپا کرد و قوت بازوی

اهل ظلم و گمراهان شد.خطب تضعضع منه الدین و اضطربت قواعد المجد فی الأعراف والطورداد از مصیبتی که عرش عظیم را متزلزل و نشانه‌های هدایت و رشد را - که خداوند در قرآن به آن اشاره کرده - برطرف نمود.یا للحماة، حماة الدین من مضر و یا ذوی الحزم و البیض المتابیرکجایید ای حامیان دین و اقربای خاتم النبیین صلی الله علیه و آله و سلم؟ کجایید ای شجاعان با تدبیر! و ای صاحبان نیزه و شمشیر!أیقتل السبط ظمآنا علی خنق والماء یشربه صادی الیعافیر؟آیا رواست که نور دیده‌ی شما و سبط محمد مصطفی صلی الله علیه و آله و سلم را با لب تشنه شهید نمایند و حال آن که وحشیان از آب سیرابند؟و رأسه فوق غسال یطاف به فی کل قاص من البلدان مشهور؟و سر مبارک او را بر نیزه زنند و او را در بلاد دور و نزدیک بگردانند؟!و جسمه غیر کاس لا یکفنه من مروه غیر خفاق من المور؟و بدن او را برهنه و عریان بر زمین انداخته و او را نپوشانیدند و کفن نکردند مگر بادهای وزنده که به غبار صحرا او را پوشانیدند.پدر و مادرم به فدای مظلومیت شود ای مظلوم!و غر أصحابه صرعی کأنهم أعجاز نخل طویل القد مقعورو نیکان از اصحابش را همه مانند نخل‌هایی که از ریشه کنده باشند، بر زمین انداختند.و لا نسیت و ما أنسی کرائمه یبزها کل أفاک و مغروراز یادم نرفته و نخواهد رفت حرم محترم او، که دروغگویان مغرور آن را برهنه می‌کردند.و تستغیث اله العرش صارخة والدمع ما بین منظوم و منثور [صفحه ۳۵۱] و ترفع الصوت ندبا و هی قائلة یا جدا! قد رأینا عکس التقادیربا چشم گریان و سینه‌ی سوزان و نالان به خداوند رحمان استغاثه می‌نمودند و به جد بزرگوار خود شکایت می‌کردند که: ای جد بزرگوار! عکس آنچه در نظر داشتیم به ما کردند و ما را هلاک نمودند.یا جد! قد أصبحت أبناء فاطمة فی کل أطراف قفر غیر محیورای جد بزرگوار! دختران فاطمه علیهاالسلام در اطراف بیابان سرگردان و حیران می‌باشند.[یا جدا!] قد أحرقتنا کل هاجرة و فاجرة و عاهرات ابن حرب فی المقاصیرای جد بزرگوار! ما دختران توایم که در آفتاب گرم، بدن ما را از آفتاب می‌سوزد و زنان زانیه‌ی بنی‌امیه در قصرهای رفیعه ساکن می‌شوند. آه! آه!یا جد! قد جردتنا کل قاصرة و خائن الطرف عنا غیر مقصورای جد عالی مقدار! ما را برهنه کردند و به خیانت بر ما نظر کردند.یا جد! قد هتکت أستارنا عصب یقادها کل فسیق و خمیرای جد بزرگوار! جماعتی پرده‌ی حرمت ما را دریدند که سرکرده‌ی ایشان صاحبان فسق و فجور و ارباب خمور بودند.

مبارزه و جان‌بازی خاندان امام حسین

علمای اعلام و ناقلان ائمه‌ی انام، مثل شیخ مفید رحمه‌الله، سید جلیل الشأن ابن طاووس رحمه‌الله، محمد بن ابی‌طالب موسوی رحمه‌الله و دیگران این واقعه‌ی محنت انجام را با الفاظ مختلفه و معانی متقاربه روایت کرده‌اند، به نهجی که حاصل کلام چنین است:بعد از آن که اصحاب سعادت انتساب آن جناب، لباس شهادت پوشیدند و به غیر از اقربا، خویشان و اولاد آن یگانه‌ی عالم ایجاد، کسی نماند و نوبت شهادت به اقربای آن حضرت رسید، ایشان عازم شهادت شدند.آنان پنج طایفه، عبارت از: اولاد عقیل، اولاد جعفر، اولاد امیرالمؤمنین علیه‌السلام، اولاد حسن زکی مجتبی علیه‌السلام اولاد امام حسین علیهم‌السلام بودند. آنان چون فرصت را تنگ دیدند به دور یکدیگر جمع شده و یکدیگر را وداع کردند و از مصیبت و فراق یکدیگر از دیده اشک حسرت ریختند و عازم جان بازی شدند. [صفحه ۳۵۲]

مبارزه عبدالله بن مسلم

اولین کسی که از اهل بیت علیهم‌السلام پا در عرصه‌ی جوان مردی نهاد؛ عبدالله بن مسلم بن عقیل بود که مادرش رقیه، دختر امیرالمؤمنین علیه‌السلام بود و به مقتضای «الولد الحلال یشبه بالخال» جوانی بود بی‌بدل و به نص حدیث، در عالم مثل و شبیه نداشت. [۴۲۶] .بعد از آن که از دایی بزرگوار خود اجازه حاصل کرد، قدم در عرصه‌ی نبرد گذاشت و می‌گفت:الیوم ألقی مسلما و هو أبی و فتیة بادوا علی دین النبی‌لیسوا بقوم عرفوا بالکذب لکن خیار و کرام النسب‌من هاشم السادات أهل الحسب امروز، روزی

است که کشته می‌شوم و به وصال پدرم مسلم علیه‌السلام فائز می گردم و از فراق جوانان نامداری که به شمشیر آبدار به شهادت رسیدند، خلاص می گردم و به آنان ملحق می‌شوم.آنان صدیقان و راستگویان اخبار و نجیبان نامدار می‌باشند که به نجابت خود رسیدند و من هم به آنان ملحق خواهم شد.آنگاه خود را بر آن قوم زد و در میان ایشان افتاد تا این که سه حمله بر ایشان کرد و نود و هشت نفر را در آن حمله به درک فرستاد.آخرالامر در گوشه‌ای دست بر پیشانی گذاشته بود که ملعونی تیری به پیشانی او زد و دست و پیشانی او را سوراخ کرد و به جهت آن، از اسب افتاد، ملعونی بنام عمرو بن صبیح - وبه روایتی:اسد بن مالک - او را شهید کرد. [۴۲۷] .

مبارزه محمد بن مسلم

بعد از او، برادرش محمد بن مسلم بن عقیل بن جهت طلب خون برادر قدم در میدان گذاشت، او از غیر رقیه بود، آخرالامر او را با ضرب شمشیر، نیزه و تیر از پا [صفحه ۳۵۳] درآورده و لباس شهادت به او پوشانیدند. [۴۲۸] .

مبارزه‌ی جعفر بن عقیل

پس از او، جعفر بن عقیل پا در میدان گذاشت و عرصه‌ی نبرد را به نور جمال خود روشن گردانید، رجزی چند خواند و نسب خود را بیان کرده و بعضی از مدایح سیدالشهداء علیه‌السلام را بیان نمود، آنگاه خود را بر آن منافقان زد و پانزده کافر عنید را به دارالمصیر فرستاد.آخرالامر، بشر بن سوط همدانی - و به روایتی: عروة بن عبدالله خثعمی - او را شهید کرد. [۴۲۹] .

مبارزه‌ی عبدالرحمان بن عقیل

بعد از او، برادرش عبدالرحمان بن عقیل دامن همت بر کمر مردی زده، قدم در میدان نهاد و می گفت:أبی عقیل فاعرفوا مکانی من هاشم و هاشم اخوانی کهول صدق سادة الأقران هذا حسین شامخ البنیانو سیدا الشیب مع الشبان آنگاه خود را بر آن ظالمان زد و هفده سوار را بر زمین انداخت و سرانجام، عثمان بن خالد جهنی او را شهید کرد. [۴۳۰] .

مبارزه‌ی عبدالله بن عقیل و برخی دیگر از فرزندان عقیل

و به روایت ابوالفرج اصفهانی: عبدالله بن عقیل نیز به میدان رفت و او را عثمان بن خالد کشت.و عبدالله الأکبر بن عقیل ومحمد بن ابی سعید بن عقیل و جعفر بن محمد بن [صفحه ۳۵۴] عقیل را نیز ذکر کرده است که در آن روز کشته شدند. [۴۳۱] .و در کلمات علما و زیارت شهدا دو نفر از اولاد عقیل و دو نفر از اولاد مسلم هستند.بلی صاحب «تظلم الزهراء علیهاالسلام» می گوید: در روایتی آمده: سه نفر از اولاد مسلم و سه نفر از اولاد عقیل در آن روز کشته شدند.

مبارزه‌ی فرزندان جعفر

و بعد از آن، اولاد جعفر قدم در کارزار گذاردند و اولاد بلاواسطه‌ی او کسی نبود، از اولاد عبدالله بن جعفر دو نفر - و به روایتی سه نفر بودند - و مادر ایشان زینب خاتون علیهاالسلام بود. وقتی که سیدالشهداء علیه‌السلام از مکه بیرون آمد عبدالله بن جعفر پشت سر آن حضرت آمد و اهتمام در ترک آن سفر کرد. حضرت قبول نفرمودند، پس فرزندان خود را با آن حضرت فرستاد که در خدمت آن حضرت باشند و او را یاری کنند و خود مراجعت کرد.و وجه آن درست معلوم نیست، البته او عذری داشت و الا او اجل از این بود که از یاری آن امام زمان، کوتاهی کند.

مبارزه‌ی محمد بن عبدالله جعفر

باری، ابتدا محمد پیش آمد و از خال بزرگوار استرخاص حاصل کرده، روی به میدان کارزار نهاد و رجز چندی خواند و بر قلب لشکرزده، ده نفر را بر خاک هلاک انداخت. آخر الامر عامر بن نهشل تمیمی او را از پا درآورده و به درجه‌ی شهادت رسید. [۴۳۲].

مبارزه‌ی عون بن عبدالله جعفر

پس از او، برادرش عون به میدان آمد، و بنا بر ظاهر زیارت‌شهدا، اول او را قدم در عرصه‌ی جان‌بازی گذارد و می گفت: [صفحه ۳۵۵] ان تنکرونی فأنا بن جعفر شهید صدق فی الجنان أزهریطیر فیها بجناح أخضر لهفی بهذا شرفا فی المحشراگر مرا نمی‌شناسید؛ منم فرزند جعفر طیار که از روی صدق و صفا شهید شد.و به دو بال سعادت در بهشت طیران می‌نماید و همین فخر مرا در صحرای محشر کافی است.آنگاه خود بر آن گروه بی‌حیا زد و در امواج حرب غوطه‌ور گردید، تا آن که سه سواره و هیجده پیاده را به خاک هلاک انداخت. آخرالامر ملعونی بنام عبدالله بن بطه‌ی همدانی [۴۳۳] ضربتی بر او زد که از آن، روح مقدسش به شاخسار طوبی قرار یافت و به سایر شهدا ملحق گردید. [۴۳۴] .و به روایت ابوالفرج: عبیدالله بن عبدالله بن جعفر نیز در آن واقعه شهادت یافت. [۴۳۵] .

مبارزه‌ی فرزندان امام حسن

بعد از آن نوبت به اولاد امام حسن مجتبی علیه‌السلام رسید، آنان بنا بر اشهر روایات، دو نفر بودند: عبدالله و قاسم علیهماالسلام و بنا بر بعضی از روایات سه نفر بودند که سیمی ابوبکر ابن الحسن علیه‌السلام بود که مادرش ام ولد بود و به دست عبدالله بن عقبه غنوی – و به روایتی: عقبه غنوی – کشته شد، و عبدالله را حرملهٔ بن کاهل به تیر خود هلاک کرد و کیفیت شهادتش خواهد آمد. [۴۳۶] .

مبارزه‌ی حضرت قاسم

باری، چون نوبت به قاسم علیه‌السلام رسید از برای جان باختن کمر بست و به جهت رخصت نزد عموی بزرگوار آمد. قاسم علیه‌السلام – چنانچه تصریح نموده‌اند – هنوز طفل بود و به حد بلوغ نرسیده بود و بسیار خوش‌رو و صبیح‌منظر بود، حتی آن که وارد [صفحه ۳۵۶] شده: «کان وجهه کفلقهٔ القمر»؛ رویش مانند روشنی مهتاب می‌درخشید. [۴۳۷] .و بنا بر بعضی از روایات: مادرش نیز همراه او در کربلا بود [۴۳۸] و همین که سیدالشهداء علیه‌السلام نور دیده‌ی برادر را دید که به جهت کشته شدن برخاسته، او را در بغل کشید «و جعلا یبکیان حتی غشی علیهما»؛ شروع به گریه کردند آن قدر گریستند که هر دو مدهوش شده، غش کردند.بعد از زمانی که به هوش آمدند، عرض کرد: ای عموی بزرگوار! می‌خواهم رخصت دهی که جان خود را در راه تو فدا کنم.آن حضرت ابا کردند، او را رخصت نمی‌داد، چون آن طفل دید که عموی بزرگوارش رخصت نمی‌دهد خود را بر دست‌های مبارک آن حضرت انداخت و دست‌های شریفش را می‌بوسید و التماس رخصت می کرد.چون دید رخصت نمی‌دهد بر پای شریف آن حضرت افتاد و پای حضرتش را می‌بوسید که مرا رخصت ده.رخصتی ده که کنم جان به ره مهر نثار تا برآرم دل از این قوم جفا پیشه دماریا تنم چاک شود از دم شمشیر و سنان یا که دل یابد از این غصه و اندوه قراردر بعضی از روایات آمده: امام حسین علیه‌السلام فرمود:«یا ولدی! أتمشی برجلک الی الموت؟»؛ای فرزندم! آیا می‌خواهی با پای خود به جهت کشته شدن

بروی؟آن طفل عرض کرد:«و کیف یا عم! و أنت بین الأعداء وحیدا غریبا، [لم تجد محامیا و لا صدیقا] روحی لروحک الفداء، و نفسی لنفسک الوقاء»؛ای عموی بزرگوار! چگونه نروم و حال آن که می‌بینم تو را که تنها و غریب در میان دشمنانی، نه دوستی و نه یاوری داری [روحم فدای روح تو و جانم سپر بلای جان تو]. [صفحه ۳۵۷] باری، آن قدر اصرار و مبالغه کرد که آن حضرت راضی شدند و او را اذن حرب دادند. [۴۳۹] .

شجاعت حضرت قاسم

به روایتی: آن حضرت [امام حسین علیه‌السلام]، گریبان پیراهن او را پاره کرد و عمامه‌ی او را دو نصف کرده، لباس او را به صورت کفن بر او پوشانید و شمشیر خود را به کمر او بست، آنگاه قاسم علیه‌السلام روانه‌ی میدان شد، اشک از دیده‌هایش می‌ریخت و می‌گفت:ان تنکرونی فأنا بن الحسن سبط النبی المصطفی و المؤتمن‌هذا حسین کالأسیر المرتهن بین اناس لاسقوا صوب المزن [۴۴۰] .اگر مرا نمی‌شناسید، منم فرزند حسن علیه‌السلام پسر دختر پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم [برگزیده و امین].اینک عموی بزرگوارم حسین علیه‌السلام است که مانند اسیر، در دست این گروه محبوس است؛ گروهی که از رحمت خدا دور باشند و هرگز بارش رحمت بر ایشان نبارد.و بنا بر بعضی از حکایات: آنگاه قاسم علیه‌السلام پسر سعد را ندا داد که:یابن سعد! آیا از خدا نمی‌ترسی؟ آیا خدا را در نظر نمی‌آوری؟ آیا مراعات حرمت رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم را نمی‌کنی؟ خدا تو را جزای خیر ندهد.«تدعی الاسلام؟ و آل رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم عطشانا ظمئآنا، قد اسودت الدنیا بأعینهم»؛ای بی‌حیا! دعوی اسلام می‌کنی؟ و حال آن که اهل بیت پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم را می‌بینی تشنه‌اند که از شدت تشنگی دنیا در دیده‌ی ایشان سیاه گشته است؟!باری، قاسم علیه‌السلام مبارز طلبید و جنگ درگرفت و خود را در دریای حرب غوطه‌ور کرد. جماعتی را به خاک هلاک انداخت تا آن که با آن صغر سن، سی و پنج نفر را بر زمین انداخته به بئس‌المصیر فرستاد. [۴۴۱] . [صفحه ۳۵۸] بنا بر بعضی روایات: چون تشنگی بر او غلبه یافت، به جانب عموی بزرگوارش شتافت و می‌گفت:«یا عماه! العطش! العطش! أدرکنی بشربة من الماء».آن حضرت او را دلداری داده امر به صبر فرمود، آنگاه خاتم خود را در دهان او گذارد.قاسم علیه‌السلام گوید: چون آن را در دهان گذاردم، چشمه‌ی آبی بود، سیراب شدم.بار دیگر نوباوه‌ی حیدر کرار، روانه میدان شد و شروع به حرب کرد و همت به علمدار لشکر کفر آثار گماشت و به سوی او حمله کرد «فأحاطوه بالنبل»؛ از چهار جانب او را تیرباران کردند. [۴۴۲] .

شهادت حضرت قاسم

و به روایتی: یکی از آن ملاعین مکرر سنگ بر بدن شریف آن امامزاده می‌زد و می‌گفت: این بچه‌ی خارجی را بکشید.حمید بن مسلم می‌گوید: من در لشکر پسر سعد بودم، نظری به سوی آن پسر کردم که پیراهن و ازاری پوشیده بود و نعلینی در پا داشت که بند یکی از آنها گسیخته بود، از یادم نمی‌رود که آن نعل پای چپش بود که بندش گسیخته بود.عمر بن سعد ازدی گفت: «والله! لأشدن علیه»؛ به خدا قسم! بر او حمله می‌کنم و او را می‌کشم.من گفتم: سبحان‌الله! از این طفل چه می‌خواهی؟ به خدا قسم! اگر شمشیر به من حواله کند دست به او دراز نمی‌کنم. این جماعتی که او را در میان گرفته‌اند، برای او کافی نیست؟گفت: به خدا قسم! او را خواهم کشت.پس اسب را تاخت و بر او حمله کرد، «فما ولی حتی ضرب رأسه بالسیف»؛ از او دست برنداشت تا آن که ضربتی بر سر مبارک او زد که بر رو درافتاد. [۴۴۳] . [صفحه ۳۵۹] و به روایتی: شیبة بن سعد شامی نیزه بر پشتش زد که از سینه‌ی او بیرون آمد و قاسم علیه‌السلام بر زمین افتاد و فریاد زد: یا عماه! أدرکنی. [۴۴۴] .

امام حسین در بالین حضرت قاسم

چون آوازش به گوش سیدالشهداء علیه‌السلام رسید، مانند عقاب پرواز کرد تا بر سر او رسید و مثل شیر خشمناک بر آن قوم بی‌باک حمله کرد. شمشیری حواله‌ی قاتل او نمود، آن ملعون دست خود را سپر کرد، دستش از مرفق جدا شده، نعره زد که: مرا دریابید.لشکر به اعانتش، حمله کردند که او را بربایند، جنگ درگرفت و مغلوبه شد.«فاستقبله بصدورها و جرحته بحوافرها و وطئته حتی مات الغلام»؛ [۴۴۵] .آه! آه! اسب‌های مخالف او را پامال کردند و بدن شریفش را به سم‌های خود مجروح نمودند. [۴۴۶] .قد أوطئوه الصافنات فصدره المضمار لأصدار الایراداسب‌های قوی هیکل دشمنان، او را پامال کردند و سینه‌ی او را محل آمد و شد اسبان نمودند.محطوم جسم هشمت أضلاعه و کسر ظهر من خیول زیادبدنش را درهم کوفتند و استخوان‌های پهلویش را خورد کردند و پشتش را درهم شکستند.چون جنگ آرام شد و غبار فرو نشست، جناب سیدالشهداء علیه‌السلام بر سر آن قتیل آمد، دید با عضوی پاره پاره و خورد شده بر زمین افتاده و پا بر زمین می‌ساید، چون او را دید فرمود:«یعز والله! علی عمک أن تدعوه فلا یجیبک، أو یجیبک فلا یعینک، أو یعینک فلا یغنی عنک»؛به خدا قسم! بر عموی تو دشوار و سخت است که تو او را بخوانی و او تو را [صفحه ۳۶۰] اجابت نکند، یا تو را اجابت نماید و اعانت نکند، یا اعانت کند و رفع اشرار از تو ننماید.«بعدا لقوم قتلوک»؛دور باد از رحمت خدا قومی که تو را کشتند.پس او را برداشت، گویا می‌بینم که پاهای او را بر زمین می‌کشید و سینه‌اش را به سینه‌ی خود چسبانیده بود، در دل گفتم: او را چه می‌کند؟پس او را آورد تا درمیان کشتگان گذاشت. [۴۴۷] .و به روایت دیگر: او را در خیام آورد، و در خیمه گذاشت، هنوز او را رمقی بود، چشم گشود، دید عموی بزرگوارش او را در بغل گرفته و می‌گریست و می‌فرمود:ای فرزند! خدا کشنده‌ی تو را لعنت کند، بر عموی تو دشوار و سخت است که تو او را بخوانی در حالتی که کشته شده باشی، ای فرزند!«قتلوک الکفار کأنهم ما عرفوک و لا عرفوا من جدک و أبوک؟»؛کفار تو را کشتند، گویا آنان تو و جد و پدرت را نشناختند.وقتی زنان اهل بیت علیهم‌السلام این صحنه را دیدند، سیلی بر صورت زدند، جامه‌ی شکیبایی را دریدند و ناله‌ی «واویلا و واثبورا» بلند کردند.حضرت فرمود:«اصبروا یا بنی عمومتی! اصبروا یا أهل بیتی! لا رأیتم هوانا بعد هذا الیوم»؛ [۴۴۸] .صبر کنید [ای فرزندان عمویم! صبر کنید] ای اهل بیت من! که بعد از این روز، هرگز مذلت و خواری نخواهید دید.(انا لله و انا الیه راجعون) [صفحه ۳۶۳]

در بیان کیفیت شهادت اولاد امیرالمؤمنین

اشاره

بسم الله الرحمن الرحیم‌الحمد لله العلی العظیم، والصلاة والسلام علی نبیه العطوف الرحیم، و رسوله الجواد الکریم، محمد صاحب السیف و القضیم، و علی آله الفراغیم، و أولاده الهداة فی العلاجیم.خصوصا علی شبله الکریم، و نجله الیتیم، صاحب الرزء الجسیم، و البلاء التمیم، الذی بکی علیه الکلیم، ودنف فی حزنه الخلیل، فقال: انی سقیم، و کان أمره أعجب من الکهف و الرقیم، المنقطع عن الصدیق و الحمیم، المأسور بأیدی کل مذنب جریم، و کل فاجر صدیم، المقتول بالسهم والسنان والحجارة والعصا و القضیم، والممنوع من المیاه الطراحیم، المطروح علی الأرض کالطحیم، المرضوض أعضائه من نعال أخفاف القراشیم، المهشم أضلاعه من حوافر الخیول الأضامیم، المطروح علی وجهه کالمضطرب السلیم، لا بل کالمدنف السقیم، ینقلب یمینا و شمالا و لا یستطیع جوابا و لا سؤالا، الذی نهبوا ماله و أیتموا أطفاله و أسروا عیاله، و داروا بهم و برأسه فی البلاد بین العباد. فیالله! من رزء عظیم، و فادح تمیم، لم یسمع مثله فی الأقالیم، فلعنة الله علی العصابة الملعونة الامرة والمبایعة والتابعة علی هذا الأمر الجسیم، [صفحه ۳۶۴] و بعد، قال الله فی کتابه المبین و خطابه المستبین:(ان عدة الشهور عند الله اثنا عشر شهرا فی کتاب الله یوم خلق السماوات والأرض منها أربعة حرم

ذلک الدین القیم فلا تظلموا فیهن أنفسکم و قاتلوا المشرکین کافهٔ کما یقاتلونکم کافهٔ و اعلموا أن الله مع المتقین). [۴۴۹] .مقصود از این خطاب مستطاب، ظاهرا بیان عدد شهور و بیان محترم بودن بعضی از آنها و حکم ماه‌های حرام است که می‌فرماید:شماره‌ی ماه‌ها در کتاب خدا دوازده است و این حکم، از ابتدای خلق آسمان و زمین چنین بوده، از آنها چهار ماه، ماه‌های حرامند، این طریقه‌ای مستقر و قائم است. پس در این ماه‌ها به ترک حرمت این ماه‌ها و استحقاق عقاب بر خود ستم مکنید و مشرکین را بکشید، همچنان که ایشان به شما مقاتله می‌کنند، و بدانید که خدا با متقیان و پرهیزکاران است.

ماه‌های حرام و حرمت آنها

بنابراین، چهار ماه از این دوازده ماه، صاحب احترامند و به جهت احترام اینها قتال و جدال در آنها به نص قرآن حرام شد، و این از احکام معروفه است که در این ماه‌ها ظلم و قتالی نیست.بدان که در صدر اسلام، چون خلق در کفر و ضلالت بودند و بمجرد دعوت، از طریقه‌ی قدیمه دست بر نمی‌داشتند، پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم با ایشان جهاد می‌کردند و شمشیر بر روی ایشان می‌کشیدند تا به اسلام داخل شوند.حکمت این امر بسیار است، اگر چه بعضی شاید مخفی باشد. جهاد نیز چنان که فقهاء – رضوان الله علیهم – ذکر کرده‌اند بر دو قسم است:واجب و آن در سال یک مرتبه است، بعد از تحقق شرایط بر یک دفعه، مستحب می‌باشد.و این بایست در چهار ماه حرام نباشد، بلکه این ماه‌های عبادت، حج و عمره [صفحه ۳۶۵] بوده، مسلمین بایست به آن مشغول شوند، لکن اگر کفار بر سر مسلمین می‌آمدند در هر ماهی که باشد، خدا در قتال و دفع از خودشان اذن داده بود.ماههای حرام عبارتند از: ذی‌قعده، ذی‌حجه، محرم و رجب.حرمت این ماه‌ها در اسلام ثابت است و با حرمت ماه رمضان و افضلیت آن و عدم حرمت قتال در آن منافات ندارد؛ زیرا که نظیر آن در شرع بسیار است.مگر نمی‌بینی که زیارت امام حسین علیه‌السلام به مراتب از حج و عمره افضل است، بلکه هر قدمی را به سوی آن، ثواب حج و عمره‌ای است و مع ذلک آن را واجب نفرموده است.از طرفی، بقعه‌ی کربلا- به نص کثیری از اخبار افضل از مکه است، [۴۵۰] ولی طواف آن را واجب نفرموده و احکام حرم مکه را در حرم آن جاری نفرموده است.پس این ماه‌ها در میان مسلمین محترم می‌باشند، بلکه در نزد کفار نیز محترمند و قبل از اسلام، اهل جاهلیت نیز این ماه‌ها را محترم می‌دانستند و ظلم و قتال را در آن روا نمی‌دانستند.چنانچه در جنگ بدر، ماه مشتبه شد و در روزی که جنگ واقع شد کفار آن را از ماه حرام می‌دانستند و به جهت این، نامه‌ای به پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم نوشتند که تو حرمت ماه حرام را نگاه نداشتی و در آن قتال کردی و آن حضرت را در این عمل تعییر و سرزنش می‌کردند. [۴۵۱] .

حرمت ماه حرام

از امام رضا علیه‌السلام روایت شده است که فرمود:محرم، ماهی است که اهل جاهلیت در آن ظلم و قتال را حرام می‌دانستند به جهت حرمت این ماه، ولی این امت میشومه حرمت این ماه را نشناختند و حرمت پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم را نشناختند. [صفحه ۳۶۶] لقد قتلوا فی هذه الشهر ذریته، و سبوا نساءه، و انتهبوا ثقله، فلا غفر الله لهم ذلک أبدا»؛به تحقیق که این امت میشومه در این ماه، ذریه‌ی پیغمبر صلی الله علیه وآله وسلم را کشتند، زنان او را اسیر کردند و اسباب و اموال محترم ایشان را غارت کردند، خدا ایشان را نیامرزد. [۴۵۲] .

منظور از دوازده ماه در این آیه، چیست؟

بدان که، آنچه مذکور شد ظاهر آیه‌ی شریفه است، لکن از آنجا که قرآن را بطون است و آن در نزد پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم و اوصیای او می‌باشد، شهور در این آیه‌ی شریفه را به ائمه‌ی اثنی عشر – صلوات الله علیهم – تفسیر کرده‌اند و این معنی

مناسب سوق آیه است که می‌فرماید:عده‌ی شهور در کتاب الله - که ظاهرا لوح محفوظ باشد - دوازده است و این حکم از روز خلق آسمان‌ها بوده است.بر دوازده بودن شهور، ثمره‌ی شرعیه مترتب نمی‌شود و بر فرض ثبوت، محتاج این تأکیدات نبود و همچنین حرام بودن شهور اربعه را دین قیم شمردن را یاد می‌دهد که مراد فی الواقع این معنی ظاهری نیست، اگر چه آن هم مراد است.و بالجمله، امام محمد باقر علیه‌السلام در تأویل آیه، شهور را به ائمه علیهم‌السلام تفسیر فرموده‌اند. [۴۵۳] .از ابن عباس روایت شده که گوید: از رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم شنیدم که می‌فرمود:«معاشر المسلمین! اعلموا أن لله بابا من دخلها أمن من النار و من الفزع الأکبر»؛جماعت مسلمانان! بدانید که خدا را دری است که هر کس از آن وارد شود از [صفحه ۳۶۷] آتش جهنم و فزع اکبر در امان است.در این هنگام ابو سعید خدری برخاست و عرض کرد: آن باب کدام است یا رسول‌الله! به ما نشان بده؟فرمود: آن علی بن ابی طالب، سید الوصیین، امیرالمؤمنین علیه‌السلام [، برادر رسول رب العالمین، و خلیفه و جانشین او بر همه‌ی مردم] است.آنگاه فرمود:«... معاشر الناس! من أحب أن یستمسک بالعروة الوثقی التی لا انفصام لها فلیستمسک بولایة علی بن أبی‌طالب»؛ای گروه مردم! هر که بخواهد به عروة الوثقی الهی که هرگز گسسته نمی‌شود چنگ بزند، پس به ولایت علی علیه‌السلام چنگ بزند که ولایت او، ولایت من است و طاعت او، طاعت من است.ای گروه مردم! هر که می‌خواهد حجت خدا را بعد از من بشناسد، پس علی علیه‌السلام را بشناسد.آنگاه جابر برخاست و عرض کرد: «[یا رسول‌الله!] ما عدة الأئمة؟»؛ [ای رسول خدا!] ائمه‌ی بعد از تو چند نفرند؟حضرت فرمود:«سألتنی یرحمک الله عن الاسلام بأجمعه»؛خدا تو را رحمت کند از تمام اسلام سؤال کردی.«عدتهم عدة الشهور، و هی [عندالله] اثنا عشر شهرا فی کتاب الله، یوم خلق السماوات والأرض...»؛شماره‌ی ایشان، شماره‌ی ماه‌های دوازده گانه در کتاب الله است و شماره ایشان شماره‌ی چشمه‌هایی است که برای موسی علیه‌السلام در زمانی که عصا را بر سنگ زد شکافته شد که: (فانفجرت ممنه اثنتا عشرة عینا) [۴۵۴] .و عدد ایشان، عدد نقبای بنی‌اسرائیل است که: (و بعثنا منهم اثنی [صفحه ۳۶۸] عشر نقیبا) [۴۵۵] ائمه علیهم‌السلام نیز دوازده نقیبند، اول ایشان علی بن ابی‌طالب علیهماالسلام و آخر ایشان قائم علیه‌السلام است. [۴۵۶] .شیخ صدوق رحمه‌الله به سند خود از ابن عباس روایت کرده که گوید: پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:قسم به خداوند که مرا به رسالت به سوی خلق فرستاد و مرا از میان همه‌ی خلق برگزید! وصی من، افضل اوصیا است و حجت خدا و خلیفه او بر خلق اوست و امامان هدایت کنندگان بعد از من، از اولاد او می‌باشند.«بهم یحبس الله العذاب عن أهل الأرض، و بهم یمسک السماء أن تقطع علی الأرض الا باذنه، و بهم یمسک الجبال أن تمید بهم، و بهم یسقی خلقه الغیث، و بهم یخرج النبات»؛به جهت ایشان خدا عذاب را از اهل زمین نگاه می‌دارد، و به واسطه‌ی ایشان آسمان را نگاه می‌دارد که بر زمین نیفتد، و به جهت ایشان کوه‌ها را حفظ می‌نماید، و به واسطه‌ی ایشان به خلق باران می‌دهد و گیاه از زمین می‌روید.و ایشانند «أولیاء الله [حقا] و خلفائی [صدقا]، عدتهم عدة الشهور و هی اثنا عشر شهرا...»؛شماره‌ی ایشان به شماره‌ی ماه‌هاست و عدد ایشان به عدد نقبای موسی علیه‌السلام.آنگاه رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم این آیه را خواند که: (و السماء ذات البروج). [۴۵۷] .سپس فرمود:ای پسر عباس! آیا خدا به آسمان ذات البروج قسم خورده و این آسمان و بروج را می‌خواهد؟گفت: یا رسول‌الله! پس خداوند چه چیز را خواسته؟فرمود: [صفحه ۳۶۹] منظور از «آسمان» منم، و منظور از «بروج» ائمه علیهم‌السلام بعد از من می‌باشند که اول ایشان علی بن ابی‌طالب علیه‌السلام و آخر ایشان مهدی علیه‌السلام است. [۴۵۸] .

وجه تعبیر ائمه به شهور

مؤلف گوید: وجه تعبیر ائمه علیهم‌السلام به شهور، شاید این باشد:زمانی که مصالح معاش خلق و جمیع عالم منوط و مربوط به آن که - بلکه به انعدامش عالم منعدم می‌شود - عبارت از لیل و نهار است، که باشد هر یک در وقت اعتدال، دوازده ساعت می‌باشد و ماه و سالی که عبارت از سیر قمر و شمس است، هر یک را دوازده برج است که در این ظرف، مدت طی می‌نماید و سال که

مشتمل بر جمیع فصول و جمیع حکمت‌های زمانیه که مدخلیت در نظام عالم دارد، دوازده ماه است.همچنین ائمه‌ی دین و خلفای سید المرسلین علیهم‌السلام که نظام عالم دین و ایمان به ایشان است و ایشان نیز که اساس اسلام و عماد دین هستند، دوازده امام می‌باشند.پس مقصود از بیان شماره‌ی شهور که اجزای سال است با وضوح این بیان، عدد شهور و عالم ایمان و تنبیه بر نقص عالم ایمان بلکه، انعدام آن به انعدام ولایت این اثنی‌عشر، یا بعض آن می‌باشد.و بر همین معنی عدد حروف «لا اله الا الله» محمد رسول‌الله» را یاد می‌دهد که هر یک اصلی از ایمان می‌باشند و مرکب از دوازده حرف می‌باشند، چنانچه «لا اله الا الله» تمام نمی‌شود، مگر با ولایت ائمه‌ی اثنی‌عشر علیهم‌السلام، و همچنین شهادت به رسالت.و در این، سری است غریب و رمزی است عجیب که بر ارباب بصیرت ظاهر می‌باشد.همچنین علما ذکر کرده‌اند: ریاحی که درعالم می‌باشد که نظام و فساد وابسته به [صفحه ۳۷۰] آن است و به استمداد آن، طی بحر و بر می‌شود و به واسطه‌ی آن، وصول ثمرات و ظهور برکات می گردد، دوازده می‌باشد: چهار در هوا، چهار در عالم و چهار در نفس بدن انسان.و اطبا نیز ذکر کرده‌اند که: قوام بدن به عروق است و اصل عروق و امهات آنها – که قوام بدان به آن وابسته است – دوازده عرق است که از هر یک، هزار عرق منشعب می گردد.و همچنین قوام بدن اسلام و ایمان نیز به دوازده امام است که از هر یک، صد هزار باب مرحمت بر شخص مفتوح می گردد.و چنانچه به دیده‌ی بصیرت تأمل و به دل صافی تدبر کنید، ابواب معارف، از هر جهت گشوده گردد که: «أفلا یتدبرون فی خلق السماوات والأرض».علمای نسب نوشته‌اند: دوحه‌ی مجد، و اصل شرافت و سیادت و بزرگی، نضر بن کنانه است، [۴۵۹] و او جد اعلای پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم است و از او شرف و بزرگی متفرع می‌شود و شکی نیست که رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم به منزله‌ی مرکز دایره‌ی شرف و بزرگی است که همه‌ی کمالات به او ختم می‌شود و او منبع فضایل و ینبوع همه‌ی محامد و محاسن است.پس دو خطی که از این مرکز جدا می‌شود علوا و هبوطا باید مساوی باشند و خطی که صعود می‌نماید دوازده ساق دارد به این ساق؛ محمد بن عبدالله بن عبدالمطلب بن هاشم بن عبد مناف بن قصی بن کلاب بن مره بن کعب بن غالب بن فهر بن مالك بن النضر.پس خط هبوط نیز چنین است.باری، آنان، نظام عالم ایمان و اسلام، بلکه نظام عالم ایجادند و به وجود آنان فلك می گردد، که خداوند می‌فرماید: (و أشرقت الأرض بنور ربها). [۴۶۰] .حضرت در تفسیر این آیه‌ی شریفه فرمود: [صفحه ۳۷۱] «رب الأرض، الامام الذی نور الله فی عباده و بلاده». [۴۶۱] .بدان که، خدا در میان این ماه‌ها، چهار ماه را محترم گردانید و سفارش به حرمت آن فرموده و حرمت آن را دین قیم نامیده است.آن چهار ماه «ثلاثة منها سرد، و واحد فرد»؛ یکی از آنها تنهاست و سه تا با هم هستند.آن سه که با هم‌اند، علی علیه‌السلام و حسن و حسین علیهماالسلام هستند که ذی‌القعده دحوالارض [و ذی‌الحجه و محرم] است.و آن که فرد است [یعنی رجب]، قائم آل محمد علیه‌السلام است.(فلا تظلموا فیهن أنفسکم)؛ در این شهور اربعه با معصیت الهی بر خود ظلم نکنید.خدایا! تو مطلعی که حرمت ماه‌های حرام ظاهر را نگه نداشتند و حرمت ماه‌های حرام واقعی را نگه نداشتند، کسی که حرمت او را لازم نیست و آن را دین قیم خواند و در ماهی که آن را محرم و محترم گردانید، ظلم کردند، خونش را ریختند، سرش را از بدن جدا کردند، عیالش را اسیر کردند و مالش را غارت نمودند.آنان کاری کردند که کافری نکرده بود، عملی کردند که یهود و نصارا بر ایشان طعنه زدند و ظلمی کردند که ظالمی نکرده بود، غمی بر دل‌های مسلمانان گذاشتند که هرگز فراموش نشود و زخمی بر دل ایشان زدند که هرگز بهبودی نیافته و هرگز ملتئم نشود.آنان اهل اسلام را رسوای هر امت کردند؛ زیرا که مثل این عمل، از هیچ امتی صادر نشده است.در حدیثی آمده: هیچ امتی نبود که با وجود اقرار به پیغمبر خود با فرزند او و ذریه‌ی او چنین رفتار کنند.و در حدیث دیگری آمده: [صفحه ۳۷۲] هیچ امتی نبود مگر آن که بر حضرت آدم علیه‌السلام در عالم عرض شد، بعد از آن که این امت بر او عرض شد و به آنها نظر کرد اختلاف، نفاق، حرص و شدت طلب دنیا را از آنها دید، عرض کرد: به این امت زکیه چه رسیده و حال آن که افضل امت‌ها می‌باشند.؟!ندا رسید: ای آدم! آنان مختلف شدند، پس نفاق در میانشان بهم رسید.«و سیظهرون الفساد فی الأرض کفساد قابیل حین قتل أخاه هابیل، فانهم یقتلون فرخ حبیبی محمد المصطفی»؛و آنان به زودی فساد عظیمی در

زمین ظاهر کنند مثل قابیل که برادرش هابیل را کشت، آنان نیز فرزند حبیب و برگزیده‌ی مرا می‌کشند.آنگاه به حضرت آدم واقعه‌ی کربلا و مظلومیت سیدالشهداء علیه‌السلام و ظلم و جفای آن گروه بی‌حیا، و محل کشته شدن و به زمین انداختن آن مظلوم را نشان دادند.آدم علیه‌السلام به روی آن گروه شقاوت‌پیشه، نظر کرد و آنها را با روهای سیاه دید عرض کرد:خدایا! انتقام بکش از این گروه، همچنان که فرزند نبی کریم تو را کشتند. [۴۶۲] .

مقایسه‌ای میان امام حسین و حضرت یحیی

بلی، امم سالفه بر پیغمبران خود و بر اسباط ایشان ظلم بسیار کردند، اما کسانی که انکار پیغمبری آنها را می‌کردند؛ نه کسانی که امت ایشان بودند و نه این که مطیع ایشان بودند و نه این گونه ظلم!بلی، شبیه قصه‌ی او قصه‌ی یحیی بن زکریا علیهماالسلام بود و لهذا از حضرت باقر علیه‌السلام روایت شده که فرود: امام حسین علیه‌السلام مکرر در سفر عراق می‌فرمود: [صفحه ۳۷۳] از بی‌اعتباری دنیا بود که سر یحیی علیه‌السلام را بریدند و به جهت زن زناکاری به هدیه بردند و از بی‌اعتباری دنیاست که سر مرا برای فرزند سمیه‌ی زانیه به هدیه می‌برند. [۴۶۳] .آری، قصه‌ی یحیی علیه‌السلام قلیل شباهتی به این قصه داشته و الا یحیی علیه‌السلام را با لب تشنه نکشتند، عیالش را اسیر نکردند، بدنش را بی‌غسل برهنه نینداختند و اولاد و برادران و اهل بیت او را نکشتند.بلی، وقتی سر یحیی علیه‌السلام را به نزد آن پادشاه ستمکار بردند و در برابر او گذاشتند به سخن درآمد و گفت: ای پادشاه! از خدا بترس و زنا مکن. [۴۶۴] .در حالی که از سر بریده‌ی آن مظلوم مکرر شنیدند که سخن می‌گفت، چنانچه از گروهی نقل شده:هنگامی که آن سر مقدس را در بازار کوفه بر سر نیزه کردند، سوره‌ی کهف را خواند تا به این آیه رسید که: (انهم فتیهٔ آمنوا بربهم و زنادهم هدی) [۴۶۵] [و این امر بر آن سیه‌دلان جز گمراهی نیفزود]. [۴۶۶] .زید بن ارقم گوید: روزی شنیدم که غوغای عظیمی بلند شد، سر از غرفه بیرون کردم، دیدیم سرها بر نیزها بلند کرده‌اند، سر نورانی را در میان آن سرها دیدم به نحوی که چون نزدیک غرفه‌ی من رسید، از ضیاء و روشنی آن، حجره‌ی من روشن شد.چون نیک نظر کردم دیدم آن سر مقدس سیدالشهداء علیه‌السلام است، چون نزدیک غرفه‌ی من رسید دیدم لب‌هایش می‌جنبد، گوش دادم، دیدم سوره‌ی کهف را می‌خواند و به این آیه رسیده بود که:(أم حسبت أن أصحاب الکهف و الرقیم کانوا من آیاتنا عجبا). [۴۶۷] .از هیبت این حال، موهای بدنم راست شده، گفتم: [صفحه ۳۷۴] «أمرک أعجب والله! یابن رسول‌الله!»؛به خدا قسم! که امر تو عجیب‌تر از قصه‌ی اصحاب کهف است [ای فرزند رسول خدا!] [۴۶۸] .أعلی سنان، سنان یرفع رأسه بین الملا یا لیت فاطمه حاضرهٔآیا سرش را برنیزه می‌زنید بعد از آن که همیشه بر سر سینه‌ی فاطمه علیهاالسلام بود، کاش مادرش بود و سر ناز پرورده‌اش را می‌دید که بر سر نیزه زده‌اند؟!ذبح الحسین فأی عیش یصطفی؟ أو أی نفس بعده متباشرهٔحسین علیه‌السلام را ذبح کردند، کدام زندگانی است که از کشتنش تلخ نگردد؟ و کدام دلی است که بعد از او به بشارت شاد گردد؟أو یرتضی غیر الباء عقیبه أو یهتنی طیب البقا و مفاخرهٔکیست که بعد از او به ترک گریه و زاری راضی شود، یا زندگانی بر او گوارا باشد؟مات العزیز و من یرجی للهدی و المرتجی للنائبات الضائرهٔوالخیل أجروها علیه فمزقت منه بواطنه و رضیت ظاهرهٔعزیز کرده‌ی عالمیان، راهنمای آنان و پناه انس و جان را کشتند و اسب بر بدن شریفش راندند تا احشای او را پاره پاره کرده و استخوان‌های او را نرم کردند.لهفی لزینب و الیتامی حولها تبکی علیهم و هی لها ناشرهٔتدعو بفاطمهٔ البتول بصوتها یا امنا! یا لیت عینک باصرهٔای اندوه و حسرت من بر زینب علیهاالسلام در حالتی که طفل‌های یتیم دور او را گرفته بودند و او حیران و سرگردان بر ایشان می‌نگریست و به مادر خود خطاب می‌کرد که: کاش می‌بودی و می‌دیدی.لتری حسینا نور عینک ما لقی من بعد فقدک من عصاهٔ غادرهٔکاش می‌بودی و می‌دیدی که نور دیده‌ی تو حسین علیه‌السلام را که بعد از تو از عصات امت چه کشید؟ [صفحه ۳۷۵] ذبحوه ذبح الشاهٔ ظلما ضامیا تسدو علیه الصافنات الغابرهٔاو را مثل گوسفندان سر بریدند و زمین انداختند که بادها بر او می‌وزید.سلبوا بناتک جهرهٔ یا امنا! فوجوهها بین الأعادی سافرهٔای مادر! دخترانت را اسیر کردند و

ایشان را در میان اجانب و دشمنان بی‌ساتر گذاشتند.فبنات هند فی القصور أعزهٔ مخبیهٔ تحت الخدور الساترهٔو بنوک أسری فی القفار أذلهٔ من غیر ستر ما علیها حاسرهٔدختران هند در قصرهای خود با عزت نشسته و پرده‌ها را انداخته و در پس پرده‌ها ساکنند.ولی اولاد و دختران تو، در صحراها و بیابان‌ها با ذلت و خواری اسیر و دستگیر می‌باشند و ایشان را بی‌چادر و معجر گذاشتند.و یزید فی تخت الخلافهٔ جالس و حسین فی حر الشموس الساعرهٔآه! ثم آه! یزید بر تخت پادشاهی نشسته و حسین علیه‌السلام را در حرارت آفتاب بر زمین انداخته‌اند.

امام حسین و گریه‌ی فرشتگان و جنیان

فسبحان الله! عجب بلیه‌ای بود این بلیه و عجب مصیبتی بود این مصیبت، عجب داغی بر دل شیعیان گذاشتند و عجب غمی بر اهل زمین و آسمان اندوختند.عجب آشوبی در اسلام پدید آوردند، عجب غوغایی در عالم انداختند و عجب اضطرابی در جن و انس واقع شد.ابن قولویه از صفوان جمال روایت کرده که گوید:با جناب صادق علیه‌السلام در راه مدینه بودیم و به مکه می‌رفتیم، گفتم: یابن رسول‌الله! به چه علت شما را محزون، اندوهگین و دل شکسته می‌بینم؟فرمود:«لو تسمع ما أسمع لشغلک عن مسألتی»؛ [صفحه ۳۷۶] اگر می‌شنیدی آنچه را من می‌شنوم هر آینه تو را حالتی عارض می‌شد که نمی‌توانستی از این امر سؤال کنی.گفتم: شما چه می‌شنوید؟فرمود:ابتهال و تضرع ملائکه به سوی خداوند را در نفرین و لعنت کردن بر قاتلان امیرالمؤمنین علیه‌السلام و قاتلان حسین علیه‌السلام می‌شنوم، همچنین نوحه‌ی جنیان و گریه و جزع و فزع ملائکه‌ای که بر دور قبر آن حضرتند، می‌شنوم.«فمن یتهنأ مع هذا بطعام أو شراب أو نوم؟»؛پس با استماع این اصوات و مشاهده‌ی این احوال چگونه خوردن، آشامیدن یا خوابیدن گوارا می‌باشد؟ [۴۶۹] .حارث بن اعور گوید: حضرت امیرالمؤمنین علیه‌السلام فرمودند:«بأبی أنت و امی [۴۷۰] الحسین المقتول بظهر الکوفهٔ، [والله!] کأنی [أنظر الی] الوحش [۴۷۱] مادهٔ أعناقها الی قبره [۴۷۲] [یبکونه] یرثونه لیلا حتی الصباح»؛پدر و مادرم فدای حسین علیه‌السلام باد! آن حسینی که او را در پشت کوفه شهید می‌کنند، گویا او را می‌بینم که وحشیان صحرا گردن‌های خود را به جانب قبر او کشیده‌اند و بر او از شب تا صبح گریه و مرثیه می‌کنند.«فاذا کان کذلک، فایاکم والجفاء»؛پس اگر چنین باشد بپرهیزید شما از جفا کردن به او! [۴۷۳] . [صفحه ۳۷۷]

قاتلان امام حسین و ضربات آنان بر دین اسلام

فسبحان الله! عجب فسادی در اسلام حادث کردند!و عجب فتنه‌ای بود که در عالم واقع شد!عجب امر عظیمی را مرتکب شدند!عجب فتنه شنیعی از ایشان صادر شد!آنان پا به مرحله‌ی بلندی گذاردند و دست به فساد عظیمی زدند و عجب ننگی در اسلام پدید آوردند که اهل اسلام را بدنام کردند و امت پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم را به طعن یهود و نصارا انداختند.یرحب قوم حافرا زعم أنه لمرکوب بعض الأنبیاء الذی مضیو یقتل قوم ابن بنت نبیهم تأمل بانصاف تری منتهی الشقاگروهی سمی را تعظیم و تکریم می‌کنند و آن را به یاقوت و زمرد زینت می‌دهند به گمان این که این سم الاغ پیغمبر آنهاست؛و گروه دیگری فرزند پیغمبر خود را به بدترین احوال شهید می‌کنند، پس تأمل کن و انصاف بده تا کمال شقاوت را بیابی!این سهل است که به جهت این عصیان، طایفه‌ی انسان را رسوا کرده و بنی آدم را در نزد همه‌ی مخلوقات بی‌وقر و ضایع کردند.این بود مراد ملائکه‌ی مقربین وقتی که جناب اقدس باری – عز شأنه – به ایشان فرمود:(انی جاعل فی الأرض خلیفهٔ)؛می‌خواهم در زمین خلیفه قرار دهم و می‌خواهم انسان را خلق نمایم تا مرا شکر نموده و بندگی نماید.ملائکه گفتند:(أتجعل فیها من یفسد فیها و یسفک الدماء)؛آیا در آن کسانی را قرار می‌دهی که فساد کرده و خون ریزی‌ها کنند.(و نحن نسبح بحمدک و نقدس لک)؛ [صفحه ۳۷۸] در حالی که ما تو را تسبیح تقدیس می‌کنیم.(قال انی أعلم ما لا تعلمون)؛ [۴۷۴] .حکمت خلقت ایشان اموری است مخفیه که شما نمی‌دانید.آری، این

مفسده، مفسده‌ای است که عالم باید زیر و زبر گردد و این مصیبت، مصیبتی است که سزاوار بود به جهت آن، آسمان و زمین سرنگون گردد.اما شاید حکمتش این بود که از نسل طیب او حجت‌های الهی بوجود آمدند که افاضل ملائکه را در مجلس قرب ایشان راه نباشد و دست به دامن جلال ایشان نرسد و به واسطه‌ی ایشان، کرورهایی از خلق، مستحق رحمت الهی شوند.باری، آنان با این کار، ننگ بر بنی‌آدم گذاشتند.ابن قولویه از حسین بن علی بن صاعد بربری - که قیم قبر مقدسرضا علیه‌السلام بود - نقل می‌کند که او از پدرش روایت کرده که گوید:خدمت حضرت رضا علیه‌السلام شرفیاب شدم، به من فرمود: [می‌دانی این بوم به] مردم چه می‌گوید؟گفتم: فدای تو شوم! آمده‌ایم از شما سؤال کنیم.فرمود:این بوم - که جغدش گویند - در عهد جدم رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در منزل‌ها و خانه‌ها جای می‌گرفت و هرگاه مردم طعام می‌خورند می‌پرید و به نزد ایشان می‌آمد، به او طعام و آب می‌دادند و با مردم انس داشت، وقتی جدم حسین علیه‌السلام را کشتند از خلق و آبادی کناره گرفته و در خرابه‌ها و صحراها جای گرفت و گفت:«بئس الامة أنتم، قتلتم ابن [بنت] نبیکم و لا آمنکم علی نفسی»؛بد امتی هستید که فرزند پیغمبر خود را کشتید من دیگر از شما ایمن نیستم. [۴۷۵] . [صفحه ۳۷۹] و از حضرت صادق علیه‌السلام روایت شده که فرمودند: آیا کسی از شما جغد را در روز دیده؟گفتند: آن در روز ظاهر نمی‌شود، بلکه شب‌ها ظاهر می‌شود.[فرمود: می‌دانید چرا؟گفتند: نه].فرمود:آن در معموره و در آبادی‌ها ساکن می‌شد، وقتی حسین علیه‌السلام را کشتند بر خود لازم کرد که هرگز به معمور نیاید جز در خرابه‌ها قرار نگیرد، پس روز را تا شب همیشه روزه و محزون است و چون شب داخل شود تا صبح بر حسین علیه‌السلام ناله می‌کند. [۴۷۶] فواعجباه! من داهیة أحرق فؤاد کل مبرورا و أحرق بها أکباد کل مذرور.و واحسرتا! علی مصیبة بکت علیها الطیور فی الأوکار، والوحوش فی القفار، والحیتان فی لجج البحار.چه مناسب می‌گوید سید بزرگوار، سید محمد مهدی طباطبائی:الله أکبر ماذا الحادث الجلل فقد تزلزل سهل الأرض و الجبل‌الله اکبر! این چه واقعه‌ای است که در عالم حادث شد که زمین را به تزلزل و اضطراب در کوه و بیابان انداخت؟!ما هذه الزفرات الصاعدات أسی کأنها شعل ترمی بها شعل‌آیا این ناله‌های آتشبار واین آه‌های شرربار چیستند که از هر طرف برخاسته‌اند؟ما للعیون عیون الدمع جاریة منها تخذ خدودا حین تنهمل‌باز چه روی داده که از چشم‌های عالمیان، چشمه‌های اشک جاری است به نحوی که روها را خراشیده و مجروح نموده است؟ماذا النواح الذی عط القلوب و ما هذا الضجیج و ذا الضوضاء و الزجل‌این نوحه و ناله چیست که دل‌ها را شکافته و این ناله و فریاد و فغان چیست که در اطراف [صفحه ۳۸۰] عالم پر شده؟ آیا این اضطراب چیست که در عالم واقع شده است؟کأن نفخة صور الحشر قد فجأت فالناس سکری و لا سکر و لا ثمل‌گویا صور ماتم دمیدند و بساط شادی عالم را بر چیدند، یا قیامت و محشر بر پا شده که مردم در حیرت و مدهوشی می‌باشند.قد هل عاشور لو غم الهلال به کأنما هو من شؤم به زحل‌این ما ماتم نو شد و هلال محرم پیدا شد، کاش هرگز این ماه میشوم نو نمی‌شد که گویا از شومی آن، زحل که نحس اکبر است، طالع شد.شهر دهی ثقلیها منه داهیة ثقل النبی حصید فیه و الثقل‌ماهی که جن و انس را به بلیه‌ی عظیمی مبتلا و مصیبت زده گردانیده و نوباوه‌های پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم و سروهای خیابان او را از کجا کند و گل‌های بوستان رسالت را به داس جفا از زمین قطع نمود.قامت قیامة أهل البیت و انکسرت سفن النجاة و فیها و فیها العلم و العمل‌قیامت اهل بیت پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم برپا شد و کشتی‌های نجات امت که مملو از علم و عمل بود، درهم شکست.و ارتجت الأرض و السبع الشداد و قد أصاب أهل السماوات العلی الوجل‌و اهتز من دهشه عرش الجلیل فلو لا الله ماسکه أهوی به المیل‌آسمان‌ها و زمین‌ها به لرزه درآمدند و اهل آسمان‌ها از خوف نزول عذاب به دهشت افتاده سرگردان گردیدند، حتی این که لرزه در عرش عظیم افتاده و اگر ید قدرت الهی آن را نگه نمی‌داشت، سرنگون می‌گردید.جل الاله فلیس الحزن بالغه لکن قلبا هواه حزنه جلل‌اگر چه جلال ذوالجلال اجل از آن است که گرد ملال بر دامن جلالش نشیند و ذات اقدسش منزه‌تر از آن است که حوادث مسرت و ملال بر او طاری گردد، لکن دل‌های مؤمنان و قلوب عارفان که به مقتضای حدیث قدسی نشان: «لا یسعنی أرضی و لا سمائی و لکن یسعنی قلب عبدی المؤمن» [۴۷۷] جای اوست، حزن عظیم و اندوه جسیم است. [صفحه

۳۸۱] قضی المصاب بأن تقضی النفوس له لکن قضی الله أن لا تسبق الأجل.اگر چه این مصیبتی است که دل‌ها را می‌شکافد و جان‌ها را می‌رباید، لکن خدا به عدم هلاک نفوس قبل از اجل، جان‌ها را به قید بدن مقید دارد.ای والله! از این مصیبت بایست روح‌ها از بدن‌ها جدا شود و جگرها شکافته و دل‌ها گداخته گردد، سزاوار بود که عالم از هم بپاشد و زمین سرنگون گردد.و تو تعجب می‌کنی که چرا از آسمان خون بارید و من تعجب دارم که چرا آتش نبارید و عالم را سنگباران ننمود؟!تو تعجب می‌کنی که چگونه شمس و قمر در غیر اوان آن، منخسف و منکسف شدند، من در تعجبم که چرا آفتاب و ماه بعد از کشته شدن حسین علیه‌السلام نور دادند؟!تو تعجب داری که وحش و طیر چرا گریستند و من در تعجبم که چرا بعد از او آب و دانه خوردند؟!تو تعجب داری که مردم چرا بعد از این مدت عزایش را بسیار برپا می‌کنند و بر او می‌گریند و من در تعجبم که چرا مردم بعد از حسین علیه‌السلام شادی می‌کنند، خضاب می‌نمایند و مجالس عیش برپا می‌کنند؟!آری، تو رتبه‌ی او را نشناخته‌ای و مرتبه‌ی او را نفهمیده‌ای؛ بلکه کسی او را نشناخته مگر کسانی که در مرتبه‌ی اویند و الا چه کسی را حد آن است که امام را - که مظهر صفات الهی است - بشناسد؟!

شمه‌ای از فضایل بی‌کران امام حسین

در حدیثی آمده:روزی امام حسین علیه‌السلام خدمت جد بزرگوار خود رسید، ابی بن کعب در نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بود، حضرت به امام حسین علیه‌السلام فرمودند:«مرحبا بک [یا أبا عبدالله!] یا زین السماوات والأرض!»؛خوش آمدی ای [ابا عبدالله! ای] زینت آسمان‌ها و زمین‌ها!ابی بن کعب گفت: آیا به غیر از تو، کسی زینت آسمان‌ها و زمین‌ها می‌باشد؟حضرت فرمود: [صفحه ۳۸۲] ای ابی بن کعب! «والذی بعثنی بالحق نبیا! ان الحسین بن علی علیهماالسلام فی السماوات أعظم مما هو فی الأرض»؛ [۴۷۸] .به خدایی که مرا به حق به رسالت فرستاده! که حسین علیه‌السلام در آسمان‌ها عظیم‌تر از آنچه در زمین است، می‌باشد و در جانب راست عرش الهی اسم او نوشته که:«ان الحسین مصباح الهدی و سفینهٔ النجاهٔ»؛حسین علیه‌السلام چراغ راه هدایت و کشتی نجات امت است.آنگاه رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم دست او را گرفته و فرمود:ایها الناس! این حسین بن علی است او را بشناسید، بر شما مشتبه نگردد، او را تفضیل دهید همچنان که خدا تفضیل داده. به خدا قسم! که جد او از جد یوسف بن یعقوب افضل و برتر است. حسین علیه‌السلام جدش و پدر، مادر، جده و برادرش در بهشتند و دوستان ایشان و دوستان دوستان او در بهشتند... [۴۷۹] .انس بن مالک می‌گوید:یکی از اصحاب سیدالشهداء علیه‌السلام فوت شده بود، آن حضرت به جهت نماز او حاضر شد. بعد از نماز، حضرت حرکت کرد، ابوهریره را دیدم که هرجا آن حضرت پا می‌گذاشت خاک آن موضع را بر می‌داشت و بر روی خود می‌مالید.حضرت به او فرمودند: چرا چنین می‌کنی ای ابوهریره؟او عرض کرد: «دعنی یابن رسول‌الله!»؛ مرا به کار خود واگذارید [ای فرزند رسول خدا!].«فوالله! لو یعلم الناس مثل ما أعلم من فضائلک لحملوک علی أحداقهم فضلا عن أعناقهم»؛به خدا قسم! اگر مردم فضایل تو را بدانند، همان گونه که من می‌دانم، هرآینه [صفحه ۳۸۳] تو را بر دیده‌ها بنشانند چه رسد دوش‌های خود؟!یابن رسول‌الله! با همین دو گوش خود از جد بزرگوارت مکرر شنیدم که بر منبر خود می‌فرمودند:«ان هذا ولدی لحسین، سید شباب أهل الجنهٔ، و انه سیموت مذبوحا ظمئآنا مظلوما»؛ [۴۸۰] .این فرزندم حسین علیه‌السلام سید جوانان اهل بهشت است، به زودی او را با لب تشنه در حالتی که مظلوم است، ذبح خواهند کرد.

شگفتا از کارهای دشمنان

آری، نیکو حرمت او را داشتند و نیکو به چشم‌های خود جا دادند.کاش بعد از آن که به چشم جا ندادند و بر دیده ننشانیدند، برهنه بر زمینش نمی‌انداختند!کاش حال که بر دوشش سوار نکردند، سرش را بر نیزه نمی‌زدند و شمشیر بر دوشش نمی‌زدند!کاش حال

که حرمتش نمی‌داشتند، حرمش را اسیر نمی‌کردند!کاش حال که دست از اهانتش برداشتند، دستش را قطع نمی‌کردند!کاش بعد از آن که پای از یاریش کشیدند، پا در میدان محاربه‌اش نمی‌گذاشتند!کاش بعد از آن که محبتش را از سینه بیرون کردند، عداوتش را در دل نمی‌گرفتند و اگر عداوتش را در دل ورزیدند. کاش دلش را خون نمی‌کردند!کاش سینه‌اش را خورد نمی‌کردند، یا آن که بعد از کشتن، بدنش را از زمین بر می‌داشتند!اگر کشتند چرا خاکش نکردند کفن بر جسم صد چاکش نکردندترحم بر یتیمان با چه بودی که بر نیزه سر پاکش نکردندباری، اگر این همه را انجام دادند، کاش در مصیبتش شادی نمی‌کردند، روز [صفحه ۳۸۴] ماتمش را عید نمی‌گرفتند و بلاد را آزین نمی‌بستند.شیخ طوسی رحمه‌الله به سند معتبر از حضرت صادق علیه‌السلام روایت کرده که حضرتش فرمود:آل بنی امیه – لعنهم الله – و کسانی که آنها را بر کشتن امام حسین علیه‌السلام از اهل شام اعانت و یاری کردند، نذر نمودند که اگر حسین علیه‌السلام کشته شود و کسانی که به جنگ او رفته‌اند، سالم مراجعت نمایند و خلافت در آل ابی‌سفیان قرار گیرد، آن روز را عید گرفته و روزه گیرند و در آن روز به دیدن یکدیگر بروند، چنانچه در اعیاد می‌کنند. [۴۸۱] .و صاحب «مناقب» از حضرت باقر علیه‌السلام روایت می‌کند که فرمود:جددت أربعۀ مساجد بالکوفۀ فرحا لقتل الحسین علیه‌السلام؛چهار مسجد در کوفه از جهت شکرانه‌ی کشتن حسین علیه‌السلام بنا شد:۱– مسجد اشعث؛۲– مسجد حریر؛۳– مسجد سماک؛۴– مسجد شبث بن ربعی، لعنهم الله. [۴۸۲] .فواعجباه! من مصیبۀ ما أعظمها! و بلیۀ ما أفجعها، مصیبۀ لم تسمعها اذن فی الأنام، و لم ترها عین فی المنام، و رزیۀ لم یشاهد مثلها فی صفحات اللیالی و الأیام.فواحسرتاه! علی قتیل العبرات و أسیر الکربات، والشهید المطروح فی الفلوات.ووامحنتاه! علی الأجساد العاریات والأعضاء المقطعات.و والهفاه! علی النسوۀ المأسورات والذراری الموتورات.و وا أسفاه! علی الأیدی المغلولات والأعناق المکبلات. [صفحه ۳۸۵] فهل تبکون لفوات الحسین علیه‌السلام و لا تبکون لقتل الامام الشهید الغریب؟هل تتمتعون ببارد الماء و حسینکم قتیل الظماء؟!هل تستلذون بلذیذ الطعام والأدام وامامکم و أصحابه الکرام عناه أیدی اللئام و سفاه جرع کؤوس الحمام؟!و هل تستریحون علی الفراش والوساد و مولاکم و مولی الأنام مطروح بلا و طاء و لا مهاد و علی الدنیا بعد العفا؟!خدا رحمت کند سید مهدی طباطبائی را، چه خوش گفته:کیف السلو و نار القلب تلتهب والعین خلق قذاها دمعها سرب؟!چگونه آرام گیرم و حال آن که آتش دل شعله‌ور گردیده و خاشاکی در چشم ریخته شده که بی‌اختیار آبی از آن جاری می‌باشد؟!ألقی المصاب علی الاسلام کلکلۀ فکل منتسب للدین مکتئب‌چنان مصیبت سینه براسلام انداخته و اهل اسلام را فراگرفته که هر کس که نسبتی به اسلام و دین دارد و بویی از اسلام از او می‌آید در حزن و اندوه می‌باشد.لا صبر فی فادح عمت رزیته حتی اعتر الصبر منه الحزن والوصب‌صبر و آرام نمی‌توان کرد در مصیبتی که بلیه‌ی آن چنان عمومی و شدت کرد که صبر بر آن باعث اندوه دایم و مرض‌های درون و بیرون می‌باشد.لا تقدر العین حق القدر من صبب و ان جرت حین تجری دمعها الصلب‌هرگز چشم نمی‌تواند به آنچه لازمه‌ی اشک‌ریزی است در این مصیبت وفا نماید، اگر چه نهرهای اشک از او بریزد.یستحقر الدمع فیمن قد بکته دما أرجاؤها الجون والخضراء والشهب‌اشک چشم در مصیبت کسی که اطراف آسمان، زمین و کوه‌ها بر او خون گریستند حقیر و کم است.قل البکاء علی رزء یقل له شق الجیوب و عط القلب والعطب‌گریه در مصیبتی که دریدن جامه، بلکه شکافتن دل، بلکه هلاک نمودن خود در آن قلیل است، کافی نیست.کیف العزاء و جثمان الحسین علی ال رمضاء عار جریح بالثری ترب [صفحه ۳۸۶] چگونه آرام می‌گیرند شیعیان و حال آن که بدن مطهر حسین علیه‌السلام را برهنه و عریان پاره پاره کرده و بر روی خاک و ریگ‌های گرم انداختند؟والرأس فی رأس میال یطاف به و یقرع السن منه شامت طرب‌سر منورش را بر نیزه‌ی بلند زدند و در اطراف بلاد گردانیدند و با شماتت و خوشحالی چوب بر دندان‌های او، که بوسه‌گاه پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم بود، زدند.و أهل بیت رسول‌الله فی نصب أسری النواصب قد أسراهم النصب‌آه! زنان و دختران رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم در تعب و هلاکت اسیر گروه نواصب می‌باشند و از صبح تا شب آنها را راه می‌برند.والناس لا جازع فیهم و لا وجع و لا حزین و لا مسترجع کئب‌این‌ها همه بدتر که با این حالات نه کسی بر ایشان جزع و فزع می‌کند و نه کسی دلش به درد می‌آید و نه کسی محزون و دلگیر می‌باشد

و نه کسی می‌گوید: (انا لله و انا الیه راجعون). [۴۸۳] .فلیت عین رسول‌الله ناظرة ماذا جری بعده من معشر نکبواکاش پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم بود و می‌دید که بعد از او، امت به عترت او چه کردند؟کم بعده من خطوب بعده خطب لو کان شاهدها لم تکثر الخطب‌آری، اگر پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم بود، کسی جرأت نمی‌کرد که به اهل بیت او به دیده‌ی خیانت نظر کند، و اگر علی مرتضی علیه‌السلام بود، کسی جرأت نمی‌کرد که به فرزند مظلومش جفا نماید.

مهر و محبت رسول خدا نسبت به خاندان خویش

چه بسیار پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم نور دیده‌ی خود را مراعات می‌کرد، همیشه او را بر دوش و دامن و سینه‌ی خود می‌پرورانید و همیشه او را می‌بویید و می‌بوسید، اگر جایی می‌رفت و دیر برمی‌گشت، مضطرب می‌شد.شیخ صدوق رحمه‌الله در «امالی» خود از لیث بن سلیم روایت کرده که گوید:حضرت امیرالمؤمنین، فاطمه‌ی زهرا و حسنین علیهم‌السلام نزد پیغبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم آمدند، [صفحه ۳۸۷] هر یک می‌گفتند: «أنا أحب الی رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم»؛ پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم مرا بیشتر دوست می‌دارد.رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم آنها را به دور خود نشانید و فرمود: «أنتم منی و أنا منکم». [۴۸۴] .از زید بن علی بن الحسین علیهم‌السلام روایت شده که از پدران خود، از حضرت امیر علیه‌السلام روایت کرده‌اند که حضرتش فرمود:مردی خدمت رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم آمد و عرض کرد: «یا رسول‌الله! أی الخلق أحب الیک؟»؛ در میان خلق، چه کسی را بیشتر دوست می‌داری؟من در کنار پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم بودم، فرمودند:«هذا و ابناه و امهما»؛ این مرد و دو فرزندان او و مادر ایشان را، ایشان از منند و من از ایشانم و ایشان با من در بهشت همچنین‌اند؛ و انگشتان مبارکش را با هم ضم نمود. [۴۸۵] .و در حدیث دیگری آمده:روزی آن حضرت از در خانه‌ی فاطمه علیهاالسلام می‌گذشت، صدای گریه‌ی حسین علیه‌السلام را شنید، فرمود:«یا فاطمة! سکتیه» ای فاطمه! او را ساکت کن، مگر نمی‌دانی که گریه‌ی او مرا آزار می‌دهد.آنگاه وارد خانه شد و اشک از چشم مبارکش پاک نمود و او را نوازش کرد. [۴۸۶] .آیا کجا بودی یا رسول‌الله! تا گریه‌ها و ناله‌های غریبی او را ببینی؟آیا کجا بودی تا خون از صورت مبارکش پاک کنی؟آیا کجا بودی تا خاک از بدنش دور کنی و ناز پرورده‌ی خود را از زمین برداری؟صاحب «کشف الغمه» علی بن عیسی، از ام‌سلمه نقل می‌کند که گوید:روزی رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم نزد من تشریف آوردند، هوا گرم بود، چون داخل [صفحه ۳۸۸] حجره شد، حصیری از جهت او فراش کردم و متکایی به جهت او گذاردم، چون آن حضرت در آنجا قرار یافت، حسین علیه‌السلام داخل شد به نزد جد بزرگوار خود رفت، آن حضرت به پشت خوابیده بود.رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به او فرمود: «هنا یا حسین»؛ اینجا ای حسین!پس امام حسین علیه‌السلام بر سینه‌ی او بالا- رفت و بر سینه‌اش نشست.آن حضرت با او ملاعبه کرد و او را بر روی شکم مبارک آن حضرت حرکت می‌کرد و بازی می‌نمود.ام‌سلمه می‌گوید: از شکاف در نظر کردم، دیدم روی سینه‌ی رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم بازی می‌کند.گفتم:«لا حول ولا قوة الا بالله، یوم صدر المصطفی و یوم وجه الثری، ان هذا لعجب»؛این امری است عجیب که یک روز جایگاهش سینه‌ی محمد مصطفی صلی الله علیه و آله و سلم است و یک روز در روی ریگ‌های گرم و تفدیده‌ی زمین.پس ساعتی از خانه بیرون رفتم، چون به سوی در حجره برگشتم، دیدم که جناب پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم رویش درهم می‌باشد و آثار غم و اندوه بر او ظاهر و چشم را بر هم گذاشته است.گفتم: شاید آن طفل بر بدن شریف آن حضرت، بول کرده است.داخل شدم، دیدم چیزی در دست مبارک آن حضرت است و در آن نظر می‌کرد و می‌گریست.گفتم: پدر و مادرم فدای تو باد یا رسول‌الله! چرا محزون و گریانی؟فرمود:جبرئیل در این ساعت نازل شد و گفت: «ان ولدی هذا سیقتل»؛ به راستی که این فرزندم کشته خواهد شد.من گفتم: چگونه [و کجا] او را می‌کشند؟فرمود: بعد از پدر و مادرش او را در زمین کربلا خواهند کشت و اگر می‌خواهی [صفحه ۳۸۹] تربت او را به تو نشان دهم.پس دیدم که آن حضرت از نظرم غایب شد، چون آمد، دیدم قبضه‌ای خاک بر دستش بود، گفت:این

تربت اوست بگیر و آن را در شیشه‌ای نگه دار، هر گاه دیدی که به خون تازه مبدل شده، بدان که فرزندم حسین علیه‌السلام را در آن ساعت کشته‌اند.امسلمه می گوید: آن خاک را گرفتم و در شیشه‌ای نگه داشتم و آن را در گوشه‌ی حجره آویختم، پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم از دنیا رفت و واقع شد آنچه واقع شد.هنگامی که امام حسین علیه‌السلام از مدینه به سوی عراق روانه شد، آمدم تا با او وداع کنم.آن حضرت فرمود: ای امسلمه! مراقب آن شیشه باش و از نظر مگذار.می گوید: من آن را جست و جو می کردم و مواظب آن بودم، روزی دو دفعه، سه دفعه مشاهده می کردم، چون روز دهم محرم فرارسید و نزدیک زوال آن روز شد، مرا خواب گرفت، قلیلی چشمم به خواب رفت، پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم را دیدم که غبارآلوده، ژولیده و پژمرده بود و بر سر و رویش غبار نشسته بود.گفتم: پدرم و مادرم فدای تو باد یا رسول‌الله! به تو چه واقع شده که شما را غبارآلوده وژولیده می‌بینم، این خاک چیست که بر سر و روی شریفت می‌بینم؟حضرت فرمود:ای امسلمه! فرزندم حسین علیه‌السلام و اصحاب او را در کربلا کشتند و من در این وقت مشغول به کندن قبور ایشان بودم و حال از تجهیز ایشان فارغ شدم.امسلمه می گوید: از خواب بیدار شدم، ترسان و هراسان برخاستم و به سوی شیشه رفتم، ناگاه دیدم که آن شیشه پر از خون شده بود و آن تربت به خون مبدل گردیده، من دانستم که امام حسین علیه‌السلام کشته شده؛ زیرا که صاحب وحی دروغ نمی گفت و از پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم دروغ نشنیده بودم.پس امسلمه فریاد برآورد و می گفت: [صفحه ۳۹۰] «واابناه! و اقره عیناه! [واحبیباه!] واحسیناه! واضیعتاه! بعدک یا أبا عبدالله!».مردم به دور او جمع شدند که چه خبر شده که نوحه می کنی؟او کیفیت را به ایشان گفت ونالهی وا سیداه! و وا مظلوماه از خلق بلند شد.و آن روز را تاریخ گذاشتند، چون خبر رسید معلوم شد که در همان روز، آن حضرت به درجه‌ی شهادت رسیده بود.چون وقت سحر شد، اهل مدینه صدای نوحه‌ی جنیان را شنیدند که بر آن شهید مظلوم نوحه می کردند، صدای جنیه‌ای را شنیدند که این شعر را می‌خواند.ألا یا عین فانهملی بجهد فمن یبکی علی الشهداء بعدی؟علی قوم [۴۸۷] تقودهم المنایا الی متکبر فی الملک وغدای چشم! کوشش کن بر اشک‌ریزی و گریستن بر قومی که موت ایشان را به سوی متکبر دنی کشید؛پس اگر تو بر این مظلومان گریه نکنی، چه کسی بر ایشان خواهد گریست؟جنیه‌ی دیگری در جواب او این شعر را می گفت:مسح النبی جبینه فله بریق فی الخدودأبواه من علیا [۴۸۸] قریش و جده خیر الجدودپیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم جبین آن شهید را مسح می کرد و می‌بوسید و به این جهت جبینش می‌درخشید و نورانی بود، پدر و مادر او از بلند مرتبه‌های قریشند و جد او بهترین جدهاست.ز حفوا علیه بالقنا شر البریهٔ والوفودقتلوه ظلما ویلهم! سکنوا به نار الخلودبدترین خلق دور او را با نیزه‌ها و شمشیرها گرفتند و آخر او را از روی ظلم و ستم شهید کردند وای بر آنها! [که در آتش همیشگی جهنم خواهند بود].وقتی اهل مدینه این شنیدند، خاک بر سر ریختند و فریاد واحسینا برکشیدند و بر سر قبر مبارک پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم رفتند و به آن حضرت تعزیت می گفتند، آنان [صفحه ۳۹۱] شش روز [۴۸۹] مشغول ماتم و نوحه بودند.امسلمه می گوید: چون شب شد، از اندوه و غم به خواب نرفتم، در فکر و حیرت بودم، ناگاه شنیدم یکی این شعر را می‌خواند:ان الرماح الواردات صدورها دون الحسین تقاتل التنزیلافکأنما بک یابن بنت محمد! قتلوا جهارا عامدین رسولا [۴۹۰] .به درستی که نیزه‌هایی که سینه‌ی ایشان رو به سوی حسین علیه‌السلام می‌آمد و بر بدن نازنینش می‌زدند در واقع با تنزیل و قرآن مقاتله می کردند.ای فرزند دختر پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم! گویا به جهت کشتن تو، جدت پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم را کشتند.فسبحان الله! أی ظلم جری علی أرباب المنبر و المحراب و امناء الکتیبهٔ والکتاب؟فلعمری ینوح علیهم لسان الصلوات، و یندبهم أذکار الخلوات، و یبکیهم الصلاهٔ و الصیام و السنن والأحکام.و کأنی ألمح نحوهم و أراهم اذ هم موتورون من بین الوری یستنصرون فلا ینصرون، و یستغیثون فلا یغاثون، و ینادون فلا یجابون.فکم من نداء: واجداه! و واأبتاه! و واأخاه! قد علا فی أرض کربلا؟و کم من شموس منکسفهٔ، و بدور منخسفهٔ، و نجوم منکدرهٔ، و وجوه منعفرهٔ قد حشرت فی تلک الفلا، کأنها أقامت القیامهٔ الکبری.فقل للعلی بعده لا حییت فمن بعده تبتغی الموئلابه علا و بزرگی بگو که: بعد از حسین علیه‌السلام باقی نباشی، آیا بعد از او چه کسی را خواهی یافت که مرجع تو بوده باشد؟و قل

للمحامد والمکرمات خذا للبکاء و له فاعولابه محامد، اوصاف و مکارم اخلاق بگو که: شروع به گریه و ناله کنید که ینبوع و چشمه‌ی [صفحه ۳۹۲] محامد را کشتند و مجموعه‌ی فضایل و کمالات را شهید کردند.و قل للصلاة و نیل الصلات تعطلتما بعد لو تعقلابه نماز، زکات، بر و صدقات بگو که: بعد از حسین علیه‌السلام امر شما معطل و ضایع شد.و قل للفضائل نوحی أسی و سحی له دمعک المسبلابه فضایل و علوم بگو که: گریه و نوحه کنید و اشک بریزید.فهذا عماد الوری فی الثری صریعا علی الترب ما غسلااین پشت و پناه خلق است که او را بی‌غسل وبی‌کفن بر روی خاک انداخته‌اند.و عیبة علم بحر الصعید و کنز هدی فی الثری جدلاتکفنه الریح من مورها و تلحفه برده المسدلااین صندوق علوم الهی است که او را بر زمین گرم انداختند و این هادی امت است که او را کشته و برهنه و عریان بر خاک انداخته‌اند.بادها بر او می‌وزند و از گرد و غبار بیابان بدنش را می‌پوشانند و از لباس غبار و خاک او را کفن می‌کنند، آه!و یحطمه کل رخو العنان عراه الردی مدبرا مقبلا-آه! آه! این است صندوق علوم الهی که اسب‌های مخالف بر او می‌تازند و بدن مقدسش را خورد می‌نمایند.ألا یا غیاث الوری و الملا! اذا عضل الخطب أو أشکلالقد عث فی آلک الملحدون و ما أنت حرمته حللای فریادرس عالمیان در موقع درماندگی‌ها! یا رسول‌الله! ملحدان امت تو، اهل بیت تو را به دندان عدوات و حقد پاره پاره نمودند و آنچه را تو حرام کرده بودی، حلال کردند.و لو کنت شاهدت یوم الطفوف لشاهدت أمرا بها مهولاو شاهدت سبطک فوق الرخام علی رغم أنف التقی و العلااگر در روز شهادت فرزندت در کربلا بودی هر آینه امر هولناکی را می‌دیدی و می‌دیدی که فرزند خود را بر زمین انداخته‌اند. آه! آه!تعل الصوارم من جسمه و تورده سمره منهلاشمشیرهای دشمنان ازخون شریفش سیراب و پیکان‌های تیرهای مخالفان از هرجانب به [صفحه ۳۹۳] سوی او وارد می‌شوند.و قد رفعوا رأسه فی القنا یضاهی علی سمکها الاعزلاورضوا جناحیه و یلهم! بجرد الخیول وقب الکلاسر منور او را بر نیزه‌ها زدند و سینه‌ی مطهر او را خورد کردند.أما و المشاعر لولا سناه لمادت بهم غضبا کربلابه مشاعر قسم می‌خورم که اگر نبود نور دیده و ذریه‌ی او، هر آینه زمین به لرزه می‌آمد و همه را هلاک می‌کرد.

مبارزه‌ی فرزندان امیر مؤمنان علی

بدان که بعد از آن که اکثر اقارب و خویشان سیدالشهداء علیه‌السلام به درجه‌ی رفیعه‌ی شهادت فائز شدند و اولاد امام حسن علیه‌السلام کشته شدند، نوبت قتال به برادران امام حسین علیه‌السلام رسید.بنا بر اشهر روایات، آنان شش نفر بودند، چهار نفر آنها از یک مادر بودند: عباس، عثمان، جعفر و عبدالله علیهم‌السلام که مادر ایشان حضرت ام‌البنین علیهاالسلام دختر خرام بن خالد بود.و ابوبکر بن علی علیه‌السلام که مادرش ام‌لیلا بود؛و عمر بن علی علیه‌السلام که مادرش در کتب مقتل مذکور نیست.

نگاهی به فضایل حضرت ابوالفضل

حضرت عباس علیه‌السلام از همه‌ی برادرانش بزرگتر بود و همه‌ی میراث از او بود که بعد از همه کشته شد.از حضرت صادق علیه‌السلام روایت شده که فرمود:ام‌البنین علیهاالسلام مادر این چهار فرزند، بعد از شنیدن واقعه‌ی کربلا همیشه به بقیع می‌رفت و بر فرزندان خود ندبه و نوحه می‌کرد که دل‌ها را می‌سوزانید و خاطرها را اندوهگین می‌نمود.مردم به دور او جمع می‌شدند و ندبه‌ی او را می‌شنیدند و می‌گریستند، [صفحه ۳۹۴] حتی مروان حکم نیز می‌آمد و از گریه‌ی او می‌گریست.حضرت عباس علیه‌السلام از همه‌ی برادران بزرگتر و شجاعتر بود و از همه افضل بود. [۴۹۱] .شیخ صدوق رحمه‌الله در «امالی» و «خصال» از ابوحمزه‌ی ثمالی روایت کرده که گوید:روزی عبدالله، پسر حضرت عباس علیه‌السلام به نزد سیدالساجدین علیه‌السلام آمد،چون آن حضرت نظرش بر او افتاد، دیدگان مبارکش از اشک پر شد وگریست و فرمود:روزی بر پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم شدیدتر از روز احد نبود که در آن روز، حمزة بن عبدالمطلب، شیر خدا و شیر رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم کشته شد. و بعد از آن روز، روزی

شدیدتر از شهادت جعفر بن ابی‌طالب علیهماالسلام نبود.آنگاه فرمود:«و لا یوم کیوم الحسین»؛ روزی مثل روز شهادت پدرم حسین علیه‌السلام نبود که سی هزار نفر دور او را گرفته بودند و گمان می‌کردند که از این امت‌اند و هر یک با ریختن خون او به سوی خدا تقرب می‌جستند، او خدا را به یاد آنها می‌آورد؛ ولی آنها پند نمی‌گرفتند «حتی قتلوه بغیا و ظلما و عدوانا»؛ تا آخرالامر او را از روی ظلم و عدوان کشتند.آنگاه امام سجاد علیه‌السلام فرمود:«رحم الله عمی العباس»؛ خدا عمویم عباس را رحمت کند که جان‌فشانی کرد و در یاری برادر خویش کوشش نمود و جان خود را در راه برادر خود فدا کرد، تا این که دست‌های شریفش را از بدنش بریدند و خدا در عوض آن، دو بال به او عطا کرد که با آن بال‌ها، با ملائکه پرواز می‌نماید، همچنانچه به جعفر ابن ابی‌طالب علیه‌السلام داد.«و ان للعباس [عند الله عزوجل] منزلة یغبطه بها جمیع الشهداء یوم القیامة».به راستی که برای عباس علیه‌السلام [در پیشگاه خداوند متعال] در روز قیامت منزلت و درجه‌ای است که جمیع شهدا بر آن غبطه می‌کنند و منزلت او را آرزو [صفحه ۳۹۵] می‌نمایند. [۴۹۲] .و بالجمله، جلالت او زیاده از آن است که در این تحریر و تقریر درآید و عظمت او اظهر از آن است که محتاج به بیان باشد. در هر عصری از اعصار، در نزد ضریح مقدسش آن قدر کرامات ظاهر می‌شود که گوش‌ها را پر کرده، حتی این که خودم در حین مجاورت در حایر، در سال سابق در ماه رجب سنه‌ی ۱۲۳۶ از هجرت، مشاهده کردم که انگشت یکی از خائنین را قطع کرده بر ضریح مقدسش چسبیده بود و عالمی مشاهده کردند و شخص مضروب را نیز همه دیدند. [۴۹۳] .باری، سزاوار است که بر مظلومی او بگریند و به گریستن بر او امید قضای حوائج خود را از خداوند جبار بنمایند که آن حضرت باب الحوائج دوستان می‌باشد و چگونه می‌شود که شیعیان در مصیبتش ساکت باشند که رتبه‌ی او از رتبه‌ی عمار کمتر نیست که حضرت امیرالمؤمنین علیه‌السلام فرمودند: از اسلام بی‌بهره باد کسی که در مصیبت عمار محزون نشود.چنانچه در حدیث آمده: عمار یاسر در جنگ صفین شهید شد، چون شب فرارسید، حضرت امیر علیه‌السلام در میان کشتگان می‌گشت، تا این که به نعش عمار رسید، آن حضرت بر بالین او نشست و سر او را در کنار گرفت و فرمود:ألا أیها الموت الذی هو قاصدی أرحنی فقد أفنیت کل خلیل‌أراک بصیرا بالذین احبهم کأنک تنحو نحوهم بدلیل‌ای مرگی که علی را قصد نموده‌ای زود بیا و علی را از اندوه فارغ کن و او را به راحت‌انداز که هر چه من دوست داشتم همه را تو فنا کردی.تو را به دوستان خود سخت بینا می‌بینم گویا کسی تو را راهنمایی می‌باشد که دوستان مرا به تو نشان می‌دهد.آنگاه فرمود:(انا لله وانا الیه راجعون). [۴۹۴] .سپس فرمود: هر که از فوت عمار محزون و دلتنگ نشود او را از مسلمانی نصیبی [صفحه ۳۹۶] نیست، خدا رحمت کند عمار را که از نیک و بد می‌پرسید. [۴۹۵] .عزیز من! پس اگر کسی در مصیبت نور دیده‌ی او، عباس علیه‌السلام محزون نگردد حالش چه خواهد بود؟بالجمله، چون نوبت به برادران آن حضرت رسید، ایشان برخاسته عازم جان باختن شدند.

مبارزه‌ی ابوبکر بن علی

اولین شخص ابوبکر بن علی علیه‌السلام بود، اسمش عبدالله بود و به این کنیه، نام یافته بود و مادرش امّ‌لیلا، دختر مسعود بن خالد [بن ربعی]، از قبیله‌ی بنی‌تمیم بود. وی به خدمت برادر رفته، آن حضرت را وداع کرد، آنگاه رو به میدان نهاده و می‌گفت:شیخی علی ذوالفخار الأطول من هاشم الصدق الکریم المفضل‌هذا حسین بن النبی المرسل عنه نحامی بالحسم المصقل‌أفدیه نفسی من أخ مبجل پدرم علی کرار علیه‌السلام است از ذریه‌ی هاشم که منبع صدق و راستی و فضیلت است.اینک برادرم حسین علیه‌السلام فرزند نبی مختار است [ما با شمشیرهای بران از او حمایت می‌کنیم] و جان خود را فدای او می‌کنم که برادر نامدار من می‌باشد.آنگاه بر آن قوم روسیاه حمله کرد و خود را به هر طرف می‌زد تا این که آخرالامر به تیغ زجر بن زید نخعی [۴۹۶] به درجه‌ی شهادت رسید. [۴۹۷] .

مبارزه‌ی عمر بن علی

بعد از او، برادر نامدارش عمر بن علی علیه‌السلام برخاست و از جهت خون برادر از جا حرکت کرد. او جوانی بود دلاور و شجاعی بود نام‌آور، اسمش - چنانچه از زیارت ناحیه‌ی مقدسه مستفاد می‌شود [۴۹۸] - محمد بود، به خدمت برادر آمد که: ای برادر! بگذار بروم، خون برادرم را طلب بکنم، بعد از اذن، به میدان آمده و می گفت: [صفحه ۳۹۷] أضربکم و لا أری فیکم زجر ذاک الشقی بالنبی قد کفریا زجر! یا زجر! تدانی من عمر لعلبک الیوم تبوء من سقرامروز شمشیر خود را بر فرق شما می‌زنم، من در میان شما زجر را نمی‌بینم، مردی که مقابل من بایستد و مرا باز دارد، آن شقی بدبخت به پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم کافر شده که برادرم را کشت.ای زجر! ای زجر! پیش بیا ببین چگونه به سقر جا خواهی گرفت.پس بر قاتل برادر خود حمله کرد و او را به جهنم رسانید، پس رو به سوی آن قوم بی‌حیا روانه شد و شمشیر کشیده در میان ایشان افتاده، مثل شیر خشمناک بر ایشان حمله کرد و ضربت‌های عظیم می‌زد و می گفت:خلوا عداۀ الله خلوا عن عمر خلوا عن اللیث العبوس المکفهریضربکم بسیفه و لا یفر و لیس فیها کالجبان المنجحرآخرالامر، دور آن شجاع نامدار را گرفتند و او را شهید کردند. [۴۹۹] .

مبارزه‌ی عثمان بن علی

پس از او، عثمان بن امیرالمؤمنین علیه‌السلام که با حضرت عباس از یک مادر بودند برخاست - حضرت امیر علیه‌السلام او را عثمان نام نهاده بود، که همنام عثمان بن مظعون، از اکابر زهاد و صحابه‌ی پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم باشد که با آن حضرت بسیار مأنوس بود - او در آن وقت بیست و یک سال از عمرش گذشته بود.وی به خدمت برادر بزرگوار خود آمد و اجازه‌ی حرب خواست، بعد از اجازه، رو به سوی میدان شد و رجزی چند خواند.خولی بن یزید اصبحی تیری بر چله‌ی کمان گذاشت و به سوی آن شاهزاده‌ی عالی مقدار انداخت، از قضا آن تیر بر جبین مبارک او آمده، از اسب درافتاد، چون بر زمین افتاد، سر از بدن شریفش جدا کرد. [۵۰۰] .

مبارزه‌ی جعفر بن علی

پس از او، جعفر بن علی علیهماالسلام که نوزده سال از عمرش گذشته بود، از برای ادراک [صفحه ۳۹۸] فیض شهادت برخاسته به خدمت برادر بزرگوارش آمد، زمین ادب بوسه داد و اجازه‌ی حرب خواست، بعد از رخصت، روانه‌ی میدان شد و رجزی چند خواند.خولی بن یزید ملعون تیری به او زد، آن تیر بر شقیقه - یا بر چشم - او آمد و از اسب درافتاد. [۵۰۱] .

مبارزه‌ی عبدالله بن علی

پس از او، برادرش عبدالله بن علی علیهماالسلام به میدان رفت، و بنا به روایت ابوالفرج: بیست و پنج سال از عمرش گذشته بود و اولادی نداشت، حضرت عباس علیه‌السلام به او گفت:«تقدم بین یدی حتی أراک و أحتسبک»؛پیش بیا و پا در میدان نه تا مردی تو ببینم و مردانگی تو را مشاهده کنم، زیرا که تو را فرزندی نیست و دل‌بستگی به دنیا نداری.پس او به گفته‌ی برادر قدم در میدان گذاشت و داد مردانگی را داد و آخرالأمر هانی ثبیت حضرمی بر او حمله کرد و ضربتی بر آن شاهزاده‌ی بزرگوار زد و روح مقدسش به شاخسار جنان قرار گرفت.و به روایتی: برادر خود جعفر را نیز حضرت عباس علیه‌السلام تحریص کرده به میدان کین رفت، تا کشته شد. [۵۰۲] .

علمدار کربلا، حضرت ابوالفضل عازم میدان می‌شود

بعد از آن که همه‌ی برادرانش کشته شدند و همسفران همگی بار بستند، حضرت عباس علیه‌السلام را اندوه بسیاری روی داد و هم و غم از حد گذشت.از یک طرف مظلومی برادر بزرگوار و بی‌کسی آن والاتبار را مشاهده نمود؛ افواج هموم و غموم روی به دل او آورد، صبر و آرام را از او ربود.از طرف دیگر، ناله‌ی خواهران و تشنگی کودکان را ملاحظه نمود، آلام بی‌یاوری ایشان، دلش را بدرد آورد، در آن وقت مصمم رفتن به میدان شد و آن حضرت علیه‌السلام [صفحه ۳۹۹] از شجاعان روزگار و دلاوران نامدار بود.«و کان [العباس علیه‌السلام] رجلا- و سیما جمیلا- یرکب الفرس المطهم و رجلاه یخطان فی الأرض [و کان یقال له: قمر بنی‌هاشم، و کان لواء الحسین علیه‌السلام معه]»؛مردی بود خوش‌سیما، نیک‌روی و بلندقامت به گونه‌ای که بر اسب‌های چاق بلند سوار می‌شد و پاهایش بر زمین می‌رسید.او را ماه بنی‌هاشم می‌گفتند و در آن روز علم آن حضرت به دست آن جناب بود.هنگامی که تنهایی برادر بزرگوار خود را دید، به نزد برادر آمد، عرض کرد:«یا أخی! هل من رخصة»؛برادر! رخصتم می‌دهی بروم و در راه تو جانم را فدا کنم؟در بعضی از کتب مقتل آمده: امام حسین علیه‌السلام از شنیدن این سخن گریه‌ی شدیدی کرد و فرمود:ای برادر! تو صاحب علم منی و علامت لشکر منی، چون تو رفتی نشانه‌ی لشکر بر طرف می‌گردد.عباس علیه‌السلام عرض کرد:«قد ضاق صدری و شبعت [۵۰۳] من الحیاة، و ارید أن أطلب ثاری من هؤلاء المنافقین»؛ای برادر! دلم از ظلم و جفای مخالفان تنگ شده و از زندگانی خود سیر شده‌ام، می‌خواهم خون برادران خود را از این ظالمان بگیرم.حضرت فرمودند: اگر مهیای حرب شده‌ای، پس قلیلی آب از جهت این اطفال طلب نما. [۵۰۴] .

سردار وفا در میدان کربلا

جناب عباس علیه‌السلام رو به میدان نهاد، چون میان میدان رسید، فریاد زد:یا عمر بن سعد! اینک حسین علیه‌السلام پسر دختر پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم می‌فرماید: [صفحه ۴۰۰] اصحاب، برادران و بنی‌اعمام مرا کشتید و مرا تنها گذاشتید و عیال و اولادم از شدت تشنگی سوختند، آخر شربت آبی به ایشان بدهید که نزدیک است به هلاکت برسند و با وجود اینها می‌گوید:«دعونی أخرج الی طرف الروم، أو الهند و اخلی لکم الحجاز والعراق»؛مرا گذارید به سوی هند، یا روم بروم و حجاز و عراق را به جهت شما می‌گذارم.چون عباس علیه‌السلام این کلام را ازجانب برادر خود به آن لئیمان فرمود، جوابی نشنید، بعضی ساکت بودند و بعضی از گفت‌وگوی عباس علیه‌السلام گریه کردند.شمر ملعون و شبث بن ربعی از لشکر بیرون آمده، گفتند: ای پسر ابوتراب! اگر تمام عالم را آب بگیرد و به دست ما باشد، به شما قطره‌ای از آن نخواهیم داد، مگر این که در بیعت یزید داخل شوید (!!)حضرت عباس علیه‌السلام به نزد برادر برگشت و بی‌رحمی آن قوم بی‌حیا را به عرض آن سید دو سرا رسانید.آن جناب سر را به زیر انداخته و گریست و گریه‌ی شدیدی کرد.

سقای کربلا و حرکت به سوی فرات

در این حال صدای اطفال به گوش عباس علیه‌السلام رسید که آنان از سوز تشنگی صدا را به ناله‌ی «العطش! العطش!» بلند کرده بودند. با شنیدن ناله‌ی دلخراش آن غریبان و خروش آن بی‌کسان بی‌تاب شد، چشم به سوی آسمان کرد و گفت:خداوندا! می‌خواهم کوشش خود را کرده و شربت آبی به این بی‌کسان و تشنه‌لبان برسانم.آنگاه مشکی برداشته و روانه‌ی میدان شد. [۵۰۵] .ملخص آنچه که شیخ مفید، سید بن طاووس و ابن نما رحمهم‌الله در این مورد ذکر کرده‌اند چنین است:بعد از آن که حضرت عباس علیه‌السلام شدت تشنگی برادر و زنان عصمت تبار را [صفحه ۴۰۱] مشاهده نمود به جانب فرات روانه شد، جماعتی که بر سر آب موکل بودند، از رفتن به سوی آب، مانع شدند. ملعونی از قبیله‌ی بنی دارم در میان آن جماعت بود گفت: «حولوا بینه و بین

ماء الفرات»؛ حایل شوید و نگذارید که بر سر آب رود.چون جناب سیدالشهداء علیه‌السلام این بی‌حیایی را از آن ملعون دید به او نفرین کرد و گفت:«اللهم اظمئه»؛خداوندا! آتش [تشنگی] را بر این ملعون مسلط گردان.آن ملعون در غضب شد، تیری به جانب آن قبله‌ی عالم انداخت، تیر آمد بر حنک آن مظلوم نشست. آن جناب آن تیر را کشید، خون از آن جاری شد، دست خود را زیر آن گرفت پر از خون شد، آن را ریخت و گفت:«اللهم انی أشکو الیک ما یفعل بابن بنت نبیک»؛خدایا به تو از آنچه در مورد فرزند دختر پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم تو می‌کنند، شکایت می‌کنم. [۵۰۶] .و بالجمله، آن گروه بی‌حیا، راه بر حضرت عباس علیه‌السلام قطع کردند، آن شجاع همان بر آن گروه لئام حمله کرد و می‌گفت:لا أرهب الموت اذا الموت رقا حتی اواری فی المصالیت لقی‌نفسی لنفس المصطفی الطهر وقا انی أنا العباس أغدوا بالسقاو لا أخاف الشر یوم الملتقی تشویش از مرگ ندارم هر گاه مرگ و آثار آن ظاهر شود و از آن رو نمی‌گردانم تا خود را در میان شمشیرهای برهنه اندازم و پوشیده شوم.مرا از شمشیرها باکی نیست، جانم فدای حسین علیه‌السلام که نفس محمد مصطفی صلی الله علیه و آله و سلم است، مرا عباس سقا می‌گویند که باکی از شر دشمن در روز جنگ ندارم.آنگاه آن هژبر بیشه‌ی شجاعت خود را بر آن قوم بی‌حمیت زد و کثیری از ایشان را بر زمین انداخت و ایشان را متفرق کرد و کفی از آب برداشت که بیاشامد و آتش تشنگی را فرونشاند، تشنگی برادرش حسین علیه‌السلام را بیاد آورد آب را ریخت و گفت: [صفحه ۴۰۲] «والله! ما أذوق و سیدی الحسین علیه‌السلام عطشانا»؛به خدا قسم! آب نخواهم چشید و حال آن که آقایم حسین علیه‌السلام تشنه است.یا نفس! هونی فالحسین معطش و بنوه و الحرم المطهر أجمع‌ای نفس! مدارا باش و تعجیل مکن در خوردن آب که برادرت حسین علیه‌السلام تشنه است و زنان و اطفال او همه تشنه می‌باشند.والله! ما أشرب من الماء قطرهٔ و أخی حسین فی العراق مضیع‌به خدا قسم! قطره‌ای از آب نخواهم چشید و حال آن که برادرم حسین علیه‌السلام در بلاد عراق ضایع و هلاک می‌باشد.پس مشک را به دوش راست انداخت، بر اسب سوار شده از شریعه بیرون آمد و به سوی خیمه‌ها روانه گردید، که ناگاه آن گروه نواصب دور آن بزرگوار را گرفتند.«فأخذوه بالنبال من کل جانب حتی صار درعه کالقنفذ من کثرهٔ السهام»؛از هر جانب او را تیرباران کردند و آن قدر تیر بر آن بزرگوار زدند که از کثرت تیرهایی که بر زره آن حضرت نشسته بود، مانند خارپشت گردیده بود.او با این حال جنگ می‌کرد و بر ایشان حمله‌هایی می‌نمود که در این اثناء، زید بن ورقاء که در پشت نخلی کمین کرده بود بیرون آمد - و بعضی، ابرش بن سنان را نیز گفته‌اند - و حکیم بن طفیل [سنبسی] او را یاری کرد، ناگاه آن ملعون ضربتی بر دست راستش زد که دست شریفش از بدنش جدا شد، تیغ را به دست چپ گرفت و می‌گفت:والله! ان قطعتم یمینی انی احامی أبدا عن دینی‌و عن امام صادق الیقین نجل النبی الطاهر الأمین‌اگر چه دست راستم را بریدند، اما به خدا قسم که از دین خود دست بر نمی‌دارم و حمایت می‌کنم از برادر خود که فرزند پیغمبر طاهر امین می‌باشد.آنگاه آن حضرت با دست چپ آن قدر جهاد کرد که خسته شد و ضعف بدن او را فراگرفت، ناگه حکم بن طفیل [طائی] که او نیز در پشت نخلی کمین کرده بود - و به روایتی، عبدالله بن یزید - ضربتی بر دست چپ آن حضرت زد و دست چپ را نیز از بدن انداخت، پس گفت:یا نفس! لا تخشی من الکفار و أبشری برحمهٔ الجبار [صفحه ۴۰۳] مع النبی السید المختار قد قطعوا ببغیهم یساری‌فأصلهم یا رب! حر النار ای نفس! از این جماعت کفار مترس، بر تو بشارت باد که نزدیک است به سوی رحمت خداوند جبار و خدمت نبی مختار فایز گردی، آنان از ظلم دست چپ مرا نیز بریدند، پروردگارا! آنها را به حرارت آتش برسان.

شهادت حضرت ابوالفضل

آنگاه مشک آب را به دندان گرفت - و به روایتی، تیغ را به دندان گرفت - و حمله می‌کرد که بلکه خود را به خیمه‌ها برساند، ولی خون از دست‌هایش می‌ریخت، ضعف بر او استیلا یافته بود. ناگاه ملعونی تیری انداخت که به مشک خورد و آبهایش ریخت، ملعونی دیگر عمودی از آهن بر سر مبارکش زد که سر حضرتش شکافته شد.و به روایتی، ملعونی تیری بر سینه‌ی مبارکش زد که

از اسب بر زمین افتاد.فهوی له المجد الأثیل و زعزعت سبع الشداد و جل منه المصرع‌فبکت المصرعه الشجاعهٔ بالدما و من السماء بکت عیون تدمع‌از افتادن آن صاحب مجد و بزرگی، ایوان مجد و عزت بر زمین افتاد و آسمان متزلزل شد.و به جهت کشته شدن آن شجاع غضنفر شجاعت و جوانمردی، خون گریست، بلکه دیده‌ی آسمان در این بلیه گریان گردید.

سید الشهداء در بالین سقای کربلا

آه! آه! چون بر زمین افتاد صدا زد: «یا أبا عبدالله علیک منی السلام».وبه روایتی: فریاد زد: «یا أخاه! أدرک أخاک». [۵۰۷] .چون آواز آن کشته‌ی به خون آغشته به گوش سیدالشهداء علیه‌السلام رسید، سوار بر اسب شده و آن را به میدان تاخت و آن گروه بی‌حیا را ازسر آن حضرت دور کرد. چون برسر نعش برادر رسیده دید دست‌های آن بزرگوار بریده، بدنش پر از خون و [صفحه ۴۰۴] سرش شکافته و در میان خاک و خون افتاده بی‌اختیار شروع به گریه کرد و گفت:«الان انکسر ظهری و قلت حیلتی»؛ [۵۰۸] .حال که برادرم کشته شد، پشتم شکست و چاره‌ام تمام شد.کسروا بقتلک ظهر سبط محمد وبکسره انکسرت قوی الاسلام‌یا اباالفضل العباس! با کشتن تو پشت فرزند پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم را شکستند و با شکستن پشت او، پشت اسلام را شکستند.قطعوا بقطع یدیک أیدی السبط و انقطعت به أیدی النبی السامی‌با بریدن دست‌های تو، دست برادر تو را بریدند و با بریدن دست‌های او، گویا دست‌های پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم را قطع کردند.شیخ فخرالدین رحمه‌الله می گوید:چون امام حسین علیه‌السلام برادر خود را با این حالت دید، فریاد: «وا أخاه! وا عباساه! وا مهجهٔ قلباه!» بلند کرد و می‌فرمود: فراق تو بر من سخت و دشوار است ای برادر!آنگاه او را به پشت اسب گذارده و به خیمه آورده. او را بر در خیمه گذاشت و آن قدر گریست که از برای گریه، غش کرده و مدهوش گردید. [۵۰۹] .و لکن از کلام دیگران، آوردن نعش مطهر او را به در خیمه، مستفاد نمی‌شود. [۵۱۰] .(انا لله و انا الیه راجعون). [۵۱۱] . [صفحه ۴۰۷]

در بیان کیفیت شهادت نوباوه‌ی حیدر و شبه پیغمبر حضرت علی اکبر

اشاره

بسم الله الرحمن الرحیم‌الحمد لله العلیم الخبیر، الذی لیس له شریک و لا وزیر، و لا کفو ولا نظیر.والصلاهٔ والسلام علی البشیر النذیر، السراج المنیر، محمد المنعوت [۵۱۲] فی جمیع الصحف و الطوامیر، و علی خلفائه و أوصیائه المصابیح فی الدیاجیر، و أهل التوحید والتحمید فی جمیع الأزمنهٔ و الدهاریر.خصوصا علی شبله المظلوم بلا محام [۵۱۳] و لا نصیر، و نجله الشهید الوحید، الأسیر بأیدی الکلاب والخنازیر، مفزع کل مضطر خفیر، و ملجأ کل ملهوف کسیر، مقطوع الأعضاء من السیف والسنان و الزماجیر، مرضوض الأضلاع من الأحجار و الزنانیر، مسبی العیال، منهوب الأموال، مقتول الأعوان من الصغیر والکبیر؛مقطوع الکلام من النعیر والنفیر، ضعیف الکلام و الصریر، ذی الشیب الخضیب، والجسد السلیب، والوجه العفیر، والظهر الکسیر، والنحر النحیر، والقلب الحصیر، والجسد المطروح کالوغیر، والجسم الذابل من الهجیر، والمکفن بالعشیر، المغسل بماء جری من السیف الأثیر، مزور العقبان والنسور والعصافیر؛الذی أیتموا أطفاله، و نهبوا عیاله، فحملوهم علی الأخادیر الی الفسیق الخمیر و الکفور الشریر.فیاعجباه! بنات بنی سفیان فی الحصون والمقاصیر، و بنات رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم اساری حیاری بین أرباب الفجور و المناکیر، و أهل العصاهٔ و المزامیر.فهذا ما نظر الیه العقل کل خاسئی و هو حسیر، فلعنهٔ الله علی من أجری علی هذا الأمر العظیم الخطیر. [صفحه ۴۰۸] و بعد، قال الله تعالی:(و لنبلونکم بشیء من الخوف والجوع و نقص من الأموال والانفس والثمرات و بشر الصابرین - الذین اذا أصابتهم مصیبهٔ قالوا انا لله و انا الیه راجعون - أولئک علیهم صلوات من ربهم و رحمهٔ و أولئک هم المهتدون). [۵۱۴] .

مشیت الهی و آزمایش بندگان

اما بعد، بدان که پروردگار به خفایای امور عالم و داناست و حقیقت و واقع هر چیزی در نزد او هویداست و ظاهر و باطن همه چیز، در نزد او ظاهر، علمش به اشیا قبل از خلقت و بعد از خلقت مساوی است.پس در تمیز مطیع و عاصی محتاج به امتحان نیست و تکالیف او به بندگان خود به جهت امتحان نمی‌باشد، لکن از آنجا که عادت الله بر این قرار گرفته که بر خلق اتمام حجت شده باشد تا حدی از بندگانش را بر او حجت نداشته باشد.مثل کسی که می‌خواهد کسی را امتحان کند و سعادت و شقاوت او را معلوم نماید، او را به تکالیفی چند مکلف و به بلا و محنتی چند مبتلایش می گرداند، تا مطیع از عاصی ممتاز و شاکر و صابر از غیر جدا شود.و اما در مورد تکالیف، حق این است که تکالیف نیست مگر به جهت مصالح نفس الامریه و حکمت‌های واقعیه که آنها باعث این احکام مختلفه می‌باشند که حسن افعال موجب امر به آن و قبحش، موجب نهی از آن می‌باشد، به گونه‌ای که حقیقت و نورانیت را هر عاقلی می‌فهمد، چنانچه در واقع است می‌دانست که باید آن را بجا آورد، و اگر قبح آن معصیت را در واقع می‌فهمید لزوم ترک آن را می‌دانست.باری، نظر به این که، خداوند دنیا را محل قرار و آرام و دار راحت و نعمت قرار نداده، بلکه آن را دشمن داشته و از روزی که آن را خلق فرموده به سوی او نظر نکرده و به منزله‌ی بال پشه‌ای آن را در نزد او اعتبار و مقداری نمی‌باشد؛ لهذا [صفحه ۴۰۹] می‌خواهد که دوستان او را نیز میلی به آن نباشد و این دار، دار راحت ایشان نباشد، چرا که خود می‌فرماید:«حلاوة الدنیا مرارة الاخرة، و مرارة الدنیا حلاوة الاخرة»؛ [۵۱۵] .شیرینی دنیا تلخی آخرت است و تلخی دنیا شیرینی آخرت است.نظر به این که، بعد از بسط خوان نعمت، کم نفسی است که خود را از الوان اطعمه‌ی متلذذه باز دارد؛ لهذا گاهی، بنده‌ی خود را به فقر و پریشانی، گاهی به مرض و ناتوانی و گاهی به ظلم و اذیت مبتلایش می‌دارد.اینها نیست مگر آن که برای راحتی بنده‌ی خود می‌خواهد. پس این رفتار، همانند رفتار طبیب با مریض است که به او امر می کند که قصد نموده و ادویه‌ی ناگوار را بنوشد، و از اطعمه‌ی لذیذه، پرهیز نماید.مریض نیز ثمرات این امر را از صحت، عافیت، حیات، بقاء و التذاذ به جمیع لذائذ در ازمنه‌ی متداوله ملاحظه می‌نماید، می‌داند که طبیب چه حق عظیمی بر او دارد، اگر چه کوچک طبعان بی‌خرد اوامر او را ناخوش دارند، بلکه شاید او را دشمن بدارند.در حدیثی آمده: پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند:«ان الله یتعاهد ولیه بالبلاء، کما یتعاهد المریض أهله بالدواء»؛خداوند عالم، جست‌وجو می‌نماید و در مقام اصلاح ولی خود، او را مبتلا به بلای دنیا می‌نماید، چنانچه اهل مریض در جست و جوی حال و اصلاح احوال مریض خود به دوا دادن می‌باشد.«و ان الله لیحمی عبده الدنیا، کما یحمی المریض من الطعام»؛و به راستی که خدا بنده خود را از دنیا پرهیز می‌دهد، هم چنانچه مریض از طعام غیر مناسب پرهیز می کند. [۵۱۶] .و از حضرت صادق علیه‌السلام روایت شده که فرمودند:خداوند مؤمن را به بلای دنیا تعاهد و سرپرستی می کند، بر او شبی نمی گذرد مگر آن که او را به مرضی در بدن او، یا به مصیبتی دیگر از مصایب دنیا سرپرستی می کند. [۵۱۷] .

آزمایش الهی و بشارت صابران

بعد از آن که خردمند عاقل این را دانست باید در مقام صبر و شکیبایی بوده باشد، تا در بشارت (و بشر الصابرین) [۵۱۸] داخل شود.بدان که مصایب دنیا را اقسامی چند هست به حسب اشخاصی که به آن هشیار می‌باشند.چنانچه از فخر کاینات وارد شده که:«[ان] البلاء للظالم أدب، و للمؤمن امتحان، وللأنبیاء درجة، وللأولیاء کرامة»؛ [۵۱۹] .[به راستی که] بلای دنیا برای عاصی ظالم تأدیب است تا تنبیه شود و توبه و انابه نماید؛ و برای مؤمن، امتحان است تا صابر از غیر صابر و شاکر از غیر شاکر ممتاز و عاصی از مطیع معلوم شود؛و برای انبیا درجه‌ای است که هر چند بلا و محنتش بیشتر درجه‌اش در مقام وسیع‌تر می‌باشد؛و برای اولیا، تحفه و کرامت است.پس از اینجا معلوم می‌شود که در این بلاها و مصایب چقدر حکمت می‌باشد؛ زیرا که اقل مراتبش این است که برای

او تأدیبی باشد از سوء افعالش و کفاره‌ای باشد به جهت قبایح اعمالش، یا سببی باشد به استحقاق نعم باقیه و جنت دائمه که:«و کل نعیم دون الجنهٔ صغیر و کل بلاء دون النار یسیر»؛ [صفحه ۴۱۱] هر نعمتی را که با بهشت می‌سنجی کوچک و حقیر می‌باشد و هر بلایی در پیش آتش غضب الهی، سهل و آسان است.خداوند با دوستانش عداوتی ندارد که آنها را همیشه در بلاهای گوناگون مبتلا- سازد، بلکه می‌خواهد آنها را به خود نزدیک نموده و شایسته‌ی لطف خود گرداند.حضرت صادق علیه‌السلام فرمودند:در بهشت درجه‌ای است که کسی به آن نمی‌رسد مگر به جهت بلایی که بر بدن او برسد. [۵۲۰] .این بلاها، عطایاها و مواهب سنیه‌ای است که باید بر آن صبر کرد، بلکه شکر نمود، زیرا اگر آن بلاها به جهت پاک کردن از خبائث معصیت باشد که بدین وسیله اعظم از بلاها از تو برداشته می‌شود و اگر به جهت استحقاق اجر باشد آنچه به تو می‌دهد اعظم از آن است که مرارت این بلاها را باقی گذارد. او می‌خواهد تو را با خود آشنا نماید و تو از او گریزانی؟!خداوند از دل‌های شکسته و بدن‌های خاضع و خسته خوشش می‌آید که:«اذا أحب الله عبدا جعل فی قلبه نائحهٔ من الحزن»؛اگر خداوند بنده‌ای را دوست بدارد همیشه دلش را محزون می‌نماید. [۵۲۱] .خداوند دیده‌ی گریان و سینه‌ی نالان را دوست می‌دارد که:«أنا عند المنکسرهٔ قلوبهم و المندرسهٔ قبورهم». [۵۲۲] .باری، این مطلب واضح است، و واضح است بلایی که به اولیا و مقربان می‌رسد، نیست مگر به جهت رفع مقامات ایشان، چنانچه در حدیث سابق گذشت.پس مقربان به مقامات عالیه نمی‌رسند، مگر به صبر بر آنچه به ایشان وارد آید،چرا که اجر صابرین ازحیطه‌ی حصر بیرون و از حد تقریر افزون است، اکثر مقامات [صفحه ۴۱۲] عالیه را خداوند جلیل مقرون به صبر نموده و به تضرع بر آن قرار داده و می‌فرماید:(و جزاهم بما صبروا جنهٔ و حریرا). [۵۲۳] .[در آیه‌ی دیگری می‌فرماید:](سلام علیکم بما صبرتم فنعم عقبی الدار). [۵۲۴] .حتی این که در اخبار وارد شده است که: «صبر نصف ایمان است» [۵۲۵] .این است که می‌فرماید:(وجعلنا منهم أئمهٔ یهدون بأمرنا لما صبروا)؛ [۵۲۶] .ایشان را پیشوایان خلق گردانیدم که مردم را به سوی امر ما راهنمایی کنند، چون در راه ما صبر کردند.آری، تعب‌ها و زحمت‌ها کشیدند، سال‌های سال بر بلاهای امت تحمل کردند، سنگبارانشان کردند، سر و روی ایشان را شکستند، به آتششان انداختند، با اره ایشان را شکافتند، سر ایشان را بریدند، به زندانشان انداختند، ایشان را به سخریه گرفتند و ساحرشان گفتند، صبر کردند.

صبر خاتم انبیا و شمه‌ای ازمصایب اهل بیت

و لکن کسی از آنها صبرش مثل صبر خاتم انبیاء صلی الله علیه و آله و سلم نبود، و لهذا درجه‌اش از همه رفیع‌تر بود.چنانچه از حضرت صادق علیه‌السلام روایت شده که فرمود:چون رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به معراج رفتند، به او ندا رسید:«ان الله مختبرک فی ثلاث لینظر کیف صبرک»؛ خدا تو را به سه چیز امتحان می‌نماید تا ببیند که صبر تو در چه مرتبه است.گفت: خداوندا! بر امر تو تسلیم هستم و مرا قوت بر صبر نیست، مگر به لطف [صفحه ۴۱۳] تو، آن سه چیز، چیست؟ندا رسید:اول آن که، باید فقرا و محتاجین را بر خود، اهل و عیال خود اختیار کنی و خود به گرسنگی صبر کنی.گفت: خدایا! راضی شدم و بر امر تو تسلیم شدم و توفیق و صبر از توست.دوم آن که، تو را قومت تکذیب می‌کنند و تو در خوف و ترس شدید خواهی بود، باید جان خود را در راه من بذل کنی و با اهل شرک با جان و مال خود جنگ کنی و بر اذیت‌هایی که از ایشان و منافقین امت به تو می‌رسد، صبر کنی.گفت: خداوندا! قبول کردم و راضی شدم و توفیق صبر از توست.سوم، چیزی است که به اهل بیت تو می‌رسد:امت تو به برادرت ظلم‌ها می‌کنند، به او ناسزا می‌گویند، او را به مشقت می‌اندازند، او را توبیخ و سرزنش می‌نمایند و از حق خود محروم می‌نمایند و آخر همه‌ی اینها، او را می‌کشند.گت: خداوندا! بر امر تو تسلیم هستم [وقبول کردم] تو توفیق و صبر از توست.«و أما ابنتک، فتظلم و تحرم و یؤخذ حقها [غصبا الذی تجعله لها]»؛به دختر تو ظلم می‌کنند، و او را محروم می‌نمایند و حقی را که تو به جهت او قرار داده‌ای، از او می‌گیرند.«وتضرب، و هی حامل، و یدخل علی حریمها و منزلها بغیر اذن [ثم یمسها هوان وذل، ثم لا

تجد مانعا و تطرح ما فی بطنها من الضرب و تموت من ذلک الضرب]»؛آه! بی اذن او داخل خانه و حریم او خواهند شد در حالتی که حمل داشته باشد، و بر او ضربت خواهند زد و از آن ضربت، فرزندش سقط خواهد شد و او را خوار و ذلیل خواهند کرد و آخر الامر از آن ضربت از دنیا خواهد رفت.حضرت فرمود: [(انا لله و انا الیه راجعون) [۱] پرودرگارا! قبول کردم و] تسلیم [صفحه ۴۱۴] حکم تو هستم و از تو توفیق صبر می‌طلبم.پس ندا رسید: دخترت را از برادرت، دو پسر خواهد بود:«یقتل أحدهما غدرا و یسلب و یطعن»؛یکی از دو فرزندان تو را از روی غدر می‌کشند و او را برهنه می‌کنند و خنجر بر او می‌زنند.حضرت فرمود: (انا لله و انا الیه راجعون) تسلیم امر تو شدم [و از تو، توفیق صبر می‌خواهم].پس ندا رسید:اما فرزند دیگر او را امت به سوی جهاد می‌طلبند،«ثم یقتلونه صبرا، ویقتلون ولده ومن معه من أهل بیته، ثم یسلبون حرمه...»؛پس او را می‌کشند، همچنین اولاد او را و هر که از اهل بیت من با اوست می‌کشند، سپس حرم او را برهنه می‌کنند، آنان به من استغاثه می‌نمایند و لکن مقدر شده که او و اهل بیت او کشته شوند و شهادتش حجت بر جمیع اهل عالم باشد، پس اهل آسمان‌ها و زمین‌ها بر او خواهند گریست و ملائکه بر او می‌گریند... [۵۲۷] .گفتنی است که این حدیث طولانی است و به همین قدر اکتفا شد.

مصیبت امام حسین بزرگترین مصیبت‌ها

عزیز من! همه‌ی امتحانات عظیم بود، لکن هیچ یک مثل امتحانات اخیر نبود؛ زیرا که هرگز در هیچ کتابی ندیدیم که آن حضرت به جهت گرسنگی و فقر و فاقه، بلکه به جهت تکذیب قوم و جفای ایشان بگرید، و لکن هر وقت مظلومی اهل بیتش را یاد می‌کرد بی‌اختیار اشک از دیده می‌ریخت.هر وقت یاد می‌فرمود که تیر به سینه فرزندش می‌زنند و بر زمین می‌اندازند بی‌اختیار سیلاب تلهف و تأسف از رخسار می‌ریخت. [صفحه ۴۱۵] و هر زمان که یاد می‌کرد که سر فرزندش را بر سر نیزه می‌زنند و از برای پسر معاویه می‌برند، مضطرب می‌گردید و سیلاب تأسف به رویش می‌ریخت.ابن قولویه به سند معتبر از حضرت امام محمد باقر علیه‌السلام روایت کرده که حضرتش فرمود:وقتی سیدالشهداء علیه‌السلام در ایام کودکی به نزد حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم می‌آمد، پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم به حضرت امیر علیه‌السلام می‌فرمود: یا علی! او را از برای من نگهدار!علی علیه‌السلام او را می‌گرفت و پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم زیر گلوی او را می‌بوسید و می‌گریست.روزی امام حسین علیه‌السلام عرض کرد: ای پدر! چرا گریه می‌کنی؟فرمود: «کیف لا أبکی؟ و اقبل موضع سیوف الأعداء»؛ ای نور دیده! چگونه گریه نکنم و حال آن که محل شمشیر دشمنان را می‌بوسم.عرض کرد: «[یا أبه!] و أنا أقتل؟»؛ مگر من کشته می‌شوم؟فرمود: بلی، «والله! تقتل و یقتل أبوک و أخوک»؛ به خدا قسم! تو کشته می‌شوی و پدرت و برادرت هم کشته می‌شوند.گفت: آیا قبرهای ما به هم نزدیکند، یا از یکدیگر دور خواهند بود؟فرمود: [آری] ای فرزندم! دورند.عرض کرد: پس چه کسی ما را زیارت خواهد کرد؟فرمود: [مرا و] پدر و برادر تو را زیارت نمی‌کنند، مگر صدیقان از امت من. [۵۲۸] .آری، تصور کشته شدن او بر آن حضرت گران بود، آیا اگر می‌بود و فرزندش را در میان خاک و خون آغشته می‌دید، چه بر او روی می‌داد؟چه نیکو می‌گوید سید رضی رحمه‌الله:لو رسول‌الله یحیی بعده قعد الیوم علیه للعزاء [صفحه ۴۱۶] اگر پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم زنده بود به خدا قسم! که آن روز را روز عزای خود قرار می‌داد و به جهت فرزندش تعزیه می‌گرفت.یا رسول‌الله! لو عاینتهم و هم ما بین قتل و سبی کاش بودی ای رسول خدا! و می‌دیدی که چگونه بعضی از آنها را کشته و به خون آغشته کرده و بعضی را به اسیری گرفتار نمودند.من رمیض یمنع الظل و من عاطش یسقی أنابیب القنایا رسول‌الله! بعضی از اهل بیت، بر ریگ گرم بیابان افتاده، بدون سایه‌بان هستند و بعضی از آنها با لب تشنه و گلوی خشکیده‌اند که از بندهای نیزه‌ها شربت ناگوار مرگ نوشیدند.لیس هذا لرسول‌الله یا امهٔ الطغیان والغی جزاای امت طاغی! این جزای رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم نبود که با عترت طاهره‌ی او این گونه ظلم و جفا نمایید؟!غارس لم یأل فی الغرس لهم فأذاقوا أهله مر الخناپیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم در نشانیدن اشجار برکت اثمار از

برای این امت تبه روزگـار، تقصیر نکرد؛ ولی ایشـان در مقـام تلافی، میوه‌های دل او را چیدنـد و شـکوفه‌ی بوسـتان او را از شـدت تشـنگی پژمرده نموده و ثمره‌ی درجه‌ی رسالت را به وسیله‌ی شمشیرهای بران قطع کردنـد و از سـردی تندباد حوادث ظلم و سـتم، خراب کردند.جزروا جزر الأضاحی نسـله ثم ساقوا نسله سوق الامانسل او را مانند شترهای قربانی، کشتند و زنان آنها را اسیر کرده و شهر به شـهر مانند بندگان و کنیزان گردانیدند.معجلات لا یوارین ضـحی سـنن الأوجه أو بیض الطلازنان او را با تعجیل و شـتاب در اطراف می‌گردانیدند در حالتی که آنان ساتری نداشتند که روهای مقدسه و گردن‌های خود را بپوشانند.هاتفات برسول‌الله فی بهرج السـعی و عثرات الخطاآنان از سوزش دل جد خود رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم را ندا می‌کردند و از یک طرف می‌دویدند و پا بر زمین می‌زدنـد و به‌سـر درمی‌آمدنـد و می‌افتادند و بر می‌خواسـتند.یا قتیلا قوض الدهر به عمد الدین و أعلام الهدی [صـفحه ۴۱۷] ای شـهیدی که بـا کشـته شـدن تو سـتون‌های دین در هم شـکست، و رایات هـدایت سـرنگون گردیـد.قتلوه بعـد علم منهم انه خامس أصـحاب الکسااو را کشتند بعد از آنی که می‌شناختند که او خامس آل عبا می‌باشد.و صریعا عالج الموت بلا شد لحیین و لا مـد ردی‌غسـلوه بـدم الطعن و ما کفنوه غبر توغاء الثری‌ای شـهید بر زمین افتاده ای که در وقت شـهادت تو، نه زنخ تو را بسـتند و نه ساتری بر رویت کشـیدند و کسـی تو را غسل نـداد مگر آن که به خاک و غبار صـحرا تو را کفن نمودنـد.حملوا رأسا یصـلون علی جـده الأکرم طوعا و اباکیف لم یسـتعجل الله لهم بانقلاب الأرض أو رجم السماسـری را بر نیزه زده و حمل کردند که مردم بر جد و پدر او صلوات می‌فرستند.

سیدالشهداء و مقام صبر او

اگر چه مقربـان درگـاه خـدا بر مصـایب دنیـا صبر کردنـد و در راه محبت دوست متحمـل مشاق عظیمه شدنـد؛ لکن اگر به دیـده‌ی انصـاف تأمل کنی خواهی یافت که سیدالشـهداء علیه‌السـلام در مقام صبر از همه بالاتر و صبرش از همه بیشتر بود، زیرا که مصـیبت او، از همه عظیم‌تر بود و بجز صبر و رضا چیزی از او صادر نشد.به همین جهت، سـیدالساجدین علیه‌السـلام در خطبه‌ای که به هنگام ورود به کوفه خوانـد، می‌فرمایـد:«أنا ابن من قتل صبرا، وکفی بذلک فخرا»؛ [۵۲۹] .منم فرزند کسـی که او را شهید کردند، از روی صـبر کردن بر بلاـ کشـته شـد و همیـن فخر مرا کـافی است.بلکه به این همه بلاـ و مصـیبتی که به او روی آورد که عشـری از آن به دیگران نرسـید، به آنها راضی، بلکه شاکر بود و او نه تشویشی داشت و نه خوف و دهشتی. [صفحه ۴۱۸] چنانچه از محمد بن علی الجواد علیهماالسـلام روایت شـده که آن حضـرت از پدران خود روایت کرده که علی بن الحسـین علیهماالسـلام فرمود:چون کار به پـدرم تنگ شد، کسانی که با او بودند، امر شد که به او نظر کنند، آنان نگاه کردند و حال او را غیر از حال خود یافتند، زیرا که هر چه کـار سـخت‌تر می‌شـد رنگ‌هـای آنـان متغیر می‌شـد، لرزه بر اعضایشـان می‌افتـاد و دل‌های ایشان در خوف می‌افتاد؛ولی حسـین علیه‌السـلام و بعضـی از خواص آن حضـرت، رنگ‌هایشـان می‌شـکفت، جوارح و اعضایشـان سـاکن می‌شـد و دل‌هایشـان مطمئن و ساکن می‌گشت.بعضـی از ایشان به بعضـی می‌گفتنـد: «انظروا لا یبالی بالموت»؛ او را ببینیـد که باکی از مرگ ندارد.آن حضـرت به ایشان می‌گفت:«صبرا بنی الکرام»؛ صبر کنیـد ای اولاد بزرگواران، مرگ نیست مگر به منزله‌ی پلی که شـما را از شـدت‌های دنیا به سوی جنان واسع و نعیم دائم می‌رسانـد، کـدام یک از شـما دوست ندارید که از زندان به سوی قصـر جنان روید؟ و مرگ از برای دشـمنان شـما جسـری است که ایشان را از قصـر به سوی زندان می‌برد.پدرم به من خبر داد از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم که فرمود:«دنیـا زنـدان مؤمن و بهشت کـافر است و مرگ، جسـر ایشـان است که این جمـاعت را به سوی جهنم و آن جماعت را به سوی بهشت می‌رسانـد» و من دروغ نگفته‌ام و نسـبت داده نشده‌ام. [۵۳۰] .مرتبه‌ی بلنـدی است که احدی، دم به این مرتبه نزده مگر پدر بزرگوارش، وقتی که وفات پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم نزدیک شد، سرش در دامن امیرالمؤمنین علیه‌السلام بود. پس آن حضـرت گریه کرد.حضـرت فرمود: ای برادر! چرا گریه می‌کنی؟ [صـفحه ۴۱۹] آن حضـرت عرض کرد: ای سـید من! وعده‌ی

شهادت به من داده بودی، می‌خواستم در برابر رویت کشته شوم، می‌بینم که وفات تو نزدیک است.«أبشر! فانها من وراءک»؛بشارت باد تو را که آن پشت سر توست، پس صبر تو چگونه خواهد بود؟عرض کرد: یا رسول‌الله! آن موضع، موضع شکر است، زیرا که صبر بر امر مکروه است و شکر نمی‌باشد، مگر بر امر محبوب. [۵۳۱] .

امام حسین و صبر و رضای الهی

بلی، امام حسین علیه‌السلام در هنگام کشته شدن برادران، برادرزادگان و فرزندان و وقت ملاحظه‌ی غریبی کودکان و زنان و شنیدن ناله‌ی «العطش! العطش!» کودکان، گریه می‌کردند، و لکن گریه‌ی ایشان نه از جهت عدم صبر و رضای بر قضای الهی بود؛زیرا که اگر گریه بر مصیبت را دلیل بر عدم رضا دانی، پس بایست گفت که: پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم و علی مرتضی علیه‌السلام نیز راضی نبودند، زیرا که ایشان نیز در این مصیبت بسیار گریستند.و همچنین سلف نیز بر مصایب خود و در هنگام مصیبت می‌گریستند، چنانچه حکایت گریستن یعقوب علیه‌السلام و یوسف علیه‌السلام معروف است و گریه‌ی آدم علیه‌السلام و داوود علیه‌السلام مشهور و نوحه‌ی نوح علیه‌السلام مشهور و گریه‌ی فاطمه علیهاالسلام در مصیبت پدر بزرگوارش مشهور است. [۵۳۲] .

امام حسین و علت گریه‌ی آن حضرت در روز عاشورا

و اگر می‌خواهی سبب گریه‌ی آن حضرت را بدانی، بدان که: [صفحه ۴۲۰] اولا – چنانچه مکرر شنیده‌ای – گریه بر مصایب اهل بیت علیهم‌السلام از افضل عبادات و اقرب قربات است و حزن بر مصیبت ایشان، از عبادت است و این عبادت همچنان که از تو مطلوب است از ایشان نیز مطلوب است و چه مصیبتی بدتر از کشتن جوانان اهل بیت علیهم‌السلام و تشنگی کودکان ایشان و غریبی و بی‌کسی زنان ایشان است؟و ثانیا دین و شریعتی که سال‌های سال پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم در نصب اعلام آن، کوشش کرد و خون دل خورد و علی مرتضی علیه‌السلام شمشیر زد و خود در مهالک انداخت تا آن را برپا نمودند و بنای آن را محکم کردند؛ می‌بینند که به جهت کشتن او مندرس و منطمس می‌گردد، و بنای آن منهدم می‌شود، آثار هدایت برطرف می‌گردد و رایات علم و معرفت سرنگون می‌گردد، بازار کفر و نفاق رواج می‌یابد، پس بی‌اختیار غصه می‌خورد و اشک از دیده می‌ریزد.و اگر به مجرد گریستن، از مرتبه‌ی صبر بیرون می‌رفتند پس انبیا نیز از مرتبه‌ی صبر بیرون می‌رفتند و خداوند جلیل مکرر در کلام خود ایشان را صابر یاد فرموده، حتی آن که به پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم خود می‌فرماید: (فاصبر کما صبر اولوا العزم من الرسل). [۵۳۳] .گذشته از این‌ها، شکی نیست که آنان بشر بودند و اندوه در هنگام محنت و مصیبت و مسرت در هنگام نعمت، از لوازم بشریت است، همچنان که گرسنگی و تشنگی از لوازم آن است که انسان در وقت گرسنگی، بی‌اختیار گرسنه می‌شود و همچنین در وقوع مکاره، بی‌اختیار محزون می‌گردد.بلی، اگر – العیاذ الله – اظهار امر مکروهی نماید، یا شکایت از خالق کند و نحو آن، از مرتبه‌ی صبر و رضا بیرون است.وقتی حضرت یوسف علیه‌السلام را زندانی نمودند، آن قدر گریست که اهل زندان به تنگ آمدند و حضرت یعقوب علیه‌السلام به جهت گم شدن فرزندش یوسف علیه‌السلام آن قدر گریست که دیده‌اش کور شد. [۵۳۴] .بنابراین، سیدالشهداء علیه‌السلام که از یک جانب، تنهای کشتگان است و از یک جانب غریبی زنان و از طرفی، تشنگی کودکان را می‌دید، چگونه می‌شود که از دیده اشک [صفحه ۴۲۱] نریزد؟بلکه نسوختن دل بر آنان علامت قساوت قلب و بی‌رحمی است. و این، از صفات قبیحه و از اخلاق رذیله است.به خدا قسم! او صبر کرد؛ صبری که کسی مثل او صبر نکرد. با این همه بلاها بجز (انا لله و انا الیه راجعون) [۵۳۵] کسی از او چیزی نشنید، به غیر از: «صبرا علی قضائک» [۵۳۶] کلامی از او نقل نشده است.او در مقابل سی هزار نفر ایستادگی کرد، در مقابل کوه‌های آهن ایستاد و مثل باران بر او تیر بارید؛ ولی فرار نکرد.بیش از بیست هزار شمشیر

برهنه و نیزه به سوی او رومی‌آورد، ولی پشت به ایشان نکرد و در امر دین خود، سخنی که می‌گفت سست نشد و به آنها التماس نکرد و کوچکی ننمود.در زیارت صاحب الامر علیه‌السلام آمده است که:ملائکه‌ی آسمان‌ها از صبر تو تعجب کردند.و چگونه تعجب نکنند با این که با همه‌ی این بلاها، ملائکه برای یاریش آمدند، ولی ایشان اذن نداد. [۵۳۷] .جماعت جنیان در وقت غریبی و درماندگی او آمدند و بر او سلام کردند و گفتند: ما از برکت پدر تو مسلمان شده‌ایم، اذن بده تا با دشمنانت جهاد کنیم.فرمود: شما آنها را می‌بینید، ولی آنها شما را نمی‌بینند.گفتند: ما هم به صورت آنها درمی‌آییم، اگر کشته شویم در راه تو شهید شده‌ایم.فرمود:دلم از دنیا سیر شده، مشتاق لقای پروردگار شده‌ام و می‌دانم که امروز [صفحه ۴۲۲] باید شهید شوم. [۵۳۸] .و بنا به روایتی: گروهی از جن طیاره می‌گذشتند، چون آن حضرت و مظلومی او را دیدند، نزد حضرتش آمدند که ما یاوران توایم، اگر اذن دهی در اندک زمانی آنها را نابود می‌کنیم.حضرت فرمود:من با جد خودم مخالفت نمی‌کنم، من جدم را در خواب دیدم که مرا بر سینه‌ی خود چسبانید و پیشانی مرا بوسید و فرمود:«یا حسین! ان الله قد شاء أن یراک مقتولا ملطخا بدمائک، مخضبا شیبک بدمائک، مذبوحا من قفاک...»؛یا حسین! تقدیر الهی چنین شده که تو کشته شوی و در خون خود بغلطی و ریشت به خونت خضاب شود و باید زنان و حرمت اسیر شده و بر شتران برهنه سوار شوند.آنگاه فرمود:«أنا والله! صابر حتی یحکم الله بأمره، و هو خیر الحاکمین»؛ [۵۳۹] .به خدا قسم! من صبر می‌کنم تا خدا میان من و این گروه حکم کند.ای والله، صبر کرد تا این که همه‌ی اهل بیتش را کشتند و بیش از سیصد زخم بر بدنش زدند، آخرالامر با لب خشکیده و جگر تفتیده سرش را ازپشت گردن جدا کردند.أیا جریحا به صار التراب شفا من ذا یداوی جروحا أمکنت فیکاای مجروحی که ازشرافتت خدا، خاک زمین تو را شفای دردها و مرهم زخم‌ها گردانید، آیا طبیب و دوایی به جهت دردهایت نبود؟ آیا مرهمی به جهت زخم‌هایت نبود؟لقد رموک سهاما حد منصلها یوم الشقاوة شلت کف رامیکاتیرهایی بر بدن شریفت زدند که همه‌ی پیکان آن بر بدن شریف می‌نشست، خدا دستی را که آن تیرها را به سوی تو انداخت، قطع کند. [صفحه ۴۲۳] أیا طعین العوالی لیتها کسرت لا بارک الله فیها کیف تردیکاای کشته به طعن نیزه‌ها! کاش نیزه‌های آنها شکسته شده بود؛ بلکه کاش چوب و آهن خلق نشده بود که به آن نیزه‌ها سازند و بر پهلوی نازنینت بزنند.ویل المواضی و ویل الحاملین لها عجبت منها ظباها کیف تدمیکاوای بر آن تیغ‌هایی که بر بدن نازکت فرود آمد، وای بر کسانی که آن شمشیرها را حمل کردند، تعجب می‌کنم که چگونه تیزی آن بر بدنت رسید؟یا روح أحمد! یا ریحان مهجته! لهفی علیک سموم الریح یذریکاای ریحانه‌ی قلب احمد مختار! و ای روح روان حیدر کرار! ای تأسف و اندوه بر بدن شریفت که بر زمین افتاد و بادهای سموم بر آن بدن می‌وزید.بعد الحسین أیا ماء الفرات! فلا تجری سواقیک لا راقت مساقیکاای آب فرات! بعد از شهادت حسین علیه‌السلام با لب تشنه، خشک شوی و سواقی و انهارت جاری نشود و کسانی که تو را می‌آشامند و بر تشنگی او تأسف نمی‌خورند، بر ایشان گوارا مباد!یهیج الشجو فی قلب الحزین اذا ذکرت بنت علی اذ تنادیکاتطوف حولک فی أرض الطفوف وقد تجمعت حولها الأیتام تبکیکاقلب مرا اندوه به هیجان می‌آورد هر گاه به یاد دختر امیرالمؤمنین علیه‌السلام می‌افتم که به دور بدن شریفت می‌گردید و یتیمان تو، دور او را گرفته بودند و بر تو می‌گریستند و او تو را می‌خواند.و تارة عطش الأطفال یحرقها و دمعها کاد یرویها و یرویکاگاهی تشنگی آن کودکان دل آن مادر یتیمان را می‌سوزانید و به آن جهت، اشک از دیده می‌ریخت که نزدیک بود با اشک چشم خود، هم تو و هم خودش را سیراب نماید.و تارة تسحب الذیل العفیف الی نحو الخیام اذا صاحب ذراریکاو گاهی دامن‌کشان به جانب خیمه‌ها روان می‌شد؛ هرگاه فریاد و فغان یتیمان و بی‌کسان را می‌شنید.و تارة تندب الاخوان اذا صرعوا و اسوک بالروح اذا عزت مواسوکاو گاهی بر بدن کشته‌ی خود (عباس، جعفر و دیگران علیهم‌السلام) ندبه می‌کرد که در یاری تو جان دادند و در خاک و خون افتادند. [صفحه ۴۲۴] و تارة تدفع الشمر اللعین عن ال جسم الشریف و بالراحات تحمیکاتصیح: یا شمر! حاذر أن تؤلمه فاننی لطریق الخیر أهدیکاگاهی شمر ملعون را از جسم شریف تو دور می‌کرد؛و می‌گفت: ای شمر! مبادا او را آزار دهی [من تو را به راه خیر راهنمایی می‌کنم]یا شمر! لا تبز رأس السبط ان له عند الاله لشأنا اخش باریکاای

شمر! از خدا بترس! و او را از برای ما بگذار که او را در نزد خدا مرتبه‌ی بلندی است.ان شئت نفديه بالأرواح دونكها أو شئت مالا فانا اليوم نغنيكاای شمر! اگر جان می‌خواهی ما را در عوض او بکش، و اگر مال می‌خواهی آنچه داریم به تو وا می گذاریم و تو را غنی می کنیم.ما راع نغل الخنا تعداد مشفقة ما راع علج الضبابی لو يراعيكاآن ولد الزنا بر آن مظلوم رحم نکرد.

صبر امام حسین و پاداش خداوند متعال

آری، امام حسین علیه‌السلام در تحمل مشاق عظیمه در راه خدا صبر کرد و خداوند در عوض صبر او، چنان مرتبه‌اش را بلند کرد که به درستی نمی‌توان وصف نمود؛ زیارتش را افضل اعمال گردانید، گریه بر او را اشرف طاعات و محبتش را در دل مسلم و کافر انداخت.ملائکه را از گریه کنندگان و ماتم‌داران او، جنیان را نوحه گران او و ملکوت سماوات را مجلس ماتم او گردانید. بلکه تمام عالم را عزا خانه‌اش قرار داد و ذوات عالم را – از سنگ، چوب، کوه، بر، بحر و آنچه در آنهاست – گریه کننده‌اش گردانید.منصب شفاعت را به او داد که کرور کرور عاصیان را از زیزاء [۵۴۰] عذاب به وسیع جنات رسانید و او را وسیله‌ی مغفرت و رحمت قرار داد که هر روز، گروهی بی‌شماری از برکت گریه و نوحه بر او، یا زیارت قبر او، یا اعانت زوار و شیعیان او آمرزیده می‌شوند. [صفحه ۴۲۵] از مسمع بن عبدالملک روایت شده که گوید:حضرت صادق علیه‌السلام به من فرمود: ای مسمع! تو از اهل عراقی؟ آیا به زیارت قبر حسین علیه‌السلام می‌روی؟گفتم: نه، من مردی از مشاهیر بصره می‌باشم و نزد ما کسانی هستند که تابع خلیفه‌ی جورند و دشمنان ما از ناصبیان و غیر ایشان بسیارند، می‌ترسم احوال ما را به والی بگویند و از او ضررها به من برسد.حضرت فرمود:«أفما تذكر ما صنع به؟»؛آیا یاد نمی کنی آنچه را که به آن حضرت کردند؟گفتم: بلی، یاد می کنم.فرمود: آیا در وقت یاد کردن آن حضرت، جزع می‌نمایی؟گفتم: بلی، به خدا قسم! یاد می کنم و جزع می‌نمایم و بر او می گریم تا این که اهل بیت من، اثر مصیبت را بر من مشاهده می کنند و خود را از طعام بازمی‌دارم تا اثر مصیبت بر روی من ظاهر می‌شود.حضرت فرمود:«رحم الله دمعتك يا مسمع!»؛خدا آب دیده‌ی تو را رحمت کند ای مسمع! بدان که تو از آن اشخاصی می‌باشی که از اهل مصیبت و فزع بر ما هستند و از کسانی هستی که در شادی ما شاد و از اندوه ما اندوهناکند و به جهت خوف ما، خایف و در وقت ایمنی ما، ایمن هستند.بدان که به زودی پدران ما را خواهی دید که در بالین تو حاضر شوند و به ملك الموت در باب قبض روح تو وصیت کنند و به تو بشارت‌ها دهند که دیده‌ی تو روشن شود.پس ملك الموت به سبب سفارش اجداد من بر تو، از مادر مهربان به فرزندش، مهربان‌تر خواهد بود.پس آن حضرت گریه کرد و من نیز گریستم. [صفحه ۴۲۶] آنگاه حمد الهی کرد و فرمود:ای مسمع! «ان الأرض والسماء لتبكيان [۵۴۱] منذ قتل اميرالمؤمنين عليه‌السلام رحمة لنا»؛ای مسمع! زمین و آسمان از روزی که امیرالمؤمنین علیه‌السلام را کشته‌اند از برای ترحم بر ما، گریه می کنند.زیاده از آن که گفتم:«[و ما بكى لنا من الملائكة أكثر] و ما رقأت دموع الملائكة منذ قتلنا...»؛هنوز اشک دیده‌ی ملائکه در مصیبت ایشان خشک نشده است... [۵۴۲] .چنانچه در حدیث دیگری [امام صادق علیه‌السلام] می‌فرماید:هنگامی که لشکریان در صحرای کربلا سیدالشهداء علیه‌السلام را در میان گرفتند، پنجاه هزار ملک بر او گذشتند و چون مأمور نبودند از او گذشتند و به سوی آسمان رفتند.از جانب خداوند وحی شد که:«مررتم بابن حبيبي و هو يقتل فلم تنصروه!»؛شما به فرزند حبیب من گذشتید و او کشته می‌شد، او را یاری نکردید.باید به سوی زمین بروید و بر سر قبر مطهرش ژولیده مویان و گردآلودگان تا روز قیامت ساکن شوید. [۵۴۳] .در حدیث دیگری فرمود:هنگامی که امام حسین علیه‌السلام کشته شد، همه چیز بر او گریست، حتی بلاد و بقعه‌های زمین بر او گریستند، پس بر چهار هزار ملک موکل [صفحه ۴۲۷] شد که ژولیده‌مو و غبارآلوده تا روز قیامت بر او می گریند. [۵۴۴] .آری، گریه کردن ملائکه، امر عظیمی نیست، بلکه گریستن آسمان نیز امر عجیبی نیست؛ زیرا که مصیبت او، مصیبت عظیمی بود. پیش از آن که این مصیبت واقع شود ملائکه بر او گریستند، بلکه آسمان‌ها پیش از شهادت او گریستند.همچنان که در کتب ادعیه و اعمال در دعای روز سیم شعبان – که روز ولادت با سعادت آن

سرکرده اهل ولا و بلاء و شهید رنج و عنا است - وارد شده که:«اللهم انی أسألک بحق المولود فی هذا الیوم، الموعود بشهادته قبل استهلاله و ولادته، بکته السماء و من فیها، و الأرض و من علیها، و لما یطأ لابتیها...»؛ [۵۴۵] .خدایا! از تو سؤال می‌کنم به حق آن کسی که در این روز متولد شده و وعده‌ی شهید شدن او را پیش از آن که به دنیا بیاید، داده‌اند. کسی که بر او آسمان ها و هر که در آنها بود و زمین و هر که در آن بود، گریستند و هنوز پا در سنگستان مدینه نگذاشته بود...بنابراین، عجب مصیبتی بود این مصیبت که پیش از وقوعش دل عالم را کباب و چشم آسمان و زمین را پر آب نمود.پس آیا بر مادرش فاطمه‌ی زهرا علیهاالسلام چه گذشت؟ و بر پدرش علی مرتضی علیه‌السلام که هر وقت او را می‌دیدند و شهید شدن او را به نظر می‌آوردند و بی‌کس او به یادشان می‌آمد، چه روی داد؟ابن قولویه از ابی عبدالله جدلی روایت می‌کند که گوید:خدمت امیرالمؤمنین علیه‌السلام شرفیاب شدم، حسین علیه‌السلام در کنار او نشسته بود، حضرت دست بر شانه‌ی او زد و گفت:«ان هذا یقتل و لا ینصره أحد»؛این فرزندم کشته می‌شود و کسی او را یاری نمی‌کند. [صفحه ۴۲۸] گفتم: یا امیرالمؤمنین! [سوگند به خدا!] این چه بد زمانی خواهد بود؟فرمود: این واقع خواهد شد، و لکن صبر خواهد کرد. [۵۴۶] .چون ایشان معصوم بودند و هنوز هم امری واقع نشده بود، خیلی عجیب و غریب نیست؛ لکن نمی‌دانم سیدالساجدین علیه‌السلام وقتی بدن برهنه و بی‌سر پدرش را که بر زمین افتاده دید، چگونه صبر کرد؟ و چگونه تاب آورد؟غریبی او را دیدند، ناله‌ی مظلومیش را شنیدند، تنهایی او را مشاهده کردند و دیده‌ی گریان او را دیدند!و از این غریب‌تر، صبر کردن خواهران، دختران و زنانش بود که با وجود عدم قوت عصمت، این مصیبت را مشاهده کردند و این وقایع را با دیده‌ی خود دیدند و لب‌های خشکیده‌ی او را به چشم‌های خود دیدند!آه! آه! چگونه بدن به خون غلطیده‌اش را دیدند و به سر بریده‌اش نظر کردند؟لهفی لزینب و الیتامی حولها قد ابرزت من خدرها و خبائهاو غدت تنادی و هی حسری ثاکل والحزن مشتمل علی أعضائهاای حسرت و تأسف بر زینب خاتون علیهاالسلام در حالتی که از خیمه بیرون آمده بود و یتیمان و طفلان دور او را گرفته بودند و با حسرت و اندوه و حزن به آن قوم ندا می‌کردند:یا قوم! ما ذنب الصغار لتنزلوا بهم الطغار و تعلنوا بأذائهاای قوم! آیا این کودکان چه گناه کرده‌اند که ایشان را خوار کرده‌اید و علانیه آشکارا آنها را آزار می‌دهید؟یا ویلکم! لم یشف غل صدورکم قتل الموالی الیوم من کبرائهاوای بر شما! آیا سینه‌ی شما از کینه خالی نشد و برای شما کشتن مردان و بزرگان ما کافی نیست که دست از کودکان ما بر نمی‌دارید؟و تعج طورا بالوصی و تارهٔ مما جری تشکو الی زهرائهاگاهی شکایت دل را به پدر بزرگوارش می‌کرد و گاهی با دل پردرد و با چشم پرحسرت به مادرش فاطمه‌ی زهرا علیهاالسلام می‌گفت:یا ام! قومی من ثراک و شاهدی أسراک فی أشراک ذل عدائها [صفحه ۴۲۹] ای مادر! برخیز و از قبر بیرون آی و اسیرانت را ببین که در دام‌های مکر دشمنان و بندهایی ذلت مخالفان می‌باشند.قد قیدوها بالحدید کأنها شر العبید أبقن من امرائهاای مادر! آنان را مانند بندگان ذلیل که از آقا و مولای خود گریخته باشند در قید و زنجیر کرده‌اند.یا ضیعهٔ الدنیا و ضیعهٔ أهلها بعد الحسین و ما لقی بفنائهادنیا و اهل آن را هلاک کردند بعد از کشتن حسین علیه‌السلام و بعد از آن که به او در آن زمین محنت خیز ظلم‌ها کردند.أضحی یزید ذوالخنا و ابن الزنا فی دولهٔ بالعز من امرائهاو ابن الرسول علی الرمول مرملا بدمائه ملقی علی بوغائهایزید پسر زنا در دولت عزت و پادشاهی می‌باشد؛ و فرزند پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم را بر روی ریگ‌های بیابان در میان خاک و خون انداخته‌اند.و نساء آل امیهٔ فی صونها و حصونها مسرورهٔ بغنائهاو بنات أحمد فی السبا بین الوری قد ابرزت من خدرها و خبائهاآه! زنان بنی‌امیه در حصارها و خانه‌های محکم نشسته‌اند و کنیزان مغنیه به جهت ایشان تغنی می‌کنند؛ولی دختران احمد مختار صلی الله علیه و آله و سلم را از خیمه بیرون نموده و اسیر کرده در میان مردم در کوچه‌ها و بازارها می‌گردانند.و یزید یشرب فی القصور زلالها والسبط یسقی من نجیع دمائهاآه! آه! یزید بن معاویه در قصرهای زرنگار آب‌های خوشگوار می‌آشامد و فرزند پیغمبر صلی الله علیه وآله و سلم را در عوض آب؛ به خون بدنش سیراب می‌کنند.

بلایای اولیا و کرامات آنان

بدان که آنچه از اخبار مستفاد می‌شود این که: بلاها و محن انبیا و اولیا را درجه و کرامتی می‌باشد، چنانچه سابقا گذشت. [۵۴۷] پس کسی که محنت و مصیبت او [صفحه ۴۳۰] زیادتر باشد، باید مرتبه‌اش بلندتر باشد.و همچنین نظر به این که دنیا در نزد خداوند جلیل قابلیت و اعتباری ندارد و آن را محل راحت دوستان خود قرار نداده، بلکه برای آنان، عزتی خواسته که مشوب به ذلتی نباشد و برای آنان راحتی اختیار کرده که مشوب به تعبی نباشد و این معنی از واضحات می‌باشد.پس از اینجا است که هر کسی که در نزد او مقرب‌تر می‌باشد دنیا بر او سخت‌تر و آلام و مصایب او بیشتر است، و در این مورد اخبار بسیاری وارد شده است.همچنانچه از حضرت باقر علیه‌السلام روایت شده که فرمودند:«انما المؤمن بمنزله کفهٔ المیزان، کلما زید [فی ایمانه زید] فی بلائه؛»مؤمن به منزله‌ی کفه‌ی میزان (ترازو) است هر چه ایمانش قوی‌تر و زیادتر می‌شود بلاء و محنتش زیادتر می‌شود. [۵۴۸] .در حدیث دیگری که از حضرت امیرالمؤمنین علیه‌السلام روایت شده که فرمودند:«انما یبتلی المرء علی قدر حبه لله»؛ابتلای مرد به قدر محبت او به خدا است که هر چه محبتش به خدا بیشتر می‌شود بلاء و محنتش زیادتر می‌شود. [۵۴۹] .و موافق این حدیث، روایتی است که نقل شده:شخصی به جناب پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم عرض کرد: یا رسول‌الله! من خدا را دوست می‌دارم.فرمودند: «استعد للبلاء»؛ مستعد بلاء و محنت باش.عرض کرد: من تو را دوست می‌دارم.فرمودند: «استعد للفقر»؛ مستعد فقر و درویشی باش.عرض کرد: علی علیه‌السلام را دوست می‌دارم. [صفحه ۴۳۱] فرمودند:«استعد لکثرهٔ الأعداء»؛ مستعد بسیاری دشمن باش. [۵۵۰] .و از این اخبار جلالت و مرتبه سیدالشهداء علیه‌السلام در نزد خدا و محبت او به خدا معلوم می‌شود؛ زیرا که به اتفاق اخبار و آرای علمای اخیار معلوم است که مصیبت او بیشتر و عظیم‌تر و بلاء و محنتش از همه کس بیشتر بود. [۵۵۱] .و به مقتضای این اخبار، اگر چه باید افضل از همه باشد؛ لکن جد و پدر او را مرتبه‌ی دیگری است، بلکه مصیبت او، مصیبت ایشان نیز می‌باشد، پس بلای ایشان نیز عظیم می‌باشد.انبیا، اولیا و مقربان بارگاه الهی اگر چه جام‌های مالامال از بلا نوشیدند، لباس بلا و محنت پوشیدند و به صد هزار رنج و عنا مبتلا گردیدند و در راه محبت او صبر کرده و تن در دادند، هر کس بقدر محبتش بلایی به او رسید و از درد نخروشیدند.آری، او دوستان بسیاری دارد که از شراب محبت او، مست و در زیر احمال و اثقال مودت او، پست هستند.آنان مصداق «أنا خاصهٔ للمحبین» [۵۵۲] را به گوش هوش رسانیده و در فکر این معنی، دست از جان، مال و عیال شسته و جان را در راهش فدا کردند.شربت بکأس الحب فی المهد شربهٔ حلاوتها حتی القیامهٔ فی الحلق‌آنان لذت محبت او را برده‌اند و محبت زن و فرزند در نظر آنان عظمتی ندارد و حلاوت محبت قربش را چشیده‌اند وحلاوت دنیا را به نظر نمی‌آورند.ندای (یحبهم و یحبونه) [۵۵۳] را به گوش هوش شنیده‌اند و با آوازشان شوکت را از نظر انداخته‌اند؛مژده‌ی «أنا عند المنکسرهٔ قلوبهم و المندرسهٔ قبورهم» [۵۵۴] را شنیده لباس افلاس و گلیم [صفحه] ۴۳۲تسلیم را پوشیده، قدم در وادی «الفقر فخری» [۵۵۵] گذاشته‌اند و بشارت «من قتلته فأنا دیته» [۵۵۶] را گوش زد جان نموده، سر را در میدان جان بازی، فدا کرده و تیر و نیزه‌ی بلا را بر جان خود خریدند که هر گوشه او را صد هزار طریح، جریح، قتیل و شهید است.من که باشم که زنم لاف هواداری تو حیف نبود چه تو معشوقی و عاشق چه منی

امام حسین سرآمد اولیای الهی

اما عزیز من! کسی مثل سیدالشهداء علیه‌السلام در میدان بلا پایداری نکرد، احدی مانند او جان را فدا نکرد و کسی مثل او در بوته‌ی بلاء نیفتاد.پیغمبران و اوصیای آنان اگر چه به بلاهای بسیاری مبتلاء شدند. مثل زدن، کشتن، خوار شدن، ناسزا شنیدن، گرسنگی و بیماری کشیدن و امثال آن؛ لکن کسی مثل این بزرگوار نبود که از ابتدای عمر تا منتهای آن در بلا بود؛ زیرا که در ابتدای عمر هر وقت که نزد جد بزرگوارش می‌رفت خبر کشته شدنش را به او می‌گفتند و دل مبارکش به درد می‌آمد.در سن هفت

سالگی جد بزرگوارش از دنیا رفت، پدر و مادرش مظلوم شدند، پدرش را به مسجد کشیدند، مادرش را پهلو شکستند، برادرش را شهید کردند و حق ایشان را غصب نمودند.بعد از چندی از رفتن جدش به درد یتیمی مادر گرفتار شدند، در زمان پدر، اندوه مظلومی پدر را داشت تا آن که پدر را غرق به خون مشاهده کرد.پس از آن، مظلومی برادر را می‌دید و همیشه به ظلم معاویه‌ی ملعون مبتلا بودند [صفحه ۴۳۳] تا این که برادرش را مسموم دید.اما چون نوبت به خودش رسید، زبان از گفتن آنچه به او رسیده لال است، یکجا چنان کار را بر او تنگ گرفتند که از وطن خود فرار کرده و به حرم خدا پناه برد، از آنجا هم او را فراری دادند تا در عراق دورش را گرفتند و آخرالامر با لب تشنه مثل گوسفند، سرش را بریدند و بدنش را برهنه و عریان کردند.سر مطهرش را بر نیزه زدند و در میان کوچه و بازار گردانیدند، گاهی بر درخت می‌آویختند، گاهی بر در خانه نصب می‌کردند، گاهی در تنور خاکستر می‌گذاشتند، گاهی در مجلس شطرنج و قمار می‌آوردند، گاهی بقیه‌ی درد شراب در کنار آن می‌ریختند، گاهی چوب بر لب و دندان او می‌زدند و گاهی چوب بر سوارخ دماغ او می‌کردند.محتشم می‌فرماید:کوتاه کن سخن که دل سنگ آب شد بنیاد صبر و خانه‌ی طاقت خراب شدخاموش محتشم که فلک بس که خون گریست در دیده اشک مستمعان خون آب شدخاموش محتشم که ز ذکر غم حسین جبریل را زروی پیمبر حجاب شدتا چرخ سفله بود خطایی چنین نکرد با هیچ آفریده جفایی چنین نکرداگر می‌خواهی زیادتی و فزونی مصیبت آن حضرت را بر مصیبت دیگران بدانی گوش بده!

اشاره‌ای به مصایب حضرت یحیی

بدان که مظلوم‌ترین پیغمبران، یحیی بن زکریا علیهماالسلام بود، سبب قتل او و کیفیت آن چنین بود:یحیی در «بعلبک» بود، بعد از زکریا علیه‌السلام به رسالت و پیغمبری مبعوث شد، مردم را به حق‌پرستی می‌خواند، در آن شهر پادشاه کافر و ظالمی بود، اهل آن شهر بت‌پرست بودند مگر یک مرد و یک زن که مسلمان بودند و ایمان خود را پنهان می‌کردند.آن پادشاه، زنی داشت که هرگاه خود بیرون می‌رفت آن زن به جای او بود و بر [صفحه ۴۳۴] آن خلق، حکم می‌کرد. آن زن، زنی بود زانیه که جمع کثیری از پیغمبران را کشته بود.در بعضی از روایات آمده:آن زن سیصد پیغمبر را شهید کرده بود، او پیرزن کهن سالی بود، هفتاد پسر آورده و در حباله‌ی هفتاد پادشاه رفته و همه‌ی آنها را به حیله کشته بود.روزی جناب یحیی علیه‌السلام از راهی می‌رفت، عبورش از نزدیک خانه‌ی آن زانیه افتاد، آن ملعونه، یحیی علیه‌السلام را دید، محبتی از او در دلش افتاد، فریفته‌ی جمالش گشته و آتش شوقش زیاد شد، تا آن که روزی او را طلبید، بعد از حضور، او را اکرام نمود و اظهار محبت و اشتیاق به او کرد و گفت: مرا حاجتی به تو هست که آن را کسی جز تو بر نمی‌آورد.سپس مطلب را بر آن حضرت اظهار کرد وعده‌ای چند به او داد.وقتی حضرت یحیی علیه‌السلام، از زن این سخن را شنید بدنش به لرزه درآمد و گفت: ای زن! من از این عمل دورم و از اهل این اعمال نیستم، دور شو ای بی‌حیا!باری، آن زن اصرار زیادی کرد، سودی نبخشید و حضرت یحیی علیه‌السلام از نزد آن ملعونه بیرون آمد و رفت.چون آن ملعونه مأیوس شد، جامه را چاک زد و مو را پریشان کرده و بر سر زنان به نزد شوهر ملعونش رفت و گفت: امر عظیمی مرا روی داده، اگر حق مرا می‌گیری که هیچ و الاّ کسی را مأمور می‌نمایم که حق مرا بگیرد.گفت: چه روی داده؟گفت: یحیی می‌خواست به من خیانت کند و مرا به زنا اندازد (!!)آن ملعون در غضب شد و گفت: یحیی را بیاورید!ملازمان پادشاه، او را جستند و ریسمان به گردنش انداخته، او را کشان کشان آوردند، پادشاه دستور داد که گردنش را بزنید، اعضایش را پاره پاره کنید و استخوان‌هایش را نرم کنید.حضرت یحیی علیه‌السلام فرمود: من گناهی نکرده‌ام، برای چه؟گفت: چه گناهی از آنچه کرده‌ای، بالاتر است؟ [صفحه ۴۳۵] حضرت انکار کرد و گفت: به خدا! این عمل، عمل من نیست و من از این عمل بری می‌باشم و مرا بر این شهودی است.گفت: بیاور.حضرت یحیی علیه‌السلام دید معین و ناصری ندارد، ملتجی به جناب رب‌العزه شد، گفت: خدایا! می‌دانی که من بری هستم و مظلوم، مرا یاری کن.به جبرئیل و میکائیل امر شد که: بنده‌ی مرا دریابید و از دست این ظالم خلاص

کنید.ناگاه ایشان حاضر شده و به برائت او شهادت داده و او را خلاص کردند.حضرت یحیی علیه‌السلام بیرون آمد و چون فهمید که دست از او بر نمی‌دارند، گریخت و در غار کوهی پنهان شد.آن ملعونه دست بر نداشت و باز شوهر ملعونش را مشتعل کرد و از هر طرف به عقب او فرستاد، تا او را جستند و کتف‌های او را بستند و او را بر زمین می‌کشیدند تا به نزد آن ملعون آوردند. او امر کرد تا حضرت یحیی علیه‌السلام را کشتند، طشتی طلبید که سر او را در مجلس خود در طشت گذارد.چنانچه از حضرت صادق علیه‌السلام روایت شده که فرمود:پادشاهی بود که با وجودی که زنان بسیاری داشت به آنها اکتفا نمی‌نمود و زنا می‌کرد، و در بنی‌اسرائیل، زنی زانیه بود، با او زنا می‌کرد.چون آن زن پیر شد، دختر خود را برای پادشاه زینت کرد و به او گفت: وقتی پادشاه با تو نزدیکی کند و از تو بپرسد: چه حاجت داری؟ بگو: حاجت من آن است که یحیی را بکشی.وقتی چنین کرد، از پادشاه مطلب را خواهش نمود، او را اجابت نکرد.بار دیگر گفت: چه حاجت داری؟ همان را اظهار کرد، تا سه مرتبه.آنگاه یحیی علیه‌السلام را طلبید و سر او را در میان طشت برید، خونش را بر زمین ریختند، به جوش آمد.و به روایتی: یک قطره از آن خون بر زمین ریخت به جوش آمد، هر چند خاک بر روی آن ریختند، باز جوشید و ظاهر شد. [صفحه ۴۳۶] تا آن که بخت‌النصر آمد و هفتاد هزار نفر از بنی‌اسرائیل را کشت آن خون از جوشش افتاد. [۵۵۷] .بنا به روایت دیگر: آن پادشاه با زنان بنی‌اسرائیل زنا می‌کرد، هر گاه به حضرت یحیی علیه‌السلام می‌گذشت، آن حضرت به او می‌گفت: از خدا بترس ای پادشاه! این کاری که می‌کنی بر تو حلال نیست.یکی از آن زنانی که با او زنا می‌کرد در وقتی که آن ملعون مست بود به او گفت: ای پادشاه! یحیی را بکش.آن ملعون دستور داد بروند و سر یحیی علیه‌السلام را بیاورند.آن حضرت را شهید کردند و سر مبارکش را در طشتی گذاشته و به نزد آن ملعون آوردند، آن سر مطهر با آن ملعون سخن می‌گفت، و گفت: از خدا بترس که آن که تو می‌کنی بر تو حلال نیست. [۵۵۸] .

مقایسه‌ای میان مصایب جان‌سوز امام حسین و پیامبران الهی

ای عزیز من! یحیی علیه‌السلام مظلوم‌ترین انبیا بود که به جهت او، آسمان، زمین و ملائکه گریستند و لکن ظلمی که بر سیدالشهداء علیه‌السلام رسیده بدتر از ظلم یحیی علیه‌السلام بود، بلکه نسبتی در میان این دو ظلم نبود؛چرا که آنان تنها یحیی علیه‌السلام را کشتند و بجز او دیگری را نکشتند، عیالش را اسیر نکردند، سرش را بر نیزه نزدند؛ولی سیدالشهدا علیه‌السلام را کشتند، بدنش را برهنه کردند، سرش را بر نیزه زدند، عیالش را اسیر کردند و چوب بر لب و دندانش زدند.ای عزیز من! ابراهیم علیه‌السلام را در آتش انداختند، [۵۵۹] و او دست از جان خود برداشت؛ و لکن فرزندانش را نکشتند، عیالش را اسیر نکردند. [صفحه ۴۳۷] ایوب پیغمبر علیه‌السلام در میان پیغمبران بلیه‌اش عظیم و محنتش شدید بود، مدت هفت - یا سیزده، یا هیجده - سال در بلا بود، اموال و اولاد او از بین رفتند، صبر کرد؛ [۵۶۰] .ولکن از بلای سیدالشهداء علیه‌السلام بیش نبود که در مدت پنجاه سال از زمان وفات فخر کائنات صلی الله علیه و آله و سلم تا زمان شهادتش، همیشه در ایذا و اذیت دشمنان بود.بدن ایوب علیه‌السلام مجروح گردید و بر ناتوانی افتاد؛لکن مانند جراحات بدن سیدالشهداء علیه‌السلام نبود که از تیر، نیزه و شمشیر یکی بر بالای دیگری بود؛زخم‌های ایوب علیه‌السلام مرهم‌پذیر بود؛اما زخم‌های آن حضرت کارش از مرهم گذشته بود.اگر چه ایوب علیه‌السلام بدنش مجروح بود، اما در گوشه‌ای افتاده بود، لااقل کسی با او کاری نداشت؛نه مثل آن حضرت که به آن زخم‌ها، یکجا غم عیال را داشت، یکجا شماتت اعدا، یکجا سوختگی جگر و یکجا خیرگی اعداء.آه! آه! در عوض مرهم زخم‌هایش از هر طرف چوب، سنگ، نیزه، تیر، شمشیر و خنجر بر بدنش می‌زدند.ایوب علیه‌السلام آخرالامر به مرهم لطف الهی زخم‌هایش بهبود یافت و نعمتش به او برگشت؛ولی آخرالامر سر سیدالشهداء علیه‌السلام را بریدند، عیالش را اسیر کردند و خواهران او را دستگیر کردند.خداوند، حضرت یونس علیه‌السلام را مبتلا کرد و او را به انداختن در شکم ماهی مورد امتحان قرار داد، او مدت سه - یا هفت‌روز- تا چهل روز در شکم ماهی محبوس بود. آخرالامر او را در کنار دریا انداخت. چون بدنش در شکم ماهی نازک شده و پوست آن رفته بود و تاب آفتاب

را نداشت درخت کدویی از برایش رویانید که [صفحه ۴۳۸] بر بدن او سایه اندازد و چشمه‌ی آبی به جهت او ظاهر شد، تا زخم‌های بدنش بهبود یافت؛ [۵۶۱] .ولی حسین مظلوم علیه‌السلام را در زمین کربلا انداختند، در عوض چشمه‌ی آب، چشمه‌های خون از زخم‌هایش مانند فواره‌ای از بدنش می‌جوشید و در عوض سایه‌ی کدو، سایه شمشیرهای مخالفان و نیزه‌های دشمنانش بود که حواله بدنش می‌شد که نیزه‌ها و شمشیرها بسیاری بر سرش سایه افکنده بودند.و در حدیثی آمده: سیدالشهداء علیه‌السلام فرمود: جدم پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم به من و برادرم فرمود:«انما مثلکما مثل یونس، اذ أخرجه الله من بطن الحوت [و ألقاه بظهر الأرض...]»؛مثل شما، مثل یونس است که خدا او را از شکم ماهی بیرون آورد، بر روی زمین انداخت و درخت کدویی برای او رویانید و چشمه‌ای برای او در زیر آن درخت پیدا شد و از آن کدو و از آن آب می‌خورد تا قوت گرفت... [۵۶۲] .آری، آب پیدا شدن و کدو روییدن از برای ایشان امری نبود که برای آنان ظاهر شود و درخت بروید، لیکن حضرت امام حسین علیه‌السلام را در حالت درماندگی و مجروح بودن بدنش آبی جز خون و کدو و یقطینی جز شمشیرهای مخالفان نبود.أسفی لعار مثل یونس بالعرا یقطینه فیه جناح الأنسرای تأسف و اندوه بر آن مظلومی که بدنش را برهنه کرده و او را در بیابان انداخته بودند همچنانچه یونس علیه‌السلام برهنه و عاری بود و درخت کدوی او، بال‌های مرغانی بود که به زیارت بدن پاره پاره‌اش می‌آمدند و بر سرش سایه می‌افکندند.فابکوا قتیلا مثل یحیی ما له أحد سمی فی قدیم الأعصرپس گریه کنید بر آن کشته‌ای که مثل یحیی علیه‌السلام او را مظلومانه کشتند و کسی پیش از آن به اسم او، نامیده نشده بود. [صفحه ۴۳۹] ابکوا حسین الطهر من قد شمه فی نحره کما شم العنبراشک بریزد در مصیبت مظلومی که پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم گلویش را همانند بوییدن عنبر می‌بویید.ابکوا شهیدا بالدماء مرملا و دما بکته أعین المدثرگریه کنید بر شهیدی که به خون خود غلطیده و همه‌ی بدنش مانند کسی که لباس خون به خود پیچیده رنگین شده و به این جهت، از چشم آیات قرآن، در مصیبت او اشک خونین جاری شد.ابکوا جدیلا حوله الأیتام من متمسک فی عفره و معفرگریه کنید بر آن مظلومی که او را بر زمین انداخته بودند و طفل‌های یتیمش دور بدن او را گرفته بودند و بر زمین می‌افتادند.ابکوا لجثمان الحسین کمصحف فیه جروح السیف مثل الأسطرآه! آه! گریه کنید بر آن بدن شریفی که مثل قرآنی که بر زمین انداخته و مهجور نموده باشند، بر زمین افتاده و جراحت‌های شمشیری که بر بدنش بود به منزله‌ی سطرهای این قرآن بود که پی‌درپی واقع شده بود.لو ینطق القرآن ساعهٔ ذبحه لنعاه خبرانا بصوت جهوربه خدا! که اگر قرآن سخن می‌گفت و تکلم می‌کرد هر آینه در حالتی که او را می‌کشتند به آواز بلند خبر مرگ او را می‌داد و بر او می‌گریست.ابکوا له و بناته کبنات نعش لذن فیه من بنات الأوبربر او گریه کنید و در نظر بیاورید آن حالتی را که دختران یتیم او مانند [ستاره‌ی] بنات النعش به دور بدن نازنین او و به دور آن قطب فلک امامت می‌گشتند و از دواهی و بلاها به آن پناه درماندگان پناه می‌بردند.ابکوا نحیرا صحبه بعد التناحر وجدلوا فکوا ضحایا المنحراشک‌های خود را در ماتم شهیدی بریزید که اصحاب او را مانند شترهای قربانی نحر کردند و در قربانگاه میدان بر زمین افتاده بودند.ابکوا لظام مدحه لم یحص لو لکانت له حبرا میاه الأبحرگریه کنید بر آن عالی مقامی که اگر دریاها مداد شود و بخواهی مدح او بنویسی، نتوانی [صفحه ۴۴۰] نوشت.

ابراهیم خلیل و ذبح عظیم

بدان که ابراهیم علیه‌السلام مأمور به ذبح فرزندش اسماعیل علیه‌السلام، شد و این امتحانی عظیم بود؛ زیرا که رفتن فرزند، مصیبت سخت و کشته شدن او سخت‌تر و کشتن او، به دست خود، از آن مواردی است که کسی را تاب و تحمل آن نیست، مگر مثل ابراهیم علیه‌السلام، خصوصا اگر مانند اسماعیل علیه‌السلام خوشرو، خوشبو و خوش‌موی باشد.اینک به مجمل آن حکایات گوش فرادهید:بعد از این که ابراهیم علیه‌السلام به ذبح فرزندش مأمور شد، در موسم حج که شب در مشعرالحرام این خواب را دید. مادر اسماعیل علیه‌السلام نیز همراه او بود، چون به منی رسیدند و رمی جمره کردند به زنش گفت: برو به کعبه.اسماعیل علیه‌السلام را

پیش خود نگاه داشت، او را به جمره‌ی وسطی برد، در آنجا به فرزند خود گفت: من از جانب خدا چنین مأمورم.آن فرزند سعادتمند گفت: آنچه را که مأموری انجام ده.چون هر دو تسلیم امر خدا شدند و خواستند فرمان خدا را انجام دهند در این اثناء، شیطان به صورت پیرمردی آمد و گفت: ای ابراهیم! با این پسر چه کار می‌خواهی بکنی؟گفت: می‌خواهم او را بکشم.گفت: سبحان الله! «غلام لم یعص الله طرفة عین تذبحه»؛ آیا پسری را که یک چشم به هم زدن خدا را معصیت نکرده، می‌کشی؟فرمود: بلی، خدا به من امر کرده است.گفت: بلکه خدا تو را نهی کرده، و شیطان در خواب به تو گفته است.فرمود: وای بر تو! کلام خدا را شنیدم که مرا به این کار امر کرد.گفت: ای ابراهیم! تو پیشوای خلی و مردم به تو اقتدا می‌کنند، وقتی تو فرزندت را بکشی، مردم به تو اقتدا می‌کنند و همه، فرزندان خود را می‌کشند. [صفحه ۴۴۱] باری، آخرالامر حضرت ابراهیم علیه‌السلام ملتفت به او نشده به امر خود مشغول شد، آن ملعون به نزد اسماعیل علیه‌السلام رفت و خواست او را فریب دهد، او نیز آن ملعون را جواب داد و او را راند.چون آن خبیث از ایشان مأیوس شد به سوی مادر اسماعیل علیه‌السلام روانه گردید و خود را در وادی انداخت، در حالتی که نظرش به کعبه افتاده، خود را به او رسانید و گفت: این پیرمردی که با این توصیف بود، کیست؟گفت: او شوهر من است.گفت: آن طفلی که با اوست با این صفت، کیست؟گفت: او پسر من است.گفت: او را دیدم که پسرش را خوابانیده بود و کاردی در دست داشت، بکشد؟گفت: به خداوند آسمان و زمین و به خدای این خانه! من او را دیدم که آن طفل را خوابانیده و کاردی گرفته بود، می‌خواست او را ذبح نماید.گفت: آخر برای چه؟گفت: به گمانش آن که خدا او را امر کرده است.مادرش گفت: اگر چنین است، اطاعت پروردگارش سزاوار است.باری، بعد از قبول قربانی ابراهیم علیه‌السلام برای او، گوسفندی را در عوض فرزندش آوردند و آن را ذبح کرد، لکن مادر اسماعیل علیه‌السلام بعد از فراغ از طواف به جهت آن سخنی که شنیده بود از بس در او تأثیر کرد، بی‌تاب شد و به این جهت به سوی منی روانه شد که ببیند آیا بلیه‌ای به فرزندش رخ داده یا نه؟جناب امام باقر علیه‌السلام می‌فرماید:«فکأنی أنظر الیها مسرعة فی الوادی واضعة یدها علی رأسها»؛گویا می‌بینم مادر اسماعیل را که به سرعت در وادی می‌رود و دست بر سر گذاشته می‌گوید: [صفحه ۴۴۲] «رب لا تؤاخذنی بما عملت...»؛خدایا! مرا به آنچه کرده‌ام، مؤاخذه مفرما.چون به منی رسید، فرزند خود را صحیح و سالم دید، جریان را پرسید، اسماعیل علیه‌السلام سرگذشت را برای مادر نقل کرد.مادرش چون این سخنان را شنید برخاست و بر گلوی او نظری کرد، خراش کارد را دید که بر گلویش نمایان است، پس بدنش به لرزه درآمد و بر خود لرزید و ترسید و به جهت آن امر، تب کرد و بیمار شد و از دنیا رفت. [۵۶۳] .عزیز من! انصاف بده که هر گاه مادر اسماعیل علیه‌السلام به جهت نحر و خراش گلوی فرزندش بر خود می‌لرزد و بیمار می‌شود و از دنیا می‌رود، آیا سیدالشهداء علیه‌السلام را چه حالت بود در حالتی که فرزند عزیز خود را که شبیه پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم بود به دست خود او را کفن‌پوش کرد و به میدان فرستاد؟آیا مادر و خوارهان او را چه حالت بود که چنین جوانی را به قربانگاه می‌فرستادند؟ابراهیم خلیل‌الرحمان علیه‌السلام بعد از پیغمبر آخرالزمان صلی الله علیه و آله و سلم افضل پیغمبران بود و به جهت اطاعت الهی در قربانی فرزندش مرتبه اعلای مقربان را دریافت.ای عزیز من! تأمل کن که آیا صبر او زیادتر بود یا صبر سیدالشهداء علیه‌السلام که فرزند خود را پاره پاره، در خون غلطیده، برادران خود را دست بریده، در خون کشیده و برادرزادگان خود را کشته شده و اقوام خود را به خون آغشته و اصحاب خود را بر زمین افتاده، مشاهده نموده؟! (انا لله و انا الیه راجعون). [۵۶۴] .

نگاهی به فضایل حضرت علی اکبر

بدان که بعد از شهادت حضرت عباس علیه‌السلام دیگر کسی نبود که قدم در میدان وفاداری گذارد، مگر فرزند پیشوای عالمیان. [صفحه ۴۴۳] بنا بر مشهور، امام حسین علیه‌السلام سه پسر داشت: علی اکبر علیه‌السلام، علی اوسط علیه‌السلام و علی اصغر علیه‌السلام.اما علی‌اکبر که سیدالساجدین علیه‌السلام است بیمار و علیل بود و تاب رفتن به میدان را نداشت.و علی اصغر علیه‌السلام

همان طفل شیرخوار بود. [۵۶۵] .پس علی اوسط که مشهور به علی اکبر علیه‌السلام است، مصمم رفتن به میدان شد.علما در این مورد اختلاف نظر دارند که آیا مقتول بزرگتر است یا سید الساجدین علیه‌السلام؟ابن ادریس رحمه‌الله که از مشاهیر علمای شیعه است، می گوید: علی علیه‌السلام مقتول بزرگتر بود و بر این مطلب اصرار دارد و به بسیاری از کلام اهل تاریخ و غیر آن استشهاد می‌نمایند. [۵۶۶] .لکن مشهور علما بر آن می‌باشند که سیدالساجدین علیه‌السلام بزرگتر بوده و آن که کشته شده، کوچکتر بود. [۵۶۷] .و بالجمله علی‌اکبر علیه‌السلام جوانی بود که در حسن صورت و صباحت منظر بی‌نظیر بود و شبیه‌ترین خلق به پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم بود و هر گاه مردم مشتاق لقای پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم می‌شدند بر او نظر می کردند. [۵۶۸] .بنا به روایت محمد بن ابی‌طالب موسوی: مشهور شده آن حضرت هیجده سال از عمرش گذشته بود.و ابن شهر آشوب نقل کرده که: بیست و پنج سال از عمر شریفش گذشته بود. [۵۶۹] .بنابراین روایت، لازم می‌آید که او بزرگتر باشد.آن بزرگوار در شجاعت مشهور و مکنی به ابوالحسن بود، مادرش لیلی، دختر [صفحه ۴۴۴] ابی مرة بن عروة بن مسعود ثقفی بود و اولادی نداشت.و بنا بر بعضی از روایات: اولین کشته از بنی‌هاشم بود [۵۷۰] .و این روایت مؤید است به آنچه در زیارت آن حضرت می‌خوانیم که:«السلام علیک یا أول قتیل من نسل خیر سلیل...». [۵۷۱] .و بنا بر آنچه ابوالفرج اصفهانی در تاریخ خود ذکر کرده: اولین کسی که در واقعه‌ی کربلا- شد، آن بزرگوار بود. [۵۷۲] .و لکن مشهور است که آخرین شهدا، بجز سیدالشهداء علیه‌السلام و علی‌اصغر علیه‌السلام بود. [۵۷۳] .آن حضرت در جلالت و بزرگی، خلق و خلق و شجاعت بی‌نظیر بود.روزی معاویه از کسانی که در مجلسش بودند پرسید: چه کسی اولی و سزاوار به امامت است؟گفتند: تو اولی و سزاواری.گفت: نه؛«أولی الناس بهذا الامر علی بن الحسین بن علی، جده رسول‌الله، و فیه شجاعة بنی‌هاشم، و سخاء بنی‌امیة، و زهو ثقیف»؛سزاوارترین مردم به امامت، علی بن الحسین است که جد او رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم می‌باشد و در او شجاعت بنی‌هاشم، سخاوت بنی‌امیه (!!!) [۵۷۴] و بزرگی و خوشرویی بنی‌ثقیف جمع می‌باشد.ابوالفرج اصفهانی می گوید: مراد معاویه، از علی بن الحسین علیهماالسلام همین علی علیه‌السلام مقتول است. [۵۷۵] . [صفحه ۴۴۵] حضرت امیرالمؤمنین علیه‌السلام او را بسیار دوست می‌داشت، حتی آن که او را مدح نموده و اشعاری در مدح او فرموده، از آن جمله ابن ادریس در «سرائر» ذکر کرده که حضرت امیر علیه‌السلام در شأن او فرموده:لم تر عین نظرت مثله من محتف یمشی و من ناعل [۵۷۶] .

حضرت علی‌اکبر آماده‌ی مبارزه می‌شود

چون جلالت و بزرگواری آن شاهزاده عالی مقام را دانستی، اینک کیفیت شهادت آن بزرگوار، به نحوی که از مجموع روایات مستفاد می‌شود، بیان می کنیم:هنگامی که آن شاهزاده، غریبی و بی کسی پدر بزرگوارش را مشاهده نمود، مصمم به رفتن میدان گردید و به جهت اجازه‌ی حرب، به نزد پدر آمد و عرض کرد:ای پدر! مرا مرخص کن تا جان خود را در رکاب تو در بازم.در بعضی از کتب مقتل مذکور است:وقتی اهل حرم فهمیدند که آن حضرت روانه‌ی میدان می‌شود و اجازه حرب می‌خواهد؛ مادر، خواهران و عمه‌ها به دور او حلقه‌ی ماتم زده و می گفتند: بر غریبان ترحم کن و در رفتن شتاب مکن که ما را تاب مفارقت تو نمی‌باشد.آن مظلوم مبالغه بسیار کرد تا او را اذن داد، آنگاه پدر و اهل حرم را وداع کرده، روانه‌ی میدان گردید. [۵۷۷] .سید بن طاووس رحمه‌الله می‌فرماید: امام حسین علیه‌السلام با ناامیدی به فرزند خود نگاه کرد و چشم‌های شریف را به زیر انداخت و دیده‌هایش پر از اشک شد و گریست و فرمود:«اللهم اشهد علی هولاء القوم، فقد برز الیهم غلام أشبه الناس خلقا و خلقا و منطقا برسولک صلی الله علیه و آله و سلم»؛ [صفحه ۴۴۶] خداوندا! بر این قوم گواه باشد که فرزندم که شبیه‌ترین خلق به پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم تو در صورت و سیرت و منطق است، به سوی آنها می‌رود.«و کنا اذا اشتقنا الی نبیک نظرنا الیه...»؛و هر گاه ما مشتاق لقای پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم تو می‌شدیم به جمال او نظر می کردیم. خداوندا! برکت‌های زمین را از آنان منع کن و

آنـان را پراکنـده گردان و والیـان آنهـا را از آنـان راضـی مگردان کـه آنـان مـا را برای یـاری طلب کردنـد؛ ولی شمشیر بر روی ما کشیدند.آنگاه که حضرت بر عمر سعد بانگ زد:از ما چه می‌خواهی؟ خدا رحم تو را قطع کن و هیچ امر را بر تو مبارک نگرداند و کسـی را بر تو مسـلط کنـد که تو را در فراشت ذبـح نمایـد، چنان که تو رحم ما را قطع کردی و قرابت ما را با پیغمبر خدا صـلی الله علیـه و آله و سـلم مراعـات ننمـودی.سـپس بـا آواز بلنـد این آیه را خوانـد:(ان الله اصـطفی آدم ونوحـا وآل‌ابراهیم و آل‌عمران علی العالمین - ذریهٔ بعضها من بعض والله سمیع علیم). [۵۷۸] .

مبارزه‌ی حضرت علی‌اکبر

آن شاهزاده‌ی والامقام به سوی میـدان رفت، دوست و دشـمن را حیران جمال خود نمود، چون به میان میـدان رسـید، شـروع به رجز خوانـدن کرد.و بـه روایـت اکـثر مقاتـل: بر آنهـا حملـه کرد و ایـن رجز را خوانـد:أنـا علی بن الحسـین بن علی نحن و بیت الله أولی بالنبی‌أضـربکم بالسیف أحمی عن أبی أطعنکم بالرمح حتی ینثنی‌ضرب غلام هشامی علوی والله! لا یحکم فینا ابن الدعی‌منم علی بن الحسـین، فرزند علی پسـر ابی‌طالب علیهم‌السـلام. قسم به خدا! که ما به رسول خدا صـلی الله علیه و آله و سـلم از شـما اولی و انسب می‌باشیم. [صفحه ۴۴۷] امروز من از پـدرم حمـایت می‌کنم و چنـان بر شـما می‌زنم تـا این که نیزه‌ام بشـکند و دو تـا شود.و چنـان شمشیر خود را بر گردن‌های شـما خواهم زد تا ضـربت دست غلام هاشـمی نسب را بدانید. به خدا قسم! که پسـر زیاد ولدالزنا بر ما حاکم نخواهد شد و ما خود را ذلیل او نخواهیم کرد.آنگاه بر آن بی‌حیاها حمله کرد و در میمنه و میسـره‌ی لشـکر پسر سعد شورش انـداخت.در بعضـی از روایات آمـده: «کان أهل الکوفهٔ یتقون قتله»؛ اهل کوفه نمی‌خواسـتند او را شـهید کننـد و از کشـتن او پرهیز می‌کردند.حمید بن مسـلم می‌گوید:«ما رأیت أشـبه منه برسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم»؛ من کسی را از او شبیه‌تر به رسول خدا صلی الله علیه و آله و سـلم ندیـده بودم.آن شاهزاده‌ی والامقام چندین مرتبه از چپ و راست بر آن قوم حمله کرد، جماعت بسـیاری از آن اشـرار را به دارالبوار فرسـتاد.حدادی روایت می‌کند: حضرت علی‌اکبر علیه‌السلام با آن تشنگی، صد و بیست نفر را کشت.آه! چـون جراحـت بسـیاری بر بـدن شـریفش رسـید و تشـنگی بر او غلبه کرد، عنـان مرکب را به جـانب خیمه‌هـا گردانیـد و رو به پـدر بزرگوارش کرد و گفت:«یـا أبه! العطش [قـد] قتلنی و ثقـل الحدیـد أجهـدنی، فهـل الی شـربهٔ من الماء سبیل أتقوی بها علی [جهاد] الأعداء»؛ای پدر! تشـنگی مرا کشت و سـنگینی اسـلحه‌ی جنگی بدنم را به تعب و زحمت انداخت، آیا شـربت آبی هست تا دمار از اعـداء برآورم و بر جدال اعداء قوت یابم؟ [۵۷۹] .و به روایت حمیـد بن مسـلم، آن شاهزاده گفت:«یا أباه! أثقلنی الحدید و أخنقنی العطش»؛ [صفحه ۴۴۸] اسـلحه‌ی جنگی بدنم را خسـته کرد و تشـنگی نفسم را بست، آیا شربت آبی داری؟سیدالشهداء علیه‌السلام گریه کرد و فرمود:«واغوثاه! یا بنی! اصبر قلیلا، یسـقیک جدک شربهٔ لا ظمأ بعدها أبدا»؛ای فرزند! اندکی صبر کن که جدت شربت آبی به تو خواهد داد که بعد از این هرگز تشنه نخواهی شد.و بنا به روایت دیگری فرمود:بر من و جد و پدرم سخت است که تو مرا بخوانی و مـا تو را اجـابت نکنیم و تو اسـتغاثه کنی و مـا به فریـاد تو نرسـیم. ای فرزنـدم! زبـانت را بیرون بیـاور.پس زبانش را بیرون آورد، حضـرت زبـانش را در دهان او گـذارد و مکیـد، آنگاه خاتم خود را به او داد و فرمود:آن را در دهان گـذار و به سوی جهاد برگرد و قـدری دیگر جهـاد کن که نزدیـک است به خـدمت جـدت برسـی، امیـد دارم که به دست جـدت افطار کنی و تو را چنان سیراب نماید که بعد از آن تشنه نشوی. «فعد بارک الله فیک»؛ برگرد ای فرزندم! خداوند جهاد را بر تو مبارک کند. [۵۸۰] .

نگاهی به شجاعت حضرت علی‌اکبر

پس آن شـیر بیشه‌ی شجاعت و آن هژبر معرکه‌ی فتوت با آن ضعف و نقاهت، دو مرتبه عازم میدان شد.- و این آخرین دفعه‌ای بود که پـدر بزرگوارش، خواهران و عمه‌هایش او را دیدند، دیگر به خیمه نیامد، مگر آن که نعش پاره پاره‌اش را آوردند -پس در این

حال که به میدان می‌رفت می‌گفت:الحرب قد بانت لها الحقائق و ظهرت من بعدها مصادق‌والله رب‌العرش، لا نفارق جموعکم أو تغمد البوارق‌پس آن شاهزاده جنگ آغاز نمود، «فجعل یکر کرة بعد کرة»، حمله می‌کرد [صفحه ۴۴۹] حمله‌ای بعد از حمله، چنان قتالی به راه انداخت که کسی مثل او قتال نکرده بود و هشتاد نفر دیگر را کشت که مجموع کشتگان او دویست نفر بودند.و بنا به روایت صدوق رحمه‌الله: چهل و چهار نفر را کشت.و بنا به روایت ابن شهر آشوب: هفتاد نفر را به قتل رسانید.شیخ مفید رحمه‌الله و ابن نما رحمه‌الله گویند: وقتی منقذ بن مره‌ی عبدی آن ملعون شقی، جنگ آن حضرت را دید که چگونه او سرهای مخالفان را بر زمین می‌ریزد و چگونه صف‌های مخالفان را درهم می‌شکافد، گفت:«علی آثام العرب لئن مر بی و هو یفعل بالناس ما فعله لأثکلته أباه»؛گناهان این قوم بر من باشد که اگر به من نزدیک شود داغش را بر جگر پدرش می‌گذارم و او را عزادار خواهم کرد تا این قدر خلق را تلف نکند.حمید بن مسلم می‌گوید: آن ملعون در کمین نشست، ناگاه ضربتی بر فرق مبارک همایونی او زد.و به روایتی: تیری به او زد و افراد دیگر نیز پی‌درپی شمشیر بر بدن شریفش زدند، آن شاهزاده بی‌تاب شد و می‌خواست از اسب بیفتد که دست را در گردن اسب انداخت، دورش را گرفته و هر یک شمشیری بر او می‌زدند، «فقطعوه بسیوفهم اربا اربا»؛ او را با شمشیرهای خود، پاره پاره کردند.آخرالامر در گوشه‌ای از میدان بر زمین افتاد، نزدیک بود که روحش پرواز کند فریاد زد:یا أبتا! اینک جدم مرا شربتی داد که دیگر تشنه نخواهم شد و می‌گوید: «العجل! العجل!» که از برای تو جامی دیگر نگاه داشته‌ایم. [۵۸۱] .

شهادت حضرت علی‌اکبر

سیدالشهداء علیه‌السلام چون صدای بی‌کسی و ناله‌ی درماندگی فرزند دلبند خود را شنید، اسب را به میدان تاخت، تا خود را بر سر کشته‌ی فرزند خود رسانید. [صفحه ۴۵۰] حمید بن مسلم می‌گوید: همین که آن شاهزاده بر زمین افتاد، نشست و گفت:«یا أبتاه! علیک منی السلام» اینک جدم محمد مصطفی صلی الله علیه و آله و سلم، جدم علی مرتضی علیه‌السلام، جده‌ام فاطمه‌ی زهرا علیهاالسلام و عمویم حسن مجتبی علیه‌السلام آمده‌اند و مشتاق لقای تو می‌باشند.این را گفت و صیحه‌ای زد که روحش از بدنش بیرون رفت.ابن طاووس رحمه‌الله می‌گوید:وقتی امام حسین علیه‌السلام بر سر کشته‌ی علی‌اکبر علیه‌السلام رسید بر زمین نشست، روی شریفش را بر روی مبارک او گذارد و فرمود:«قتل الله قوما قتلوک [یا بنی!] ما أجرأهم علی الله و علی انتهاک حرمة رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم»؛خداوند بکشد جماعتی را که تو را بی‌گناه کشتند، چه جرأت داشتند بر خدا و بر هتک حرمت رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم.آنگاه بی‌اختیار گریه بر او چیره شد و فرمود:«علی الدنیا بعدک العفا»؛بعد از تو خاک بر سر دنیا ای فرزند! اما تو از دنیا و شدایید آن خلاص شدی و به سوی روح وریحان جنان شتافتی، «و قد بقی أبوک فما أسرع لحوقه بک»؛ پدرت تنها و بی‌کس در محنت و شداید دنیا ماند، لکن زود به شما ملحق خواهم شد.

شهادت حضرت علی‌اکبر و ناله‌های اهل حرم

ناگاه زنان و دختران و خواهران آن کشته‌ی مظلوم، فریادزنان و شیون‌کنان از خیمه‌ها بیرون ریختند و به جانب میدان به سوی نعش علی‌اکبر علیه‌السلام روانه شدند، همگی ناله‌ی «وا علیا! وا شهیدا! و واقتیلا!» برکشیدند.حتی زینب خاتون علیهاالسلام از خیمه بیرون آمد، او ناله می‌کرد و می‌گفت:«یا حبیباه! و یا ابن أخاه! و یا ثمرة فؤادها! و یا نور عیناه!»؛ای حبیب دل افکار! ای فرزند برادر بزرگوار! ای میوه‌ی دل عمه و ای [صفحه ۴۵۱] نور دیده‌ی عمه!حمید بن مسلم گوید: گویا می‌بینم زنی را که از خیمه بیرون آمده، مانند آفتاب تابان، نور از او درخشان بود و فریاد «واویلا! واثبورا» می‌زد و ناله‌ی «یا حبیباه! و یا ثمرة فؤاداه! و یا نور عیناه!» می‌کشید.پرسیدم: این زن کیست!گفتند: زینب، دختر علی علیهماالسلام است.آن خانم آمد تا خود را بر روی نعش مطهر علی‌اکبر علیه‌السلام انداخت.عمارة بن واقد می‌گوید: من در آن حال دیدم زنی را که از خیمه‌ی امام حسین علیه‌السلام بیرون آمد، «کأنها

البدر الطالع» و ندا می‌کرد:«وا ولداه! وا مهجة قلباه! یا لیتنی کنت قبل هذا الیوم عمیاء، أو کنت وسدت تحت أطباق الثری»؛ای عزیز مادر! کاش پیش از این کور شده بودم، یا مرده بودم و این حالت را نمی‌دیدم.چون نزد آن نعش رسید، خود را بر روی آن انداخت، سیدالشهداء علیه‌السلام آمد و عبایی بر سرش انداخت و دست او را گرفته، به سوی خیمه برگردانید.آنگاه حضرت فرمود: او را بردارید و به نزد کشتگان خود ببرید.او را برداشته تا به در خیمه‌ها آوردند. [۵۸۲] .

شهادت حضرت علی‌اکبر و ناله‌های حضرت سکینه

از شیخ مفید رحمه‌الله نقل شده که از جابر بن عبدالله روایت کرده که گوید:وقتی علی بن الحسین علیه‌السلام را شهید کردند، جناب سیدالشهداء علیه‌السلام گریان و نالان وارد خیمه شد و از خود مأیوس شده بود. سکینه علیهاالسلام چون پدر بزرگوار خود را گریان دید، عرض کرد: [صفحه ۴۵۲] «یا أبه! مالی أراک تنعی نفسک و ترید طرفک؟ أین أخی علی؟»؛ای پدر جان! چه شده که نزدیک است روح شریفت پرواز و چشم‌هایت به هر طرف می‌گردد؟ برادرم علی کجاست؟حضرت فرمود: ای سکینه! برادر تو را کشتند.چون سکینه علیهاالسلام این سخن را شنید فریاد «یا أخاه! وا مهجة قلباه!» برآورد و خواست که از خیمه بیرون آید، سیدالشهداء علیه‌السلام پشت سر او روانه شد و فرمود:«یا سکینة! اتقی الله و استعملی الصبر»؛ای سکینه! از خدا بترس و در مصایب روزگار صبر نما.سکینه علیهاالسلام گفت:«یا أبتاه! کیف یصبر من قتل أخوها و شرد أبوها»؛ای پدر! چگونه صبر کند کسی که برادرش را کشتند و پدر را تنها گذاشتند و جمعیت او را پراکنده کردند؟حضرت فرمود: (انا لله و انا الیه راجعون) [۵۸۳] . [۵۸۴] . [صفحه ۴۵۵]

در بیان محاربه‌ی سیدالشهدا بنفسه الشریف

اشاره

بسم الله الرحمن الرحیم‌الحمد لله علی المصائب الفادحة الحاویة، و النوائب الجارحة الطاحیة؛والصلاة والسلام علی سیدنا محمد وأهل بیته الشموس الضاحیة، والبدور الضائئة؛سیما علی سبطه المعصوم و شبله المظلوم، ذی النفس المطمئنة المرضیة الراضیة، صاحب المصیبة الهائلة و البلیة الوائلة، التی لم یسمع مثلها فی الامم الماضیة، والقرون الخالیة، صاحب الدماء الجاریة، والأجساد العاریة، و العیون الباکیة، و الدموع السائلة، و النحور الدامیة، و القلوب الصادیة، والجروح الصاهیة، والبطون الطاویة، والأفواه الیابسة الظامیة، والأبدان المکدوبة الضائیة، والبیوت المهدومة الهاجمة، الحیران فی الأرض المادیة، و أسیر بأیدی الفئة الباغیة؛الذی قد أحاط علیه [الکلاب] العاویة، والذئاب الضاریة بالسیوف القاطعة، و السهام النافذة والرماح الباترة، فجادلهم بذی الفقار کأنه علی علیه‌السلام الکرار بنیة صادقة، و نفس صابرة، و کبد صادیة، و دماء فی جوانبه جاریة، و دموع علی عیاله ساکبة؛فتارة تشد علیه الفرقة الرامیة، و اخری الطاغیة، و اخری الضاربة، و هو الشاد علیهم کاللیث المکفهر، فأحاطوا علیه من کل ناحیة، و أخذوه أخذة رابیة، و حملوه حملة واحدة، بجثة جاثیة، و عین رانیة، و نفس الی ربها فارغة؛ فوقعت الواقعة، و قامت القیامة، و نعی ناعیه فی کل ناحیة، و انصدعت الجبال الراسیة، و اضطربت بها الأرض الداحیة.فوا أسفاه! علی الدماء السائلة، والأبدان العاریة، والشفا الذابلة، و الرؤوس السامیة العالیة، والشیبات الخاضبة، والدموع [الهامیة] و البنات الحاسرة، والشعور الناشرة، والعیون الساهرة.فیالیتها کانت القاضیة، و جاءت الطامة، و قامت القیامة. [صفحه ۴۵۶] و بعد، فقد قال الله تعالی فی کتابه المبین و خطابه المستبین:(یا أیتها النفس المطمئنة - ارجعی الی ربک راضیة مرضیة - فادخلی فادخلی فی عبادی - و ادخلی جنتی). [۵۸۵] .

امام حسین صاحب نفس مطمئنه

درکتاب «کنزالفوائد» از امام صادق علیه‌السلام روایت کرده که حضرتش فرمود:سوره‌ی فجر را در نمازهای واجب و مستحب خود بخوانید، به راستی که این سوره‌ی حسین بن علی علیهماالسلام است و به آن رغبت داشته باشید، خدا به شما رحمت کند.ابواسامه در مجلس حاضر بود، عرض کرد: چگونه این سوره، سوره‌ی حسین علیه‌السلام شد؟حضرت فرمود:آیا نمی‌شنوی که خدا در آن می‌فرماید: (یا أیتها النفس المطمئنة - ارجعی الی ربک) ای نفسی که با اطمینان می‌باشی! به سوی حق برگرد و به سوی پروردگارت که تو از او راضی و خشنود می‌باشی، پس در میان بندگان من، که جد، پدر، مادر و برادر تو هستند، در آی و به آنان ملحق شو و در دار کرامت من داخل شو.پس حضرت فرمود:اوست صاحب نفس مطمئنه و راضیه‌ی مرضیه، و اصحاب او از آل محمد علیهم‌السلام در روز قیامت از خدا راضیند و خدا نیز از آنان راضی است.و این سوره، در حق حسین بن علی علیهماالسلام و شیعیان آل محمد علیهم‌السلام نازل شده است.پس کسی که مداومت به خواندن سوره‌ی فجر نماید، در بهشت، در [صفحه ۴۵۷] درجه‌ی امام حسین علیه‌السلام بوده و با امام حسین علیه‌السلام خواهد بود، به راستی که خداوند بر هر چیزی غالب و حکیم است. [۵۸۶].

امام حسین و مقام رضا و محبت

بدان که رضا، ثمره‌ی محبت و محبت، ثمره‌ی معرفت است، زیرا بعد از آن که شخصی کمالات و محسان و اوصاف کسی را تصور کرد و او را صاحب اخلاق حمیده و اوصاف محمود یافت، بی‌اختیار محبت او در کانون سینه‌ی او جا می‌گیرد، چرا که هر صاحب عقلی، محاسن اخلاق حمیده و صفات پسندیده مثل علم، قوت، قدرت، کرم، جود و غیر ذلک را می‌یابد و هر صاحب شعوری آن را ادراک می‌نماید.همچنین هر گاه صاحب شعور و عقلی محاسن الطاف کسی را مشاهده نمود و انعام کسی را درباره‌ی خود، مشاهده نمود، بی‌اختیار محبت او در دلش قرار می‌گیرد و این امری است واضح و طباع بر این مجبول می‌باشد.بعد از آن که محبت او در دلش ریشه کرد و شخص در مقام محبت رسوخ بهم رسانید، افعال و اعمال محبوب در نظرش محبوب می‌شود و بعد از استحکام معنی محبت، چه بسا به مقامی می‌رسد که هر چه محبوب آن را محبوب داند او نیز محبوب داند، و هر چه به او کند، آن را خوش داند.آنچه از دست تو آید خوش بود گر همه دریای پر آتش بودچون این موضوع را دانستی، بدان که کسی که با چشم بصیرت به جلال الهی و کمال و جلال او - که احاطه به آن ممکن نیست - نظر کند، محبت او در کانون سینه‌اش قرار گیرد و هر چه معرفتش زیادتر گردد، محبتش بیشتر شود و هر چه محبت زیاد شود، شوق زیادتر گردد، تا آن که به جایی می‌رسد که شب و روز، ذکری به غیر از ذکر محبوب و فکری به جز فکر او، نداشته باشد.نقل شده که: یونس علیه‌السلام آن قدر گریست که کور شد و به جهت عبادت آن قدر [صفحه ۴۵۸] برپا ایستاد که پشتش خم شد و آن قدر نماز خواند که زمین‌گیر شد و می‌گفت:«بعزتک و جلالک! لو کان بینی و بینک بحر من نار لخضته الیک شوقا منی الیک»؛به عزت و جلالت سوگند! اگر در میان من و تو دریایی از آتش باشد خود را به جهت شوق تو در آن فرومی‌برم.بلی، این مقامی است که چون بنده‌ی عارف به این مقام رسید، دنیا و آخرت را به نظر نمی‌آورد و بجز محبوب حقیقی، مطلوبی نمی‌داند و اگر صد هزار تیر بلا بر جانش آید به جانش می‌خرد. کاروان بلایی که به کشور دل روی آورد در دل را به روی او بگشاید و با روی شکفته از آن استقبال می‌نماید.و از اینجاست که پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم می‌فرماید:«الدنیا حرام علی أهل الاخرة، والاخرة حرام علی أهل الدنیا، و هما حرامان علی أهل الله، ترکت للناس دنیاهم و دینهم شغلا بذکرک یا دینی و دنیای».و چون قبله‌ی عارفان، جناب سیدالشهداء علیه‌السلام در مقام معرفت الهی از همه کس بالاتر و مرتبه‌اش از همه کس عظیم‌تر بود و گوی سبقت از همه‌ی انبیا و اولیا ربوده و طایر بلند پرواز معرفتش در فسحت کثیر الوسعه‌ی علوم و معارف اوجس از شاهباز آن حظایر جبروت، زیاده بود.او غصنی از شجره‌ی «لو کشف الغطاء» [۵۸۷] و رکنی از کعبه‌ی «سلونی عن طرق السماء» [۵۸۸] بود.بلکه به مقتضای مصداق «و لأنا لم یعرف الله» [۵۸۹] قطای حظایر قدسی نیز اگر شمع

معرفتی روشن نمود، از مصابیح انوار آن محال اسرار الهی روشن کردند.و به مصداق مفهوم «بنا عرف الله» سکان محافل انس نیز اگر در بحر معرفت، دست و پایی زدند از تعلیم آن نهنگ بحار علوم و معارف بود. [صفحه ۴۵۹] پس از اینجا معلوم می‌شود که امام حسین علیه‌السلام در مقام محبت واقعی، در چه مرتبه‌ای و در مرتبه‌ی عشق الهی در چه منزلتی بود.چنانچه نقل شده که خودش می‌فرمود:ترکت الخلق طرا فی هواکا و أیتمت العیال لکی أراکافلو قطعتنی فی الحب اربا لما حن الفؤاد الی سواکا [۵۹۰] .مجموع ماسوی را در محبت تو، ترک کردم و در هوای تو، دل از غیر تو کندم، بلکه دست از خود برداشتم و جان را نثار کردم، و اطفال را به جهت رسیدن به وصل تو یتیم کردم.اگر مرا در راه محبت تو صد هزار بلا روی دهد و بدنم در راه دوستی تو، پاره پاره شود، هرگز دلم از دوستی تو فارغ نگشته و به دیگری میل نخواهد کرد.آری، مقام محبت آن حضرت در این منزلت بود.آن کس که به یاد تو قدم زد کی یاد کند ز خانمان‌هاآری، در این هوا بود که دست از جان، مال، فرزند و عیال برداشته و در راه دوست فدا کرد.او بود که می‌فرمود:«ما أولهنی الی أسلافی اشتیاق یعقوب الی یوسف»؛ [۵۹۱] .چقدر به گذشتگان و وصل به جانان مشتاقم، همانند اشتیاق یعقوب به یوسف علیهماالسلام.اگر حکم الهی نبود به این که هیچ کس پیش اجل بیفتد از شوق محبت دوست بایست روح از بدنش پرواز کرده باشد که.«لولا أحفظ أرواح أحبائی ما تم فی أجسادهم». [۵۹۲] .باری، از آنجا که محبت، مقتضی رضا و تسلیم است و هر چند محبت زیادتر، رضا زیادتر و تسلیم فوری‌تر می‌باشد و چون، آن سر حلقه‌ی عارفان، محبتش [صفحه ۴۶۰] بی‌پایان بود به همین جهت، رضا، صبر و تسلیمش از همه عظیم‌تر و مخصوص به خطاب (راضیهٔ مرضیهٔ) [۵۹۳] گردید.هر چند او را از چهار جانب تیرباران بلا نمودند، و بدنش را به شمشیر پاره پاره کردند، بجز رضا به «قضاء الله» چیزی از او ظاهر نشد. و هر چند کار را بر او تنگ گرفتند و خدنگ ستم بر سینه‌اش زدند، جز «تسلیما لأمر الله» چیزی از او سر نزد.چون او را در راه وفا بی‌نظیر و در میدان صبر و رضا دلیر دیدند، چنانچه مقصود او را تمام یافتند مرضی و مقبولش نمودند.پس درهای ملاطفت بر رویش گشودند و به ندای (ارجعی الی ربک) مخصوص گردانیدند و به بشارت (فادخلی فی عبادی وادخلی جنتی) [۵۹۴] او را نوازش کردند.بلی، او شوری دیگر در سرداشت، شوقی دیگر در دل او بود و ذوقی دیگر در سینه داشت. او دنیا و اهل دنیا را شناخته، معبود خود را شناخته و لذت بندگیش را چشیده و حلاوت جان بازی‌اش را فهمیده بود و دنیا در نظرش قربی نداشت.در بعضی از اخبار قدسیه وارد شده که فرمود:«فارفضوا یا أهل الأرض! ما أنتم علیه من غرورها، و هلموا الی کرامتی و مصاحبتی و مجالستی و مؤانستی و سؤالی، اؤانسکم و اسارع الی محبتکم»؛ای اهل زمین! آنچه را برسر دارید از غرور دنیا بگذارید و ترک کنید و بیایید به سوی کرامت‌ها، مصاحبت همشنینی انس و سؤال من تا من نیز با شما انس گیرم و در محبت شما مسارعت کنم.همچنین می‌فرماید:«ما أحبنی أحد [من خلقی] أعلم بذلک من قلبه الا مثلته لنفسی، و أحببته حبا لا یتقدمه أحد من خلقی»؛ [۵۹۵] .کسی نیست که مرا دوست بدارد و حقیقت آن را از دلش بدانم، مگر آن که او را در پیش نظر رحمت خود ممثل گردانم و او را چنان دوست دارم که دوستی احدی پیش از آن نباشد. [صفحه ۴۶۱] بلی، اگر چه دوست بسیار و عاشق بی‌شمار است، لکن کسی مثل امام حسین علیه‌السلام جان‌فشانی نکرد و احدی به مثابه‌ی او در مقام محبت ثابت قدم نبود که:«دانه‌ی عشق جمالش چینه‌ی هر مرغ نیست».

مقایسه‌ای جالب

بدان که یعقوب علیه‌السلام پیغمبر خدا بود، دوازده پسر داشت، یکی از آنها از نظرش غایب شد و حال آن که موتش معلوم نبود، بلکه می‌دانست که نمرده – چنانچه در حدیث آمده است که:روزی از عزرائیل پرسید: آیا یوسف علیه‌السلام را قبض روح کرده‌ای یا نه؟گفت: نه.گفت: بگو کجاست؟گفت: مأذون نیستم – [۵۹۶] .با این حال آن قدر گریست که دیده‌هایش نابینا شد، پشتش خم گشت و مویش سفید شد. [۵۹۷] .ولی سیدالشهداء علیه‌السلام فرزندش را در برابر رویش پاره پاره کردند، دست‌های برادر عزیز او

را قطع کردند و بدن او را غرقه به خون دید، شش برادر را به خون غلطیده دید، اقوام، اقارب و اصحاب خود را کشته دید، نعش ایشان را خود بر سینه کشید و در یکجا جمع نمود.اینها همه را سهل می‌دانست، از جان عزیزش - که جان‌های همه‌ی عالمیان فدای جان او شود - دست برداشت و بدن خود را در مقابل سی هزار خنجر، نیزه و شمشیر انداخت.آری، «من مات حبا فلیمت هکذا».

امام حسین زینت عرش الهی

باری، این است که خداوند جلیل نیز او را چنان دوست داشت که او را زینت [صفحه ۴۶۲] عرش خود گردانید و زینت آسمان‌ها و زمین قرار داد و سید اهل بهشت گردانید.از جمله‌ی اهل بهشت، پیغمبران هستند و از این حدیث افضلیت آن حضرت از جمیع پیغمبران ظاهر می‌شود، الا کسی که از این عموم به دلیل خارج شده است.خهداوند او را مخدوم ملائکه‌ی مقربین گردانید؛او را محبوب اهل آسمان و زمین قرار داد؛دوش و سینه‌ی پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم را جای نشستن و سوار شدن او گردانید؛جبرئیل را گهواره جنبانش گردانید؛حوریان بهشت را قابله‌ی او گردانید و در دنیا اطعمه و اشربه و خلعت بهشتی برای او فرستاد و بدنش را با لباس بهشتی پوشانید و بر پر جبرئیل پرورش داد.چنانچه در حدیث آمده که ام‌سلمه گوید:روز عیدی بود که به خدمت پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم رفتم، دیدم که جامه‌ای در بر حسین علیه‌السلام می‌کرد و دکمه‌های آن جامه را می‌انداخت و آن جامه شبیه به جامه‌های دنیا نبود.عرض کردم: یا رسول‌الله! این چه جامه‌ای است؟فرمود:«هذه هدیهٔ أهداها الی ربی للحسین علیه‌السلام و ان لحمتها من زغب جناح جبرئیل...»؛ [۵۹۸] .این هدیه‌ای است که خدا به جهت فرزندم حسین علیه‌السلام فرستاده که پود آن از پرهای ریزه‌ی جبرئیل است.عزیز من! تأمل کن! آیا رواست بدنی که در پر جبرئیل پرورش یافته بود آن را از ضرب شمشیر، تیر و نیزه پاره پاره کنند و آن را برهنه و عریان بر زمین اندازند که بادهای صبا و جنوب بر آن بگذرد و گرد و خاک بر آن بیفشاند؟ آه!أجسم یربیه الرسول و یغتذی بثدی البتول مرضض الوجنات‌محاسنه قد غیرت الشمس حسنها و أبلت قواه الخیل بالوطئآت [صفحه ۴۶۳] آیا بدنی را که در دوش و دامان پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم پرورش یافته و از پستان فاطمه‌ی زهرا علیهاالسلام شیر خورده رواست که آن را در هم کوفته و خورد نمایند و آن را برهنه و عریان در میان صحرا اندازند که از آفتاب متغیر گردد و او را پامال اسبان نمایند؟!بلا کفن تسفی علیه دبورها و أنصاره صرعی بأرض فلات‌آیا رواست که او را بی‌کفن بر زمین اندازند و بادها بر آن بوزند و یاوران او را در دور او بر زمین اندازند؟!و نسوته مکشوفهٔ الرأس فی الملا یشهرن فی البلدان مشتهرات‌زنان او را اسیر کرده و در میان مردم رسوا کنند و در اطراف بلاد گردانند.أفاطم! قومی من ستورک و انظری حسینک مثبورا بأرض فلاتای فاطمه! برخیز و از پرده بیرون بیا و ببین حسینت را که در میان بیابان بر زمین انداخته‌اند.أفاطم! عودی من لحودک واجمعی یتاماک فی ذل السبا و شتاتای فاطمه! برخیز و از لحد بیرون بیا و یتیمان خود را که در اسیری گرفتار شده و متفرق شده‌اند، جمع‌آوری کن.أفاطم! سحی من دموعک انها عرایا کأسر الروم منکشفاتای فاطمه! بر یتیمانت گریه کن که آنها را مانند اسیران روم و فرنگ برهنه و بی‌چادر اسیر کردند.أفاطم! نوحی للغریب معفرا علی وجهه ملقی علی الوهداتای فاطمه! برخیز و بر فرزند غریبت ندبه و نوحه کن که روز نازنینش را بر خاک مالیده و او را بر زمین انداختند.عزیز علیک الحال یا بنت أحمد! و قتل حسین خیرهٔ الخیراتای دختر پیغمبر خدا! کشته شدن فرزندت حسین علیه‌السلام که نیکوتر از نیکان بود بر تو سخت و گران است.فکم لیلهٔ أسهرت فیها و طالما تجرعت فیها غصهٔ الوهداتچه بسیاری از شب‌ها که به جهت تربیت فرزندت بیداری و بی‌خوابی کشیدی، و چه بسیار که متحمل غصه‌ی پستی‌های روزگار و ناملایمت‌های زمانه شدی تا آن که او را پرورش دادی، [صفحه ۴۶۴] حال برخیز او را کشته و به خون آغشته ملاحظه نما.

امام حسین و مهر پنهانی او در دل‌ها

آری، آن بزرگوار سر ارادت را خوب بر عتبه‌ی خدمتگذاری پروردگار خود گذارد و در میدان جانسپاری خوب پای فشرد و در مرحله‌ی محبت دوست پایداری کرد و در مقام خدمت و بندگی حق، خوب اجتهاد و کوشش نمود، و به این جهت خداوند مهربان نیز، مرتبه‌ی او را نیکو بالا برد و جاه او را در نزد خود بسیار عظیم گردانید.حتی این که خاک قبرش را شفای دردها گردانید؛بالای سر قبرش را محل استجابت دعای مؤمنان قرار داد؛سلسله‌ی علویه‌ی عالیه‌ی سادات عالم را از نسل او قرار داد؛خلفای خود را – که لنگرهای آسمان و زمینند – از اولاد او گردانی؛قبر مطهرش را محل آمد و شد ملائکه و مؤمنین گردانید؛دلها را به سوی او مایل گردانید که به جهت او، از قتل و غارت خوف نمی‌کنند، از صدمه پروا ندارند و به زیارتش می‌روند.مدفنش را معراج ملائکه مقربین قرار داد که فوجی می‌آیند و فوجی می‌روند.و محبتش را علامت ایمان قرار داد، بلکه محبت او را بیشتر از امت‌های دیگر خود، در دلها قرار داد.چنانچه پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:«ان للحسین علیه‌السلام محبهٔ مکتومهٔ فی قلوب المؤمنین»؛ [۵۹۹] .به راستی که برای حسین علیه‌السلام محبت پنهانی در دل مؤمنین می‌باشد.آری، والله! اگر به جهت محبت پنهانی نبود، چگونه با وجود این که قصه‌ی پرغصه‌ی او را هزار بار شنیده‌اند باز همین که می‌شنوند حسین علیه‌السلام را با لب تشنه، جگر خشکیده و شکم گرسنه سر بریدند؛ بی اختیار اشک از دیده می‌ریزند؟ [صفحه ۴۶۵] و هرگاه تصور می‌کنند که در میان میدان افتاده و به هر طرف نظر می‌کرد و می‌فرمود:«أما من مجیر یجیرنا؟ أما من راحم یرحمنا؟»؛ [۶۰۰] .آیا فریادرسی نیست که در این درماندگی ما را پناه دهد؟ آیا رحم کننده‌ای نیست که بر بی‌کسی من رحم کند؟بی‌اختیار آه پردرد می‌کشند. به خدا قسم! چنان مرتبه‌اش را در نزد خود بلند کرد که نه عقول را به پایه‌ی ادراک منزلتش دسترس و نه اوهام را بعد از تصور قصور خود، رسیدن به محل رفعتش هوس.

شما تاب شنیدن فضایل ما را ندارید

صاحب «مناقب» روایت می‌کند:روزی جماعتی خدمت امام حسین علیه‌السلام آمدند و عرض کردند:«یابن رسول‌الله! حدثنا بفضائلک»؛ای پسر رسول خدا! فضایل خود را به ما بیان فرما.حضرت فرمودند:«لا تطیقون»؛ شما تاب شنیدن فضایل ما را ندارید؛شما به گوشه‌ای بروید و دور شوید که به یکی از شما، بعضی از فضایل را اشاره کنم اگر طاقت آوردید به شما خواهم گفت.آنان دور شدند و یکی در نزد آن حضرت ماند و حضرت با او تکلم کردند و قلیلی از فضایل و اسرار خود را به او فرمودند، تا آن که او وحشتناک، واله و حیران شد و رو به راه گذاشت و کسی را جواب نمی‌داد، مانند سرگشتگان بیرون رفت، وقتی چون رفقایش او را چنان دیدند، رفتند و در مطلب خود اصرار نکردند. [۶۰۱] .صاحب «مناقب» این اشعار را از آن بزرگوار نقل می‌کند:سبقت العالمین الی المعالی بحسن خلیقهٔ وعلو همه [صفحه ۴۶۶] از همه‌ی عالمیان به سوی درجات عالیه و معالی امور به جهت محاسن اخلاق خود و محامد اوصاف و بلندی همت خود سبقت گرفته و پیشی یافتم.و لاح بحکمتی نور الهدی فی لیال [۶۰۲] فی الضلالهٔ مدلهمه‌به جهت حکمت من، نور هدایت در شبستان ضلالت و ظلمات جهالت نورانی و لایح شد.یرید الجاحدون لیطفؤه و یأبی الله الا أن یتمه [۶۰۳] .جاحدان می‌خواهند این نعمت عظمی و این نور را فرونشانند و خدا از این ابا دارد و آن را تمام خواهد فرمود.آری، والله! خواستند نور او را فرونشانند و در این مورد سعی‌ها کردند الا آن که به جهت اراده‌ی کامله الهی روز به روز زیادتر گردید.خواستند اسمش را از بین ببرند، مشهورتر شد؛خواستند ذریه‌اش را بر اندازند، زیادتر از همه‌ی طوایف شد؛خواستند او را بکشند تا نام و نشانش از بین برود، آسمان و زمین خون بارید تا همه‌ی ذرات عالم حقیقت او و بطلان دشمنانش را دانستند؛و خواستند قبرش را خراب کرده و منهدم سازند، روز به روز معمورتر گردید.آری، اینها از محبتی است که به خدا داشت و صبری که در راه خدا نمود. به این جهت، خدا و رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم نیز او را عزیز و محترم گردانیدند.

امام حسین و حب خدا و رسول او نسبت به او

اگر می‌خواهی بدانی که چقدر خدا و رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم را با او محبتی بوده، گوش کن!از عایشه روایت شده، گوید:روزی پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم گرسنه بود، گرسنگی بر او غالب شده بود و چیزی نبود که با آن خود را سد جوع نماید، به من فرمود: ردای خودم را بیاور.عرض کردم: می‌خواهید به کجا تشریف ببرید؟ [صفحه ۴۶۷] فرمود:می‌خواهم نزد دخترم فاطمه علیهاالسلام روم؛ «فأنظر الی الحسن و الحسین لیذهب ما بی من الجوع»؛و بر حسن و حسین علیهاالسلام نظر کنم و ایشان را ببینم تا از شدت جوع تسکین یابم.پس رفت و وارد خانه‌ی فاطمه علیهاالسلام شد و فرمود: پسرهایم کجایند؟عرض کرد: آنها از خانه بیرون رفته‌اند و از گرسنگی و جوع گریه می‌کردند.پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم از عقب ایشان بیرون رفت، در راه ابوذر را دیدند، فرمودند: یا عویمر! آیا فرزندان مرا دیدی؟عرض کرد: بلی، یا رسول‌الله! آنها را در سایه‌ی دیوار بنی‌جدعان خوابیده، دیدم.آن حضرت به نزد آن دو بزرگوار رفت، آنها را در بغل گرفت، آنها می‌گریستند و آن حضرت اشک از چشم‌های ایشان پاک می‌کرد.ابو درداء عرض کرد: [بگذار من آنها را بغل گرفته و حمل نمایم.رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند:ای ابودرداء] بگذار من اشک از دیدگان ایشان پاک نمایم؛«فوالله الذی بعثنی بالحق نبیا! لو قطرت قطرهٔ فی الأرض لبقیت المجاعهٔی امتی الی یوم القیامهٔ...»؛ [۶۰۴] .به خداوند که مرا به راستی برای خلق فرستاد! اگر قطره‌ای از اشک چشم ایشان بر زمین برسد، تا قیامت گرسنگی در امت من باقی خواهد بود...یکی از اصحاب پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم می‌گوید:روزی پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم را دیدم که لعاب دهان حسین علیه‌السلام را می‌مکد؛ همچنان که کسی شکر را می‌مکد و می‌فرمود:«حسین منی و أنا من حسین، أحب الله من أحب حسینا...»؛ [صفحه ۴۶۸] حسین علیه‌السلام از من است و من از حسینم، خدا دوست دارد هر که حسینم را دوست بدارد و دشمن دارد هر که حسینم را دشمن بدارد.در این هنگام جبرئیل نازل شد و گفت:یا رسول‌الله! خدا به جهت کشتن یحیی بن زکریا علیهماالسلام هفتاد هزار نفر از منافقین را کشت و به زودی که فرزند دختر تو حسین علیه‌السلام کشته می‌شود؛ به جهت او، هفتاد هزار کشته خواهد شد، و قاتل حسین علیه‌السلام در تابوتی از آتش خواهد بود و عذاب نصف اهل جهنم بر او خواهد بود... [۶۰۵] .ابوهریره می‌گوید:پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم به سوی ما بیرون آمد، و حسنین علیهماالسلام با او بودند، یکی را بر دوش راست و یکی را بر دوپ چپ نشانیده، گاهی امام حسن علیه‌السلام را می‌بوسید و گاهی امام حسین علیه‌السلام را، چون به نزد ما رسید، یکی گفت: آیا ایشان را دوست می‌داری؟فرمود:بلی هر که ایشان را دوست بدارد مرا دوست داشته [و هر که آنها را دشمن بدارد مرا دشمن داشته است]. [۶۰۶] .ام‌سلمه می‌گوید:روزی حسنین علیهماالسلام خدمت پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم شرفیاب شدند، جبرئیل امین به صورت دحیه‌ی کلبی نزد آن حضرت بود، پس به نزد وی درآمدند و دست در جیب و آستین او کرده، می‌گشتند و از او طلب هدیه می‌کردند.جبرئیل دست را به جانب آسمان بلند کرد و از بهشت، سیب، به و اناری به جهت ایشان آورد و به آنها داد.ایشان خوشحال شده، به نزد جد خود رفتند. آن حضرت ایشان را بوسید و فرمود: بروید به منزل خود، اول به نزد پدر خود بروید. [صفحه ۴۶۹] ایشان به فرموده‌ی جد خود عمل کردند، چیزی از آن تناول نکردند تا جناب پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم تشریف بردند، آنگاه آن فواکه را تناول کردند و هر چند تناول می‌کردند به حال اول برمی‌گشت و آن در زمان پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم بود و بعد از وفات ایشان نیز به حال خود بود.از جناب سیدالشهداء علیه‌السلام روایت شده که فرمود:چون مادرم فاطمه علیهاالسلام از دنیا رفت، دیگر آن انار را ندیدیم، لکن سیب و به بود تا آن که پدرم امیرالمؤمنین علیه‌السلام را شهید کردند در آن موقع به نیز مفقود شد، و سیب باقی بود [تا آن که امام حسن علیه‌السلام با زهر مسموم و به شهادت رسید و بعد از آن بود] تا وقتی که ما را از آب منع کردند، من آن را بو می‌کردم و التهاب تشنگی من ساکت می‌شد؛«فلما دنی أجلی رأیتها قد تغیرت فأیقنت بالفناء»؛ [۶۰۷] .چون اجلم نزدیک شد آن را دیدم که متغیر شده و بدین وسیله یقین به کشته شدنم کردم.علی بن الحسین علیهماالسلام می‌فرماید:این سخن را یک ساعت پیش

از آن که پدرم کشته شود، از حضرتش شنیدم، هنگامی که آن حضرت را شهید کردند بوی سیب از قتلگاه او شنیدم، تجسس کردیم اثری از آن سیب ندیدیم و بوی آن بعد از شهادت او باقی ماند، او را زیارت کردم بوی سیب از قبرش شنیدم.[پس هر کدام از] شیعیان صالح ما که در پی آن باشند باید قبر مقدسش را اوقات سحر زیارت کنند که بوی سیب را از قبر حسین علیه‌السلام خواهند شنید، اگر مخلص و صادق باشند. [۶۰۸] .چه نیکو می‌فرماید سید جلیل الشأن، سید محمد مهدی رحمه‌الله:یوم بنوالمصطفی الهادی ذبائحه و الفاطمیات اسراء نوائحه [صفحه ۴۷۰] آه! از آن روزی که فرزندان پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم را به شمشیرهای بران ذبح کردند و دختران فاطمه‌ی زهرا علیهاالسلام را به اسیری گرفتند.و سبط أحمد عار بالعراء لقی مرمل بالدما جرحی جوارحه‌آه! از آن روزی که سبط احمد مختار صلی الله علیه و آله و سلم و نوباوه‌ی حیدر کرار علیه‌السلام را برهنه و عریان بر زمین انداخته و بدنش را به خون رنگین نموده و اعضای شریفش را پاره پاره کردند.فوق القنا رأسه یهدی لکاشحه فنال أقصی مناه منه کاشحه‌داد از روزی که سر منور نور دیده‌ی خیرالبشر را بر سر نیزه کرده و به خاطر عداوت‌های قدیمه‌ای که در سینه پنهان داشتند به هدیه بردند، تا او مراد خاطر خود را از آن سر مطهر حاصل نماید و دل پر کینه‌ی خود را از او خالی نماید.کم هام عز و أید للسماح و کم أقدام سبق بها طاحت جوانحه‌آه! چه بسیار از سرهای منور که در آن روز از بدن جدا شد و چه بسیار از دست و پایی که در آن روز از بدن جدا شد و چه بسیاری از بدن‌ها که در آن روز از دم شمشیر پاره پاره گردید و بر زمین افتادند.و کم حریم لأهل بیت محترم قد استحل و کم صاحت صوائحه‌و چه بسیاری از حرمت‌ها از اهل بیت رسالت علیهم‌السلام که در آن روز ضایع کردند و چه بسیاری از زنان مخدره‌ی محترمه را که اسیر کردند، چه ناله‌ها از آن اسیران که در آن روز بلند شد و چه نوحه‌ها که از ایشان در آن روز برپا شد.مصاب خامس أصحاب الکساء وهم أهل العزاء بهم حلت فوادحه‌این مصیبت خامس آل‌عبا است که باعث تسلی عالمیان بودند و گویا به جهت رفتن او که آخر ایشان است، همه‌ی آنان از دنیا رفته‌اند.لم ینس قط و لا الذکری تجدده أوری بزند الأسی للحشر قادحه‌هرگز این مصیبت فراموش نمی‌شود و هرگز کهنه نمی‌شود که به جهت یاد کردن تازه گردد و بلکه همیشه تازه است و آتش آن همیشه در کانون سینه افتاده است.کیف السکون عن المکسور منفردا من غیر نسوته خلوا مطارحه‌چگونه آرام گیرم و آن مظلوم بی‌کس را فراموش کنم در حالتی که یاوران او را بر زمین انداخته بودند و به غیر از زنان بی‌کس و دختران نورس و طفل‌ها و کودکان، کسی دیگر به [صفحه ۴۷۱] جهت او نمانده بود.یلقی الأعادی بقلب منه منقسم بین الخیام و أعداء تکافحه‌چون او را معینی نمانده بود که دفع دشمنان نماید خود به جنگ دشمنان می‌رفت و لکن چون پرستاری از برای زنانش نبود و کسی دفع دشمن از ایشان نماید نبود دلش به دو قسمت بود: نیمی در خیمه‌ها در نزد خواهران و دختران و نیمی در میدان مشغول جنگ با مخالفان بود.واللحظ کالقلب عین نحو نسوته ترنو و عین لقوم لا تبارحه‌و چشم‌های شریفش و لحظات او نیز مثل دل مبارکش به دو قسمت بود: به یک چشم زنان را مشاهده می‌نمود که مبادا کسی به حرم او اذیت کند و چشمی دیگر به سوی دشمنان بود که از آن طرف دورش را گرفته بودند و از هر طرف تیر و نیزه بر بدن شریفش می‌زدند. آه!لهفی علیه و قد مال الطغاة الی نحو الخیام و خاض النقع سائحه‌آه! از آن موقعی که آن جماعت بی‌حیا، به حرم محترم او روانه شدند و آن جناب بر زمین افتاده بود و چشمش به جانب خیمه بود، دید که دشمنان به سوی خیمه‌ها روانه شدند، آن حضرت - پدرم و مادرم به فدای مظلومیتت شود - تاب نیاورد.قال: اقصدونی بنفسی و اترکوا حرمی قد حان حینی و قد لاحت لوائحه‌فریاد زد! ای قوم! تا من زنده‌ام کسی متعرض حرم من نشود، ای قوم! مشغول به کشتن من شوید و دست از حرم من بردارید که نمی‌توانم حرم خود را در دست ناکسان ببینم.ای قوم! رفتن من نزدیک شده و آثار مرگ من ظاهر گردیده، بعد از کشتن من، هر آزار و هر اذیتی که به غریبان اهل بیت من می‌خواهید، انجام دهید که من تا زنده‌ام نمی‌توانم حرم و زنان خود را ذلیل و دستگیر ببینم.

محمد و آل محمد واسطه‌ی آفرینش عالم و...

بدان که چون محمد و آل محمد علیهم‌السلام واسطه‌ی خلقت جمیع عالم و سبب نزول برکت و رحمت از جناب احدیت به سوی خلق می‌باشند و این معنی خود ظاهر است؛زیرا که مقصود از آفرینش عالم، ایجاد ایشان بود و اولین چیزی که خلق شد نور محمد صلی الله علیه و آله و سلم بود و جمیع عالم از پرتو شعاع ایشان خلق شدند و رحمت نازل [صفحه ۴۷۲] نمی‌شد، مگر بر ایشان و از ایشان به خلق می‌رسید.و اگر ایشان نبودند باران نازل نمی‌شد، گیاه از زمین نمی‌رویید، آفتاب و ماه روشنی نمی‌دادند و آسمان‌ها برپا نبودند. [۶۰۹] .بلکه ایشان مظاهر اسماء الهی هستند و عالم وجودش به اسم اعظم است و از اینجاست که گفته‌اند:«بنی‌الوجود علی الاسم الأعظم، فاذا حرک حرک جمیع العالم»؛چون اسم اعظم حرکت نماید، جمیع عالم حرکت می‌نماید.و حسین بن علی علیهماالسلام مظهر اسم اوست که:«اللهم انی أسألک باسمک الذی أشرقت به السماوات والأرض و باسمک الذی یصلح به الأولون والاخرون».به نور ایشان بود که آسمان و زمین از مکمن خفا به عالم وجود و ظهور آمد و از نور ایشان بود که عالم روشن شد و ایشان صلاح اولین و آخرینند و امر اولین و آخرین به اصلاح نیامد مگر به ایشان، و ایشان رحمت واسعه‌ی الهی‌اند که هر چیزی را فراگرفته‌اند و ایشان کلمات تامه‌اند.الهی فما آیة لله أکبر منهم فهم آیة من دونهم کل آیةو ما نعمة الا و هم أولیاؤها فهم نعمة منها أتت کل نعمةلهم خلق الله العوالم کلها و حکمهم فیها بها من خلیفةسری سرهم فی الکائنات جمیعها فمن سرهم لم یخل مثقال ذرةسر ایشان در جمیع کاینات جاری است، ذره‌ای از عالم خالی از سر ایشان نیست.

مصیبتی که انبیا تاب شنیدن آن را نداشتند

و از اینجا معلوم می‌شود که تأثیر مصیبت سیدالشهداء علیه‌السلام در سنگ، چوب، آسمان و زمین بعید نیست، بلکه بقای آسمان و زمین بعید است. [صفحه ۴۷۳] بلی، چون حکمت بالغه‌ی کامله‌ی الهیه به انهدام عالم تعلق نیافته بود و خلیفه‌ی او، فرزندش نیز در عالم بود به همین جهت، عالم منهدم نگردید.لکن اگر چه منهدم نشد، اما به جهت آن، آشوبی در عالم برپا گشت که نزدیک شد بالمره منعدم گردد، کوه‌ها از هم بپاشید، دریاها بجوش آمد، آفتاب و ماه سیاه شدند، از آسمان خون و خاکستر بارید، از زمین خون جوشید.آری، کم مصیبتی نبود، انبیا تاب شنیدن آن را نداشتند.حضرت آدم علیه‌السلام وقتی این مصیبت را شنید، مثل زن بچه مرده بر او گریست. [۶۱۰] .حضرت نوح علیه‌السلام وقتی شنید مثل عزاداران گریست. [۶۱۱] .وقتی به حضرت ابراهیم علیه‌السلام ملوک آسمان‌ها را نشان دادند، چون نظرش بر عرش اعظم افتاد، پنج نور مقدس دید که احاطه به عرش الهی کرده بودند، پرسید: این انوار مقدسه از کیست؟گفتند: انوار مقدسه‌ی محمد بن عبدالله صلی الله علیه و آله و سلم، اوصیای او و دختر اوست.گفت: به چه سبب هرگاه بر ایشان نظر می‌کنم خوشحال می‌شوم و چون به نور پنجمی نظر می‌کنم، مهموم و مغموم می‌شوم؟گفتند: ای ابراهیم! نمی‌دانی که به صاحب این نور مقدس چه ظلم می‌کنند، چون شمه‌ای از آن را شنید محزون و مغموم گردید و زندگانی بر او تلخ شد.عزیز من!افسانه‌ای که کس نتواند شنیدنش یارب! به اهل بیت چه آمد ز دیدنش؟از حضرت صادق علیه‌السلام در مورد تفسیر آیه‌ی (فنظر نظرة فی النجوم – فقال انی سقیم) [۶۱۲] پرسیدند؟فرمودند: مراد این نیست که به ستاره‌ها نظر کرد پس گفت: مریضم.حضرت فرمودند:بلکه در نجوم نظر کرد و حساب کرد، «فرأی ما یحل بالحسین علیه‌السلام»؛ پس [صفحه ۴۷۴] دانست که بر حسین علیه‌السلام چه رو می‌دهد، چون این آیه را دید، گفت:«انی سقیم لما یحل بالحسین علیه‌السلام»؛من بیمارم و مریض شده‌ام به جهت آنچه بر حسین علیه‌السلام [از مصایب] می‌رسد. [۶۱۳] .بلی، غم حسین علیه‌السلام، دوستان خدا را بیمار کرد، انبیا را مریض گردانید.نمی‌دانم چرا شیعیانش در این غم، مریض و بیمار نمی‌شوند؟ و چرا عوض اشک، خون از دیده نمی‌ریزند؟وقتی به حضرت زکریا علیه‌السلام خبر دادند که (کهیعص) یعنی: در کربلا حسین علیه‌السلام و عترت او، توسط یزید در حالت عطش و تشنگی هلاک می‌شوند و ایشان بجز صبر کاری نخواهند کرد. چون زکریا علیه‌السلام این قصه را شنید، سه روز از خانه بیرون نیامد و در ندبه و گریه و زاری بود و کسی را به نزد خود راه نمی‌داد.آنگاه گفت:خدایا! مرا فرزندی بده و او را قرةالعین من گردان و مرا

فریفته‌ی محبت او گردان و او را از من به منزله‌ی حسین علیه‌السلام نسبت به جدش گردان، پس دل مرا در مصیبت او بدرد آور، همچنان که دل حبیب محمد صلی الله علیه و آله و سلم در مصیبت فرزندش بدرد می‌آید. [۶۱۴] .پوست سر و روی حضرت اسماعیل صادق الوعد علیه‌السلام را کندند. سطاسطائیل [۶۱۵] ملکه عذاب آمده و گفت: به هر عذابی که می‌خواهی بگو تا قومت را عذاب کنم.اسماعیل علیه‌السلام گفت:نمی‌خواهم، [ای سطاطائیل!] می‌خواهم در این بلیه به حسین علیه‌السلام فرزند پیغمبر آخرالزمان صلی الله علیه و آله و سلم اقتدا کنم، او مظلوم است، من هم [صفحه ۴۷۵] می‌خواهم مظلوم باشم... [۶۱۶] .وقتی موسی بن عمران علیه‌السلام نزد حضرت خضر علیه‌السلام رفت، چون به نزد او رسید، سلام کرد، بعد از جواب گفت: تو کیستی؟گفت: موسی.گفت: موسی بن عمران، کلیم الله؟گفت: بلی.گفت: برای چه آمده‌ای؟گفت: برای آن که بعضی از علومی را که به تو تعلیم کرده‌اند، به من تعلیم کنی.حضرت خضر علیه‌السلام گفت:«انی وکلت لأمر لا تطیقه»؛ امر چندی به من موکل کرده‌اند که تو تاب آن را نداری.«فحدثه عن آل محمد صلی الله علیه و آله و سلم و عن بلائهم و عما یصیبهم، حتی اشتد بکائهما»؛ پس حضرت خضر علیه‌السلام از بلاها و مصیبت‌هایی که به اهل بیت محمد صلی الله علیه و آله و سلم می‌رسد برای حضرت موسی علیه‌السلام بیان کرد و آن دو گریه‌ی شدید کردند. آنگاه از برای موسی علیه‌السلام فضایل محمد، علی، فاطمه، حسن و حسین علیهم‌السلام را و بلاهای ایشان را گفت و آنچه خدا در عوض به ایشان می‌دهد، بیان کرد.موسی علیه‌السلام گفت: خدایا! مرا از امت محمد صلی الله علیه و آله و سلم گردان. [۶۱۷] .عیسی بن مریم علیهماالسلام را حضرت مریم به صباغی داد، عیسی علیه‌السلام همه‌ی کرباس‌ها و کلاف‌ها را که هر یک به رنگی بایست رنگ شود، همه را در خم ریخت و نیلی کرد و این در حالی بود که در تصور اندوه سیدالشهداء علیه‌السلام بود.عیسی علیه‌السلام در مهد بود که از پیغمبران بود و سفاهت رأی و جهالت رأی از پیغمبران بی‌معنی است. آری، آری. [صفحه ۴۷۶] یک باره جامه در خم گردون به نیل زد چون این خبر به عیسی گردون‌نشین رسیدباری، همه‌ی عالم از آسمان‌ها، زمین‌ها، عرش و کرسی، لوح و قلم، بهشت و جهنم، حورالعین و رضوان، مالک و ریح، طمطام وثری، تحت‌الثری و طبیعت و نفس و ماده و آنچه دیده و شنیده می‌شود و آنچه دیده و شنیده نمی‌شود؛ همه و همه از جهت خوش آمدن محمد بن عبدالله صلی الله علیه و آله و سلم - که عقل کل و کل عقل و قطب الاقطاب است - از جهت بزرگی بلیه‌ی فرزندش گریستند.بلکه بعضی از عارفان گفته‌اند:هر گریستن به حق، برگشتش به گریستن به آن حضرت است، هر سنگی که از کوه می‌افتد از غم آن حضرت است؛گریه‌ی طفلان در گهواره از غم آن حضرت است؛موج دریا از غم اوست؛غبار صحرا از اندوه اوست؛زردی و خزان درختان از غم آن حضرت است؛غرش رعد از حزن اوست؛و بارش از ابر گریه بر اوست.و این معنی اگر چه بعید از اذهان است، لکن در نظر اهل بصیرت و معرفت چنین است که جمیع ممکنات به واسطه‌ی ایشان خلعت وجود پوشیده‌اند و جملگی عکسی از شعاع ایشانند و نزول رحمت به واسطه‌ی ایشان است و اگر ایشان را بلیه‌ای روی دهد، همه‌ی عالم را روی می‌دهد.و فرمودند: «نحن محال مشیة الله». [۶۱۸] چون محل مشیت الهی متأثر گردد، هر چیزی متأثر می‌شود.لکن منافقین از ایشان نیستند، اگر چه وجود ایشان از وجود پیغمبر و آل اوست، لکن از قبیل ظل است که ظل از آفتاب نیست، اگر چه به آفتاب است.بخلاف شیعیان که از ایشانند، مثل شعاع که از شمس است و بدیهی است که [صفحه ۴۷۷] تیرگی شمس، تیرگی شعاع است و صفای آن به صفای شعاع.و نظر به این که حسین بن علی علیهماالسلام که مظهر خضوع و خشوع است و هر خضوع و خشوعی که در عالم امکان می‌باشد، به جهت خضوع او و به واسطه‌ی اوست.پس منافاتی میان حدوث این آثار قبل از حادثه‌ی آن بزرگوار نیست، اخبار نیز بر این که: هر چیزی بر او گریست، متفق است، [۶۱۹] لکن گریه‌ی هر چیزی بحسب حال او است.گر چشم روزگار بر اوفاش می‌گریست خون می‌گذشت از سر ایوان کربلاچه نیکو می‌گوید شیخ احمد لحساوی:کل انکسار و خضوع به و کل صوت فهو نوح الهواءهر شکستی که به موجودات می‌رسد و هر خضوعی که به جهت ممکنات عارض می‌گردد به جهت اوست، و هر صدایی که در هوا بهم می‌رسد آن نوحه‌ی هواست که بر آن حضرت علیه‌السلام نوحه می‌کنند.ما فی الوجود معجم لم یکن الا عرته حیرد فا

استوی‌در عالم وجود، چیز ناطق و صامتی نیست، مگر او را در ماتم آن حضرت حیرتی روی داده است.فطبق الدنیا مصاب هوی لما سیأتی أبدا أو أتی‌پس به جهت مصیبت او، عالم را مصیبتی گرفت و مصیبت او، عالم را از گذشته و آینده مصیبت‌زده نموده است.و کل رطب ینتهی زابلا- وذی قوام یعتریه النوی‌هر چوب تری را که می‌بینی از غم حسین علیه‌السلام خشک شده و لاغر و گداخته می‌شود. و هر شاخ درختی که می‌بینی از غم او بهم پیچیده است.أما تری النخلة فی قبة ذات انفطار و انشقاق فشی‌آیا نمی‌بینی درخت خرما را که هوشیاریش از سایر درختان بیشتر است؟ چگونه سعف‌هایش را که به منزله‌ی موی سر اوست، پریشان کرده است. [صفحه ۴۷۸] ما سعفة فیها انتهت أخبرت الا لها حزن امامی شوی‌شاخی از آن کامل نمی‌شود که به مصیبت فرزند بهترین موجودات، امام و مقتدای من و همه‌ی مخلوقات خبر داده شود، مگر آن که از غم او بریان گردد و از کار بیفتد.أما تری الأثل و أهدابه عند الریاح ذا حنین علا؟آیا چوب گز و مژه‌های گز و مژه‌های چشم او را نمی‌بینی که در وقت وزیدن باد صدای ناله‌ی او بلند می گردد؟!أما تری الافاق مغبرة والشمس حمراء بکرة ومسا؟آیا آفاق اعلام، کوه و صحرا را نمی‌بینی که چگونه غبار اندوه آنان را فراگرفته؟ آیا آفتاب را نمی‌بینی که چگونه صبح و شام سر برهنه و سرخ است.أما سمعت الرعد یبکی له و البرق و السحب یقطر همی؟آیا ناله و گریه‌ی رعد را نمی‌شنوی؟ آیا آتش به جانی و اندوه برق را نمی‌بینی؟ و آیا گریه آب را نمی‌یابی که به قطرات پیاپی اشک می‌ریزد.أما تری النحل له رنة فی طیرانه شدید البکاء؟آیا زنبور عسل را نمی‌بینی که در حال پریدنش ناله و گریه‌اش بلند است؟فکل بقعة بها قبره و کربلا کل مکان تری گویا همه جای زمین، محل قبر اوست که از غمش می گرید و همه جای عالم، از غم و اندوه کربلا شده است.و کل یوم یومه دائما تغص شرب الماء علی من دعی‌چنان مصیبتش در عالم تأثیر کرده که گویا هر روز، روز عاشورا است و همیشه مصیبت او، آب خوشگوار را بر همه تلخ نموده است.السیف یفری نحره باکیا و الرمح ینعی قائما و انثنی‌خنجری که گلوی او را می‌برید بر او گریه می کرد و نیزه‌ای که بر پهلوی مبارکش می‌خورد اول بر او می گریست و خبر مرگ او را می‌داد، بعد آن را خم می کردند و در پهلوی نازنینش می‌زدند.تبکیه جرد جاریات علی جثمانه و أن تذوق القری‌اسب‌های شومی که بر بدن شریفش می‌تاختند بر او می گریستند، اگرچه اعضایش را درهم [صفحه ۴۷۹] می کوفتند.والله! ما رأیت شیئا بدا فی الکون الا ببکاء تلابه خدا قسم! در این عالم کون و فساد چیزی را ندیدم که به وجود آید و از ممکن خفا بیرون آید. مگر آن که با گریه‌ی آن حضرت مقرون و تالی بود.

تاثیر مصیبت امام حسین در اشیا

بدان که همه چیز بر آن حضرت گریستند، چنانچه صریح اخبار است [۶۲۰] و لازم نیست که گریه‌ی آنها را به این چشم ببینی، همچنان که حق تعالی می‌فرماید:(و ان من شیء الا یسبح بحمده و لکن لا تفقهون تسبیحهم)؛ [۶۲۱] .چیزی نیست مگر آن که خدا را تسبیح می گوید و او را تحمید می کند و لکن شما تسبیح او را نمی‌شنوید.پس گریه‌ی همه چیز لازم نیست که به این دیده، دیده شود، با این که صریح اخبار است که در زمان شهادتش گریه‌ی همه چیز ظاهر شد، زیرا که از آسمان خون بارید، زمین خون گریست و از درختان خون جاری شد.و قصه‌ی درخت خونبار در نزدیکی «قزوین» مشهور است و ثقات آن را خبر می‌دهند که هر سال در روز عاشورا خون از آن جاری می‌شود، حتی در صورت اشتباه ماه، از خونباری آن درخت روز عاشورا را تعیین می‌نمایند و آن درخت چنار بسیار کهنی است که می گویند: در زمان شهادت آن حضرت بوده و در آن روز، مثل سایر درختان خون گریست. [۶۲۲] . [صفحه ۴۸۰] ابن شهر آشوب از سفیان بن عیینه روایت می کند که گوید:جده‌ام به من خبر داد که:یکی از اشخاصی که در کربلا حاضر بود، از او زعفرانی گرفتم آمدم و آن را برداشتم. پس آن زعفران مبدل به خون شد و گیاه‌های زمین را می‌دیدیم [که در روز شهادت امام حسین علیه‌السلام] که گویا آتش بودند. [۶۲۳] .و بعضی از مشایخ عامه در شرح وجیز ذکر کرده‌اند:آن سرخی که در حین طلوع و غروب آفتاب بر آسمان می‌باشد ابتدای ظهور آن در وقتی بود که حسین علیه‌السلام را شهید کردند و

سابق بر آن کسی آن را ندیده بود، آن روز سنگی را برنمی‌داشتند مگر آن که از زیرش خون تازه می‌جوشید و از آسمان قطرات خون می‌بارید، و هر جامه‌ای که از آن خون بر او می‌نشست، هر چه می‌شستند، رنگش برطرف نمی‌شد. [۶۲۴] .ابن شهر آشوب از نضره‌ی ازدیه نقل می‌کند که گوید:هنگامی که امام حسین علیه‌السلام را کشتند خون از آسمان بارید، تا آن که جوی‌ها، خم‌ها و ظرف‌های بزرگ ما پر از خون شد. [۶۲۵] .در مصیبت آن حضرت ملائکه مقربین در تضرع و استغاثه می‌باشند.حضرت صادق علیه‌السلام فرمود:گاهی حضرت فاطمه علیهاالسلام نعره می‌زند و می‌خروشید که از خروش او جهنم به خروش می‌آید، و اگر ملائکه آن را ضبط نمی‌کردند هر آینه اهل زمین را می‌سوزانید و تا آن حضرت در گریه است آن را محافظت می‌کند و درهای آن را می‌بندند.و نزدیک است که دریاها بجوش آید و از یکدیگر بریزد و بر هر قطره از آن، ملکی موکل است. همین که آواز فاطمه علیهاالسلام را می‌شنوند آن را [صفحه ۴۸۱] حفظ می‌کنند و جوش آن را فرومی‌نشانند که مبادا اهل زمین را غرق نماید. ملائکه پیوسته ترسانند و به خاطر گریه‌ی او گریانند و تضرع و استغاثه به درگاه الهی می‌کنند و از ترس عذاب اهل زمین آواز را به تقدیس بلند می‌کنند.«و لو أن صوتا من أصواتهم یصل الی الأرض لصعق أهل الأرض و تقلعت الجبال، و زلزلت الأرض بأهلها»؛اگر یک آواز از آوازهای آنها به اهل زمین برسد، هر آینه اهل زمین همه مدهوش می‌شوند و کوه‌ها کنده می‌شود و زمین می‌لرزد.ابوبصیر می‌گوید: عرض کردم: «جعلت فداک، ان هذا لأمر عظیم»؛ این امر، امر عظیمی است.فرمود:«غیره أعظم [منه]، مالم تسمعه»؛آنچه نگفتم، عظیم‌تر از آن است که گفتم.آنگاه فرمود:ای ابوبصیر! «أما تحب أن تکون فیمن یسعد فاطمهٔ علیهاالسلام»؟آیا تو نمی‌خواهی که از یاری کنندگان فاطمه علیهاالسلام در گریه کردن بر فرزندش باشی؟همین که این را فرمود، گریه بر من چیره شد که نتوانستم جوابش را بگویم.پس حضرت برخاست و به سوی مصلای خود رفت و من بیرون آمدم... [۶۲۶] .ای شیعیان! اینها همه سهل است، اهل بهشت با آن که خدا بهشت را دارالسرور خلق فرموده و غم و الم در آن به هیچ وجه نیست و حزن و اندوه از برای اهل بهشت نمی‌باشد با این حال، در این مصیبت گریستند.چنانچه در زیارتی که از ناحیه‌ی مقدسه از جناب صاحب علیه‌السلام بیرون آمده، می‌فرماید: [صفحه ۴۸۲] «و اقیمت لک المأتم فی أعلاـ علیین، و لطمت علیک الحور العین»؛ [۶۲۷] .ماتم تو را در اعلا علیین برپا کردند و حوریان در مصیبت تو سیلی بر صورت زدند.و در زیارت مخصوصه‌ی آن حضرت که در اول رجب و نصف شعبان وارد شده که باید خواند، آمده:«... أشهد لقد اقشعرت لدمائکم أظلهٔ العرش مع أظلهٔ الخلائق، و [بکتکم السماء و الأرض، و] سکان الجنان والبر و البحر...»؛ [۶۲۸] .گواهی می‌دهم به تحقیق که به جهت خون شما، عرش الهی، جمیع خلایق به لرزه درآمد [و آسمان و زمین] و همه‌ی ساکنین بهشت‌ها و همه‌ی ساکنین صحرا و دریا به گریه درآمدند.و ذکر اظله عرش و اظله‌ی خلایق تنبیه بر آن است که تأثیر این مصیبت در مجردات نیز بوده؛ زیرا که در اخبار متعارف است که عالم مجردات را به اظله تعبیر می‌کنند و گویا از جهت این است که آنها شیء می‌باشند، لکن، لاکالأشیاء.در حدیثی آمده: راوی سؤال کرد که: «ما الظلال؟»؛ ظلال چیست؟فرمود: آیا سایه‌ی خود را در آفتاب نمی‌بینی؟ «شیء و لیس بشیء»؟یاری، اله بهشت عزایش را برپا کردند.آری، اگر چه بهشت جای اندوه نیست، لکن چون در حدیثی آمده:بهشت و حورالعین از نور مقدس امام حسین علیه‌السلام خلق شده‌اند، پس حسن و بها و نور و ضیاء و سرور و راحت ایشان از امام حسین علیه‌السلام است، پس هر گاه امام حسین علیه‌السلام محزون شود ایشان نیز محزون می‌شوند، و اگر امام حسین علیه‌السلام پژمرده گردد ایشان نیز پژمرده می‌گردند. [۶۲۹] .پس چگونه می‌شوند که حسین علیه‌السلام از سوز تشنگی ناله‌ی واعطشا از سینه‌اش برآید [صفحه ۴۸۳] و ایشان خوشحال باشند و حسین علیه‌السلام را برهنه بر زمین اندازند و ایشان بر سریر شادی متمکن باشند؟نه والله! بلکه عزایش را برپا می‌کنند و دارالسرور را، دارالحزن می‌دانند، و سیلی بر رو می‌زنند.از پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم روایت شده که فرمودند:در شب معراج مرا داخل بهشت کردند، می‌گشتم و تماشای قصور جنان می‌کردم، جبرئیل از درختی سیبی چیده به من داد، من آن را دو قسمت کردم، حوری در میان آن بود، بیرون آمد که مژه‌های چشمش مانند سینه‌ی کرکس سیاه بود، من از او پرسیدم که: «لمن أنت؟»؛ خدا تو را برای چه کسی خلق

فرموده؟دیدم آن حوریه گریست و گفت: «لابنک المظلوم الحسین»؛ خدا مرا به جهت فرزند مظلوم تو حسین علیه‌السلام خلق فرموده است. [۶۳۰] .محتشم گوید:در بارگاه قدس که جای ملال نیست سرهای قدسیان همه بر زانوی غم است‌جن و ملک بر آدمیان نوحه می‌کنند گویا عزای اشرف اولاد آدم است‌گویا طلوع می‌کند از مغرب آفتاب کاشوب در تمامی ذرات عالم است‌آری، کم بلیه‌ای نیست و کم مصیبتی نمی‌باشد.هذا مصاب الذی جبریل خادمه ناغاه فی المهد اذ نیطت تمائمه‌این مصیبت کسی است که جبرئیل خدمتکاریش می‌کرد و به خادمی او فخر می‌نمود، این مصیبت کسی است که جبرئیل گهواره‌اش را می‌جنبانید و برای او لالایی می‌خواند که خواب برود و به جهت او تمیمه و دعای چشم زخم می‌آورد.سبط النبی أبوالأطهار والده ال کرار مولی أقام الدین صارمه‌صنو الزکی جنا قلب البتول له اقسومهٔ لیس فیها من یقاسمه‌این مصیبت سبط احمد مختار، نور دیده‌ی حیدر کرار، برادر حسن مجتبی و میوه‌ی دل خیر [صفحه ۴۸۴] النساء علیهم‌السلام است که او را از حسب، نسب و نجابت نصیبی است که احدی از اهل عالم را نمی‌باشد.مطهر لیس یغشی الریب ساحته و کیف یغشی من الرحمان صارمه‌معصوم و مطهری که دامن عصمتش از هر نقص و ریبی پاک است و چگونه چنین نباشد و حال آن که خدا او را پاک گردانید.لله طهر تول الله عصمته أرداه رجس عظیمات جرائمه‌چه قدر عظیم است کسی را که خدا او را از رجس پاک گردانیده، هلاک بکند و ناپاک‌ترین خلق او را بکشد.لله مجد سما الأفلاک رفعته ماذا العلی عندما مادت دعائمه‌مرتبه و بزرگی او چنان عظیم است که رفعتش از افلاک گذشته و به همین جهت، هنگامی که ستون و عماد آن متزلزل و منهدم شد؛ بنیان علو و رفعت و بزرگی متزلزل شده و میل به خرابی و انهدام نمود.صیف ألم بأرض وردها شرع قفی بها و هو ظامی القلب هائمه‌وقتی آن میهمان نو رسیده در زمین نازل شد و فرود آمد به جهت کثرت آب در آن سرزمین، کسی از وارد شدن شخصی بر آب مانعی نمی‌شد و همه در استفاده از آب مساوی بودند، با وجود این، او با لب تشنه از دنیا رفت و هر چند ناله واعطشا شنیدند، شربتی از آب به او ندادند و یک مرتبه هم که خود را بر سر شریعه رسانید، او را تشنه برگردانیدند.لهفی علی ماجد أربت أنامله علی السحاب غدا سقیاه خاتمه‌ای حسرت و اندوه بر آن بزرگواری که جود و بخشش دستش از ابر بهار بیشتر بود، بلکه سر هر انگشتی از او کانی از سخا و بحری از عطا بود، ولی آخرالامر از سوز تشنگی و عطش و بی‌آبی انگشتر خود را می‌مکید.لهفی علی الال صرعی فی الطفوف و ما غیر العلیل بذاک الیوم سالمه‌ای داد از آن روزی که همه‌ی اهل بیت پیغمبر علیهم‌السلام و یاوران ایشان را بر زمین انداختند و بغیر از فرزند آن حضرت، کسی سالم نبود.أقثم یوم به جمت ملاحمهم ثم انجلی و به قتلی غنائمه‌همه‌ی عالم، کوه و صحرا در آن روزی که مصایب اهل بیت علیهم‌السلام بسیار شد تیره و غبارآلود [صفحه ۴۸۵] گشت بعد از برطرف شدن غبار معلوم شد چگونه اشخاص بر زمین افتاده‌اند.حزن طویل أبی أن ینجلی أبدا حتی یقوم بأمر الله قائمه‌هرگز غبار این مصیبت از خاطر شیعیان منجلی نخواهد شد، تا قائم ایشان [- عجل الله تعالی فرجه الشریف -] قیام نموده و این اندوه را تلافی نماید.

بزرگترین مصیبت

عزیز من! بدان که روز مصیبت امام حسین علیه‌السلام بدترین روزها بود، از ابتدای دهر تا انتهای آن، روزی از آن روز شدیدتر و صعب‌تر نبود، زمانی از آن روز بر خاصان خدا تلخ‌تر نبوده است.حضرت امام رضا علیه‌السلام می‌فرماید:«ان یوم الحسین علیه‌السلام أقرح جفوننا، و أسبل دموعنا، و أذل عزیزنا بأرض کربلاء...»؛روز شهادت حسین علیه‌السلام پلک‌های دیدگان ما را مجروح گردانید و اشک‌های ما را جاری ساخت و عزیز کرده‌ی ما را در سرزمین کربلا ذلیل گردانید و کربلا، کرب و اندوهی بر ما گذاشت که تا قیامت بر طرف نمی‌شود. پس باید گریه کنندگان بر او گریه کنند؛ زیرا که گریه بر او، گناهان بزرگ را فرومی‌ریزد.آنگاه فرمود:هرگاه ماه محرم داخل می‌شد کسی پدرم را شاد و خندان نمی‌دید و حزن و اندوه او تا روز دهم آن ماه زیاد می‌شد، چون روز دهم می‌شد آن روز، روز مصیبت و حزن گریه‌ی او بود و می‌فرمود: امروز، روزی است که جدم حسین علیه‌السلام را شهید

کردند. [۶۳۱] .کلینی رحمه‌الله نیز به سند خود ازابان بن عبدالملك روایت می کند که گوید:از حضرت صادق علیه‌السلام از روزه‌ی روز تاسوعا و عاشورای از محرم‌الحرام پرسیدم، [صفحه ۴۸۶] فرمود:«تاسوعا یوم حوصر فیه الحسین علیه‌السلام و أصحابه بکربلاء، و اجتمع علیه خیل أهل الشام و أناخوا علیه...»؛روز تاسوعا، روزی است که در آن روز، حسین علیه‌السلام و اصحاب او را در کربلا محاصره کردند و بر دور او لشکرهای اهل شام جمع شدند و به دور او ریختند، روزی است که در آن روز، پسر مرجانه و پسر سعد به خاطر زیادی لشکریان و عساکرشان شادی می کردند و در آن روز حضرت حسین علیه‌السلام و اصحاب او را ضعیف کرده بودند، و یقین کردند که دیگر یاوری از برای حسین علیه‌السلام نخواهد بود و اهل عراق او را یاری نخواهند کرد.آنگاه حضرت فرمود:«بأبی المستضعف الغریب»؛پدرم فدای حسین علیه‌السلام که ضعیف و غریب بود.پس فرمود:«و أما یوم عاشوراء، فیوم اصیب فیه الحسین علیه‌السلام صریعا بین أصحابه، و أصحابه حوله صرعی عراة»؛اما عاشورا، روزی است که در آن روز حسین علیه‌السلام را کشتند و بدنش را در میان اصحابش بر زمین انداختند و اصحاب او را در دور بدن شریفش با بدن‌های برهنه بر روی زمین انداختند.آیا چنین روزی، روز روزه است، کلا به خدا قسم! این روز، روز روزه نیست، بلکه روز حزن و اندوه و مصیبت است که بر اهل آسمان‌ها و زمین و جمیع مؤمنین وارد شد و روز شادی پسر مرجانه و آل زیاد و اهل شام است، غضب خدا بر آنها و ذریات آنها باد.این روز، روزی است که در آن روز، جمیع بقعه‌های زمین - غیر از بقعه‌ی شام - گریست. پس کسی که این روز را روزه گیرد یابه آن تبرك جوید، خدا او را با آل‌زیاد محشور گرداند، در حالتی که دل او را مسخ نموده و بر او غضب نموده است. [صفحه ۴۸۷] و کسی که در این روز چیزی را در منزل خود ذخیره نماید با نفاق می‌میرد و خداوند برکت را از او و اهل بیت و اولادش قطع می‌نماید و شیطان با او در جمیع آنچه مذکور شد، شرکت می کند. [۶۳۲] .و از عبدالله بن سنان روایت شده که گوید:روز عاشورا خدمت سید و مولایم حضرت صادق علیه‌السلام رسیدم، او را دیدم که رنگش مبارکش بر افروخته بود، حزن و اندوه از او ظاهر بود و اشك از دیده‌هایش مثل مروارید غلطان، بر روی مبارکش جاری بود، عرض کردم: چرا گریه می کنی یابن رسول‌الله! خدا دیده‌هایت را نگریاند.فرمود:«أفی غفلة أنت؟ أما علمت أن الحسین بن علی علیهماالسلام اصیب فی مثل هذا الیوم؟»آیا تو غافلی؟ آیا نمی‌دانی که در مثل چنین روزی، حسین بن علی علیهماالسلام را کشته‌اند.[عرض کردم: آقای من! در مورد روزه‌ی امروز چه می‌فرمایید؟] [امام صادق علیه‌السلام] فرمود:روزه بگیر بدون آن که نیت روزه کنی و افطار کن بی آن که شماتت کنی، و روزه‌ی آن روز را کامل مگردان و باید افطار تو به یك ساعت بعد از نماز عصر به شربتی از آب باشد.«فانه فی مثل ذلك الوقت من ذلك الیوم تجلت الهیجاء عن آل رسول‌الله علیهم‌السلام، و انکشفت الملحمة عنهم، و فی الأرض منهم ثلاثون صریعا فی مواالیهم، یعز علی رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم مصرعهم [و لو کان فی الدنیا یومئذ حیا و لکان - صلوات الله علیه و آله - هو المعزی بهم]»؛به راستی که بعد از عصر بود جنگ از آل پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم واریخت و معرکه‌ی عظیمی فرونشست و حال آن که سی نفر از اهل بیت پیغمبر علیهم‌السلام و موالیان [صفحه ۴۸۸] ایشان بر زمین افتاده بودند که کشته شدن ایشان بر پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم دشوار بود، و اگر جناب پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم در دنیا بود هر آینه بر آنها تعزیه می گرفت و مردم به او تعزیت و تسلیت می گفتند.پس حضرت صادق علیه‌السلام آن قدر گریست که ریش مبارکش از آب دیده‌اش تر شد... [۶۳۳] .آری، والله! اگر پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم در دنیا بود هر آینه تعزیه‌ی فرزندانش را برپا می‌نمود، بلکه به جهت فرزند عزیز و نازپرورش لباس ماتم می‌پوشید و ناله‌ی واحسینا از دل بر می کشید.فواعجباه! من مصیبة ما أعظمها، و بلیة ما أمرها و أوجعها و أقرحها قتل أبو عبدالله علیه‌السلام و عترته و سبی نسائه و صبیته، و داروا برأسه فی البلدان من فوق عامل السنان.فیالیت لرسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم عینا تنظر الی بناتها و بنیها و هم ما بین مقتول یجری علیه الصدید و أسیر مکبل بالحدید، و بین من تخمش وجهها بیدیها و من ینزع قرطها من اذنیها، و بین من یستجیر فلا یجار، و یستغیث فلا یغاث، و یستنصر فلا ینصر، و یستعین فلا یعان.فکم من نداء: واجداه! واعلیاه! و واحسناه! قد علا فی أرض کربلا.وکم من استغاثة: وامغیثاه! و

وامجیراه! و واهاشمیاه! قد رفعت فی أرض نینوا. فوا أسفاه! أین حسین؟ و أین أبناء الحسین؟ و أین اخوان الحسین؟عزیز علی یا أبا عبدالله! أن تکون عطشانا فلا تروی، و نظرت بالحسرة علی بناتک العطشی، و سکب دمعتک علی ذراریک القتلی، فرمقتک بعینک الی ذراریک بلا حمی.ألم یکن لصوتک راحما؟ و لتضرعک سامعا؟ أفلم یبق حبیبا و لدعوتک مجیبا؟فیامؤمنا فی زعمه متشیعا و لا مؤمن الا الذی قد تشیعاأتفرح فی یوم به ذبح العدی امامک فاعفر عفر خدیک لاکعا [صفحه ۴۸۹] ای مؤمنی که گمان می کنی از شیعیان و دوستان می‌باشی! آیا در روزی که دشمنان،امام تو را ذبح کردند، شاد می‌باشی؟ ای بی‌عقل احمق! از این خیال ذلیل شوی.و یألف فی عاشور جنبک مضجعا و ترب الفلا أضحی لمولاک مضجعاآیا در روز عاشورا بر فراش تکیه می کنی و بر فرش‌های نیکو می‌نشینی و حال آن که مولای تو خوابگاهش خاک بیابان بود؟أیضحک منک الثغر من بعد أن غدا به ثغر مولاک الحسین مقرعاآیا لب و دندانت برای خنده گشوده می‌شود بعد از آن که چوب بر لب و دندان مولای تو حسین علیه‌السلام زده‌اند؟أینهب فیه رحل آل محمد و بیتک فیه لا یزال موسعاآیا در روزی که منازل آل پیغمبر علیهم‌السلام را غارت کردند و خیمه‌های آنها را تاراج نمودند تو خانه خود را وسعت می‌دهی و خود و عیال خود را در رفاه نگه می‌داری؟فیالیت سمعی صم عن ذکر قتله و یالیت لم یخلق لی الله مسمعاکاش کر و ناشنوا بودم، بلکه کاش خدا گوش به من نداده بود که بشنوم که مولای مرا شهید کردند.سأبکی دما بعد الدموع لفقده و ان لم یکن یترک بی الحزن مدمعااگر حزن و اندوه تو آب دیده‌ی مرا خشک نماید، هر آینه به حزن و اندوه مصیبت تو خواهم گریست.

عاشورا، روز حزن و اندوه

بدان که در این روز، عجب مصیبتی براهل اسلام واقع شد، عجب بلیه‌ای بر مسلمین روی داد، عجب بلیه‌ای بر عالم رخ داد و عجب فسادی در بنی‌آدم پدید شد.به خدا قسم! داغی بر دل اهل ایمان گذاشتند که هرگز برطرف نمی‌شود، و جراحتی بر سینه‌ی شیعیان وارد نمودند که هیچ مرهمی آن را ملئتم نمی گرداند.بهترین اعمال در این روز، بلکه در سایر ایام، گریستن بر امام حسین علیه‌السلام و زیارت آن حضرت است. [صفحه ۴۹۰] از حضرت رضا علیه‌السلام روایت شده است که فرمود:کسی که در روز عاشورا سعی در حوائج خود را ترک کند [خداوند حوائج دنیا و آخرت او را برمی‌آورد، و هر که روز عاشورا،] روز مصیبت، گریه و حزن او باشد، خدا روز قیامت را روز فرح و شادی او می گرداند [و به وسیله‌ی ما، چشمان او را روشن می‌نماید].و کسی که روز عاشورا را روز برکت قرار دهد و چیزی را در نزد خود ذخیره نماید، خداوند آن را بر او مبارک نمی گرداند و در روز قیامت او را با یزید،عبیدالله بن زیاد وعمر بن سعد [به سوی پایین ترین درجه‌ی دوزخ] محشور گرداند. [۶۳۴] .پس تعجب می کنم از آن دلی که بر او محزون نگردد و از چشمی که بر او نگریـد.حسن بن خارجه روایت می کند و می گوید:ما در نزد حضرت صادق علیه‌السلام بودیم، از امام حسین علیه‌السلام یاد کردیم، حضرت صادق علیه‌السلام گریست و ما هم گریستیم، آن حضرت سر برداشت و فرمود: حسین بن علی علیهماالسلام فرمود:«أنا قتیل العبرة، لا یتذکرنی مؤمن الا بکی»؛من کشته‌ی گریه و زاری هستم، مؤمنی مرا یاد نمی کند مگر آن که می گرید. [۶۳۵] .بنابراین، شنیدن مصایب او و ساکت بودن و اشک از دیده نریختن با ایمان جمع نمی‌شود، نه چنین است که تنها شما گریه کرده باشید، بلکه همواره مقربان درگاه خدا گریستند و همیشه در این عالم عزا برپا بوده است.چنانچه ابن قولویه روایت می کند که حضرت صادق علیه‌السلام می‌فرماید:روزی حضرت امیر علیه‌السلام به حسین علیه‌السلام فرمود:«یا أبا عبدالله! اسوة أنت قدما»؛تو از قدیم باعث اندوه بوده‌ای و مدت‌ها است که مردم بر تو اندوهناکند. [صفحه ۴۹۱] آن حضرت عرض کرد:«جعلت فداک، ما حالی؟»؛حال من چگونه خواهد بود که باعث اندوه خلق بوده‌ام؟فرمود: می‌دانم آنچه را که مردم نمی‌دانند [و به زودی عالم و دانشمند از علمش سود خواهد برد]، ای فرزند! شنوا و بینا باش پیش از آن که به تو مصیبتی برسد.«فوالذی نفسی بیده! لیسفکن بنوامیة دمک! ثم لا یردونک عن دینک [و لا ینسونک ذکر ربک]»؛به خداوندی که جانم در قبضه‌ی قدرت اوست،

که بنی‌امیه خون تو را خواهند ریخت، و لیکن نمی‌توانند تو را از دین حق بر گردانده و خدا را از یاد تو ببرند. حسین علیه‌السلام فرمود: قسم به خدا! همین مرا بس است و به آنچه خدا فرستاده اقرار می‌کنم و رسول او را تصدیق می‌نمایم و پدر خود را تکذیب نمی‌کنم. [۶۳۶] .پس عزیز من! این امر تازه‌ای نیست و گمان مکن که این تعزیه را همین تو داشته‌ای، همیشه این مجلس ماتم چیده شده و همیشه در این مصیبت عظمی دوستان خدا برای شدت عزاداری، در ایام عاشورا گریستند و این از خصایص این امت است.چنانچه در حدیثی آمده:حضرت موسی علیه‌السلام عرض کرد: خدایا! چرا امت محمد صلی الله علیه و آله و سلم را بر سایر امت‌ها تفضیل داده‌ای؟ندا رسید: به جهت ده خصلت.گفت: آن خصال کدامند تا به بنی‌اسرائیل نیز بگویم آنها را بجا آورند.ندا رسید: آنها عبارتند از: نماز، زکات، صوم (روزه)، حج، جهاد، جمعه، جماعت، قرآن، علم و عاشورا. [صفحه ۴۹۲] گفت: خدایا! عاشورا چیست؟ندا رسید:آن گریستن و گریانیدن بر سبط پیغمبر آخرالزمان صلی الله علیه و آله و سلم و مرثیه نمودن و عزاداری کردن به جهت اوست.ای موسی! بنده‌ای از بندگانم نیست که بگرید یا بگریاند و تعزیه‌ی فرزند مصطفی صلی الله علیه و آله و سلم را برپا کند مگر آن که بهشت از برای اوست، و کسی نیست که مال خود را در محبت فرزند دختر پیغمبرش با طعام دادن یا غیر آن بقدر درهم - یا دینار - صرف کند، مگر آن برای او در دار دنیا مبارک گردانم و به هر درهم هفتاد برابر برکت دهم و گناهانش آمرزیده شود و داخل بهشت گردد.«و عزتی و جلالی! ما من امرأة - أو رجل - سال دمع عینیه فی یوم عاشوراء و غیره، قطرة واحدة، الا- و کتبت له أجر مائة شهید»؛به عزت و جلالم سوگند! هیچ زنی یا مردی نیست که در روز عاشورا یا غیر آن، قطره‌ای اشک از چشم او بریزد، مگر آن که اجر شهید از برای او بنویسم. [۶۳۷] .فنعوذ بالله من قلب لا یخشع و عین لا تدمع!لیت العیون الباخلات بدمعها یوما علیک لها العمی موجودچشمی که در گریستن بر تو مضایقه می‌کند کور باد!نمی‌دانم درچه زمانی می‌خواهی اشک بریزی؟ و در کدام بلیه‌ای می‌خواهی گریه کنی؟نمی‌بینی که بلیه او، چگونه بینی ما را بر خاک مذلت مالید و سرهای ما به زیر انداخت؟!به خدا قسم! شیعیانش ذلیل شدند، مگر نمی‌دانی ذلت مولا ذلت عبد است و عزت مولا عزت عبد است.بشر همدانی می‌گوید: از ابواسحاق موسی بن جعفر علیه‌السلام پرسیدم: مردم چه [صفحه ۴۹۳] وقت ذلیل شدند؟فرمود:حین قتل حسین بن علی علیهماالسلام وادعی زیاد، و قتل حجر بن عدی»؛مردم در وقتی ذلیل شدند که حسین بن علی علیهماالسلام کشته شد و معاویه، زیاد بن ابیه را به ابوسفیان ملحق کرد و حجر بن عدی کشته شد. [۶۳۸] .در حدیثی آمده: حضرت صادق علیه‌السلام فرمودند:هنگامی که امام حسین علیه‌السلام کشته شد اهل مدینه ندایی را شنید که منادی می‌گفت:«الیوم نزل البلاء علی هذه الامة»؛امروز بلاء بر این امت نازل می‌شود. پس هرگز شادی نخواهد یافت تا قائم شما [- عجل الله تعالی فرجه الشریف -] قیام نماید، سینه‌های شما را شفا دهد، دشمن شما را هلاک کند و این خون را طلب نماید... [۶۳۹] .عبدالله بن عبداللطیف تفلیسی از حضرت صادق علیه‌السلام روایت کرده و می‌گوید: امام صادق علیه‌السلام فرمود:چون شمشیر بر بدن حسین علیه‌السلام زدند و بدن او از شمشیر مجروح کردند و خواستند سر مقدسش را از بدن مطهرش جدا کنند؛ منادی از جناب رب‌العزة از بطنان عرش ندا کرد:«ألا! أیتها الامة المتحیرة الظالمة بعد نبیها! لا- وفقکم الله لأضحی ولا فطر»؛ای امت حیران ظالم که بعد از پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم خود طغیان کردید! خداوند شما را از برای فطر و اضحی موفق نکند... [۶۴۰] .یا أهل عاشوراء! یا لهفی علی ال دین خذوا حذارکم [یا أهل یس]؛ای اهل عاشورا! و ای مصیبت زدگان فرزندش شافع یوم نشور [ای اهل یاسین!] زینت‌های [صفحه ۴۹۴] خود را به جهت تأسف بر دین خود بگیرید و لباس مصیبت بپوشید و جامه‌ی اندوه دربر کنید.الیوم شقق جیب الدین و انتهبت بنات أحمد نهب الروم والصین‌امروز گریبان دین پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم دریده شد، امروز پرده‌ی حرمت دین پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم که اهل آسمان و زمین حرمتش را نگه می‌داشتند، دریده شد و دختران او را مثل اسیران روم و فرنگ اسیر کردند.الیوم شقوا علی الزهراء کلتها و ساوروها بتنکیب و تحزین‌امروز تاج فاطمه علیهاالسلام را دریدند و او را خوار و ذلیل کرده و در وادی اندوه انداختند.الیوم زعزع قدس من جوانبه و طاح بالخیل سادات المیادین‌امروز ارکان قدس متزعزع گردید، امروز نامداران و شجاعان

معرکه‌ی دلاوری را از اسب‌ها انداختند.الیوم قام بأعلی الطف نادبهم یقول: من لیتیم و من لمسکین‌امروز روزی است که اسیران کربلا نوحه می‌کنند و مرثیه‌خوان آنان زینب خاتون علیهاالسلام بر بلندی زمین کربلا ایستاده و ندا می‌کرد: کیست به فریاد یتیمان بی‌کس برسد که این زنان مسکین و دختران نورس را پرستاری نماید؟الیوم خضب حبیب المصطفی بدم أمسی عبیر نحور الحور والعین‌امروز روزی است که پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم از ملأ اعلی بر سر نعش بی‌سر حسینش آمد و جامه‌ی خود را به خون فرزندش رنگین کرد، خونی که از خوشبویی، همانند عبیر حورالعین می‌باشد.الیوم خر نجوم الفجر من مضر علی مناخر تذلیل و توهین‌امروز روزی است که ستاره‌های درخشان فلک عزت و جلال و فخر و کمال بر روی زمین افتادند و آنها را بعد از آن فخر و عزت، خوار و ذلیل کردند.الیوم هتک أسباب الهدی مزقا و برقعت غرة الاسلام بالهون‌امروز روزی است که آثار هدایت بر طرف و ضایع شد. امروز روزی است که برقع و پرده‌ی خواری و ذلت بر روی اسلام افتاد.أطفال فاطمة الزهراء قد فطموا من الثدی بأنیاب الثعابین‌طفل‌های فاطمه علیهاالسلام را از شیر گرفتند و به نیش‌های زهرآلود تیر و نیزه آب خوردند. [صفحه ۴۹۵] سبحان الله! عجب داغی بر دل پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم گذاشتند؟ و عجب جراحتی بر سینه‌ی فاطمه علیهاالسلام زدند.آری، به گمان تو کم بلیه‌ای روی داد و این مصیبت اندکی است.عروة بن زبیر روایت می‌کند و می‌گوید:وقتی که ابوذر را به دستور خلیفه‌ی سوم از مدینه بیرون می‌کردند، مردم به جهت دلداری به او می‌گفتند: ای ابوذر! دل خوش باش که آنچه به تو می‌کنند، چون در راه خداست، سهل است.ابوذر گفت: چقدر سهل و آسان است آنچه در مورد من انجام می‌دهند.«و لکن کیف أنتم اذا قتل الحسین بن علی علیهماالسلام قتلا»؛شما چگونه خواهید بود در حالتی که حسین بن علی علیهماالسلام را شهید کنند.به خدا قسم! در اسلام قتلی عظیم‌تر از قتل او نخواهد بود و خداوند بعد از قتل خلیفه‌ی خود [۶۴۱] شمشیر انتقام خود را بر این امت خواهد کشید که هرگز او را غلاف نخواهد کرد و از ذریه‌ی او کسی را خواهد فرستاد که انتقام این خون را بکشد.و اگر شما می‌دانستید که در مصیبت او چه بر سر اهل دریاها و ساکنین کوه‌ها و صحراها و اهل آسمان‌ها فرود می‌آید «لبکیتم والله! حتی تزهق أنفسکم»؛ هر آینه آن قدر گریه می‌کردید که روح‌های شما از بدن‌هایتان بیرون می‌رفت... [۶۴۲] .أللیلة الحشر؟ لا- بل یوم عاشور أنفخة الصور؟ لا- بل نفث مصدورآیا قیامت برپا شده و روز حشر فرارسیده که عالم متزلزل شده و آسمان و زمین مضطرب گردیده؟ نه، بلکه روز عاشوراست که لنگر زمین و آسمان را بر زمین انداخته و عالم را متزلزل کرده‌اند. [صفحه ۴۹۶] آیا در صور دمیده شده که عالم پر از آشوب است، یا آه حسرت اسیران کربلا است که عالم را سیاه کرده و دنیا را در انقلاب انداخته است!یوم به اهتز عرش الله من حزن علی دم لرسول‌الله مهدورروزی است که عرش عظیم از اندوه متزلزل گردیده است به جهت خونی که از پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم بهدر رفته.یوم به کسفت شمس الهدی أسفا و أصبح الدین فیه کاسف النورامروز روزی است که آفتاب هدایت منکسف گردید و دین پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم به جهت تأسف بر مظلومی شمس فلک امامت، ظلمانی گردید.یوم به ذهبت أبناء فاطمة للبین ما بین مقتول و مأسورامروز روزی است که بعضی از اولاد فاطمه علیهاالسلام را به شمشیر آبدار پاره پاره کرده و بعضی را اسیر و شترسوار و دیار به دیار گردانیدند.یا وقعة الطف! خلدت القلوب أسی کأنما کل یوم یوم عاشورای واقعه‌ی کربلا! چنان اندوه دایمی در دل‌ها گذاشتی که گویا همه‌ی روز ما، روز عاشورا و همه‌ی ایام، ایام ماتم است.یا وقعة الطف! هل تدرین أی فتی أوقعته رهن تعقیر و تعفیر؟!ای واقعه‌ی کربلا! آیا می‌دانی که چه بزرگواری را در بلا انداختی که او را پاره پاره کردند و رویش را بر خاک مالیدند؟مغسل بدموع من أحبته ودم نحر بسیف الکفر منحورشهید بی‌غسلی که غسل او از آب دیده‌ی دوستانش بود و خون سینه‌ی مجروحش از شمشیر کفر بود که او را نحر کرده بودند.ما غمضت عینه أیدی أحبته و لا جنازته شیلت بتوقیربی‌پرستاری که کسی نبود که چشم‌های او را در وقت مردن بر هم گذارد، و دوستی نبود که جنازه او را از زمین بردارد.فیاسماء! جری هذه الامور علی مثل الحسین فموری بعده موری‌آیا این ظلم‌ها را بر مثل حسین علیه‌السلام می‌کنند و این ستم‌ها را بر جگرگوشه پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم می‌نمایند؟ ای آسمان! متحرک، متزلزل و خراب شو! [صفحه ۴۹۷] و أنت یا أرض! صیری بعده قطعا و یا

جبال! علی وجه الثری سیری‌ای زمین! بعد از کشته شدن حسین علیه‌السلام سرنگون و پاره پاره شو، ای کوه‌ها! بر جای خود قرار مگیرید که لنگر آسمان و زمین را کشتند و بدنش را بر زمین انداختند و عالم را پر آشوب کردند.

روز عاشورا و تنهایی امام حسین

بدان که حکایت مبارزه‌ی امام حسین علیه‌السلام و جدال و شهادت آن حضرت را اگر چه نمی‌توان در حین تقریر و تحریر درآورد که جگرها را کباب می‌کند، غایت و نهایت آنچه که برای گوینده و شنونده می‌باشد این که بگرید و بر سر و سینه زند و اینها لایق این مصیبت نیست.لکن ذکر محاربه‌ی آن شجاع مظفر و وارث حیدر صفدر و کیفیت قتال آن قتال ابطال و شیر معرکه جدال به نهجی که از اخبار معتبر و اقوال معتمد رسیده؛ چون مشتمل بر فواید عظیمه است - زیرا که مشتمل بر معجزات کثیره‌ای است که موجب زیادتی بصیرت دوستانش بوده و باعث حزن و اندوه قلوب شیعیانش می‌باشد - لهذا مجملی از کیفیت قتال آن قطب فلک کمال در مقام تحریر - چنان که علمای اعلام ذکر کرده‌اند - می‌آوریم:بعد از آن که اصحاب، اقوام، برادران و فرزندان عزیز امام حسین علیه‌السلام به درجه‌ی شهادت رسیدند، آن حضرت به یسار و یمین نظر کرد و یاوری ندید، گفت:«اللهم انک تری ما یصنع بولد نبیک»؛خداوندا! می‌بینی که با فرزند پیغمبر تو چه رفتاری می‌کنند.پس، از جهت اتمام حجت صدای مبارک را به استغاثه بلند کرد که:هل من راحم یرحم آل الرسول المختار؟ هل من ناصر ینصر الذریهٔ الأطهار؟آیا رحم کننده‌ای هست که به آل احمد مختار رحم کند؟ آیا یاری کننده‌ای هست که جگرگوشه‌گان رسول ابرار را یاری نماید؟هل من مجیر لأبناء البتول؟ هل من ذاب یذب عن حرم الرسول؟آیا کسی است که فرزندان فاطمه علیهاالسلام را فریادرسی کند؟ آیا کسی هست که از [صفحه ۴۹۸] حرم پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم شر را دفع نماید؟هل من موحد یخاف الله فینا؟ هل من مغیث یرجوا الله فی اغاثتنا؟آیا خداپرستی هست که در حق ما از خدا بترسد؟ آیا فریادرسی هست که غزالان چمن امامت را فریادرسی نماید؟چون ندای بی‌یاوری و فریاد بی‌مددکاری آن منادی سپاه اندوه به گوش اهل حرم رسید، صدا به گریه بلند کرده و خروش برآوردند.

امام سجاد و یاری از امام حسین

سیدالساجدین علیه‌السلام چون ناله پدر بزرگوار خود را شنید از خیمه بیرون آمد و حال آن که علیل، رنجور و مریض بود و طاقت برداشتن سلاح حرب و شمشیر را نداشت.ام‌کلثوم علیهاالسلام در پشت سرش ندا می‌کرد: ای نور دیده! به کجا می‌روی؟ برگرد.حضرت فرمود:«یا عمتاه! ذرینی اقاتل بین یدی ابن رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم»؛ای عمه! بگذار بروم و در برابر فرزند پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم جهاد کنم.سیدالشهداء علیه‌السلام به خواهر خود فرمود:او را بگیر و مگذار به میدان رود که دنیا از نسل آل محمد صلی الله علیه و آله و سلم خالی نماند. [۶۴۳] ..

روز عاشورا و شهادت حضرت علی‌اصغر

سید بن طاووس رحمه‌الله روایت کرده:پس از آن، امام حسین علیه‌السلام به در خیمه آمد و به خواهر خود زینب خاتون علیهاالسلام فرمود:«ناولینی ولدی الصغیر حتی اودعه»؛ [صفحه ۴۹۹] ای خواهر! طفل صغیر مرا بیاور تا وداعش نمایم.پس، آن طفل را خدمت آن حضرت آورد. [۶۴۴] .و به روایت دیگر: زینب خاتون علیهاالسلام نزد برادرش آمد و آن طفل را آورد و عرض کرد: ای برادر! این طفل توست که سه روز است آب نخورده، شربت آبی از این گروه برای او طلب نما.امام حسین علیه‌السلام آن طفل را گرفته و به میان میدان آمد و به نزدیک پسر سعد لعین رسید و فرمود:ای قوم! شما شیعیان و اهل بیت مرا کشتید و عهد و بیعت مرا شکستید، دست از من بردارید تا به حرم جد خود برگردم، یا شربت آبی به من دهید، کسی با من نمانده، مگر زنان و اطفالی که آنها نیزه و

شمشیر بکار نمی‌برند.«و یلکم! أسقوا هذا الرضیع، أما ترونه کیف یتلظی عطشا من غیر ذنب أتاه الیکم»؛وای بر شما! آخر به این طفل شیرخواره شربتی آب بدهید، نمی‌بینید که چگونه از تشنگی به خود می‌پیچد؟ آخر او را گناهی نمی‌باشد.آن حضرت با آنان در گفت‌وگو بود که ناگاه حرملهٔ بن کاهن ملعون تیری بر کمان گذاشته و به جانب آن امام مظلوم انداخت! آن تیر بر گلوی مبارک آن طفل آمد و گلوی او را درید. [۶۴۵] .و به روایت شیخ مفید رحمه‌الله:وقتی که آن طفل را نزد آن حضرت آوردند، او را در بغل گرفته، می‌بوسید، ناگاه آن ملعون، تیری را انداخت، آمد بر حلقوم مطهرش نشست و گلویش را درهم شکافت!آن حضرت چون این را مشاهده فرمود، بی‌اختیار اشک از دیده‌ی حق بینش جاری گردید و او را بوسید و رو به آسمان کرد و گفت: [صفحه ۵۰۰] «اللهم أنت الشاهد علی قوم قتلوا أشبه الناس بنبیک محمد صلی الله علیه و آله و سلم»؛ [۶۴۶] .خداوندا! گواه باش بر این قوم که شبیه‌ترین خلق به پیغمبر تو [محمد صلی الله علیه و آله و سلم] را کشتند.آنگاه دو دست را به زیر گلوی آن طفل گفت، چون دست‌هایش پر از خون می‌شد آن را به سوی آسمان می‌پاشید و می‌فرمود:«آنچه به من می‌کنند برای من سهل است چون در نظر خداست وبر او پوشیده نیست».پس باز دست مبارک را به زیر آن خون گرفت تا دست‌هایش پر از خون می‌شد و به خود خطاب می‌کرد:«ای نفس! در بلاهایی که به تو می‌رسد، صبر و تحمل پیشه کن.آنگاه رو به درگاه خداوند بی‌نیاز نموده، عرض کرد:خداوندا! می‌بینی که با ما چه می‌کنند؟ و در دنیا چه بلاها می‌کشیم؟ آن را ذخیره‌ی آخرت ما گردان. [۶۴۷] .و به روایت ابی‌مخنف (لوط بن یحیی): آن حضرت فرمود:خدایا! فرزند من کمتر از ناقه‌ی صالح نمی‌باشد، خداوندا! اگر مقدر شده است که ما بر آنها نصرت نیابیم، اینها را از برای آخرت ما قرار ده. [۶۴۸] .حمید بن مسلم گوید: من در عسکر پسر زیاد بودم و آن طفل را نگاه می‌کردم که بر روی دست سیدالشهداء علیه‌السلام شهید شد. ناگاه دیدم از خیمه زنی نورانی بیرون آمد که نورش، نور آفتاب را فرومی‌نشاند، دامن‌کشان می‌آمد، گاهی می‌افتاد و گاهی برمی‌خاست و می‌گفت: «واولداه! واقتیلاه! وامهجهٔ قلباه!» تا این که به نزد آن طفل آمد و خود را بر روی او انداخت. [صفحه ۵۰۱] و دخترانی چند از خیمه بیرون دویدند، آنها خودشان را بروی نعش آن طفل شهید انداختند.سیدالشهداء علیه‌السلام با قوم در گفت‌وگو بود، چون این صحنه را دید به همان حال به سوی آن خانم رفت و او را موعظه و نصیحت کرد و او را با مدارا و ملاطفت به خیمه بر گردانید.از کسانی که کنارم بودند، پرسیدم: این زن کیست؟گفتند: ام‌کلثوم، و آن دختران: فاطمه، سکینه و رقیه می‌باشند. [۶۴۹] .و به روایت صاحب «احتجاج»: آن حضرت از اسب خود فرود آمد و با غلاف شمشیر خود، زمین را گود کرد و آن طفل را به خون بدنش رنگین کرد و در آنجا دفن نمود. پس خود مصمم رفتن به میدان و مقاتله با لشکر حزب شیطان گردید. [۶۵۰] .

امام حسین و وداع او با اهل حرم

بنا به روایت صاحب «منتخب» و غیره:آنگاه امام حسین علیه‌السلام برد [۶۵۱] رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم را پوشید و زره آن حضرت را دربر کرد و شمشیر حضرتش را حمایل نمود و بر اسب آن حضرت سوار شد و بر در خیمه آمد و ندا کرد:یا سکینه! «یا فاطمهٔ! یا ام‌کلثوم! یا زینب! «علیکن منی السلام»؛ای دختران نورس! و ای خواهران بی‌کس! و ای یتیمان بی‌پرستار! و ای محنت‌کشان بی‌غمخوار! ای عیال بی‌مونس! و ای غریبان دیار بلا! و ای اسیران رنج و عنا! نوبت پرستاری شما رسید و اکنون زمان بی مددکاری شما درآمده، اینک وقت رفتن میدان من رسید و شهادت من درآمد.وقتی زنان ودختران این سخن را از آن سید مظلومان شنیدند، از خیمه‌ها بیرون [صفحه ۵۰۲] ریختند و به دور شمع قدش، پروانه‌وار می‌گردیدند.سکینه علیهاالسلام دختر آن حضرت که مادرش رباب، دختر امرءالقیس بود و آن حضرت به او علاقه‌ی بسیاری داشت، حتی آن که درباره‌ی آنها فرموده:لعمرک اننی لاحب دارا تکون بها سکینهٔ و الرباب‌احبهما و أبذل جل مالیو لیس لعاتب عندی عتاب [۶۵۲] .به جان تو! خانه‌ای را که در آن سکینه و رباب باشند، دوست می‌دارم.ایشان را دوست می‌دارم که سهل است، عمده‌ی مال خود را صرف

ایشان می کنم و کسی نمی‌تواند که مرا در این خصوص عتابی نماید.باری، سکینه علیهاالسلام گریه‌کنان به خدمت آن حضرت آمد، چون او را بسیار دوست می‌داشت، او را بر سینه چسبانید و اشک از دیده‌هایش پاک می کرد ومی‌فرمود:سیطول بعدی یا سکینهٔ! فاعلمی منک البکاء اذا الحمام دهانی‌لا تحرقی قلبی بدمعک حسرهٔ مادام منی الروح فی جثمانی‌فاذا قتلت فأنت أولی بالذی تأتینه یا خیرهٔ النسوان!به زودی زمان گریه تو فراخواهد رسید و گریه‌ی تو بعد از آن که من از پیش تو بروم بطول می‌انجامد.ای سکینه! گریه مکن وبا اشک دیده‌ی خود تا روح در بدن من است، دل مرا مسوزان.وقتی من کشته شدم تو که فرزند نازپرور منی در گریستن بر من سزاوار هستی.سکینه علیهاالسلام گفت: ای پدر! آیا تن به مرگ داده‌ای و راضی به مرگ شده‌ای؟فرمود: ای نور دیده! چگونه تن به مرگ ندهد کسی که یاور و معینی ندارد؟عرض کرد: ای پدر! ما را به حرم جد خودمان برگردان!آن حضرت فرمود: هیهات! اگر مرا به خود وا می گذارند، من خود را به مهلکه نمی‌انداختم.وقتی زنان این سخن را شنیدند صدای گریه، خروش و ناله برآوردند! آن [صفحه ۵۰۳] حضرت آنان را دلداری داد و امر به سکوت و صبر فرمود. [۶۵۳] .ابن طاووس رحمه‌الله می‌فرماید:در آن هنگام، شمر بن ذی‌الجوشن لعین بر خیمه‌ی سیدالشهداء علیه‌السلام حمله کرد و نیزه‌ی خود را بر خیمه‌ی آن حضرت زد و گفت: آتش بیاورید تا خیمه را با هر کس که در اوست، بسوزانم!حضرت فرمود: ای پسر ذی‌الجوشن! آیا تو می‌خواهی اهل و عیال مرا بسوزانی؟شبث بن ربعی، شمر را از این اراده سرزنش نمود و آن ملعون از آن اراده درگذشت!چون آن حضرت بی یایی آن قوم را مشاهده نمود و دانست که بجز کشته شدن چیزی نیست، فرمود:«ایتونی بثوب عتیق لا یرغب فیه اجعله تحت ثیابی لئلا اجرد بعد قتلی»؛جامه‌ی کهنه‌ای که کسی را رغبت در آن نباشد به جهت من بیاورید تا زیر لباس خود بپوشم، تا آن که بعد از کشته شدنم که بدنم را برهنه می کنند آن جامه‌ی کهنه بر بدنم و برهنه و عریان و بی ساتر نماند.«فانی مقتول مسلوب»؛من می‌دانم که کشته می‌شوم و بدن مرا برهنه می کنند.پدر و مادر شیعیان به فدای مظلومیت باد یا ابا عبدالله!همین که زنان دل‌سوخته این سخن را شنیدند، صدا به گریه بلند کرده و فریاد و فغان بر آوردند.حضرت فرمودند:«مهلا! فان البکاء أمامکن»؛ مدارا کنید و تعجیل در گریه منمایید که گریه‌ی بسیار در پیش دارید.پس (تبان صغیری) - یعنی زیر جامه‌ی کوچکی - از برای آن حضرت آوردند، [صفحه ۵۰۴] فرمود:«لا، ذاک لباس من ضربت علیه بالذلهٔ...»؛نه، این لباس کسی است که در ذلت افتاده باشد. [۶۵۴] .و به روایت ابن شهر آشوب: امام حسین علیه‌السلام فرمود: این را نمی‌خواهم، زیرا که لباس اهل ذمه می‌باشد.پس جامه‌ای از آن واسع‌تر آوردند، آن را پوشید. [۶۵۵] .و به روایت ابن طاووس رحمه‌الله: جامه ای از برای او آدرند، آن را پاره پاره کرد و از زیر لباسش پوشید.«فلما قتل جردوه منه»؛آه‌آه! چون او را کشتند آن جامه‌ی پاره پاره رانیز از بدن شریفش بیرون کردند.ابجر بن کعب لعین، آن لباس را از بدن ناز پرور دامان پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم کند و بدنی که در روی سینه‌ی پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم و آغوش فاطمه علیهاالسلام پرورش یافته بود، عریان و برهنه در میان خاک و خون انداخت. [۶۵۶] .من مخبر الزهراء أن حسینها بین الوری عار علی تلعاتهاو رؤوس أبناها علی سمر القنا و بناتها تهدی الی شاماتهایا فاطم الزهراء قومی و اندبی أسرک فی أشراک ذل عداتهاکیست که به فاطمه‌ی زهرا علیهاالسلام خبر دهد که حسینش را برهنه و عریان در بیابان انداختند؟سرهای اولادش را بر نیزه‌ها زده‌اند و دخترانش را هدیه به شام می‌برند؟!ای فاطمه! برخیز و بر فرزندان اسیر و غریب که همه بر دام‌های مکر دشمنان افتاده‌اند، ندبه کن و نوحه نما.این ملعون شقی به خاطر این عمل دست‌هایش در زمستان خشک می‌شد و در تابستان خون و چرک از آن می‌آمد، تا این که به جهنم واصل شد! [۶۵۷] . [صفحه ۵۰۵]

امام حسین عازم میدان می‌شود

ای شیعیان! چون آن امام عالمیان و سرکرده مظلومان، آن جامه‌ی پاره پاره را پوشید اهل بیت خود را با وداع بازپسین وداع کرد. وقتی اهل خیام و زنان این حالت را دیدند ناله‌ی «الوداع، الوداع، و الفراق» از آنها بلند شد و شورشی در آن بی‌کسان افتاد که کسی

را تاب دیدن آن نبود، آن جناب آنها را تسلی داد و روانه‌ی میدان شد. [۶۵۸] .

امام حسین در برابر لشکر

در بعضی از روایات وارد شده:آن حضرت، عمامه‌ی رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم را بر سر بست و زره آن حضرت را پوشید و برد پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم را دربر کرد،شمشیر آن حضرت را حمایل نمود و بر اسب آن حضرت - که آن را فرس میمون می گفتند - سوار شد و با این هیئت به نزد آن گروه بی‌حیا در میان میدان آمد و فرمود:«یا أهل الکوفهٔ انشدکم بالله هل تعرفونی»؛شما را به خدا قسم می‌دهم! آیا مرا می‌شناسید؟گفتند: بلی، تو حسین بن علی می‌باشی و جد تو پیغمبر خداست.فرمود:شما را به خدا قسم می‌دهم! آیا می‌دانید که این شمشیر پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم است که من آن را حمایل کرده‌ام؟گفتند: بلی.فرمود:شما را قسم می‌دهم! آیا می‌دانید که این عمامه رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم است که بر سر دارم؟گفتند: بلی. [صفحه ۵۰۶] فرمود:شما را قسم می‌دهم! آیا می‌دانید که پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم به من و برادرم فرمود: «أنتم سیدا شباب أهل الجنهٔ؟»گفتند: بلی.فرمود:شما را قسم به خدا! آیا می‌دانید که از مشرق تا مغرب عالم، در میان شما یا غیر شما، فرزند پیغمبری غیر از من باشد؟گفتند: خدا می‌داند که نه، به غیر از تو فرزند پیغمبری نیست.فرمود:«فبم تستحلون دمی»؟پس چرا خون مرا حلال می‌دانید؟گفتند: آنچه گفتنی همه را می‌دانیم، و لیکن دست از تو بر نمی‌داریم تا تو را تشنه بکشیم... (!!!) [۶۵۹] .

امام حسین و وداع دیگری با اهل حرم

از سیدالساجدین علیه‌السلام روایت شده که می‌فرماید:هنگامی که پدر بزرگوارم این خطبه را خواند و جواب آن قوم شقاوت مآب را شنید، به سوی خیمه آمد و اشک از دیده‌هایش می‌ریخت، چون به خیمه رسید، خواهرش زینب خاتون علیهاالسلام از خیمه، مضطرب و حسرتناک دامن بر زمین کشان بیرون آمد، او جواب قوم را که به آن حضرت گفته بودند شنیده بود.زینب کبری علیهاالسلام گفت:«یا أخی! هذا کلام من أیقن بالقتل»؛ای برادر! این گفت و گو، گفت و گوی کسی است که یقین به کشته [صفحه ۵۰۷] شدن داشته باشد.فرمود:بلی، ای خواهر! «کیف لا- یوقن بالقتل من لا معین له و لا مجیر»؛چگونه یقین به کشته شدن نداشته باشد و دل به مرگ ندهد، کسی که یار و دادرسی ندارد.پس گریه در گلوی پدرم گرفت و گریه کرد، چون زینب علیهاالسلام گریه برادر و مظلومی او را دید، گفت:«واثکلاه! ینعی الحسین نفسه»؛ برادرم خبر مرگ خود را می‌دهد.«وامحمداه! واعلیاه! وافاطمتاه! واحسناه! واحسیناه! [۶۶۰] .شیخ مفید رحمه‌الله و دیگران ذکر کرده‌اند:هنگامی که آن حضرت به میدان آمد بر آن قوم حمله کرد و این رجز را خواند:کفر القوم و قدما رغبوا عن ثواب الله رب الثقلین‌ای قوم! کافر شدید و از دین برگشتید و از قدیم از ثواب‌های آخرت اعراض کرده بودید.قتل [۶۶۱] القوم علیا و ابنه حسن الخیر کریم الأبوین‌حنقا منهم و قالوا أجمعوا و احشروا الناس الی حرب الحسین‌همین قوم، پدرم علی مرتضی علیه‌السلام را کشتند و برادرم حسن مجتبی علیه‌السلام را شهید نمودند و به جهت کینه‌هایی که در دل دارند، چون از کشتن آنان فارغ شدند و مرا تنها دیدند، گفتند: گرد هم آیید! و مردم را از برای حرب حسین و کشتن او جمع کنید!یا لقوم من الناس رذل جمعوا الجمع لأهل الحرمین‌ثم صاروا [۶۶۲] و تواصوا کلهم باجتیاجی لرضاء الملحدین‌وای بر این اراذل! که از برای صاحبان حرم خدا، لشکر جمع می کنند و وای بر این گروه ملحد! که به استیصال من، به خاطر دلجویی دو ملحد به یکدیگر وصیت و سفارش می کنند.لم یخافوا الله من سفک دمی لعبیدالله نسل الکافرین [صفحه ۵۰۸] و ابن سعد قد رمانی عنوهٔ بجنود کوکوف الهاطلین‌در ریختن خون من از خدا نمی‌ترسند، به جهت عبیدالله که نسل دو کافر مرتد است و پسر سعد با لشکر انبوه و بی‌شماری به سوی جنگ من آمده‌اند.لا لذنب [۶۶۳] کان منی قبل ذا غیر فخری بیضاء

النیرین‌بعلی الخیر من بعد النبی والنبی القرشی الوالدین‌من پیش از این گناهی نکرده‌ام که مستوجب این عقوبت باشم و تقصیری نداشتم بجز این که همیشه به کسی که نور او شمس و قمر را روشنی می‌دهد، به پدرم علی کرار و به جدم احمد مختار فخر می‌نمایم.خیرة الله من الخلق أبی ثم امی فأنا بن الخیرتین‌فضة قد خلصت من ذهب فأنا الفضة و ابن الذهبین‌ذهب فی ذهب فی ذهب و لجین فی لجین فی لجین‌پدر و مادرم بهترین خلق خدا می‌باشند. پس فرزند دو برگزیده از خلق خدا می‌باشم که نقره‌ی خالصی هستم که از طلای صاف کرده بیرون آمده‌ام، پس فرزند طلای خالص می‌باشم.والدی شمس و امی قمر فأنا الکوکب و ابن القمرین‌جوهر من فضة مکنونة فأنا الجوهر و ابن الدرتین‌من له جد کجدی فی الوری أو کشیخی؟ فأنا بن العلمین‌فاطم الزهراء امی و أبی قاصم الکفر ببدر و حنین‌در همه‌ی روزگار چه کسی جدی مثل جد من دارد؟ و کدام پدری مثل پدر من دارد؟ مادرم فاطمه‌ی زهرا علیهاالسلام و پدرم علی مرتضی علیه‌السلام است که به شمشیر آبدارش قامت کفر را شکسته و علم کفر را سرنگون کرد.عبدالله غلاما یافعا و قریش یعبدون الوثنین‌یعبدون اللات و العزی معا و علی کان صلی القبلتین‌مع رسول‌الله سبعا کاملا ما علی الأرض مصلی غیر ذین‌ایمان پدرم از همه کس بیشتر بود، او ایمان به خدا داشت و بندگی خدا را می‌کرد در حالی [صفحه ۵۰۹] که طفل بود و به بلوغ نرسیده بود و قریش همه بت‌پرست بودند و ایشان لات و عزی را می‌پرستیدند و پدرم به دو قبله نماز می‌خواند.هفت سال با پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم نماز کرد که در روی زمین نمازگزاری به غیر از این بزرگوار نبود.هجر الأصنام لم یعبدهم مع قریش لا و لا طرفة عین‌من لم عم کعمی جعفر؟ خلق الله له أجنحتین‌پدرم کسی بود که طرفة العین عبادت معبود به غیر حق نکرد. و چه کسی است که عمویش مثل عموی من باشد که خدا دو بال به او داد که در بهشت پرواز نماید؟نحن أصحاب العبا لمستنا قد ملکنا شرقها و المغربین‌نحن جبریل لنا سادسنا و لنا الکعبة ثم الحرمین‌ما پنج تن از آل‌عبا مشرق و مغرب عالم را مالک می‌باشیم و شما رعیت و عبید ما هستید که شمشیر بر روی ما می‌کشید.ما پنج نفر هستیم که در همه‌ی عالم کسی نبود که ششم ما گردد، تا آن که جبرئیل ششم ما گردید.جدی المرسل مصباح الدجی و أبی الموفی له بالبیعتین‌والدی خاتمه جاد به حین وافی رأسه للرکعتین‌قتل الأبطال لما برزوا یوم احد و ببدر وحنین‌أظهر الاسلام زعما للعدی بحسام صارم ذی شفرتین‌بدان که این رجز از اشعار مشهوره‌ی آن حضرت است، و با زیاد و کمی در اکثر کتب مقتل مذکور است. اگر چه در بعضی از کتب مقتل پیش از این نقل شده، لکن به جهت اختصار، به همین مقدار اکتفا شد.آنگاه آن حضرت - روحی له الفداء - در برابر آن قوم ایستاد و شمشیر را برهنه کرده و بر دست داشت «آیسا من الحیاة عازما علی الموت»؛ در حالتی که از زندگی خود مأیوس و عازم مرگ شده بود، این اشعار را می‌خواند:أنا بن علی الطهر من آل‌هاشم کفانی بهذا مفخرا حین أفخرمنم فرزند علی مرتضی علیه‌السلام که بهترین شخصیت همه‌ی عالم از آل بنی‌هاشم است، همین [صفحه ۵۱۰] فخر مرا بس است اگر بخواهم فخر کنم.و جدی رسول‌الله أکرم من مضی و نحن سراج‌الله فی الأرض نزهرو فاطم امی من سلالة أحمد و عمی یدعی ذوالجناحین جعفرو فینا کتاب الله أنزل صادقا و فینا الهدی و الوحی بالخیر یذکرو نحن أمان الله للناس کلهم نسر بهذا فی الأنام ونجهرو نحن و لات الحوض نسقی ولاتنا بکأس رسول‌الله ما لیس ینکرو شیعنا فی الناس أکرم شیعة و مبغضنا یوم القیامة یخسرفطوبی لعبد زارنا بعد موتنا بجنة عدن صفوها لا یکدر [۶۶۴] .

شجاعت سیدالشهداء در سرزمین کربلا

محمد بن ابی‌طالب می‌گوید:آنگاه امام حسین علیه‌السلام مبارز طلب کرد، هر کس از مبارزین نامدار که به کارزار می‌آمد، از دست آن شاهنشاه روزگار طعمه‌ی شمشیر آبدار می‌گردید و به درک اسفل نار واصل می‌گشت، تا آن که گروه بسیاری را به جهنم روانه ساخت.پس به میمنه لشکر پسر سعد حمله کرد و می‌گفت:الموت خیر من رکوب العار والعار أولی من دخول النارکشته شدن بهتر از گذاشتن عار بر خود است، و قرار دادن عار سزاوارتر از داخل شدن بر آتش جهنم است.آنگاه بر مسیره‌ی لشکر حمله کرد و می‌گفت:أنا الحسین بن علی آلیت أن لا أنثنی‌أحمی عیالات أبی أمضی علی دین النبی‌منم حسین بن علی، قسم خورده‌ام که

از شما رو بر نگردانم.و از عیال پدر خود حمایت کنم و بر دین و آیین ختم النبیین صلی الله علیه و آله و سلم می‌روم.در بعضی از کتب معتبر مذکور است که: [صفحه ۵۱۱] امام حسین علیه‌السلام بر آن قوم حمله می‌کرد و بر آنها صیحه می‌زد، مثل پدرش حیدر کرار «فأقلب میمنتهم علی المیسرة و میسرتهم علی المیمنة»؛ لشکر را بر هم زد به نحوی که میمنه‌ی آنها قلب به میسره و میسره آنها، قلب به میمنه گردید، هر کس از نامداران به نزد او می‌آمد، او را بر زمین هلاک می‌انداخت.حضرت بر قلب سپاه زد و به شمشیر و نیزه آنها را مثل برگ درخت، بر زمین می‌ریخت، تا چهار صد سواره و پیاده را روانه‌ی جهنم کرد.از حمید بن مسلم روایت کرده‌اند که گوید:به خدا قسم! هرگز ندیدم کسی را که این همه کثرت و جمعیت دور او گرفته باشند و حال آن که اولاد، اهل بیت و اصحاب او را هم کشته باشند؛ دلش محکم‌تر و قوی‌تر از او باشد.به راستی که آن گروه بی‌حد بر او حمله می‌کردند، او با شمشیر بر آنها حمله می‌نمود، «فتنکشف عنه انکشاف المعزی اذا شد علیها الذئب»؛ آنان از او می‌گریختند و راه می‌دادند، مثل گریختن گله‌ی بزها که گرگ بر آنها بیفتد. [۶۶۵] .حضرت بر آنها حمله می‌کرد و حال آن که سی هزار نفر سلاح پوش در برابرش ایستاده بودند، «فینهزمون بین یدیه کأنهم الجراد المنتشر»؛ آنان از برابرش مثل ملخ که کسی ایشان را متفرق نماید، می‌گریختند.آنگاه پس به جای خود برمی‌گشت می‌فرمود: «لا حول و لا قوة الا بالله العلی [صفحه ۵۱۲] العظیم». [۶۶۶] .چه نیکو می‌گوید در این مقام:فشد علیهم فهو نجل الأسد یالها شدة خافت بکل منافق‌بر آن اشقیا حمله می‌کرد و او فرزند حمله کننده‌ترین تمام خلق و چکیده‌ی شجاعت و قلب دایره‌ی فتوت و مکرمت است.فبعض محبیه یشبه حاله بوصف عندی الوصف غیر مطابق‌بعضی از دوستانش او را به نهنگی تشبیه می‌کنند که در دریای حرب غوطه‌ور باشد، [در نزد من] امثال این تشبیهات و تشبیه نمودن او، درست نیست به جهت آن که نهنگ و شیر و غیر اینها، از فاضل بطش و صولت او خلق شده‌اند و شیران عالم و نهنگان بنی‌آدم در قوت و شجاعت خود، از زیادتی سطوات او استمداد می‌جویند.اذا شاء یفنی کان عزرائیل خادما له صادرا من أمره بالمخانق‌من چنین می‌گویم که: هر گاه می‌خواست آنان را فانی نماید، ملک الموت کمترین خادمی بود از برای او که هر امری که می‌کرد، اطاعت می‌نمود.و اما دعا الأرواح لبت مطیعة و تحریکهم عنه بحکم الوثائق‌اگر ارواح آن کافران را می‌طلبید، آنان همه‌ی بدن‌ها را انداخته لبیک‌گویان در خدمتش حاضر بودند، حرکت کردن ارواح به امر او امری است که در روز اول چنین قرار شده بود.

بازگشت به خیام و دلداری اهل حرم

باری، بعد از این حمله - چنانچه در بعضی از کتب مذکور است - [امام حسین علیه‌السلام] به خیمه برگشت و به نزد عیال و اطفال خود آمد، گریه‌ی دخترش را شنید، به او خطاب کرد:ای سکینه! گریه مکن که من تاب گریه‌ی تو را ندارم، بعد از این بسیار خواهی گریست. [صفحه ۵۱۳] بار دیگر زنان، دختران و خواهرانش دورش را گرفتند، و از هر طرف بر غریبی و بی‌کسی او می‌گریستند. [۶۶۷] .

امام حسین و حمله‌ی مجدد به لشکر

حضرت آنان را دلداری داده روانه‌ی میدان گردید، باز بر لشکر حمله کرد.«فأقلب أولهم علی آخرهم، فانکشفوا من بین یدیه یعدوا بعضهم بعضا»؛آن لشکر گران را بهم زد وآنان از پیش آن اسدالله می‌گریختند و بهم می‌خوردند.تا آن که ایشان را از شریعه دور کرده و اسب خود را در میان آب راند «و کادت أن تطلع روحه من شدة العطش»؛ از حرب چنان تشنگی بر او غالب شده بود که نزدیک بود روح مبارکش از بدنش پرواز کند.همچنین اسب او چنان تشنه بود که نزدیک بود هلاک گردد. اسب از شدت عطش می‌خواست آب بیاشامد، حضرت به او خطاب فرمود:تو تشنه‌ای و من هم تشنه‌ام، به خدا قسم! آب را نمی‌چشم تا تو آب بخوری.چون اسب این سخن از آن حضرت شنید، سر بالا کرد و آب نخورد.حضرت خطاب به او کرد که:«اشرب و أنا أشرب»؛تو

بخور من هم می‌خورم.پس کفی از آب برداشت که به حلق تشنه‌ی خود برساند، ناگاه حصین بن نمیر ملعون تیری انداخت و بر دهان مبارکش تیر خورد، تیر را کشید خون از زخم می‌جوشید، خون را با دست مبارک می گرفت و به هوا می‌انداخت و می گفت:«یا رب! الیک أشکو من قوم أراقوا دمی، و منعونی من شرب الماء»؛خدایا! به سوی تو از گروهی که خون مرا می‌ریزند و نمی گذارند که شربتی از [صفحه ۵۱۴] آب به حلق تشنه‌ام برسانم، شکایت می کنم.باز خواست آب بیاشامد، پسر سعد گفت: وای بر شما! اگر او آب بیاشامد، همه‌ی شما را خواهد کشت.ناگاه ملعونی فریاد زد: «أدرک خیمهٔ النساء فقد هتکت!»؛ خیمه‌ی زنان را تاراج کردند.حضرت آب را ریخت و بر آنان حمله کرد و خود را به خیمه رسانید، دید خیمه سالم است، دانست که این مکر و غدر آن گروه غدار بوده است. [۶۶۸] .

امام حسین و وداع دیگر

خواست بار دیگر مراجعت نماید، سیدالساجدین علیه‌السلام فریاد زد:«یا أبهٔ! توقف حتی اودعک»؛ای پدر! بایست دیدار باز پسین تو را ببینم و گلی از جمالت با کمالت بچینم.زنان و دختران همه از خیمه‌ها بیرون ریختند، آنان مانند پروانه به دور آن شمع بزم هدایت، جمع شدند و گویا می گفتند:نظر به جانب وا ماندگان خوار انداز غنیمت است ز هجران دلم کباب مکن‌در بعضی از کتب مقتل مذکور است که:این دفعه‌ی آخر آن حضرت بود که به سوی خیمه‌ها آمد، پس پرده‌نشینان سرادق عصمت را طلبید، دختران و خواهران را دربر کشید و هر یک را به ثواب‌های حق تعالی تسلی داد و ناله‌ی «الوداع الوداع» و فریاد «الفراق الفراق» در میان آن بی کسان بلند گردید.

وداع امام حسین با فرزندش امام سجاد

آن حضرت، گریه‌کنان بر سر بالین فرزندش زین العابدین علیه‌السلام رفت و او را در بغل [صفحه ۵۱۵] گرفت، روی او را بوسید و او را نوازش نمود و اسرار امامت را به او سپرد و او را به آنان سفارش نمود و فرمود:ای زنان! آماده‌ی مصیبت باشید، زنهار که دست از شکیبایی بر ندارید و کلام ناخوش بر زبان میارید که باعث نقص ثواب شما خواهد شد، وقتی من کشته شوم موپریشان مکنید، سیلی بر چهره مزنید، روی و سینه مخراشید، جامه چاک منمایید، و «واویلا و واثبورا» مگویید؛ ولی شما را از گریه منع نمی کنم که شما غریبان و مصیبت زدگان هستید. [۶۶۹] .لا تلطمی یا ابنهٔ الزهراء خدک من قتلی و قد غمرت أعضاک أشجانو لا تشقی علی الجیب صارخهٔ فالشق کشف و نشر الشعر خذلانای خواهر! ای دختر فاطمه! به جهت کشته شدن من سیلی بر رو مزن، اگر چه اندوه تو بسیار باشد، و جامه پاره مکن و موی سر را پریشان منما.لکن اذا انصغت فی الرمضاء منجدلا و انحط من شامخ المعروف بنیان‌حنی حنین حمام الأیک نادبهٔ و استمطری الدمع حیث السحب أعیانلکن ای خواهر! هرگاه بر زمین بیفتم و مرا شهید کنند و بدنم را پاره پاره بر زمین اندازند، اشک از دیده جاری کن و ناله‌ی دلسوز از پرده‌ی جگر بکش.و ان تفرقت الأیتام فانتدبی لجمعها فالجزا فی البعث غفران‌چون طفل‌های یتیم از ترس و جور ظالمان در بیابان متفرق شوند، تو از آنان مادری کن و آنان را جمع‌آوری نما که خداوند تو را جزای خیر دهاد و بیامرزد!و ان یشق علیها سیر قائدها فاسترفقیه و ان عازتک احسانای خواهر! اگر در وقت اسیری آنان را به تندی و ناهمواری برانند، پس از موکلان آنان التماس کن که با مدارا روند، اگر چه می‌دانم که رحمی در دل آنها نیست و احسانی از آنها سر نمی‌زند. [صفحه ۵۱۶] و استسقی من خصمک الماء ان شکت عطشا فربما رق ان الشط ملاناگر تشنه شوند آبی به جهت آنان طلب کن، شاید بر آنها رحم کنند و جرعه‌ی آبی به آنان بدهند به درستی که آب را در این صحرا قربی نیست، زیرا که این شط عظیم مملو آب است.هذا علی أبوها ان دعت بأب و المؤمنون لها فی الله اخوانااینک فرزندم علی، سید سجاد علیه‌السلام به جای پدر آنان است، اگر بهانه پدر گیرند و مؤمنان به منزله‌ی برادر آنانند، اگر برادر جویند.

شیر بیشه‌ی شجاعت و حمله‌ی دیگر

آه! آنگاه آن شجاع مظفر بار دیگر به میدان آمد و مانند شیر خشمناک خود را بر آن قوم بی‌باک زد، از شدت عطشی که داشت و نظر به عادت جاریه و طبیعت بشریه، باز اراده‌ی فرات کرد، او را مانع شدند و نگذاشتند که به آب برسد.و بنا به روایتی: خود را به فرات رسانید و رکوه را - که ظرفی کوچک به جهت آب خوردن است - پر از آب کرد و خواست تناول کند، مردی از قبیله‌ی بنی‌دارم - که او را ذرعهٔ بن شریک می گفتند - تیری بر حنک شریفش زد که رکوه از دستش افتاد، تیر را کشید خون از ریش آن حضرت جاری شد، آن را می گرفت و می‌فرمود:«هکذا ألقی الله»؛ [با همین حال خدا را ملاقات می‌نمایم] و آن را به سوی آسمان می‌انداخت. [۶۷۰] .نقل شده: آن ملعون را حرارتی در باطن و پشت او بهم رسید، که او را باد می‌زدند و یخ بر شکمش می‌مالیدند و کافور به ریشش می‌مالیدند، می گفت: عطش مرا کشت!ظرف‌های بزرگ پر از سویق و آب می‌آوردند که برای پنج نفر کفایت می کرد، می‌خورد و می گفت: «أهلکنی العطش»،دلو بزرگ آب می‌آوردند، همه‌ی آن را می‌خورد، ساکن نمی‌شد، چنین بود تا شکمش پاره پاره شد وبه هاویه ملحق گشت. [۶۷۱] . [صفحه ۵۱۷] اما آن حضرت زخم خود را با کهنه بست، و روی به میدان آمد.به روایتی: بعد از آن، از آب مأیوس شد، دانست که آب به او نمی‌رسد، مگر این که از دست جد و پدرش، که شراب طهور بنوشد، فرمود:شیعتی مهما شربتم ماء عذب فاذکرونی أو سمعتم بغریب أو شهید فاندبونی [۶۷۲] .شیعیان من! هر موقع آب خوشگوار بنوشید، یادی از لب تشنه‌ی من کنید که مرا با لب تشنه کشتند، و اگر شنیدید که کسی در غریبی افتاده یا بی‌جرم کشته شده بر غریبی و شهادت من ندبه و نوحه کنید.

حملات شجاعانه‌ی امام حسین و ناتوانی لشکریان

و بالجمله، آن شجاع هژبر، بار دیگر بر آن قوم بدگهر حمله کرد، چنان حلمه‌ای که به وصف راست نمی‌آید.در بعضی از روایات وارد شده:هنگامی که شمر ولدالزنا حملات و شجاعت آن کرار غیر فرار را مشاهده کرد، به عمر سعد گفت: ای امیر! مبارزه این ما را هلاک می‌نماید، به خدا! اگر همه‌ی روی زمین با او مبارزه نمایند، همه را هلاک خواهد کرد. [۶۷۳] .[سید بن طاووس رحمه‌الله می‌نویسد: یکی از راویان گوید:«والله!] ما رأیت رجلا یقتل بنوه واخوته و أصحابه، أربط جأشا من الحسین»؛هرگز ندیدم کسی که اولاد و برادران او همه کشته شوند و دلش قوی‌تر و محکم‌تر از حسین علیه‌السلام باشد، با این که می‌بیند ایشان را که در پیش او افتاده‌اند. [صفحه ۵۱۸] «و لا شک أنه ضلع من أضلاع النبوة».ابن سعد مردود امر کرد که: لشکر دو فرقه شوید: «فرقهٔ بالسیوف و الرماح و فرقهٔ بالنبل والأحجار»؛ یک فرقه با شمشیر و نیزه و فرقه‌ی دیگر با تیر و سنگ.پس تیراندازان و سنگ‌اندازان از یک طرف و نیزه‌داران و شمشیرزنان از یک جانب - آه! آه! - بر آن مظلوم خسته حمله کردند و از هر جانب تیر، نیزه، شمشیر و سنگ بر بدن خسته‌ی او می‌زدند.آن حضرت نیز بر آنان حمله می کرد با این که سی هزار نفر از چهار جانب بر او حمله می کردند، «فاذا أداس علیهم فروا عنه فرار الجراد المنتشر»؛ هر گاه در میدان به آنان می‌تاخت، مثل ملخی که در میان آنان راه رود از چپ و راست می گریختند.آنگاه می‌آمد و در مقام خود می‌ایستاد و می گفت: «لا حول و لا قوة الا بالله العلی العظیم». [۶۷۴] .حمید بن مسلم گوید:«والله! لقد رأیت شیبته مخضوبهٔ بالدم، و درعه بان علیه بنیانا، و لیس یری للناظرین و هو اذا شد علیهم انکشفو من بین یدیه انکشاف الغنم اذا شد علیه الذئب»؛ [۶۷۵] .به خدا قسم! او را دیدم که از بس خون از زخم‌هایش آمده بود، ریش مبارکش رنگین شده بود و زره او را خون فراگرفته بود که زرهش پیدا نبود، بنیانی دیگر و زرهی از خون بر روی زره‌اش ظاهر شد - پدر و مادرم فدای مظلومیتت شود - با این حال، هر گاه بر آنان حمله می کرد مانند گوسفندانی که گرگ بر آنان حمله کند، [از ترس] می گریختند.صاحب «بحار» از ابن شهر آشوب و محمد بن ابی‌طالب روایت کرده:امام حسین علیه‌السلام چنان با آنان جنگ کرد و

آن قدر از آنان کشت که هزار و نهصد و [صفحه ۵۱۹] پنجاه نفر به دارالبوار فرستاد. [۶۷۶] .صاحب «منتخب» می گوید: آن حضرت چندین هزار نفر را کشت.و از بعضی مشایخ نقل شده که:امام حسین علیه‌السلام ده هزار نفر را کشت. [۶۷۷] .اگر چه این مطلب مستبعد می‌نماید، لکن از آن شجاع مظفر - که شجاعت و جرئت را از خیرالبشر به ارث برده بود و پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم جرئت و جود را از صفات خود به او عطا کرده بود - بعید نیست.باری، ابن‌سعد گفت:«الویل لکم! أتدرون لمن تقاتلون! هذا ابن الأنزع البطین، هذا ابن قتال العرب»؛وای بر شما! می‌دانید با چه کسی مقاتله می کنید؟ این فرزند انزع بطین است، [۶۷۸] این فرزند کشنده‌ی عرب است، از هر جانب دور او را بگیرید!در این هنگام، چهار هزار تیرانداز آن حضرت را تیرباران کردند و میان لشکر و میان او و حرم او حایل شدند. [۶۷۹] .صاحب «مناقب» و سید بن طاووس رحمه‌الله می‌فرمایند:آن حضرت بر لشکریان صیحه و فریاد زد:«ویحکم! یا شیعهٔ آل أبی سفیان!» اگر دین ندارید و از معاد نمی‌ترسید، پس در دنیای خود، صاحب غیرت باشید و حمیت عربی را از دست ندهید. [صفحه ۵۲۰] شمر گفت: چه می گویی ای پسر فاطمه!فرمود:من با شما جنگ می کنم و شما با من جنگ می کنید، زنان را تقصیری نیست، عتات و ظالمان خود را از حرم من، منع نمایید و تا من در حیاتم کسی متعرض حرم من نشود.شمر گفت: این مطلب تو رواست. پس فریاد زد: کسی متعرض حرم حسین نشود، خودش را قصد کنید و با خودش جنگ نمایید؛ «و لعمری! انه لکفو کریم».

روز عاشورا و تشنگی امام حسین

آه! آن قوم جفاکار، روی به آن برگزیده‌ی کردگار کردند، «ذلک هو یطلب شربهٔ من الماء»؛ آن مظلوم تشنه، با آن حال، طلب شربت آبی می‌فرمود.هر چند می‌خواست روانه‌ی فرات شود و اسب را به جانب شریعه‌ی فرات می‌راند «حملوا علیه بأجمعهم حتی أحلوه عنه»؛ همه‌ی لشکر بر آن حضرت حمله می کردند، تا این که میان او و آب حایل می‌شدند، آخرالامر نگذاشتند که قطره‌ای از آب به لب تشنه‌اش برسد. [۶۸۰] .«یا أبا عبدالله! ما خلت قبلک بحرا مات من ظمأ، و لا أسدا تردیه أحمال»؛[ای ابا عبدالله!] پیش از تو هرگز خیالم نمی‌رسید که دریایی، از بی‌آبی و تشنگی هلاک شود و هرگز گمان نمی کردم که روباه صفتان، شیری را هلاک کنند.ابوالفرج نقل می کند:آن حضرت آب طلب می‌نمود.شمر ملعون گفت: «والله! لا ترده أو ترد النار» به خدا! به آب نمی‌رسی تا به جهنم وارد شوی (!!)یکی دیگر گفت: ای حسین! آیا نمی‌بینی که آب فرات چگونه مثل شکم ماهی می‌درخشد، به خدا قسم! از آن نخواهی چشید، تا از تشنگی بمیری (!!) [صفحه ۵۲۱] آن حضرت فرمود:«اللهم أمته عطشا»؛ خدایا! او را از تشنگی بکش.راوی گوید: به خدا قسم! آن ملعون از تشنگی داد می‌زد و آب می‌طلبید، به او آب می‌دادند و می‌خورد آن قدر که از حلقش بیرون می‌آمد، باز فریاد می‌زد که آبم دهید که تشنگی مرا کشت، پس چنین بود، تا این که به جهنم واصل شد. [۶۸۱] .در بعضی از کتب نقل شده: آنگاه آن حضرت ایستاد و فرمود:خیرهٔ الله من الخلق أبی بعدی جدی فأنا بن الخیرتین‌والدی شمس و امی قمر و أنا الفضهٔ و ابن الذهبین... تا آخر ابیات. [۶۸۲] .سید ابن طاووس رحمه‌الله و دیگران روایت کرده‌اند:ناگاه ملعونی - که او را ابوالحتوف می گفتند - تیری انداخت و آن تیر آمد و بر پیشانی نورانی آن امام مبین نشست، چون تیر را کشید، خون روی مبارک و محاسن شریفش را رنگین نمود، پس رو به درگاه بی‌نیاز کرد و گفت:«اللهم انک تری ما أنا فیه من عبادک هؤلاء العصاهٔ»؛خدایا! می‌بینی که از این بندگان عاصیت به من چه می‌رسد؟«اللهم أحصهم عددا و اقتلهم بددا، و لا تذرنی علی وجه الأرض منهم أحدا، و لا تغفر لهم أبدا». [۶۸۳] .

امام حسین و چهارمین حمله بر روبه صفتان

آنگاه بار دیگر برآنان، مانند شیر خشمناک حمله کرد و این حمله‌ی چهارمی بود.«فجعل لا یلحق [منهم] أحدا الا بعجه بسیفه فقتله؛

والسهام تأخذه من کل ناحیهٔ و هو یتقیها بنحره و صدره»؛ [صفحه ۵۲۲] حضرت به کسی نمی‌رسید مگر آن که او را با شمشیر به دو حصه می‌کرد، و لکن تیر از هر جانب به سوی آن بزرگوار می‌آمد و بر سینه و گلوی او می‌خورد.آن حضرت می‌فرمود:ای بدترین امت‌ها! با ذریه‌ی پیغمبر بد رفتار کردید، عترت پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم را بد مراعات نمودید، و دیگر بعد از کشتن من، کسی را نخواهید کشت که از کشتن او بترسید، بلکه بعد از آن که مرا به این طریق کشتید دیگر هر قتلی نزد شما آسان خواهد بود.به خدا قسم! امید دارم که خداوند مرا با شهید شدن گرامی دارد به سبب آن که مرا خوار کردید، پس انتقام مرا از شما بگیرد.حصین بن نمیر ملعون گفت: ای پسر فاطمه! به چه وسیله‌ای از ما به جهت تو انتقام می‌کشد؟فرمود:بدی اعمال شما را میان شما می‌اندازد و خون‌های شما را می‌ریزد، پس بدترین عذاب‌ها را به شما می‌رساند!آن حضرت جنگ کرد تا آن که جراحت‌های عظیمی بر بدن شریفش رسید. [۶۸۴] .

امام حسین و زخم‌های بدن شریفش

و به روایت حضرت صادق علیه‌السلام: سی و سه ضربه‌ی نیزه و سی و چهار ضربه‌ی شمشیر بر بدن شریفش رسیده بود. [۶۸۵] .ابن بابویه در «مجالس» خویش از حضرت باقر علیه‌السلام روایت کرده که حضرتش فرمود:جراحاتی که بر بدن آن حضرت رسیده بود، بیش از سیصد و بیست زخم بود که از شمشیر، نیزه و تیر بر بدنش جراحت زده بودند. [۶۸۶] . [صفحه ۵۲۳] و به روایت ابن شهر آشوب: سیصد و شصت جراحت بر بدن حضرت وارد شده بود. و بعضی هزار و نهصد زخم ذکر کرده‌اند.و روایت شده: جمیع آن جراحت‌ها از پیش روی آن حضرت بود و آن قدر تیر بر زره آن حضرت نشسته بود که مانند خارپشت شده بود. [۶۸۷] .

آخرین لحظات زندگی امام حسین

شیخ مفید رحمه‌الله و دیگران ذکر کرده‌اند:آنگاه امام حسین علیه‌السلام در گوشه‌ای ایستاد که ساعتی استراحت کند و به حال آید، ناگاه سنگی بر پیشانی نورانی آن حضرت آمد، جامه‌اش را گرفت که خون از روی مبارکش پاک نماید، «فأتاه سهم محدد مسموم له ثلاث شعب، فوقع فی صدره»؛ ناگاه تیر زهرآلودی که سه شعبه داشت آمد و بر سینه‌اش خورد.و بنا بر بعضی از روایات: بر قلبش خورد که از پشتش، سر بیرون کرد، حضرت گفت: «بسم الله و بالله و علی ملهٔ رسول‌الله».پس سر به آسمان برداشت و گفت:خدایا! تو می‌دانی که ایشان کسی را می‌کشند که روی زمین جز او فرزند پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم نیست.پس آن تیر را از پشت سر خود بیرون کشید.فیالیت ذاک النحر کان بمنحری و یالیت هذا السهم کان بمهجتی‌ای کاش در عوض تو، مرا نحر کرده بودند و ای کاش آن تیری که بر سینه‌ی تو زدند بر جگر من می‌زدند.آه! آه! چون آن تیر را بیرون کشید، خون مثل ناودان از جای آن جاری گردید، دست را بر دهن زخم می‌گذاشت و چون پر می‌شد به آسمان می‌انداخت، قطره‌ای از آن خون برنمی‌گشت و سرخی آسمان از آن وقت دیده می‌شد.آنگاه مشتی از آن خون را گرفت بر سر و ریش خود مالید و گفت: [صفحه ۵۲۴] همچنین جد بزرگوار خود لا ملاقات خواهم نمود و حال آن که به خون خود رنگین می‌باشم و می‌گویم: «یا رسول‌الله! قتلنی فلان و فلان» [ای رسول خدا! فلانی و فلانی مرا کشت].پس ضعف بر او مستولی گردید، دیگر تاب جدال و قوت قتال نداشت، در جای خود ایستاد، هر کس از آن قوم بی‌حیا به نزد او می‌آمد بر می‌گشت که مبادا خون او به گردن او باشد. [۶۸۸] .و بنابر بعضی روایات: مردی از قبیله کنده - که او را مالک بن یسیر [۶۸۹] می‌گفتند - پیش آمد و حضرت را دشنام داد و ضربتی بر سر شریفش زد، که برنس [۶۹۰] و کلاهی که بر سر داشت مملو از خون شد.حضرت فرمود: با این دستت نخوری و نیاشامی، خدا تو را با ظالمین محشور نماید.آنگاه حضرت آن برنس را انداخت، آن ملعون چون دید آن حضرت این برنس را بر زمین انداخت، آن را برداشت.باری، آن برنس از خز بود، آن ملعون آن را برداشت و بعد از واقعه‌ی کربلا به خانه‌ی خود برد، آن را می‌شست و خون آن را پاک

می‌کرد.زنش گفت: ای بی‌حیا! لباسی که از تن فرزند پیغمبر کنده‌ای در خانه‌ی من آورده‌ای؟ بیرون رو، خدا قبرت را از آتش پر گرداند. [۶۹۱] .و به روایتی: آن را به زنش داد که خون آن را بشوید، آن زن گریه کرد و گفت: وای بر تو! حسین را کشتی و برهنه کردی؟ به خدا قسم! هرگز در خانه‌ی تو نخواهم ماند.آن ملعون برجست او را بزند، دستش به میخ در خورد و زخم کاری شد تا آن که [صفحه ۵۲۵] دستش از بدنش بیفتاد. [۶۹۲] .و به روایتی: دست‌هایش خشک شد، در تابستان از آنها چرک و خون می‌آمد و در زمستان مانند دو چوب خشک بود و به فقر و نکبت مبتلا بود، تا آن که به جهنم واصل شد. [۶۹۳] .

امام حسین و وداعی دیگر

و اما آن حضرت چون آن برنس را از سر انداخت به سوی خیمه آمد، خرقه‌ای طلب نمود، چون آوردند بر زخم بست و بر بالای آن کلاهی گذاشت و بر بالای آن عمامه‌ای بست.و به روایتی در آن حال ندا کرد:«یا زینب! یا ام‌کلثوم! یا سکینه! یا رقیه! یا فاطمه! علیکن منی السلام».زینب علیهاالسلام پیش آمد و گفت:«یا أخی! أیقنت بالقتل»؟ای برادر! دل به کشته شدن داده و یقین به شهادت کرده‌ای؟حضرت فرمود:«و کیف لا أیقن و لیس لی معین و لا نصیر»؟چگونه یقین نکنم و حال آن که یاوری ندارم.گفت: ای برادر! ما را به حرم جد خودمان بر گردان.فرمود:هیهات! اگر دست از من بر می‌داشتند، خود را در این مهلکه نمی‌انداختم.«وکأنی بکم غیر بعید کالعبید یسوقونکم أمام الرکاب و یسومونکم سوء العذاب»؛ای خواهر! گویا می‌بینم در این نزدیکی شما را مثل بندگان و کنیزان اسیر کرده [صفحه ۵۲۶] در جلو اسب می‌دوانند و عذاب می‌کنند.زینب خاتون علیهاالسلام این سخن را شنید، اشک از دیده‌اش جاری شد، با دل سوزان و جگر بریان شروع به شیون و فغان کرد و می‌گفت: «وا وحدتاه! وا قلة ناصراه! وا سوء منقلباه! وا شوم صباحاه!»پس دست برد و جامه‌ی خود را چاک زد و موهایش را پریشان کرد و سیلی بر صورتش زد.حضرت به او فرمود:«مهلا! یا بنت المرتضی! ان البکاء طویل»؛ای خواهر! ای دختر مرتضی علی علیه‌السلام! آرام باش که گریه‌ی طولانی بعد از این خواهی کرد.وقتی آن حضرت برخاست که از خیمه بیرون رود، زینب علیهاالسلام خود را به روی او انداخت، او را گرفت و می‌گفت:«مهلا یا أخی! توقف حتی أتزود من نظری، فهذا وداع لا تلاق بعده»؛ای برادر! آرام باش و تعجیل مکن، زمانی توقف کن تا از دیدن روی تو توشه برگیرم و از گلستان جمالت گلی بچینم که این وداع آخر است، دیگر به خدمت نمی‌رسم.فمهلا أخی قبل الممات هنیئة لتبرد منی لوعة و غلیل‌ای جان برادر! اندک زمانی صبر کن پیش از آن که از دیدارت محروم شوم، سوز دل را به جهت نظاره‌ی تو اندکی تسکین دهم.«فجعلت تقبل یدیه و رجلیه»؛ پس پاها و دست‌های او را می‌بوسید، سایر زنان نیز دور آن خسته‌ی ناتوان را گرفته بودند، دست‌های او را می‌بوسیدند، ناله‌ی دلسوز از سینه می‌کشیدند.پس امام حسین علیه‌السلام جامه‌ای طلبید که بر زیر جامه‌اش بپوشد... تا آخر [صفحه ۵۲۷] حدیث. [۶۹۴] .باز از خیام بیرون شده و رو به میدان نهاد، آن حضرت خسته و مانده شده و از کار وامانده بود.

امام حسین در محاصره‌ی دشمنان

صاحب «بحارالانوار» می‌گوید:«فوقفوا ساعة ثم عادوا و أحاطوا علیه»؛ ساعتی توقف کرد سپس لشکر دورش را گرفتند. ناگاه خولی اصبحی تیری بر حنک شریفش زد. و به روایتی: صالح بن وهب مزنی نیزه‌ای بر تهی گاهش زد که از اسب در غلطید و از طرف راست بر زمین محنت خیز کربلا- افتاد. [۶۹۵] .بلند مرتبه شاهی ز صدر زین افتاد اگر غلط نکنم عرش بر زمین افتاد[شاعر دیگری گوید:]أهوی فکبرت الصفوف برغمه و برغم کل مکبر و مهلل‌آه! آن حضرت بر زمین افتاد و به جهت افتادن او، لشکریان «الله اکبر» می‌گفتند «!!!» و حال آن که به جهت افتادن او هر مکبر و موحدی از پا درآمد و در واقع تکبیر و تهلیل بر زمین افتاد.عجبا من السبع الطرائق کیف لم تنشق والأرضین لم تتزلزل؟أسفا علیه و للکواکب کیف لم تنقض والأفلاک لم تتعطل؟تعجب می‌کنم که چرا

آسمان‌ها نشکافت؟ و چرا زمین متزلزل نگردیده و سرنگون نشد؟ متأسفم که چرا ستاره‌ها بر زمین نیفتادند! و چرا افلاک از حرکت و گردش نیفتادند؟

آخرین لحظات امام حسین و شهادت عبدالله بن حسن

عبدالله بن حسن علیه‌السلام طفلی بود که هنوز مراهق نشده و به سن بلوغ نرسیده بود. از عمر شریفش یازده سال گذشته بود، چون عموی بزرگوار خود را به آن حال دید [صفحه ۵۲۸] روانه‌ی میدان شد.و به روایت دیگر: وقتی که آن حضرت وداع کرد و روانه‌ی میدان گردید، او گریه‌کنان پشت سر عموی خود روانه‌ی میدان گردید. زینب علیهاالسلام پشت سرش دوید که نگذارد به میدان رود.امام علیه‌السلام به خواهر خود ندا کرد که:«احبسیه یا اختاه!»؛ای خواهر او را بگیر و مگذار که به میدان بیاید.آن طفل ابا و امتناع شدیدی کرد و گفت:«لا، والله! لا افارق عمی»؛[نه،] به خدا قسم! از عمویم جدا نمی‌شوم.باری، آن نوجوان آمد و به خدمت عمویش رسید. چون به نزد آن حضرت آمد، ابجر بن کعب - به روایتی: حرملهٔ بن کاهل - شمشیر حواله‌ی آن امام مظلوم کرد، آن طفل گفت:«ویلک! یابن الخبیثهٔ! أتقتل عمی»؟وای بر تو! ای ولد الزنا! آیا می‌خواهی عموی مرا بکشی؟آن ملعون در غضب شد، شمشیری را حواله‌ی آن طفل کرد، آن طفل دست را پیش آورد، شمشیر بر دستش فرود آمد و دستش را پوست تا پوست طرف دیگر برید و بر بدنش معلق شد، فریاد زد: یا عماه!و به روایتی: گفت: یا اماه!مادرش با سر و پای برهنه بیرون دوید، فریاد زد:«وا ولداه! و یا نور عیناه!».جناب سیدالشهداء علیه‌السلام آن طفل را دربر کشید و فرمود:«یابن أخی! اصبر علی ما نزل بک...»؛ای نور دیده‌ی برادر! بر آنچه بر تو واقع می‌شود، صبر کن که به زودی به آباء صالحین خود ملحق می گردی.آن حضرت او را دلداری می‌داد که ناگاه حرملهٔ بن کاهل تیری بر گلوی نازنینش زد و در کنار عموی بزرگوارش شهید شد و به سایر شهدا ملحق گردید. [صفحه ۵۲۹] زینب علیهماالسلام وقتی این منظره را دید، شروع به شیون کرد و گفت:«وا ابن أخاه! لیت الموت أعدمنی الحیاهٔ»؛کاش مرده بودم و این روز را نمی‌دیدم و کاش آسمان بر زمین می‌افتاد، کاش کوه‌ها پاره پاره می‌شد. [۶۹۶] .

واپسین لحظات امام حسین

نقل شده: چون آن مظلوم، از هیچ طرفی یاوری ندید، گوشه‌ی چشمش را به آسمان کرده، می گفت:«صبرا علی قضائک [یارب!]، لا معبود سواک، یا غیاث المستغیثین». [۶۹۷] .پس استغاثه می کرد، کسی جوابش را نمی گفت و دادرس طلب می کرد، کسی به دادش نمی‌رسید، ملائکه‌ی آسمان‌ها بگریه درآمدند و گفتند:خداوندا! آیا این همه ظلم‌ها بر فرزند پیغمبر تو می کنند و تو می‌بینی و تویی که انتقام تو شدید می‌باشد.ندا رسید: ای ملائکه! بر سمت راست عرش نظر کنید!چون نظر کردند، شخصی را دیدند که ایستاده مشغول نماز است. ندا رسید:با همین قائم، از این جماعت به جهت او انتقام خواهم کشید، به درستی که به جهت خون یحیی علیه‌السلام هفتاد هزار نفر از بنی‌اسرائیل را کشتم و به زودی به جهت خون حسین علیه‌السلام پسر فاطمه علیهاالسلام هفتاد هزار از بنی‌امیه را به دست مهدی قائم علیه‌السلام به قتل خواهم رساند. [۶۹۸] .

حضرت زینب در قتلگاه

و به روایت سید بن طاووس رحمه‌الله: هنگامی که امام حسین علیه‌السلام را بر زمین انداختند، زینب علیهاالسلام از خیمه بیرون دوید، و فریاد می کرد: [صفحه ۵۳۰] «وا أخاه! وا سیداه! وا أهل بیتاه!لیت السماء أطبقت علی الأرض! و لیت الجبال قد تدکدکت علی السهل»؛ [۶۹۹] .کاش آسمان بر زمین می‌افتاد، کاش کوه‌ها پاره پاره می‌شدند.به روایت شیخ مفید رحمه‌الله: پسر سعد ملعون آنجا بود، زینب علیهاالسلام به او خطاب فرمود:«ویحک یا عمر! أیقتل الحسین و أنت تنظر؟»وای بر تو ای عمر! آیا حسین علیه‌السلام

را می‌کشند و تو ایستاده‌ای و می‌بینی؟آن ملعون، اشک از روی نحسش جاری شد و روی خود را برگردانید.پس آن مظلومه‌ی دل‌سوخته رو به سوی آن منافقان بی‌دین کرد، فریاد زد:«ویلکم أما فیکم مسلم»؟وای بر شما! آیا یک مسلمانی میان شما نیست؟هیچ کس او را جواب نداد. [۷۰۰] .

امام حسین در قتلگاه

و به روایت ابن طاووس رحمه‌الله: شمر ملعون فریاد زد: وای بر شما! منتظر چه هستید؟پس از هر جانب به سوی او حمله کردند، پس زرعهٔ بن شریک ضربتی بر کتف چپ او زد.و به روایتی: کتف چپ او را از بدن جدا کرد، پس ضربتی دیگر بر عاتق مقدسش - یعنی میانه‌ی دوش و گردنش - زد، چون این ضربت بر او رسید، آن بزرگوار بر رو درافتاد و آن جناب از روی ضعف، گاهی می‌افتاد و گاهی می‌نشست.پس سنان بن انس ملعون نیزه‌ای بر سینه‌ی آن حضرت زد، نیزه را کشیده، نیزه‌ی دیگری بر سینه‌ی شریفش زد، پس همان ولدالزنا تیری بر سینه‌اش زد و یکی به [صفحه ۵۳۱] گردنش زد که آن جناب به رو درافتاد.سپس آن حضرت برخاست و تیر را با قوت کشید، دست‌های خود را به نزدیک زخمش گذاشت و خون آن را می‌گرفت و بر سر و ریش خود می‌مالید و می‌گفت:«هکذا ألقی الله مخضبا بدمی، مغصوبا علی حقی»؛خدا را چنین ملاقات می‌کنم که به خون خود آلوده و با حق مغصوب.مردی در کنار عمر سعد ایستاده بود، آن حرام‌زاده به عمر گفت: وای بر تو! او را خلاص کن و کار او را بساز.در این هنگام، خولی ملعون به جهت این امر عظیم اقدام کرده، لرزه بر اندام او افتاد و برگشت. [۷۰۱] .ابن شهر آشوب می‌گوید: از هر جانب به او حمله‌ور شدند، ابوالحتوف جعفی، تیری بر جبین مبارکش زد و حصین بن نمیر، تیری بر دهن آن حضرت زد، ابوایوب غنوی، تیری زهرآلود بر حلقش زد.حضرت فرمود:«بسم الله [و بالله]، ولا حول و لا قوة الا بالله، و هذا قتیل فی رضاء الله»آنگاه آن حضرت خون خودش را گرفت و چندین مرتبه بر سر خود مالید. [۷۰۲] .سنان بن انس ملعون به جهت کشتن آن حضرت آمد، چون خواست شمشیر بر او زند، آن امام عالی‌مقام چشم باز کرد، آن بی‌حیا شرم کرده، برگشت.شبث بن ربعی پا پیش گذاشت، حضرت گوشه‌ی چشمی باز کرد، شمشیر از دست او افتاد، گفت: «معاذ الله یا حسین! أن ألقی الله بدمک».عمر بن حجاج از اسب فرود آمد، پای جرئت در میدان بی‌دینی گذاشت، همین که نظرش بر چشم‌های آن حضرت افتاد برگشت و سوار اسب شد.شمر ولدالزنا گفت: چرا برگشتی؟گفت: چشم‌های او مانند چشم‌های جدش به نظر آمد، نخواستم خونش گردن [صفحه ۵۳۲] گیرم شود. [۷۰۳] .حمید بن مسلم گوید: در این اثنا، زینب علیهاالسلام از خیمه بیرون آمد، گوشواره‌هایش در گوشش می‌لرزید، و می‌گفت:«لیت السماء انطبقت علی الأرض و لیت الجبال تدکدکت علی المهل».ای عمر سعد! آیا ابا عبدالله علیه‌السلام را می‌کشند و تو ایستاده‌ای می‌بینی؟اشک از روی آن ملعون جاری شد. [۷۰۴] .

شهادت امام حسین به روایت هلال بن نافع

ابن‌طاووس رحمه‌الله و ابن‌نما، از هلال بن نافع روایت کرده‌اند که گوید:من با اصحاب عمر بن سعد ایستاده بودم، ناگاه مردی فریاد زد:«أبشر أیها الأمیر! فهذا شمر قد قتل الحسین»؛ای امیر! بشارت باد تو را که شمر حسین را کشت.می‌گوید: من از صف تا نزدیکی آن مظلوم بیرون رفتم، دیدم در میان خاک و خون افتاده، نزدیک است که روح مقدسش از بدن مطهرش پرواز کند. به خدا قسم! هرگز کشته‌ی به خون آغشته‌ای نیکوتر و نورانی‌تر از او ندیده بودم، نور روی و جمال او و هیئت او مرا حیران کرده و فکر کشتن او را از من برده بود.ناگاه از او شنیدم که می‌گفت:«أما تسقونی قبل طلوع روحی شربة من الماء؟»؛آیا پیش از آن که روح از بدنم جدا شود، شربت آبی به من نمی‌دهید؟ناگاه یکی در جوابش گفت: به خدا قسم! قطره‌ای از آب نخواهی چشید، تا وارد جهنم شوی و از حمیم جهنم بنوشی (!!)آن حضرت تبسم کرده و فرمود:آیا من وارد جهنم می‌شوم و از حمیم جهنم می‌نوشم؟ نه، بلکه بر [صفحه

۵۳۳] جدم رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم وارد می‌شوم و در منزل او ساکن می‌شوم (فی مقعد صدق عند ملیک مقتدر) [۷۰۵] و از شراب طهور بهشت می‌آشامم و به سوی آن جناب، از ظلم و ستمی که به من کردید و ظلمی که به اهل بیت من و یاوران من نمودید، شکایت می‌کنم.می‌گوید: همه‌ی آنان در غضب شدند، گویا بالمره رحم در دل‌های سنگ ایشان نبوده و او با ایشان تکلم می‌کرد و او را شهید کردند. [۷۰۶] .و از حضرت باقر علیه‌السلام روایت شده که فرمود:«... لقد قتل بالسیف، والسنان، و بالحجارة، و بالخشب، و بالعصا»؛آن حضرت به وسیله شمشیر، نیزه، سنگ و چوب کشته شد.«و لقد أوطأه الخیل بعد ذلک»؛ [۷۰۷] .و بعد از همه‌ی اینها بدنش را پامال سم اسبان کردند.محتشم گوید:کاش آن زمان سرادق گردون نگون شدی وین خیمه‌ی بلند ستون بی‌ستون شدی‌کاش آن زمان که این حرکت کرد آسمان سیماب‌وار روی زمین بی‌سکون شدی‌کاش آن زمان بر آمدی از کوه تا به کوه سیلی سیه که روی زمین قیرگون شدی‌کاش آن زمان که کشتی آل نبی شکست عالم تمام غرقه‌ی دریای خون شدی‌کاش آن زمان که پیکر او شد درون خاک جان جهانیان همه از تن برون شدی‌آه! آه! چون آن حضرت را شهید کردند، زلزله‌ای در عالم افتاد و شورشی در میان ملائکه‌ی آسمان‌ها برپا شد، عالم ظلمانی گردید، بادهای عظیم وزید، آسمان خون بارید و از زمین خون جوشید. [۷۰۸] .و در بعضی از روایات آمده: منادی از افق اعلا ـ ندا کرد:قتل الامام بن الامام، قتل والله! الحسین. [صفحه ۵۳۴] فنادی مناد عند ذلک فی السماء:ألا! انفصمت من دین أحمد العری.ألا! قتلوا الاسلام والدین والتقی.ألا! قتلوا سبط النبی الغضنفر. [۷۰۹] .آه! آه!اجتز منه الشمر رأسا طالعا أمسی له حجر النبوة مرقدافبکته أملاک السماوات العلی والدهر بات علیه مشقوق الرداوارتد کف الجود مکفوفا و طرف العلم مطروحا علیه الأرمداوالوحش صاح لمن عراه من الأسی و الطیر ناح علی عزاه وعددافلابکین علیک یابن محمد حتی أوسد فی التراب ملحدا(انا لله و انا الیه راجعون). [۷۱۰] . [صفحه ۵۳۷]

وقایع بعد از شهادت سیدالشهداء و تاراج خیمه‌ها

اشاره

بسم الله الرحمن الرحیم(الحمد لله العلی الذی) [۷۱۱] لا یشبهه شیء من الأکوان، و لا مثل له فی الأعیان؛والصلاة و السلام علی أمیر نوع الانسان، المتفرد من أبناء جنسه فی المکانة والشأن، محمد صلی الله علیه و آله و سلم سید الانس والجان، أشرف من حواه الزمان والمکان؛ و علی أوصیائه أخیار الدهر و نوامیس الزمان، و أدلة التوحید و أرکان الاسلام و الایمان؛خصوصا علی سبطه الشهید العطشان، والوحید اللهفان والأسیر الحرمان، والغریب الولهان، قلیل الأنصار والأعوان، کثیر الأحزان والأشجان، السلیب العریان، الذبیح الظمآن، مقطوع الأعضاء والبنان، مسلوب العمامة والجنان، البعید عن الأوطان، المقتول بظهر کوفان؛الذی غسله الدموع الهتان، و نعشه المیدان، و کافوره التربان، و قبره قلوب أهل الایمان؛الذی اجتمع علیه حزب الشیطان، و جنود الکفر و الطغیان، فمنعوا عنه الماء المجان، و سارعوا الیه بالسیف و السنان، فسقوه الحتوف وشیقا بالنبال و طعنا بالرماح و ضربا بالسیوف، و کأنی ألمح نحوه و أراه مطروحا علی الرمول بین الخیول، یستغیث فلا یغاث، و یستجیر فلا یجار، و یستسقی فلا یسقی.فوا أسفاه! علی الشیوخ والشبان، و واحسرتاه! علی تلک الأجسام والأبدان، جسوم طالما أتعبوها فی عبادة الرحمان، و تلاوة القرآن، تسفی علیها الصبا و الدبور، و تزورها العقبان و النسور.واحزناه! علی تلک البنات والنسوان والأطفال والصبیان، مسلوبة الثیاب والأسیان، منزوعة القراط من الاذان، مشتومة الاباء والاخوان، المحمولة علی الهجان، المشهورة فی البلدان، تلقیهم فی منازلهم الزفان، والجسان الی اللعین الفتان، فلعنة الله علیه؛ لعنة توصله الی أسفل درک النیران. [صفحه ۵۳۸] و بعد، فقد قال الله سبحانه و تعالی:(قل لا أسألکم علیه أجرا الا المودة فی القربی و من یقترف حسنة نزد له فیها حسنا ان الله غفور شکور). [۷۱۲] .

امت و پاداش رسالت

بدان که، حق پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم بر خلق خصوصا امت او، بعد از حقوق الهی عظیم‌تر از حق هر ذی‌حقی می‌باشد؛ زیرا آن حضرت علاوه بر این که واسطه‌ی وجود هر موجودی و سبب نزول برکات و رحمت از خالق ارضین و سماوات می‌باشد و واسطه‌ی حصول معرفت الهی و معرفت طریق بندگی نسبت به همه‌ی عالمیان می‌باشد، چنانچه سابقا به این معنی اشاره شد و با اخبار و روایات واضح گردید؛با وجود همه‌ی اینها معلوم است که چه زحمت‌ها کشیده؟ و چگونه مشاق عظیمه‌ای حمل نمود تا این که طریقه‌ی خداپرستی را به خلق تعلیم فرمود و مردم را از تیه ضلالت و گمراهی نجات داده و به صراط مستقیم حق‌شناسی و حق‌پرستی رسانید، در زمانی که خلق، بجز عبادت اصنام و انداد چیزی نمی‌دانستند و کفر و بت‌پرستی عالم را سیاه کرده بود و به غیر از شرک، طریقی را نمی‌پیمودند.زمانی که آتش کفر و جهالت عالم را فراگرفته بود و دود کفر و بت‌پرستی عالم را تاریک کرده بود، شیرازه‌ی علوم و حکم گسیخت و قواعد علم و دانش مندرس شده و معالم معارف حق‌شناسی منطمس گریده بود؛ مردم را نه به طریق عدل و داد راهی و نه به سوی حقیقت و معرفت دلیلی، جمعی به بت‌پرستی مشغول و گروهی به خون‌ریزی و ظلم معمور، جماعتی منهمک در شهوات و لذات نفسانیه و طایفه‌ای منغمر در رذایل شیطانیه و حیوانیه؛در چنین حالتی آن بزرگوار مبعوث شد و علم رسالت برافراشت و رایت هدایت برپا نمود و خلق را به راه حق دعوت نمود، در حالی که نه زوری داشت نه لشکری، نه یار و نه معینی؛ [صفحه ۵۳۹] از هر جانب با او اظهار عداوت و دشمنی کردند و به دست و زبان او را اذیت نمودند، شمشیر بر رویش کشیدند، سنگ بر صورتش زدند و دندانش را شکستند؛و از هر جانب کمر به قتلش بستند و او بجز صبر و تسلیم و رضا راهی نپیمود و به غیر از شکر واحد الهی چیزی اظهار ننمود و بر قوم خود نفرین نکرد و بجز «اللهم اهد قومی، فانهم لا یعلمون» [۷۱۳] چیزی نگفت.هر پیغمبری بعد از آن که قومش به او ظلم زیادی کردند بر آنان نفرین کرد، یا به غرق، یا به حرق، یا به صیحه، یا به مسخ، یا به خسف، یا به غیر آن مبتلا- و هلا-ک می‌شدند.ولی این بزرگوار با این که قوم او بیش از قوم‌های پیغمبران سلف اذیت کردند، در عین حال بر قوم خود نفرین نفرمود و آنان را تحمل فرمود تا این که به طریق حق‌پرستی رسانید و راه بندگی و حق‌شناسی را به خلق تعلیم فرمود و علوم و معارف و حکم را میان آنان منتشر نمود و به مواعظه شافیه و حکمت‌های علمیه‌ی وافیه، خلق را در فکر دار آخرت انداخت و از شهوات حیوانیه منصرف گردانید وبه اخلاق الهیه‌ی خود مردم را از اخلاق شیطانیه واداشت، و طریق معاش و معاد را به خلق تعلیم نمود و بساط عدل و داد را در عالم منبسط گردانید.و بالجمله، خلق را از عذاب نیران به وسیع جنان رسانید و از غضب رحمان نجات داده، به دارالسرور ملک جاودان کشانید. دنیای خلق را معمور و از ذلت به عزت (ولله لعزة و لرسوله و للمؤمنین) [۷۱۴] رسانید و به واسطه‌ی او، امتش، افضل از سایر امم گردیدند و در میان امت‌ها، به امت مرحومه ملقت شدند.تا جایی که پیغمبران دعا می‌کردند که:خدایا! ما را از امت مرحومه‌ی پیغمبر آخرالزمان صلی الله علیه و آله و سلم گردان. [۷۱۵] .حتی این که در اخبار کثیره‌ای وارد شده: حضرت موسی علیه‌السلام از خدا مسألت [صفحه ۵۴۰] می‌نمود که او را از امت پیغمبر آخرالزمان صلی الله علیه و آله و سلم گرداند. [۷۱۶] .باری، حقوق آن حضرت بر امت بسیار و بی‌شمار، بود با آنچه از شفاعت کبری در قیامت از آن حضرت متوقع بود، لهذا خواهش کردند که خدمتی به جهت آن حضرت انجام داده و کاری کرده باشند که قدری خجالت آنان کم باشد، خداوند جلیل این آیه را فرستاد که:(قل لا أسألکم علیه أجرا...). [۷۱۷] .ای محمد! به امت خود بگو: من مزدی به جهت خود و زحمت‌های خود از شما نمی‌خواهم و چیزی از مال شما توقع ندارم و خدمتی از شما طلب نمی‌کنم مگر دوستی خویشان و اقربایم، این مزد رسالت من و اجر نبوت من است.و از تفضلات کامله‌ی الهی و کرامت حضرت رسالت پناهی این مودت اجر او بود، و خداود نیز آن را قرار داد و ثوابی از برای آن مهیا نمود و فرمود:(و من یقترف حسنة نزد له فیها حسنا).و کسی که حسنه‌ی اهل بیت علیهم‌السلام کسب نماید از برای او در آن عمل، احسان و نیکی را زیاد می‌کنم.

برترین اعمال

بلکه خداونـد آن را افضـل حسـنات و اشـرف قربـات و طاعـات قرار داده است. چنانچه برخی از حضـرت صادق علیه‌السـلام روایت کرده‌انـد که فرمود:«ان فوق کل عبادة، عبادة و حبنا أهل البیت أفضل العبادة»؛ [۷۱۸] .بالاتر از هر عبادتی، عبادتی است، و محبت ما اهل بیت، افضل از هر عبادتی است.و از فضـیل روایت شـده که گویـد: از ابوالحسن موسـی بن جعفر علیه‌السـلام پرسـیدم: [صـفحه ۵۴۱] افضـل و بهـترین امـور از فرایض کـه بنـدگان بـه وسـیله‌ی آن به سـوی خـدا تقرب می‌جوینـد چیست؟امـام کـاظم علیه‌السـلام فرمود:افضـل قربـات [به سوی خداونـد]، طاعت خـدا و رسول [او] صـلی الله علیه و آله و سـلم و حب [خـدا و حب] رسول او و حب اولوالامر است... [۷۱۹] .شـیخ طوسـی رحمه‌الله از ابو عبدالله جدلی روایت کرده که گوید:حضـرت امیرالمؤمنین علیه‌السلام [به من] فرمودند:آیا به تو خبر دهم از حسـنه‌ای که هر کسـی دارای آن باشد، از فزع روز قیامت ایمن است و از آن سیئه‌ای که هر کسی آن سیئه را داشـته باشـد خدا او را بر رو در جهنم می‌اندازد؟عرض کردم: بلی.فرمود:«الحسـنة حبنا و السـیئة بغضـنا»؛آن حسـنه، ولایت و دوستی مـاست و آن سـیئه، بغض و دشـمنی ماست. [۷۲۰] .دیلمی در «اعلام الـدین» از حضـرت صادق علیه‌السـلام روایت کرده که فرمود:گروهی خدمت حضـرت حسـین بن علی علیهماالسـلام رسیدند و عرض کردند:یابن رسول‌الله! اصحاب و رفقای ما نزد معاویه رفتنـد ومـا به نزد تو آمـده‌ایم.حضـرت فرمود: پس مـا به شـما بیش از آنچه معـاویه به ایشـان، جایزه می‌دهـد، جایزه می‌دهیم.عرض کردنـد: فـدای تو شویم، مـا به جهت دین خود آمـده‌ایم، نه به طمع دنیـا.حضـرت زمانی طویل سـر به زیر انـداخت و خطی بر زمین کشید، سپس سر بالا [صفحه ۵۴۲] کرد و فرمود:«قصـیرة من طویلة»؛ کوتاه سخن این که، کسی که ما را دوست می‌دارد؛ ولی نه به جهت قرابتی که بـا مـا دارد و نه به جهت چیزی که از ما به او رسـیده، بلکه به جهت خـدا و رسول صـلی الله علیه و آله و سـلم «جاء معنا یوم القیامة کهاتین»؛ روز قیامت با ما، مثل این دو می‌آید - و حضرت دو انگشت سبابه خود را با هم ضم کرد - [۷۲۱] .

ولایت اهل بیت و پذیرش اعمال

باری، خداوند متعال ولایت اهل بیت و ذی‌القربی علیهم‌السـلام را واجب، بلکه از فرایض عظیمه و ارکان اسـلام و آن را اجر رسالت و مزد نبوت قرار داده، بلکه شرط قبول اعمال و طاعات گردانیده و طاعات خالی از ولایت آنان، وبال و مورث نکال می‌باشد.روزی جناب پیغمبر صـلی الله علیه و آله و سـلم نشسـته و گروهی از اصحاب در خدمتش بودند، مردی عرض کرد: «انا نحب الله و رسوله»؛ ما خدا و رسول او را دوست می‌داریم، و اهل بیت علیهم‌السـلام را ذکر نکرد.آن حضـرت در غضب شد و فرمود:خداوند را دوسـت بداریـد به جهت آنچه به شـما از نعمت‌های خود عطا می‌فرماید، ومرا دوست بدارید به دوستی خدا و اهل بیت مرا دوست بدارید به جهـت دوسـتی مـن.قسم به خداونـدی که جـان من در قبضه‌ی قـدرت اوست! اگر مردی همه‌ی عمر خـود را مـابین رکن و مقـام در صیام، رکوع و سجود به سر برد و خدا را بدون ولایت اهل بیت من، ملاقات نماید این عبادت، او را نفعی نبخشد.عرض کردند: اهل بیت تو کیانند؟ [صفحه ۵۴۳] فرمود:از خویشان من کسـی که دعوت مرا قبول کند و به قبله‌ی من رو نماید و کسی که خدا او را از من و خون و گوشت من خلق کرده.اصحاب عرض کردند: ما خدا، رسول و اهل بیت او را دوست داریم.رسول خدا صلی الله علیه و آله و سـلم فرمود:«بـخ بـخ اذا منهم و معهم به...»؛پس شـما از ایشان می‌باشـید و با ایشان هستیـد، و هر کسـی با آن که او را دوسـت می‌دارد، محشور می‌شود و از برای اوست آنچه را کسب کرده است. [۷۲۲] .از مسیر روایت شده که گوید: در حضور حضرت باقر علیه‌السلام بودم، در خیمه‌ای قریب به پنجاه نفر حضور داشتند و از جلالت و مهابت ایشان کسی سخن نمی‌گفت.حضرت فرمود:چرا سخن نمی‌گویی؟ شاید شـما گمان می‌کنید که من پیغمبرم، والله! چنین نیست، و لکن مرا قرابتی با پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم است و از اولاـد اویم، آیـا می‌دانیـد کـدام بقعه در نزد خـدا افضـل است؟هیـچ کس جواب نـداد.فرمود: آن مسـجدالحرام است.پس

فرمود: کدام بقعه حرمتش در نزد خدا از مسجدالحرام بیشتر و افضل است؟کسی جواب نگفت.باز فرمود:«بین الرکن و المقام و باب الکعبهٔ»؛ میان رکن و مقام و در کعبه افضل از سایر مواضع مسجد است. به خدا قسم! اگر مردی در آن مکان شب [صفحه ۵۴۴] و روز بایستد و روزها تا شب، روزه بدارد، «و لم یعرف حقنا و حرمتنا لم یقبل الله منه شیئا»؛ با این عمل، حق و حرمت ما را نشناسد، خدا چیزی از عمل او را قبول نخواهد کرد. [۷۲۳] .باری، پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم راضی شد در عوض زحمت‌هایی که در راه خدا کشیده و تعب‌هایی که متحمل شده و در عوض حق‌هایی که به امت دارد همین که اهل بیتش را دوست دارند.بدیهی است که دوست داشتن، امر صعبی نیست و خرجی ندارد، پس چقدر بی‌دین است کسی که این را سهل دارد و مقابل این حقوق را قبول ننماید و از آن عجیب‌تر این که در عوض دوستی، دشمنی نماید.در حدیث آمده: هنگامی که این آیه‌ی شریفه نازل شد [پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم] در میان اصحاب ندا فرمود:ایها الناس! خدا فریضه‌ای بر شما واجب گردانیده، آیا آن را بجا می‌آورید تا به شما بگویم؟احدی آن حضرت را جواب نگفت.تا آن که روز دیگر شد، باز برخاست و فرمود:ای قوم! خدا بر شما فریضه‌ای مقرر فرموده، آیا قبول می‌کنید تا بگویم؟احدی جواب آن جناب را نداد، تا روز سوم چنین کرد، کسی جواب نداد، آن حضرت فرمود:«أیها الناس! انه لیس من ذهب و لا فضه و لا مطعم و لا مشرب»؛ای مردم! این تکلیف، تعق به طلا و نقره ندارد و من طعام و شرابی از شما نمی‌خواهم.گفتند: اگر چنین است، بیان فرما.حضرت آیه را خوانده و فرمود: این که دوستی اهل بیتم را از شما می‌خواهم. [صفحه ۵۴۵] گفتند: اگر این است پس قبول می‌کنیم.حضرت صادق علیه‌السلام فرمود:«فوالله! ما و فی به الا سبعهٔ نفر [: سلمان، و أبوذر، و عمار، والمقداد بن الأسود الکندی، و جابر بن عبدالله الأنصاری، و مولی لرسول الله صلی الله علیه و آله و سلم یقال له: الثبیت، و زید بن أرقم]»؛به خدا قسم! به این امر وفا نکردند، مگر هفت نفر [که عبارتند از: سلمان، ابوذر، مقداد بن اسود کندی، جابر بن عبدالله انصاری، غلام رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بنام ثبیت و زید بن ارقم] [۷۲۴] .

شگفتا از رفتار امت

همین که پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم از دنیا رفت، همه از اهل‌بیتش رو گردانیدند و اهل بیت او را مظلوم، بی‌کس و بی‌یار گذاشتند و حق آنان را غصب کردند؛آتش بر در خانه‌ی آنان زدند، بی‌اذن در خانه‌ی آنان داخل شدند، پهلوی دخترش را شکستند؛پسر عمویش را از خانه بیرون کشیدند، او را خانه‌نشین کردند، فرزندانش را مظلوم نمودند، ایشان را مخذول گذاشتند و زهر الم در کام یکی ریختند.شمشیر جفا بر روی دیگری کشیدند و او را با لب تشنه سر بریدند و عیالش را اسیر کردند، سر مقدسش را در اطراف بلد گردانیدند.آری، سفارش خدا و پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم را نیکو بجا آوردند و عجب مراعات پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم کردند که فرزند عزیزش هر چند می‌فرمود: آخر ما ذریه‌ی پیغمبر شماییم.می‌گفتند: تو را می‌شناسیم و می‌کشیم. (!!)هرچند ناله واجداه! ووا اباالقاسماه! ووا علیاه! کرد، کسی بر او رحم نکرد.هر چند می‌فرمود:«ءاقتل عطشانا و جدی محمد المصطفی؟ ءاقتل عطشانا و أبی علی المرتضی [صفحه ۵۴۶] و امی فاطمهٔ الزهراء؟» [۷۲۵] .آیا مرا با لب تشنه می‌کشید و حال آن که جدم محمد مصطفی صلی الله علیه و آله و سلم است؟ آیا مرا با لب تشنه می‌کشید و حال آن که پدرم علی مرتضی و مادرم فاطمه‌ی زهرا علیهماالسلام است؟کسی به دادش نرسید. کاش، حال که مراعات پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم نکردند؛ لااقل او را یکی از مسلمین حساب می‌کردند!کاش، حال که به او محبت نمی‌کردند، به او عداوت نمی‌ورزیدند، عیالش را مانند کفار اسیر نمی‌کردند و بدنش را پامال نمی‌نمودند.کاش، اگر مسلمان حساب نمی‌کردند؛ لااقل او را یکی از طایفه‌ی عرب می‌پنداشتند و حمیت عرب را از دست نمی‌دادند، همچنانچه می‌فرمود:اگر شما دین ندارید و از قیامت پروا نمی‌کنید؛«فکونوا أحرارا فی دنیاکم و ارجعوا الی أحسابکم اذ کنتم أعرابا»؛ [۷۲۶] .قواعد مرعیه‌ی عرب را از دست مدهید، متعرض زنان و دختران حرم من نشوید.اصبر یا رسول‌الله! فی ما نلته من امهٔ لنفوذ أمرک ضیع یا رسول‌الله! صبر و شکیبایی کن در آنچه به تو از امت میشوم رسید که

امر تو را ضایع کرده و وصیت تو را مراعات ننمودند.یا لیت یومک لم یکن أوانه ما حال دونک حایل أو مضجع‌لتری الحسین و ما لقی من شدهٔ یوم الطفوف فذاک خطب أفظع‌کاش در دنیا بودی، یا برای تو حایلی نبود تا حسین علیه‌السلام را می‌دیدی که چگونه شدایدی در سرزمین کربلا بر او رو داد، به درستی که بلیه‌ی او، عظیم و از حد تجاوز کرده بود.فعلیک یعظم لو تراه و ولده حجبوا عن الماء المباح و امنعوابسیار بر تو عظیم و دشوار می‌آمد که ببینی او و اولاد او را از آب منع کردند و آنها با لب‌های تشنه ناله‌ی واعطشاه برآوردند.أفدی الشفاه الذابلات من الظماء أفدی الجسوم الناعمات تقطع [صفحه ۵۴۷] روح و جانم به فدای آن لب‌های خشکیده‌ای که از شدت تشنگی خشک و کبود شده بود و روح و جانم به فدای آن بدن‌های شریفه‌ای که از دم شمشیرهای کوفیان پاره پاره می‌شدند.و علیک یعزز لو تراه مجدلا تحت النابک بالعراء موزع‌بر تو گران و دشوار بود که ببینی نازپرورده‌ی تو در زیر دست و پای اسبان مخالف افتاده و بدنش را پامال می‌نمودند.عجبا لاطباق السماء و أرضها من بعد مصرعه تحط و ترفع‌عجب این است که بعد از کشتن حسین علیه‌السلام آسمان برپا ایستاده و حرکت می‌کند و زمین به جای خود ساکن می‌باشد.و علیک یعزز لو رأیت الرأس فی عالی السنان؛ سنان جهرا یرفع‌بر تو دشوار است یا رسول‌الله! که سنان بن انس را ببینی که سر فرزند مظلومت را ظاهر و علانیه بر نیزه کرده است.یا قاصدا أرض الطفوف فقل لها هلا علمت بمن بأرضک صرعواهذا الحسین و معشر من آله ما کان ذنبهم و ماذا أبدعواای کسی که به سوی سرزمین کربلا در حرکتی، به آن بگو: آیا می‌دانی کدام اشخاص بر زمین تو افتاده‌اند؟این حسین علیه‌السلام و گروهی از نیکان اهل بیت او می‌باشند، آیا آنان چه گناه کرده بودند که بایستی این گونه بر آنان ظلم و ستم کنند؟

محبت به اهل بیت واجب‌ترین واجبات

عزیز من! چون دانستی که محبت آنان واجب، بلکه اوجب واجبات و افضل طاعات است، پس آن را مراعات کن و این واجب را از دست مده که اگر در آن مساهله کردی، از همه‌ی خیرات محروم می‌شوی؛ زیرا که این است همان دین خدا که ملائکه به آن متدین می‌باشند.چنانچه در حدیثی آمده که حضرت می‌فرماید: [صفحه ۵۴۸] «وهل الدین الا الحب»؛ [۷۲۷] .آیا دین به غیر محبت و ولایت ما اهل بیت، چیز دیگری است؟

مراتب محبت

پس هر کس محبتش کامل‌تر و زیادتر می‌باشد، دینش قوی‌تر می‌باشد و مراتب محبت مختلف است، زیرا که یکی به مرتبه‌ای می‌باشد که محبوب خود را از همه چیز دوست‌تر، بلکه از جان، مال، فرزند و عیال مقدم می‌دارد.و دیگر در مرتبه‌ای است که بجز زبان، چیزی نیست. همین که پای امتحان می‌آید معلوم می‌شود که جز ادعا چیزی نبوده و در این میانه، مراتب مختلف است.و چون محبت، امری باطنی است، لذا بر همه کس صدق و کذب مدعی معلوم نیست، الا آن که او را آثار و علاماتی است و از جمله آثار آن، این است که در شادی دوست شاد و در اندوه او، اندوهناک باشد. از اینجا است که امام صادق علیه‌السلام می‌فرماید:«ان أکمل المؤمنین أحسنهم خلقا، و أکثرهم رقهٔ علینا أهل البیت، و أشدهم حبا لنا و أکثرهم حزنا علینا، [و أکثرهم مودهٔ لنا]»؛ [۷۲۸] .کامل‌ترین مؤمنان کسی است که خلقش از همه نیکوتر، رقتش بر ما بیشتر، دوستی او از برای ما شدیدتر و حزن او بر ما زیادتر از دیگران و مودتش به ما از غیر بیشتر باشد.والحق چگونه می‌شود که شخصی بشنود، یا ببیند که مبحوب خود در بلایی مبتلا می‌باشد، و زندگی بر او تلخ نگردد؟چگونه می‌شود که بشنود محبوب ترین عالمیان بی جرم و گناه، با لب تشنه و جگر برشته، نیز بر پهلویش، تیر بر دهنش، سنگ بر پیشانیش و شمشیر بر سرش [صفحه ۵۴۹] زدند و اشک از چشم نریزد و آه از نهاد بر نکشد؟این دوستی است؟ نه والله!جای این است که دوستانش خاکسترنشین شوند، در همه‌ی عمر سیاه‌پوش باشند و در همه‌ی دهر

بر او اشک ریزنـد.چنانچه ملائکه تا قیامت بر او می گرینـد و در مصـیبت او، از گریه سـست نمی‌شونـد، مرغان مصـیبتش را فراموش نکرده‌اند، آسمان بر او هنوز می گرید و زمین هنوز از بلیه‌ی او در اضطراب و دریاها در موجند.

مهر امام حسین و سیلان اشک

باری، تو نیز او را یاد کن و آهی بکش، همچنان که پیغمبر خدا صـلی الله علیه و آله وسـلم هرگاه یادی از او می کرد، اشک از دیده می‌ریخت و آه از دل می کشـید.ابن عباس می گوید: دو سال از عمر سیدالشـهداء علیه‌السلام گذشته بود، پیغمبر خدا صلی الله علیه و آلـه و سـلم را سـفری روی داد، در اثنـاء راه ایسـتاد و گفـت: (انـا لله و انـا الیـه راجعـون) [۷۲۹] و آب از دیـدگان مبـارکش جـاری شـد.یکی پرسـید: آیا رسول‌الله! سـبب گریه‌ی شـما چیست؟فرمود:اینک جبرئیل بر من نازل شـد و گفت: در کنار شط فرات، زمینی است که آن را کربلا می گویند، در آن زمین فرزند من حسـین علیه‌السـلام را می کشـند، گویا او را و محل کشـته شدن او را و محل دفنش را می‌بینم.«و کأنی أنظر الی السـبایا علی أقتاب المطایا، و قـد اهـدی رأی ولدی الحسـین علیه‌السـلام الی یزید لعنهٔ الله...»؛گویا نظر می کنم و می‌بینم اسـیران و زنـان او را که بر بالای شتران سوار کرده‌انـد و گویا می‌بینم که سـر فرزنـدم حسـین علیه‌السـلام را به جهت خبیث بن خبیث یزید بن معاویه به هدیه می‌برند. [صـفحه ۵۵۰] به خدا قسم! از روی شادی نظر بر سـر فرزندم نکند، مگر آن که مخالفت خدا در میان دل و زبان او افتد، یعنی او را بر کفر و نفاق بمیراند و او را به عذاب الیم عذاب نماید.پس حضـرت پیغمبر صلی الله علیه و آله و سـلم از سفر برگشتند و مغموم، مهموم، حزین و دلگیر، بر فراز منبر رفت و با خود، دو فرزندش حسن و حسین علیهماالسـلام را بالای منبر برد و خطبه‌ای خوانـد و مردم را موعظه کرد، بعـد از خطبه، دست راسـتش را بر سـر حسن علیه‌السـلام و دست چپش را بر سر حسین علیه‌السلام گذارد و فرمود:خدایا! منم بنده‌ی تو و فرستاده‌ی تو، این دو فرزندم از پاکیزگان عترت من و از نیکـان ذریه‌ی من و فاضـل‌ترین نسل من هسـتند که ایشان را بعـد از خود، در میان امت خود می گـذارم.«وقـد أخبرنی جبرئیل: ان ولدی هذا مقتول بالسم، والاخر شهید مضرج بالدم»؛خدایا! امین تو به من خبر داد که این فرزند مرا با زهر می کشند و آن دیگر را به وسـیله‌ی شمشـیر بلا می کشـند و بـدنش را به خونش رنگین می‌نمایند.خدایا! شـهادت را بر فرزندم مبارک گردان و او را از سادات شهـدا قرار ده و به کشـنده‌ی او و کسـی که او را یاری نکند برکت مده، و کشـنده‌ی او را به اسـفل درک جحیم برسان.اهل مسـجد چون این کلام را از خیرالانام اسـتماع کردنـد، صـدا به گریه بلنـد نمودند.حضـرت فرمود:«أیها الناس! أتبکونه و لا تنصـرونه؟...»؛آیا امروز بر او گریه می کنیـد و فردا او را وامی گذاریـد و او را یـاری نمی کنیـد؟ خـدایا! تو ولی و ناصـر او باش... [۷۳۰] .ابن قولویه به اسناد خود از ام‌سلمه روایت کرده که گوید: [صفحه ۵۵۱] شبی پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم از نزد ما رفت و زمان طویلی از مـا غـایب شـد، چون برگشت با چهره‌ای غبارآلوده و با موهای ژولیـده بود و دست خود را روی هم گـذارده بود.عرض کردم: یا رسول‌الله! تو را ژولیده و غبارآلوده می‌بینم.فرمود:در این هنگام مرا به سوی موضـعی از عراق - که آن را کربلا می گویند - بردند و محل و موضع کشـته شـدن فرزنـدم حسـین علیه‌السـلام و جماعتی از اولاد و اهل بیت مرا به من نشان دادنـد. من از آن موضع مقدار تربتی را که بر آن خون ایشان می‌ریزد، برداشـتم و آن در دست من است.آنگاه دسـتش را گشود و فرمود:«خـذیها فاحفظیه بها»؛این را بگیر و حفظ کن.چون آن را گرفتم مانند خاک سـرخی بود، آن را در قاروره‌ای [شـیشه‌ای] گذاشته و سرش را بستم و همواره به آن نگاه کرده و آن را حفظ می‌نمودم. هنگامی که امام حسـین علیه‌السلام از مکه به سوی عراق حرکت کرد، هر روز و هر شب آن شیشه را بیرون می‌آوردم وبه آن نظر نمـودم و آن را بو می کردم و در مصـیبت او می گریسـتم.چون روز دهم محرم فرارسـید، همـان محرمی که در آن کشـته شد، در اولین ساعات روز دیدم که به حال خودش بود، ولی ساعات آخر روز بر سـر آن رفتم، ناگاه دیدم که به خون تازه مبـدل شده است.پس گریه کردم و فریاد و فغان و شـیون بر کشـیدم و گریه بسـیار نمودم، و لکن از ترس دشـمنان، اظهار نمی کردم که مبادا بشـنوند و شـماتت کننـد، تا آن که خبر رسـید که در همان روز، آن حضـرت را شـهید کرده بودند. [۷۳۱]

.«فوا أسفاه! من مصیبهٔ أبکت عیون الرسول صلی الله علیه و آله و سلم و أحرقت کبد البتول علیهاالسلام. و واحر قلباه! علی الأجساد العاریات والأعضاء المقطعات والأجسام الناعمات [صفحه ۵۵۲] المطروحهٔ فی البراری و الفلوات.و واحزناه! علی النسوهٔ المأسورات و العلویات البارزات.و واغماه! علی الوجوه السافرات و الخدود الملطمات والأیدی المغلولات والأعناق المکبلات، و کأنی بهن مهتوکات الحجاب، مرفوعات الجلباب، منزوعات الثیاب، محمولات علی الأقتاب، مشدودات بالأطناب، مشردات فی الأسراب، ینادین بواسوأتاه! و واغربتاه! و واجداه! و واأبتاه! آه!لهفی علی ربات خدر ابرزت بعد الستور لکل عبد أکوعٍ‌ای حسرت و اندوه من بر آن زنان مخدره‌ای که آنان را به جهت هر عبد بد خلقت و معوجی، از پرده بیرون کشیدند.أسفی علی فتیات أحمد أصبحت یسری بهن بکل قفر بلقع‌لهفی علی تلک الحرائر والعدی قهرا تجاذبهن فضل البرقع‌ای تأسف و اندوه من بر آن زنان بی‌کسی که در میان دشمنان گرفتار بودند و دشمنان مقنعه و چادر از سر ایشان می‌کشیدند.لم أنس، لا والله! زینب اذ مشت و هی الوقور الیه المشی المسرع‌تدعوه والأحزان ملء فؤادها والعین تسرع بالدموع الهمع‌به خدا قسم! هرگز فراموش نمی‌کنم زینب علیهاالسلام دختر امیرالمؤمنین علیه‌السلام را با آن وقار و سکینه‌ای که داشت از اضطراب به سوی بدن شریف و عنصر لطیف برادر عزیزش با دل محزون و دیده‌ی گریان و جگر خونچکان می‌دوید و به آن سرور شهیدان خطاب می‌کرد و می‌گفت:ءأخی! أعظم ما الاقیه من ال بلوی فراقک یابن امی! فاسمع‌ای جان برادر! بدان که عظیم‌تر از همه‌ی مصیبت‌های من، فراق تو و محرومی من از خدمت تو می‌باشد.ءأخی! مالک عن بناتک معرض والکل منک بمنظر و بمسمع‌ای جان برادر! تو را چه روی داده که از طفل‌های یتیمت روگردانیده و از آنان اعراض کرده‌ای و حال آن که همه در پیشت حاضر می‌باشند و ذلت و خواری آنها را می‌بینی و کلامشان را می‌شنوی؟ءاخی! ما عودتنی منک الجفا فعلام تجفونی و تجفوهم معی [صفحه ۵۵۳] ای برادر! همیشه با من مهربان بودی، مرا به جفا و بی‌التفاتی عادت نداده‌ای، پس تو را چه روی داده که با خواهر و دختران خود بی‌التفات شده‌ای؟ءاخی! ما شق الجیوب علیک یر ضینی و موتی فیک لیس بمقنع‌ای برادر! مصیبت تو نه این قدر عظیم است بر من که پاره کردن جامه در مصیبت تو مرا راضی گرداند و دلم ساکن گردد، بلکه هلاک شدن من در این مصیبت، کم است و مرا کفایت نمی‌کند.ءاخی! هل لک رجعهٔ تحیی بها أرواحنا، هیهات! ما من مرجع‌ای جان برادر! آیا می‌شود که یکبار دیگر برگردی تا جان‌های ما نیز برگردد و بار دیگر ارواح ما زنده شود؟ هیهات! هرگز چنین نخواهد شد و این آرزو هرگز بر نخواهد آمد.ءاخی! لو قبل العدی منا الفدی لفدتک منا أنفس لما تجزع‌ای برادر! اگر دشمنان قبول می‌کردند که ما فدای تو شویم و در عوض تو، ما را بکشند هر آینه همه‌ی ما فدای تو می‌شدیم و به طوع و رغبت به جای تو کشته می‌شدیم.ءاخی! هذا نجلک السجاد قد أودی السقام بجسمه المتضعضع‌ای برادر! این فرزند علیل و بیمارت سجاد علیه‌السلام است که از مرض و ناخوشی نزدیک است از بین برود.ءاخی! زود بالوداع سکینهٔ یا خیر مفقود و خیر مودع!ای برادر! با دخترت سکینه علیهاالسلام تکلم کن و توشه‌ای از التفات خود به سوی او از برای رفتنش، به او عطا فرما که هنگام وداع اوست، ای بهترین رفتگان و وداع کرده شدگان!ءاخی! قد صدعت قلب رقیهٔ بجفاک والعراض أی تصدع‌ای برادر! با اعراض و بی‌التفاتی، دل دخترت رقیه علیهاالسلام را از غصه‌ی عظیمی شکافتی.ءاخی! أین أبی علی المرتضی لیری انکساری للعدی و تخضعی‌ای برادر! پدرم علی مرتضی علیه‌السلام کجاست تا ببیند که دخترش چگونه نزد دشمنان خضوع و فروتنی می‌کند؟ءاخی! قلبی ما وفی بذمامه ان لم یذب من لوعتی و تفجعی‌ای برادر! اگر دلم در مصیبت تو آب نگردد به عهد دوستی وفا نکرده‌ام. [صفحه ۵۵۴]

تاثیر محبت و معرفت در مصیبت

بدان که تأثیر و تألم هر کس در این مصیبت به قدر محبت اوست و محبت به اندازه‌ی معرفت است و معلوم است که کشته شدن موجب غم و اندوه نمی‌شود، بلکه بسا اشخاصی که کشته می‌شوند، کسی بر آنان غمناک نمی‌شود، بلکه بسا هست که شاد

می‌گردند، که باید شاد نشوند.این امری است واضح، اگر کشته شدن از روی ظلم باشد، صاحب ایمان البته مهموم می‌شود، بلکه هر عاقلی مهموم می‌شود. چون قبح ظلم را هر عاقلی ادراک می‌نماید.و چون هر قدر، جلالت و بزرگواری سیدالشهداء علیه‌السلام را بیشتر درک نماید، ظلم بر او عظیم‌تر جلوه می‌کند و هر چند مرتبه‌ی او را بلندتر یابد، محبتش بیشتر در دلش قرار می‌گیرد و هر چند محبت زیاد می‌شود، بیشتر متألم می‌گردد.و کسی او را به حق معرفتش نمی‌شناخت، مگر فرزندش سیدالساجدین علیه‌السلام، زیرا که امام را امام می‌شناسد و دیگران چنانچه بایست، قدرت ندارند که امام را بشناسند.بلی، هر کس به یک نحوی تصور کرده و به یک طوری شناخته است.یکی همین قدر می‌داند که آن حضرت مردی بود کریم، شجاع، عالم، نجیب، بزرگ‌زاده، زاهد، عابد و او را بی‌تقصیر کشتند و همین قدر متألم می‌شود.یکی زیاده از این می‌داند و بیشتر متألم می‌شود، او می‌داند که آن حضرت، لنگر آسمان و زمین بود، به گونه‌ای که آسمان، زمین، ملائکه و همه‌ی ذرات عالم در فرمان آن حضرت بودند و جمیع عالم، عکسی از شعاع نورش بود.«و کان اذا شاء شاء الله و اذا کره کره الله، و اذا رضی رضی الله، و اذا غضب غضب الله».اگر اشاره می‌کرد، آسمان بر زمین و زمین به آسمان منقلب می‌شد، لکن اگر با این علم و قدرت با خلق سلوک می‌نمود، اتمام حجت نمی‌شد و نیک و بد از هم ممتاز نمی‌گشت. [صفحه ۵۵۵] و اگر با قوه‌ی امامت شمشیر می‌زد به یک حمله، بلکه به یک ضربت، بلکه به یک اشاره، عالم و ما فیها را معدوم می‌ساخت، لکن معلوم نمی‌شد که چرا به او درجه‌ای را دادند که انبیای مرسلین آرزوی درجه‌ی او می‌کنند و ارواح انبیا و مرسلین به زیارت تربتش آیند و ملائکه مقربین به تربتش تبرک جویند؛ و قاتل او را به درکی رسانیدند که کسانی که چهارصد سال دعوی خدایی کردند، به آن عذاب نرسیدند؟اگر به این طریق با خلق سلوک می‌کردند، از کجا معلوم می‌شد که این دوستان و شیعیان به دور هم بنشینند و شب و روز بر او گریه کنند، تا مستحق رحمت خدا شوند.باری، همچنان در همه‌ی کمالات اکمل از همه عالم بودند، صبر ایشان نیز از همه‌ی عالم اکمل بود. چنانچه صبری کرد که ملائکه از صبرش تعجب کردند، سی هزار نفر تیر، نیزه، شمشیر و خنجر به او زدند، چقدر بلیه‌اش بود چنین شخصی که چنین ظلمی را که بر احدی نکردند، بر او کنند؟

اهل بیت در مصایب سیدالشهداء

و از اینجا ظاهر می‌شود که چقدر این مصیبت بر سیدالساجدین علیه‌السلام گران بود، و چقدر بر اهل بیت رسالت علیهم‌السلام دشوار بود و بر زنان و دختران و خواهرانش چه اندازه سخت بود؟ تعجب است که بعد از این مصیبت هلاک نشدند.آری، اگر شیر از پستان عصمت نخورده بودند و نهال شجره‌ی عصمت و طهارت نبودند، هرگز تاب نمی‌آوردند.آیا می‌دانی بعد از امام حسین علیه‌السلام چگونه بودند؟لب آنان به خنده گشوده نشد، آن قدر گریه کردند که رطوبت و اشک از دیده‌ی آنها خشک شد و شب و روز به غیر از نوحه و گریه شغلی نداشتند، نه در فکر غذا بودند و نه در خواب، و نه آرام می‌گرفتند. [صفحه ۵۵۶] بلی، سید الساجدین علیه‌السلام برای آنان طعام مهیا می‌کرد و به آنان می‌خورانید. [۷۳۲] .در کتاب شریف «کافی» از حضرت صادق علیه‌السلام روایت شده که حضرتش فرمود:زنی از زن‌های امام حسین علیه‌السلام که از قبیله بنی‌کلب بود، بعد از شهادت آن حضرت، ماتم او را برپا کرد. او زنان را در خانه‌ی خود جمع می‌کرد آن قدر ندبه، نوحه و گریه می‌کرد، تا آب دیده‌اش خشک شد و آب دیده‌ی آنها هم تمام شد.روزی دید در میان زنان یکی از کنیزانش اشک از دیده‌اش جاری است، او را طلبید و گفت: به چه سبب اشک تو در میان همه جاری می‌باشد؟گفت: چون دیدم که اشک دیده‌ام خشک گردید، سویقی ساختم و خوردم، اشکم جاری شد.پس آن زن صاحب عزا نیز امر کرد که سویقی ساختند و خود خورد و به دیگران هم خورانید و می‌گفت: می‌خواهم بر گریستن بر حسین علیه‌السلام قوت یابم. [۷۳۳] .و از حضرت صادق علیه‌السلام روایت شده که فرمود:«ما اکتحلت‌هاشمیهٔ و لا اختضبت و لا روی فی دارهاشمی دخان خمس حجج حتی قتل عبیدالله بن زیاد»؛از قبیله‌ی بنی‌هاشم، هیچ خانمی سورمه نکشید و خضاب نکرد و تا پنج سال دود از خانه‌ی احدی از بنی‌هاشم، بلند نشد تا این که پسر زیاد کشته شد. [۷۳۴] .همچنین از یحیی بن

راشد روایت شده که از فاطمه، دختر امیرالمؤمنین علیه‌السلام نقل کرده که فرمود:«ما تحنأت امرأة منا، و لا أجالت فی عینها مرودا، و لا امتشطت حتی بعث المختار رأس عبیدالله بن زیاد»؛زنی از قبیله‌ی ما حنا به دست و پا نگذاشت و میلی از سرمه به چشم نکشید، شانه بر سر نزد، تا آن که مختار، سر پسر زیاد را فرستاد. [۷۳۵] . [صفحه ۵۵۷] بدان که، ذکر زنان در اخبار به جهت آن است که زنان محل زینت می‌باشند و الا نه مرد و نه زن از آنان، هیچ زینت نکرد، خصوصا سید سجاد علیه‌السلام، چنان که وارد شده:آن حضرت چهل سال، شب و روز بر پدر بزرگوارش گریست، روزها روزه بود، هنگامی که می‌خواست افطار کند، وقتی افطارش را حاضر می‌کردند و در برابر رویش می‌گذاشتند بر آن نظر می‌کرد و می‌فرمود:«قتل ابن رسول‌الله جائعا، قتل ابن رسول‌الله عطشانا»؛فرزند پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم ر با شکم گرسنه کشتند، فرزند پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم را با لب تشنه شهید کردند. [۷۳۶] .در حدیث دیگری وارد شده:از روزی که امام سجاد علیه‌السلام سر مقدس آن بزرگوار را در مجلس یزید دید، دیگر گوشت سر گوسفند را نخورد و در وقت افطار که طعام به جهت او می‌آورند می‌فرمودند:«واکرباه! لکربک یا أباه! وا أسفاه! لقتلک یا أباه!»پس گریه‌ی بسیاری می‌کرد و می‌فرمود:فرزند فاطمه علیهاالسلام را بالب تشنه کشتند، فرزند فاطمه علیهاالسلام را با شکم گرسنه کشتند، من آب و طعام بخورم؟ بر من آب و طعام گوارا مباد، ای پدر! بر من دشوار است. کاش مصرع تو و محل افتادن تو را به زمین ندیده بودم.پس آن قدر گریه می‌کرد که روی شریف و محاسن مبارکش تر می‌شد. [۷۳۷] .آری، اینها غریب نیست، زیرا که وقتی یک فرزند از یعقوب علیه‌السلام مفقود شد، در صورتی که در دنیا بود، آن قدر گریست که دیده‌اش کور، پشتش خم و مویش سفید شد. وقتی اسم یوسف علیه‌السلام را می‌برد، غش می‌کرد و فریاد: «وا أسفا علی یوسف» [صفحه ۵۵۸] می‌زد، تا پیر شد. [۷۳۸] .و سیدالساجدین علیه‌السلام دید که پدر خود را - که یوسف و یعقوب علیهماالسلام به او توسل می‌جستند و خدا را به او می‌خواندند - با شمشیر و نیزه پاره پاره‌اش کردند و مثل گوسفند او را ذبح نمودند، بدنی که پرورده‌ی دوش و دامان پیغمبر صلی الله علیه وآله وسلم بود، برهنه و عریان بر روی خاک و خون انداختند.از حضرت صادق علیه‌السلام پرسیدند: حزن یعقوب علیه‌السلام نسبت به یوسف علیه‌السلام چه قدر بود؟فرمود: به قدر هفتاد زن بچه مرده. [۷۳۹] .اگر حزن یعقوب علیه‌السلام به قدر هفتاد زن داغدیده بود، آیا حزن او چقدر بود وقتی یوسف علیه‌السلام را به زندان بردند آن قدر گریست که اهل زندان به تنگ آمده و گفتند: یا شب گریه کن، یا روز، تا ما یکی از شب و روز را آرام بگیریم. [۷۴۰] .و حال که آن زندان یوسف علیه‌السلام زندان عداوت نبود، بله زندان محبت بود، زیرا که به جهت محبت و عشقش او را به سوی خود خواندند و او قبول نکرد و به زندانش انداختند که قبول کند و در زندان غل و زنجیر نداشت.ولی سیدالساجدین علیه‌السلام را به زندان انداختند و غل جامعه [۷۴۱] به گردن و دست او بود. از طرفی، زنان بی‌کس، خواهران، عمه‌ها و طفلان را در زندان به بند و برهنگی می‌دید.واویلا! آنان در زندانی بودند که ایشان را از سرما و گرما نگاه نمی‌داشت، تا آن که روهای شریف آنها از آفتاب پوست انداخت. [۷۴۲] .روایت شده: هنگامی که یوسف علیه‌السلام را از چاه بیرون آورده و روانه‌ی مصر کردند، [صفحه ۵۵۹] در بین راه عبورش به قبر مادرش افتاد، یوسف علیه‌السلام چون نظرش به قبر مادرش افتاد عرق از جبین مبارکش جاری شد و خود را از شتر بر زمین انداخت و بر سر تربت مادر نشست و عهد صباوتش بیادش آمد که در دامن مادرش بود و حال بر شتر سوار و او را از شهری به شهری می‌برند، اشک از دیده‌اش جاری شد و فریاد زد:«یا اماه! ارفعی رأسک و انظری فی ابنک»؛ای مادر! سر از قبر بردار و از لحد برخیز و فرزند خود را ببین و در حال فرزندت در راه خدا، به بلاهای دنیا نظر کن.آیا زمانی که سیدالساجدین علیه‌السلام در اول اسیری به کنار قتلگاه رسید و پدر بزرگوارش را بر زمین افتاده دید، به او چه حال عارض شد؟آیا زمانی که بیادش آمد، او را دربر می‌گرفت و می‌بوسید و حال با تن علیل اسیر و ذلیل گردیده، چه بر او گذشت؟نه والله! از فکر خود رفته بود، بلکه یاد می‌کرد آن بدنی را که بر دوش پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم جای داشت، اینک بی‌غسل و کفن، برهنه و عریان بر زمین افتاده و کسی به نزد او آمد و شد نمی‌نماید.در آن حال او را حالتی عارض شد که نزدیک بود که جان از بدن شریفش جدا گردد، البته مردان را صبر دیگری است،

خصوصا که معصوم علیه‌السلام باشد.آیا خواهران، دختران و زنان اهل بیت علیهم‌السلام چه حال داشتند؟ و چه بر جان آنان می‌رسید؟ دختر نازپرورش سکینه علیهاالسلام که همیشه پدرش او را در بغل می گرفت، وقتی گریه می کرد، اشک از چشمش پاک می کرد و می گفت: گریه مکن که گریه‌ی تو دل مرا می‌سوزاند، چنین دختری، زمانی که پدرش را کشته و به خون آغشته دید، چه بر جان او رسید؟آیا در وقتی که خواهرش او را دید که بر زمین افتاده و خود باید به اسیری رود، چه بر جانش رسید؟و ما أنس اخت السبط زینب اذ هوت لتقبیله أکرم بها من کریمهٔفراموش نمی کنم خواهر آن حضرت، زینب علیهاالسلام را در آن حالتی که خود را بر روی جسد نورانی برادر انداخته بود که او را می‌بوسید. [صفحه ۵۶۰] و شمت أکف السبط من بعد لثمه تقبل منه و جنهٔ بعد وجنهٔاو دستان آن بدن شریف را می‌بویید و هر جانب او را می‌بوسید.و نادت بأعلی صوتها بعدما هوت علیه فقالت: والحیی و میتی‌أخی! هلالا! غاب بعد طلوعه فمن فقده أضحی نهاری کلیلتی‌پس با صدای بلند ندا می کرد: آه از رفتگانم! و آه بازماندگانم! و از شدت مصیبت و الم سست شده بود و می گفت: ای برادر! و ای ماهی که طالع شدی و عالم را روشن کردی! پس با غروب خود، روز ما را مانند شب سیاه کردی.أخی! یا أخی! أی المصائب أشتکی فراقک أم هتکی و ذلی و غربتی؟برادرم! برادرم! از کدام مصیبت به تو شکایت کنم؟ آیا فراق و دوری تو را یا هتک حرمت یا ذلت و غریبی خود را؟أم الثوب مسلوبا، أم الجسم عاریا أم النحر منحورا ببیض مقیلهٔآیا به تو از برهنگی خود شکایت کنم؟ یا درد دل و حزن و الم خود را از گلوی بریده‌ی تو بیان کنم؟أم الظهر مرضوضا أم الشیب قانیا أم الرأس مرفوعا کبدر الدجیهٔ؟آیا از المی که به من از استخوان‌های شکسته‌ی تو عارض می‌شود، شکایت کنم، یا از محاسن به خون خضاب تو، یا سر بریده‌ی تو که آن را بر نیزه بلند کرده‌اند، شکوه نمایم؟أم الرحل منهوبا، أم المهر ناعیا أم الوجه مکبوبا بحر الظهیرهٔ؟آیا درد دل خود را بیان کنم؟ یا از خیمه‌ی تاراج شده‌ات بگویم! یا از اسب خون‌آلودت، یا روی پر از خونت که آن را در آفتاب انداخته‌اند، بنالم؟أم الضائعات الفاقدات حواسرا کشل الاما یشهرن فی کل بلدهٔ؟آیا از حال یتیمان بی‌پناهت و حسرت‌کشان دربدرت که ایشان را مثل کنیزان در بلاد می گردانند، شکایت کنم؟أخی! یا أخی! قل للئام ترفقوا لسلب حریمی و ارحموا حال غربتی‌ای برادر! ای برادر! به این جماعت لئام سفارش نما که با این کودکان مدارا کنند و بر غربت من رحم نمایند.أخی! لیت هذا النحر کان بمنحری و یا لیت هذا السهم کان بمهجتی [صفحه ۵۶۱] ای برادر! کاش در عوض تو، مرا نحر کرده بودند و کاش به جای سینه‌ی تو سینه‌ی مرا شکافته بودند و کاش تیری که به بدن تو زدند، بر جگر من زده بودند.أخی! یا أخی! ما کان أطیب عیشنا و أطیب أیاما تقضت بطیبهٔای برادر! ای برادر! چگونه زندگی و عیش داشتیم زمانی که در خدمت تو بودیم؟ و چه نیکو اوقاتی بود که در مدینه گذشت؟أخی!بلغ المختار طه سلامنا و قل ام‌کلثوم بکرب و محنهٔای برادر! سلام ما را به احمد مختار صلی الله علیه و آله و سلم برسان و بگو: دخترت ام‌کلثوم به کرب و محبت مبتلا گردیده.أخی! بلغ الکرار عنی تحیهٔ و قل زینب أضحت تساق بذلهٔای برادر! سلام مرا به پدرم حیدر کرار علیه‌السلام برسان و بگو: دخترت زینب را با ذلت به هر طرف می‌دوانند.

لحظاتی که امام حسین به شهادت رسید

اما وقایع بعد از واقعه‌ی عظیم شهادت آن شمس فلک امامت و هادی شبستان ضلالت - چنانچه سید بن طاووس رحمه‌الله، شیخ مفید رحمه‌الله و دیگران نقل کرده‌اند - چنین است:هنگامی که آن حضرت به درجه رفیعه‌ی شهادت فایز گردید و نفس مطمئنه‌ی او خطاب (ارجعی الی ربک راضیهٔ مرضیهٔ) [۷۴۳] را اجابت نمود و الی الرفیع الأعلی گویان به عالم قدس ارتحال نمود و داغ مصیبتش بر دل و جان کاینات گذارده شد؛ باد سرخ عظیمی و غبار سیاه مهیبی برخاست به نحوی که عالم، سیاه، ظلمانی و تاریک گردید، که دیده‌ی هیچ کس، چیزی را نمی‌دید به گونه‌ای که آن قوم گمان کردند که عذاب بر آنها نازل شده است. [۷۴۴] .در روایت دیگری آمده: زمین متزلزل شد، مشرق و مغرب عالم را ظلمت فرا [صفحه ۵۶۲] گرفت، آفتاب منکشف شد، آسمان خون

باریـد و منادی در افق اعلی ندا کرد:«قتل [والله!] الامام ابن الامام، قتل والله! الحسـین علیه‌السـلام».مردم همه در حیرت افتادند، لشـکر مخـالف سه مرتبه تکبیر گفته و صـدا به «الله اکبر» بلنـد کردنـد (!!!) [۷۴۵] .چه نیکو می گویـد:و یکبرون بـأن قتلت و انمـا قتلوا بک التکبیر و التهلیلا-تکبیر می گوینـد که تو را کشـته‌اند ای ابی عبـدالله! و حال آن که با کشـتن تو، تکبیر و تهلیل را کشـتند و توحیـد و خداپرستی را از بین بردند.

بازگشت اسب امام حسین به خیمه‌ها و استقبال اهل حرم

صـاحب «منـاقب»، ابن‌بـابویه، ابومخنف و صـاحب «منتخب» بـا الفاظ متقاربه روایت کرده‌انـد:هنگامی که امام حسـین علیه‌السـلام را شهید کردند، اسب آن حضرت چون صاحب خود را کشته دید، شیهه می کشید و فریاد می‌زد و همهمه می کرد.ابومخنف می گوید: می گفت:«الظلیمـهٔ! الظلیمـهٔ! من امـهٔ قتلت ابن بنت نبیهـا»؛داد داد از امـتی که فرزنـد دختر پیغمبر صـلی الله علیه و آله و سـلم خود را کشـتند.آنگاه رو به معرکه و مقتل روانه شد، در میان کشـته شدگان می گشت.پسر سعد گفت: این حیوان را بگیرید.به دورش جمع شدند، آن حیوان دست بر زمین می‌زد و لگد می‌زد و با دندان، لگد و دست و پا چهل نفر را به جهنم فرستاد و سواران بسیاری را از اسب بر زمین انداخت، آخر نتوانسـتند او را دستگیر نمایند.پسر سعد فریاد زد: وای بر شما! از او دور شوید، او را واگذارید ببینیم چه می کند؟ [صفحه ۵۶۳] از او دور شدند، چون آن اسب دید، کسی در طلبش نیست در میان کشتگان آمد، می گردید تا به بدن انور زاده‌ی خیرالبشـر رسـید. پس آن را می‌بویید و می‌بوسـید و پیشانی بر او می‌مالید.«و هو مع ذلک یصـهل [صـهیلا عالیا] و یبکی بکاء الثکلی»؛و بـا وجـود ایـن، نعره می‌زد و مثـل زن بچـه مرده، اشـک از دیـده می‌ریخـت بـه نحـوی کـه هر کس حاضـر بـود، متعجب گردیـد.پس به جانب خیمه‌ها روانه شـد، بیابان از صدای او پر گردیده بود.زینب علیهاالسـلام صدای اسب برادر را شـنید، به سـکینه علیهاالسـلام گفت: صـدای اسب برادرم می‌آیـد، شایـد پدرت آمد، «اخرجی الیه و اسـتقبلی»؛ از برای اسـتقبال پدر بیرون رو.سـکینه علیهاالسـلام در حالی که مقنعه بر رو انـداخته بود، از خیمه بیرون آمـد، چون نظر کرد، اسب را دیـد، ولی پـدرش را ندید، بر سـر و روی آن نگاه کرد، یال و کاکل اسب را خون‌آلود دیـد، پس مقنعه از سـر کشـید و جامه را دریـد و فریاد زد:«قتل والله! الحسـین»؛به خدا قسم! پدر مرا کشـتند و مرا یتیم کردند.پس ناله‌ی «واقتیلاه! واغریباه! وابعد سفراه! و واطول کرباه! و واضیعتاه!» بر آورده و سیلی بر رو می‌زد.وقـتی زینـب علیهاالسـلام صـدای او را شـنید، نعره‌ی «واحسـینا!» از دل برکشـید.زنـان از خیمه‌هـا بیرون ریختنـد، همگی جامه‌ها را چاک زده و سـیلی بر صورت زدنـد و ناله «وامحمـداه! واعلیاه! وافاطمتاه! واحسـناه! واحسـیناه!» برآوردنـد و فریاد «واأخاه! واغربتاه! و اقلهٔ ناصـراه!» برکشـیدند، [آنان فریاد می‌زدند:]«الیوم مات محمد المصـطفی، الیوم مات علی المرتضی، الیوم ماتت فاطمهٔ الزهراء»؛امروز محمد مصـطفی صـلی الله علیه و آله و سـلم از دنیا رفت، امروز علی مرتضـی علیه‌السلام را شهید کردند، امروز فاطمه زهرا علیهاالسـلام از دنیـا رفت.پس چنـان شـیون و فغـان از آن بی‌کسـان بلنـد شـد که ملائکه‌ی آسـمان را به تضـرع [صـفحه ۵۶۴] درآوردند. [۷۴۶] .فمن نـدبهم قـد قطعت کبـد أحمـد و کل ینادیه لفرط الأمائق‌چنان ناله و نـدبه از ایشان بلنـد شـد که جگر پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم پاره شد و هر یک از سوز دل آنان حضرت را ندا می کردند که:تبصر رسول‌الله شدهٔ حالنا و من آلک الغر الکرام بخافق‌یـا رسول‌الله! نظر کن و شـدت حـال مـا غریبـان را ببین و اولاـد عزیز خود را در تنگنای محنت ببین.و هـذی تنادی رب عجل مماتنا و هـذی تنادی الغوث من عظم ما لقی‌یکی می گفت: خدایا! اجل ما را نزدیک و ما را قبض روح کن. دیگری می گفت: الغوث! الغوث! آخر فریادرسی نیست که ما را فریادرسی کند؟

عمر سعد لعین و فرمان آتش زدن خیمه‌ها و تاراج آنها

در ایـن هنگـام، عمر سـعد گفـت: خیمه‌هـا را آتش زنیـد.یکی از لشـکریان بـه او گفت: آیـا بس نیست آنچه به حسـین کردی؟ آیا

می‌خواهی حرم پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم را بسوزانی؟ مگر می‌خواهی زمین ما را فروبرد؟!پس آن شقی امر کرد که خیمه‌ها را تاراج و اسباب آنان به غارت برند. آن گروه بی‌شرم مانند سیل روانه‌ی خیمه‌ها گردیدند. [۷۴۷] .وامصیبتاه! آنچه بود از آنان بردند، حتی آن چادر و مقنعه از سر زنان ربودند. آنان خلخال از پای اطفال و گوشواره از گوش زنان می‌ربودند و بسا گوش‌ها را به واسطه‌ی گوشواره می‌کشیدند و گوش آنها را پاره می‌کردند.فکم خرموا من اذن حوراء تجتلی و کم لطموا من خد عیناء عاتق‌چه بسیاری از گوش‌های آن زنان حوروش ضیاء منظر را که به جهت گوشواره پاره کردند و [صفحه ۵۶۵] چه بسیار سیلی بر روی آن ختران جمیله‌ی کریمه زدند.اذا مضها ضرب السیاط برأسها و لم یک واق تتقی بالمرافق‌آه! تازیانه بر سر و پشت آن اسیران می‌زدند و هر گاه روهای خود را بی‌ساتر می‌دیدند، با دست خود روی خود را از نامحرمان می‌پوشانیدند.و یهدی علی الأقتاب و النوح زادها و ضرب العدی بالسوط فوق العوائق‌آنان را بر پشت شتران نشانیدند و توشه‌ی آنان ندبه، نوحه و تازیانه‌ی دشمنان بود که بر سر و پشت آنها می‌زدند.

تاراج خیمه‌ها به روایت فاطمه‌ی صغری

ابن بابویه در «امالی» به اسناد خود از فاطمه‌ی علیهاالسلام، دختر سیدالشهداء علیه‌السلام روایت کرده که فاطمه علیهاالسلام گوید:آن جماعت بی‌دین داخل خیمه شدند، من کودک و صغیر بودم و در پایم خلخالی از طلا- بود. ملعونی پیش آمد و آن خلخال را از پایم بیرون می‌کرد و گریه می‌نمود.گفتم:«ما یبکیک یا عدو الله؟»؛چرا گریه می‌کنی ای دشمن خدا؟گفت:«[کیف] لا أبکی و أنا أسلب ابنهٔ رسول‌الله؟!»؛چرا نگریم و حال آن که دختر پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم را غارت می‌کنم؟گفتم: غارت مکن!گفت: می‌ترسم غیر از من کسی آن را ببرد!پس آن را برد؛ و جمیع آنچه در خیمه‌های ما بود بردند، حتی چادر از سر ما می‌گرفتند. [۷۴۸] . [صفحه ۵۶۶] صاحب «مناقب» و محمد بن ابی‌طالب موسوی روایت کرده‌اند:آن لشکر بی‌حیا هر چه در خیمه‌ها بود بردند، تا این که گوشواره از گوش ام‌کلثوم علیهاالسلام خواهر امام حسین علیه‌السلام گرفتند و گوش او را پاره کردند و جامه‌ای که زنان پوشیده بودند، از آنان می‌گرفتند و آنان ابا می‌کردند و آنها دست بر نمی‌داشتند، تا به جبر و زور می‌گرفتند! [۷۴۹] .شیخ فخر الدین رحمه‌الله در مقتل خود، از زینب علیهاالسلام دختر امیرالمؤمنین علیه‌السلام نقل می‌کند که گوید:من بر در خیمه ایستاده بودم، مردی که چشم‌های او ازرق بود، داخل خیمه شد و هر چه در آن بود، گرفت و جمیع آنچه نزد من بود، گرفت. آنگاه نگاه کرد، دید زین‌العابدین علیه‌السلام بر روی پوستی خوابیده، آن را نیز از زیر او کشید و او را بر زمین انداخت، سپس به سوی من آمد و مقنعه‌ی مرا گرفت و گوشواره‌ای که در گوش داشتم، گرفت و لکن گریه می‌کرد.گفتم:خدا تو را لعنت کند، «هتکتنا و أنت مع ذلک تبکی؟»؛ پرده‌ی حرمت ما را دریدید و ما را غارت نمودید و با وجود این گریه می‌کنی؟گفت: گریه می‌کنم به جهت آنچه بر شما روی داده!زینب علیهاالسلام می‌گوید: من به خشم آمدم و گفتم: خدا دست و پای تو را قطع کند و تو را در آتش دنیا بسوزاند قبل از آن که به آتش آخرت بسوزی.در اثر دعای آن مظلومه، بعد از آن که مختار قیام کرد، او را گرفت و دست و پای او را قطع کرد و در آتش سوزاند «لعنهٔ الله علیه».حمید بن مسلم می‌گوید: به خدا قسم! من می‌دیدم زنان، دختران و عیال آن حضرت را که جامه‌های بدن آن را می‌گرفتند. وقتی شمر لعین به نزد علی بن الحسین علیهماالسلام رسید، دید او بر فراش خوابیده و مرض شدیدی داشت، همراه با شمر ملعون جماعتی از پیادگان بودند، گفتند: آیا این را نمی‌کشی؟ [صفحه ۵۶۷] گفتم: «سبحان الله! أتقتل الصبیان؟»؛ آیا کودکان را هم می‌کشند؟ این کودک بیمار است و به خود مشغول، او را آزار مدهید.من ایستادگی کردم و ایشان را از او دفع کردم.عمر سعد لعین به نزد خیمه‌ی زنان آمد. آنان چنان شیون و صیحه‌ای زدند و گریه سرکردند که آن سنگدل [ترسید و بدنش لرزید] به ایشان رحم کرد و گفت: کسی داخل خیمه‌ی زنان نشود و کسی متعرض این بیمار نگردد!زنان به او التماس کردند که امر کن از اسباب ما آن قدر که خود را بپوشانیم، به ما رد کنند.آن ملعون گفت: هر

کسی چیزی از ایشان برده، رد نماید!و لکن به خدا قسم! احدی چیزی پس نداد، سپس جماعتی را موکل آن زنان کردند که کسی فرار نکند! [۷۵۰] .حمید می‌گوید: زنی از قبیله‌ی بکر بن وائل را دیدم که شوهرش در لشکر پسر سعد بود، وقتی او دید آن قوم بی‌حیا دست بی‌حیایی به دختران خیرالنساء علیهاالسلام زده و ایشان را غارت می‌نمایند! شمشیری برداشته به سمت خیام روان شد و می‌گفت: ای آل بکر بن وائل! «أتسلب بنات رسول‌الله؟»؛ آیا دختران پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم را غارت می‌کنند و شما ایستاده‌اید؟پس فریاد زد: «یا لثارات رسول‌الله»؛ کجایند طلب کنندگان خون رسول خدا؟شوهر ملعونش آمد و او را به خیمه‌ی خود برد. [۷۵۱] .چه نیکو می‌گوید شیخ جلیل شیخ عبدالنبی بحرانی:یا لذل الاسلام! یا غیرة ال له! و ما الله بالقصاص عجول‌داد از ذلت اسلام! کجا است غیرت خداوندی؟ آری، غیرت خداوندی هست، و لکن تعجیل در افعال کردگاریش نیست، زیرا که می‌داند که از قبضه‌ی قدرت او بیرون نمی‌روند.یا بنات البتول! مالله عما نیل منکن بالطفوف عفول [صفحه ۵۶۸] ای دختران فاطمه! خدا از آنچه این گروه از خدا بی‌خبر در مورد شما انجام دادند، غافل نیست.ایماط الحجاب منکن بین ال ناس والله شاهد و وکیل؟آیا حجاب را از شما می‌گیرند و شما را در میان خلایق بی‌حجاب می‌گذارند و حال آن که شما برگزیده‌ی خدایید و خدا شاهد و وکیل شما می‌باشد؟!لیت شعری أین البتول؟ ألاـ أین علی، بل أین الرسول؟ لیروکن بالعراء و علیکن من الذل و الهوان؛[کاش می‌دانستم!] کجاست مادر شما فاطمه‌ی زهرا علیهاالسلام و پدر شما علی علیه‌السلام مرتضی و جد امجد شما محمد مصطفی صلی الله علیه و آله و سلم که می‌دیدند که چگونه در میان دشمنان غارت شده و ذلت و خواری شما را فراگرفته است؟!

روایت دیگری از فاطمه‌ی صغری

فاطمه‌ی صغری علیهاالسلام روایت می‌کند و می‌گوید:من در خیمه ایستاده بودم و به سوی پدرم و اصحاب او نگاه می‌کردم که آنان را مانند گوسفند قربانی کشته بودند و بر روی خاک بیابان انداخته بودند و اسب‌های مخالفان بر جسدهای مطهرشان می‌تاختند.در این فکر بودم که آیا بعد از پدرم بر ما زنان، چه روی خواهد داد؟! «أیقتلوننا؟ أم یأسروننا؟»؛ آیا ما را به قتل می‌رسانند، یا اسیر می‌کنند؟ناگاه دیدم مرد ریش سرخی ازرقی به سوی زنان می‌آید، زنان از او می‌گریختند!آه! آن ملعون، آن زن‌ها را می‌دوانید و با کعب نیزه بر پشت آنها می‌زد و آنها را غارت می‌کرد و آنها به یکدیگر پناه می‌بردند و ناله‌ی «واجداه! واأبتاه! واقلة ناصراه! واحسناه! واحسیناه!» می‌کشیده و می‌گفتند:«أما من مجیر یجیرنا؟ أما من ذائد یذود عنا؟»؛آیا فریادرسی نیست که ما را از دست این ظلم‌ها نجات دهد؟ آیا مسلمانی نیست که ظلم این دشمنان را از ما دفع کند؟فاطمه علیهاالسلام می‌گوید: روحم به پرواز آمده و لرزه بر اعضایم افتاده بود، ناگاه دیدم [صفحه ۵۶۹] آن ملعون قصد من کرد.با خود گفتم: چاره‌ای جز گریختن نیست و به هر طرف نگریستم که عمه‌ام ام‌کلثوم علیهاالسلام را ببینم و به او پناه برم، ندیدم؛ به سوی صحرا گریختم، دیدم آن ملعون پشت سر من می‌آید! ترسیدم، «و اذا بکعب الرمح بین کتفی»؛ ناگاه کعب نیزه در میان کتف من زد.من بر زمین افتادم! آن ملعون آمد، گوشم را پاره کرد و گوشواره از گوشم ربود، خون از رویم جاری شد، مقنعه از سرم برداشت به نحوی که آفتاب بر سرم می‌تابید. آنگاه آن ملعون به سوی خیمه‌ها برگشت.من غش کردم و بی‌هوش شدم، چون به هوش آمدم، دیدم عمه‌ام زینب علیهاالسلام بر بالینم نشسته و گریه می‌کند و می‌گوید: برخیز برویم، نمی‌دانم بر خواهران و برادر بیمارت چه گذشت؟گفتم: ای عمه! آیا لباس کهنه‌ای داری که سرم را از نامحرمان بپوشانم؟عمه‌ام گفت: من هم مثل تو بی‌ساتر می‌باشم!به او نظر کردم، «فرأیت رأسها مکشوف و متنها قد اسود من الضرب»؛ دیدم سر دختر فاطمه علیهاالسلام برهنه است و پشتش از ضرب تازیانه، سیاه شده بود.فهل مبلغ بنت النبی بناتها عرایا کأسر الروم منکشفات‌آیا کسی هست که به دختر پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم خبر دهد که دخترانش را برهنه کردند و مانند اسیران روم و فرنگ منکشف و سر برهنه می‌باشند.أفاطم قومی من ستورک و اجمعی یتاماک فی ذل السبا و شتات‌ای فاطمه! برخیز و از پرده بیرون بیا و یتیمانت را که در ذلت و اسیری گرفتار و متفرق شده‌اند، جمع‌آوری

نما.فاطمه‌ی صغری علیهاالسلام می‌گوید: به خیمه برگشتم، دیدم آنچه در خیمه بود، تاراج کرده بودند، برادر مظلوم علی بن الحسین علیهماالسلام را دیدم که در گوشه‌ای به روافتاده و از شدت گرسنگی، تشنگی و مرض طاقت نشستن نداشت. پس ما بر او [صفحه ۵۷۰] می‌گریستیم و او بر ما می‌گریست. [۷۵۲] .ابن طاووس رحمه‌الله روایت کرده: اهل بیت علیهم‌السلام را از خیمه‌ها بیرون کردند و آتش بر خیام زدند.«واویلاه! فخرجن حواسر مسلبات حافیات باکیات...»؛ آن زنان چون این بی‌شرمی را از آن اشقیا دیدند، از خیمه‌ها با سر و پای برهنه گریه‌کنان بیرون ریختند. [۷۵۳] .محتشم گوید:آن دم فلک بر آتش غیرت سپند شد کز خوف خصم در حرم افغان بلند شدکاش آن زمان سرادق گردون نگوی شدی وین خرگه بلند ستون بی‌ستون شدی‌کاش آن زمان ز آه جگرسوز اهل بیت یک شعله برق خرمن گردون دون شدی

بدن مطهر امام حسین در زیر سم اسبان

ابن طاووس رحمه‌الله می‌گوید: عمر سعد ملعون ندا کرد: کیست برود و بر بدن مطهر سید الشهداء علیه‌السلام اسب بتازد.پس ده نفر از آن لشکر شقاوت اثر، از برای این امر عظیم پا در میدان جرأت نهادند.اسامی ایشان را ذکر کرده، و از ابو عمرو زاهد روایت کرده که گوید: در نسب ایشان نظر کردیم، همه‌ی آنها از اولاد زنا بودند. [۷۵۴] .و از فاطمه علیهاالسلام دختر سیدالشهداء علیه‌السلام نقل شده که گوید:ما همه به درد برهنگی و اسیری خود مبتلا بودیم که دیدم منادی ندا کرد: بیایید و بدن حسین را پامال سم ستوران کنید؟!کند باد زبانی که بی لکنت این را بگوید! چون این سخن را شنیدم نتوانستم بنشینم و بر جای خود قرار بگیرم، من و عمه‌ام برخاستیم و لکن من خواستم که از آن مکان دور شوم که این عمل را نسبت به پدرم نبینم. [صفحه ۵۷۱] اما عمه‌ام سراسیمه روانه‌ی قتلگاه شد، به گمانش این که می‌تواند آن را رفع نماید، تا این که خود را به جسد مطهر آن حضرت رسانید.بدان که از کلام ابن طاووس رحمه‌الله و غیره برمی‌آید که آن جماعت بی‌دین، این عمل شنیع را مرتکب شدند و این از کثیری از اخبار و زیارات نیز مستفاد می‌شود و علما و شعرا نیز در مراثی و قصاید ذکر کرده‌اند.از جمله‌ی این احادیث، روایت علی بن ساباطی است که از حضرت باقر علیه‌السلام در کیفیت شهادت آن حضرت، روایت کرده، حضرتش چنان بیان فرمودند که دل سنگ را آب می‌کند.حضرت در آخر حدیث فرمودند:«ولقد أوطأوه الخیول [۷۵۵] بعد ذلک»؛بعد از کشتن، اسب‌ها را بر بدن او راندند. [۷۵۶] .و اما در زیارات، از آن جمله، فقره‌ی زیارت عاشوراست که از ناحیه‌ی مقدسه صادر شده و در کتب مزار مذکور است که به آن حضرت خطار می‌کند:«تطؤک الخیول بحوافرها، و تعلوک الطغات ببوائرها...» الی غیر ذلک. [۷۵۷] .کلینی رحمه‌الله روایت کرده:هنگامی که تصمیم بر چنین عملی کردند فضه، به زینب علیهاالسلام عرض کرد: ای سیده من! یکی از آزاد شده‌های پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم در مسافرت دریا، کشتیش بشکست و به جزیره‌ای افتاد، در آن جزیره، شیری به نزدیک او آمد، از آن شیر ترسید و گفت: یا اباالحارث! من آزاد کرده‌ی پیغمبرم.همین که شیر، نام مبارک آن حضرت را شنید، همهمه‌ای کرد و در پیش روی او به راه افتاد و او را به راه رسانید و نجات داد.ای سیده من! در این نزدیکی شیری است، اذن بده بروم و به او اعلام کنم که فردا می‌خواهند بدن فرزند پیغمبر را پامال سم اسبان نمایند. [صفحه ۵۷۲] زینب علیهاالسلام به او اذن داد.فضه می‌گوید: من نزد آن شیر رفتم و گفتم: ای شیر! آیا می‌دانی که فردا بنی‌امیه می‌خواهند با جسد حسین علیه‌السلام چه کنند؟ «اعلم! أنهم یریدون یواطئون الخیول ظهره»؛ بدان که می‌خواهند اسب بر بدن شریف او بتازند.می‌گوید: به خدا قسم! دیدم که آن شیر برخاست و حرکت کرد، من نیز در عقبش روان شدم، آمد تا به نزدیک جسد اطهر آن حضرت، چون آن جسد مطهر را شناخت، روی بر آن مالید، صورت بر خاک مالید و تضرع و زاری می‌کرد و از سر شب تا صبح اشک از دیده‌اش جاری بود.صبح شد آن جماعت بی‌دین به جهت این اراده، به سوی قتلگاه روانه شدند، چون به نزدیک قتلگاه رسیدند و آن شیر را دیدند، ترسیده و برگشتند.ابن‌سعد گفت: این امر را پنهان دارید. [۷۵۸] .ولله در الشاعر:أصدر حوی وحی الاله و علمه تحطمه فی عدوها الضمر

الجردآیا آن سینه‌ای که مخزن علوم الهی و محل رموز نامتناهی بود با پای اسب‌ها درهم می‌شکستند؟و جسم له الأفلاک والأرض کونت یظل ثلاثا ما بها ضمه لحدآیا بدنی که به جهت او و به واسطه‌ی او، آسمان‌ها و زمین‌ها را خلق کردند، سه روز آن را بر روی زمین انداخته و او را دفن نمی‌نمایند؟!و رأس ثری فی حجر فاطم أعصر تنوء به فی البید حطیه بلدآیا این سری که همواره در کنار حضرت فاطمه علیهاالسلام قرار داشت بر نیزه می‌زنند و در شهرها می گردانند؟

اهل بیت امام حسین و آغاز اسارت آنان

بدان که بعد از نهب و غارت و سوزاندن خیمه‌ها و غیر آن، دختران پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم و بقیه زنان و کودکانی که بودند اسیر و دستگیر کردند. به خدا قسم! این حکایت، [صفحه ۵۷۳] جگرها را کباب می‌نماید، زیرا که اسیر کردن دختران پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم را به این ذلت، گفتنی و شنیدنی نیست.یالیت صم صماخی قبل أن قرعت اذنی بسبی النساء الهاشمیات‌کاش کر بودم و نمی‌شنیدم که زنان هاشمیه از اولاد رسول هاشمی را اسیر کردند.مکشفات علی الأقتاب عاریهٔ مصفودهٔ بجسوم عبهریات‌آه! کاش نمی‌شنیدم که آنها را برهنه بر شتران بی‌کجاوه سوار کردند و بدن‌های ضعیف آنان را با قید و زنجیر مقید نمودند.بدان که از بعضی از حکایات استفاده می‌شود که آنها را در محامل و کجاوه‌ها نشانیدند، چنانچه در حکایت مسلم جصاص خواهد آمد، [۷۵۹] و لکن از روایات، زیارات، قصائد و اشعار علما برمی‌آید که ایشان را بر اقتاب عاریه - یعنی پالان‌های عاری - نشانیدند. پدر و مادرم فدای مظلومی شما باد ای اهل بیت!بلکه از اخبار و غیره برمی‌آید که آنها را به قید و زنجیر درآوردند، چنانچه در زیارت حضرت صاحب الامر - عجل الله تعالی فرجه الشریف - که از ناحیه مقدسه صادر شده، می‌فرماید:«و سبی أهلک کالعبید، و صفدوا بالحدید، فوق أقتاب المطیات»؛اهل و عیال تو را همانند بندگان اسیر کردند و آنها را با آهن و زنجیر مقید کردند و به رقبه‌های شتران نشانیدند.«تلفح وجوههم حر الهاجرات، یساقون فی البراری و الفلوات، أیدیهم مغلولهٔ الی الأعناق، یطاف بهم فی الأسواق»؛ [۷۶۰] .حرارت و تابش آفتاب، چهره‌های آنان را بریان کرد می‌سوزانید و آنها را در بیابان‌ها می‌دوانیدند در حالی که دست‌های آنها را به گردن‌هایشان بسته بودند در بازار می گردانیدند.محتشم می گوید:جمعی که پاس محملشان داشت جبرئیل گشتند بی‌عماری و محمل شترسوار [صفحه ۵۷۴] [شاعر دیگری می گوید:]عجبا من السبع الطرائق کیف لم تنشق والأرضین لم تتصدع؟أسفا علیه والکواکب کیف لمتنقض والأفلاک لم تتعطل؟تعجب می کنم که چرا آسمان هفتگانه منشق نگردید؟ و چرا زمین‌ها شکافته نشد؟متأسفم که چرا ستاره‌ها بر زمین نریختند؟ و چرا افلاک از حرکت نایستدند؟!اقتل ابن فاطمهٔ و تلک حریمه بیدی الأعادی لا کفیل ولا ولی‌حسین علیه‌السلام پسر فاطمه علیهاالسلام را کشتند و اینک زنان و حریمش بر دست دشمنان گرفتارند نه ایشان را کفیلی و نه دوستی است.هل تقبلون بأن خیر نسائکم فی الأسر یستعطفن من لم یقبل؟ای شیعیان! آیا می‌پسندید که بهترین زنان شما - بلکه بهترین زنان عالم - را اسیر کنند و آنان با التماس و مدارا گویند: به ما رحم کنید و ما را اذیت مکنید و کسی از آنان قبول نکند؟قوموا اذا لم تدرکوه تدارکوا تلک العقائل من أکف الجحفل‌اگر سید و مولای خود را درک نکردید که جانتان را فدا کنید و او را از دست کفار خلاص نمایید؛ برخیزید و این زنان مخدره را از دست این لشکر کفر اثر خلاص کنید.

عبور اهل بیت از کنار قتلگاه

باری، آنها را اسیر کرده و روانه‌ی کوفه نمودند.و به روایتی: از جهت عناد، آنها را از قتلگاه گذرانیدند. [۷۶۱] .و به روایت ابن طاووس رحمه‌الله: آن اسیران، لشکر کفر اثر را قسم داده و گفتند:«بحق الله الا ما مررتم بنا علی مصرع الحسین علیه‌السلام»؛به خدا! ما را از محل کشته شدن حسین علیه‌السلام بگذرانید.چون آن اسیران را از نزدیک قتلگاه گذرانیدند و آنان، آن شهیدان برهنه و عریان را که با بدن‌های پاره پاره و دست و پای بریده در خاک و خون غلطان بودند، دیدند [صفحه ۵۷۵] چنان خروشی برآوردند

که ساکنـان ملأ اعلی را به تضـرع و زاری درآوردنـد و چنـان شورشـی در میان آن اسـیران دل‌سوخته افتاد که آشوب و انقلاب در جمیع ذرات عالم افتاد و دست بر سـرزنان و واحسـین گویان خود را از شترها بر زمین انداختنـد. [۷۶۲] .در بعضـی از روایات آمده: همه‌ی آنان به دور جسد سـرور شهیدان جمع شدند، چون آن بدنی را که جبرئیل گهواره جنبانش بود و پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سـلم بر سـینه‌اش می‌نشانید برهنه، عریان و پاره پاره دیدند؛ همگی خود را بر روی آن جسد شریف انداختند و خون شریف او را بر رو و موی خود مالیدند و ناله‌ی «واحسیناه! وامظلوماه! واقتیلاه!» برآوردند.

ناله‌های جانسوز زینب کبری در قتلگاه

ولی زینب علیهاالسـلام همین که چشـمش بر بـدن نـازنین برادرش افتاد و بوسه‌گاه مصـطفی صـلی الله علیه و آله و سـلم را از خنجر بی‌داد پاره پاره دید و بدن شـریفش را برهنه و عریان یافت، نعره زد که: «هذا حسـین؟!»؛ این حسـین من است؟!آن چنان نعره زد که بعـد از هزار سـال، هنوز صـدای او به گوش عالمیان می‌رسـد و هنوز پشت عالم از آن می‌لرزد.محتشم گویـد:بی‌اختیار نعره‌ی «هـذا حسـین» از او سـر زد چنـان که آتش از او در جهـان فتـادراوی می‌گویـد: به خـدا قسم! فرامـوش نمی‌کنم، زینب علیهاالسـلام دختـر امیرالمؤمنین علیه‌السـلام را که به آواز حزین و دل غمین می‌گفت:«وامحمداه! صـلی علیک ملیک السـماء، هذا حسین مرمل بالدماء، مقطع الأعضاء [و بناتک سـبایا، الی الله المشـتکی، و الی محمد المصـطفی، و الی علی المرتضـی، و الی حمزة سیدالشهداء»؛ [صفحه ۵۷۶] ... این حسـین توست که بـدنش را به خونش رنگین و اعضـای شـریفش را پـاره پـاره کرده‌انـد و مـا دختران توایم که ما را به اسـیری گرفته‌انـد، به سوی خـدا شـکوه می‌کنم و مصـیبت و درد دل خود را به سوی پیغمبر خـدا صـلی الله علیه و آله و سـلم و علی مرتضـی علیه‌السـلام و حمزه‌ی سیدالشـهداء علیه‌السـلام می‌برم.«وامحمـداه! هـذا حسـین بـالعراء، یسـفی علیه ریـح الصـبا، قتیل أولاد البغایا»؛... این حسین توست که برهنه کرده‌اند و باد صبا بر او می‌وزد و غبار بر او می‌افشاند و کشته‌ی اولاد زنا گردید.«و هذا حسین مجزوز الرأس من القفا، مسلوب العمامـة و الرداء»؛این حسـین توست که سـرش را از پشت گردنش بریده‌انـد، عمامه و ردایش را به غارت برده‌اند.«یا حزناه! یا کرباه! الیوم مات جدی رسول‌الله صـلی الله علیه و آله و سـلم [یا أصـحاب محمداه! هؤلاء ذریة المصـطفی یسـاقون سوق السـبایا]»؛امروز جـد بزرگوارم از دنیـا رفت، کجاییـد ای اصـحاب محمـد مصـطفی صـلی الله علیه و آله و سـلم؛ این‌ها ذریه‌ی محمـد صـلی الله علیه و آله و سـلم می‌باشـند که آنان را اسـیر کرده‌انـد.هـذا الذی قد کنت تلثم نحره أمسـی نحیرا من حدود ضبائهاای جـد بزرگوار! این همـان حسـین علیه‌السـلام توست که همیشه گلویش را می‌بوسـیدی، آخر بوسه‌گـاه تو را از دم شمشـیر بریدند.من بعد حجرک یا رسول‌الله! قد ألقی طریحا فی ثری رمضائهایا رسول‌الله! این بدنی که در آغوشت پرورش دادی، آخر او را برهنه بر خاک گرم صـحرا انداختند.آنگاه آن مظلومه، با دیده‌ی پرخون، دل بریان و سـینه‌ی سوزان رو به جانب سرور شهیدان کرد و گفت:فـدای تـو شـوم ای مظلـومی که لشـکر تـو را در روز دوشـنبه غـارت نمودنـد! فـدای تـو شـوم ای مظلومی که تو را واژگون کردنـد!بأبی المهموم حتی قضـی؛ [صـفحه ۵۷۷] بـأبی العطشـان حتی مضـی؛فـدای تـو شـوم ای شـهیدی که تـو را بـا غم و انـدوه کشـتند!فدای تو گردم ای مظلومی که تو را با لب تشـنه شـهید کردند!بأبی من لا هو غائب فیرتجی، و لا جریح فیداوی؛فدی تو شوم ای آن که نه سـفر رفته‌ای که امیـد بازگشت تو داشـته باشم و نه مجروحی که زخم‌های تو مرهم‌پـذیر باشـد.فـدای تو شوم ای سـبط پیغمبر خـدا! فـدای تو شوم ای نور دیده‌ی فاطمه‌ی زهراء!...راوی گوید: «فوالله! أبکت کل صدیق و عدو»؛ به خدا قسم! هر دوست و دشمن را به گریه درآورد. [۱] .در بعضـی از روایات وارد شده: حتی این که آن قدر اشک از چشم‌های اسـبان مخالفان جاری شده بود که سم‌هایشـان از اشـک دیـده‌ی آنهـا، تر شـده بود. [۲] .صـاحب «منتخب» شـیخ فخرالـدین رحمه‌الله روایت کرده:هنگـامی که ام‌کلثوم علیهاالسـلام برادر مظلوم خود را دیـد که با بدن برهنه بر زمین افتاده و بادها بر آن جسم شـریف و بدن لطیف می‌وزد، خود را از بالای شتر بر زمین انداخت و کنار آن بدن مطهر آمد و آن را در آغوش گرفت و به گریه و ناله می‌گفت:یا رسول‌الله! فرزندت

را ببین که بی‌غسل و بی‌کفن بر زمین افتاده و بادها به جامه‌ی غبارآلود او کفن پوشانیده و بدنش را به خون گردنش غسل داده شده و این اهل بیت او هستند که آنان را اسیر کرده و به ذلت به هر طرف می‌دوانند. دوستی نیست که دفع شر از آنان نماید و اینک سر شریف اوست که با سرهای اولادش بر نیزه‌ها زده‌اند.وقتی آن جماعت بی‌دین این صحنه را دیدند او را باجبر و زور نیزه، از آن بدن [صفحه ۵۷۸] شریف جدا کردند. [۳] .

بدن مطهر امام حسین و ناله‌های حضرت سکینه

ابن طاووس رحمه‌الله روایت می‌کند که:وقتی سکینه علیهاالسلام بدن مطهر پدرش را بی‌سر، در خاک و خون آغشته دید، دوان دوان آمد و خود را بر روی آن بدن شریف انداخت و آن قدر گریست که غش کرد. [۷۶۳] .سکینه علیهاالسلام می‌گوید: در عالم غش، شنیدم که پدر بزرگوار فرمود:شیعتی ما ان شربتم ماء عذب فاذکرونی أو سمعتم بغریب أو شهید فاندبونی‌ای شیعیان من! هرگاه آب گوارا بنوشید، مرا یاد کنید، و هر گاه غریبی یا شهیدی را ببینید بر غریبی و شهادت من ندبه و نوحه کنید.و أنا سبط الذی من غیر جرم قتلونی و بجرد الخیل بعد القتل عمدا سحقونی‌آخر من فرزند پیغمبر شمایم که مرا بی‌جرم و گناه کشتند و بعد از کشتن، بدن مرا پامال سم اسبان کردند.لیتکم فی یوم عاشوراء جمیعا تنظرونی کیف أستسقی لطفی فأبوا أن یرحمونی‌کاش شما در روز عاشورا حاضر بودید و می‌دیدید که چگونه استغاثه می‌کنم و شربت آبی از برای طفلم می‌طلبم و آنان به من ترحم نکرده و به من آب ندادند.و سقوه سهم بغی عوض الماء المعین یا لرزء و مصاب هد أرکان الجحون‌آنان در عوض آب، تیر بر حلقوم طفل من زدند، ای داد از این مصیبت! که ارکان هدایت را منهدم کرد.ویلهم! قد جرحوا قلب رسول الثقلین فالعنوهم ما ستطعتم شیعتی فی کل حین‌وای بر این گروه! که قلب رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم را مجروح کردند، پس آنان را هر چه می‌توانید در همه‌ی اوقات لعین کنید. [صفحه ۵۷۹] چون به هوش آمد، بر سر و صورت خود می‌زد و موی خود را می‌کند.جماعتی از اعراب بی‌دین به دور او جمع شده و او را از آن بدن شریف کشیدند. [۷۶۴] .

قتلگاه و شدت اندوه امام سجاد و دلداری حضرت زینب

و در حدیث معتبری روایت شده که سیدالساجدین علیه‌السلام فرمودند:چون پدرم را با اولاد و برادران و سایر اهل بیتش کشتند و زنان حرم او را بر جهاز شترها سوار کرده و ما را به سوی کوفه روانه کردند، نظرم بر آنان افتاد. دیدم آنها را که بر زمین افتاده و کسی آنها را دفن نکرده، بر من بسیار گران و عظیم آمد و قلق و اضطراب شدیدی در من پیدا شد، که نزدیک بود روح از بدنم بیرون رود.وقتی عمه‌ام زینب علیهاالسلام این حال را در من مشاهده نمود، گفت:«مالی أراک تجود بنفسک یا بقیهٔ جدی و أبی و اخوتی؟»؛به تو چه شده که می‌بینم نزدیک است روح از بدنت بیرون رود، ای یادگار جد و پدر و برادرانم!من گفتم:ای عمه! چگونه جزع و فزع نکنم و حال آن که می‌بینم آقای خود و برادران و عموها و عموزادگان و اقوام خود را که بر زمین افتاده و بدن‌های آنها به خون رنگین گردیده و آنها را برهنه و عریان نموده‌اند، نه کسی آنها را کفن می‌کند و نه کسی این کشتگان را دفن می‌نماید، و نه کسی به نزد آنها تردد و آمد و شد می‌نماید.«کأنهم أهل بیت من الدیلم و الخزر»؛ گویا آنها را مسلمان نمی‌دانند و از [صفحه ۵۸۰] کفار می‌دانند.عمه‌ام گفت:ای نور دیده! جزع مکن، به خدا قسم! از این واقعه، جد، پدر و عموی خود خبر داده، به تحقیق که خدا از گروهی از این امت میثاق و عهد گرفته که فراعنه‌ی امت آنها را نمی‌شناسند، آنان در آسمان‌ها معروف می‌باشند، آنان این اعضای متفرق شده را جمع می‌کنند و این جسدهای به خون‌آلوده را دفن می‌نمایند و در این صحرا علامتی بر قبر مقدس پدرت سیدالشهداء علیه‌السلام برپا می‌نمایند که اثر آن با گذشتن ایام، مندرس و کهنه نگردد، و ائمه‌ی کفر و اشیاع ضلالت، در محو و از بین بردن آن کوشش نخواهند کرد، جز آن که اثر آن هر روز ظاهرتر خواهد شد و شأن آن بلندتر خواهد گشت... [۷۶۵]

.(وسیعلم الذین ظلموا أی منقلب ینقلبون). [۷۶۶] . [صفحه ۵۸۳]

در بیان کیفیت ورود کاروان الم و محنت به کوفه

اشاره

بسم الله الرحمن الرحیمالحمد لله رب العالمین، والصلاة والسلام علی سید المرسلین، و أشرف السفراء المقربین، و أفضل أهل السماوات و الأرضین؛ محمد و آله الأطیبین و ارومته الأنجبین و أهل بیته المظلومین؛خصوصا علی نجله و فرخه و سبطه الأمین المکین، الممنوع من الماء المعین، المذبوح الأهل والبنین، الشهید الطعین، والأسیر المهین، صاحب الداء الدفین، والجسد المرضوض من الهجین، والشلو الرهین، و الرأس المشتهر فی البلاد بین الفئة الباغیة الظالمین، و الشیب المخضب من ظلم الفرقة الطاغیة الفاسقین؛محروق الخباء، مسلوب الرداء، مهتوک الحمی، مقتول الظما، مذبوح القفا، مقطع الأعضاء بسیف أشقی الأولین والاخرین، المذبوح بأمر اللعین بن اللعین، الامام المکین، و اللیث العرین، الذی هو للخلق أمان و للحق أمین، سیدنا أبی عبدالله الحسین بن امیرالمؤمنین علیهماالسلام. [صفحه ۵۸۴] و بعد، قال الله سبحانه:(کم ترکوا من جنات و عیون - و زروع و مقام کریم - و نعمة کانوا فیها فاکهین - کذلک و أورثناها قوما آخرین - فما بکت علیهم السماء و الأرض و ما کانوا منظرین). [۷۶۷] .پروردگار جلیل در مذمت کفار و هلاک ایشان به جهت عبرت دیگران می‌فرماید:چه بسیار بعد از خود، باغستان‌ها، چشمه‌ها، زراعت‌ها و خانه‌های بزرگ و منازل رفیع گذاردند که در آنها خوش می گذرانیدند و بعد از هلاک آنان، به دیگران میراث دادیم و بر هلاک آنان، آسمان و زمین گریه نکرد - یعنی کسی دلش برآنان نسوخت -و اعتنایی به آنان نکردیم و آنان از مهلت داده شدگان نبودند.

همه از آن خداست

بدان که عزت، ذلت، رفعت، جاه، مکرمت، خست و بلندی و پستی همه و همه از خداست. کسی که خدا او را ذلیل کرد، عزیز نمی گردد، کسی که خدا او راعزیز کرد، ذلیل نمی گردد. شخصی را که خدا او را بلند کرد، کسی نمی‌تواند پستش کند و کسی که خدا او را پست کرد، بلند نمی‌شود.و کسی که خدا او را دوست داشت، هر چیزی او را دوست می‌دارد و هر کس که خدا او را دشمن بدارد، همه او را دشمن می‌دارند.این مطلب بسیار واضح است و عقل و نقل بر این مطلب شاهد است.و باید دانست، که اگر چه خداوند جلیل هر کسی را که بخواهد بلند می کند و هر که را بخواهد پست می‌نماید که: (تعز من یشاء و تذل من یشاء) [۷۶۸] لکن نه، این به جبر هم نیست، بلکه عزت و رفعت را در بندگی خود قرار داده و راه بندگی را به خلق نشان داده و آنان را قدرت و اختیار عطا فرموده است. [صفحه ۵۸۵] هر کس سر به عتبه و آستانه‌ی بندگیش گذارد عزیزش کرد و هر کس کمر خدمتش بر میان جان بست، او را خلت و دوستی پوشانید و هر که پا در میان جان سپاری گذارد، خداوند او را برگزید و تاج کرامت بر سرش گذارد.و هر کس رو از او سر برتافت، در مقام مهانت و خذلانش واگذاشت، و هر بخت برگشته‌ای که از درش گریخت، آبرویش بریخت، و هر شقی که عصیانش ورزید در خذلان خود کوشید.و از طرفی، مراتب احسان و اسائه مختلف است، به قدر خدمت عزیزت می کنند، و به قدر عصیان، پست که: «بقدر الکد تکتسب المعالی».بسا هست که به جهت زیادتی شقاوت شخص، آسمان، زمین و ملائکه او را لعنت می کنند و دشمن او می‌شوند.و بسا هست که به جهت زیادتی طاعت و سعادت شخص، هر مخلوقی دوست او می‌شود، و این به همان جهت است که ذکر شد، که همین که او، خدا دوست شد، همه‌ی ذرات عالم دوست او می‌شوند و بالعکس.چنانچه از پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم روایت شده که فرمودند:هر گاه خدا بنده‌ای را دوست بدارد به ملکی امر می‌فرماید که بگوید:«انی احب فلانا فأحبوه»؛ من فلان را دوست می‌دارم، شما هم دوست بدارید.پس همه‌ی اهل آسمان او را

دوست می‌دارند، آنگاه محبت او را در آب می‌اندازند،«فما شربه بر و لا فاجر الا أحبه»؛ پس آن را نیک و بدی نمی‌آشامد، مگر آن که او را دوست می‌دارد. [۷۶۹] .بلکه زمین و آسمان او را دوست می‌دارند و اگر از دنیا برود مواضع عبادت او از زمین، محزونش می‌شوند، چرا که دیگر بر روی آن عبادت نمی‌کند و ابواب آسمان بر او محزون می‌شوند، چرا که دیگر اعمال او بالا نمی‌رود، بلکه آسمان و زمین بر او می‌گریند. [صفحه ۵۸۶] همچنان که وارد شده: جناب پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم به حضرت امیر علیه‌السلام فرمود:یا علی! چون مؤمنی بمیرد آسمان و زمین چهل صباح بر او خواهند، گریست و چون عالمی بمیرد چهل ماه بر او می‌گریند...آنگاه فرمود: یا علی! چون تو شهید شوی، آسمان و زمین چهل سال بر تو خواهند گریست. [۷۷۰] .

امام حسین و انبیای عظام

آری، این است عزت خدایی، نه آنچه می‌بینی که در سلاطین جور و ارباب غنی و ثروت است، که چهار نفر یا از ترس، یا از طمع به دور ایشان جمع شده و در دل، همه آنها را دشمن دارند و آسمان و زمین آنان را دشمن دارند و بعد از دو روز، غل و زنجیر کرده به جهنم درافتند و خلق از رفتن آنها خوشحال شوند، دلی هم بر ایشان نسوزد و چشمی نیز بر ایشان نگرید و به زودی از نظرها بروند و اگر کسی آنان را یاد کند به لعن یاد نماید که:«من اعتز بغیر الله فهو ذلیل فی الدارین». [۷۷۱] .بنگر به انبیا و اولیا که چه عزتی یافتند، خداوند می‌فرماید:(ان الله اصطفی آدم و نوحا و آل ابراهیم و آل عمران علی العالمین - ذریهٔ بعضها من بعض). [۷۷۲] .عزت آن است که اگر از دنیا برود، آسمان و زمین از غمش بگریند، روایت شده: روزی مردی از دشمنان خدا و رسول او، از کنار حضرت امیرالمؤمنین علیه‌السلام می‌گذشت، حضرت این آیه را خواند: (فما بکت علیهم السماء و الأرض و ما کانوا منظرین)؛ [۷۷۳] . [صفحه ۵۸۷] سپس امام حسین علیه‌السلام از کنار حضرتش عبور کرد، فرمود:«لکن، هذا لتبکین علیه السماء و الأرض»؛لکن، چون این از دنیا برود هر آینه البته آسمان و زمین بر او خواهند گریست.آنگاه فرمود:آسمان و زمین نگریسته مگر بر یحیی بن زکریا علیهماالسلام و حسین بن علی علیهماالسلام. [۷۷۴] .آری، انبیا و اولیا را خدا برگزیده، آدم علیه‌السلام را صفوت داده و مسجود ملائکه‌اش گردانید.نوح علیه‌السلام را اجابت دعوت داد.سلیمان علیه‌السلام را مملکت داد.داوود علیه‌السلام را حکمت داد.ابراهیم علیه‌السلام را خلعت خلت پوشانید.موسی علیه‌السلام را کلیم خود گردانید.عیسی علیه‌السلام را معجزه و حکمت داد.اسماعیل علیه‌السلام را ذبیح خود خواند.یحیی علیه‌السلام را مظلوم نامید و آسمان و زمین را ماتم خانه‌اش گردانید.به به! «درجات بعضها فوق بعض».

امام حسین و حضرت آدم

بدان که اگر چه خداوند آدم علیه‌السلام را صفی و ابوالاصفیاء گردانید، چون نور امام حسین علیه‌السلام و جد، پدر، مادر و برادر او در صلب آدم علیه‌السلام بود، به این جهت ملائکه او را سجده کردند. [صفحه ۵۸۸]

امام حسین و حضرت نوح

و اگرچه نوح علیه‌السلام را اولوالعزم و مستجاب الدعوه گردانید که شاکر و صابر بود؛ لکن آخر از جفای قوم خود دلتنگ شد و آنان را نفرین کرد و همه را هلاک نمود. ولی سیدالشهدا علیه‌السلام با این که جفایی بر او شد که به احدی نشد، صبر نمود و قوم را با نفرین هلاک نکرد، بلکه دعوت خود را به جهت عصیان امت ذخیره کرد.

امام حسین و حضرت سلیمان

اگر چه به سلیمان علیه‌السلام مملکت داد و پادشاهی نمود؛ و لکن حسین علیه‌السلام چنان پادشاهی خواهد نمود که ملک سلیمان علیه‌السلام در جنبش مانند قطره‌ای در جنب دریا خواهد بود.مفضل بن عمر گوید: حضرت صادق علیه‌السلام فرمود:«کأنی والله! بالملائکهٔ قد زاحموا المؤمنین علی قبر الحسین علیه‌السلام»؛به خدا قسم! گویا می‌بینم ملائکه را که بر قبر حسین علیه‌السلام ازدحام کردند به نحوی که مزاحم مؤمنین و زیارت کنندگان او شده‌اند.گفتم: آیا ملائکه دیده می‌شوند و به نظر درمی‌آیند؟فرمود:هیهات! هیهات! به خدا قسم! به جهت مؤمنین ظاهر می‌شوند، حتی آن که مؤمنین روهای آنان را با دست خود مسح می‌نمایند و خدا به زوار حسین علیه‌السلام در صبح و شام، طعام بهشتی فرود می‌آورد و ملائکه خدام آنان می‌باشند، و آنان، کنار قبر امام حسین علیه‌السلام حاجتی از حوائج دنیا و آخرت را نمی‌خواهند، مگر آن که خداوند عطا می‌نماید.مفضل گفت: «والله! هذه لکرامهٔ»؛ به خدا قسم! این کرامت است.فرمود: ای مفضل! آیا زیادتر بگویم؟عرض کردم: بلی، ای سید من! [صفحه ۵۸۹] فرمود:گویا می‌بینم که سریری از نور گذاشته و بر آن که قبه‌ای از یاقوت سرخ زده‌اند که مکلل به جواهر است.«و کأنی بالحسین علیه‌السلام جالسا علی ذلک السریر و حوله تسعون ألف قبهٔ خضراء»؛و گویا حسین علیه‌السلام را می‌بینم که بر آن کرسی کرامت نشسته و در مورد او نود هزار قبه‌ی سبز زده‌اند.و گویا مؤمنان را می‌بینم که او را زیارت می‌کنند و بر او سلام می‌نمایند. خداوند جلیل به آنان می‌فرماید:شما در دنیا بسیار اذیت کشیدید و ذلیل شدید. امروز، روزی است که حاجتی از حوائج دنیا و آخرت را از من نمی‌خواهید، مگر آن که به شما می‌دهم.پس همه‌ی اکل و شرب ایشان از بهشت می‌باشد [و این – به خدا قسم! – کرامت است] [۷۷۵] پایان حدیث.

امام حسین و حضرت ابراهیم

خداوند حضرت ابراهیم علیه‌السلام را خلیل خود گردانید؛ زیرا که محبتش به خدا خیلی زیاد بود، که در راه محبت او، دست از مال، جان و فرزند خود برداشت.در حدیثی آمده:ابراهیم علیه‌السلام گوسفندان بسیار و بی‌حد داشت، روزی در صحرا در نزد گوسفندان بود، جبرئیل از گوشه‌ای با صدای خوش گفت: «سبوح قدوس رب الملائکهٔ و الروح».ابراهیم علیه‌السلام گفت: چه کسی بود که نام حبیب مرا برد، اگر یک بار دیگر نام او را ببری، ربع گوسفندانم را به تو می‌دهم.جبرئیل باز همان را گفت، تا چهار مرتبه و او همه‌ی گوسفندانش را به او داد، پس [صفحه ۵۹۰] خداوند او را خلیل خود خواند. [۷۷۶] .او را در آتش انداختند، جزع نکرد. گفتند: فرزندت را در راه ما فدا کن، سر نپیچید.و الحق هر یک از این مقامات، مقامی است عظیم؛ و لکن سیدالشهداء علیه‌السلام عوض یک فرزند، دو فرزند و شش برادر و ده نفر از اقوام و اقارب خود را فدا کرد که در عالم مثل ایشان نبود.ابراهیم علیه‌السلام اراده‌ی ذبح فرزندش را کرد، ولی فرزندش را ذبح ننمود؛اما سیدالشهداء علیه‌السلام فرزندش را فدا کرد به نحوی که او را پاره پاره کردند.ابراهیم علیه‌السلام را در آتش انداختند، و لکن آتش بر او گلستان شد؛ولی سیدالشهداء علیه‌السلام را در دریای آتش تیر، سنان و نیزه انداختند، اما گلستان آن حضرت، ریحانش نیزه‌ی دشمنان، غنچه‌اش تیر مخالفان بود، سایه‌ی بدنش شمشیر دشمنان، فرشش ریگ بیابان و نسیمش خاک و غبار و نعل اسبان بود.

امام حسین و حضرت موسی

خداوند موسی علیه‌السلام را کلیم خود خواند و با او مناجات کرد؛ ولی سیدالشهداء علیه‌السلام را نیز به این شرف ممتاز گردانید.چنانچه صاحب «بحارالانوار» و غیره نقل می‌کنند:امام حسین علیه‌السلام با انس بن مالک از راهی می‌رفتند، رسیدند به قبر خدیجه علیهاالسلام آن حضرت ایستاد و به انس فرمود: کنار برو، از من دور شو.انس می‌گوید: من خود را از او پنهان کردم، چون ایستادن او در نماز طول کشید، شنیدم که او می‌گفت:یارب! یارب! أنت مولاه فارحم عبیدا الیک ملجاه‌ای پروردگارم! ای پروردگارم! تویی آقا و مولای من! رحم کن بر بنده‌ی حقیری که تو پناه او می‌باشی. [صفحه ۵۹۱] یا ذالمعالی! علیک معتمدی

طوبی لعبد تکون مولاه [۷۷۷] .ای صاحب صفات عالیه! اعتماد من بر توست؛ خوشا به حال بنده‌ای که تو آقا و مولای او باشی.طوبی لمن کان خائفا أرقا [۷۷۸] . یشکوا الی ذی‌الجلال بلواهو ما به علهٔ و لا سقم أکثر من حبه لمولاه‌خوشا به حال آن بنده‌ای که از خداوند خود خائف و ترسان بوده و به سوی پروردگار ذوالجلال خود، درد دل خود را شکایت نماید.و برای او مرض و علتی زیادتر از محبت او به مولایش نباشد.اذا اشتکی بثه و غصته أجابه الله ثم لباه‌اذا ابتلی بالظلام مبتهلا أکرمه الله ثم أدناه‌خوشا به حال آن بنده‌ای که از غصه‌ی خود شکایت کند؛ خدا او را پاسخ داده و لبیک در جوابش گوید.و هر گاه در تاریکی و ظلمتی با او خلوت نماید، از روی تضرع، خدا او را اکرام نماید و به سوی خود نزدیک گرداند.انس گوید: بعد از آن که این را گفت، شنیدم که در جواب او ندا آمد:لبیک عبدی و أنت فی کنفی و کلما قلت قد علمناه‌لبیک، ای بنده‌ی مؤمن! تو در حفظ وکنف من می‌باشی؛ و هر چه را گفتی به تحقیق شنیدیم.صوتک تشتاقه ملائکتی فحسبک الصوت قد سمعناه‌ملائکه مشتاق آواز تواند و برای تو بس است، آواز تو و مطالب تو را دانستیم.دعاک عندی یجول فی حجب فحسبک الستر قد سفرناه‌دعای تو از من محجوب نمی‌شود، بلکه از همه‌ی حجاب‌ها می گذرد، برای تو کافی است، چرا که ستر را به جهت تو برداشتیم.لو هبت الریح من جوانبه خر صریعا لما تغشاه [صفحه ۵۹۲] سلنی بلا رغبهٔ و لا رهب و لا حساب انی أنا اللهخضوع، خشوع، خوف و ابتهال به نحوی بود که اگر باد می‌وزید بر زمین می‌افتاد.از من، بدون تشویش و خوف سؤال کن و مترس که منم خداوند با عزت تو. [۷۷۹] .

امام حسین و حضرت عیسی

خداوند، عیسی علیه‌السلام را صاحب معجزه و آیات گردانی، مرده را زنده می کرد، پیس را شفا می‌داد، کور را روشن می کرد؛ولی حسین علیه‌السلام از برکت هدایتش، خلق عالم را از کفر و ضلالت - که بدتر از موت است - احیا کرد و فردای قیامت که منصب شفاعتش می‌دهند، خلق عالم را از هلاک سرمدی به حیات ابدی و نعیم جاوید می‌رساند.و اما احیاء موتی، شفای مرضی و غیر ذلک از معجزات از آن صاحب کرامات سامیه، بدیع نمی‌باشد و امثال این امور از حضرتش بسیار جزئی است.اگر ایشان اشاره کنند، افلاک منقلب می‌شود، اگر بخواهند عراق را شام و شام را عراق می کنند و اگر بخواهند مشرق را مغرب و مغرب را مشرق می‌نمایند.هر امری از ایشان معجزه بود، بلکه خود ایشان معجزه، بلکه اعظم آیات الهی بودند و در حالی از حالات، آیاتی چند از ایشان صادر می‌شد که عقول و اوهام را حیران می‌نمودند.همین بزرگوار از وقتی که از شکم مادر متولد شد تا در حالی که در زمین کربلا مدفون گردید آن قدر از غرایب از او ظاهر شد که عقل‌ها از درک آنها سرگردان می‌باشند.در شکم مادر، همین که سه ماه شد، حضرت فاطمه علیهاالسلام می‌فرماید:خیر و برکت به خانه‌ی ما رسید، چون چهار ماهه شد، برای من در وحشت و تنهایی مونس بود، هر روز خود را سبک‌تر می‌یافتم و نعمت و رحمت را بر خود فزونتر می‌دیدم. چون پنج ماهه شد از نور [صفحه ۵۹۳] او، در تاریکی‌ها محتاج به شمع و چراغ نبودم و هر گاه در خلوت می‌نشستم از اندرون خود، صدای تسبیح، تقدیس و تهلیل می‌شنیدم. [۷۸۰] .هنگامی که او را شهید کردند و سر مقدسش بر سر نیزه بود؛ بر بالای نیزه قرآن تلاوت می‌نمود، و می گفت: «لا حول و لا قوهٔ الا بالله العلی العظیم». [۷۸۱] .و از قبر شریفش آن قدر معجزات ظاهر شده که همه را حیران کرده است، همین بس که خاکش شفای دردها، ضررها، بلاها و امان از خوف‌ها گردیده و محل استجابت دعاست و بویش بهتر از بوی عنبر و عبیر است.جباری قصد آن نکرد، مگر آن که کمر او شکسته شد، مریضی با صدق دل به آن مکان مقدس نرفت، مگر آن که مرضش رفع شد؛ مدیونی پا به آن مکان مقدس نگذاشته، مگر آن که دینش ادا شد.

شمه‌ای از شگفتی‌های امام حسین

اگر معجزات مذکوره را در کتب خواهی، پس مستمع باش و گوش کن!علی بن ابراهیم به سند از حباله والبیه روایت می کند که

گوید:من همیشه به زیارت حسین علیه‌السلام می‌رفتم و به خدمت او می‌رسیدم، تا آن که پیسی در میان چشم‌هایم به وجود آمد و به این سبب، مدتی زیارت آن حضرت را ترک کردم، آن حضرت خبر از من و احوال من گرفته بود، حکایت پیسی مرا از برای او نقل کرده بودند.من در جای نماز خود نشسته بودم که دیدم آن حضرت با بعضی از اصحاب تشریف آورده و به من فرمودند: ای حبابه! چرا مدتی است که به نزد ما نیامدی؟عرض کردم: این مرض مانع از آمدن من گردیده و مقنعه را از روی بیمارم برداشتم.حضرت، آب دهن مبارک را بر آن زد و فرمود: خدا را شکر کن که این مرض را از [صفحه ۵۹۴] تو دفع کرد.[من به شکرانه‌ی این لطف حضرت، سر به سجده گذاشتم. آن حضرت فرمود:]ای حبابه! [سرت بالا بگیر و] نظر کن در آینه! ببین اثری می‌بینی؟چون سرم را بلند کرده و نظر کردم، بهتر از آن موضع را ندیده و چیزی از بیماری ندیدم. [پس خدای را سپاس گفتم]. [۷۸۲] .ابن شهر آشوب نقل می‌کند:یکی از اصحاب آن حضرت به تب شدیدی مبتلا شد. حضرت به عیادت او رفتند، همین که از در خانه‌اش وارد شدند، تب آن شخص برید.یکی گفت: حقیقتا به آنچه خدا به شما عطا کرده، راضی شدم، آیا تب از شما می‌گریزد؟!حضرت فرمود:«والله! ما خلق الله شیئا الا و [قد] أمره بالطاعة لنا»؛به خدا قسم! خداوند چیزی را خلق نکرده، مگر آن که به او امر نموده که از ما اطاعت کند. [۷۸۳] .قطب راوندی از یحیی بن ام طویل روایت می‌کند، وی می‌گوید: در نزد امام حسین علیه‌السلام بودیم، جوانی گریه کنان از در داخل شد.حضرت فرمود: چرا گریه می‌کنی؟گفت: مادرم بدون وصیت از دنیا رفت، او صاحب مال بود و به من گفت: بعد از مردنش کاری نکنم تا امر او را به خدمت شما عرض نمایم.حضرت فرمود: برخیزید تا نزد این ضعیفه برویم.ما برخاستیم و رفتیم، وقتی به در حجره‌ی آن ضعیفه‌ای که مرده بود، رسیدیم، حضرت پشت در ایستاد و دعایی کرد، چون از دعا فارغ شد، ناگاه آن زن برخاسته و نشست و می‌گفت: «أشهد أن لا اله الا الله». [صفحه ۵۹۵] آنگاه به آن حضرت نظر کرد و گفت: «ادخل یا مولای! و مرنی بأمرک»؛ ای مولای من! داخل شو و آنچه امر می‌کنی، امر کن.آن حضرت وارد خانه شد و بر پشتی نشست و فرمود، وصیت کن، خدا تو را رحمت کند!آن زن مال خود را بیان کرد و جای آن را نشان داد و گفت: ثلث آن را از برای تو قرار دادم، به هر که می‌خواهی از دوستانت بده و دو ثلث دیگر را به پسرم بده، اگر او را از دوستان خود می‌دانی و اگر او را از مخالفین می‌دانی آن را نیز خودت بردار که مخالفین را حقی در اموال مؤمنین نمی‌باشد.آنگاه به آن حضرت التماس کرد که بر او نماز گزارد و او را دفن نماید، ناگاه به حال اول برگشت و مرد، همچنان که اول بود. [۷۸۴] .بأسمائهم أحی الرمیم ابن مریم و أبرأ فیهم أکمها غیر مرءوآیات موسی التسع منهم صدورها فلولاهم لم یأت منه بآیةو هم جعلوا داود فیها خلیفة عن الله، عنهم بحکم النیابةو حکمهم جار علی الرسل کلهم کأن جمیع الرسل من بعض امةفسل آدم و الرسل من بعد آدم عن السر فی ارسالهم للخلیفةو ما عنهم استغنی رسول بما أتی بل الرسل فیهم أیدت حین أدت

امام حسین و حضرت اسماعیل و حضرت یحیی

و اما این که اسماعیل علیه‌السلام را ذبیح خواندند، چون جان خود را در راه خدا فدا کرد.و یحیی علیه‌السلام را مظلوم نامیدند و حال آن که یحیی علیه‌السلام را بجز آن که او را کشتند و سرش را در مجلس آن ظالم ستمکار حاضر کردند، زیاده نبود.و اسماعیل علیه‌السلام را بجز آن که دست و پا بستند و کارد بر حلقومش، کاری نکردند. [صفحه ۵۹۶] ذبیح و مظلوم امام حسین علیه‌السلام بود که بر بدنش هزار و نهصد و پنجاه زخم زدند، سرش را از پشت گردنش بریدند، او را مانند گوسفند ذبح کردند و سرش را بر نیزه زدند، بدنش را عریان کردند، عیالش را بر شتر نشانیدند و در بلاد گردانیدند، چوب بر لب و دندان او زدند، عیالش را در مجلس نامحرمان حاضر کردند.در حیاتش، شربت آبی به او ندادند و هر چه ناله‌ی واعطشا کرد به او رحم نکردند، بعد از وفاتش آب بر مزارش بستند که آثار قبرش را از بین ببرند.چه نیکو می‌گوید سید جلیل سید شریف کاظمینی:لا خیر فی الدنیا و لا فی أهلها بعد الحسین و یومه المستفضعپس از آن که امام حسین علیه‌السلام را کشتند و مصایبی که در آن روز فضیع بر او آوردند، خیری در

دنیا، اهل دنیا و زندگانی دنیا نیست.قم بی الی لبس السواد تأهبا لمحرم و هلاله المستتبع‌برخیز و جامه‌ی سیاه بر تن کن و سیاه‌پوش شو و مهیای عزا و ماتم شو به جهت محرم که هلال میشومش نو شد.ما أنت أول لابس لمصابه أثواب حزن صبغها لم یقلع‌فالبیت، بیت‌الله قد لبس السوا د توقفا لمصابه المتوقع‌تو اولین کسی نیستی که در این مصیبت سیاه‌پوش می‌شوی، پیش از تو، خانه‌ی کعبه سیاه‌پوش گردید.فبکی له جزعا فأضحت زمزم فمیاهها من فیض ذاک المدمع‌از جزع بر مصیبت اوست که اشک از دیده ریخت و از اشک اوست که زمزم جاری گردید، و اگر به دیده‌ی معرفت ببینی، آب آن را از اشک دیده‌ی کعبه می‌بینی که در مصیبت آن قبله‌ی عارفان و منتهی المطلب عالمیان ریخته است.فوحقه لم أرع ذمهٔ رزئه ان مر رزء غیره فی مسمع‌به حق آن شهیدی که اگر غیر از مصیبت او را گوش دهم و غیر از مصیبت او را مصیبت دانم وفادار نیستم و به عهد دوستیش وفا نکرده‌ام.أیضیق فیه فضا الفلا و تضمنی من بعده رحب الفضا المهیع‌آیا بر حسین علیه‌السلام بیابان را تنگ می‌کنند و اطراف او را از هر جهت می‌گیرند و اسیر و [صفحه ۵۹۷] محبوسش می‌کنند در حالی که من در وسعت و آرامش می‌باشم؟!بأبی و امی زینب بین العدی تدعو النبی بحرقهٔ و توجع‌پدر و مادرم به فدای خواهر مظلومش زینب علیهاالسلام که در میان دشمنان با سوزش دل جد امجد خود را می‌خواند و می‌گفت:یا جدا! قد غدرت امیهٔ غدرهٔ ببنیک بعدک مثلها لم یسمع‌ای جد بزرگوار! بعد از تو بنی‌امیه به اولاد تو چنان غدر و مکر کردند که مثل آن شنیده نشده بود.یا جد! قد أبدی ابن آکلهٔ الأکبا دبنا بدائع قبله لم تبدع‌ای جد والاتبار! پسر هند جگرخواره ظلمی به ما کرد که پیش از آن کسی مثل آن ظلم را نکرده بود.منعوه مهرا قد اعد لامه و عدوه من شربه لم یمنع‌ای جد بزرگوار! آب فراتی را که خداوند مهر مادرش قرار داده بود، بر روی او بستند و دشمنانش او را از آن منع کردند.لله کم نهلت و غلت منه أس یاف و غلهٔ صدره لم تنقع‌آه! آه! چه بسیاری از شمشیرهای کوفیان که از خون او سیراب شدند و سوزش قلب او را به شربت آبی برطرف نکردند.ما للقیامهٔ لم تقم و لنارها لم تضطرم و لأخذهم لم تسرع؟چرا عالم خراب نشد؟ و چرا قیامت بر پا نشد؟ و چرا آتش غضب الهی شعله‌ور نگردیده و این جماعت را نگرفت؟صبرا سلیلهٔ أحمد صبرا علی ما ناب من خطب ورزء مفضع‌ای دختر پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم بر این مصایب و بلیاتی که بر شما وارد گردید. صبر کن.بلی، آن بزرگوار بر مصایب روزگار صبر کرد و جان و مال خود را در راه خدا فدا کرد و خداوند جلیل نیز او را عزیز کرد و مرتبه‌اش را بلند گردانید.چنان که مدفن او را محل آمد و شد ملائکه، بقعه‌ی او را بهترین بقاع، زیارت او را افضل طاعات و گریه بر مصیبت او را اشرف عبادات گردانید.چنانچه در حدیثی آمده که فرمودند: [صفحه ۵۹۸] موضع قبر حسین علیه‌السلام معراج ملائکه است که فوجی از ملائکه بالا می‌روند و فوجی دیگر بر زمین می‌آیند. [۷۸۵] .

زیارت امام حسین و ارواح مقدسه‌ی پیامبران الهی

ارواح مقدسه انبیا او را زیارت می‌کنند، چنانچه از حسین بن ابی‌حمزه وارد شده که گوید:آخرین روزهای بنی‌امیه بود که به جهت زیارت امام حسین علیه‌السلام می‌رفتم، چون به غاضریه رسیدم صبر کردم که مردم به خواب روند. غسل کردم تا به زیارت آن حضرت مشرف شوم. آمدم تا به در حایر رسیدم، ناگاه مرد خوش‌رو و خوشبویی دیدم، جامه‌های سفید پوشیده بود، از حایر مقدس بیرون می‌آمد، او به من گفت: برگرد که نمی‌توانی به زیارت مشرف شوی.من به کنار نهر فرات رفتم، خود را مشغول نمودم، تا نصف شب، باز غسل کردم و رفتم که امام حسین علیه‌السلام را زیارت کنم، باز همان مرد را دیدم که بیرون می‌آمد، به من گفت: برگرد که نمی‌توانی زیارت کنی.برگشتم و صبر کردم تا آخر شب شد، باز غسل کردم و رفتم که به زیارت مشرف شوم، باز همان مرد بیرون آمد و به من گفت: نمی‌توانی زیارت کنی.گفتم: چرا نمی‌گذاری به زیارت فرزند پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم و سید شباب اهل جنت بروم؟ من از کوفه آمده‌ام و امشب، شب جمعه است، می‌ترسم که صبح شود و لشکر بنی‌امیه مرا ببینند و بکشند.گفت: برگرد، نمی‌شود، الان وقت زیارت نیست.گفتم: آخر چرا؟گفت: اندکی صبر کن، چرا که موسی بن عمران

علیه‌السلام از خداوند رخصت زیارت آن حضرت را خواسته، خداوند او را رخصت داده و اینک با هفتاد هزار ملائکه به [صفحه ۵۹۹] زیارت آن حضرت آمده‌اند و تا صبح در اینجا می‌باشند، چون صبح شود، بیا زیارت کن.من به کنار فرات برگشتم و صبر کردم تا صبح طالع شد، باز غسل کردم و آمدم، این بار کسی را ندیدم، زیارت کردم و نماز صبح را خواندم و به کوفه برگشتم [۷۸۶] .قطب راوندی از حضرت صادق علیه‌السلام روایت کرده که حضرتش فرمود:«قبر الحسین علیه‌السلام عشرون ذراعا فی عشرین ذراع روضة من ریاض الجنة»؛قبر امام حسین علیه‌السلام بیست ذراع در بیست ذراع زمینی از روضه‌های بهشت است.در آن معراج ملائکه است، هیچ ملک مقربی و هیچ پیغمبر مرسلی نیست، مگر این که از خدا زیارت او را مسألت می‌نماید، پس فوجی فرود می‌آیند و فوجی بالا می‌روند. [۷۸۷] .

گریه‌ی جنیان بر امام حسین

عزیز من! تأمل کن در این مرتبه و مقام، مرتبه‌ای که به کسی داده نشده است.بلی، خدا او را دوست داشت، عزیزش کرد، گریه بر او را بهترین اعمال گردانید، حتی این که اگر به قدر بال مگس باشد، سبب آمرزش معاصی است.[ابوزیاد قندی گوید:] بعد از شهادت آن حضرت، وقتی گچ‌پزان کوفه برای آوردن گچ به صحرا می‌رفتند، هنگام سحر در صحرا صدای جنیان را می‌شنیدند که بر آن حضرت نوحه می‌کردند و می‌گفتند:مسح النبی جبینه و له بریق فی الخدودأبواه من علیا قریش و جده خیر الجدود [۷۸۸] .پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم جبین مبارک این کشته‌ی را مسح می‌نمودند، به همین [صفحه ۶۰۰] جهت، روی مبارکش نورانی بود؛و پدر و مادرش از طبقه‌ی علیای قریش می‌باشند و جد او بهترین جدهاست.شیخ مفید رحمه‌الله و شیخ طوسی رحمه الله روایت کرده‌اند: محفوظ بن منذر گوید:شیخی از بنی‌تمیم که در رابیه ساکن بود به من گفت: از پدرم شنیدم که می‌گفت: در واپسین روز عاشورا در رابیه نشسته بودم، با من مردی از قبیله خودم نیز بود، ناگاه شنیدیم که یکی می‌گفت:والله! ما جئتکم حتی بصرت به بالطف منعفر الخدین منحورابه خدا قسم! به سوی شما نیامدم مگر آن که حسین بن علی علیهماالسلام را در کربلا دیدم که او را کشته بودند، سینه‌اش را شکافته و دو طرف رویش را به خاک مالیده بودند.و حوله فتیة تدمی نحورهم مثل المصابیح یغشون [۷۸۹] الدجی نورا و در اطراف بدن او، جوانانی چند دیدم که خون از رگ‌های گردن ایشان می‌ریخت که آنان چراغ‌های راه هدایت بودند که همه‌ی ظلمت‌ها از نور آنان روشن می‌شد.و قد حثثت قلوصی کی اصادفهم من قبل أن تتلاقی الخرد [۷۹۰] الحورافعاقنی قدر و الله بالغه و کان أمرا قضاه الله مقدوراآه! که به تحقیق شتر خود را راندم و تعجیل کردم، بلکه آنان را پیش از آن که حوریان بهشتی را ملاقات کنند و به جوار رحمت الهی واصل شوند، دریابم.پس تقدیر الهی مانعم شد و این امر از امور محتومه‌ای بود که قضا و قدر الهی بر آن جاری شده بود.کان الحسین سراجا یستضاء به الله یعلم أنی لم أقل زوراحسین علیه‌السلام چراغی بود روشنی‌دهنده که عالم را به نور خود روشن نموده بود و خدا می‌داند که آنچه را که می‌گویم، دروغ نیست.صلی الاله علی جسم تضمنه قبر الحسین حلیف الخیر مقبورامجاورا لرسول‌الله فی غرف و للوصی و للطیار مسرورارحمت خدا بر آن بدن شریف و جسم لطیفی باد که قبر حسین علیه‌السلام آن را در بر گرفته و آن [صفحه ۶۰۱] در واقع، در غرف عالیه‌ی بهشت مجاور پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم و وصی او و جعفر طیار می‌باشد.چون این اشعار را شنیدم، گفتم: خدا تو را رحمت کند، تو کیستی؟گفت: من بزرگ قبیله‌ای از قبایل جنم که به حج رفته بودیم، خواستیم حسین علیه‌السلام را یاری کنیم و در راه او مواسات نماییم، چون از حج فارغ شدیم تعجیل کردیم که به خدمت آن حضرت برسیم، وقتی رسیدیم، دیدیم او را کشته بودند و بدنش را بر زمین انداخته بودند. [۷۹۱] .ابن قولویه از داوود بن کثیر رقی روایت کرده که گوید: جدم مرا خبر داد:هنگامی که امام حسین علیه‌السلام را شهید کردند، جنیان بر او گریستند و این ابیات از آنان شنیده شد:یا عین جودی بالعبر و ابکی فقد حق الخبر أبکی ابن فاطمة الذی ورد الفرات فما صدرای چشم! جود و بخشش کن به آب خود و گریه کن که خبر شهادت امام حسین علیه‌السلام محقق شد؛ بر فرزند

فاطمه علیهاالسلام گریه کن که بر سر آب رفت و سیراب نگشت.الجن تبکی شجوها لما أتی منه الخبر قتل الحسین و رهطه تعسا لذلک من خبرجماعت جنیان از روی اندوه می‌گویند: چه خبر رسید که حسین علیه‌السلام و اصحاب او را کشته‌اند. قبیح باد این که بد خبری است!فلابکینک حرفهٔ عند العشاء و بالسحر فلأبکینک ما جری عرق و ما حمل الشجر [۷۹۲] .پس هر آینه البته بر تو از روی سوزش قلب در هر شام و سحر خواهم گریست و گریستن ما بر تو مستدام خواهد بود، مادامی که رگی جاری شود و مادامی که درختی بار بردارد.همچنین در کتب معتبره روایت شده: حکیم بن داوود که او از ایوب بن سلیمان و از علی بن حزور روایت نموده که گوید:از زنی شنیدم که می‌گفت: من صدای نوحه‌ی جنیان بر حسین بن علی علیهماالسلام را شنیدم، و این اشعار از آنهاست که در وقت نوحه می‌گفتند: [صفحه ۶۰۲] یا عین! جودی بالدموع فانما یبکی الحزین بحرقهٔ وتوجع [۷۹۳] .ای چشم! جود و بخشش کن به اشکهای خود؛ زیرا که شخص محزون از روی سوزش دل و درد دل اشک می‌ریزد.یا عین! ألهاک الرقاد بطیبه من ذکر آل محمد و توجع‌ای چشم! خواب از سر تو ربود و تو را از خواب و استراحت، یاد مظلومیت آل‌محمد علیهم‌السلام واداشت و دلم در مصیبت آنان به درد آمد.باتت ثلاثا بالصعید جسومهم بین الوحوش و کلهم فی مصرع [۷۹۴] .آه! جسم‌های آنان که سه روز در میان وحشیان و جانوران بر زمین ماند و کسی آنان را به خاک نسپرد که همگی در قتلگاه خود افتاده بودند.[و در نقل دیگری] وارد شده:شبی از شب‌ها در بصره، اهالی آن شهر شنیدند که هاتفی این اشعار جگرسوز را می‌خواند:ان الرماح الواردات صدورها نحر الحسین تقاتل التنزیلابه راستی که این نیزه‌هایی که بر سینه‌ی حسین علیه‌السلام وارد شدند با کتاب خدا مقاتله می‌کنند.و یهللون بأن قتلت و انما قتلوا بک التکبیر و التهلیلاتکبیر و تهلیل می‌گویند به این که تو کشته شده‌ای و حال آن که با کشتن تو، تکبیر و تهلیل را کشته و حق‌پرستی و خداپرستی را از بین برند.فکأنما قتلوا أباک محمدا صلی علیه الله و جبریلا [۷۹۵] .گویا با کشتن تو، جد امجد تو را کشتند که خدا و جبرئیل بر او صلوات می‌فرستد.و بالجمله، نوحه‌ی جنیان و ندبه آنان در این مصیبت، غریب نیست که در آن زمان در اطراف زمین، اشعار بسیار و مراثی بی‌شمار از آنان شنیده شد، بلکه در هر عصر و زمانی اشعار زیادی از آنان ضبط شده که استیفای همه‌ی آنها ممکن نیست و به این [صفحه ۶۰۳] مختصر اکتفا شد.خانه‌ای در نزدیکی قبر شریف از سمت «باب الصدر» هست که مشهور به «بیت‌الرأس» است و شهرتی دارد که وقتی سر مقدس آن حضرت را از بدن شریفش جدا کردند در آن مکان گذارده بودند و حجره و سردابی بخصوص دارد که آنچه مذکور می‌شود از آن موضع است که آن سر مطهر را در آنجا گذارده بودند.شخص ثقه‌ای که خانه‌اش در همسایگی آن خانه است، نقل می‌کرد و می‌گفت: مکرر در این خانه، صدای ندبه و نوحه جنیان را شنیده‌ام که بر آن حضرت می‌گریند.او نقل می‌کرد که: زنی گفت: مدتی که در آن خانه بودم مکرر به هنگام شب از آن سرداب، صدای نوحه‌ی جنیان را می‌شنوم.بلی، اهل عالم از هر کسی و هر چیزی در این مصیبت یک خدمتی کردند و یک نحوی اظهار غم و اندوه نمودند، مگر ما؛ با این که دعوی ما از همه بزرگتر است.از جمله اشعاری که از جنیان نقل شده این اشعار است:نساء الجن یبکین من الحزن شجیات و یندبن حسینا عظمت تلک الرزیات‌زنان جن از روی حزن و اندوه بر حسین علیه‌السلام می‌گریند و بر او ندبه و نوحه می‌کنند و چه بزرگ است این مصیبت که مصایب بسیار را مشتمل است.یلبسن ثیاب السود بعد القصبیات و یلطمن وجوها کالدنانیر نقیات [۷۹۶] .زنان جن در این مصیبت همه سیاه‌پوش گردیدند بعد از آن که لباس‌های زیبا می‌پوشیدند و سیلی بر صورت زدند و روهای زیبای خود را به سیلی آزردند.

سرهای مطهر شهداء در بالای نیزه‌ها

اما حکایت ورود اسیران محنت و بلاـ و قافله‌ی رنج و عنا از سفر محنت اثر کربلا به کوفه؛ چنانچه علما در کتب معتبره‌ی روایت کرده‌اند، چنین است:بعد از آن که ریحانه‌ی رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم را شهید و جگرگوشه‌گان پیغمبر را اسیر [صفحه ۶۰۴] کردند، خواستند که اسیران اهل بیت علیهم‌السلام را روانه کوفه نمایند.ابن‌سعد ملعون دستور داد تا سرهای مقدسه‌ی شهدا را

از بدن‌های مطهره جدا کرده و با سر مطهر سیدالشهداء علیه‌السلام - واویلا - بر نیزه‌ها نصب کردند، شورش در ملک و ملکوت افتاد و ذرات کاینات در اضطراب و انقلاب افتاد.نفسی رؤوس سامیات علی القنا کمثل بدور وافقتها سعودهامخضبهٔ بالدم منها جباهها فیاطالما لله طال سجودهاروح و جان عالمیان به فدای آن سرهای منور و مطهری که بر نیزه‌های بلند زده بودند که مانند ماه تابان پیشانی‌های ایشان به خون رنگین شده بود.آه! از آن پیشانی‌های به خون رنگینی که همیشه به جهت عبادت ملک معبود در سجود بودند.چون نظر اهل بیت علیهم‌السلام بر آن سرهای مطهره افتاد، غریو از آنان بلند شد و شیونی برپا شد که قلم را قوه‌ی تحریر و زبان را طاقت تقریر نیست. آنان را از هر طرف اسیران را از سر جسدهای کشتگان دور کرده و آنان را بر شتران سوار کردند.دراین مقام یکی از شعرای عرب، زبان حال زینب علیهاالسلام را چه نیکو می‌گوید:یا حادی الأصفان! رفقا بالاولی کانوا من العلیا بدور سمائهاای ساربان! ای سایق اسیران! که به عداوت و خشم به آنان درشتی می‌کنی و شترها را می‌دوانی! با این اسیران مدارا کن که هر یک بدر فلک رفعت و جلال و مهر سپهر فضل و کمال می‌باشند.أوما علمت بمن تحط رکابها یا ویک! یا اولی اوری بشقائهافی الرکب أولاد الرسول و فاطم ال زهرا البتول الطهر ست نسائهاای ظالم! آیا نمی‌دانی این اسیرانی را که به جبر و زور بر شتران می‌نشانی و شتر را به تندی می‌دوانی چه کسانی هستند؟ و از اولاد چه کسی هستند؟ آنان از اولاد رسول صلی الله علیه و آله و سلم و نور دیدگان فاطمه‌ی بتول علیهاالسلام سیده‌ی نساء عالمیان می‌باشند.فیه الفواطم للخدود لواطم ثکلی تنادی: الغوث من ضرائهاآخر در این قافله‌ی اندوه، دختران فاطمه‌اند که از مصیبت سیلی بر رو می‌زنند و از بی‌کسی از دشمنان خود، فریادرس می‌جویند. [صفحه ۶۰۵] فی الرکب زین‌العابدین مکبلا ذو مقلهٔ عبری تسبح بمائهادنف علیل ذو علیل زاده غل الیدین کابه لعنائهاای ظالم! در این قافله، زین‌العابدین علیه‌السلام رنجور و بیمار است که تاب سواری ندارد.او را با دل سوزان و چشم گریانش در غل و زنجیر کرده‌اند و توشه‌ی سفر او، غل و زنجیر است که بر دست و پایش گذارده‌اند.

فرستادن سر مطهر امام حسین به سوی ابن زیاد

محمد بن ابوطالب موسوی روایت کرده:سرهای مقدسه‌ی سیدالشهداء علیه‌السلام و اهل بیت و اصحاب او، هفتاد و هشت سر بودند، که ابن‌سعد ملعون آن سرها را بر قبایل مختلفه تقسیم کرد، تا هر طایفه‌ای سری داشته باشند، تا جایزه‌ی خود را از پسر زیاد بگیرند.بنابراین، طایفه‌ی کنده، سیزده سر داشت و رئیس آنان قیس بن اشعث بود؛ قبیله‌ی هوازن، دوازده سر داشتند - و بنا به روایت ابن شهر آشوب: بیست سر داشتند - و رئیس آنها شمر ولدالزنا بود؛قبیله بنی‌تمیم، هفده سر، و به روایت ابن شهر آشوب: نوزده سر داشت؛[قبیله‌ی] بنی‌اسد، شانزده سر، و به روایت ابن شهر آشوب: نه سر؛قبیله‌ی مذحج، هفت سر.و سایر لشکر سیزده سر، که ابن شهر آشوب سایر عسکر را، نه رأس ذکر کرده و قبیله‌ی مذحج را ذکر نکرده و می‌گوید: همه‌ی حرم را اسیر کرده و به کوفه بردند، مگر شهربانو را که خودش را در فرات انداخت و هلاک کرد. [۷۹۷] .لکن اظهر این است که شهربانو علیهاالسلام در کربلا نبود، بلکه وی از نفاس وفات کرد، چنانچه در بعضی اخبار معتبره می‌باشد. [۷۹۸] .محمد بن ابوطالب گوید:ابن‌سعد ملعون، سرمقدس سیدالشهداء علیه‌السلام را در روز عاشورا توسط خولی بن [صفحه ۶۰۶] یزید و حمید بن مسلم فرستاد و سرهای سایر شهدا را بعدا با شمر ولدالزنا فرستاد و بقیه آن روز، تا ظهر در کربلا ماند و کشتگان خود را جمع کرده و سر آنها را بر ابدان خبیثه‌ی آنان وصل کرده و آنان را دفن کرد، ولی بدن مطهر امام حسین علیه‌السلام و سایر شهدا را برهنه و عریان و بی‌غسل و کفن بر زمین گذاشت (!!!). [۷۹۹] .آه! که آنان را خارجی می‌گفتند و می‌گفتند: نباید آنها را دفن کرد، اما چون این خبر به پسر زیاد رسید، بسیار خوشحال و فرحناک شد و فتح‌نامه به هر جانب نوشت.

سر مطهر امام حسین و تنور خولی

صاحب «مناقب» و ابن‌نما رحمه‌الله نقل کرده‌اند:خولی ملعون، آن سر مقدس را شب به کوفه آورد، به قصر پسر زیاد رفت، دید بسته است. به همین جهت، به سوی منزل خود رفت. او دو زن داشت، یکی حضرمیه و دیگری اسدیه.او آن سر مقدس را در تنور پنهان کرد و به نزد زوجه‌ی حضرمیه رفت که او را «نوار» می‌گفتند.آن زن به او گفت: چه خبر داری؟گفت: «جئتک بالذهب»؛ برای تو طلا آورده‌ام، این سر بریده‌ی حسین است که در خانه‌ی توست.آن زن گفت: وای بر تو! مردم می‌روند، طلا و نقره می‌آورند و تو رفته‌ای سر فرزند پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم را آورده‌ای؟ به خدا قسم! هرگز سر من و تو در یک بالش قرار نخواهد گرفت.پس برخاست و از خانه بیرون آمد، آن ملعون، زن اسدیه را خواست و با او خوابید.زن حضرمیه می‌گوید: من بر آن موضعی که سر مطهر را گذاشته بود، متوجه [صفحه ۶۰۷] شدم. دیدم که نوری همانند عمود از آن، به سوی آسمان می‌درخشید و مرغان سفیدی چند دیدم که در اطراف آن مکان، در اطراف آن سر پرواز می‌کردند. [۸۰۰] .بعضی ازعلما ذکر کرده‌اند - اگرچه در کتب معتبره مذکور نیست - آن زن می‌گوید:ناگاه دیدم، پنج زن از آسمان فرود آمدند، یکی از آنان پیش آمده آن سر را برداشت و بوسید و بر سینه‌ی خود نهاد و می‌گریست و می‌گفت:ای شهید مادر! و ای غریب مادر! خدا داد مرا از قاتلان تو بستاند.پس آنان گریه بسیاری کردند و آن سر مطهره را گذارده و رفتند.آن زن برخاست و آن سر مطهره را برداشت و بر سینه‌اش چسبانید و آن قدر بر سر و سینه‌ی خود زد که مدهوش گردید.چون به هوش آمد، بر سر بالین شوهر ملعونش رفت و گفت: ای حرامزاده‌ی بی‌حیا! این سر کیست که به خانه آورده‌ای؟ این سر فرزند پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم است که آن را در تنور گذاشته و خود به استراحت خوابیده‌ای؟ برخیز و ببین که از زمین تا آسمان خروش و فغان است و ملائکه فوج فوج به زیارت آن سر مبارک فرود می‌آیند. خدا تو و تابعان تو را لعنت کند.این گفت و از خانه بیرون آمد. [۸۰۱] .

ورود اسرای اهل بیت به کوفه

از طرفی، چون ابن‌زیاد خبر آمدن لشکر و اسیران و سرهای شهدا را شنید، دستور داد که هیچ کس با سلاح بیرون نیاید و به ده هزار نفر دستور داد که سر راه‌های محله‌ها را بگیرند، مبادا هنگامی که اهل کوفه اسیران اهل بیت علیهم‌السلام را ببینند، شورش کرده و فتنه برپا کنند.ابن طاووس رحمه‌الله و دیگران با الفاظ مختلفه‌ی متقاربه روایت کرده‌اند: [صفحه ۶۰۸] چون اسیران محنت و بلا و قافله‌ی رنج و عنا به نزدیکی کوفه رسیدند، بی‌شرمان کوفه، به جهت نظاره جمع شدند. چون آن اسیران محنت‌زده را با آن حالت غریب دیدند، همگی به گریه درآمدند.همراه زنان و بانوان حرم، علی بن الحسین علیهماالسلام - که مریض، ضعیف و ناتوان شده بود - زید و عمرو از اولاد امام حسن علیه‌السلام و همچنین حسن بن حسن المثنی بودند، او در روز عاشورا به جهت عموی بزرگوارش به میدان رفت و نیزه و شمشیر بسیاری بر بدنش زده بودند و زخمی شده بود، لکن چون کشته نشده بود، او را اسیر کردند.چون اهل کوفه از سیمای آن اسیران، آثار بزرگی و جلال مشاهده کردند، متعجب شدند، زنی از زنان کوفه در بام خانه‌اش بود، پرسید:«من أی الاساری أنتن؟»؛آیا شما اسیران کدام دیار و محنت‌زدگان کدام قبیله هستید؟آنان در جواب گفتند:«نحن اساری آل محمد علیهم‌السلام و بنات فاطمهٔ الزهراء علیهاالسلام»؛ما اسیران آل محمدیم، ما دختران فاطمه زهراییم.آن زن چون این پاسخ را شنید، از بام به زیر آمد و چادر و مقنعه و لباسی چند به جهت آن اسیران جمع کرده و به آنان داد که خود را بپوشانند. آن محنت‌زدگان آنها را گرفته و خود را پوشانیدند.اهل کوفه که به جهت دیدن آن اسیران آمده بودند همه گریه می‌نمودند و بر آنان نوحه می‌کردند می‌گریستند. [۸۰۲] .

خطبه‌ی حضرت زینب در جمع مردم کوفه

شیخ مفید رحمه‌الله از حذام بن شریک [۸۰۳] روایت کرده که گوید: [صفحه ۶۰۹] من وارد شهر کوفه شدم، محرم سال شصت و

یک هجری بود، هنگام برگشتن علی بن الحسین علیهماالسلام با زنان و اهل بیت علیه‌السلام از کربلا بود، که عساکر کفر و شقاوت دور آنها را فراگرفته بودند و مردم به جهت نظاره‌ی آنان جمع شده بودند.چون نگاه اهل کوفه بر آن اسیران افتاد، و دیدند که آنها را بر جهازهای شتران سوار کرده‌اند، زنان اهل کوفه به گریه درآمده و نوحه و ندبه کردند.علی بن الحسین علیهماالسلام را دیدم که او را با غل و زنجیر بسته بودند، «و فی عنقه الجامعهٔ و یده مغلولهٔ الی عنقه»؛ و بند و زنجیر برگردن شریفش انداخته بوده و دست‌های مبارکش را به گردنش بسته بودند، بدنش ضعیف و رنجور بود.وقتی دید زنان بر آنان می‌گریند، فرمود:این زنان بر ما گریه می‌کنند، مگر چه کسی [جز مردان آنان] ما را کشته و به این روز مبتلا کرده است؟می‌گوید: زینب علیهاالسلام دختر امیرالمؤمنین علیه‌السلام را دیدم که به سوی مردم اشاره کرد که: ساکت شوید!از هیبت آن مظلومه، نفس‌ها در سینه‌ها فرورفت، صداها ساکت شد، آنگاه شروع به خواندن خطبه‌ای کرد که هرگز زنی را فصیح‌تر از او ندیده بودم.«و کانت تتکلم کأنها تفرغ عن لسان امیرالمؤمنین علیه‌السلام»؛ چنان تکلم می‌نمود گویا از زبان امیرالمؤمنین علیه‌السلام تکلم می‌کرد.آنگاه گفت:الحمد لله و الصلاهٔ علی جدی رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم؛ [۸۰۴] .اما بعد، ای اهل کوفه! ای اهل مکر و غدر و حیله! آیا شما می‌گریید و هنوز آب دیده‌ی ما از جور شما نایستاده، مثل شما مثل آن زنی است که رشته‌ی خود را محکم می‌تابد، باز می‌گشود. شما مردم بی‌ایمان، [صفحه ۶۱۰] رشته‌ی خود را گسیختید و به کفر خود برگشتید. در میان شما جز دعوی بی‌اصل، سخن‌های باطل، تملق کنیزانه و عیب‌جویی دشمنان نیست.شما مانند گیاهی هستید که در مزبله روییده باشد، یا مانند نقره‌ای که رویش را قیر گرفته، چه توشه‌ی بدی برای آخرت خود فرستاده‌اید که در عذاب دوزخ مخلد خواهید بود.«أتبکون و تنحتون؟ ای والله! فابکوا کثیرا واضحکوا قلیلا»؛آیا گریه و ناله می‌کنید؟ بلی، به خدا قسم! باید بسیار بگیرید و کم بخندید.شما عیب و عار بدی را بر خود گذاردید، و هرگز این عار را نمی‌توانید از خود بشویید.«أنی ترخصون؟ قتل سلیل خاتم النبوهٔ و سید شباب أهل الجنهٔ»؛آیا به چه چیز می‌خواهید، تلافی کنید؟ و چگونه می‌توانید از خود لوث کشتن جگرگوشه‌ی خاتم پیغمبران و سید جوانان اهل بهشت، ملاذ برگزیدگان و پناه درماندگان شما، و روشن‌کننده‌ی حجت شما و کسی که سخن و آداب خود را از او فرامی‌گرفتید، دور کنید؟ بد گناهی کردید، رحمت خدا از شما دور باد!«أتدرون أی کبد لرسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم فریتم؟و أی کریمهٔ له أبرزتم؟و أی دم له سفکتم؟و أی حرمهٔ له انتهکتم»؟آیا می‌دانید که چه جگرگوشه‌های پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم را پاره پاره کردید؟و چه پردگیان از مخدرات او را بی‌ستر نمودید؟و چه خون‌ها از فرزندان برگزیده او ریختید؟و چه حرمت‌ها از او ضایع کردید؟ امور قبیحه‌ای چند را مرتکب شدید که زمین و آسمان را فراگرفت. [صفحه ۶۱۱] آیا تعجب کردید که از آسمان خون بارید؟ و آنچه در آخرت از آثار این اعمال ظاهر گردد، عظیم‌تر خواهد بود.پس سبک نشمارید از این که خداوند به شما مهلت داده، زیرا که او در عقاب عاصیان تعجیل نمی‌نماید و نمی‌ترسد از این که هنگام انتقام او بگذرد و پروردگار شما در کمین‌گاه ظالمان است. [۸۰۵] .وبه روایت قطب راوندی: آنگاه، آن جگرسوخته‌ی محنت‌زده این اشعار را خواند:ماذا تقولون اذ قال النبی لکم ماذا صنعتم و أنتم آخر الامم‌بأهل بیتی و أولادی و مکرمتی منهم اساری و منهم ضرجوا بدم؟آیا چه خواهید گفت در جواب پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم وقتی که از شما سؤال کند، شما که آخرین امت‌ها بودید با اهل بیت و اولاد برگزیده‌ی من چه کردید؟ بعضی را اسیر و بعضی را به خون، غلطان نمودید؟!ما کان ذاک جزائی اذ نصحت لکم اذ تخلفونی بسوء فی ذوی رحمی‌این جزای من نبود که در عوض حقوق من به اقربا و اولاد من این ظلم کنید؟انی لأخشی علیکم أن یحل بکم مثل العذاب الذی علی ارم‌من می‌ترسم که بر شما عذابی که بر قوم عاد و ثمود نازل گردید، نازل شود.آنگاه روی خود را از آنان گردانید.راوی گوید: به خدا قسم! مردم را از گفت‌وگوی جگرگوشه‌ی فاطمه‌ی زهرا علیهاالسلام حیرتی روی داد که بر حال خود می‌گریستند و دست‌های خود را به دندان می‌گزیدند.پیرمردی را دیدم که در کنار من ایستاده بود، چنان گریه می‌کرد که ریشش از آب دیده‌اش تر شد و می‌گفت:«بأبی أنتم و امی»؛ پدر و مادرم فدای شما باد! پیران شما بهترین پیران، جوانان شما بهترین جوانان، زنان شما بهترین زنان و اولاد شما

بهترین اولادند. شما هرگز [صفحه ۶۱۲] خوار نمی‌شوید و مغلوب نمی گردید و کسی نمی‌توان بزرگی شما را از شما سلب کند.پس جناب سیدالساجدین علیه‌السلام فرمود:ای عمه! بس است، بحمدالله، تو عاقل، کامل و دانایی و جزع کردن بر مصیبت سودی نبخشد. [۸۰۶] .

خطبه‌ی حضرت فاطمه‌ی صغری در جمع مردم کوفه

از موسی بن جعفر علیه‌السلام روایت شده که حضرت فرمود:فاطمه‌ی صغری علیهاالسلام دختر سیدالشهداء علیه‌السلام نیز در میان مردم کوفه خطبه خواند.از کلمات شریفه، و مضامین لطیفه‌اش معلوم می‌شود که او نیز از ینبوع علم و معرفت بیرون آمده و سخنانش از سرچشمه‌ی فصاحت و بلاغت صادر شده است، و روشن می گردد که زنان، دختران و کودکان آنان، غصون شجره‌ی امامت و هدایت و فروع اصول عصمت و طهارت بوده‌اند؛زیرا که آن زنان پرده‌نشین، در ملأ عام با آن اندوه و حسرتی که ایشان داشتند که بدون سابقه مرتجلا خطبه‌ای خوانده‌اند که بزرگان علما بعد از تأمل نمی‌توانند مثل آن کلام را انشا کنند، حتی بعد از تدبر و تفکر نمی‌توانند معنی فقرات آن را درست بفهمند، معلوم می‌شود که ایشان در چه مرتبه‌ای بوده‌اند.آری، ایشان دختران علی مرتضی علیه‌السلام و جگرگوشگان فاطمه‌ی زهرا علیهاالسلام و نوران راه خدا بودند.یا للرجال! مخدرات محمد تسبی و تهتک ما لهن و دودتلجی و تضرب بالسیاط جزائهٔو تسب آباء لها و جدودکجایند مردان دین‌دار تا در این مصیبت ناله کنند که پرده نشینان محمد مصطفی صلی الله علیه و آله و سلم را اسیر کرده و پرده‌ی حرمت ایشان را دریده و خوار و ذلیل کردند و تازیانه بر کتف ایشان زده و [صفحه ۶۱۳] پدران ایشان را سب کردند.تلك الطواهر کالبدور زواهر تحت الحجاب شعاعها موقودأصبحهن من بعد الحجاب سوافرا فی السفن یعلو نورهن مکبوداین زنان طاهره، مانند مهتابی در زیر ابر و حجاب و طهارت و عصمت مستور بودند، که ایشان را بعد از حجاب و پرده‌نشینی از حجاب بیرون آوردند.واویلاه!یشهرن فی الأمصار ما بین الوری و یسوقها رجس هناك عنیدایشان را در میان خلق در بلاد گردانیدند و اراذل خلق را بر ایشان موکل کردند که آنها را به هر طرف بکشند.باری، فاطمه‌ی صغری علیهاالسلام چنان خطبه خواند که در و دیوار را به زلزله درآورد ودل مرد و زن را سوزانید، تا این که با آن بی‌تابی، به او گفتند:ای دختر پاکیزگان! بس است که دل‌های ما را سوزاندی و سینه‌ی ما را بریان کردی و آتش در دل‌های ما زدی. [۸۰۷] .

خطبه‌ی حضرت ام‌کلثوم در جمع مردم کوفه

سید بن طاووس رحمه‌الله روایت کرده:ام‌کلثوم علیهاالسلام دختر امیرالمؤمنین علیه‌السلام نیز در شهر کوفه در آن روز، از پس پرده، خطبه‌ای خواند، وی در حالی که صدای خود را به گریه بلند کرده بود، گفت:«یا أهل الکوفهٔ! سوءهٔ لکم، مالکم خذلتم حسینا و قتلتموه، و انتهبتهم أمواله و ورثتموه، و سبیتم نساء و نکبتموه...»؛ای اهل کوفه! بدا به حال شما، قبیح باد روهای شما! به چه سبب [صفحه ۶۱۴] برادر مرا خواندید و او را یاری نکردید و برادر مرا کشتید واموال او را غارت کردید و زنان و زنان و پردگیان او را اسیر کردید و او را بر رو درانداختید.بریده باد دست‌های شما و دور باد از شما رحمت خدا!وای بر شما! آیا می‌دانید که چه کردید؟ و چه امر عظیمی را مرتکب شدید؟ و چه گناهانی را بر پشت خود بار کردید؟و چه خون‌هایی را ریختید؟و چه زنان مکرمه‌ای را به مصیبت انداختید؟و چه دختران معظمه‌ای را برهنه کردید؟ و چگونه اموال ایشان را غارت نمودید؟«قتلم خیر رجالات بعد النبی صلی الله علیه و آله و سلم»؛شما بهترین خلق بعد از پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم را کشتید و رحم از دل‌های شما برطرف شده است.آگاه باشید! که دوستان خدا همیشه فایزند و اولیای شیطان و لشکر او خایب و خاسر و زیان‌کارند.آنگاه اشعار محنت آثاری را خوانده و دل عالم را کباب کرد:قتلتم أخی صبرا فویل لامکم ستجزون نارا حرها یتوقدبرادر بزرگوار مرا از روی ظلم کشتید و او بر مظلومیت صبر کرد. پس وای بر شما! به زودی جزا داده می‌شوید به آتشی که حرارت آن به التهاب می‌اندازد.سفکتم دماء حرم

الله سفکها و حرمها القرآن ثم محمدألا! فابشروا بالنار انکم غدالفی سقر حقا یقینا مخلدشما خون‌هایی را ریختید که خدا و رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم ریختن آن را حرام کرده‌اند، پس بشارت باد به شما آتش که به تحقیق و یقین در جهنم مخلد خواهید بود.و انی لأبکی فی حیاتی علی أخی علی خیر من بعد النبی سیولدبدمع عزیز مستهل مکفکف علی الخد منی ذائبا لیس یجمدبه راستی که من تا زنده‌ام بر برادرم که بهترین خلق بعد از پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم است، گریه [صفحه ۶۱۵] خواهم کرد؛ گریه شدیدی همانند بارش تند، و اشک من همیشه جاری خواهد بود و هرگز دیده‌ام خشک نخواهد شد.از گفت‌وگوی فرزند فاطمه علیهاالسلام مردم به خروش درآمدند، صدا به گریه، نوحه و ناله بلند کردند، زنان موهایشان را پریشان نمودند، خاک بر سرشان ریختند، روهایشان را خراشیدند، سیلی بر رو زدند و فریاد: «واویلاه! واثبوراه! و واحسرتاه!» برکشیدند و مردها ریش‌های خود را کندند و صداها به گریه و ناله بلند کردند. شورشی در خلق افتاد که مثل آن را کسی ندیده بود. [۸۰۸] .

خطبه‌ی سیدالساجدین در جمع مردم کوفه

بعد از آن، سیدالساجدین، زین‌العابدین، بقیهٔ السلف، ملاذ الخلف، ذروهٔ الحسب و النسب و الشرف، امام الخلق و خلیفهٔ الخلق، علی بن الحسین علیهماالسلام با بدن رنجور نحیف و ضعیف، با دست‌های به غل و زنجیر بسته شده، با جگر سوزناک و دیده‌ی نمناک اشاره به آن قوم کرد که: ساکت شوید!مردم ساکت شدند، حضرتش برخاست، حمد و ثنای الهی را بجا آورد و صلوات بر پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم فرستاد، آنگاه فرمود:«أیها الناس! من عرفنی فقد عرفنی، و من لم یعرفنی فأنا علی بن الحسین ابن علی بن أبی طالب، صلوات الله علیهم»؛ای گروه خلق! هر که مرا می‌شناسد، شناخته و هر کس نمی‌شناسد، بداند منم علی بن الحسین بن علی بن الحسین بن علی بن ابی‌طالب علیهم‌السلام.«أنا ابن المذبوح بشط الفرات، من غیر ذحل و لا ترات»؛منم فرزند آن که او را درکنار فرات سر بریدند بدون آن که کار قبیحی کرده باشد که او را مکافات دهند، یا مال کسی را خورده باشد که از او مطالبه نمایند.«أنا ابن من انتهک حریمه، و سلب نعیمه، و انتهب ماله، و سبی عیاله، [أنا ابن من قتل صبرا، و کفی بذلک فخرا]»؛ [صفحه ۶۱۶] [منم فرزند آن که بر حریم او هتک حرمت نمودند، اموال او را به غارت بردند، و اهل بیت او را اسیر کردند]. منم فرزند آن که او را در راه خدا با [زجر و زحمت] شهید کردند و او صبر ورزید و همین فخر مرا کافی است.ایهاالناس! شما را قسم می‌دهم آیا می‌دانید که شما نامه‌هایی به پدرم نوشتید و با او عهد و میثاق بستید؛ ولی خدعه کردید و او را یاری ننمودید و با او مقاتله کردید؟! پس لعنت بر شما باد به آنچه ازبرای خود به آخرت فرستاده‌اید.آیا فردای قیامت با کدام چشم به پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم نظر می‌کنید در وقتی که به شما بگوید: شما عترت مرا کشتید و پرده‌ی حرمت مرا دریدید، پس شما از امت من نیستید؟!راوی می‌گوید: در این موقع از هر طرف صدای گریه‌ی مردم بلند شد و به یکدیگر می‌گفتند: هلاک شدید و خبر ندارید.پس حضرت فرمود:خدا رحمت کند کسی را که نصیحت مرا قبول و وصیت مرا در حق خدا و رسول و اهل‌بیت او محافظت کند، زیرا که ما را در تبلیغ رسالت، تأسی نیکویی از حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم است.پس همگی گفتند: یابن رسول‌الله! همه‌ی ما سخن تو را می‌شنویم و مطیع تو بوده و خواهان خدمت تو هستیم، با هر کس که با تو در جنگ است در جنگیم و با هر که با تو در صلح است در صلحیم، از یزید و از هر کس که بر تو و بر ما ظلم کرده بیزار هستیم (!!!).حضرت فرمود:هیهات! هیهات! ای غداران مکار! ما دیگر گول شما را نمی‌خوریم، آیا می‌خواهید با من نیز همانند پدرانم رفتار کنید؟به خدا قسم! هنوز جراحت ما بهبود نیافته، دیروز پدرم و اهل بیتش را کشتید و هنوز مصیبت رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و مصیبت پدرم و برادرانم را فراموش نکرده‌ام و سوزش آن مصیبت، هنوز در سینه‌ی من هست، تلخی آن، هنوز در گلوی من است و غصه‌ی آن در سینه‌ی من مفترش [صفحه ۶۱۷] است، من از شما می‌خواهم که نه علیه ما باشید و نه با ما.آنگاه، آن بزرگوار شعری چند خواند که دل عالمیان را کباب کرد. [۸۰۹] .

ورود اهل بیت به کوفه، به روایت مسلم جصاص

از مسلم جصاص روایت شده که گوید:روزی پسر زیاد مرا برای مرمت دارالعماره‌ی خود در کوفه طلبید، مشغول بنایی بودم، ناگاه صدای خروش و فریاد زیاد از اطراف و نواحی کوفه به گوشم رسید، به خادمی که در پیشم بود، رو کرده از او پرسیدم: این فریاد و فغان برای چیست؟گفت: کسی بر یزید خروج کرده بود، لشکر ابن زیاد به جنگ او رفته بودند، اینک او را کشته و سر او را داخل شهر می‌کنند.من گفتم: (عج) آن خروج‌کننده که بود؟گفت: حسین بن علی بن ابی‌طالب.من از ترس خادم چیزی نگفتم، صبر کردم تا از نزد من بیرون رفت، آنگاه دستی که به گچ آلوده داشتم، چنان بر روی خودم زدم که نزدیک بود، دیده‌هایم کور شود. سپس دست‌هایم را شستم و از پشت قصر بیرون آمدم، و به سوی محله‌ی کناسه‌ی کوفه رفتم، دیدم مردم ایستاده و منتظر اسیران و سرهای شهیدانند.ناگاه قریب به چهل کجاوه و محمل که بر چهل شتر بار شده بود، آمدند. زنان و اولاد فاطمه زهراء علیهاالسلام و پردگیان رسول مختار صلی الله علیه و آله و سلم را بر آنان سوار کرده بودند.«واذا بعلی بن الحسین علیهماالسلام علی بعیر بغیر وطا، وأوداجه تشخب دما»؛ناگاه علی بن الحسین علیهماالسلام را دیدم که بر شتری برهنه سوار کرده بودند، اعضای شریفش مجروح و خون از رگ‌های بدن نازنینش می‌ریخت.و با این حال، اشک از دیده‌ی شریفش می‌ریخت و می‌فرمود:یا امهٔ السوء! لا سقیا لربعکم یا امهٔ! لم تراع جدنا فینای بدترین امت‌ها! خدا به شما خیر ندهد و به شما رحمت نکند که در مورد ما، احترام جد ما را رعایت نکردید.لو أننا و رسول‌الله یجمعنا یوم القیامهٔ ما کنتم تقولونا؟ [صفحه ۶۱۸] اگر در روز قیامت در نزد پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم جمع شویم؛ آیا جواب پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم را چه خواهید گفت؟تسیرونا علی الأقتاب عاریهٔ کأننا لم نشید فیکم دینا ما را اسیر نموده و بر شتران برهنه سوار می‌کنید و در شهرها می‌گردانید؛ گویا هرگز به کار دین شما نیامده‌ایم!حضرت اشعار دیگری نیز خواند که از سوز آن اشعار، در و دیوار را به تزلزل درآورد.پس بی‌شرمان کوفه، نان و جو و خرما به اهل بیت علیهم‌السلام می‌دادند، ام‌کلثوم علیهاالسلام بر آنان صیحه زد که:«یا أهل الکوفهٔ! ان الصدقهٔ علینا حرام»؛[ای مردم کوفه!] صدقه بر ما حرام است.آنگاه از دست و دهان اطفال می‌گرفت و بر زمین می‌انداخت، مردم چون آن حال منکر را در آن اسیران محنت و بلا مشاهده کردند، زار زار می‌گریستند.ام‌کلثوم علیهاالسلام چون این حالت را مشاهده نمود، سر از محمل بیرون کرده، گفت:ساکت شوید ای اهل کوفه! مردان شما ما را می‌کشند و شما زنان بر ما گریه می‌کنید؟! خداوند در روز قیامت میان ما و شما حکم خواهد نمود.مسلم می‌گوید: در حالی که آن مظلومه‌ی بزرگوار سخن می‌گفت: ناگاه شورش و غوغایی در میان خلق بلند گردید.چون نظر کردم، دیدم رایات کفر بلند گردیده و اعلام ضلال برپا شده، هیجده سر نورانی بر نیزه نصب کرده‌اند، می‌آیند، پیش از همه‌ی سرها، سر نورانی نازپرورده‌ی فاطمه علیهاالسلام حسین علیه‌السلام بود، «و هو رأس [زهری] قمری أشبه الخلق برسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم»؛ و آن سر همانند ماه تابان می‌درخشید و شبیه‌ترین خلق به رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بود، محاسن شریفش سیاه بود، سیاهی وسمه و خضابش بر آن محاسن شریف، ظاهر بود و باد بر آن محاسن شریف می‌خورد و به یمین و یسار حرکت می‌کرد.

کوفه و گفت‌وگوی زینب با سر مطهر امام حسین

ناگاه چشم زینب علیهاالسلام بر آن سر مطهر افتاد، از درد دل، سر خود را چنان بر چوبه [صفحه ۶۱۹] محمل زد که دیدم خون از زیر مقنعه‌اش جاری شد، آنگاه با آن سوز دلی که داشت، اشاره بر آن سر مطهر کرده، می‌گفت:یا هلالا لما استتم کمالا غاله خسفه فأبدی غروبای ماه فلک خلافت! که طاع شده و به درجه‌ی کمال رسیدی و عالم را به نور خود روشن نمودی و از گردش روزگار و جوار اشرار غروب کردی و رخ را از نظر عالمیان پوشیدی.ما توهمت یا شقیق فؤادی کان هذا مقدرا مکتوبای پاره‌ی دل من!

هرگز خیال نمی‌کردم و هرگز چنین توهم نمی‌نمودم که مقدر شده که تو را بکشند و سر تو را بر نیزه زنند و مرا بر شتر سوار کنند.یا أخی! فاطم الصغیرهٔ کلمها فقد کاد قلبها أن یذوباای برادر جان! با دختر ستم رسیده‌ات فاطمه، تکلمی کن و سخنی بگو که نزدیک است دلش در فراق تو آب شود.یا أخی! قلبک الشفیق علینا ما له قد قسی و صار صلیبا؟ای برادر! دل تو با ما مهربان بود، چه شده که بر ما ترحم نمی‌کند و بر حال ما نمی‌سوزد؟!یا أخی! لو تری علیا لدی الأسر مع الیتم لا یطیق وجوبااى برادر! کاش می‌دیدی فرزند علیلت علی را که به اسیری و یتیمی مبتلا گردیده و از ضعف و بی‌طاقتی نمی‌تواند بر پای خود بایستد.کلما أوجعوه بالضرب ناداک بذل یفیض دمعا سکوباهر زمانی که او را اذیت می‌کنند و او را تازیانه می‌زنند، با چشم گریان تو را می‌خواند.یا أخی! ضمه الیک و قربه و سکن فؤاده المرعوباای برادر مهربان و بزرگوار! ای نور چشم احمد مختار! آخر نور دیده‌ی خود را در پیش خود بطلب و یکبار او را دربر گیر و دل او را بدست بیاور.[ما أذل الیتیم حین ینادی بأبیه و لا یراه مجیباچه قدر یتیم خوار می‌شود وقتی که پدرش را صدا می‌زند و کسی پاسخ او را نمی‌دهد.] [۸۱۰].

اسرای اهل بیت و مجلس ابن‌زیاد ملعون

ابن طاووس رحمه‌الله و شیخ فخرالدین رحمه‌الله روایت کرده‌اند: [صفحه ۶۲۰] هنگامی که اسیران اهل بیت رسالت، پرده‌نشینان سرادق عصمت و طهارت، خواتین حجلات قدس، بانوان محافل انس، بقایای عترت طاهره‌ی احمد مختار صلی الله علیه و آله و سلم و صبایای حیدر کرار علیه‌السلام را با محور فلک دانش، مردمک دیده‌ی بینش، قطب دایره‌ی هدایت و خورشید سپهر عصمت و طهارت، زین‌العباد، سیدالسجاد، حجهٔالعباد و شفیع‌المعاد، علی بن الحسین علیهماالسلام به همراه سرهای مقدس، منور و مطهر شهیدان کربلاـ و غریبان کوی وفا، وارد کوفه نمودند؛ خبیث ابن الخبیث و لعین بن اللعین، عبیدالله بن زیاد، در دارالکفر خود نشست، مردم را اذن عام داد که هر که خواهد داخل شود.- و بنا بر بعضی از روایات: دو روز بعد از ورود اهل بیت علیهم‌السلام چنین کرد -باری، بعد از اجتماع خلق، امر به احضار آن جگرگوشگان احمد مختار صلی الله علیه و آله و سلم کرد و سر مقدس و مطهر بهترین خلق را در مجلس نحس خود حاضر نمود، اهل بیت علیهم‌السلام را مانند بندگان به مجلس عام آورد.واویلا! پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم کجا بود تا سر فرزندش را در نزد پسر زیاد ببیند، و اهل بیتش را به این حال مشاهده نماید؟آیا فاطمه‌ی زهرا علیهاالسلام را خبردار کند که دخترانش را شهره طاغیان و ظالمان کردند و در میان خلق رسوا نمودند؟!یا فاطم الزهراء! قومی واندبی أسراک فی أشراک ذل عداتهااى فاطمه! برخیز بر اسیرانت ندبه و نوحه کن که در قید و بند و دام ذلت دشمنان افتاده‌اند.هنگامی که آن بزرگواران وارد شدند، زینب علیهاالسلام پیشاپیش آنها بود، چون داخل شد بر آن لعین سلام نکرده و به کسی التفات ننمود. زنان و دختران سیدالشهداء علیه‌السلام پشت سر او بودند.زینب علیهاالسلام رفت و در گوشه‌ای نشست، کنیزان دور او را گرفتند «و هی متنکرهٔ و علیها أرذل ثیابها»؛ آن حضرت به صورت ناشناخته که پست‌ترین جامه‌ها بر تنش بود.شیخ طریحی رحمه‌الله می‌گوید: [صفحه ۶۲۱] «و هی تتخفی بین النساء و تستر وجهها بکمها، لأن قناعها اخذ منها»؛آن حضرت خودش را در میان زنان پنهان می‌کرد و روی شریف خود را با آستین خود می‌پوشانید، زیرا که مقنعه‌ی او را برده بودند.آن ملعون پرسید: این زن کیست؟گفتند: دختر امیرالمؤمنین علیه‌السلام.و به روایت دیگر: دو مرتبه پرسید، جواب نشنید، در دفعه‌ی سوم، یکی از کنیزان گفت: «هذه بنت علی».پس آن ملعون رو به او کرد و گفت: به حق جدت پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم با من تکلم کن.گفت: از من چه می‌خواهی و حال آن که مرا در میان خلق رسوا کردی و هتک حرمت نمودی؟در این موقع، بعضی از کفریات و مزخرفات از زبان لعین آن ملعون جاری شد.زینب علیهاالسلام تاب نیاورده و او را جواب داد و فرمود:به زودی خدا میان تو جماعتی را که بی‌گناه کشتی، جمع خواهد کرد و ایشان با تو مخاصمه خواهند نمود، «فاستعد جوابا و أنی لک به»؛ مستعد و آماده‌ی جواب باش! و کجا جواب خواهی داشت از این فعل ناصواب.ابن‌زیاد از کلام دختر خیرالانام در غضب شد، گویا اراده‌ی

قتل او را کرد.و به روایتی: حکم به قتل او نمود، عمرو بن حریث گفت: زن است و بر گفته‌ی زنان مؤاخذه سزاوار نیست.آن ولدالزنا گفت: خدا ما را به برادر طاغی (!!) تو و متمردان (!!) اهل بیت تو ظفر داد، سینه‌ی ما را از ایشان شفا داد.زینب علیهاالسلام گفت:«[لعمری!] لقد قتلت کهلی، و [أبرزت أهلی و] قطعت فرعی، و اجتثثت أصلی، فان کان هذا شفائک فقد اشتفیت»؛[به جان خودم!] بزرگ خاندان ما را کشتی [اهل بیت مرا از بین بردی و فرع مرا بریدی و] اصل ما را برانداختی، اگر شفای تو به این حاصل شد، پس شفا [صفحه ۶۲۲] یافتی.و به روایت دیگر: ام‌کلثوم علیهاالسلام گفت:اگر دیده‌ی تو به کشتن حسین علیه‌السلام روشن شد، دیده‌ی جدش با دیدن او بسیار روشن می‌شد، او را می‌بوسید و لب‌های او را می‌مکید و او را بر دوش خود سوار می‌کرد... .[۸۱۱]

گفت‌وگوی امام سجاد با ابن‌زیاد ملعون

ابن طاووس رحمه‌الله می‌گوید:آنگاه، آن ملعون متوجه سیدالساجدین علیه‌السلام شد و گفت: این کیست؟گفتند: علی بن الحسین است.گفت: آیا خدا علی بن الحسین را نکشت؟حضرت فرمود:«[قد] کان لی أخ یسمی علی بن الحسین، قتله الناس»؛برادری داشتم بنام علی بن الحسین که مردم او را کشتند.گفت: بلکه خدا او را کشت.حضرت فرمود: (الله یتوفی الأنفس حین موتها). [۸۱۲] .ابن‌زیاد گفت: آیا تو چگونه جرئت می‌کنی و جواب مرا می‌دهی؟آنگاه دستور کشتن او را صادر نمود.و به روایت دیگر: چون آن ولدالزنا مزخرفات بسیاری به زینب علیهاالسلام گفت حضرت سجاد علیه‌السلام به آن ملعون فرمود:تا به کی پرده‌ی حرمت عمه‌ام را میان کسانی که او را می‌شناسند و کسانی که او را نمی‌شناسند، می‌دری، خدا دست‌ها و پاهای تو را قطع کند؟ [صفحه ۶۲۳] آتش غضب آن ولدالزنا مشتعل شد و امر به قتل امام نمود. [۸۱۳] .شیخ مفید رحمه‌الله و ابن‌نما رحمه‌الله روایت کرده‌اند:هنگامی که محنت‌زدگان و بی‌کس و اسیران بی‌مونس این سخن را شنیدند مضطرب شدند، زینب علیهاالسلام برخاسته و خود را به آن حضرت چسبانید و گفت:«والله! لا افارقه، فان قتلته فاقتلنی معه...».ای پسر زیاد! آنچه ریختی از خون‌های ما بس است، به خدا قسم! از او جدا نمی‌شوم، اگر می‌خواهی او را بکشی مرا نیز با او بکش.آن حضرت فرمود: ای عمه! آرام باش تا جواب او بگویم.آنگاه فرمود:ای پسر زیاد! آیا مرا به قتل می‌رسانی؟ نمی‌دانی که کشته شدن از برای ما در راه خدا عبادت و شهادت از برای ما، کرامت است.آن ولدالزنا ساعتی بر ایشان نظر کرده و گفت: «عجبا للرحم» به خدا قسم! چنان می‌یابم که دوست می‌دارد که او را نیز با او بکشم.آنگاه دستور داد از او دست بردارند. [۸۱۴] .

مجلس ابن‌زیاد لعین و اعتراض زید بن ارقم

شیخ مفید رحمه‌الله روایت کرده:چون سر مقدس سیدالشهداء علیه‌السلام را به مجلس پسر زیاد آوردند و در برابر او گذاردند «فجعل ینظر الیه و یتبسم»؛ آن ولدالزنا به آن سر مقدس نگاه می‌کرد - واویلاه - و تبسم می‌نمود، چوبی بر دست داشت که بر دندان‌های شریفش می‌زد.و به روایتی: با چوب خود، لب‌های مبارک آن جناب را از روی هم برمی‌داشت و نظر بر دندان‌های مبارک او می‌کرد و می‌گفت: «ان الحسین، حسن المضحک».جان‌های عالمیان به فدای لب و دندان تو باد ای ابی عبدالله! زود پیر شده‌ای.و به روایت ابن‌نما رحمه‌الله و ابن‌جوزی که از انس بن مالک روایت کرده‌اند که گوید: [صفحه ۶۲۴] آن ملعون بر لب و دندان سرور شهیدان چوب می‌زد و می‌گفت: «انه کان لحسن الثغر»؛ حسین خوش لب و دندان بود.گفتم: به خدا قسم! چه بسیار قبیح و بد عملی است که مرتکب شده‌ای، «لقد رأیت رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم یقبل موضع قضیبک»؛ من خودم دیدم که پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم همین موضع را که تو چوب می‌زنی، بوسه می‌زد.و به روایت دیگر: زید بن ارقم در کنار آن ولدالزنا بود، او مرد پیری بود از اصحاب رسالت مآب، چون آن بی‌حیایی را از آن ولدالزنا دید، گفت:«ارفع قضیبک عن هاتین

الشفتین»؛چوبت را از این لب و دندان مطهر بردار! قسم به خدایی که شریک ندارد! آن قدر پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم این لب‌ها را بوسیده که نمی‌توان شمرد.پس صدا به گریه و ناله بلند کرد.ابن‌زیاد گفت: خدا تو را بگریاند! آیا گریه می‌کنی که خدا ما را فتح داد و پیروز نمود (!!) اگر پیر و خرفت نبودی، گردنت را می‌زدم.و به روایت دیگر: زید گفت: حدیثی از این سخت‌تر برای تو بگویم:روزی رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم را دیدم که حسن علیه‌السلام را به زانوی راست و حسین علیه‌السلام را بر زانوی چپ نشانیده، دست بر سر ایشان می‌کشید و می‌گفت:«اللهم! انی أستودعک ایاهما و صالح المؤمنین»؛خدایا! من ایشان را به امانت به تو و شایستگان از مؤمنین تو می‌سپارم.ای پسر زیاد! نیکو امانت پیغمبر صلی الله علیه وآله وسلم را محافظت نمودی!آنگاه زید از پیش آن ملعون برخاست و صدا به گریه بلند کرده، می‌گفت:عبدی، مالک آقا و سیدش شد، ای معاشر عرب! بعد از امروز، شما همه ذلیل شدید و مملوک گردیدید، وای بر شما! فرزند فاطمه علیهاالسلام را کشتید و پسر مرجانه را بر خود امیر گردانیدید، تا نیکان شما را به قتل رساند و بدان شما را به بندگی بگیرد، به ذلت راضی شدید، دور باد از رحمت خدا کسی که به این عمل راضی شد. [صفحه ۶۲۵] و با این حال از مجلس نحس آن لعین بیرون رفت. [۸۱۵] .

حکم ابن زیاد ملعون به زندانی نمودن اسرای اهل بیت

در بعضی از اخبار آمده:وقتی که سیدالساجدین علیه‌السلام را نزد آن لعین آوردند، سر مقدس پدرش را در برابر آن لعین دید. در آن وقت، آن ملعون چاشت می‌خورد – و در اثر دعای امام سجاد علیه‌السلام وقتی که سر آن لعین را نزد آن حضرت آوردند، آن حضرت نیز چاشت می‌خوردند – بعد از انقضای مجلس، آن لعین امر کرد تا اهل بیت علیهم‌السلام را به خانه‌ای در کنار مسجد اعظم بردند.و بنا به روایت ابی‌نعیم: آن لعین دستور داد تا سیدالساجدین علیه‌السلام را به غل و زنجیر درآوردند و با زنان به حبس بردند.راوی می‌گوید: من با ایشان بودم از کوچه‌ای نگذشتم، مگر آن که آن را مملو از مرد و زن یافتم که به مشاهده‌ی حال آن اسیران و دیدن احوال آن بی‌کسان سیلی بر رو می‌زدند، تا این که به در زندان رسانیدند، «فحبسوا فی سجن، و ضیق علیهم»؛ پس ایشان را در زندان محبوس کرده و بر ایشان تنگ گرفتند.و به روایت سید بن طاووس رحمه‌الله زینب علیهاالسلام گفت:«لا یدخلن علینا عربیۀ، الا ام ولد، أو مملوکۀ، فانهن سبین کما سبینا»؛ [۸۱۶] .زنی از قبیله‌ی عرب نزد ما نمی‌آمد و کسی به نزد ما آمد وشد نمی‌کرد مگر کنیزان که ایشان نیز مثل ما اسیر شده‌اند.

سر مقدس امام حسین و قرائت قرآن

شیخ مفید رحمه‌الله، سید بن طاووس رحمه‌الله و طبرسی رحمه‌الله به اختلاف لفظ، روایت [صفحه ۶۲۶] کرده‌اند:روز دیگر، آن لعین بن لعین امر کرد که سر مطهر و منور ریحانه‌ی رسول صلی الله علیه و آله و سلم را بر سر نیزه کرده و در کوچه‌های کوفه و در میان قبایل آن بگردانند.واویلاه! به امر آن ولدالزنا سر مطهر را بر نیزه کرده و در کوچه‌های کوفه می‌گردانیدند.ابن‌حبیش می‌گوید:«ان أول رأس رفع علی رأس خشبۀ رأس الحسین»؛ اولین سری که بر سر چوب کردند، سر مقدس حسین علیه‌السلام بود که بر سر چوب زدند و در دور کوفه گردانیدند.ابن‌جوزی در «مرآت‌الزمان» روایت کرده از سلمۀ بن کهیل که می‌گوید:آن سر مطهر را دیدم که بر نیزه زده بودند و آن سر مطهر قرآن تلاوت می‌نمود، چون گوش دادم، می‌گفت: (فسیکفیکهم الله و هو السمیع العلیم). [۸۱۷] [۸۱۸] .شیخ مفید رحمه‌الله از زید بن ارقم روایت کرده که گوید:چون آن سر مبارک را به نزدیکی غرفه‌ی من آوردند، شنیدم این آیه را می‌خواند:(أم حسبت أن أصحاب الکهف و الرقیم کانوا من آیاتنا عجبا). [۸۱۹] .چون این آیه و معجزه را دیدم، موهای بدنم راست شد، گفتم: یابن رسول‌الله! سرت را که بر نیزه زده‌اند، از قصه‌ی اصحاب کهف و رقیم عجیب‌تر است. [۸۲۰] .ابن طاووس رحمه‌الله می‌فرماید: در اینجا سزاوار است که به مثل این اشعار تمثل جسته و آنها را بیان کنم. بعضی ذکر

کرده‌اند:هاتفی در بالای سر، به این اشعار ندا داد:رأس ابن بنت محمد و وصیه للناظرین علی قنات یرفع‌و المسلمون بمنظر و بمسمع لا ضارع [۸۲۱] منهم و لا متفجع‌سر فرزند پیغمبر حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم و وصی را بر نیزه می‌زنند به جهت این که مردم [صفحه ۶۲۷] بر او نظر کنند.و جماعتی که می‌گویند: مسلمانیم می‌بینند و می‌شنوند، نه کسی بر او جزع می‌کند و نه کسی دلش از این بلیه به درد می‌آید.کحلت بمنظرک العیون عمایهٔ و أصم رزءک کل اذن تسمع‌کور شود دیده‌ای که تو را ببیند و بر تو نگرید و کر شود گوشی که مصیبت تو را بشنود و دلش بر تو نسوزد.أیقظت أجفانا و کنت لها کری و أنمت عینا لم تکن بک تهجع‌ما روضهٔ الا تمنت أنها لک حفرهٔ و لحظ قبرک مضجع [۸۲۲] .دیدگان دوستانت را که از برکت وجودت در امن و امان بوده و در خواب راحت بودند، از مصیبت خود به زحمت انداخته و خواب از ایشان بردی؛و دیدگان دشمنان خدا را که از تشویش تو به خواب نمی‌رفتند، بعد از کشته شدن تو به خواب راحت رفته و در امن و امان شدند.در حدیث دیگر روایت شده:جمعی نقل کرده‌اند: هنگامی که سر مقدس آن حضرت را در بازار کوفه بر نیزه زدند، سوره‌ی کهف را خواند تا به این آیه رسید: (انهم فتیهٔ آمنوا بربهم و زدناهم هدی). [۸۲۳] .[پس این اعجاز برای اهل کوفه، جز ضلالت و گمراهی چیز دیگری نیفزود]. [۸۲۴] .و از دیگری نقل شده که گوید:سر مقدس و مطهر آن حضرت را در کوفه بر درخت آویختند. من نزدیک وی ایستاده بودم، نظر می‌کردم، دیدم لب‌های مبارکش حرکت می‌کند، چون گوش فرادادم این آیه را می‌خواند:(فلا تحسبن الله غافلا عما یعمل الظالمون...) [۸۲۵] (و سیعلم الذین ظلموا أی منقلب ینقلبون). [۸۲۶] [۸۲۷] . [صفحه ۶۲۸] در بعضی از کتب معتبره از حارث بن وکیده روایت شده که گوید:من از کسانی بودم که سر مقدس را برداشته بودیم، شنیدم که سر مقدس سوره‌ی کهف را تلاوت می‌فرمود. من در شک افتادم و در تحیر فرورفتم، از یک جهت می‌شنوم صدای مبارکش را و نغمه‌ی او را و از یک جهت تفکر می‌کنم که سر بی‌بدن چگونه تکلم می‌نماید، که به یک مرتبه دیدم به من فرمود:«یابن وکیدهٔ! أما علمت أنا معاشر الأئمهٔ أحیاء عند ربنا نرزق؟»؛آیا نمی‌دانی که ما معاشر ائمه، همیشه زنده می‌باشیم و مرگ ما را فانی نمی‌کند؟چون این را شنیدم، تعجبم زیادتر شد، در دل گفتم: نباید گذاشت که این سر مطهر در دست این جماعت بدگهر باشد که با او این استخفاف روا دارند. این سر را از ایشان می‌دزدم.ناگاه شنیدم که به من خطاب فرمود:«یابن وکیدهٔ! لیس لک الی ذلک سبیل»؛ای پسر وکیده! به این فکری که کرده‌ای راه نخواهی یافت و از جهت تو میسر نخواهد شد. ریختن ایشان خونم را در نزد خدا عظیم‌تر از گردانیدن من است، بگذار هر چه می‌خواهند بکنند، به زودی قبح عمل خود را خواهند دانست، (اذ الأغلال فی أعناقهم والسلاسل یسحبون [۸۲۸] [فی الحمیم ثم فی النار یسجرون]). [۸۲۹] .

عبیدالله زیاد و نامه‌ی او به یزید ملعون و عمرو بن سعید

سید ابن طاووس رحمه‌الله روایت کرده:پسر زیاد نامه‌ای به یزید بن معاویه نوشت و به او خبر کشتن حسین علیه‌السلام و اسیر کردن زنان او را داد، و نامه‌ای نیز به عمرو بن سعید بن عاص که والی مدینه بود، نوشت و در آن نامه، خبر شهادت آن امام مظلوم علیه‌السلام و اسیری اهل بیت علیهم‌السلام او را [صفحه ۶۲۹] درج کرده بود. [۸۳۰] .

مدینه و خبر شهادت امام حسین و اصحاب او

وبه روایت شیخ مفید رحمه‌الله عبدالملک بن ابوالحارث رابه سوی مدینه فرستاد که: برو به سوی عمرو بن سعید [بن عاص] و بشارت کشتن حسین را به او برسان.عبدالملک می‌گوید: من رفتم تا به مدینه رسیدم، یکی از قبیله قریش به من رسید، وقتی مرا دید که از راه می‌رسم، پرسید: چه خبر داری؟گفتم: خبر را در نزد امیر خواهی شنید.آن مرد یافت که خبر خوشی نیست، گفت:«انا لله و انا الیه راعون، قتل والله! الحسین»؛به خدا قسم! که حسین علیه‌السلام را کشتند و ما را بی‌پناه گذاردند.من نزد عمرو بن سعید رفتم،

گفت: چه خبر داری؟گفتم: خبری که تو را خوشحال نماید، حسین کشته شده و عیالش اسیر شد.آن ملعون گفت: تو قاصد فتحی، بیرون رو، در کوچه‌های مدینه ندا کن.من بیرون رفتم و در کوچه‌های مدینه فریاد کردم: «ألا قتل الحسین! ألا نهب الحسین».چون صدای کشته شدن آن حضرت در شهر بلند شد و مردم خبردار شدند، از بنی‌هاشم صدای شیون و ندبه و نوحه بلند شد، به نحوی که به خدا قسم! هرگز مصیبتی مثل مصیبت بنی‌هاشم ندیده بودم.از هرطرف ناله‌ی «واحسیناه! واغریباه!» برکشیدند، چون به سوی عمرو برگشتم، همین که نظرش بر من افتاد، تبسم کرد و خندید و این شعر را به مثل خواند:عجت نساء بنی‌زیاد عجهٔ کعجیج نسوتنا غداهٔ الأرنب‌زنان بنی‌هاشم به فغان و خروش درآمدند، همچنانچه زنان ما به فغان و خروش درآمدند در کشتن فلان.آنگاه گفت: «هذه واعیهٔ بواعیهٔ فلان»؛ [۸۳۱] این خروش به جای آن خروش است. [صفحه ۶۳۰] پس عمرو بن سعید ملعون به سوی مسجد رفت، خطبه‌ای خواند و بعضی از هذیانات گفت و در آخر، اظهار عدم رضا بر کشتن سیدالشهداء علیه‌السلام نمود، گفت: لکن چه کنیم با کسی که شمشیرش را کشیده می‌خواهد ما را بکشد، مگر این که او را بکشیم.عبدالله بن سائب برخاست و گفت:«لو کانت فاطمهٔ علیهاالسلام حیهٔ و رأت رأس الحسین علیه‌السلام لبکت [علیه]»؛ اگر فاطمه علیهاالسلام در دنیا بود و سر حسین علیه‌السلام را می‌دید، هر آینه می گریست و می‌خروشید.آن ملعون دست بر رویش زد که ما به فاطمه علیهاالسلام از تو احقیم، پدر او که عموی ماست و شوهر او که برادر ماست و فرزند او، فرزند ماست. اگر فاطمه [علیهاالسلام] زنده بود بر او می گریست و جگرش بر او می‌سوخت، و لکن کسی را، که او را کشت و او را از خود دفع نمود، ملامت نمی کرد. (!!) [۸۳۲] .شیخ مفید رحمه‌الله می‌فرماید:وقتی این خطبه را خواند و این خبر در مدینه منتشر شد، مصیبتی عظیم در میان بنی‌هاشم برپا شد و در خانه‌های خود، ماتم آن مظلوم را بر پا کردند.[در این هنگام، ام‌لقمان،] زینب، دختر عقیل [بن أبی‌طالب] با خواهرانش [امهانی، اسماء و رمله] موپریشان کرده و بیرون آمدند و شروع به شیون نمودند، زینب می گفت:ماذا تقولون اذ قال النبی لکم ماذا فعلتم و أنتم أخر الامم؟بعترتی و بأهلی بعد مفتقدی منهم اساری و منهم [۸۳۳] ضرجوا بدم‌آیا چه جواب خواهید گفت در جواب پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم وقتی که از شما سؤال نماید که این چه عملی بود که بعد از من با اهل بیت من کردید. بعضی را به اسیری مبتلا کردید و بعضی را کشتید و بدن ایشان را به خونشان رنگین نمودید؟ما کان هذا جزائی اذ نصحت لکم أن تخلفونی بسوء فی ذوی رحم [صفحه ۶۳۱] این جزای من نبود، سزاوار نبود که در عوض حق‌های من با عترت من چنین کنید.یکی از آزاد شدگان عبدالله جعفر آمد و خبر کشته شدن پسرهایش را به او داد.عبدالله گفت: (انا لله و انا الیه راجعون). [۸۳۴] .یکی از غلامانش گفت: این بلیه از حسین به ما رسیده است (!!).عبدالله به او دشنام داد و گفت: آیا برای حسین علیه‌السلام مثل این کلام را می گویی؟ به خدا! که من اگر خودم بودم، جان خود را فدای او می کردم و همین دل مرا از این غم تسلی می‌دهد که ایشان با پسر عمویم شهید شدند و جان خود را نثار او کردند.آنگاه رو به مردم کرد و گفت: حمد و سپاس خدای را باد، بر من کشته شدن حسین علیه‌السلام گران است و لکن - بحمدالله - اگر من نبودم که در پیشگاهش جهاد کنم؛ ولی فرزندانم بودند و او را یاری کردند. [۸۳۵] .و به روایتی: هنگامی که این خبر به مدینه رسید، زنی گریه‌کنان و شیون‌زنان وارد خانه‌ی ام‌سلمه، زوجه‌ی محترمه‌ی پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم شد و گفت: ای ام‌سلمه! حسینت را کشتند.ام‌سلمه چون این را شنید گفت: «فعلوها»؛ آخر فرزند مرا کشتند و این مصیبت را مرتکب شدند؟! خدا قبرهای آنان را از آتش پر کند. [۸۳۶] .و ابن‌نما رحمه‌الله روایت کرده و گوید:یزید بن معاویه دو نفر از اهل شام را به سوی مدینه فرستاد که خبر کشته شدن حسین علیه‌السلام را به مدینه برسانند. چون این خبر محنت اثر را به آن شهر رساندند، شیون عظیمی بر پا شد، یکی از دختران عبدالمطلب با موی پریشان دست بر سر گذارده بیرون آمد، تا مشاهده نماید که چه خبر شده؟ آیا این خبر راست است یا دروغ؟چون یافت که پناه عالمیان را شهید کرده‌اند، خروش و شیون برآورد و شعری چند در مرثیه آن حضرت خواند. [۸۳۷] .به روایت شیخ مفید رحمه‌الله در آن روز که خبر شهادت آن حضرت به اهل مدینه [صفحه ۶۳۲] رسید، در دل شب مردم شنیدند که منادی ندا می کرد به نحوی که آوازش را همه می‌شنیدند، ولی او را نمی‌دیدند،

می گفت:ایها القاتلون جهلا حسینا ابشروا بالعذاب و التنکیل‌ای کسانی که از روی جهل و نادانی حسین علیه‌السلام را کشتید! بشارت باد شما را به عذاب و نکال.کل أهل السماء یدعو علیکم من نبی و مرسل و قتیل‌قد لعنتم علی لسان داوود وموسی وصاحب الانجیل [۸۳۸] .همه‌ی اهل آسمان‌ها بر شما نفرین می کنند، شما بر زبان پیغمبران ملعون می‌باشید....صاحب «بحارالانوار» از نطنزی در کتاب «خصایص» روایت کرده که او از ابی‌ربیعه و او از ابی‌قبیل روایت کرده و گوید:در آن روز در مدینه، میان آسمان و زمین شنیدند که منادی ندا می کرد و این اشعار را می‌خواند:یا من یقول بفضل آل محمد! بلغ رسالتنا بغیر توان‌قتلت شرار بنی‌امیهٔ سیدا خیر البریهٔ ماجدا ذا شأن‌ای کسی که قایل به جلالت و فضل آل محمد علیهم‌السلام هستی! پیغام مرا به دوستان ایشان برسان که اشرار بنی‌امیه، آقای عالمیان را کشتند و بهترین خلق را شهید کرده و بزرگ و مهتر همه را کشتند.ابن المفضل فی السماء و أرضها سبط النبی و هادم الأوثان‌فرزند کسی را کشتند که در آسمان و زمین او را بر همه کس تفضیل می‌دهند، او سبط پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم و فرزند شکننده‌ی بت‌ها بود.بکت المشارق و المغارب بعد ما بکت الأنام له بکل لسان [۸۳۹] .همه‌ی عالم از مشرق تا مغرب بر او گریستند و همه‌ی مخلوقات به هر زبانی بر او گریستند. [صفحه ۶۳۵]

در بیان کیفیت ورود کاروان الم و محنت به شام غم و حکایات شام

اشاره

بسم الله الرحمن الرحیم‌الحمد لله علی السراء و الضراء و البأساء و النعماء؛والصلاهٔ و السلام علی المبعوث لارشاد الضوال فی الطخیاء، والهادی الی النجاهٔ فی اللیلهٔ الظلماء، سیدنا محمد و آله الذین لهم نظام الدهر و بهم قیام الأرض والسماء؛سیما علی ریحانته و سبطه المظلوم، صاحب الکرب و المحنهٔ والبلاء، الذی لم یر مثله فی ابتداء الوجود الی الانتهاء، بکت علیه الأرض و السماء، و تبکی علیه فی الصباح والسماء، بدمعهٔ حمراء، شدید العناء، عظیم البلاء، قلیل الرعاء، قتیل الظماء، منهوب الخباء، مسلوب الرداء، منزوع الحذاء، منبوذ العراء، مقطع الأعضاء، مرضض الأشلاء، الذی أحاط به أهل الشقاء، و دار علیه أولاد البغاء، بالمکاء والصداء، و ارتفاع الأصوات والضوضاء، بعد قتل الاخوهٔ والأبناء، و قطع الأشلاء، فأذاقوه شرب الحتوف من حر السیوف؛مطروحا علی الرمضاء، منبوذا فی البیداء، مقطوع الرأس من القفا، مطروحا کالاهماء، تجول علیه الخیل الدهماء، و تکسوه عثیر الفضاء من الأرجاء، فهو أبوالشهداء و أخوالشهداء و سیدالشهداء و امام‌السعداء، سیدنا المظلوم أبی عبدالله الحسین، علیه و آله سلام الله. [صفحه ۶۳۶] و بعد، فقد قال الله سبحانه:(و اذا أخذنا میثاقکم لا تسفکون دماءکم و لا تخرجون أنفسکم من دیارکم ثم أقررتم و أنتم تشهدون). [۸۴۰] .آیه‌ی شریفه در تعبیر، سرزنش و مذمت یهود نازل شده که خداوند از ایشان عهد و میثاق گرفت، این که: خون ناحق نریزند و کسی را از خانه‌اش بیرون نکنند، پس ایشان عهد و میثاق الهی را شکستند و پیغمبران خدا را تکذیب کردند و اولیای او را کشتند.

پیمان‌شکنان از امت‌های مختلفه

چون به مقتضای اخبار کثیره آنچه در امم سابقه روی داده، در این امت نیز واقع می‌شود؛ «حذو النعل بالنعل».پس باید آنچه، آن یهودان امت کردند در امت واقع شود، و لهذا وارد شده:هنگامی که این آیه‌ی شریفه نازل شد جناب رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: آیا خبر دهم به شما گروهی را که شبیه این جماعت از یهودند؟عرض کردند: بلی یا رسول‌الله!فرمود:گروهی از امت من که دین و ملت مرا بر خود می‌بندند، افاضل ذریه‌ی من و پاکیزگان عترت مرا می کشند و شریعت و سنت مرا تبدیل می کنند.«و یقتلون ولدی الحسن و الحسین علیهماالسلام کما قتل أسلاف [هؤلاء] الیهود زکریا و یحیی»؛آنان فرزندانم؛ حسن و حسین علیهماالسلام را می کشند، همچنان که اسلاف یهود زکریا و یحیی علیهماالسلام را کشتند.آگاه باشید! خدا این گروه را لعنت

می‌کند، همچنانچه آن گروه یهود را [صفحه ۶۳۷] لعنت کرد، و به سوی بقیه‌ی ذریه‌ی ایشان، پیش از روز قیامت،هادی مهدی علیه‌السلام [از فرزندان حسین مظلوم علیه‌السلام] را خواهد فرستاد که ایشان را با شمشیرهای اولیای خود بسوزاند و به جهنم واصل نماید.[آگاه باشید!] خدا کشندگان حسین علیه‌السلام را و دوستان و یاوران ایشان را و کسانی که از لعن ایشان بدون تقیه ساکتند، لعنت می‌کند.«ألا! و صلی الله علی الباکین علی الحسین علیه‌السلام رحمهٔ و شفقهٔ، و اللاعنین لأعدائهم»؛[آگاه باشید!] و صلوات و رحمت خدا بر کسانی باد که بر حسین علیه‌السلام از روی شفقت و مهربانی و ترحم می‌گریند و بر دشمنان او لعنت می‌کنند، سینه‌های ایشان مملو از غیظ و خشم بر ایشان است.آگاه باشید! کسانی که به قتل حسین علیه‌السلام راضینند، با قاتلان او در کشتن او شریک می‌باشند.آگاه باشید! کشندگان و یاوران و پیروان ایشان از دین خدا بری می‌باشند.به راستی که خداوند جلیل به ملائکه‌ی مقربین امر می‌فرماید که: اشک چشم گریه‌کنندگان بر او را ضبط کنند و به سوی خزان بهشت ببرند، پس آن را به آب حیوان ممزوج می‌نمایند، شیرینی و گوارایی آن [هزار برابر افزایش پیدا می‌کندو به راستی که فرشتگان اشک چشم کسانی که برای کشته شدن امام حسین علیه‌السلام شادی کنند جمع نموده]؛ و آن را به هاویه می‌برند و آن را به حمیم و صدید و غسلین جهنم ممزوج می‌کنند، پس حرارت آن را بر کسانی که از اعدای آل محمد علیهم‌السلام هستند، می‌برند؛ هزار برابر عذابشان شدید می‌شود. [۸۴۱] . [صفحه ۶۳۸]

مقایسه‌ای میان امت‌های پیشین با امت مرحومه

آری، آنچه در آن امت‌ها واقع شد در این امت نیز واقع گردید، اگر چه بسیاری از امور، کیفیت تطبیقش به عقل هر کس نمی‌رسد، و لکن در نظر عارفان هویداست. از جمله آن که بعد از آن که حضرت موسی علیه‌السلام از میان قوم خود رفت، قومش از دین برگشته و گوساله‌پرست شدند و هارون علیه‌السلام را ضعیف نموده و بر او ستم و ظلم کردند. [۸۴۲] .در این امت نیز بعد از رفتن پیغمبر آخرالزمان صلی الله علیه و آله و سلم بر هارون این امت علی بن ابی‌طالب علیه‌السلام ستم و ظلم کردند و بعد از پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم همه امت – مگر قلیلی – از دین برگشته و گوساله‌پرست شدند، و گوساله‌ی این امت، اعرابی اول بود.در بنی‌اسرائیل صفورا، دختر شعیب، زن موسی علیه‌السلام بعد از رحلت موسی علیه‌السلام با وصی او، یوشع بن نون محاربه نمود و به سوی او، لشکرکشی نمود. [۸۴۳] .نظیر آن در این امت نیز واقع شد که حمیرا، زن پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم با وصی او، علی بن ابی‌طالب علیهماالسلام محاربه نمود، لشکر کشید و شمشیر به روی آن حضرت کشیدند؛ [۸۴۴] .آن امت پیغمبر خود را کشتند و گوشت او را پختند و خوردند.در این امت نیز، هند جگرخوار، جگر حمزه علیه‌السلام را به دهان گذاشت و خواست که بخورد در دهنش سنگ شد تا گوشت ظاهر او، جزو بدن آن ملعونه نشود. [۸۴۵] .در آن امت‌ها، چند زن بد در حباله‌ی نیکان و پیغمبران بودند، مثل زن لوط و نوح علیهماالسلام.نظیرش در این امت نیز دو زن پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم است.در آن امت‌ها بعضی از زنان نیک در تحت کفار بودند که بدی شوهر به نیکی زن، [صفحه ۶۳۹] ضرر نداشت، مثل آسیه زن فرعون.نظیرش در این امت، ام‌کلثوم و رقیه که در تحت فلان [و فلان] بودند و سکینه علیهاالسلام دختر سیدالشهداء علیه‌السلام که در تحت مصعب بن زبیر بود. [۸۴۶] .در آن امت‌ها، بعضی از پیغمبران مدت‌های طولانی غایب شدند.نظیر آن در این امت، غیبت صاحب‌الامر – عجل الله فرجه – است.در آن امت‌ها، بر حمل حضرت موسی و عیسی علیهماالسلام کسی مطلع نگردید.نظیر آن در این امت نیز، صاحب‌الامر علیه‌السلام است که بر کسی حمل او مطلع نگردید.در آن امت‌ها، یحیی و عیسی علیهماالسلام را در کودکی پیغمبر گردانیده و در صباوت صاحب حکم گردیدند.در این امت نیز جناب جواد و صاحب‌الامر علیهماالسلام که در کودکی صاحب خلافت و امامت گردیدند.در این امت‌ها حضرت یوسف علیه‌السلام مبتلا به محبت زلیخا شد.نظیر آن جناب مجتبی علیه‌السلام که مبتلا به محبت زن بدویه شد که مانند آفتاب خوشرو بود و همین که نظرش بر جمال آن حضرت افتاد، عاشقش شد و خود را در

خیمه‌ی آن حضرت انداخت و دست از ایشان برنمی‌داشت. [۸۴۷] .در آن امت‌ها، بخت‌النصر، بیت‌المقدس را خراب نمود.در این امت نیز حجاج بن یوسف ثقفی ملعون، کعبه‌ی معظمه را خراب کرد.در آن امت‌ها بعضی از نیکان، طول عمر داشتند، مثل نوح و خضر علیهماالسلام و بعضی از بدان نیز مثل «عوج بن عنق» عمر طولانی داشت.در این امت نیز چنین است، امام از نیکان جناب صاحب الامر علیه‌السلام است و از بدان، دجال ملعون است.در آن امت‌ها، فرزند شش ماهه متولد شده، مثل یحیی بن زکریا علیهماالسلام. [صفحه ۶۴۰] نظیر آن در این امت حسین بن علی علیهماالسلام بود که شش ماهه متولد گردید.در آن امت‌ها، آسمان بر یحیی بن زکریا علیهماالسلام خون گریست.در این امت نیز آسمان بر حسین بن علی علیهماالسلام خون گریست.در آن امت‌ها، گریه‌کنندگان چند گونه بودند، که بعضی از آنها، از آب دیده‌ی آنان، گیاه از زمین می‌رویید و وقتی آه از سینه می‌کشیدند، آن را می‌سوزانید.دراین امت نیز بکائین چندگونه بودند: مثل فاطمه علیهاالسلام که آن قدر گریست که اهل مدینه به تنگ آمده و پیغام دادند که: یا شب گریه کن، یا روز تا ما یکی از این روز و شب، آرام گیریم. [۸۴۸] .و مثل علی بن الحسین علیهماالسلام که چهل سال بر پدر بزرگوارش گریست تا این که از بسیاری گریه، ترسیدند هلاک شود، تا این که روزی یکی از غلامان آن حضرت گفت: فدای تو شوم، می‌ترسم خود را هلاک کنی و گنه‌کار شوی.فرمود: (انما أشکوا بثی و حزنی الی الله و أعلم من الله ما لا تعلمون). [۸۴۹] .آنگاه فرمود:«انی لم أذکر مصرع بنی‌فاطمهٔ علیهاالسلام الا و خنقتنی العبرهٔ»؛ [۸۵۰] .من کشته شدن اولاد فاطمه علیهاالسلام را یاد نمی‌آورم، مگر آن که گریه، گلوی مرا می‌گیرد.در آن امت، یوسف صدیقی را اسیر کردند و در زندان انداختند؛نظیر آن در این امت نیز علی بن الحسین علیهماالسلام و موسی بن جعفر علیهماالسلام بودند که آن دو بزرگوار را اسیر کرده و در زندان محبوس نمودند.[در آن امت‌ها]، سر یحیی علیه‌السلام را به جهت زن زناکار به هدیه بردند؛و در این امت نیز سر حسین علیه‌السلام را به جهت پسر معاویه بردند.[در آن امت‌ها]، سر یحیی علیه‌السلام در مجلس آن زانی سخن می‌گفت؛و در این امت نیز، سر حسین علیه‌السلام نیز بالای نیزه سخن می‌گفت و در مواقع [صفحه ۶۴۱] متفرقه تلاوت قرآن را شنیدند و می‌گفت: «لا حول و لا قوهٔ الا بالله العلی العظیم»، و به هنگام شب می‌گفت: «لا اله الا الله».سهل بن سعید می‌گوید: من در کوفه بودم که سر مقدس سیدالشهداء علیه‌السلام را داخل کوفه می‌کردند. من به باب بنی‌خزیمه رفتم، دیدم مردم ایستاده و منتظر اسیران و سرهای مقدسه هستند.ناگاه سر مقدس سیدالشهداء علیه‌السلام را دیدم که بر نیزه‌ی بلندی زده‌اند، آن سر مقدس سوره‌ی کهف را می‌خواند، چون به این آیه رسید: (أم حسبت أن أصحاب الکهف و الرقیم کانوا من آیاتنا عجبا). [۸۵۱] .من گریه کردم و گفتم: یابن رسول‌الله! سر تو را که بر نیزه زده‌اند، عجب‌تر از قصه‌ی اصحاب کهف و رقیم است. خداوندا! تو بر هر چیز قادری.چون به اینجا رسید، حالتی به من روی داد که بی‌تاب شدم، پس مدهوش شده و غش کردم و به رو درافتادم و به هوش نیامدم، مگر آن که سوره را تمام کرده بود. [۸۵۲] .

بزرگترین ستم در طول تاریخ

بدان که، ظلمی که بر آن حضرت شد، اعظم از ظلم پیغمبران سلف بود. اگر چه نظیر آن بر پیغمبران نیز واقع شد، بلکه اعظم عالمیان بود، اگر چه نظیر آن ظلم‌ها در عالم بسیار واقع شده؛زیرا که اصل ظلم، اگر چه قبیح است، لکن آن مظلوم، هر چه جلیل‌تر باشد ظلم بر او اقبح است و لهذا ظلم بر جاهل، مانند ظلم بر عالم نیست و ظلم بر فاسق، مثل ظلم بر عادل مؤمن نیست. و هر چه در مرتبه‌ی علم، فضل و تقوا بلندمرتبه‌تر باشد ظلم بر او قبیح‌تر است.همچنین با وجود قبح ظلم مطلقا، ظلم بر صاحب حق اقبح است و کذا ظلم [صفحه ۶۴۲] عبد نسبت به سید اقبح از ظلم دیگران است و ظلم بر والدین، اقبح از ظلم به غیر از ایشان است. و هر چه حق شخص اعظم باشد، ظلم بر او اعظم است و این امور از واضحات است.و از اینجا بزرگی این ظلم معلوم می‌شود، هر چه سیدالشهداء علیه‌السلام را بهتر شناختی و مرتبه‌اش را عظیم‌تر دانستی، مصیبتش را عظیم‌تر خواهی دانست و هر چه حق او را عظیم‌تر

دانی، ظلم بر او را قبیح‌تر خواهی دانست.

اشاره‌ای به فضایل و مقامات اهل بیت

اگر می‌خواهی مرتبه‌اش را بدانی و متوجه حقش باشی، مستمع باش! تا اشاره‌ای به آن شود، گرچه شناختن مرتبه‌ی ایشان از برای امثال ما، ممکن نیست.بدان که به مقتضای حدیث:«ان الذی ظهر للملائکهٔ المقربین من معرفهٔ آل محمد علیهماالسلام قلیل من کثیر لا یحصی»؛ [۸۵۳] .که مضمونش این است که: آنچه از برای ملائکه‌ی مقربین از معرفت اهل بیت رسالت علیهم‌السلام ظاهر شد، قلیلی از کثیری است که نمی‌توان احصا نمود.و طریق معرفت ایشان با این عقول ضعیفه مسدود و سمند سریع‌السیر ادراک عقل و و هم را در بیداری کثیرالفضای معرفت کمالات ایشان، از سیر قلیل نیز ممنوع و مسدود می‌دارد؛زیرا که هرگاه متوطنان حظایر قدس و مقربان بارگاه آن سرا، با آن مقامات عالیه و عدم انغماس در کدورات جسمانیه و شهوات حیوانیه و با رفع کثیری از حجب، از معارف ایشان حاصل نیاید، الا قلیل از کثیر لا یحصی.پس عقول دیگران را کجا دسترسی بود؟ و ادراک قاصران را کجا مجال؟آنجا که عقاب پر بریزد از پشه‌ی لاغری چه خیزدکلینی رحمه‌الله با سند معتبر از سدیر صیرفی روایت می‌کند که حضرت صادق علیه‌السلام به [صفحه ۶۴۳] او فرمودند: آیا قرآن خوانده‌ای؟گفت: بلی.فرمود:آیا این آیه از کتاب الله را دیده‌ای که: (قال الذی عنده علم من الکتاب أنا آتیک به قبل أن یرتد الیک طرفک)؟ [۸۵۴] .سلیمان تخت بلقیس را طلب کرد، یکی گفت: در فلان مقدار از زمان می‌آورم، و دیگری گفت: در فلان مقدار.حق تعالی می‌فرماید: آن که در نزد او علمی از کتاب بود، گفت: من آن را قبل از رد بصر - یعنی پیش از یک چشم بهم زدن - می‌آورم.سدیر می‌گوید: عرض کردم: فدای تو شوم، آیه را خوانده‌ام.حضرت فرمود: آیا آن مرد را شناخته‌ای؟ و می‌دانی چقدر از علم کتاب در نزد او بود؟گفتم: خبر ده مرا به آن که، چقدر از علم کتاب را داشت.آن حضرت فرمود:«قدر قطرهٔ من الماء فی البحر الأخضر...»؛به اندازه قطره‌ای از آب دریای اخضر، پس این علم چقدر است؟عرض کردم: این علم چقدر کم است؟حضرت فرمود:چه بسیار است این که خدا او را نسبت به علم داد.ای سدیر! آیا در آنچه خوانده‌ای از کتاب خدا، یافته‌ای که می‌فرماید:(قل کفی بالله شهیدا بینی و بینکم و من عنده علم الکتاب). [۸۵۵] .می‌گوید: گفتم: آن را خوانده‌ام، فدای تو شوم!فرمود:کسی که جمیع علم کتاب در نزد اوست، عالم‌تر است، یا آن که [صفحه ۶۴۴] بعضی از آن را می‌داند؟گفتم: بلکه آن که جمیع علم نزد اوست.حضرت با دست خود اشاره به سینه‌ی مبارکش کرد و فرمود:«[علم الکتاب] والله! کله عندنا، علم الکتاب [والله! کله عندنا]»؛به خدا قسم! جمیع علم کتاب در نزد ماست. [۸۵۶] .آری، آنان در هر صفتی از صفات کمال که ملاحظه می‌کنی، چنین می‌باشند:در شجاعت چنان بود که در یک حمله با لب تشنه و خاطر شکسته، پیش از چهارصد نفر را کشت و در زمان قلیل، دو هزار الا پنجاه نفر را کشت. [۸۵۷] .

امام حسین و کرم و بخشش آن حضرت

واما در مورد جود و کرم آن حضرت؛ روزی به دیدن اسامهٔ بن زید رفت و او در حال مرض بود، او را غمگین دید، فرمود: چرا غمگینی؟گفت: شصت هزار درهم قرض دارم.فرمود: من آن را ادا می‌کنم.گفت: می‌ترسم بمیرم.فرمود: پیش از مرگ تو ادا می‌کنم.آنگاه پیش از مرگ او، آن را ادا کرد. [۸۵۸] .عبدالرحمان سلمی به یکی از اولاد آن حضرت سوره‌ی حمد را تعلیم کرد، آن حضرت، هزار حله‌ی زیبا داد و دهان او را پر از مروارید کرد. [۸۵۹] . [صفحه ۶۴۵] در حدیثی آمده: روزی فقیری نزد آن حضرت آمد و سؤال کرد، فرمودند تا هزار دینار به او دادند. آن مرد نشست و صرافی آن می‌نمود و نیک و بد آن را امتیاز می‌داد.خزینه‌دار گفت: برخیز، چیزی نفروخته‌ای!گفت: آبروی خود را فروخته‌ام.حضرت فرمود: راست می‌گوید، آنچه به سایل می‌دهند درعوض آبروی اوست که می‌ریزد.حضرت فرمود: هزار دینار دیگر هم به او بده.آنگاه دست در زیر مصلی کرده هزار

دینـار دیگر خود به او داد و فرمود:هزار دینـار اول برای سؤال بود، هزار دینـار دوم برای آبرو، هزار دینـار سـیم برای این که پیش ما آمدی، به نزد غیر ما نرفتی.در حدیث دیگری آمده:اعرابی وارد مدینه شد و از کریم ترین خلق سؤال کرد، سیدالشـهداء علیه‌السـلام را به او نشان دادند، به مسـجد آمد، دید آن حضـرت نماز می‌خواند، در برابر آن حضرت ایستاد و گفت:لم یخب الان من رجاک و من حرک من دون بابک الحلقهٔکسـی که امیدوار به تو گردیده ناامید نمی‌گردد، کسی که حلقه کوب باب جود تو گردید، محروم برنمی‌گردد.أنت جواد و أنت معتمد أبوک قد کان قاتل الفسقه‌لولا الذی کان من أوائلکم کانت علینا الجحیم منطبقه‌تو صاحب جود و بخششـی و تویی محل اعتماد و اتکال من، و پدر تو، کشنده‌ی فاسقان و کفار بود.اگر دین حقی که از آبای شما بهم رسیده، نبود همه در جهنم بودیم.وقتی آن حضـرت از نماز فارغ شدنـد، به قنبر فرمود: آیا چیزی ازمال حجار مانـده؟عرض کرد: بلی، چهار هزار دینار باقی مانده است. [صـفحه ۶۴۶] فرمود: بیاور، [کسـی آمـده که او بر آنها از ما سـزاوارتر است].پس به خزانه رفت و آن را در ردای خود پیچیـد و دست مبارکش را از جهت حیای اعرابی از شـکاف در بیرون کرده و فرمود:خذها فانی الیک معتذر و اعلم بأنی الیک ذو شـفقه‌بگیر این را و عـذر ما را بپـذیر و معذور دار ما را و بدان که ما با تو شـفقت و مهربانی داریم.لو کان فی سـیرنا الغداهٔ عصا أمست سـمانا علیک مندفقه‌لکن ریب الزمان ذو غیر و الکف منی قلیلهٔ النفقه‌اگر ما هم در هنگام صبح عصایی در دست داشتیم - یعنی دست مـا هم به پـاره‌ی چـوبی بنـد بـود - و حـق مـا را بـالمره از مـا نگرفته بودنـد، هر آینه آسـمان مرحمت مـا بر تـو ریزش می‌کرد.لکن حوادث روزگـار امور ما را متغیر گردانیـد و دست ما خالی و قلیل النفقه است.اعرابی آن را گرفت و گریست.حضـرت فرمود: شاید عطای ما را کم شـمردی؟!عرض کرد: نه، و لکن گریه‌ام از این است که چگونه از دنیا می‌روی؟ و چگونه این دست به زیرا خـاک پنهـان و جـود و کرامـت برطرف می‌گردد؟ [۸۶۰] .از جـود و بخشـش آن بزرگـوار همیـن کـافی اسـت که شـعیب بن عبدالرحمان روایت می‌کند و می‌گوید:روزی که آن حضرت به شهادت رسیدند، در پشت مبارک آن حضرت پینه‌های چند دیدند، از سـید ساجدین علیه‌السـلام پرسـیدند: این پینه از چه بوده؟فرمود:این، از همیان‌هایی است که شب‌ها به دوش می‌کشید و به خانه‌ی بیوه‌زنـان، یتیمان و مساکین می‌برد. [۸۶۱] .فدای آن بدن شـریف، روح‌های شـیعیان که با وجود این که در راه بندگی خدا این قدر زحمت کشـید، آخرالامر آن را برهنه و عریان کردند و از شمشیر، سر نیزه، سنگ و چوب آن را پاره پاره کرده و اعضایش را درهم شکستند. واویلا! [صفحه ۶۴۷] و ان ظهرا غدا للبر ینقله سرا الی أهله باللیل مکسوربدنی که شب‌ها انبان طعام به دوش می‌کشید و به خانه‌ی فقرا می‌برد آن را درهم شکسـتند و درهم کوفتند.و ان رأسا هوی لله فی سحر یهد أسنانه بالعود مخموربه راستی که آن سری که در دل‌های شب، همیشه به جهت ملک معبود در سجود بود، پسر معاویه‌ی شراب خوار، چوب بر لب و دندان او می‌زد.

امام حسین و عبادت آن بزرگوار

بلی، عزیز من! این [مجملی] از اخلاق رضـیه و صـفات مرضـیه [امام حسـین علیه‌السـلام] بود.اما عبادت و تقوایش، همین بس که در شب عاشورا بعد از آن که لشـکر مخالف اراده‌ی قتال کردند، برادر خود را به سوی لشـکر فرستاد و به او فرمود:اگر می‌توانی امشب را از ایشان مهلت بگیر که امشب، شب جمعه است، می‌خواهم یک شب دیگری بندگی خدا کنم، خدا می‌داند که من تلاوت کلام او، دعـا و نماز را دوست می‌دارم. [۸۶۲] .و در حدیثی آمده: به سـیدالساجدین صـلی الله علیه و آله و سـلم عرض کردند: اولاد پدر بزرگوارت چقـدر کم است؟فرمود: تعجب است که من چگونه از ایشان متولد شده‌ام، چرا که پدرم در شـبانه‌روز، هزار رکعت نماز می‌گزارد و او را فرصت معاشرت با زنان نبود. [۸۶۳] .آری، در شکم مادر، ذکر خدا می‌کرد، چنانچه از حضرت فاطمه علیهاالسلام روایت شـده که فرمود:هنگامی که حمل او چهارماهه شـد، در مصـلای خود به جهت ذکر خدا می‌نشسـتم و از او، تهلیل و تسبیح از اندرونم می‌شنیدم، وقتی [صفحه ۶۴۸] شیرخواره بود ذکر خدا می‌کرد. [۸۶۴] .وقتی که میان میدان افتاده بود و از هر طرف شمشیر و نیزه بر بدنش می‌زدند، ذکر خدا می‌کرد و از خدا غافل نمی‌شد، و در هنگامی که سـر مطهرش را بر سـر نیزه زده بودند، ذکر خدا

می‌کرد.و وقتی که تازه به سخن آمده بود، ذکرش «الله‌اکبر» بود، وقتی که سرش را بر سر نیزه زده بودند، تلاوت قرآن می‌کرد، «لا حول و لا ـ قوة الا ـ بالله» و «لا ـ اله الا ـ الله» می‌گفت و همیشه دین خدا را یاری می‌کرد، مردم را به سوی خدا و دین حق دعوت می‌نمود.آری، سرش را داد و دست از جان عزیزش برداشت، ولی دست از یاری دین برنداشت، پاره پاره‌اش کردند و دست از کلام حق برنداشت، سرش را بریده بودند و سر بریده‌اش راهب نصرانی را به دین حق دعوت می‌نمود و می‌فرمود: اگر می‌خواهی شفیعت باشم به دین جدم درآی! [۸۶۵] .فواعجباه! من مصیبته تزلزلت منها بناء الاسلام، و تزعزعت منها أرکان الخاص والعام، مصیبة لو لاقت جدیدا لصار بالیا، و لو صبت علی الأیام لصرن لیالیا.

نخستین مؤسسان ظلم بر اهل بیت

بدان که همچنان که ظلم و ستمی که به سیدالشهداء علیه‌السلام رسید، عظم‌ترین ظلم‌ها بود و مصیبتی که به آن حضرت رسید، عظیم‌ترین مصیبت‌ها بود، همچنین کسانی که این ظلم را کردند و مؤسس اساس آن شدند، شقی‌ترین خلق بودند و قبح عمل ایشان بیش از همه بود و این اساس را اوایل، منافقین این امت چیدند و این بنیان را ایشان بنا گذاشتند و بنی‌امیه به اتمام رسانیدند.آنان ابتدای امر معاهده بر تخریب بنیان (فی بیوت أذن الله أن ترفع) [۸۶۶] کردند و [صفحه ۶۴۹] مبالغه بر اخفای این نعمت عظمی و اطفای این نور نمودند و مردم را از حق‌پرستی، قهقری به جاهلیت و کفر اصلی برگردانیدند، آتش بر در خانه‌ی ایمان زدند، منازل ایمان را خراب کردند و معاهد السلام را ویران نمودند.

شهادت سیدالشهداء و نامه‌ی عبدالله بن عمر به یزید بن معاویه

بلاذری که از اعاظم اهل سنت است، نقل می‌کند:بعد از شهادت سیدالشهداء علیه‌السلام عبدالله بن عمر، نامه‌ای بدین مضمون به یزید بن معاویه نوشت:أما بعد، فقد عظمت الرزیة و جلت المصیبة و حدث فی اسلام حدث عظیم و لا یوم کیوم الحسین؛بلیه عظیمی واقع شد، مصیبت بزرگی حادث گردید، امر عظیمی روی داد و روزی مثل روز کشتن حسین علیه‌السلام نیست.چون نامه به یزید رسید، در جواب نامه‌اش نوشت:اما بعد، یا احمق! ما بر خوان‌های مزینه و فرش‌های گسترده وارد شدیم و پشتی‌هایی بر کنار یکدیگر گذاشته شده است.- یعنی، وقتی نوبت به ما رسید که اساس سلطنت آماده و دستگاه عمارت و دولت و عزت مهیا بود - پس، از جهت پاس دولت و بقای سلطنت خود، با کسی که با ما منازعه کرد، جنگ کرده و مقاتله نمودیم.بنابراین، اگر حق ما بود، پس به جهت حق خود شمشیر زدیم و اگر حق از غیر ما بود «فأبوک أول من سن هذا و ابتز واستأثر بالحق علی أهله»؛ پس پدر تو اولین کسی بود که این طریق را پیمود، و این سنت را قیام نمود و حق را از اهلش منع نمود.

حرکت عبدالله بن عمر بن سوی یزید

حکایت رفتن عبدالله بن عمر به سوی یزید، عتاب نمودنش یزید را به این امر، جواب یزید به او و رضای او به فعلش، مشهور و در کتب معتبره مذکور است، [صفحه ۶۵۰] مجمل آن، چنانچه صاحب «بحارالانوار» در مجلد ثامن آن، از کتاب «دلائل الامامه» به اسناد خود، از سعید بن میب نقل کرده چنین است:بعد از آن که خبر شهادت سیدالشهداء علیه‌السلام و اهل بیت و اصحابش و اسیری خاندانش به مدینه رسید، مهاجر و انصار در خانه‌های خود عزای آن حضرت را برپا کردند.عبدالله بن عمر با جامه‌ی چاک از خانه بیرون آمد و بر سر و روی خود می‌زد و می‌گفت: ای گروه بنی‌هاشم و قریش! و ای مهاجر و انصار! آیا شما زنده‌اید و به اولاد پیغمبر چنین می‌کنید؟! بعد از این واقعه نمی‌توان، قرار گرفت.وی در همان شب از مدینه بیرون رفت و به منزلی نمی‌رسید، مگر این که قبح اعمال یزید را به خلق می‌گفت و مردم را بر علیه او می‌شورانید و او را لعن می‌کرد. جمعیتی به دورش پدید آمد، تا آن

وارد شام شد و از هر طرف خبر حرکت عبدالله، به یزید رسید و این خبر از ورود او در شام پیچیده بود.چون به شام رسید، مردم از هر طرف به سوی او می‌شتافتند و نزدیک بود که فتنه و آشوبی شام را بهم زند.یزید گفت: این جوششی است که می‌زند و عن قریب ساکن خواهد شد.چون به در خانه‌ی یزید رفت، صدای گریه و ناله بلند کرد. او را اذن دادند که داخل شود، می‌گفت: داخل نمی‌شوم و حال آن که تو کردی با اهل بیت پیغمبر صلی الله علیه وآله وسلم آنچه کردی، اگر کفار متمکن می‌شدند چنین نمی‌کردند، از این بساط برخیز تا مسلمانان، کسی را که احق از تو باشد، انتخاب کنند.آن ملعون به او تعظیم کرد و نزد خود نشانید و گفت: جوشش خود را فرونشان و به چشم بصیرت نظر کن! چه می‌گویی در حق پدر خود؟ آیا خلیفه‌ی رسول‌الله، ناصر او، پدر زن او و هادی و مهدی بود؟ و کسی بود که در زمان کفر، بت‌پرستی می‌کرد و به ظاهر (نه در باطن) خدا را می‌پرستید؟گفت: بلی، چنین بود.گفت: پدر تو، پدر مرا والی شام کرد، یا پدر من، پدر تو را خلیفه کرد؟گفت: پدرم، پدر تو را والی کرد. [صفحه ۶۵۱] گفت: آیا به پدر خود و به آنچه با پدرم معاهده نموده، راضی می‌شوی؟گفت: بلی.پس دست او را گرفت و گفت: برخیز.آنگاه او را در خزانه‌ای از خزاین خود داخل کرد و صندوقی را آورده و آن را گشود، صندوقچه‌ای از آن بیرون آورد و درش را گشود، و طوماری که در حریر سیاه پیچیده بود، بیرون آورد و گفت: خط پدرت را می‌شناسی؟گفت: این خط اوست.او آن را گرفته و بوسید و خواند. در آن طومار، از آن افعال و اعمال سطر عظیمی درج شده بود و به او جمع حیل، مکر و غدر و حظ وافر او را تعلیم کرده بود، مضمون آن بسیار طولانی بود و ذکرش در اینجا مناسب نیست، الا آن که در آخر آن نوشته بود:محمد، گمان می‌کرد که این امر را کسی نخواهد شد و بر این منبر، کسی نخواهد نشست، ولی سحر او باطل شد (!!) ابوبکر از آن منبر بالا رفت و بعد از او من بر بالای آن منبر رفتم..ای بنی‌امیه! شما چوب‌ها و عمودهای این خیمه‌ای که ما برپا کرده‌ایم، باشید و این خیمه را برپا بدارید و از این جهت، امر شام را به تو واگذار می‌کنم و شما را مقرب کردم.من از تألیف شعر و نثر او پروا نکردم که می‌گفت: به من وحی شده که: (الشجرة الملعونة فی القرآن) [۸۶۷] و به گمانش این که شما آن شجره‌ی ملعونه می‌باشید. پس او، مثل پدرانش، همواره عداوت شما و پدران شما را داشتند.من به تو – ای معاویه! – وصیت می‌کنم با قلت حلم تو، این که در آنچه تو را وصیت کردم، تعجیل کنی و تو را متمکن گردانیدم از هدم شریعت محمد و این که با امت او مدارا کن و تصدیق نما آنچه را آورده و با عطاهای خود، قلوب ایشان را به سوی خود میل ده، و سنت او را تغییر مده، امر را بر ما فاسد مگردان و ایشان را به [صفحه ۶۵۲] دست خودشان بکش، و ایشان را به شمشیرهای خودشان، هلاک نما...تا آنجا که می‌گوید:فما آمن علینا و علیک ثورة علی و شبلیه الحسن و الحسین، فان أمکنک فی عدة من الامة فبادر و لا تقنع بصغار الامور واقصد بعظیمها...و بر خود ما و بر تو از جوش و خروش آمدن علی و فرزانش حسن و حسین ایمن نیستم، پس اگر به تو ممکن شد، گروهی از امت را با خود کن و در قطع این شجره مبادرت نما و به امور حقیر و مشاغل یسیره قناعت نکن، و بر تو باد قصد امور عظیمه و صعود بر مدارج خطیره و بر تو باد حفظ وصیت من و عهد من و آن را مخفی کن، و امر و نهی مرا بجا آور و بپرهیز از مخالفت من و طریق پدرانت را سلوک کن و خون خود را طلب نما، و از آثار ایشان پیروی نما که ظاهر و باطن خود را به جهت تو بروز دادم.آنگاه شعری چند در آخر عهدنامه نوشت که در آن اشعار، کفاری را که در جنگ بدر و غیره کشته شدند، مثل ولید، شیبه و عتبه یاد کرده و او را بر طلب خون ایشان تحریض کرده، می‌گوید:أولئک فاطلب – یا معاوی – ثارهم بنصل سیوف الهند والأسل السمروصل بر جای الشام فی معشرهم هم الأسد و الباقون فی أکم الوغراینها پدران و قبیله تواند [– ای معاویه –] که از دست محمد و اصحابش کشته شده‌اند، پس خون ایشان را به شمشیرهای بران و نیزه‌های تیز طلب کن، و شیران بنی‌امیه را با لشکرهای شام بر این کار بدار و دیگران را واگذار که به منزله‌ی وحشیان صحرا، ترسان می‌باشند.توسل الی التخلیط فی الملة التی أتانا بها الماضی المموه بالسحرفلست أنال الثار الا بدینهم فقتل بسیف القوم جید بنی‌عمرباطل را در حق داخل کن و امر را مشتبه گردان و ترک مکن ملتی را که آن مرد گذشته آورده و به سحر خود آن را رواج داد که نمی‌توانی خون خود را طلب کنی مگر به دین او، چون امر را مختلط کردی و حق را مشتبه نمودی،

به [صفحه ۶۵۳] شمشیر، گردن‌های بنی‌عمران - یعنی اولاد ابی‌طالب - را جدا گردان.چون آن ملحد، این عهدنامه را خواند، عبدالله بن عمر برخاست و سر یزید را بوسید و گفت:«الحمد لله - یا أمیرالمؤمنین! - علی قتلك الشاری ابن الشاری»؛حمد خدا را - ای امیرالمؤمنین! که خارجی، پسر خارجی را کشتی.به خدا قسم! آنچه پدرم به تو گفته از اسرار خود بوده که به من نگفته بود.آنگاه آن ملعون، جایزه نیکویی به آن لعین داده، او هم برگشت در حالی که خندان بود، وقتی مردم از او پرسیدند [یزید به تو] چه گفت؟پاسخ داد: کلام راستی گفت. من هم دوست می‌داشتم که با او در این کار شریک باشم.و او به سوی مدینه برگشت، به هر که از او می‌پرسید، جوابش این بود. [۸۶۸] .خدا رحمت کند سید مهدی را که در این مقام نیکو گفته است.الدین من بعدهم أقوت مرابعه والشرع من فقدهم غارت شرایعه‌منازل دین پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله بعد از کشته شدن حین علیه‌السلام و اصحابش خراب و ویران و شریعت الهی که حیاض [۸۶۹] آن را از برای هر صادر و واردی مملو بود، بعد از رفتن ایشان از میاه [۸۷۰] علوم و معارف خالی گردید.قد اشتف الکفر بالاسلام مذ رحلوا والبغی بالحق لما راح سارعه‌زخم‌هایی که از شمشیر اسلام بر سینه‌ی کفر بود شفا یافت به جهت زخم‌هایی که از کفر به [صفحه ۶۵۴] اسلام رسید، بعد از رفتن ایشان و جراحت‌های ظلم و عدوان که از حق و اهل او داشتند، عافیت یافت.ودایع المصطفی أوصی بحفظهم فضیعوها فلم تحفظ ودائعه‌امانت‌هایی که پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم به امت خود سپرد و وصیت به حفظ آن نمود، منافقان امت آن را حفظ نکردند، بلکه ضایع نمودند.صنائع الله بدء و الانام لهم صنائع شد ما لاقت صنائعه‌آنان کسانی هستند که مقصود از خلقت عالم بودند و اول مصنوعی که ید قدرت صانع، او را در کارخانه صنع آفرید، ایشان بودند و سایر ممکنات را به جهت ایشان آفرید، چه شدید و سخت بود آنچه به صنایع او رسید؟!أزال أول أهل البغی أولها عن موضع فیه رب العرش واضعه‌وزاد ما ضعضع الاسلام ما صدعت منه دعائم دین الله تابعه‌سرکرده‌ی منافقین و اول سلسله‌ی اهل بغی و ظلم، اول سلسله‌ی حق را از منزل خود بیرون کرد و حقش را غصب نمود و تابع او، که دومین شخص از اهل بغی بود، زیاده بر آن ظلم‌ها، ظلمی چند نمود و بدعتی چند احداث کرد که اسلام را متزلزل گردانیده و ستون‌های دین الهی را در هم شکست.کمین حبیش بدا یوم الطفوف و من یوم السقیفهٔ قد لاحت طلائعه‌از ظلم آن، لشکری بود که آن را در کمین‌گاه مکر و خدعه‌ی خود مخفی نموده بود، طلیعه‌ی آن لشکر در روز سقیفه ظاهر شد و در کمین خفا ماند تا در کربلا ظاهر شد و دور جگرگوشه‌ی پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم گرفته و او را پاره پاره کردند.یا رمیهٔ! قد أصابت و هی مخطئهٔ من بعد خمسین من شطت مرابعه‌ای داد از آن تیر ظلمی که آن سرکرده‌ی اهل زمان، از کمان نفاق انداخته و بعد از پنجاه سال به نشانه خورده و به سینه‌ی زبده آفاق نشست.و فجعهٔ مالها فی الدهر ثانیهٔ هانت لدیها و ان جلت فجائعه‌و داد از مصیبتی که هیچ مصیبتی در روزگار مانند آن روی نداد و هر مصیبت عظیمی در مقابل آن آسان است.ولوعهٔ أضرمت فی قلبه کل شج نارا بلذعتها صبت مدامعه [صفحه ۶۵۵] داد از این سوزش دل که چنان در دل‌ها زده که از سوزش آن، دل‌ها را آب کرده که از چشمه‌های چشم بیرون ریخت.لا العین جفت بسفع النار مدمعها و لا الفؤاد جنا بالدمع سافعه‌نه سوزش این آتش اشك دیده را خشك نمود، نه اشك ریختن، این آتش را فرونشانید و نه داد دل را از این بهبود داد.کل الرزایا و ان جلت وقایعها تنسی سوی الطف لا- تنسی وقائعه‌هر مصیبتی، هر چند عظیم و بزرگ باشد فراموشی می‌شود، غیر از مصیبت کربلا که هرگز از خاطرها محو نمی‌شود.

شجره‌ی ملعونه‌ی بنی‌امیه و جنایات آنان

بدان که اگرچه این جماعت بی‌دین، این اساس را چیدند، لکن بنی‌امیه آن را تمام کردند، و اگر چه این منافقین این باب را مفتوح نمودند، لکن بنی‌امیه آن را به کمال رسانیدند و ظلمی نمودند که ظلم‌های عاد و ثمود را پوشانیدند، و فسادی در اسلام بر پا کردند که فساد نمرود و شداد را از یاد بردند و تفاصیل قبایح اعمال ایشان به کتاب و طومار استیفا نمی‌توان نمود.معاویه، پدرش و فرزندش که از بنی‌امیه بودند، امری چند از ایشان صادر شد که تقریر نتوان کرد.زن ابی‌سفیان، مادر معاویه، زنی بود زناکار و

دشمن احمد مختار، همین بود که در جنگ احد به چند نفر وعده‌ها داده بود که جناب پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم، یا امیرالمؤمنین علیه‌السلام یا حمزه علیه‌السلام را بشکند، و آخر به تحریص او، وحشی، حمزه علیه‌السلام را کشت و آن ملعونه آمد و شکم مبارک او را پاره کرد و جگر او را بیرون آورده و در دهن گذارده، تا آن را بخورد و از این جهت مشهور به «آکلهٔ الاکباد» شد. [۸۷۱] .ام‌الحکم، خواهر معاویه بود، معاویه با او زنا کرده بود. یزید ملعون نیز با او زنا کرد و او را باکره ندید، سبب آن را پرسید. [صفحه ۶۵۶] گفت: خدا روی معاویه را سیاه کند (!!)در یکی از غزوات، خبر کشته شدن پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم را شایع نمودند، این ملعونه از شعف و شادی، دف و نقاره می‌زد. [۸۷۲] .ابوسفیان از سرکرده‌های کفار بود که با پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم جنگ می‌کرد و در جنگ احد کرد آنچه کرد با جناب پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم و چون مسلمان شد، منافق بود و منافق مرد. [۸۷۳] .اما معاویه‌ی ملعون که بدعت‌ها و ظلم‌های او از حد احصا تجاوز نمود.علامه‌ی حلی رحمه‌الله در کتاب «نهج‌الحق» به طریق مخالفین نقل می‌کند:هند، مادر او، از مغلمات و زنان مشهوره‌ی به زنا بود و سیاهان را بیشتر از دیگران دوست می‌داشت و هر گاه اولاد سیاهی می‌آورد، او را می‌کشت (!!) [۸۷۴] .آن شقی از چهار زانی بود: عمارهٔ بن ولید بن مغیره، معافر بن عمر، ابوسفیان و یکی دیگر.آن ملعون تا اواخر زمان پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم کافر بود و از مؤلفه بود و همیشه وحی را تکذیب می‌کرد و پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم را استهزاء می‌نمود. پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم خون او را حلال کرده بود و به این جهت از مکه گریخته و در یمن بود و هنگام فتح مکه، در مکه نبود، به پدر ملعونش می‌نوشت که:«صبوت الی دین محمد، بئس ما فعلت» و او را سرزنش می‌کرد: که چرا داخل دین محمد شده‌ای؟بعد از آن که امر اسلام قوت گرفت و از هر طرف که می‌رفت، در پی او بودند و مأوائی نیافت، مضطر گشت و مسلمان شد. پنج ماه پیش از وفات پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم آمد و دخیل عباس، عموی پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم شد و او شفاعت او را نزد آن حضرت کرد و آن حضرت چون نمی‌خواست مخالفت عموی خود کرده باشد، شفاعت او را قبول کرده و او را کاتب رسائل نمود، چنانچه بعضی ذکر کرده‌اند. [صفحه ۶۵۷] واما در میان عامه‌ی عمیا شهرت یافته که او کاتب وحی بود؛ آن افترای محض است و او یک کلمه از وحی ننوشت و کتاب وحی چهارده نفر بودند، افضل ایشان علی بن ابی‌طالب علیه‌السلام بود. [۸۷۵] .پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم معاویه را لعنت کرد و فرمود:«لعن الله معاویهٔ بن الطلیق ابن الطلیق». [۸۷۶] .در حدیث دیگری فرمود:«اذا رأیتم معاویهٔ علی منبری فاقتلوه»؛ [۸۷۷] .هر گاه معاویه را بر منبر من ببینید، او را بکشید.از عبدالله بن عباس روایت شده که گوید:روزی وارد مسجد پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم شدم و آن حضرت در مسجد بودند، پس فرمود: اکنون بر شما مردی داخل می‌شود که بر غیر ملت من می‌میرد.هنوز کلام آن حضرت تمام نشده بود که معاویه داخل شد و با ما نشست، آن حضرت برخاستند ومشغول به خطبه شدند. معاویه برخاست و دست یزید را گرفته از مسجد بیرون رفت، آن حضرت چون این حال را دیدند، فرمودند: «لعن الله القائد و المقود»؛ [۸۷۸] خدا لعنت کند کشنده و کشیده شده را.او اولین کسی بود که خلافت را به شمشیر گرفت و خلافت را به میراث داد.اولین کسی بود که اهل اسلام را غارت کرد.اولی کسی بود که سر حجر بن عدی و سایر مسلمانان را بر نیزه کرد.اولین کسی بود که اسیر مسلمانان را فروخت. [صفحه ۶۵۸] اولین کسی بود که سعی صفا و مروه را سواره انجام داد.اولین کسی بود از سلاطین اسلام، شربت نبیذ درست نمود، و در مجلس او ساز نواختند و خود را به اکاسره و فراعنه تشبیه نمود، ویساول و قهرمان قرار داد.اولین کسی بود که در اسلام سنت یهود را احیا کرد و ریش را تراشید و شادی را بر گذارد.اولین کسی بود که مرتدان صحابه را مقرر داشت که احادیث در مذمت امیرالمؤمنین علیه‌السلام و اهل بیت عصمت علیهم‌السلام وضع کردند.اولین کسی بود که در اسلام بت فروخت و آن را تجارت قرار داد و بت‌ها می‌ساخت و به هند و سایر بلاد می‌فرستاد و می‌فروختند.اولین کسی بود که لعن امیرالمؤمنین علیه‌السلام را سنت قرار داد و به مردم امر کرد تا بعد از فرائض، بعد از اذان و در خطبه‌ها بر آن حضرت لعن کنند، وبه سیده‌ی زنان عالم – زبان او بریده باد! – چیزهای قبیحی نسبت داد. (!!!)و اولین کسی بود که به موت مسلمانان شادی کرد و به

جهت شهادت امیرالمؤمنین علیه‌السلام امر کرد که اهل شام عید کنند و زینت نمایند و به این وتیره [و طریقه] پسر ملعونش بعد از کشته شدن امام حسین علیه‌السلام در شام عید نمود و امر کرد که شهر را زینت بندند و مردم لباس نو پوشند و شادی کنند.این ملعون از اصحاب عقبه است که در عقبه، هر شبی دبه‌ها انداختند که شتر پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم رم کند و آن حضرت را بیندازد.وقتی که به درک واصل شد، شراب در شکمش و بت در گردنش بود، زادالله علیه اللعنهٔ العذاب و السخط و العقاب. [۸۷۹] .و اما پسر ملعونش با این که مجموع زمان سلطنتش سه سال و هشت ماه و چهارده روز بود، کاری چند از او بروز کرد که هیچ کس چنان کارها را نکرد.او مدینه را قتل عام کرد تا این که اسب در مسجد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بستند و سرگین در آن ریختند؛ [صفحه ۶۵۹] پسر زیاد را در عراق مسلط کرد، تا هر جا شیعه را می‌یافت، می‌کشت و بردار می‌زد و سناباد را خراب کرد و جهت آن کسانی که با سر مقدس سیدالشهداء علیه‌السلام بودند، سنگ‌باران کردند، تا امروز خراب می‌باشد و آن حرام‌زاده، قمار و خمار بود و دائم‌الشرب بود و از شعرهای آن ملعون است که:فان حرمت هذی علی دین أحمد فخذها علی دین المسیح بن مریم‌آن ملعون با عمه‌اش زنا کرد و چون به مدینه آمد، یکی از بنی‌هاشم را خواست، چون او را آوردند، گفت: اقرار به بندگی من کن.گفت: نمی‌کنم.امر کرد او را کشتند و کلمات کفرانه‌ی او صریح است در این که اصلا اسلام را قبول نکرده، چنانچه می‌گوید:لعبت هاشم بالملک فلا خبر جاء و لا وحی نزل [۸۸۰] .بنی‌هاشم با ملک و سلطنت بازی کردند وگرنه، نه وحی نازل شده و نه خبر آمده است.همین طعن او را بس که دختران پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم را شهر به شهر گردانیدند و مجلس عام حاضر نمود و سر مقدس سیدالشهداء علیه‌السلام را بر نیزه زده، در بلاد گردانید و در مجلس خود حاضر کرد، چوب ستم بر لب و دندان مطهر او – که بوسه‌گاه پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم بود – زد و از روی تکبر و تجبر اسیران اهل بیت علیهم‌السلام را در گوشه‌ی مجلس نشانیده با ایشان سخن نمی‌گفت و مشغول به قمار بود، هر گاه بر حریف خود غالب می‌شد، پیاله از شراب می‌خورد و درد آن در کنار ظرفی که آن سر مطهر در میانش بود، می‌ریخت (!!) [۸۸۱] .واویلاه!و أراک تنقص یا یزید اذا علت یوم القیامهٔ رنهٔ الزهراءای یزید! می‌بینم تو را که ناقص شوی و تجبر تو کم شود در روز قیامت که ناله‌ی فاطمه زهراء – سلام الله علیها – بلند شود. [صفحه ۶۶۰] تفشی التظلم من هریق دم ابنها صخابهٔ للخرقهٔ الحمراءوقتی که پیراهن خون‌آلود فرزند مظلومش را بر دوش داشته باشد و دست تظلم بر قائمه‌ی عرش الهی زند و فریاد برآورد که: چرا خون فرزندم را ریختی؟

مجملی از احوال فاطمه‌ی زهرا در روز محشر

در حدیثی آمده است: جناب پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند:چون قیامت برپا شود، فاطمه‌ی زهرا علیهاالسلام با گروهی از زنان به صحرای محشر درآید.– و به روایتی: قبه‌ای از نور برای او نصب نمایند – [۸۸۲] پس خطاب مستطاب دررسد:«یا فاطمهٔ! ادخلی الجنهٔ»؛ ای فاطمه! داخل بهشت شو.فاطمه علیهاالسلام گوید: من داخل بهشت نمی‌شوم تا بدانم که بر سر فرزندم چه آوردند؟ندا می‌رسد: نظر کن در قلب قیام، در میان صحرای محشر.چون آن حضرت نظر کند، «فاذا الحسین علیه‌السلام قائما و لیس علیه رأس»؛ ناگاه حسینش را می‌بینند که با بدن بی سر، در میان صحرای محشر ایستاده.– و به روایت دیگر: سر مبارک بر کف دست گرفته، با این هیئت می‌آید – [۸۸۳] چون نظر فاطمه علیهاالسلام بر او افتد، نعره‌ی «واولداه! واثمرهٔ فؤاداه!» از دل برکشد.پس هیچ ملک مقربی و هیچ پیغمبر مرسلی نمی‌ماند، مگر آن که از ناله‌اش به گریه درآیند، من خروش برآورم و جمیع ملائکه به خروش درآیند.و در روایتی [آمده: حضرت زهرا علیهاالسلام] ندا کند:«یا عدل! یا جبار! احکم بینی و بین قاتل ولدی»؛ [۸۸۴] .ای پادشاه عادل! میان من و کشنده‌ی فرزندم حکم نما. [صفحه ۶۶۱] پس دریای غضب الهی به جوش آید و به آتشی که او را «هبهب» نامند – که هزار هزار سال آن را تابیده‌اند و هرگز روح و رحمت داخل آن نمی‌شود و هیچ غم و المی از او خارج نگردد –

امر می‌شود که قاتلان او را بربایـد.چون بربایـد، آنان نعره‌ای برکشـند و آتش نعره برکشد، آنان فریاد زنند و آتش فریاد زند. [۸۸۵] .بعضی از علما ذکر کرده‌اند:فاطمه‌ی زهرا علیهاالسلام با هیئتی به محشر می‌آید که هیچ دیده‌ای تاب دیدار او را ندارد، آن حضرت دراعه‌ی [۸۸۶] زهرآلود حسن علیه‌السـلام بر دوش راست، جامه‌ی خون‌آلود حسـین علیه‌السـلام بر دوش چپ، دندان شکسته‌ی پدر را در دست راست و عمامه‌ی خون‌آلود علی علیه‌السلام را در دست دیگر گرفته و با این حال رو به عرش الهی می‌رود. در این حال نزدیک است که عرش به تزلزل درآیـد، همه انبیا از کرسـی‌ها به زیر افتند و ملائکه به تضـرع درآیند، جبرئیل سراسـیمه و مضـطرب نزد رسول خـدا صـلی الله علیه و آله و سـلم آیـد که: فاطمه علیهاالسـلام را دریاب.آن حضـرت از منبر کرامت به پایین آیـد و به نزد فاطمه علیهاالسـلام آمده، گوید:ای دختر گرامی! امروز، روز شـفاعت و روز فریادرسـی است.ای فاطمه! نظر در صحرای محشر کن، امت تبه روزگـار مرا ببین که همگی در گرداب حیرت غرق شـده و امیـد به من و تـو دارنـد. اینهـا دوسـتان فرزنـدان توانـد، برخیز! پیراهن حسـین علیه‌السـلام را به دست گیر و من گیسوان می‌کنم و تو با دل خسته و من با دندان شکسته رو به درگاه کبریایی کنیم، شایـد ارحم الراحمین بر گنه‌کاران امتم ترحم نمایـد. [۸۸۷] .محتشم گویـد:ترسم جزای قاتل او چون رقم زننـد یکباره بر جریـده‌ی رحمـت قلم زننـد [صـفحه ۶۶۲] [شـاعر دیگری گویـد:]کـأنی بـالبتول الطهر واقفـهٔ فی الحشـر تشـکو الی الرحمـان باریهاتأنی و قد ضمخت ثوب الحسین دمـا فیض النحور البحـاری ویـل مجریهاگویـا می‌بینیم فـاطمه بتول علیهاالسـلام را که جـامه‌ی پرخون حسـین علیه‌السلام را که از خون سینه‌اش غرق خون شده بود، بر دوش دارد و در دل خود را به خداوند می‌گوید.تدعو ألا أین مسمومی؟ و یا أسـفی علی ذبیحی و أسـیری من ذراریهاشـکایت دل خود را می‌کنـد و نعره می‌کشـد که: فرزند زهر خورده‌ام کو؟ و حسـین سـر بریـده‌ام کجاست؟ و دختران اسـیر شـده‌ام و طفل‌های بی‌کسم کجا رفتنـد؟و احزنی بل آه واحسـنی هذا حسـینی قتیل فی فیافیهافریاد می‌زند ه: آه! ای فرزند زهر خورده‌ام! آیا این است حسینم که او را در بیابان شهید کردند؟هذا حسینی رضیض الجسم منجدلا تسفی علی جسـمه العـاری سوافیهـااین حسـین مـن اسـت که اسـتخوان‌های بـدنش را نرم کرده و بـدنش را برهنه و عریـان کرده در صـحرا انداختنـد تا آن که بادها بر بـدنش وزید و غبار بر بدنش افشاند.آه! علی جثث بالطف قد قطعت رؤوس ها و هجیر السف یصـلیهاآه! از این جسدهای مطهره‌ای که به شمشیرهای بران سرهای ایشان جدا گردیده و بدن‌هایشان را حرارت آفتاب درهم سوزانید.آه! علی جثث فیهـا القنـا لعبت و أرکضت ماضـیات فی تراقیهـاآه! ازاین بـدن‌های مطهره‌ای که محـل بـازی نیزه‌هـای کوفیـان و نشانه‌ی تیرها گردیـد.یا فتیـهٔ ذبحت فی کربلا وثوت علی الوجوه عرایا فی صـحاریهابنتم فبان لکم سـلوان فاطمـهٔ و لا الوجـد بالوجدان یشـجیهاای شهیدان کربلا! و ای جوانان در خون آغشته! شـما رفتید و از رفتن شـما آرام فاطمه علیهاالسـلام رفت و آتش مصـیبت شما دل او را کباب گردانید.

حرکت اهل بیت از کوفه به سوی شام

و اما حکایت آنچه در راه شام و در شام به اهل بیت گرام خیرالانام علیهم‌السـلام رسـید اموری چند می‌باشد که قلم را تاب تحریر و زبان را قوت تقریر آن نمی‌باشـد و [صـفحه ۶۶۳] مجمـل آن بنـا به روایت سـید بن طاووس رحمه‌الله چنین است:هنگامی که نامه‌ی پسـر زیاد، به یزید رسـید، در جواب نوشت که: اسـیران و سـرها را روانه‌ی شام نما.بنا به روایتی: زحر بن قیس را با جماعتی با سـرها روانه کرده وبعد از فرستادن ایشان، امر کرد تا تهیه سفر اسیران را دیده، و تدارک گرفتند و امر کرد تا علی بن الحسین علیهماالسلام را به غل و زنجیر درآوردند و ایشان توسط مخفر بن ثعلبه عایذی و شمر بن ذوالجوشن روانه‌ی شام کرد تا به سرها ملحق شدند.و به روایتی: عمر بن سـعد سـرکرده بود. [۸۸۸] .صـاحب «منتخب» روایت می‌کنـد:شـمر، خولی، شـبث بن ربعی و عمرو بن حجـاج را به همراه هزار سوار با اسـیران و سـرها فرسـتاد و به آنان دسـتور داد که ایشان را بلاد شهره‌ی خلق نمایند.آنان روانه‌ی شام شدند، اولین منزلی که رسـیدند و در آن منزل فرود آمدند. آن منزل خرابی بود، سـر مقدس را در برابر گذاردند و اسیران را فرود آوردند.- و بنا

به روایت صاحب «مناقب»، مشغول شرب خمر شدند - [۸۸۹] ناگاه دیدند دستی ظاهر شد و به قلم فولاد و مداد خون بر دیوار آن منزل نوشت:أترجوا امة قتلت حسینا شفاعة جده یوم الحساب‌آیا آن گروهی که حسین علیه‌السلام را بی‌جرم و گناه کشتند، امیدوار شفاعت جد او را در روز قیامت می‌باشند؟!.چون این منظره را دیدند، ترسیدند. [۸۹۰] .

ورود اسرای اهل بیت به تکریت

و به روایت شیخ فخرالدین رحمه‌الله:هنگامی که نزدیک «تکریت» رسیدند، به والی آن بلد اعلام کردند که از ایشان [صفحه ۶۶۴] استقبال نمایند، زیرا که سر مقدس حسین علیه‌السلام و اسیران او، به همراه آنها می‌باشند.وقتی این خبر به این قوم بد سیر رسید، علم‌ها بر پا کردند و به استقبال ایشان بیرون رفتند. چون آن سر مقدس را وارد کردند، نصارا پرسیدند: این سر از کیست؟ آیا این سر فرزند دختر پیغمبر شماست؟گفتند: بلی.وقتی نصارا این را شنیدند، متعجب شدند و این امر به نظر ایشان بسیار عظیم آمد، آنان بر بالای بام کلیساهای خود رفتند و از جهت تعظیم پروردگار عالمیان شروع به زدن ناقوس‌ها نمودند و گفتند: خداوندا! ما از افعال این گروه ظالم بیزاریم. [۸۹۱] .

ورود اسرای اهل بیت به وادی النخله

و چون از «تکریت» کوچ کردند به «وادی النخله» رسیدند، در آنجا صدای جنیان را شنیدند که بر روی خود می‌زدند و نوحه و گریه می‌کردند و می‌گفتند:مسح النبی جبینه فله بریق فی الخدودأبواه من علیا قریش وجده خیر الجدودپیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم دو طرف پیشانی او را بوسه می‌داد، به این جهت روی مبارکش نورانی و درخشان می‌باشد. پدر و مادر او از بزرگان قریش می‌باشند و جد امجدش بهترین جدهاست.جنی دیگر نوحه می‌کرد و می‌گفت:ألا یا عین جودی فوق جدی فمن یبکی علی الشهداء بعدی [۸۹۲] .ای چشم! جود و بخشش نما در گریستن، و اشک بر وی جاری نما، اگر من نگریم بر ایشان، کیست که بر این شهیدان گریه نماید؟

ورود اسرای اهل بیت به مرشاد

به روایتی: چون از «تکریت» کوچ کردند، به منزلی وارد شدند که آن را «مرشاد» می‌گفتند، چون به آن منزل رسیدند از پیر و جوان به تماشای سرها و اسیران بیرون [صفحه ۶۶۵] آمدند. آنان با وجود این، بر پیغمبر و آل او صلوات می‌فرستادند و بر دشمنان ایشان لعنت می‌کردند و این عجیب است. [۸۹۳] .یصلی علی المبعوث من آل‌هاشم و یری بنوه ان ذا لعجیب

ورود اسرای اهل بیت به بعلبک

چون به نزدیک «بعلبک» رسیدند، به والی آن نوشتند: به استقبال بیرون بیا که سر حسین را می‌آوریم.او امر کرد تا علم‌ها برپا کرده و به استقبال بیرون رفتند، کودکان و جوانان تا شش میل بیرون رفته و شادی می‌کردند.ام‌کلثوم علیهاالسلام چون این منظره را دید بر ایشان نفرین کرد و گفت:خداوند، کثرت شما را هلاک کند و بر شما کسی را مسلط نماید که شما را به قتل برساند.در این جا بود که سیدالساجدین علیه‌السلام گریه کرد و این اشعار را خواند:هو الزمان فلا تفنی عجائبه عن الکرام و مها تهدأ مصائبه‌این است مقتضای بی‌وفایی روزگار و عجایب آن تمام نمی‌شود و همیشه بلاها و مصایب آن به سوی نیکان به هدیه می‌آید.فلیت شعری الی کم تجاذبنا فنونه و ترانا کم نجاذبه‌کاش می‌دانستم که تا کی فتنه‌های روزگار ما را به هر طرف می‌کشد و چنان می‌داند که ما او را به سوی خود می‌کشیم.یسری بنا فوق أقتاب بلاـ وطأ وسائق العیش یحمی عنه عاربه‌ما را بر بالای شتران نشانیده و به اطراف

می گردانند و ساربانان و موکلان ما آسایش را از ما بریده‌اند، از این که شب و روز ما را می‌دوانیدند به نحوی که فرصت چریدن به شترهای خود را نمی‌دادند.کأننا من اساری الروم بینهم کأنما قاله المختار کاذبه [صفحه ۶۶۶] کفرتم برسول‌الله (ص) ویحکم! فکنتم مثل من ضلت مذاهبه [۸۹۴] .گویا ما از اسیران روم هستیم و از کفاریم، و گویا پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم دروغگو بود و از جانب خدا نبوده است.وای بر شما که به رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم کافر شده و گمراه شدید.

سر مطهر امام حسین و راه شام

صاحب «مناقب» و سید بن طاووس رحمه‌الله از ابن لهیعه و غیره روایت می کنند که گوید:روزی مشغول طواف بودم، ناگاه مردی را دیدم که می گوید:«اللهم اغفر لی و ما أراک فاعلا»؛ خدایا! مرا بیامرز و چنان می‌دانم که مرا نخواهی آمرزید.من به او گفتم: یا عبدالله! پرهیز کن از این سخن؛ زیرا که اگر گناه تو به عدد قطرات باران و برگ درختان باشد و توبه کرده و استغفار کنی، خدا از گناه تو می گذرد.می گوید: آن مرد گفت: بیا تا تو را از قصه‌ی خود خبر دهم.آنگاه گفت: بدان که ما پنجاه نفر بودیم که سر مطهر سیدالشهداء علیه‌السلام را از کوفه به شام می‌بردیم، عادت ما در آن سفر این بود که هرگاه شب می‌شد آن سر مطهر را در صندوقی می گذاشتیم و مشغول شرب خمر می‌شدیم و در اطراف آن صندوق می‌خوابیدیم. (!!)شبی از شب‌ها همراهان من شراب خوردند، تا آن که مست شدند و من آن شب از خوردن شراب امتناع جستم.چون پاسی از شب گذشت صدای رعد عظیمی را شنیدم که مثل صاحبان سوز و الم می‌غرید و برقی عظیم دیدم که مانند دل مصیبت رسیدگان بر خرمن خیانت ستمکاران آتش می‌بارید. آنگاه دیدم که درهای آسمان گشوده شد. [صفحه ۶۶۷] – و به روایت صاحب «مناقب»: ناگاه آوازی شنیدم که یکی می گفت: «قد أقبل محمد صلی الله علیه و آله و سلم»؛ راه دهید که اینک فخر کائنات محمد بن عبدالله صلی الله علیه و آله و سلم به زیارت سر بریده‌ی فرزندش می‌آید –.و آواز صهیل اسبان و قعقعه‌ی سلاح را شنیدم. پس دیدم که آدم، نوح، ابراهیم، اسماعیل، اسحاق و محمد بن عبدالله علیهم‌السلام به همراه و گروهی از مقربین فرود آمدند.– و به روایت صاحب «مناقب»: جبرئیل، میکائیل و اسرافیل با گروهی بی‌حد از کروبین، روحانیین و ملائکه‌ی مقربین فرود آمدند –.پس جبرئیل پیش آمد و سر مطهر را از آن تابوت بیرون آورد و آن را بوسید و بر سینه چسبانید.سپس هریک از پیغمبرآن سر مبارک را گرفته می‌بوسیدند و بر سینه می‌چسبانیدند.آنگاه پیغمبر خدا، ختم انبیا، محمد مصطفی صلی الله علیه و آله و سلم آن سر مبارک را گرفته و بوسید و بر سینه چسبانید و مانند عزاداران می گریست و اشک حسرت از دیده‌ی مبارک می‌ریخت.سپس روی شریفش را به سوی پیغمبران و ملائکه کرده، فرمود:«قتلوا ولدی و قرة عینی»؛فرزندم و نور دیده‌ام را کشتند.پیغمبران، آن حضرت را تعزیت می گفتند و تسلی می‌دادند.در این هنگام، جبرئیل پیش آمد و عرض کرد: خداوند به من امر فرموده که از تو در باب امت تو اطاعت نمایم که اگر امر فرمایی، زمین را سرنگون نمایم، همچنان که شهر قوم لوط را سرنگون کردم.حضرت فرمود: نه، ای جبرئیل! نمی‌خواهم ایشان را هلاک کنی، مرا با ایشان در روز قیامت، در نزد خدا، وقوفی هست.آنگاه ملائکه آمدند تا ما را بکشند، من فریاد زدم: الامان الامان یا رسول‌الله!حضرت فرمود: برو خدا تو را نیامرزد. [صفحه ۶۶۸] چون صبح شد برخاستم دیدم همراهان من همه خاکستر شده بودند، لا غفر الله لهم. [۸۹۵] .قطب راوندی رحمه‌الله به سند معتبر ازسلیمان بن مهران روایت می کند که گوید:«اللهم اغفر لی و أنا أعلم أنک لا تغفر»؛ خداوندا! مرا بیامرزد، اگر چه می‌دانم که نخواهی آمرزید.از کلام او لرزه بر اندامم افتاد، نزدیک او رفتم و گفتم: ای مرد! تو در حرم خدا و حرم رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم هستی و ایام، ایام حرام و ماه عظیم است، چرا از آمرزش خدا ناامیدی؟گفت: «یا هذا! ذنبی عظیم»؛ ای مرد! گناه من عظیم است.گفتم: گناه تو عظیم‌تر است، یا کوه‌های تهامه؟گفت: گناه من.گفتم: گناه تو عظیم‌تر است، یا کوه‌های بلند عالم؟گفت: گناه من، اگر می‌خواهی تو را از گناه خودم، آگاه نمایم؟گفتم: بگو.گفت: بیا از حرم خدا بیرون رویم، تا بگویم.چون بیرون رفتیم، گفت: بدان که من در عسکر میشوم پسر سعد بودم که به جنگ حسین علیه‌السلام رفته بودیم و یکی از

آن چهل نفر بودم که سر مطهر حسین علیه‌السلام را از کوفه به سوی یزید، در شام می‌بردیم.ما در راه شام، کنار دیر راهبی از نصارا فرود آمدیم و آن سر مطهر را بر نیزه زدیم، نیزه را در جای نصب کردیم و پاسبانان دور آن را احاطه کرده بودند، طعام گذاشته، نشستیم تا تناول نماییم. ناگاه دیدیم دستی ظاهر شد و بر دیوار آن دیر نوشت:أترجوا امهٔ قتلت حسینا شفاعهٔ جده یوم الحساب؟آیا آن گروهی که حسین علیه‌السلام را از روی ظلم کشتند، امیدوار شفاعت جد او در قیامت [صفحه ۶۶۹] می‌باشند؟ما از این امر ترسیدیم، بعضی از آن بدبختان برخاستند که آن دست را بگیرند؛ ولی ناپدید شد. دو مرتبه مشغول به خوردن غذا شدیم، ناگاه آن دست دوباره ظاهر شد و این شعر را نوشت:فلا والله! لیس لهم شفیع و هم یوم القیامهٔ فی العذاب‌به خدا قسم! از برای ایشان شفیع نمی‌باشد و عذرخواهی از برای این گناه نیست و ایشان البته در روز قیامت در عذاب می‌باشند.باز برخاستیم آن را بگیریم، باز ناپدید شد. چون برگشتیم و مشغول خوردن طعام شدیم، باز ظاهر شد و این را نوشت:و قد قتلوا الحسین بحکم جور و خالف حکمهم حکم الکتاب‌حسین علیه‌السلام را از روی حکم ظلم و جور کشتند و حکم آنان با حکم کتاب خدا مخالفت کرد.وقتی من این صحنه را دیدم، دست از غذا کشیدم و خوردن طعام بر من تلخ گردید..- در روایت دیگری آمده:چون نیزه‌ای که سر مقدس بر آن منصوب بود، در کنار صومعه زدند، از هاتفی شنیدند که می‌گوید:والله! ما جئتکم حتی بصرت به بالطف منعفر الخدین منحورابه خدا قسم! به سوی شما نیامدم مگر آن که دیدم حسین علیه‌السلام را که او را مثل شتر قربانی، نحر کرده بودند و دو طرف رویش را بر زمین مالیده بودند و او را به رو انداخته بودند.و حوله فتیهٔ تدمی نحورهم مثل المصابیح یطفون الدجی نورادر اطراف بدن مطهرش جوانانی چند بر زمین افتاده بودند که خون تازه از رگ‌های گردن ایشان جاری بود و بدن‌های ایشان مانند فانوس‌ها و شمع‌های پرنور نورانی بود که عالم را روشن کرده بودند.کان الحسین سراجا یستضاء به الله یعلم أنی لم أقل زوراحسین علیه‌السلام چراغ راه هدایت بود که عالم را روشن کرده بود، خدا می‌داند که آنچه می‌گویم، [صفحه ۶۷۰] دروغ نیست.ام‌کلثوم علیهاالسلام گفت: خدا تو را رحمت کند، تو کیستی؟گفت: من بزرگ جنیان هستم، من با قوم خود آمدیم تا حسین علیه‌السلام را یاری نماییم، و لکن وقتی رسیدیم که او را شهید کرده و سرش را بریده بودند.چون آن جماعت میشوم این را شنیدند، ترسیدند... [۸۹۶] .سلیمان می‌گوید: آن مرد گفت: راهبی در دیر بود، وی بر بام دیر آمد و نظر بر آن سر مطهر کرد، دید نور از آن سر مطهر می‌تابد، و دری از آسمان گشوده شده و ملائکه از آن به پایین می‌آیند و می‌گویند: «یا أباعبدالله! علیک السلام».آن راهب از این امر ترسید و نظر کرد لشکری را دید، پرسید: شما ازکجا می‌آیید؟گفتند: از عراق.گفت: برای چه رفته بودید؟گفتند: به جنگ حسین رفته بودیم.راهب گفت: آن حسین، که پسر دختر پیغمبر شما و فرزند پسرعموی پیغمبر شما است؟گفتند: بلی.گفت: بر شما لعنت باد «والله! لو کان لعیسی بن مریم ابن، لحملناه علی أحداقنا»؛به خدا! اگر عیسی بن مریم را پسری بود، ما او را بر دیدگان خود می‌نشانیدیم.- در روایت دیگر آمده: دست‌ها را به یکدیگر زد و گفت: «لا حول و لا قوهٔ الا بالله العلی العظیم؛ صدقت الأحبار فیما قالت»؛ دانشمندان ما راست گفتند.گفتند: علمای شما چه می‌گفتند؟راهب گفت: خبر داده‌اند که: هر گاه این فرزند طاهر را شهید کنند، آسمان در مصیبت او خونبار شود و این نمی‌باشد، مگر به جهت پیغمبر یا وصی پیغمبر.آنگاه راهب گفت: «واعجباه! من امهٔ قتلت ابن بنت نبیها و ابن وصیه»؛ [صفحه ۶۷۱] عجب است از این امت که فرزند پیغمبر خود، و فرزند وصی پیغمبر خود را کشتند - [۸۹۷] .سپس گفت: مرا به شما حاجتی است.گفتند: حاجت تو چیست؟گفت: به بزرگ خود بگویید: ده هزار درهم از پدرانم به من ارث رسیده، آن را از من بگیر و این سر مطهر را به من ده که تا وقت رحیل نزد من باشد.چون به عمر بن سعد خبر دادند، گفت: زر را بگیرید و سر را به او بدهید.پس به او خبر دادند، او رفت و دو همیان، که هریک پنج هزار درهم بود به ایشان داد، آنها زرها را صرافی کرده، وزن نمودند و آن ملعون آن را به خزانه‌دار خود سپرد و امر کرد تا آن سر را به راهب تسلیم کردند.راهب آن سر مطهر را گرفت و به صومعه رفت.- و بنا به روایتی: چون سر را به صومعه برد، از نور آن سر منور، صومعه‌اش روشن شد و صدای هاتفی را شنید که می‌گفت: خوشا به حال تو، و خوشا به حال کسی که حرمت این بزرگوار را دارد. -راهب آن سر مطهر را

شست و از خاک و خون پاک کرد و آن را به مشک و کافور معطر نمود و بر پارچه‌ی حریری گذارده و آن را در بغل گرفت.- و به روایت دیگر: بر آن سر و دندان‌های مبارکش نظر کرد، چون نظرش بر آن دندان‌های شریف افتاد، خود را به روی آن سر مطهر انداخت و آن را می‌بوسید و می گریست و می گفت:«یعز علی یا أبا عبدالله! أن لا أکون أول قتیل بین یدیک»؛بر من دشوار است که در خدمت تو نبودم، تا اول، خون خود را در رکاب تو بریزم. - [۸۹۸] .و بنا به روایت دیگر: آن سر را در پیش روی خود گذارد و گفت: خدایا! به حق عیسی! امر فرما تا این سر با من سخن بگوید. [صفحه ۶۷۲] ناگاه آن سر مقدس به سخن درآمد و گفت: ای راهب! چه می‌خواهی؟!گفت: می‌خواهم نسب خود را بیان کنی‌ناگاه آن سر مطهر گفت:«أنا مظلوم، أنا المغموم، أنا الشهید، أنا الغریب، أنا المقتول»؛منم اسیر ظلم قوم نابکار، منم مبتلای اندوه و غم، منم کشته‌ی تیغ ستم، منم آوراه‌ی خویش و تبار.راهب گفت: «أیها الرأس المبارک! زدنی بیانا»؛ ای سر مطهر! از این روشنتر بیان کن.فرمود:«أنا ابن محمد المصطفی، أنا ابن علی المرتضی، أنا ابن فاطمهٔ الزهراء [أنا]الشهید بکربلا».راهب از این سخن خروش برآورد، و صورتش را بر روی مبارک حضرتش گذارده و گفت: روی خود را برنمی‌دارم تا قبول شفاعت کنی.از آن سر آورازی شنید که: بدین جدم درآی! تا تو را شفاعت کنم.پس راهب مسلمان شد. [۸۹۹] .و به روایت سلیمان: آن مرد گفت: آن راهب از سر شب تا به صبح گریه و نوحه می کرد، تا این که او را صدا زدند و سر از او طلب کردند.پس آن مرد راهب به آن سر مطهر خطاب کرده، می گفت: ای سر! به خدا قسم! من چیزی ندارم به غیر از جان خود، فردای قیامت در نزد جدت شهادت ده که من شهادت می‌دهم به یگانگی خدا و رسالت او و به دست تو مسلمان شدم و آزاد شده‌ی تو می‌باشم.آنگاه گفت: می‌خواهم به رئیس شما چیزی بگویم و سر را بدهم.پسر سعد ملعون پیش آمد.راهب گفت: [صفحه ۶۷۳] «سألتک بالله و بحق محمد صلی الله علیه و آله و سلم أن لاـ تعود الی ما کنت تفعله بهذا الرأس...»؛تو را سوگند می‌دهم به خدا و پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله وسلم! که دیگر به این سر مقدس بی‌ادبی مکن و آن را بر نیزه مزن و از این صندوق بیرون میار.آن ملعون قبول کرد و سر را گرفت، لکن وفا نکرد، بلکه آن را به نیزه زدند و در اطراف گردانیدند.بأبی الرؤس العالیات علی القنا مثل النجوم تضیء فی الأقطاربدمائها و الریح فی شیباتها لعبت بها من یمنهٔ و یسارپدر و مادرم به فدای آن سرهای مطهره‌ای که بر نیزه زده بودند و همانند ستاره‌های درخشان بر بالای نیزه روشنی می‌دادند و باد بر محاسن شریف خون‌آلود ایشان می‌وزید و به هر جانب حرکت می‌داد.آن راهب بعد از این واقعه، از دیر خود بیرون آمد، سر به صحرا گذاشته در کوه‌ها و بیابان‌ها ذکر خدا می کرد.چون آن لشکر شقاوت اثر به دمشق نزدیک شدند پسر سعد، خازن خود را طلبیده زر را از او مطالبه نمود. وقتی حاضر کردند نظر به مهر خود کرد دید مهرش صحیح است، آن را شکسته سر همیان را گشود، دید که مجموع آنها به سفال مبدل گشته، بر جانبی از آن نوشته شده: (فلا تحسبن الله غافلا عما یعمل الظالمون) [۹۰۰] .و بر جانب دیگر نوشته شده: (و سیعلم الذین ظلموا أی منقلب ینقلبون). [۹۰۱] .پس آن ملعون گفت: (انا لله و انا الیه راجعون)، [۹۰۲] خسران دنیا و آخرت را از برای خود حاصل کردم. [۹۰۳] .

مصایب اهل بیت در راه شام

بدان که بدترین احوال از اسیران وقایعی بود که در شام و راه شام به آن اسیران روی داد و الحق تصور آن، دل‌ها را کباب می کند، اگرچه در وقت ورود به کوفه، [صفحه ۶۷۴] اهل کوفه اجتماع کرده و بر ایشان نظر می کردند و در آن شهر، ایشان را محبوس کرده و مشتهر نمودند.لکن همین که دیده‌ی اهل کوفه بر آن اسیران محنت‌زده و بر آن سرهای مطهره افتاده و دیدند که دختران فاطمه علیهاالسلام را اسیر کرده و سر فرزند فاطمه علیهاالسلام را بر سر نیزه کرده‌اند؛ سیلی بر رو زدند، مو از سر و ریش خود کندند، جامه را چاک زدند، خاک بر سرشان ریختند، فریاد «واویلا! و واثبورا!» برکشیدند و بر برهنگی و گرسنگی اطفال ترحم می کردند، چادر و مقنعه به آن اسیران می‌دادند و نان و خرما به کودکان می‌دادند.اما در راه شام، و شام محنت انجام، هر جا که

وارد می‌شدند، از ایشان استقبال می‌کردند در حالی که جامه‌های نو پوشیده بودند و می‌خندیدند.آه! که ایشان را سب و لعن می‌کردند، آیا ایشان را چه حال بود؟ و بر ایشان چه می‌گذشت؟ و در این منازل بعیده و تعجیلی که آن جماعت داشتند، آرام و راحت از آنها گرفته بودند.فیالیت لفاطمهٔ و أبیها عینا تنظر الی بناتها و بنیها ما بین قتیل یجری منه الصدید و أسیر مکبل بالحدید.فکأنی والله! ألمح نحوهم و أراهم یستنصرون فلا ینصرون، و یستغیثون فلا یغاثون، فکأنی بتلک الاساری مسبیات کالاماء والعبید، مصفدات بالحدید، یشهرن فوق أقتاب المطیات، تلفح وجوههن حر الهاجرات، یساق بهن البراری و الفلوات، مغلوهٔ الأیدی والأعناق، یطاف بهن السکک و الأسواق و هن ودائع خیر الأنبیاء و بنات فاطمهٔ زهراء علیهاالسلام.سید بن طاووس رحمه‌الله می‌فرماید:زنان و سرها را به سوی شام بردند، همچنانچه سبایای کفار را می‌بردند، «یتصفح وجوههن أهل الأقطار»؛ ایشان را بر کجاوه‌های بی‌ساتر و جهازهای بی‌روپوش سوار کردند که اهل اقطار بر ایشان نظر می‌نمودند. [۹۰۴] . [صفحه ۶۷۵] و در «اقبال الأعمال» از حضرت باقر علیه‌السلام روایت می‌کند که می‌فرماید:از پدرم علی بن الحسین علیهماالسلام از کیفیت بردن ایشان به شام، به نزد یزید ملعون پرسیدم.حضرت فرمود:مرا بر شتر سوار کرده بودند، زنان ما را بر استرهای برهنه نشانیده بودند و در عقب سرها بودند و سر پدر بزرگوار مرا بر نیزه زده بودند و در برابر ما می‌بردند و اطراف ما را نیزه داران احاطه کرده بودند.«ان دمعت من أحدنا عین، قرع رأسه بالرمح»؛ اگر یکی از ما گریه می‌کرد و اشک از چشمش می‌ریخت، نیزه به سر او می‌کوبیدند، با این حال ما را داخل شام نمودند، چون داخل آن شهر شدیم ملعونی فریاد زد:«[یا أهل الشام!] هؤلاء سبایا أهل بیت الملعون»؛[ای اهل شام!] اینها اسیران اهل بیت ملعون می‌باشند (!!!) [۹۰۵] .خدا دهنش را بشکند!فأین رسول‌الله عن أهل بیته الی الشام تسری فی المهانهٔ للوغد؟کجا بود پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم تا ببیند اهل بیت خود و دختران خود را که به خواری و ذلت ایشان را به شام می‌بردند؟فمنظورهٔ شزرا و منزوعهٔ ردا و مخفوضهٔ قدرا و ملطومهٔ الخدو منهوکهٔ ضربا و مهتوکهٔ خبا و مجرورهٔ غصبا و مشتومهٔ الجدآه! دخترانت را ببین یا رسول‌الله! ایشان را برهنه کرده و مقنعه از سر ایشان گرفته‌اند و از روی خشم و غیظ بر ایشان نظر می‌کنند و ایشان را خوار کرده‌اند، سیلی بر روی ایشان می‌زنند و از بسیاری چوب و ته نیزه و آزار و اذیت، بدن‌های ایشان ضعیف و ناتوان گشته و به هر طرف ایشان را می‌کشند و ایشان را دشنام می‌دهند.أفاطم! قومی من ثری القبر واندبی بناتک أسری کاشفات بلاـ قدرای فاطمه! از قبر بیرون آی! و بر دختران بی‌کست که به خواری و اسیری گرفتار شدند و [صفحه ۶۷۶] بی‌چادر و دستار مانده‌اند، نوحه کن.

اسرای اهل بیت در نزدیکی شام

سید بن طاووس رحمه‌الله می‌فرماید:چون نزدیک دمشق رسیدند، ام‌کلثوم علیهاالسلام به نزد شمر ملعون آمد و گفت:چون ما را داخل این بلد می‌کنید از راهی وارد نمایید که بی‌شرمان شام، ما را کمتر ببینند و نظاره کمتر باشد، و بگو تا سرها را از میان محامل بیرون برند، تا مردم به نظاره‌ی سرها اشتغال نمایند؛ زیرا که ما از نظر کردن خلق به این حال، خوار شدیم.آن شقی ملعون از راه عداوت و کفر، دستور داد تا سرها را میان محامل زنان بردند و از میان نظاره‌گران بگذرانند و آنها را به این حال بردند، تا به دروازه‌ی دمشق و بر در مسجد جامع – که اسیران را نگاه می‌داشتند – نگاه داشتند. [۹۰۶] .

ورود اسرای اهل بیت به شام و اشعار یزید ملعون

در بعضی از روایات وارد شده است:در آن هنگام، یزید لعین در بیرون شام در جایی که آنجا را «جیرون» می‌گفتند، بود. همین که شنید که سرها را وارد شام کردند، این اشعار را خواند – لعنهٔ الله علیه و علی کلامه –:لما بدت تلک الحمول و أشرقت تلک الرؤوس علی ربی جیرونی‌نعق الغراب فقلت: صح و لا تنحو لقد قضیت من النبی دیونی [۹۰۷] .چون سرها و اسیران اهل بیت علیهم‌السلام را

وارد نمودند و علامات ورود ایشان در منزل جیرون ظاهر شد و زاغ محنت دم، شروع به خواندن نمود، به او گفتم: نوحه‌گری مکن، بلکه صدای شادی را بلند کن و صیحه مسرت را برکش که دین خود را از پیغمبر گرفتم (لعنة الله علیه و علی کلامه). [صفحه ۶۷۷] چون اهل بیت علیهم‌السلام به نزدیک شام رسیدند، بی‌شرمان شام به جهت تفرج و نظاره بیرون رفتند.

ورود اسرای اهل بیت به شام به روایت سهل ساعدی

صاحب «مناقب» و دیگران از سهل بن سعد روایت می‌کنند که سهل گوید:به عزم زیارت بیت‌المقدس بیرون رفتم، در عرض راه عبورم به شام افتاد، چون داخل آن شهر شدم، دیدم شهری است در نهایت معمور که اشجار و انهار بسیاری دارد. مردم در کمال شادی و فرح هستند و به یکدیگر بشارت می‌دادند و پرده‌های دیبا از هر جانب انداخته بودند، زنان بازیگر دف و طفل می‌نواختند.و به روایتی: دکان‌ها و بازارها بسته بود، اسب‌ها را زین و لجام کرده و علم‌ها را برافراشته و کوچه و بازار پر از خلق بود و همه جا را زینت کرده بودند. با خودم گفتم: مگر امروز عید ایشان است؟ تا آن که از جمعی پرسیدم: آیا در شام عیدی هست که در میان ما معروف نیست؟گفتند: مگر تو اعرابی هستی و غریبی که خبر نداری؟گفتم: من سهل بن ساعدی هستم که به خدمت پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم مشرف شده‌ام.گفت: تعجب می‌کنم که چرا آسمان خون نبارید و زمین سرنگون نمی‌گردد؟گفتم: چرا؟گفت: «هذا رأس الحسین عترة محمد صلی الله علیه و آله و سلم یهدی من أرض العراق»؛شادی مردم از جهت آن است که سر حسین علیه‌السلام فرزند پیغمبر را از عراق هدیه می‌آورند.من گفتم: «واعجباه! یهدی رأس الحسین علیه‌السلام والناس یفرحون؟»؛آیا مردم شادی می‌کنند به جهت این که سر حسین علیه‌السلام را می‌آورند؟گفتم: از کدام دروازه داخل می‌شوند؟اشاره کردند به دروازه‌ای که آن را دروازه‌ی «ساعات» می‌گفتند.سهل می‌گوید: من به سوی آن دروازه شتافتم، جمعیت بسیاری را دیدم که [صفحه ۶۷۸] ایستاده بودند، سواری می‌آمد و علمی در دست داشت و سری را بر آن نصب کرده بود که شبیه‌ترین خلق به رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم بود.- و به روایتی: چون این صحنه را دیدم، بر رویم زدم و جامه‌ام را چاک کردم و صدا را به گریه برکشیدم و گفتم: واحزناه! بر آن بدن‌های برهنه کرده شده‌ی بی‌غسل و کفن.«واحزناه! علی الخد التریب و الشیب الخضیب»؛ ای حسرت و اندوه بر آن روی غبارآلوده و ریش به خون خضاب شده‌ات، ای ابی عبدالله!کاش پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم بود تا سر فرزندش را می‌دید که در بازارهای دمشق می‌گردانند و دخترانش را می‌دید که با گریبان‌ها و دامن‌های دریده بر شترها سوار کرده و اشرار و فساق بر ایشان نظر می‌کنند. -باری، سهل می‌گوید: من صدا را به گریه برکشیدم و هر کس صدای گریه‌ی مرا می‌شنید، از گریه‌ی من به گریه درمی‌آید، و لکن اکثر آنان متوجه گریه‌ی من نبودند، چرا که به شدت مشغول فرح و شادی بودند.در این حال بودیم، «فاذا بنسوة علی أقتاب الجمال بغیر و طاء و لا ستر»؛ ناگاه زنانی چند را دیدم که سوار بر قبه‌های شتران بدون زیرانداز و پوشش می‌آوردند.- و به روایتی: سهل می‌گوید: زنی از آن زنان را دیدم که می‌گفت:«وامحمداه! واعلیاه! واحسناه! واحسیناه! لو رأیتم ما قد حل بنا الأعداء»؛کاش پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم و علی علیه‌السلام می‌بودند و حسن و حسین علیهماالسلام می‌دیدند که دشمنان ما به ما چه می‌کنند؟او به آوازی نوحه می‌کرد که دل‌ها را مجروح می‌نمود و می‌گفت:«واحزناه! علی الرضیع الصغیر، والشیخ الکبیر، واحزناه! علی المذبوح من القفا و مهتوک الخبا و العریان بلا رداء» -و بنا به روایت اول: سهل می‌گوید: من به آن بانویی که پیش از همه بود، نزدیک شده و گفتم: «یا جاریة من أنت؟»؛ ای دختر! تو کیستی؟گفت: ای مرد! «أنا سکینة بنت الحسین علیه‌السلام»؛ من سکینه دختر حسینم.گفتم: ای سیده‌ی من! من از اصحاب جد شمایم، اگر خدمتی از دست من [صفحه ۶۷۹] می‌آید، بفرما.گفت:به این بدبختی که سر پدر بزرگوار مرا حمل می‌کند، بگو: سر را از میان ما بیرون برد، تا مردمی که به نظاره‌ی آن سر آمده‌اند، مشغول شوند و چشم از حرم پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم بردارند.من به نزد آن ملعون رفته و گفتم: حاجتی دارم، چهار صد دینار به تو می‌دهم که حاجتم را برآوری.گفت: بگو.گفتم:

حاجتم این است که این سر از میان زنان، بیرون بری.گفت: چنین می‌نمایم.دنانیر را به او دادم و او آن سر مطهر را از میا زنان بیرون برد.

سر مطهر امام حسین و مسلمان شدن نصرانی و...

و به روایتی: سهل می گوید: من در این سفر، رفیق نصرانی داشتم که با من به زیارت بیت‌المقدس می‌آمد. او با من بود، چون سر مقدس جناب سیدالشهداء علیه‌السلام و سردار کشتگان و اسیران را دید؛ دیده‌ی بصیرت او روشن شد و شنید که آن سر بریده قرآن تلاوت می کند و می گوید:(فلا تحسبن الله غافلا عما یعمل الظالمون). [۹۰۸] .آن سعادتمند، از برکت آن سر مقدس نور هدایت بر دلش تافت، کلمه‌ی شهادتین را بر زبان جاری کرد و به شرف اسلام شرفیاب گردید.آنگاه شمشیری در حمایل داشت آن را کشیده و بر آن قوم روسیاه حمله کرد و با وجود این حال، اشک از دیده‌اش می‌بارید و می گریست. وی جماعتی از آن اشرار را به بئس القرار رسانید، پس دورش را گرفتند و هنگامه‌ای برپا شد.ام‌کلثوم علیهاالسلام پرسید: این غوغا چیست؟ [صفحه ۶۸۰] من حکایت را به او گفتم.همین که آن را شنید گفت:«واعجباه! النصاری یحتشمون لدین الاسلام و امهٔ محمد الذین یزعمون أنهم علی دین محمد صلی الله علیه و آله و سلم یقتلون أولاده و یسبون حریمه»؛شگفتا! نصاری تعصب دین اسلام را دارند؛ ولی کسانی که خود را از امت پیغمبر می‌دانند، فرزندان آن حضرت را می کشند و اهل بیت او را اسیر می کنند، آنان بر ما ظلم نکردند، بلکه بر خود ستم نمودند.باری، آن جماعت دور آن، تازه مسلمان را گرفته، آخر او را از ضرب شمشیر و نیزه کشتند. [۹۰۹] .

ورود اسرای اهل بیت به شام و شادی بنی‌امیه

در بعضی از روایات وارد شده:هنگامی که اسراء را به دروازه‌ی «ساعات» آوردند، توقف کردند تا از یزید رخصت حاصل آید که اسیران را در کجا منزل بدهند.در این اثنا مروان، پسر حکم بیرون آمد، چون نظر پلیدش بر سر مطهر سیدالشهداء علیه‌السلام افتاد، از شادی به راست و چپ خود نظر می کرد، اظهار طرب و شادی می‌نمود.برادر او، عبدالرحمان بیرون آمد چون نظرش بر آن سر شریف افتاد، اشک از دیده‌هایش جاری شد و گریه کرد و گفت: دور شدید از پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم، به خدا! که هرگز در امری با شما جمع نمی‌شوم.آنگاه گفت: یا ابا عبدالله! بر من دشوار است آنچه بر تو وارد شد، پس این شعر را خواند:سمیهٔ أمسی نسلها عدد الحصی و بنت رسول‌الله لیس لها نسل [۹۱۰] . [صفحه ۶۸۱] نسل سمیه‌ی زانیه و اولاد او ازبسیاری به عدد سنگ ریزه‌ها شده‌اند، ولی نسل دختر پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم را قطع کردند و همه‌ی اولاد او را کشتند.واویلاه! وامصیبتاه! اهل بیت علیهم‌السلام را وارد شام کردند.

اسرای اهل بیت و رفتار شامیان

از حضرت صادق علیه‌السلام روایت شده و نیز شیخ صدوق رحمه‌الله از جماعتی نقل کرده: هنگامی که اسیران و زنان اهل بیت علیهم‌السلام به شام وارد شدند، ایشان را در میان روز با روهای بی‌ساتر، داخل آن شهر کردند.چون چشم اهل شام بر آن اسیران افتاد و سیمای بزرگی در ایشان دیدند، گفتند: اسیری نیک‌تر از این اسیران ندیده‌ایم، شما کیستید؟ و از اسیران کدام دیارید؟ و از کدام قبیله‌اید؟سکینه علیهاالسلام، دختر سیدالشهداء علیه‌السلام گفت:«نحن السبایا آل محمد صلی الله علیه و آله و سلم»؛ما اسیران آل محمد علیهم‌السلام می‌باشیم. [۹۱۱] .و به روایتی: هنگامی که اهل بیت علیهم‌السلام را وارد شام کردند، سیدالساجدین علی بن الحسین علیهماالسلام بر شتر برهنه سوار بود، آن مظلوم را به غل و زنجیر بسته بودند، آن حضرت از روی اندوه و حزن می‌فرمود:اقاد ذلیلا فی دمشق کأننی من الزنج عبد غاب عنه نصیرو جدی رسول‌الله فی کل مشهد و شیخی أمیرالمؤمنین أمیر [۹۱۲]

.مرا در دمشق با ذلت و خواری می‌گردانند به نحوی که گویا غلام سیاهی از زنگبار هستم.و حال آن که جدم رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم است و پدرم امیرالمؤمنین علیه‌السلام پادشاه عالمیان است.و به روایت ابن طاووس رحمه‌الله و غیره: ایشان را تا در مسجد اعظم، که جای اسیران بود، آورده‌اند و واداشتند. [۹۱۳] . [صفحه ۶۸۲]

یزید لعین و خبر شهادت امام حسین

شیخ فخرالدین رحمه‌الله روایت می‌کند:وقتی که خبر به یزید ملعون رسید، طبیبی جهت معالجه در پیش او نشسته بود و دست و پای او را در آب گرم گذارده بود، قاصدی وارد شد و گفت: دیده‌ی تو روشن که سر حسین وارد شد!آن ملعون نظر غضبناکی به او کرده و گفت: دیده‌ات روشن مباد!آنگاه به طبیب گفت: در کار خود تعجیل کن.پس نامه‌ی پسر زیاد را گرفت و خواند و انگشت را به دندان گزید و نامه را به حضار داد که بخوانند، ساعتی بیش نگذشت که ناگاه رایت کفر و ضلال وارد گردید و در زیر آن رایات و علم‌ها «الله اکبر، الله اکبر» می‌گفتند (!!). [۹۱۴] .چه نیکو می‌گوید یکی از شعرا:و یکبرون لقتل من لولاهم لم یعرف التکبیر و التهلیل‌تکبیر می‌گویند به جهت کشتن کسانی که اگر ایشان نبودند کسی تکبیر و تهلیل را نمی‌شناخت و خدا را به یگانگی نمی‌پرستید و احدی او را تعظیم نمی‌نمود.و در روایتی وارد شده: هاتفی که کسی او را نمی‌دید، این اشعار را می‌خواند:جاؤوا برأسک یابن بنت محمد! مترملا بدمائه ترمیلاو کأنما بک یابن بنت محمد! قتلوا جهارا عامدین رسولای فرزند دختر پیغمبر! سر مقدس تو را به خون‌آلوده و رنگین آورده‌اند، گویا به جهت کشتن تو، جدت پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم را کشته‌اند.قتلوک عطشانا و لما یرقبوا فی قتلک التأویل و التنزیلای نور دیده‌ی پیغمبر! تو را با لب تشنه کشتند و اصلا تنزیل خدا را مراعات نکردند که مقصود از تأویل شما بودید، بلکه کلام الهی به تأویل، شما بودید. [صفحه ۶۸۳] و یکبرون بأن قتلت و انما قتلوا بک التکبیر و التهلیلا [۹۱۵] .اینها سهل است، این عظیم‌تر است که تو را کشتند و تکبیر می‌گویند و حال آن که با کشتن تو، تکبیر و تهلیل را کشتند پس باید که به جای «الله اکبر» مات التکبیر بگویند.

سر مطهر امام حسین و تکلم آن در شام

قطب راوندی از منهال بن عمرو روایت می‌کند که گوید:به خدا قسم! در دمشق سر مبارک سیدالشهداء علیه‌السلام را دیدم که بر نیزه زده بودند و در پیش او کسی سوره‌ی کهف را می‌خواند، چون به این آیه رسید که: (أم حسبت أن أصحاب الکهف و الرقیم کانوا من آیاتنا عجبا) [۹۱۶] سر مقدس به قدرت خدا به زبان آمده و به زبان فصیح می‌گفت:«أعجب من أصحاب الکهف قتلی و حملی»؛کشتن من و سر مرا بر نیزه زدن، از قصه‌ی اصحاب کهف و رقیم عجیب‌تر است. [۹۱۷] .

ورود اسرای اهل بیت به مجلس یزید ملعون

هنگامی که اهل بیت علیهم‌السلام و اسیران را وارد شام کردند، یزید ملعون مجلسی آراست و با زینت بسیار بر تخت میشوم خود نشست و امر به احضار اهل بیت رسول کبار علیهم‌السلام کرد.چون آنان به در خانه‌ی آن لعین رسیدند، مخفر به ثعلبه‌ی عائذی ملعون فریاد زد: فاجران لئیم را به جهت امیرالمؤمنین (!!) آوردیم.در روایتی آمده: سیدالساجدین علیه‌السلام در راه شام که کلمه‌ای با کسی سخن [صفحه ۶۸۴] نمی‌گفت، چون این سخن را از آن فاجر لئیم شنید فرمود:«ما ولدت ام مخفر أشر و ألأم»؛بر خدا و خلق ظاهر است که فاجر و لئیم کیست. [۹۱۸] .چون آن سر منور را وارد مجلس یزید بد سیر کردند، آن ملعون فرح و شادی بسیار کرد و گفت: صاحب این سر می‌گفت: پدر من بهتر از پدر یزید است، مادر و جدم بهتر از مادر و جد یزید است و من از یزید بهترم و این سخن او را به کشتن داد. [۹۱۹] .آنگاه اهل بیت و اسیران و محنت‌زدگان اهل بیت عصمت و طهارت علیهم‌السلام را وارد

مجلس یزید کردند.آه! تعجب است که چرا آسمان از هم نپاشید، زمین سرنگون نگردید که حریم ختم انبیا صلی الله علیه و آله و سلم را در مجلس آل‌زنا می‌برند و بر ایشان استخفاف و استهزاء می‌نمایند؟ابن‌نما رحمه‌الله از سیدالسجدین علیه‌السلام روایت می‌کند که حضرتش فرمودند:ما دوازده نفر بودیم که به مجلس یزید بردند، ما را به غل و زنجیر بسته بودند. [۹۲۰] .از این کلام معلوم می‌شود که زنان را نیز به غل و زنجیر بسته بودند، زیرا که دوازده مرد از ایشان نمانده بود، و اگر بعضی از اطفال بودند به این عدد نبودند. بلکه سید بن طاووس رضی الله عنه روایت کرده است که:بازماندگان واهل حرم امام حسین علیه‌السلام را وارد مجلس یزید لعین کردند«و هم مقرنون فی الحبال»؛ در حالی که ایشان را با ریسمان به یکدیگر بسته بودند. [۹۲۱] .فمن مبلغ الکرار ذا البأس و التقی بأن بنیه بعد عز تذللوا [صفحه ۶۸۵] آیا کیست که به حیدر کرار و وصی مختار، صاحب سطوات الهیه و حملات حیدریه، خبر دهد که اولاد او و دختران او را بعد از آن که همیشه در سایه‌ی عزت او بودند، از همه کس ذلیل‌تر نمودند؟!و أن الوجوه النیرات ذوی البهاء تهادی الی رجس زنیم و تحمل آیا کیست که به علی کرار خبر دهد که دختران او را که صاحبان چهره‌های نورانی‌اند، به عنوان هدیه نزد اولاد زنا می‌برند؟!و آل یزید فی المقاصیر و الخبا تناط علیهن الستور و تسدلو ان بنی الزهراء بنت محمد وجوههم للناس تبدو و تبذل‌زنان و دختران یزید در قصرها رفیعه و خیمه‌های عالیه نشسته و بر آنها پرده‌ها آویخته‌اند و دختران فاطمه علیهاالسلام را در میان مردم می‌گردانند و بدترین خلق آنها را می‌نگرند.أما غیرۀ هذی بنات محمد یلاحظهن الناس و الأعبد الرذل؟آیا صاحب غیرتی نیست که از درد فریاد زند و جامه چاک نماید و بر سر و رو زند و اشک خونین از دیده روان نماید؟ آخر اینها دختران پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم و ناموس حیدرند که مردمان رذل و غلام‌های گندیده و رذل بر آنان نظر می‌کنند؟و به روایت شیخ فخر الدین رحمه‌الله:هنگامی که اسیران محنت بلا را وارد بزم یزید نموده و آنان را آوردند تا در برابر آن ولدالزنا نگاه داشتند، فاطمه علیهاالسلام دختر سیدالشهداء علیه‌السلام گفت:«یا یزید! بنات رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم سبایا»؛ای یزید! آیا رواست که دختران رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم اسیر باشند و در برابر تو بایستند؟همه‌ی اهل مجلس آن ملعون از این سخن به گریه درآمدند و صدای گریه از خانواده‌ی یزید بلند شد.سیدالساجدین علیه‌السلام می‌فرماید: من در غل و زنجیر بودم، گفتم: اذن می‌دهی من سخنی بگویم؟گفت: بگو، اما هذیان مگو (!!)گفتم: از برای من سزاوار نیست در این مجلس بیهوده‌گویی کنم.آنگاه فرمود: [صفحه ۶۸۶] ای یزید! «ما ظنک برسول‌الله صلی الله علیه وآله وسلم لو یرانی فی الغل»؛آیا گمان تو بر رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم چیست اگر مرا در غل و زنجیر ببیند؟چه خواهی کرد؟آن ملعون گفت: زنجیر از گردنش بردارید. [۹۲۲] .و از حضرت صادق علیه‌السلام روایت شده که فرمود:هنگامی که سر مبارک سیدالشهداء علیه‌السلام را به مجلس یزید بردند، علی بن الحسین علیهماالسلام در غل و زنجیر بود.یزید گفت: یا علی! حمد خدا که پدر تو را کشت (!!)حضرت فرمود: خدا کشنده‌ی پدر مرا لعنت کند.آن ملعون در غضب شد، امر به قتل آن حضرت کرد.آن حضرت فرمود: ای یزید! اگر می‌خواهی مرا بکشی پس دختران پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم را چه کسی به سوی وطنشان برمی‌گرداند؟ آنان بجز من محرمی ندارند.آن ملعون گفت: تو ایشان را برگردان.آنگاه سوهانی طلب کرد و قیدی که در گردن شریف آن حضرت بود سائید که بردارد.و به روایتی: گفت: می‌دانی که چرا خود متوجه این کار شده‌ام؟آن حضرت فرمود: برای این که تو را بر من منت باشد. [۹۲۳] .

سرمطهر امام حسین در مجلس یزید و ناله‌های جان‌سوز اهل بیت

سید بن طاووس رحمه‌الله می‌فرماید:یزید ملعون دستور داد که زنان و اسیران را در پشت سراپرده نشانیدند تا نظر ایشان بر سر مطهر منور سیدالشهداء علیه‌السلام نیفتد و آن سر شریف را بر طبقی گذاردند و در برابر آن شقی آوردند. [صفحه ۶۸۷] ناگاه چشم سیدالساجدین علیه‌السلام بر آن سر مطهر افتاد، سیلاب اشک خونین از دیدگان حق‌بینش جاری شد، آن حضرت بعد از آن هرگز کله‌ی گوسفند نخورد. [۹۲۴] .و به روایتی: هنگامی که چشم اهل بیت علیهم‌السلام، بر آن سر شریف افتاد، خروش برآوردند،

شیون برکشیدند و ناله‌ی وامظلوماه! بلند کردند، سکینه علیهاالسلام گفت:«یا یزید! أتسرک هذا؟»؛آیا از این کار خوشحال می‌شوی؟ [۹۲۵] .ابن نما رحمه‌الله می‌گوید: وقتی چشم حضرت زینب علیهاالسلام بر سر بریده‌ی برادرش که در برابر یزید گذارده بودند، افتاد؛ دست زد و جامه را درید و به آواز حزین که دل‌ها را بی‌تاب می‌گردانید، فریاد زد:«یا حسیناه! یا حبیب قلب رسول‌الله! یابن مکهٔ و منی! یابن فاطمهٔ الزهراء! یابن سیدهٔ النساء! یابن بنت المصطفی!».به خدا قسم که همه‌ی اهل مجلس آن لعین، به گریه درآمدند. زنی از بنی‌هاشم در خانه یزید بود، وقتی از ناله‌ی اهل بیت علیهم‌السلام فهمید که زنان هاشمیه را در مجلس معاویه آورده‌اند، دانست که سر منور سیدالشهداء علیه‌السلام را حاضر کرده‌اند، صدا را بلند کرد و می‌گفت:«واحبیباه! یا سید أهل بیتاه! یابن محمداه! یا ربیع الأرامل و الیتامی! یا قتیل أولاد الأدعیاء!»؛ای حبیب دل افکار! ای بزرگ اهل بیت! ای فرزند محمد مصطفی صلی الله علیه و آله و سلم! ای فریادرس بیوه‌زنان و یتیمان! ای شهید کشته‌ی اولاد زنا!».از نوحه‌ی آن زن هاشمیه باز اهل مجلس به گریه درآمده، و گریستند.

سر مطهر امام حسین و جسارت یزید لعین و اعتراض ابوبرزه‌ی اسلمی

آنگاه که آن ولد الزنا چوبی از خیزران طلبیده و آن را گرفته و بر لب و دندان فرزند سید عالمیان می‌زد و می‌گفت: [صفحه ۶۸۸] «رحمک الله یا حسین! لقد کنت حسن المضحک»؛خدا تو را رحمت کند ای حسین! که خوش لب و دندان بودی (!!)و کفریاتی چند می‌خواند.ابوبرزه‌ی اسلمی که در مجلس حاضر بود رو به یزید لعین کرد و گفت:«ویحک یا یزید! أتنکت بقضیبک ثغر الحسین بن فاطمهٔ علیهماالسلام؟»؛وای برتو ای یزید! چوب بر لب ودندان حسین، فرزند فاطمه علیهماالسلام می‌زنی؟فوالله الذی لا اله الاـ هو! لقد رأیت رسول‌الله (ص) صلی الله علیه و آله و سلم مرارا کثیرا یقبل ثنایاه و أخیه»؛سوگند به خدایی که جز او معبودی نیست! چندین مرتبه دیدم که پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم لب و دندان او و برادرش را می‌بوسید و می‌فرمود:«أنتما سیدا شباب أهل الجنهٔ»؛شما سید جوانان اهل بهشت هستید، خداوند کشنده شما را لعنت کند و از برای او عذاب جهنم را مهیا کند.آن ملعون در غضب شد، امر کرد تا او را از مجلس بیرون کشیدند. [۹۲۶] .

سخنان زینب کبری در مجلس یزید

آنگاه زینب علیهاالسلام، دختر امیرالمؤمنین علیه‌السلام برخاست و گفت:«الحمد لله رب العالمین، و صلی الله علی محمد و آله أجمعین».پس شروع به تکلم و عتاب بر یزید لعین نمود به نحوی که همه از فصاحت و بلاغت و کلام حکمت‌آمیز او در تعجب شدند، بعد از کلماتی چند گفت:«أمن العدل یابن الطلقاء! تخدیرک حرائرک و امائک، و سوقک بنات رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم سبایا؟». [صفحه ۶۸۹] آیا از عدالت توست ای فرزند زناکار! که زنان و کنیزان خود را در پرده نشانیده و دختران مکرمه‌ی رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم را اسیر کرده و پرده‌ی حرمت آنها را دریده، بی‌کجاوه و هودج از شهر به شهر می‌گردانی تا اهل هر منزل و بادیه بر آنان نظر کنند، و آنان را در منظر دید وضیع و شریف و غریب و بعید قرار داده‌ای؟!آنان نه یاوری دارند، نه معینی، نه مددکاری و این افعال از جماعتی که جگر برگزیدگان را خوابیده [۹۲۷] و گوشت ایشان از خون شهیدان پرورش یافته باشد، بعید نیست.و چگونه بعید می‌باشد بغض ما از کسی که بر ما از روی کراهت و غیظ نظر کند؟ پس از روی آسانی و سهل‌انگاری چوب بر لب و دهان و دندان ابی عبدالله علیه‌السلام، سید جوانان اهل بهشت می‌زند و اشیاخ خود را بخواند که: کجایند تا به این عمل شادی کنند (!!)آن حضرت تعییرات بسیاری به آن سرکرده‌ی کفر و ضلالت نمود و فرمود:«فکد کیدک، واسع سعیک، و ناصب جهدک، فوالله! لا تمحو ذکرنا، و لا تمیت وحینا، و لا تدرک أمدنا، و لا ترحض عنک عار».پس هر مکری که می‌توانی بکار ببر! و هر سعی و کوششی که می‌توانی به عمل‌آور که به خدا قسم! نمی‌توانی ذکر ما را براندازی و وحی

ما را برطرف کنی و به فضیلت ما برسی و هرگز نمی‌توانی عار کردار خود را از خود دور کنی و مکر تو نیست، مگر اندک مکری و ایام دولت تو نیست، مگر اندک زمانی و عن قریب جمعیت تو از هم خواهد پاشید و در روزی که منادی از جانب خدا ندا کند که: «لعنت خدا بر ظالمان و ستمکاران است». [۹۲۸] . [صفحه ۶۹۰]

مجلس یزید لعین به روایت امام رضا

ابن بابویه به سند معتبر از حضرت امام رضا علیه‌السلام چنین روایت کرده:هنگامی که سر مطهر سیدالشهداء علیه‌السلام را به مجلس یزید - لعنه الله - آوردند، آن ملعون مجلس شرابی آراست و با حریفان مشغول خوردن شراب گردید. وقتی از خوردن شراب فارغ شدند، دستور داد که آن سر مطهر را در طشتی نهاده و در پایین تخت او را گذارده و بساط شطرنج بر آن گسترانیده و مشغول به شطرنج بازی گردید و حسین علیه‌السلام و پدر او را یاد می‌کرد و بر آنها استهزا می‌نمود. همین که بر حریف غالب می‌شد، سه جرعه فقاع زهرمار می‌کرد و ته مانده‌ی آن را در کنار طشت بر زمین می‌ریخت... [۹۲۹] .فیاسماء! جرت هذه الامور علی مثل الحسین فموی بعده موری‌آیا این ظلم‌ها بر حسین علیه‌السلام رواست، پس ای آسمان! از هم بپاش و به موج و اضطراب درآی.أین الرسول و ثغر کان یرشفه تدقه بقضیب کف مخمور؟آیا کجا بود پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم تا ببیند که سر فرزندش را در مجلس شراب حاضر کردند و شراب‌خواران با چوب بر بوسه‌گاه او می‌زنند؟أین الرسول و شکوی حال عترته ثکلی لثکلی و مأسور لمأسور؟کجا بود پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم تا اسیرانش را ببیند که از بی‌کسی، مصیبت‌زده و اسیری به اسیر دیگری شکایت می‌نماید؟

مجلس یزید ملعون به روایت دیگر

شیخ مفید رحمه‌الله چنین روایت می‌کند:یزید لعین اهل بیت واسیران و زنان و بی‌کسان را طلبید، چون در برابر آن لعین [صفحه ۶۹۱] آمده، نشستند و حال ایشان را بسیار مفتضح و قبیح دید، گفت:روی پسر زیاد زشت و قبیح باد! اگر میانه‌ی شما و او قرابتی بود، او با شما چنین نمی‌کرد و شما را به این حال به شام نمی‌فرستاد (!!) [۹۳۰] .شیخ فخر الدین رحمه‌الله روایت می‌کند که سیدالساجدین علیه‌السلام فرمود:وقتی که ما را به نزد یزید بردند، ما را مانند گوسفندان به ریسمانی بسته بودند - واویلاه! - به گونه‌ای که اگر یکی در راه رفتن سستی می‌کرد، او را می‌زدند. چون برابر یزید رسیدیم، من پیشتر رفتم، گفتم:یا یزید! اگر پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم ما را به این حال ببیند چه می‌کنی؟پس آن ملعون گریست، و دستور داد که ریسمان از گردن‌ها و کتف‌های ما بریدند. [۹۳۱] .

گفت‌وگوی حضرت سکینه با یزید ملعون

روایت شده: هنگامی که اسیران در برابر آن لعین حاضر شدند، به سوی آنان نظر می‌کرد و اسم یک یک آنها را می‌پرسید، یکی می‌گفت:«هذه ام‌کلثوم الکبری، و هذه ام‌کلثوم الصغری، و هذه صفیهٔ، و هذه امهانی، و هذه رقیهٔ؛ بنات علی، و هذه سکینهٔ، و هذه فاطمهٔ بنت الحسین»؛این ام‌کلثوم کبری زینب خاتون و این ام‌کلثوم صغری و این صفیه و این امهانی و این رقیه؛ دختران امیرالمؤمنین‌اند و این دو، سکینه و فاطمه دختران حسین‌اند.در آن میانه سکینه علیهاالسلام روی خود را با دست خود می‌پوشانید.یزید گفت: این کیست؟گفتند: سکینه، دختر حسین علیه‌السلام است.پس سکینه علیهاالسلام به گریه درآمد و گریه در گلویش گره کرده به نحوی که نزدیک بود [صفحه ۶۹۲] روح از قالبش پرواز نماید.آن ملعون گفت: ای سکینه! چرا گریه می‌کنی؟گفت:«کیف لا- تبکی من لیس لها ستر یستر [به] وجهها و رأسها عنک و عن جلسائک؟»؛چگونه گریه نکند کسی که

چادری ندارد که روی خود را از تو و نشستگان مجلس تو بپوشاند؟آن ملعون به گریه درآمد و گفت: خدا لعنت کند پسر زیاد را! چقدر بر آل‌پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم قسی القلب است (!!). [۹۳۲] .و به روایت دیگر گفت: پدر تو کفران حق من کرد و رحم مرا قطع نمود و با من در مملکت من منازعه کرد.سکینه علیهاالسلام به گریه درآمد و گفت:ای یزید! به کشتن پدرم شادی مکن که او بنده‌ی مطیع خدا و مطیع رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بود، خدا او را به سوی خود خواند و او، حق را اجابت نمود و به اجابت حق سعید شد.«و ان لک [یا یزید!] بین یدی الله مقاما یسألک عنه، فاستعد للمسألة جوابا، و أنی لک الجواب؟»؛بدان ای یزید! لابد تو را مقامی در پیشگاه خداست که از تو از این عمل شنیع سؤال می‌فرماید. پس مستعد و آماده‌ی جواب از این عمل باش و جواب مهیا کن و کجا جواب خواهی جست به جهت کشتن فرزند پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم [۹۳۳] ؟

گفت‌وگوی حضرت زینب با یزید لعین

و به روایت صاحب «منتخب»: زینب علیهاالسلام گفت:ای یزید! آیا نمی‌ترسی از خدا که حسین علیه‌السلام را کشتی؟ و این تو را [صفحه ۶۹۳] بس نبود که حرم رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم را از عراق به شام اسیروار گردانیدی و حرمت آن را ضایع کردی؟!آن ولدالزنا گفت: برادرت می گفت: من از یزید و پدرم از پدر یزید و مادرم از مادر یزید، بهتر است و جدم بهتر از جد یزید است، بعضی را راست می گفت و بعضی را خطا. اما جد او، بهتر از همه‌ی خلایق است و اما این که مادر او بهتر از مادر من است پس به مادر او بی‌ادبی نمی‌توان کرد، اما این که می گفت پدر او بهتر از پدر من است. پس پدر او و پدر من راضی به حکم شدند، حکم از برای پدرم کرد. (!!)آنگاه، آن ملعون این آیه را خواند:(قل اللهم مالک الملک تؤتی الملک من تشاء و تنزع الملک ممن تشاء و تعز من تشاء و تذل من تشاء). [۹۳۴] .زینب علیهاالسلام این آیه را خواند:(ولا تحسبن الذین قتلوا فی سبیل الله امواتا بل احیاء عند ربهم یرزقون). [۹۳۵] .و گفت: ای یزید! حسین علیه‌السلام را کسی جز تو نکشت و اگر تو نبودی پسر مرجانه ذلیل‌تر و کمتر از همه بود [که چنین جنایتی را مرتکب شود].آیا از خدا به کشتن حسین علیه‌السلام نترسیدی و حال آن که جد بزرگوارش در حق او و برادرش می‌فرمود: «الحسن و الحسین سیدا شباب أهل الجنة»؟ [۹۳۶] .پس اگر این را انکار می کنی دروغ گفته‌ای و اگر تصدیق می کنی، پس خود مخاصمه با خود کرده‌ای.یزید ملعون از گفت‌وگوی با زینب علیهاالسلام خجل و شرمنده شد. [۹۳۷] . [صفحه ۶۹۴]

تقاضای مرد شامی از یزید، فاطمه را به خدمتکاری

شیخ مفید رحمه‌الله فاطمه علیهاالسلام دختر سیدالشهداء علیه‌السلام چنین روایت می کند:فاطمه علیهاالسلام دختر امام حسین علیه‌السلام می‌فرماید:هنگامی که ما را به نزد یزید بردند، اول مرتبه بر ما رحم کرد. پس مرد سرخ‌رویی از اهل مجلس برخاست و گفت: یا امیرالمؤمنین! این دختر را به من ببخش که در خانه‌ی من خدمت کند!فاطمه علیهاالسلام می گوید: من دختر صاحب جمالی بودم.- گفتنی است که حسن فاطمه علیهاالسلام مشهور است و معلوم نیست زنی به آن جمال آمده باشد، چنانچه از بعضی از اخبار استفاده می‌شود -.من از شنیدن این سخن بر خود لرزیدم و جامه‌ی عمه‌ام را گرفتم. [۹۳۸] .- و به روایتی: دامن خواهرم را گرفتم، او از من بزرگتر و عاقله بود، گفتم: «اوتمت و استخدم»؛ ای عمه! یتیم بودم بس نبود، آیا حال باید کنیزی هم بکنم؟ -عمه‌ام به آن شخص گفت: غلط فهمیدی و دروغ گفتی و این هرگز نخواهد شد، اگر که خود را هلاک کنی، نه تو می‌توانی این امر را مرتکب شوی و نه یزید.یزید گفت: دروغ گفتی، اگر بخواهم می‌توانم.عمه‌ام گفت: نمی‌توانی مگر آن که از ملت ما بیرون روی و دینی از غیر از دین ما بجویی.آن ملعون بسا در غضب شد، ناسزایی از زبان ملعونش صادر شد.زینب علیهاالسلام فرمود: ای یزید! تو

به دین خدا و دین پدرم و برادرم راه یافته‌ای، اگر تو و پدر و جدت مسلمان هستید؟!آنگاه فرمود: تو امیری و ناسزا می گویی و از روی ظلم، به جهت سلطنت و قدرت خود، غضب می کنی.آن ملعون گویا شرم کرده، ساکت شد، مرد شامی دو مرتبه اظهار کرد. [صفحه ۶۹۵] آن ملعون گفت: دور شو! خدا مرگ تو را برساند. [۹۳۹] .و به روایت سید بن طاووس رحمه‌الله آن مرد گفت: این جاریه کیست؟یزید گفت: «هذه فاطمهٔ بنت الحسین، و تلک زینب بنت علی بن أبی‌طالب»؛این فاطمه، دختر حسین و این زینب، دختر علی بن ابی‌طالب است.شامی گفت: حسینی که پسر فاطمه و علی است؟یزید گفت: بلی.شامی گفت:خدا تو را لعنت کند ای یزید! عترت پیغمبر را می کشی و زنان آنان را اسیر می کنی؟ «والله! ما توهمت الا أنهم سبایا الروم»؛به خدا قسم، به گمانم که اینها اسیران روم و فرنگند.آن ملعون گفت: تو را نیز به آنان ملحق می کنم.آنگاه دستور داد او را به قتل برسانند. [۹۴۰] .و به روایت شیخ مفید رحمه‌الله:وقتی آن شامی برای مرتبه دوم اعاده کرد، ام‌کلثوم علیهاالسلام او را نفرین کرد که: خدا زبانت را قطع کند، دستت را خشک و چشمت را کور کند...، هنوز کلامش تمام نشده بود که دعایش مستجاب شد. [۹۴۱] .

مجلس یزید و اعتراض نصرانی به او

شیخ فخرالدین رحمه‌الله از بعضی ثقات اخبار نقل می کند:شخصی نصرانی از جانب روم به نزد یزید آمده بود و در مجلسی که سر مقدس سیدالشهداء علیه‌السلام را آورده بودند، حاضر بود. وقتی نظرش بر آن سر مطهر افتاد و آن سر مطهر را با آن خواری در نزد یزید دید، به گریه درآمد و صدای گریه بلند کرد و آن قدر گریست که ریشش از گریه تر شد. [صفحه ۶۹۶] آنگاه رو به یزید کرد و گفت: ای یزید! بدان که من در زمان حیات پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم برای تجارت به مدینه رفته بودم، می‌خواستم هدیه‌ای به جهت آن حضرت ببرم، پرسیدم که از چه چیز خوشش می‌آید؟گفتند: از بوی خوش.من از مشک، دو نافه و قدری عنبر برداشته و به نزد آن حضرت رفتم. ایشان در خانه ام‌سلمه بود، چون به خدمت او رسیدم، نوری از آن جناب مشاهده کردم، دلم شاد شد و محبتش در دلم قرار یافت، سلام کرده و هدیه‌ی خود را در پیش گذاردم.فرمود: چیست؟عرض کردم: محقر هدیه‌ای است.فرمود: اسمت چیست؟عرض کردم: عبدالشمس.فرمود: من تو را عبدالوهاب اسم می گذارم، اگر تو اسلام را قبول می کنی، من هم هدیه‌ی تو را قبول می کنم.چون در خلق او نظر کردم، او را همان پیغمبر دانستم که عیسی علیه‌السلام خبر داده بود. پس مسلمان شدم و به روم برگشتم و اسلام خود را مخفی می‌داشتم، من با پنج پسر و چهار دختر مسلمان هستم.بدان ای یزید! روزی در خدمت پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم بودم، آن حضرت در خانه ام‌سلمه بود، همین عزیزی که سر مبارکش را به این خواری در پیش روی تو گذاشته‌اند، وارد حجره شد.پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم بغل خود را گشود و به او گفت:«مرحبا بک [یا] حبیبی مرحبا!»؛خوش آمدی [ای] حبیب دل من!تا این که او را گرفت و در آغوش خود نشانید و لب‌ها و دندان‌هایش را می‌بوسید و می‌فرمود: دور باد از رحمت خدا آن که تو را می کشد، ای حسین!و اشک از دیده‌ی مبارکش می‌ریخت. [صفحه ۶۹۷] روز دوم در مسجد بودم که صاحب همین سر، با برادرش حسن علیه‌السلام آمد و گفت: ای جد بزرگوار! با برادرم کشتی گرفتیم تا ببینم نیروی کدام بیشتر است، هیچ کدام غالب نشدیم.حضرت فرمود: این امر لایق شما نیست، شما هر یک خطی بنویسید، هر کدام بهتر نوشتید نیروی او زیادتر است.آنها رفتند و هر کدام سطری نوشته و به خدمت جد امجد خود آوردند.حضرت فرمود:«انی نبی امی لا أعرف الخط»؛من ناخوانده خط، پیغمبر شده‌ام، به نزد پدر خود بروید تا میانه‌ی شما حاکم شود.مقصودش از این کلام این بود که دل ایشان را نشکند، آنها رفتن و پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم نیز برخاست و پشت سر آنها رفت، و همگی در منزل فاطمه علیهاالسلام جمع شدند.بعد از ساعتی جناب رسالت مآب را دیدم که تشریف می‌آورد و سلمان با او بود. مرا با سلمان صداقت و دوستی بود، پرسیدم که پدر ایشان چه گفت؟ و خط کدام یک بهتر بود؟ و او را سوگند دادم به حق صداقت که آنچه که حضرت فرموده، به من بگوید.سلمان فرمود: پدر ایشان نیز در آن خط تأمل کرد و نخواست که دل هیچ یک را بشکند و آنها را به نزد

مادرشان فرستاد و صورت واقعه را بیان کردند.فاطمه علیهاالسلام متفکر شد که جد و پدرشان هیچ یک خاطر آنها را ملول نکردند، من چه کنم؟ پس فرمود:ای نور دیدگانم! من گردبند خود را بر شما نثار می‌کنم هر که بیشتر از دانه‌ی آن بر چیده، نیروی او زیادتر است.آنگاه گردنبند خود را که هفت دانه مروارید داشت، پاره کرد و بر سر آنها ریخت، هر کدام، سه دانه برداشتند، یک دانه باقی ماند که هر کدام می‌خواستند آن را بردارند، در این هنگام خداوند جلیل به جبرئیل امر فرمود:خود را برسان و با بال خود، آن دانه‌ی مروارید را دو نصف نما تا هر [صفحه ۶۹۸] کدام از آن، نصفی بردارند که مبادا دل یکی از آن دو بشکند.جبرئیل در [یک چشم بهم زدن] رسید و با بال خود، آن لؤلؤ را دو حصه نمود و هر یک، نصفی برداشتند.«فانظر یا یزید! کیف رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم لم یرد أن یدخل علی أحدهما ألم؟»؛نظر کن ای یزید! چگونه پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم نخواست دل آن دو را بشکند به جهت ترجیح دادن خط یکی از ایشان و همچنین امیرالمؤمنین علیه‌السلام و فاطمه علیهاالسلام و همچنین رب العزه نخواست دل آن دو را بشکند، تا این که به جبرئیل امین امر فرمود که دانه مروارید را دو نصف نماید، تا دل آن دو را به دست آورده باشد.ولی تو چنین می‌کنی که سر او را می‌بری و به این خواری در مجلس خود حاضر می‌کنی، «اف لک و لدینک یا یزید!»؛ اف بر تو و بر دین تو باد ای یزید!آنگاه نصرانی برخاست و آن سر مطهر را برداشت و آن را می‌بوسید و می‌گریست و می‌گفت:ای حسین! برای من در نزد خداوند جلیل و در نزد جد بزرگوارت محمد مصطفی صلی الله علیه و آله و سلم و پدرت علی مرتضی علیه‌السلام و فاطمه زهرا علیهاالسلام گواه باش. [۹۴۲] .

زندانی نمودن اسرای اهل بیت در خرابه‌ی شام

در آخر روز، یزید ملعون امر کرد تا اسیران و زنان را به زندان بردند و امر کرد سر مطهر سیدالشهداء علیه‌السلام را بر در مسجد جامع، که محل تردد و نظر خلق بود، بر نیزه نصب کردند. [۹۴۳] .شیخ صدوق رحمه‌الله به سند خود از فاطمه علیهاالسلام، بنت امیرالمؤمنین علیه‌السلام روایت کرده که گوید:زنان را با علی بن الحسین علیهماالسلام در محبس، حبس کردند که محبس، آنها را نه از سرما و نه از گرما حفظ می‌کرد، در روز آفتاب بر ایشان می‌تابید، «حتی تقشرت [صفحه ۶۹۹] وجوههن»؛ تا این که روهای ایشان از شدت گرما و سرما پوست انداخت.در آن زمان، در بیت‌المقدس سنگی را از زمین برنمی‌داشتند، مگر آن که از میان آن خون تازه می‌جوشی و مردم می‌دیدند که آفتاب بر دیوارها مثل چادر سرخ بسیار رنگین می‌تابد، تا آن که علی بن الحسین علیهماالسلام به همراه زنان خارج و سر مطهر سیدالشهداء علیه‌السلام را به کربلا برگردانید. [۹۴۴] .

سر مقدس امام حسین بر در خانه‌ی یزید و اعتراض زن او

صاحب «مناقب» نقل کرده:هنگامی که آن سر مقدس را بر در خانه‌ی یزدی نصب کردند، هند دختر عبدالله بن عامر - که زن یزید بود و پیش از آن در خانه‌ی سیدالشهداء علیه‌السلام بود - پرده را دریده و با موی پریشان و سر و پای برهنه در مجلس عامه به نزد یزید دودید و گفت:«یا یزید! أرأس ابن فاطمة بنت رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم مصلوب علی فناء بابی!»؛ای یزید! آیا سر فرزند فاطمه، دختر پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم را بر در خانه‌ی من بر دار می‌زنی؟یزید برجست، او را پوشانید و گفت: بلی ای هند! گریه کن و ناله سر زن در مصیبت فرزند پیغمبر و بزرگ قریش که پسر زیاد در امر او تعجیل کرد و او را کشت، خدا او را بکشد (!!) [۹۴۵] .

سر مطهر امام حسین و انبیای عظام الهی

قطب راوندی از اعمش روایت کرده که او از آن اشخاصی که محارست آن سر مقدس را می‌کردند، نقل می‌کند، که در طی

روایت مفصلی گوید:یزید دستور داد تا سر مقدس را در حجره‌ای که در آن شرب خمر می‌کرد، بگذارند. [صفحه ۷۰۰] آن شخص گفت: ما چهل نفر بودیم که مأمور محافظت آن بودیم، چون من غرایب بسیار و عجایب بی‌شماری از آن سر بزرگوار مشاهده کرده بودم، داخل آن قبه نشدم.چون پاسی از شب گذشت از آسمان صداها می‌شنیدم وغلغله ازآسمان به گوشم می‌رسید، صدای منادی را شنیدم که می‌گفت: «یا آدم! اهبط»؛ آی آدم! فرود آی.آدم ابوالبشر با گروه زیادی از ملائکه فرود آمدند.ناگاه منادی دیگری را شنیدم که می‌گفت: «یا ابراهیم! اهبط»؛ ای ابراهیم! فرود آی.پس خلیل الرحمان با گروه زیادی از ملائکه فرود آمدند.آنگاه منادی دیگری ندا کرد: «یا موسی! اهبط»؛ ای موسی! فرود آی.پس کلیم الله با گروه بسیاری از ملائکه مقربین بر زمین نازل شدند.چون ساکنان حظایر قدس و چاووشان بار یافتگان محافل انس نازل شدند، غلغله‌ای عظیم به گوشم رسید و منادی ندا کرد:«یا محمد! اهبط»؛ ای حبیب الهی! ای محمد مصطفی! از برای زیارت سر فرزند عزیزت فرود آی.ناگاه مسافر عرش برین و حبیب رب العالمین با خلق عظیمی از ملائکه‌ی مقربین نازل شدند، ملائکه دور آن قبه را احاطه کردند، پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم داخل آن قبه شد و آن سر مقدس را برداشت.- و به روایت دیگر: چون نظرش بر آن سر مقدس افتاد، بی‌تاب شد، در پای آن نیزه نشست، ناگاه آن نیزه خم شد تا آن سر مطهر در دامان رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم افتاد، آن حضرت آن سر مبارک را برداشت -.و به نزد حضرت آدم علیه‌السلام آمده، فرمود:«یا أبی آدم! ما تری ما فعلت امتی بولدی من بعدی؟»؛ای پدر! آیا می‌بینی که امت من، بعد از من به فرزندم چه کرده‌اند؟- و به روایت قطب راوندی: آن سر را به سینه چسبانیده و می‌فرمود: [صفحه ۷۰۱] «یا قرة عینی! قتلوک أتراهم ما عرفوک، و من شرب الماء منعوک، و من قفاک ذبحوک»؛ای نور دیده! تو را کشتند، مگر تو را نشناختند؟ ای نور دیده! تو را از آب منع کردند و از پشت گردنت، سرت را بریدند و مراعات جد و پدر تو را نکردند.- آن شخص می‌گوید: من از مشاهده‌ی این حال به لرزه درآمدم، جبرئیل برخاست و عرض کرد: یا رسول‌الله! منم صاحب زلازل، بفرما که زمین را به زلزله درآورم و صیحه بر آنان زنم تا همه هلاک شوند.آن حضرت فرمود: آنان را واگذار، خدا آنها را نیامرزد.باز جبرئیل عرض کرد: بگذار تا این چهل نفر را که موکل این سر هستند، هلاک کنم.حضرت فرمود: تو دانی و آنها.پس جبرئیل آنها را یک به یک به نفخه‌ای هلاک می‌کرد، چون نزد من رسید فرمود: تو می‌بینی و می‌شنوی؟من فریاد زدم: یا رسول‌الله! الامان.حضرت فرمود:«دعوه! دعوه! لا یغفر الله له»؛رهایش کنید! رهایش کنید! خدا او را نیامرزد.پس دست از من برداشت و ایشان آن سر مطهر را برداشتند، غلغله و ولوله در میان ایشان افتاده و صدا بلند شد و آن سر مطهر را با خود بردند و آن شب آن سر مطهر مفقود بود، خبری از آن نبود. [۹۴۶] .آری، همانا آنان سر را بردند تا اهل آسمان آن را زیارت کنند و زینت محافل ماتم کروبیان و مجالس مصیبت روحانیان گردد، تا این که ببینند که چگونه سر زینت آسمان‌ها را بریده و بر نیزه کردند و در مقابل عشرت خانه‌ی یزید، بر نیزه زدند؟!.ای عزیز من! اگر یزید آن را در محل تردد ناس بر نیزه بلند می‌کرد، که جلالش [صفحه ۷۰۲] زیاد گردد و مردم ببینند و شادی کنند؛ ملائکه می‌بردند که زیارت کنند و ببینند و ناله‌ی واحسیناه! وامظلوماه! واذبیحاه! برآورند.ای عزیز من! اگر اهل شام به جهت کشتن حسین علیه‌السلام، جگرگوشه‌ی فاطمه زهراء علیهاالسلام جامه‌های نو پوشیدند؛ واویلاه! وامصیبتاه! کروبیان جامه‌ی مصیبت و الم پوشیدند.چه نیکو می‌گوید یکی از شعرا:و اقیم عید فی الشآم کما أقا مت فی السماء له الملایک مأتماشامیان از برای کشتن امام حسین علیه‌السلام و آوردن سر او عید کردند؛ و لکن کروبیان و روحانیان مجلس ماتم را برپا کردند.الله أکبر یا له من حادث أمسی له الافق المنور مظلماالله اکبر! این چه مصیبتی بود که عالم را ظلمانی و در نظر مقربان الهی، تاریک نمود؟!الله أکبر یا له من حادث أبکی المشاعر والمقام و زمزماالله اکبر! داد از این مصیبت که ارکان شریعت و آثار هدایت را به گریه درآورد و زمین و آسمان را متزلزل نمود.بأبی الدماء السائلات و أرؤسا فی العاسلات تضاهی الأنجمابدر و ماردم به فدای آن خون‌های ناحق ریخته و سرهای بریده شده‌ای که آنها را بر نیزه‌ی بلند زده بودند.بأبی البطون الطاویات من الطوی بأبی الشفاه الذابلات من الظمابدر و مادرم و قبیله و عشیره‌ام به فدای آن شکم‌های گرسنه و لب‌های خشکیده‌ای که از تشنگی و حرارت

خشک و کبود شده بودند.بأبی الوجوه الحائلات من الجفا بأبی العیون الساهرات السهماپدر و مادرم به فدای آن روهای منوره‌ای که از جفا پژمرده و چشم‌هایی که بیدار و بی‌خوبی کشیده بودند.

مجلس یزید لعین و اعتراض سفیر روم

بدان که چنانچه از تضاعیف و لابه‌لای اخبار استفاده می‌شود، آن مدتی که اهل بیت رسالت علیهم‌السلام در شام محنت انجام بودند و آنها را در محبس، محبوس داشتند، [صفحه ۷۰۳] یزید لعین مکرر اسیران و اهل بیت و سر منور آن حضرت را در مجلس نحس خود حاضر می‌نمودند و به یک دفعه و دو دفعه تشفی قلب ملعونش نمی‌شد.سیدالساجدین علیه‌السلام می‌فرماید:هنگامی که سر منور سیدالشهداء علیه‌السلام را به جهت آن لعین آوردند، روزها مجلس شراب می‌چید و آن سر مطهر را می‌آوردند و در برابر او می‌گذاردند. آن ملعون، شراب زهرمار می‌کرد - واویلا - اظهار سرور و شادی می‌نمود (!!)روزی در مجلس او، رسول روم حاضر بود، و او از اشرف و عظمای اهل روم بود، پرسید: ای پادشاه عرب! این سر کیست؟یزید گفت: تو به این سر چه کار داری؟گفت: وقتی من به سوی پادشاه روم برگردم، از هر چیز خواهد پرسید، می‌خواهم قصه این سر را نیز بدانم، تا از برای او نقل کنم، تا او نیز در شادی با تو شریک باشد.یزید گفت: «هذا رأس الحسین بن علی بن أبی‌طالب»؛ این سر، سر حسین بن علی است.گفت: مادرش کیست؟گفت: فاطمه، دختر رسول‌الله.نصرانی گفت:«اف لک و لدینک»؛ اف بر تو و بر دین تو باد ای یزید! دین من بهتر از دین توست، ای یزید! بدان که پدر من، از اولاد داوود پیغمبر علیه‌السلام است، در میان او و من پدران بسیاری است، ولی نصارا مرا تعظیم می‌کنند و از جهت تبرک، خاک قدم مرا می‌گیرند به جهت آن که نسب من به داوود علیه‌السلام منتهی می‌شود.و انتم تقتلون ابن بنت رسول‌الله [۹۴۷] و ما بینه و بین نبیکم الا ام واحدة؛ [صفحه ۷۰۴] شما فرزند دختر پیغمبر خود را می‌کشید و حال آن که فاصله او با پیغمبر شما یک مادر بیش نیست.آنگاه گفت: حدیث «کنیسه‌ی حافر» را شنیده‌ای؟یزید گفت: نه، تو بگو.گفت: ای یزید! میان «عمان» و «چین» جزیزه‌ای است به فاصله‌ی یک سال راه، مسافت دارد، در آنجا معموره‌ای نیست، مگر یک شهر، که هشتاد فرسخ [در هشتاد فرسخ] است، شهری عظیم‌تر از آن بر روی زمین نیست و از آن شهر کافور و یاقوت می‌آورند، و اشجار آن شهر، عود و عنبر است.آن شهر در دست نصارا است. در آن شهر، کنیسه‌های بسیاری است، بزرگترین آنها، «کنیسه‌ی حافر» است، در آن کنیسه، حقه‌ی [جعبه‌ی] طلایی آویزان است و در اطراف آن حقه، زینب بسیاری از طلا و دیبا است، در آن حقه، سم الاغی است که [می‌گویند: این سم الاغی است که] عیسی بن مریم علیهماالسلام بر آن سوار می‌شد.هر سال گروهی بی‌حد از نصارا به زیارت آن می‌آیند و آن را [طواف می‌نمایند و] می‌بوسند و حوایج خود را در آنجا [از خدا] می‌خواهند واین از آداب ایشان است.ای یزید! انصاری به سمی که به گمان این که سم الاغ پیغمبر ایشان است، چنین تعظیم می‌کنند و شما فرزند دختر پیغمبر خود را می‌کشید؟ خدا شما و دین شما را مبارک نگرداند.یزید ملعون گفت: این نصرانی را بکشید، ت ما را در بلاد خود مفتضح نکند.چون آن مرد نصرانی این سخن را شنید، گفت: ای یزید! می‌خواهی مرا بکشی؟گفت: بلی.نصرانی گفت: دیشب پیغمبر شما را در خواب دیدم که به من فرمود:«یا نصرانی! أنت من أهل الجنة»؛ای نصرانی! تو از اهل بهشت هستی. [صفحه ۷۰۵] من از فرمایش آن حضرت متعجب شدم، اینک من به یگانگی خدا و رسالت محمد مصطفی صلی الله علیه و آله و سلم شهادت می‌دهم.آنگاه برجست و سر مطهر سیدالشهداء علیه‌السلام را بر سینه چسبانید و آن را می‌بوسید و می‌گریست، تا این که او را کشتند. [۹۴۸] .چه نیکو می‌گوید یکی از شعرای عرب:یرحب قوم حافرا زعم أنه لمرکوب بعض الأنبیاء الذی مضی‌و یقتل قوم ابن بنت نبیه تأمل بانصاف تری منتهی الشقاگروهی، سمی را که گمان دارند که پیغمبر ایشان بر صاحب این سم سوار شده تعظیم می‌کنند.و گروهی، فرزند پیغمبر خود را به شمشیر آبدار شهید می‌کنند، تأمل کن تا منتهای شقاوت را بیابی.

سر مطهر امام حسین و سخن رأس الجالوت

ابن طاووس امام حسین از ابن لهیعه، از عمر بن عبدالله چنین روایت می‌کند: عمر بن عبدالله [۹۴۹] می‌گوید:روزی رأس الجالوت مرا ملاقات نموده، گفت: به خدا قسم! میان من و داوود علیه‌السلام هفتاد پشت فاصله می‌باشد که هنوز وقتی یهود مرا می‌بینند به من تعظیم و تکریم می‌کنند، و میان شما و فرزند پیغمبر شما فاصله‌ای نمی‌باشد، مگر یک پشت، که او را کشتید. [۹۵۰] .فیا صاح اجزع من یزید وجوره و بغی أهالی الضیم و البغی و الردیألموا بأمر لیس یعهد مثله و هموا بنکر سیئه لم یکن یری‌ای رفیق! فریاد برآور و جزع و فزع کن و داد زن از ظلم یزید و تابعانش که امری را مرتکب [صفحه ۷۰۶] شدند که مثل آن شنیده نشد.و عملی را مرتکب شدند که قبیح‌تر و رسوا کننده‌تر از آن عملی نبود.ای والله! کاری کردند که پیش از آن، چنین کاری شنیده نشده بود و مثل آن معهود نبود.ای عزیز من! کجا شنیده شده که سر فرزند پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم را در مجلس شراب حاضر کنند و شرابخوار، چوب بر لب و دندان او زند و خاص و عام را حاضر نمایند و آنها را در زندان حبس نمایند؟!الا غرو ان ناحت علیه سماؤها أو ضجت الأملاک فی الأقطارأو مادت الأرضون بعد قرارها أو ناحت الأطیار فی الأوکاربه خدا قسم! تعجبی نیست آسمان متزلزل شود و به نعره‌ی رعد فریاد نوحه برآورد و ملائکه بخروشند.یا زمین‌ها بعد از استقرارشان به تزلزل درآمده و مرغان هوا نوحه‌گری کنند.

سخنان خطیب یزید لعین و اعتراض امام سجاد

سید بن طاووس رحمه‌الله و دیگران حکایت خطبه خواند سیدالساجدین علیه‌السلام را به عبارات مختلفه ذکر کرده‌اند، آنچه از صاحب «مناقب» و غیر آن نقل شده، چنین است:یزید ملعون به خطیبی دستور داد تا بر بالای منبر رود و مردم را به قبایح سیدالشهداء علیه‌السلام و پدر بزرگوارش و افعال آنان (!!) مطلع نماید.آن خطیب ملعون بر بالای منبر رفت و ناسزای بسیاری به امیرالمؤمنین علیه‌السلام و سیدالشهداء علیه‌السلام گفت و معاویه و یزید را بسیار مدح کرد، خدا دهنش را بشکند.چون جناب امام زین‌العابدین علیه‌السلام این صحنه را مشاهده نمود، فریاد زد:«و یلک أیها الخطیب! [۹۵۱] اشتریت مرضات المخلوق بسخط الخالق؟»؛ [صفحه ۷۰۷] وای بر تو! [ای خطیب!] خشم خدا را به رضای مخلوق اختیار کردی، و خدا را به خشم درآوردی، جای خود را در جهنم مهیا دار.و به روایت سید بن طاووس رحمه‌الله: این شعر را که یکی از دوستان، در مدح امیرالمؤمنین علیه‌السلام گفته، خواندند:أعلی المنابر تعلنون بسبه و بسیفه نصبت لکم أعوادها [۹۵۲] .شما بر بالای منبرها امیرالمؤمنین علیه‌السلام را لعن می‌کنید و حال آن که این منابر به شمشیر او برپا شده واگر شمشیر او نبود، منبر و محرابی برپا نمی‌شد.پس فرمود: ای یزید! رخصت ده تا بر این چوب‌ها بالا روم و کلمه‌ای چند بگویم که موجب خشنودی خداوند عالمیان و اجر و ثواب حاضران باشد.آن ملعون قبول نکرد.اهل مجلس التماس کردند که او را رخصت ده، می‌خواهیم سخن او را بشنویم.یزید گفت: اگر بر منبر رود، فرود نمی‌آید تا آن که من و آل‌سفیان را رسوا نماید.گفتند: به این کودکی چه می‌تواند کرد؟ و چه می‌داند؟یزید گفت: او از اهل بیتی است که در شیرخوارگی به علم و کمال آراسته‌اند.

سخنان امام سجاد در مجلس یزید لعین

باری، اهل مجلس اصرار کردند تا رخصت داد، چون آن حضرت بر بالای منبر رفت، حمد و ثنای الهی کرد، چنان خطبه‌ای خواند که دل‌ها را ترسانید و دیده‌ها را گریانید. پس فرمود:ایها الناس! خدا شش خصلت به ما داده و به هفت فضیلت ما را بر سایر خلق زیادتی داده: به ما علم، حلم، جوانمردی، فصاحت، شجاعت و محبت در دل‌های مؤمنان را عطا کرده؛و ما را فضیلت داده که: از

ماست نبی مختار محمد مصطفی صلی الله علیه وآله وسلم [صفحه ۷۰۸] و صدیق اکبر علی مرتضی علیه‌السلام و از ماست جعفر طیار که با ملائکه پرواز می‌کند و از ماست اسدالله الرسول و از ماست این دو سبط این امت. [و از ماست مهدی علیه‌السلام این امت].«من عرفنی فقد عرفنی و من لم یعرفنی أنبأته بحسبی و نسبی»؛هر که مرا می‌شناسد که می‌شناسد و هر که مرا نمی‌شناسد، خود را به او معرفی می‌کنم، تا بشناسد.منم فرزند مکه و منی، منم فرزند زمزم و صفا، منم فرزند آن که زکات را به ردای خود برداشت و به فقرا بذل کرد، منم فرزند بهترین ازار و رداپوشیدگان. منم فرزند بهترین طواف و سعی‌کنندگان، منم فرزند بهترین حج‌کنندگان، منم فرزند کسی که بر براق سوار شد و به هوا پرواز کرد، منم فرزند آن که در یک شب از مسجدالحرام تا مسجد اقصی سیر کرد، منم فرزند آن که جبرئیل او را به سدرة المنتهی رسانید، منم فرزند آن که در مقام قرب الهی؛ به مقام «قاب قوسین أو أدنی» رسید.«أنا ابن محمد المصطفی، أنا بن علی المرتضی»؛منم فرزند آن که بر بینی‌های خلق شمشیر زد، تا آن که گفتند: «لا اله الا الله»منم فرزند ضارب سیفین، طاعن رمحین،هاجر هجرتین، بایع بیعتین و قاتل بدر و حنین، و کسی که طرفة العینی کافر نبود. منم [فرزند] صالح مؤمنین، وارث نبیین، قامع ملحدین، یعسوب مسلمین، نور مجاهدین، زین‌العابدین، تاج بکائین، صبرکننده‌تر از همه‌ی صابرین، و افضل از همه‌ی قائمین از آل یاسین.تا آن که فرمود:منم فرزند وارث مشعرین و اب‌السبطین: الحسن والحسین، این جد من علی بن ابی‌طالب علیه‌السلام است. [صفحه ۷۰۹] [آنگاه فرمود:]«أنا ابن فاطمة‌الزهراء، أنا ابن سیدة‌النساء، أنا ابن خدیجة الکبری، أنا ابن المقتول ظلما، أنا ابن محزوز الرأس من القفا، أنا ابن العطشان حتی قضی، أنا ابن طریح کربلا، أنا ابن مسلوب العمامة و الردا...»؛[منم فرزند فاطمه‌ی زهرا، منم فرزند سیده‌ی بانوان، منم فرزند خدیجه کبری]، منم فرزند آن که او را از روی ظلم کشته و با لب تشنه شهیدش کردند، منم فرزند آن که او را در بیابان انداختند و عمامه و ردایش را به غارت بردند، منم فرزند آن که سرش را از پشت گردنش بریدند، منم فرزند آن که ملائکه‌ی آسمان‌ها بر او گریستند و بر او جنیان در زمین و مرغان در هوا بر او نوحه کردند.«أنا ابن من رأسه علی السنان یهدی، أنا بن من حرمه من العراق الی الشام تسبی»؛منم فرزند آن که سر او را بر نیزه زده و به هدیه آوردند، منم فرزند آن که عیالش را از عراق تا شام به طریق اسیری گردانیدند.

سخنان امام سجاد و وحشت یزید لعین

«فلم یزل یقول: أنا أنا حتی ضج الناس بالبکاء و النحیب»؛حضرت پیوسته می‌فرمود: منم، منم و نسب خود را می‌فرمود تا آن که غلغله در خلق افتاد و صداها به گریه بلند کردند.یزید لعین از فتنه ترسید: به مؤذن گفت: اذان بگو.مؤذن، کلام آن حضرت را قطع کرده و شروع به اذان نمود، وقتی گفت: «الله اکبر».حضرت فرمود:«لا شیء أکبر من الله»؛هیچ چیزی نیست که به بزرگی خدا برسد. [صفحه ۷۱۰] چون مؤذن گفت: «أشهد أن لا اله الا الله»حضرت فرمود:«شهد بها شعری و بشری و لحمی دمی»؛به آن مو، پوست، گوشت و خون من شهادت می‌دهد.وقتی مؤذن گفت: «أشهد أن محمدا رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم»آن حضرت روی شریف را به یزید کرد و فرمود:«هذا محمد صلی الله علیه و آله و سلم جدی، أم جدک یا یزید؟!»؛ای یزید! این محمد صلی الله علیه و آله و سلم که نامش را به رفعت می‌برند، جد من است یا جد تو؟ اگر گمان کنی که جد توست، دروغ گفته‌ای و کافر شده‌ای، و اگر می‌گویی: جد من است. پس چرا عترت او را کشتی و حرم او را اسیر کردی و مرا اسیر نمودی؟آنگاه حضرت رو به مردم کرد و فرمود:ای معاشر ناس! آیا در میان شما کسی هست که پدر و جد او، رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم باشد؟پس صدای خلق به گریه بلند شد.

گفت‌وگوی امام سجاد با منهال

پس مردی از شیعیان آن حضرت که او را منهال عمرو طائفی می‌گفتند - و در روایت دیگر: مکحول که از اصحاب رسول خدا

صلی الله علیه و آله و سلم بود - برخاست و گفت: چگونه روز خود را به شام آوردی؟آن حضرت فرمود:«أمسینا فیکم کمثل بنی‌اسرائیل فی آل‌فرعون، یذبحون أبنائهم، و یستحیون نساءهم»؛در میان شما مانند بنی‌اسرائیل در آل‌فرعون شام کردیم که مردان ایشان را می‌کشتند و زنان ایشان را باقی می‌گذاشتند. [صفحه ۷۱۱] آنگاه فرمود:طایفه‌ی عرب بر عجم فخر می‌کنند به این که محمد صلی الله علیه و آله و سلم از قبیله‌ی ایشان است و قبیله قریش بر سایر طوایف عرب، فخر می‌کند از جهت آن که پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم از ایشان است.«و أمسی آل محمد علیهم‌السلام مقهورین مخذولین»؛ و با وجود این، آل محمد علیهم‌السلام روز را به شام می‌برند در حالتی که مظلوم و ذلیل و خوار می‌باشند، پس به سوی خدا از بسیاری دشمنان و غلبه‌ی ایشان و تفرقه‌ی اوضاع خود، شکایت می‌کنم. [۹۵۳] .

مجلس یزید و اعتراض یکی از علمای یهود

و به روایت دیگر: در این مجلس، یکی از علمای یهود حاضر بود. وی رو به یزید کرد و گفت: یا امیرالمؤمنین! این پسر کیست؟یزید گفت: او علی بن الحسین است.گفت: حسین، پسر کیست؟گفت: پسر علی بن ابی‌طالب است.گفت: مادرش کیست؟گفت: فاطمه، دختر محمد.آن عالم گفت:«یا سبحان الله! فهذا ابن نبیکم قتلتموه فی هذه السرعة»؛پس این پسر پیغمبر شما بوده که به این زودی او را کشتید؟حرمت پیغمبر خود را در عترت او بد رعایت کردید. به خدا قسم! اگر موسی بن عمران علیه‌السلام فرزندی از صلبش گذارده بود، گمانم این است که ما او را می‌پرستیدیم و [صفحه ۷۱۲] مثل خدای خود، می‌دانستیم و پیغمبر شما دیروز از میان شما رفت، امروز فرزندش را کشتید، شما بد امتی بودید.آن ولدالزنا دستور قتل او را صادر کرد.آن مرد برخاست و گفت: می‌خواهید مرا بکشید، می‌خواهید مرا بزنید و می‌خواهید مرا واگذارید. بدرستی که من در تورات دیده‌ام: کسی که ذریه‌ی پیغمبر خود را بکشد همیشه بر او تا زنده است، لعنت نازل می‌شود و چون بمیرد در آتش جهنم می‌باشد. [۹۵۴] .و به روایتی: آنگاه حضرت سجاد علیه‌السلام فرود آمد و نماز نکرده، از مسجد بیرون رفت و فرمود: مرا حاجتی به این نماز نیست. [۹۵۵] .

خواب سکینه‌ی مظلومه در شام محنت‌انجام و بیان آن به یزید

سید بن طاووس رحمه‌الله و ابن‌نما رحمه‌الله و غیر ایشان با الفاظ مختلفه و معانی متقاربه حکایت خواب دیدن سکینه علیهاالسلام را در شام، روایت کرده‌اند، ابسط و اجمع آن حکایت چنین است:روزی سکینه علیهاالسلام به یزید گفت: دوش خوابی دیدم، اگر گوش می‌کنی از برای تو نقل می‌کنم.- و به روایت سید ابن طاووس رحمه‌الله: در روز چهارم ورود اهل بیت علیهم‌السلام به شام بود - یزید گفت: بگو.سکینه علیهاالسلام گفت: دیشب چون از نماز فارغ شدم و تعقیب خواندم و بر حال کثیرالاختلال خود و اهل بیت، بسیار گریستم که بخواب نمی‌رفتم، چون چشمم بخواب رفت، ناگاه نوری دیدم که از آسمان تا زمین ساطع بود، حوریان بسیاری از بهشت بر زمین فرود آمدند. [صفحه ۷۱۳] ناگاه باغی در نهایت سبز و خرمی دیدم، در آن باغ، قصری دیدم که پنج پیرمرد نورانی را دیدم که داخل آن قصر می‌شدند، نزد ایشان حوریه‌ای بود، من از آن حوریه پرسیدم: این قصر از کیست؟گفت: از پدرت حسین بن علی علیهماالسلام که خدا به او به جهت شهادت و صبری که در راه او نمود، عطا کرده است.گفتم: این مشایخ کیانند؟گفت: اولی آدم ابوالبشر، دومی نوح نبی‌الله، سومی ابراهیم خلیل الرحمان، چهارمی موسی کلیم‌الله علیهم‌السلام هستند.پرسیدم: پنجمی که از اندوه و حزن دست به ریش مبارک گرفته و گریان است، کیست؟گفت: آن جد تو، رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم است.گفتم: به کجا می‌روند؟گفت: به نزد پدر تو حسین علیه‌السلام.گفتم: به خدا قسم! می‌روم به نزد جد خود و به او از ظلم و ستمی که به ما کرده‌اند، شکایت می‌کنم.به روایت سکینه علیهاالسلام گفت: نزد جد بزرگوار خود رفتم، گفتم:«یا

جداه! قتلت والله! رجالنا و سفکت والله! دماؤنا، و هتکت والله! حریمنا، و حملنا علی الأقتاب بغیر وطاء نساق الی یزید»؛ای جد بزرگوار به خدا قسم! که مردان ما را کشتند، خون‌های ما را ریختند، حرمت ما را ضایع کردند، زنان ما را برهنه کردند. به خدا قسم! ما را سوار بر جهازهای شتران کرده و به سوی یزید بردند.چون جد بزرگوارم این سخن را شنید، مرا گرفته و بر سینه‌ی خود چسبانید و رو به سوی پیغمبران کرد و فرمود: نمی‌بینید که امت من بعد از من، به اولاد من چه کردند؟آن حوریه گفت: ای سکینه! شکایت بس است که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم را به گریه [صفحه ۷۱۴] درآوردی.و به روایت اول می گوید: آن پیغمبران گذشتند و من ملحق به ایشان نشدم که شکایت خود را به جد خود نمایم، متفکر بودم که ناگاه جد بزرگوارم علی بن ابی‌طالب علیهماالسلام را دیدم که شمشیری در دست داشت و ایستاده بود، چون نظرم بر او افتاد، فریاد زدم که:«یا جداه! قتل والله! ابنک بعدک»؛ای جد بزرگوار! به خدا قسم! فرزندت حسین علیه‌السلام را بعد ازتو شهید کردند.همین که این سخن را شنید گریه کرد و مرا به سینه خود چسبانید و فرمود:«یا بنیهٔ! صبرا و بالله المستعان»؛ای نور دیده! ای دخترم! صبر کن و از خدای استعانت جوی.سپس آن حضرت رفت و ندانستم به کجا رفت. من متعجب بودم، ناگاه دیدم دری از آسمان گشوده شد و ملائکه فوج فوج به زیارت سر مبارک پدرم می‌آمدند، فوجی نازل می‌شدند و فوجی بالا می‌رفتند.و به روایت دیگر: سکینه علیهاالسلام می گوید:آن حوریه، دست مرا گرفت و داخل قصر کرد، ناگاه پنج زن عظیم‌الشأن را دیدم که نور از ایشان ساطع بود. در آن میان، خانمی از همه عظیم‌تر و نورانی‌تر بود، که جامه‌های سیاه پوشیده و پیراهن خون‌آلودی در دست داشت، او از اندوه و حزن، می‌نشست و برمی‌خاست، هرگاه می‌نشست، ایشان نیز می‌نشستند و هرگاه برمی‌خاست، ایشان نیز برمی‌خاستند.من پرسیدم: این خواتین معظمه کیستند؟گفت: اینها حوا، مریم، خدیجه، ساره - و به روایتی: -هاجر می‌باشند و این که جامه‌ی خونین در دست دارد، جده‌ات فاطمه زهرا علیهاالسلام است.سکینه علیهاالسلام می گوید: چون این را شنیدم به نزد جده‌ام فاطمه علیهاالسلام رفتم و گفتم:«یا جدتاه! قتل أبی و اوتمت علی صغر سنی»؛ [صفحه ۷۱۵] ای جده‌ی عصمت پناه! به خدا قسم! پدر بزرگوارم را کشتند و مرا در کودکی یتیم کرده و بر ما ترحم نکردند.«یا اماه! جحدوا والله! حقنا، یا اماه! بددوا والله! شملنا، یا اماه! استباحوا والله! حریمنا، یا اماه! والله! قتلوا الحسین أبانا»؛ای مادر! به خدا قسم! حق ما را انکار کردند، جمعیت ما را متفرق نمودند، ما را اسیر نمودند. ای مادر! به خدا قسم! پدرم حسین علیه‌السلام را کشتند.همین که این سخن را گفتم، فرمود:«کفی یا سکینهٔ! صوتک، فقد أحرقت کبدی، و قطعت نیاط قلبی»؛ای سکینه! بس است که تو جگر مرا سوزاندی و دل مرا پاره پاره کردی.ای سکینه! اینک پیراهن پدرت با من است، از من دور نمی‌شود تا خدا را ملاقات کنم و در نزد او شکوه کنم.پس از خواب بیدار شدم.و به روایتی: یزید ملعون اعتنایی به آن خواب ننمود.و به روایتی: سیلی بر روی نحس خود زد و گفت: مرا با قتل حسین چه کار بود؟ [۹۵۶] .

خواب دیدن هند، زن یزید

از هند، زوجه ی یزید روایت شده که گوید:شبی در خواب دیدم که دری از آسمان گشوده شد، فوج فوج ملائکه نازل می شدند و به زیارت سر مطهر سید الشهدا علیه السلام می آمدند و می گفتند:«السلام علیک یا أبا عبدالله،! السلام علیک یابن رسول الله!«در این اثنا دیدم ابری از آسمان به پایین آمد، در آن ابر، مردان بسیاری بودند.در میان ایشان مردی در نهایت صباحت و نور بود، چون بر زمین رسید، دوید تا آن [صفحه ۷۱۶] که خود را بر روی آن سر مطهر انداخت و دندان‌های او را می‌بوسید و می‌فرمود:«یا ولدی! قتلوک، أتراهم ما عرفوک، و من شرب الماء منعوک»؛ای فرزند ارجمند! تو را کشتند، مگر تو را نشناختند؟ و تو را از آب منع کردند.ای فرزند! منم جد تو، رسول خدا، و این است پدر تو، علی مرتضی، و این برادر تو، حسن مجتبی و این عموی تو، جعفرطیار و عقیل، و این حمزه و عباس هستند که به زیارت تو آمده‌اند - و یک یک اهل بیت خود را می‌شمرد -هند می گوید: هراسان و ترسان از خواب بیدار شدم، چون به نزد آن سر مطهر رفتم،دیدم که نور از آن، به آسمان می‌تابد، رفتم تا یزید را بیدار

کنم و بر خواب خود مطلع نمایم، او را در جای خود نیافتم، چون تجسس کردم، دیدم در حجره‌ی تاریکی نشسته و رو به دیوار کرده و می گوید: مرا چه کار با حسین بود؟!!هم و غم بسیاری از او مشاهده کردم، چون خواب خود را برای او نقل کردم، غم وبیم او مضاعف شد، جوابی نگفت، چون صبح شد اهل بیت علیهم‌السلام را میان رفتن به مدینه با جوائز سنیه و ماندن در شام با عزت و احترام، مخیر گردانید.

عزاداری اهل بیت در شام

اهل بیت علیهم‌السلام گفتند: اولا می‌خواهیم که ما را مرخص کنی که بر کشته‌ی خود، ندبه و نوحه نماییم که ما را مهلت نوحه و گریه نداده‌اند.یزید امر کرد تا خانه‌هایی چند به جهت ایشان حاضر کردند، تا ایشان مشغول به تعزیه و نوحه گردند.چون مردم دریافتند که یزید ملعون، اسیران را رخصت تعزیه‌داری داده، زنی از بنی‌هاشم و قریش نماند، مگر آن که جامه‌های سیاه پوشیده و با غریبان کربلا و اسیران محنت و جفا همزبان گشته و بر مظلومان کربلا، ندبه و نوحه بلند کردند.وچنانچه نقل شده: تا هفت روز مشغول به عزاداری بودند، با این که در روایت [صفحه ۷۱۷] دیگری آمده: تا در آن بلد بودند، شب و روز مشغول به گریه و نوحه بودند. [۹۵۷] .و در بعضی از روایات آمده: در آن اوقات، آن ملعون فی الجمله از غضب و عداوت فرود آمده بود، چاشت و شام نمی‌خورد، مگر آن که جناب سیدالساجدین را بر خوان خود، حاضر می‌نمود. [۹۵۸] .ابومخنف نقل کرده:روزی امر کرد که زنان اهل بیت علیهم‌السلام به خانه‌ی پلیدش بروند، چون اسیران اهل بیت و زنان ایشان داخل خانه‌ی آن ملعون شدند، وقتی چشم زنان یزید و دختران معاویه و آل ابی‌سفیان بر دختران فاطمه علیهاالسلام افتاد، همگی زیورهایشان را از خود دور کرده و صدا را به ندبه و نوحه برکشیدند و همگی گریه‌کنان و شیون‌زنان به استقبال اسیران رفتند.آه! آه! دختران امیرالمؤمنین علیه‌السلام را چون نگاه بر دختران بنی‌سفیان افتاد و زر و زیور ایشان را دیدند و قصرهای ایشان را ملاحظه و مشاهده کردند، اسیری و دربه‌دری و برهنگی خود را متذکر شدند، اشک از دیدگان خود جاری نمودند و تا سه روز در خانواده یزید عزاداری سیدالشهداء علیه‌السلام می‌نمودند. [۹۵۹] .أیزید ترفل فی الحریر تجبرا و حسین فی حر الشموس مضیع آیا رواست که یزید جامه‌های حریر و دیباج پوشیده در کمال تجبر و تکبر بر سریر سلطنت متمکن باشد و بدن مطهر منور حسین علیه‌السلام برهنه در میان آفتاب بوده باشد؟ واویلاه!و بنات هند فی القصور تنعمت و بنو البتولة فی البراری جوع آیا رواست که دختران هند در قصرهای زرنگار به تنعم مشغول باشند و دختران فاطمه علیهاالسلام را گرسنه در بیابان‌ها بگردانند؟مثل السبایا بل أذل یشق من هن الخمار ویستباح البرقع [صفحه ۷۱۸] فمصفد فی قیده لا یفتدی و کریمة تسبی و قرط تنزع آه! که آنان را مثل اسیران دستگیر کردند، بلکه ذلیل‌تر از هر اسیری نمودند، زیرا که مقنعه و خمار از روی آنان ربودند و گوشواره‌ها از گوش ایشان بیرون کردند و با این همه، در قید انداختند.محتشم گوید:خاموش محتشم که دل سنگ آب شد مرغ هوا و ماهی دریا کباب شد[کاتب گوید:آید به حشر فاطمه با چشم اشکبار گوید که خانه‌ام ز جفاها خراب شدخونین جگر حسین بیاید به روز حشر گوید علی‌اصغر زارم کباب شدچون ختم انبیا که ز احوال اهل بیت گوید کجاست آن که به دریا کباب شد] [۹۶۰] . [صفحه ۷۲۱]

در بیان کیفیت ورود اهل بیت و اسیران به مدینه مشرفه

اشاره

بسم الله الرحمن الرحیم‌الحمد لله علی المصائب الفادحات، والفوادح الجاریات، والصلاة و السلام علی سیدنا محمد أشرف الکائنات، و أزهر النجوم العالیات، و علی أهل بیته الشموس الضاحیات، و البدور الضائیات.سیما علی فرخه و شبله، صاحب المحن الهائلات، و

الفتن الحاريات، التى لم يسمع بمثلها فى القرون الخاليات، و لم تر نحوها عين فى الأيام السالفات، صاحب الدموع الهاطلات، والعيون الساهرات، و البطون الضامرات، و القلوب الصاديات، والشفاه الذابلات، و الأفواه اليابسات، والأكباد الطاميات، والدماء الجاريات، والجروح الصاهيات، و النحور الداميات، والأبدان البالیات، والأجسام العاريات؛الذى أحاطته الكلاب العاويات، و السباع الضاريات، بالسيوف الباترات، و السهام النافذات.فيالیت! لفاطمة و أبيها عينا تنظر اليه و هو مطروح على الأرض كالوغير، فزواره السهام النافذات، و عواده السيوف القاطعات، طبابه الرماح الطاعنات، و دواؤه الدماء الجاريات، أكفانه عشير الشافيات، ندابه البنات الحاسرات، شياعه الأرامل البارزات، ترضضه الخيول العاديات، و تسفو عليه الرياح السافيات، و هو سليل خير البريات و خليفة بارىء الموجودات.فلعنة الله على من أسس هذا و من بنى عليه بنيانه و ختم ظلمه و عداوته، لعنة متصلة دائمة باقية ما دامت الأرضون و السماوات وأشرقت البارقات. [صفحه ۷۲۲] و بعد، قال الله سبحانه فى كتابه العزيز:(و من قتل مظلوما فقد جعلنا لوليه سلطانا فلا يسرف فى القتل انه كان منصورا). [۹۶۱] .ترجمه‌ی آیه‌ی شریفه این است که:«کسی از روی ظلم کشته شد، از برای ولی او سلطنت و تسلطی در کشتن قاتل او قرار دادیم، پس باید در قتل اسراف نکند، بدرستی که او یاری کرده شده است.»

حکم کسی که مظلومانه کشته شده است

این حکمی است عام که: کسانی که مظلوم کشته می‌شوند، ولی ایشان را به سلطنت الهیه، در قتل قاتل او تسلطی می‌باشد، و او از جانب خدا منصور می‌باشد، اگر در این نشئه قصاص کرد و حق خود را بازیافت نمود که هیچ و الا البته در ایام رجعت حق او گرفته خواهد شد.چنانچه از ابی ابراهیم موسی بن جعفر علیهماالسلام روایت شده که فرمودند:«لترجعن نفوس ذهبت و ليقتصن يوم يقوم»؛هر آینه البته آن نفس‌هایی که از بین رفته و تلف شده‌اند در روزی باز خواهند گشت و هر آینه البته قصاص خواهند نمود که کسی که او را عذاب کرده‌اند به همان عذاب، ظالمش را قصاص می‌کنند.و کسی که به غیظ آورده باشد به غیظ آوردن قصاص شده و اگر کسی را کشته، به کشتن قصاص می‌کند و اعدای ایشان را برمی‌گردانند تا خون خود را از ایشان بگیرند.بعد از آن که قصاص کردند و حق خود را گرفتند، سی ماه زندگی می‌کند، پس همگی در یک شب می‌میرند در حالتی که خون خود را گرفته و نفوس ایشان شفا یافته باشد و اعدای ایشان مصیر به عذاب آتش باشد. بعد از این، در موقف حساب در برابر خداوند عالم [صفحه ۷۲۳] حقوق خود را از ایشان می‌گیرند. [۹۶۲] .

امام حسین و منتقم او

چنانچه مذکور شد، اگر چه آیه‌ی شریفه عام است و لکن - چنانچه عیاشی از جابر بن عبدالله روایت می‌کند - حضرت باقر علیه‌السلام می‌فرماید:این آیه در حق حسین بن علی علیهماالسلام نازل شده است. [۹۶۳] .[و در روایت دیگری] حضرت باقر علیه‌السلام فرمود:«من قتل مظلوما» حسین بن علی علیهماالسلام است که کشته شد در حالی که مظلوم بود و ماییم اولیای او، و چون قائم ما قیام نماید خون او را طلب می‌کند. پس این قدر می‌کشد که می‌گویند: در کشتن او اسراف کردی.[حضرت در ادامه‌ی سخن خویش] فرمود:مراد از «مقتول» در آیه‌ی شریفه حسین علیه‌السلام است. ولی او، قائم علیه‌السلام است و «اسراف در قتل» این که غیر قاتل او را بکشد و «اوست منصور»، به راستی که دنیا زایل نمی‌شود تا این که مردی از آل پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم او را یاری کند که زمین را پر از عدل و داد نماید، هم چنانچه پر از ظلم و جور شده باشد. [۹۶۴] .در «کافی» از حضرت صادق علیه‌السلام روایت کرده که راوی می‌گوید: از حضرت صادق علیه‌السلام از این آیه‌ی شریفه پرسیدم.حضرت فرمود:این آیه در حق حسین علیه‌السلام نازل شده است؛«لو قتل أهل الأرض به ما كان مسرفا»؛اگر همه‌ی اهل زمین را به جهت خون حسین علیه‌السلام بکشد، هر آینه اسراف [صفحه ۷۲۴] نمی‌باشد. [۹۶۵] .از این تفسیر استفاده می‌شود که آن حضرات «لا يسرف» را به صیغه‌ی نفی

گرفته‌اند. حاصل معنی این که:ما به ولی این مقتول، سلطنت دادیم، پس او در قتل اسراف نمی‌کند، هر چند گروه بسیاری را بکشد، زیرا که این خون مثل سایر دماء نمی‌باشد، بلکه خونی است که اگر اهل عالم به جهت آن تلف شوند، اسراف نیست، بلکه اگر همه‌ی عالم به جهت آن، سرنگون گردد، جا دارد؛زیرا که این خون، کمتر از خون ناقه‌ی صالح نیست که به جهت آن، چندین هزار نفر هلاک شدند. و کمتر از خون یحیی علیه‌السلام نیست که هفتاد هزار نفر به جهت آن کشته شدند.و این مصیبت، کوچک‌تر از مصیبت قوم لوط نبود که خدا شهر ایشان را سرنگون نمود.و سهل‌تر از معصیت اصحاب شیث نبود که گروهی به جهت آن هلاک گردیدند.«ای والله! لا اسراف فی القتل»؛ اگر چه اهل ارض را به جهت آن تلف کنند و ظلمی نیست بر کسی که مباشر غدر باشد؛ زیرا که حکم حضرت صاحب - صلوات الله و سلامه علیه - مانند احکام معلم موسی علیه‌السلام بر باطن است، نه این که حکم بر ظاهر باشد، که به غیر از مباشر، دیگری را شریک در قصاص ندانند.در اخبار آمده که فرمودند:«ألا! و ان الراضین بقتل الحسین علیه‌السلام شرکاء قتله»؛آگاه باشید! کسانی که راضی به کشتن حسین علیه‌السلام هستند؛ همه در خون آن حضرت شریکند. [۹۶۶] .بنابراین، اولاد قاتلان او، که راضی به کشتن او بودند؛ بلکه همه‌ی کسانی که به این امر راضی بودند، و برای کشته شدن آن حضرت شادی می‌کردند، همه در خون او شریکند، و - [ان شاء الله] - عن قریب که ولی او، با ملائکه‌ی مقربین قیام می‌نماید [صفحه ۷۲۵] و ندای «یا لثارات الحسین» کنان همه‌ی اینان را خواهند کشت. [۹۶۷] .کلینی رحمه‌الله از [عبدالله بن قاسم، از] حضرت صادق علیه‌السلام روایت کرده که آن حضرت در تفسیر آیه‌ی شریفه‌ی (و قضینا الی بنی اسرائیل فی الکتاب لتفسدن فی الأرض مرتین) فرمود:مراد از این دو مرتبه فساد، یکی قتل علی بن ابی‌طالب علیهماالسلام است و دیگری ضربتی است که بر امام حسن علیه‌السلام زدند.[ومنظور از] (و لتعلن علوا کبیرا)؛ و طغیان خواهید کرد، طغیان عظیمی.فرمود:مراد کشتن حسین علیه‌السلام است که از همه فسادها عظیم‌تر و از همه‌ی طغیان‌ها بزرگتر می‌باشد.[و مراد از] (فاذا جاء وعد اولادهما).فرمود: وقتی زمان نصرت خون حسین علیه‌السلام بیاید.[و منظور از] (بعثنا علیکم عبادا لنا اولی بأس شدید فجاسوا خلال الدیار)؛ بر می‌انگیزانیم گروهی از بندگان خود را که در میان بلاد تجسس می‌کنند.فرمود:ایشان گروهی هستند که قبل از خروج صاحب‌الأمر علیه‌السلام ظاهر می‌شوند و صاحب خونی از آل محمد علیهم‌السلام را نمی‌گذارند، مگر آن که می‌کشند.[و منظور از] (و کان وعدا مفعولا). [۹۶۸] .فرمود: مراد از آن، خروج و ظهور قائم علیه‌السلام است. [۹۶۹] .در حدیث دیگری وارد شده:وقتی که مظلوم‌ترین عالمیان بر زمین افتاده بود، هر چند استغاثه می‌کرد کسی به دادش نمی‌رسید - روحی له الفداء - ملائکه‌ی آسمان‌ها به گریه درآمدند و عرض کردند: [صفحه ۷۲۶] الهی! به فرزند دختر پیغمبر تو این ظلم‌ها می‌کنند و تو می‌بینی و می‌دانی و تویی که در کمین ستمکارانی.ندا رسید: ای ملائکه! به جانب راست عرش نظر کنید.چون نظر کردند شخصی را دیدند ایستاده و مشغول به نماز است.ندا رسید: به وسیله‌ی او، انتقام او را خواهم گرفت. ای ملائکه! به جهت خون یحیی هفتاد هزار نفر را کشتیم و به زودی به دست قائم آل محمد علیهم‌السلام به جهت خون حسین علیه‌السلام از بنی‌امیه انتقام خواهم گرفت و از ایشان هفتاد هفتاد هزار نفر را خواهم کشت و در آخرت ایشان را عذاب عظیم فرمایم. [۹۷۰] .

رجعت و شکایت حضرت فاطمه در آن

[امام صادق علیه‌السلام فرمودند:]آنگاه حضرت فاطمه زهرا علیهاالسلام برمی‌خیزد و از فلان و فلان شکایت می‌نماید و می‌گوید:ای پدر! فدک را از من گرفتند، و در مجمع مهاجر و انصار رفتم و حق خود را طلب کردم، احتجاج مرا رد کردند... و صحیفه‌ای که تو از برای من در باب فدک نوشته بودی، بیرون آوردم، او در میان مهاجر و انصار و قریش علی رؤوس الاشهاد آن را گشوده و آب دهن بر آن انداخته و آن را پاره کرد...پس با چشم گریان دل بریان و با قلق و اضطراب در زمین گرم روان شدم و بر سر قبر تو آمدم و شکایت ایشان را به تو کردم.حضرت صادق علیه‌السلام فرمودند:آنگاه فاطمه علیهاالسلام، قصه‌ی فرستادن اولی خالد، قنفذ

و فلانی را و جمع کردن او مردم را از برای بیرون آوردن امیرالمؤمنین علیه‌السلام... نقل می‌کند و شکایت می‌کند از این که آن ملعون فریاد می‌زد که: یا علی! بیرون بیا به سوی بیعتی که مسلمین بر آن اجتماع کردند و الا تو را می‌کشیم. و فضه رفت گفت: امیرالمؤمنین علیه‌السلام مشغول است.ایشان هیزم جمع کرده و در خانه‌ی ولایت را سوزاندند.و شکایت می‌کند فاطمه علیهاالسلام از این که می‌گوید: من در پشت درآمدم و خطاب کردم: ای عمر! وای بر تو، این چه جرأتی است که بر خدا و [صفحه ۷۳۰] رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم کردی؟ ای عمر! آیا می‌خواهی نسل پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم را برطرف کنی و نور خدا را خاموش کنی.عمر گفت: «کفی یا فاطمهٔ!»؛ ساکت شو ای فاطمه! نه محمد حاضر است که به داد تو برسد، و نه ملائکه امر و نهی می‌آورند، علی هم مثل یکی از مسلمین است، یا به جهت بیعت بیرون آید، یا آن که همه‌ی شما را می‌سوزانم.پس او گفت: خداوندا! به سوی تو از فقدان رسول تو و ارتداد امت و منع کردن ایشان حق ما را، شکایت می‌کنم.عمر گفت: «دعی یا فاطمهٔ! حمقاهٔ النساء»؛ ای فاطمه! سخن‌های احمقانه‌ی زنان را کنار بگذار (!!) نبوت و خلافت از برای شما جمع نمی‌شود. (!!)پس آتش به خانه گرفته بود، قنفذ دست را آورد که در را باز کند، پس ناگاه آن ولدالزنا [دومی] تازیانه بر بازوی شریف فاطمه علیهاالسلام زد که سیاه شد و ورم کرد و لگدی بر در زد که در شکم فاطمه علیهاالسلام خورد و به نحوی بر او تأثیر کرد که شکمش به درد آمد و فرزند شش ماهه‌اش سقط گردید و [عمر، قنفذ و خالد به خانه هجوم آوردند و] چنان سیلی بر رویش زدند که جای او باقی بود..پس صدا را به گریه بلند کرد و فرمود:«واابتاه! وارسول‌الله!» دختر تو را تکذیب می‌کنند و می‌زنند و طفل شکم او را می‌کشند.سپس امیرالمؤمنین علیه‌السلام غضبناک آمد، چشمهایش سرخ شده بود، عبای خود را بر روی فاطمه علیهاالسلام گرفت و او را به سینه‌ی خود چسبانید و فرمود:ای فاطمه! پدرت رحمهٔ للعالمین بود، مبادا سرت را برهنه کنی، و موهایت را پریشان نمایی و از دست امت شکوه کنی، اگر چنین کنی نه مسلمانی می‌ماند، نه کافری و نه تابعان پیغمبران و هیچ جنبنده‌ای بر روی زمین نمی‌ماند و پرنده‌ای بر روی هوا نمی‌ماند، مگر آن که [صفحه ۷۳۱] همه هلاک می‌شوند.آنگاه [امیر مؤمنان علی علیه‌السلام رو به عمر نمود و] فرمود: ای پسر خطاب! بیرون رو پیش از آن که تیغ بر کشم و همه امت را بکشم.پس ایشان را بیرون کرد، و حضرت فریاد زد:«یا فضهٔ! مولاتک فاقبلی منها ما تقبله النساء، فقد جاءها المخاض من الرفسهٔ...»؛ای فضه! متوجه سیده‌ات شو که فرزندش ساقط شد و از آن لگد او را درد عارض شده است.پس آن طفل از فاطمه علیهاالسلام ساقط شد، و حضرت امیرالمؤمنین علیه‌السلام فرمود:به جد بزرگوارش رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم ملحق می‌شود و به سوی او شکایت می‌کند.[امام صادق علیه‌السلام: فرمودند:]آنگاه فاطمه علیهاالسلام از تقاعد امت از یاری او شکایت می‌کند، با این که امیرالمؤمنین علیه‌السلام در شب، فاطمه علیهاالسلام، حسن، حسین، زینب و ام‌کلثوم علیهم‌السلام را - که جگرگوشگان پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم بودند - برمی‌داشت و بر در خانه‌های مهاجر و انصار می‌رفت و موعظه می‌کرد و به ایشان عهدی که با خدا و رسول بر ولایت او کردند یاد می‌آورد و انصار او برای فردا وعده‌ی نصرت می‌دادند و چون روز می‌شد، کسی به یاری ایشان نمی‌آمد.

اشاره‌ای به چگونگی ظهور حضرت صاحب‌الأمر

در این باره حدیثی است که مفضل بن عمر از حضرت صادق علیه‌السلام روایت کرده، این حدیث در کیفیت ظهور صاحب‌الأمر علیه‌السلام و احوالات آن حضرت است و حدیث بسیار طویلی است که در مجلد غیبت از «بحارالانوار» و غیره مذکور است.در این حدیث، مفضل از امام صادق علیه‌السلام سؤالات غریبه کرده و حضرتش جواب فرموده‌اند. در قسمتی از حدیث آمده: امام صادق علیه‌السلام می‌فرماید:بعد از آن که حضرت مهدی - عجل‌الله فرجه الشریف - در مکه ظاهر می‌شود و در آنجا انصار به دور او اجتماع می‌کنند و ملائکه و نجبای جن با او بیعت می‌نمایند و نقبای از انس با او بیعت می‌کنند و اهل مکه را دعوت می‌کند و با او بیعت می‌کنند و بر آنان یکی از اهل بیت خود را خلیفه می‌کند و از آن جا به دارالهجرت، ما بین کوفه و نجف می‌آید.آنگاه امام

صادق علیه‌السلام امور غریبه‌ی چندی بیان فرمودند، سپس فرمودند:از آنجا به سوی مدینه می‌رود، هنگامی که به مدینه رود، امر عجیبی چند از او ظاهر شود که باعث سرور مؤمنین و حزن کافرین گردد. [صفحه ۷۲۷] امام صادق علیه‌السلام آن امور را نیز بیان فرموده و ادامه می‌دهد:پس سید حسنی ظهور نماید و با او بیعت می‌کند، و برای طلب سفیانی به دمشق می‌رود و او را از بین می‌برد.حضرت فرمود:آنگاه حسین بن علی علیهماالسلام با دوازده هزار صدیق و هفتاد و دو نفر از کسانی که در خدمتش شهید شدند، ظاهر می‌شوند...«فیالک عندها من کرهٔ زهراء ورجعهٔ بیضاء»؛پس بیرون می‌آید صدیق [اکبر] امیرالمؤمنین علیه‌السلام و قبه‌ی نورانی سفیدی در نجف از برای او برپا می‌شود، که رکنی از آن در نجف، رکنی در صنعای یمین، رکنی در مدینه‌ی طیبه و رکنی در بحر می‌باشد.گویا نظر می‌کنم و می‌بینیم مصابیح و قندیل‌های آن را که در میان آسمان و زمین روشنی می‌دهد، زیاده از روشنی آفتاب و ماه، در آن وقت، ظاهر و باطن هر کس ظاهر می‌شود که: (یوم ترونها تذهل کل مرضعهٔ عما أرضعت و تضع کل ذات حمل حملها و تری الناس سکاری و ماهم بسکاری و لکن عذاب الله شدید). [۹۷۱] .آنگاه حضرت صادق علیه‌السلام فرمود:«ثم یظهر السید الأجل [۹۷۲] رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم فی أنصاره و المهاجرین الیه، و من آمن به و صدقه و استشهد معه»؛پس سید اجل و آقای بزرگوار و ختم انبیا، پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم با انصار و مهاجرین و کسانی که به او ایمان آورده‌اند و او را تصدیق نموده‌اند و با او شهید شده‌اند، ظاهر می‌شود.و کسانی را که او را تکذیب کردند، یا در نبوت او شک داشتند و کسانی را که به او کافر شده‌اند و او را رد کردند و گفتند که: او ساحر و کاهن است و مجنون و معلم و شاعر و از خواهش نفس سخن می‌گوید و کسانی را که با او محاربه و مقاتله کردند؛ همه را حاضر [صفحه ۷۲۸] می‌نماید، ایشان را به حق قصاص می‌کند تاایشان به کرده‌های خود جزا داده شوند.مجموع آنچه مذکور شد از مکذبین و شاکین و غیره از زمان ظهور آن حضرت، تا وقت ظهور حضرت مهدی علیه‌السلام در عصر هر امامی و در هر وقتی، همه حاضر می‌شوند، تا به سزای اعمالشان برسند، و تأویل این آیه ظاهر شود:(و نرید أن نمن علی الذین استضعفوا فی الأرض و نجعلهم أئمهٔ و نجعلهم الوارثین - و نمکن لهم فی الأرض و نری فرعون وهامان و جنودهما...) [۹۷۳] .و ظاهر ترجمه‌ی آیه‌ی شریفه این است که:می‌خواهیم و اراده کرده‌ایم که منت گذاریم بر کسانی که در زمین ضعیف شمرده شده‌اند و بگردانیم ایشان را ائمه وایشان را در زمین وارث گردانیم و همه‌ی زمین را به تصرف ایشان گردانیم و به فرعون امت وهامان و لشکریانش بنمایانیم.مفضل گفت: ای سید من! فرعون وهامان کیست؟فرمود: اولی و ثانی.مفضل گفت: ای سید من! رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و امیرالمؤمنین با مهدی علیه‌السلام می‌باشند؟امام صادق علیه‌السلام فرمود:لابد است از این که ایشان، جمیع زمین‌ها را گام زنند. ای والله! حتی ماورای قاف را.بلی به خدا قسم! که ایشان ظلمات و قعر دریاها را طی می‌نمایند تا آن که جای قدمی نمی‌ماند، مگر آن را طی می‌نمایند. و دین خدا را در آن اقامه می‌کنند.گویا می‌بینم که معاشر ائمه در برابر جد خود، رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم از آنچه به ما رسیده، از امت بعد از او و از این که ما را تکذیب کردند، ما را سب و لعن نمودند، تخویف به قتل کردند و آنچه ولات و حکام [صفحه ۷۲۹] جور کردند، از این که ما را از حرم ما بیرون نمودند، ما را در حبس انداختند و به وسیله‌ی زهر شهید کردند، از همه اینها به آن حضرت شکایت می‌کنیم.در آن وقت پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم به گریه درمی‌آید و می‌فرماید:به شما نازل نشده، مگر آنچه به جد شما پیش از شما، وارد شده است.

شکوه‌های امیرالمؤمنان علی مرتضی و امام حسن مجتبی

حضرت صادق علیه‌السلام فرمود:پس امیرالمؤمنین علیه‌السلام برمی‌خیزد و در خدمت پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم محنت‌های عظیمه‌ای را که بعد از پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم به او رسید، شکایت می‌کند [امام صادق علیه‌السلام] یک به یک را بیان فرمود... تا این که گفت علی علیه‌السلام می‌فرماید: [صفحه ۷۳۲] «احتملت یا رسول‌الله! ما لم یحتمل وصی نبی من سائر الامم حتی

قتلونی بضربهٔ عبدالرحمن بن ملجم»؛یا رسول‌الله! آن قدر از محن و مصایب متحمل شدم که هیچ وصی پیغمبری از سایر امت‌ها متحمل نشده، تا آن که آخر مرا به ضربت پسر ملجم کشتند.ای مفضل! آنگاه امام حسین علیه‌السلام به سوی جد خود برمی‌خیزد و می‌گوید:یا جداه! یا پدرم امیرالمؤمنین علیه‌السلام در دار هجرت او در کوفه بود تا آن که او را شهید کردند و مرا وصی خود گردانید، خبر شهادت پدرم به معاویه رسید، او زیاد را با صد و پنجاه هزار مقاتل به کوفه فرستاد و امر کرد که مرا و برادرم حسین علیه‌السلام و سایر برادرانم و اهل بیت و شیعیانم را دستگیر نموده و از ما برای معاویه بیعت بگیرد و اگر ابا کنیم سر ما را به سوی او فرستد.پس من به سوی مسجد بیرون آمدم و بر منبر رفتم، مردم را موعظه کردم و از فتنه ترسانیدم، و به سوی جهاد خواندم. هر چند از ایشان جواب خواستم، کسی مرا جواب نداد، مگر بیست نفر، پس هر چند به راست و چپ نظر کردم بجز ایشان کسی را ندیدم.گفتم: مرا به پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم تأسی می‌باشد که خدا را در سر و پنهانی بندگی کرد و سی و نه نفر ناصر داشت تا این که وقتی به چهل نفر رسیدند امر خدا را اظهار کرد و اگر من هم به عدد ایشان ناصری می‌یافتم حقا جهاد می‌کردم، سپس ایشان را نفرین کردم و از منبر فرود آمدم.مردم به سوی من آمدند و سوء افعال معاویه و زیاد را به من شکایت کردند و گفتند: ایشان زنان و اطفال ما را کشته و مسلمین را غارت کرده و اسیر نمودند.به آنان گفتم: شما را وفایی نیست، لشکری را با ایشان فرستادم و گفتم: عهد مرا خواهند شکست و به معاویه ملحق خواهند شد و چنان شد که گفتم. [صفحه ۷۳۳]

شکوه‌های سیدالشهداء و یاران آن حضرت

حضرت صادق علیه‌السلام فرمودند:«فیقوم الحسین علیه‌السلام مخضبا بدمه هو و جمیع من قتل...»؛پس بعد از آن که امام حسن علیه‌السلام شکوه‌ی خود را تمام می‌کند، ناگاه امام حسین علیه‌السلام با شهدایی که در پیش روی او شهید شدند، با بدن‌های خون‌آلود و اعضای در خون غلطیده برمی‌خیزند.همین که پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم را نظرش بر فرزندش می‌افتد و بدن به خون رنگینش را می‌بیند به گریه درمی‌آید و جمیع اهل آسمان و زمین به گریه درمی‌آیند.«و تصرخ فاطمهٔ، فتزلزل الأرض و من علیها»؛چون چشم فاطمه علیهاالسلام بر بدن غرقه به خون فرزندش می‌افتد به خروش درمی‌آید و چنان نعره‌ای می‌زند که زمین و آنچه بر روی آن است به تزلزل درمی‌آید و امیرالمؤمنین علیه‌السلام و حسن علیه‌السلام در جانب راست پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم و فاطمه علیهاالسلام در جانب چپ او و حمزه‌ی سیدالشهداء علیه‌السلام در جناب راست حسین علیه‌السلام و جعفر طیار علیه‌السلام در جانب چپ و با این هیئت نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم می‌آید.پس جناب پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم او را بر سینه می‌چسباند و می‌فرماید:«یا حسین! فدیتک قرت عیناک و عینای فیک»؛فدای تو شوم ای حسین! غم مخور که روشنی دیده‌ی من و روشنی دیده‌ی تو، در توست.پس خدیجه علیهاالسلام دختر خویلد، با فاطمه علیهاالسلام مادر امیرالمؤمنین علیه‌السلام می‌آیند و محسن علیه‌السلام شهید سقط شده را بر روی دست گرفته می‌آورند، شیون‌کنان و نعره‌زنان فاطمه علیهاالسلام می‌گوید:(هذا یومکم الذی کنتم توعدون...)؛ [۹۷۴] امروز، روز وعده‌ی شماست. [صفحه ۷۳۴] مفضل گوید: آنگاه حضرت صادق علیه‌السلام آن قدر گریست که محاسن مبارکش از آب دیده‌اش، تر شد.سپس فرمود:«لا [قرت] عین لا تبکی عند هذا الذکر»؛چشمی روشن نگردد که به هنگام یاد کردن این مصیبت، گریان نگردد.مفضل نیز به گریه درآمد و گریه بسیاری کرد، پس عرض کرد:«یا مولای! ما فی الدموع»؛ ای مولای من! در این گریه‌ها چیست؟یعنی این اشک‌هایی که در این مصیبت ریخته می‌شود، چه ثوابی دارند؟حضرت فرمود:«ما لا یحصی»؛ آن قدر منافع و اجر و حسنه در آن است که احصا نمی‌توان کرد...مفضل می‌گوید: حضرت صادق علیه‌السلام فرمود:در آن وقت فاطمه علیهاالسلام برمی‌خیزد و رو به بارگاه کبریایی می‌آورد و می‌گوید:«اللهم أنجز وعدک و موعدک لی فیمن ظلمنی و غصبنی، و ضربنی و جزعنی ثکل أولادی [۹۷۵] »؛خداوندا! به وعده‌ی وفا کن و داد مرا از کسانی که بر من ظلم نمودند و حق مرا غصب کردند و مرا زدند و اولاد مرا کشتند و مرا در مصیبت اولادم مصیبت زده کردند،

بگیر.[امام صادق علیه‌السلام] فرمود:در این هنگام، ملائکه‌ی هفت آسمان و حمله‌ی عرش و سکان آسمان و هر چه در دنیاست و هر چه در تحت الثری می‌باشد، همگی گریه کرده و به سوی خدا ناله می‌کنند و به درگاه الهی می‌خروشند. [صفحه ۷۳۵] پس احدی از کسانی که با ما مقاتله کرده و بر ما ظلم کردند و کسانی که راضی بودند به آنچه بر ما رسید، نمی‌مانند «الا قتل فی ذلک الیوم ألف قتلة»؛ مگر آن که در آن روز هزار مرتبه او را می‌کشند.این حدیث بسیار طولانی است که موضع حاجت به نهج اختصار ذکر یافت. [۹۷۶] .

فرجام بد ستمگران

آری، این جماعت بر خود ستم کردند و امر را بر خود بسیار دشوار نمودند و عذاب خود را سخت کردند و به گمانشان نور خدا را می‌توان به‌های و هوی دست خاموش کرد.ندانستند که آنچه کردند ظهور ایشان بیشتر، سعادت ایشان زیادتر و مرتبه‌ی ایشان بلندتر شد؛ ولی از برای خود عذاب دائم و لعن سرمدی و غضب خدا و رسول صلی الله علیه و آله و سلم را مهیا کردند.و نمی‌دانستند که دوستان خود را نصرت خواهند نمود و این عذاب‌ها که سهل است، عذاب عظیم - که عذاب آخرت است - به جهت ایشان مهیا شده و فضیحت وقتی است که خداوند جلیل در مقام بازخواست برآید و این خون، خونی است که خدا ولی آن است. چنانچه حضرت صادق علیه‌السلام می‌فرماید:«ذاک دم یطلب الله [تعالی به...]»؛ این خونی است که خداوند آن را طلب می‌کند. [۹۷۷] .هنگامه‌ی عظیم وقتی است که امام حسین علیه‌السلام برا سر بریده‌اش - که کف دست می‌گیرد - و شهدای کربلا، با بدن‌های غرقه به خون، به صحرای محشر آیند و غلغله در صحرای محشر افتد، فاطمه‌ی زهرا علیهاالسلام چنان خروش برآورد که عرش به تزلزل درآید.جمعی که زد بهم صفشان شور کربلا در حشر صف‌زنان صف محشر بهم زنندست عتاب حق بدر آید ز آستین چون اهل بیت دست به اهل ستم زنند [صفحه ۷۳۶] از صاحب حرم چه توقع کنند باز آن ناکسان که تیر به صید حرم زنند؟پس بر سنان کنند سری را که جبرئیل شوید غبار گیسویش از آب سلسبیل‌با این عمل جواب چه گویند روز حشر؟ با این که شاهد است به این کار جبرئیل‌آری، کم ظلمی نکردند، کم آشوبی در اسلام بر پا ننمودند و کم فتنه و فسادی در عالم نکردند، دل پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم را به درد آورده، دیده‌ی مقربان خدا را اشکبار کردند و ملائکه‌ی عرش را عزادار کردند، کسی را کشتند که تا قیامت ملائکه بر او می‌گریند و تا حشر عالمیان بر او می‌سوزند.آری، ریحانه‌ی رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم را کشتند، نوباوه‌ی فاطمه‌ی زهراء علیهاالسلام را پاره پاره کردند، پاره‌ی تن پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم را شهید کردند و حبیب خداوند اکبر را سر بریدند.خدا رحمت کند آقای سید مهدی طباطبایی را که می‌فرماید:ما آمن القوم قدما أو هم کفروا من بعد ایمانهم لو أنهم شعرواین جماعت از اول ایمان به خدا و رسول نیاوردند، یا اگر ایمان ظاهری قبول کرده بودند بعد از پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم مرتد شده و از دین اسلام به کفر اول برگشتند، چنانچه صریح اخبار است. [۹۷۸] .قد حاربوا المصطفی فی حرب عترته و لو أغاثهم فی حربه ابتدرواچگونه ایمان به پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم داشتند و حال آن که با پیغمبر محاربه کردند و شمشیر بر روی پیغمبر کشیدند و حرب ایشان، حرب پیغمبر است، چنانچه فرمودند: «حربک حربی و سلمک سلمی» [۹۷۹] و اگر یاوری می‌یافتند با خود پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم حرب می‌کردند، چنانچه در ابتدای اسلام همین کردند.لا کان ینزل عن سلطانه ملک و لا لمنیته الساعی لها یذرهرگز نبود که بزرگی از بزرگیش دست بردارد و آرزومند دست از مقصودش بردارد مگر آن که به اضطرار دستش را کوتاه کنند.مهما نسیت فلا أنسی الحسین و قد کرت علی قتله الأفواج والزمر [صفحه ۷۳۷] اگر هر چیزی را فراموش کنم، لکن هرگز حسین علیه‌السلام را فراموش نمی‌کنم که دور او را افواج کفر و اصناف لشکر ضلال گرفته بودند و از هر جهت بر او حمله می‌کردند.کم قام فیهم خطیبا منذر وتلا أی فما أغنت الآیات و النذرچه بسیار خطبه‌های شافیه‌ای که بر آنان خواند و مواعظ وافیه بر آنان کرد و چقدر آیات الهیه‌ای که بر آنان خواند و آن قلوب قاسیه اصلا از مواعظ الهیه‌ی آن حجة

الله و خلیفه رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم که سنگ را آب می‌کرد، تأثیر نکرد و فایده نبخشید.قال انسبونی فجدی أحمد و سلوا ما قال فی فلم یکذبکم الخبرچون دیدند موعظه اثر نمی‌کند، فرمودند: آیا مرا می‌شناسید یا نه؟ اگر نمی‌شناسید، منم فرزند محمد مصطفی صلی الله علیه و آله و سلم، منم جگرگوشه‌ی فاطمه‌ی زهرا علیهاالسلام، منم نور دیده‌ی علی مرتضی علیه‌السلام.و ینادی: امی الزهراء و أبی المرتضی و رسول‌الله جدی أیها القوم! ارحمونی، ندا می‌کرد: مادرم فاطمه‌ی زهرا علیهاالسلام و پدرم علی مرتضی علیه‌السلام و جدم رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم است. ای قوم! به خاطر جد و پدر و مادرم بر من رحم کنید و سؤال کنید که پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم در حق من چه فرموده است؟ آیا می‌دانید که فرمود:«حسین منی و أنا من حسین»؛حسین از من است و من از حسین؟ [۹۸۰] .دعوتمونی لنصری أین نصرکم؟ و أین ما خطت الأقلام و الزبر؟مرا خواندید که یاریم کنید، کو یاری شما؟ و چه شد نامه‌هایی که به من نوشتید که: بیا شمشیرها از برای تو مهیا می‌باشد؟ آیا این یاری شماست که دور مرا گرفته‌اید و خون مرا می‌ریزید؟منعتمونا عن الماء المباح و قد أضحت تناهله الأوغار و الغمرآبی را که بر همه کس مباح است از ما منع کردید و حال آن که وحوش و طیور آن را می‌آشامند.هل من مغیث یغیث الان من ظمأ بشربهٔ من نمیر مالها خطر [صفحه ۷۳۸] آیا فریادرسی هست که به شربتی از آب ما را فریادرسی نماید و ما را از تشنگی به شربت آبی که بهایی ندارد، خلاص نماید؟هل یرحم الراحم الطفل الرضیع فقد جف الرضاع و ما للطفل مصطبرآیا رحم کننده‌ای هست که طفل شیرخوار را رحم نماید و شربت آبی به او بدهد که شیر از پستان مادرش خشک شده و او را طاقت صبر نیست؟هل من نصیر محام أو أخی حسب یرعی النبی فما حاموا و لا- نصرواآیا یاوری هست؟ آیا حمایت کننده‌ای از پیغمبر هست؟ آیا صاحب حسبی بهم می‌رسد که حرمت پیغمبر را مراعات نماید که این جماعت حمایت نکرده و یاری او نکرده‌اند؟تلک الرزایا لو أن القلب من حجر أصم کان لأدناهن ینفطراین مصیبت‌ها، مصیبتی است که کوچکترین آنها دل‌ها را می‌شکاف، اگر چه این دل‌ها از سنگ خواره سخت‌تر باشند.

کیفر قاتلان شهدای کربلا در دنیا

بدان که، این گروهی که بر آن حضرت ظلم کردند، علاوه بر آن انتقاماتی که در قیامت و زمان رجعت از ایشان کشیده خواهد شد، بحمدالله در این دار نیز از ایشان کشیده شد. آنان یا به تیغ آبدار به اذل ما یکون، به دار البوار شتافتند، یا مبتلا شدند و یا به کوری، پیسی، شلی، دیوانگی و سایر دردها، مرض‌ها و نکبت‌ها مبتلا بودند تا به جهنم واصل شدند.عبدالله بن رباح می‌گوید: کوری را دیدم، از او سؤال کردم: سبب کوری تو چیست؟گفت: من در کربلا بودم، و لکن جنگ نکردم، شبی در خواب شخص مهیبی را دیدم که به نزد من آمد و گفت: رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم تو را طلبیده است.گفتم: نمی‌توانم بیایم.او مرا کشید تا به نزد آن حضرت برد، آن حضرت را محزون و دلگیر دیدم و در دست او حربه‌ای بود، در پیش روی او نطعی [۹۸۱] گسترده بود و ملکی در برابرش [صفحه ۷۳۹] ایستاده بود که در دست او شمشیری از آتش بود، که گردن آن جماعت را می‌زد و ایشان را می‌سوزاند، باز زنده می‌شدند و آتش ایشان را می‌گرفت و ایشان را می‌کشت و می‌سوزاند و همچنین.من گفتم: السلام علیک یا رسول‌الله! به خدا قسم! من نه شمشیری زده، نه نیزه‌ای به کار برده و نه تیری انداخته‌ام.فرمود:«ألست کثرت السواد»؛آیا سواد لشکر مخالفان را بر فرزندم زیاد نکردی؟پس مرا نکشت، لکن میلی از خونی که در طشت که در نزد او بود، در چشم من کشید، چشم‌هایم سوخت، چون بیدار شدم، کور بودم. [۹۸۲] .از قاسم بن اصبغ بن بناته روایت شده که گوید:مردی را دیدم از قبیله بنی‌دارم که رویش سیاه شده بود، او را پیش از آن می‌شناختم، نیک روی و بسیار سفید بود، پرسیدم: تو را چه رسید که به این هیئت شده‌ای، نزدیک بود تو را نشناسم؟گفت: جوانی را از لشکر حسین علیه‌السلام کشتم که هنوز ریش بر نیاورده بود و پیشانی او از کثرت سجودش پینه بسته بود، شبی نیست که بخوابم مگر این که او می‌آید و گریبان مرا می‌گیرد و مرا می‌برد تا به جهنم می‌اندازد، پس فریاد می‌زنم و کسی از قبیله‌ی ما نیست مگر آن که فریاد مرا می‌شنوند. [۹۸۳] .و در حدیث دیگر، قاسم می‌گوید:

آن ملعون را دیدم در وقتی که سر مطهر آن جوان را آورده بود. بر اسبش سوار بود و خوشحال بود و آن سر را بر سینه‌ی اسب آویخته بود و آن را چنان بلند بسته بود که بر زانوهای اسب می‌خورد.به پدرم گفتم: کاش این سر را قلیلی بلند می‌کرد و ریسمان آن را چنان می‌بست که این سر مطهر بر زانوی اسب نمی‌خورد و این قدر اذیت به این سر نمی‌رسید.پدرم گفت: ای فرزند! آنچه صاحب این سر به او می‌کند، عذابش زیادتر از این [صفحه ۷۴۰] است، زیرا که او برای من نقل کرد: از وقتی که او را کشته‌ام، شبی نخوابیده‌ام مگر آن که او می‌آید و گریبان مرا می‌گیرد و می‌کشد و می‌گوید: بیا به سوی جهنم و مرا می‌کشاند تا در جهنم می‌اندازد. پس فریاد می‌زنم به نحوی که همسایگان مطلع می‌شوند.می‌گوید: از همسایگان او شنیدم که می‌گفتند: از فریاد او، شب نمی‌توانیم بخوابیم. [۹۸۴] .و در حدیث دیگری آمده:از کسانی که با او [امام حسین علیه‌السلام] محاربه کردند، یا دشمنان را به کشتن او یاری نمودند کسی نبود مگر آن که به جنون، جذام، پیسی مبتلا شده و در اولاد ایشان ماند و اولاد ایشان نیز مبتلا به این بلیات می‌باشند. [۹۸۵] .در حدیث دیگری از حضرت صادق علیه‌السلام روایت شده که حضرتش فرمود:آل ابی‌سفیان حسین علیه‌السلام را کشتند، خدا ملک را از ایشان گرفت و هشام بن عبدالملک، زید بن علی علیه‌السلام را کشت، خدا ملک را از او گرفت. و ولید، یحیی بن زید را کشت، خدا ملک را از او گرفت. [۹۸۶] .آری، هر کس به آن حضرت بدی کرد به سزای خود در دنیا و آخرت رسید و دنیا و آخرت را بر خود تباه کرد.و هر کس چنگ به دامن او زد، خیر دنیا و آخرت را یافت، همچنانچه زیارت او، بر پا داشتن تعزیه‌ی او، اعانت زائران او، اطعام تعزیه‌داران او و تعمیر مشهد مقدس او علاوه بر منافع اخرویه‌ی بی‌حساب، موجب خیر و برکت و مزید دولت و عزت و رفعت و نیکنامی دنیا می‌گردد و چنانچه مجرب می‌باشند و اخبار بر آن دال است.همچنین اذیت و اذیت زوار قبر مطهر و تعزیه‌داران او علاوه بر خسران اخروی، موجب خسران دنیوی می‌گردد، چنانچه از حکایات کثیره معلوم می‌شود، بلکه مشاهد و محسوس می‌باشد. [صفحه ۷۴۱] از آن جمله نقل شده:«معزبالله» که یکی از خلفای عباسی بود، افرادی را فرستاد و خزاین مشهد مقدس آن حضرت را برد و گفت: قبر خزینه نمی‌خواهد. وی سفری در پیش داشت و همان روزها به سفر رفت - یا در سفر بود و این عمل را کرد - در همان سفر، خودش و پسرش کشته شدند. [۹۸۷] .و اظهر شواهد بر این مطلب، حکایت ابن سعود بن عبدالعزیز بن عبدالوهاب و تابعان ایشان است که در «نجد» بهم رسیدند و طریقه‌ای را ابداع کردند و بسیاری از بلاد را قتل عام نمودند. او بر عالمی تسلط یافت و چون به اعتقاد فاسد ایشان، تعظیم قبور مطلقا جایز نبود، بلکه آن را کفر و شرک می‌دانستند، چون تسلط بر کربلای معلا بهم رسانید، اهل این بلد را قتل و نهب نمود، قریب به چهار هزار نفر، یا زیاده را به قتل رسانید و آنچه در آستانه‌ی متبرکه‌ی جناب سیدالشهداء علیه‌السلام یافت، برد و ضریح مبارک - بلکه صندوق مطهر - را درهم شکست و رفت. (!!)این واقعه، در غدیر هزار و دویست و شانزده واقع گردید و تاریخ آن به لفظ «غدیر» می‌باشد، همین که از این سفر برگشت، دولت از او برگشت و به جایی نرفت، مگر آن که مخذول گشت و مبتلا به بلایای غریب شد، تا عن قریب به جهنم واصل گشت با آن که سلطنتش قوی بود.بر ایشان قومی مسلط شد که ایشان را قلع و قمع نمودند و بلد ایشان را خراب کرده و «قاعا صفصفا» نمودند و مجموع اولاد و عشایر ایشان را که زیاده از دویست نفر بودند، اسیروار به مصر بردند، بعد از آن که ده نفر از بزرگان ایشان را به اسلامبول نزد سلطان روم بردند و ایشان را کشت، الحمدلله رب العالمین.

زندگی در انتظار دولت اهل بیت

ابن قولویه از معاویهٔ بن وهب روایت می‌کند که گوید:در نزد حضرت صادق علیه‌السلام نشسته بودم که پیرمردی با قد خمیده آمد و سلام کرد، آن حضرت جوابش را دادند. [صفحه ۷۴۲] عرض کرد: یابن رسول‌الله! دستت را بده تا ببوسم.آن حضرت دست خود را داد، آن مرد، دست شریف حضرت را بوسید و گریست.آن حضرت فرمود: چرا گریه می‌کنی؟آن شیخ عرض کرد: فدای تو شوم، صد سال می‌باشد که به امید دولت شما هستم، می‌گویم امسال است و این ماه است، امروز است و اصلا به کام دل خود

نمی‌رسم.«أراکم مقتولین مشردین و أری أعدائکم یطیرون بالأجنحة»؛ [۹۸۸] .شما را می‌بینم که در بدر می‌باشید و شما را به جور و ستم می‌کشند و دشمنان شما را می‌بینم که پرواز می‌کنند و هر جانب را زیر بال گرفته‌اند.در این هنگام، چشم‌های مبارک آن حضرت از اشک پر شد و گریست و فرمود:ای شیخ! اگر خدا تو را باقی دارد تا قائم ما را ببینی، در درجه اعلا خواهی بود و اگر مرگ تو را دریابد، در روز قیامت با اهل بیت پیغمبر علیهم‌السلام خواهی بود.آن شیخ گفت: بعد از آن که این حدیث را شنیدم، دیگر باکی ندارم.[امام صادق علیه‌السلام فرمود:]ای شیخ! پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: «من در میان شما دو چیز بزرگ سنگینی به امانت می‌گذارم که اگر به آن چنگ بزنید، هرگز گمراه نمی‌شوید: یکی عترت و اهل بیت من است و دیگری کتاب خداست. [تو در روز قیامت می‌آیی در حالی که با ما هستی].سپس آن حضرت فرمود: گمان نمی‌کنم که تو از اهل کوفه باشی.گفت: نه.فرمود: پس اهل کجا هستی؟گفت: از سواد و دهات کوفه، [قربانت گردم!]. [صفحه ۷۴۳] فرمود: چقدر مسافت داری تا قبر جد مظلومم حسین علیه‌السلام؟گفت: به آن نزدیکم.فرمود: به زیارت آن می‌روی؟عرض کرد: می‌روم و آن حضرت را بسیار زیارت می‌کنم.حضرت فرمود:ای شیخ! این خونی است که خدا آن را طلب می‌کند.به اولاد فاطمه علیهم‌السلام به مثل مصیبتی که به حسین علیه‌السلام رسید، نرسیده و نخواهد رسید.و به تحقیق که او را با هفده نفر از اهل بیت او کشتند که از برای خدا نصیحت می‌نمودند و در راه خدا صبر کردند، خدا به ایشان بهترین جزای صبرکنندگان را دهد.ای شیخ! هر گاه روز قیامت شود، پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم می‌آید و حسین علیه‌السلام با اوست و سر بریده‌اش را بر کف دست گرفته، خون از آن می‌ریزد، پس پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم می‌گوید: خدایا! از امت من بپرس که چرا فرزند مرا کشتند؟![امام صادق علیه‌السلام] فرمود:هر جزع و گریه مکروه است، مگر گریه بر حسین علیه‌السلام و جزع از برای او. [۹۸۹] .

به زودی انتقام خون امام حسین گرفته خواهد شد

ابن عباس روایت کرده و می‌گوید:به پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم وحی شد که: خداوند فرمود:من به سبب قتل یحیی بن زکریا علیهماالسلام هفتاد هزار نفر را کشتم و به جهت [صفحه ۷۴۴] فرزند دختر تو، هفتاد هزار و هفتاد هزار نفر را می‌کشم. [۹۹۰] .و از حضرت صادق علیه‌السلام روایت شده که فرمود:صد هزار نفر به جهت قتل حسین علیه‌السلام کشته شدند و هنوز خون او طلب نشده، و به زودی خون او طلب می‌شود. [۹۹۱] .و از حضرت باقر علیه‌السلام روایت شده است که فرمود:... به خدا قسم! کشندگان حسین علیه‌السلام کشته شوند و هنوز خون او طلب نشده است. [۹۹۲] .آری، خون حسین علیه‌السلام خونی است که به یک مرتبه کشتن قاتلان او تلافی نشود، یا به کشتن مباشرین قتل او، تلافی نشود، بلکه اگر عالم تلف شود، مقابل یک موی او نمی‌شود، و اگر دنیا سرنگون گردد، تلافی خون او نخواهد بود. [۹۹۳] .چگونه تلافی می‌توان کرد کشتن کسی را که پاره‌ی تن رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم بود و گوشت و استخوانش از گوشت و پوست رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم پرورش یافته بود؟چگونه تلافی می‌شود، کشتن کسی که به کشتن او، طرق هدایت را منطمس و اساس شریعت را مندرس نمودند، احکام را ضایع و معطل و حق را مضمحل کردند؟«فالویل للعصاة الفساق لقد قتلوا بقتله الاسلام، و نقضوا السنن و الأحکام، و عطلوا الصلاة و الصیام، و أذلوا رقاب البررة الکرام، لقد فقد بقتله التکبیر و التهلیل و التحریم و التحلیل و التنزیل و التأویل».چه نیکو می‌گوید جعفر بن عفان طائی که ازشعرای اهل بیت علیهم‌السلام بوده و در خدمت حضرت صادق علیه‌السلام اشعار را می‌خواند و آن حضرت او را تعظیم می‌کرد که:لبیک علی الاسلام من کان باکیا فقد ضیعت أحکامه و استحلت‌باید گریه کنندگان بر خرابی اسلام بگریند که احکام آن را ضایع کردند و ارکان آن را در هم [صفحه ۷۴۵] شکستند.غداة حسین للرماح ذریة و قد نهلت منه السیوف و علت‌فراموش نمی‌کنم آن زمانی را که از هر جانب نیزه‌ها را حرکت می‌دادند و بر بدن نازنین حسین علیه‌السلام می‌زدند و از هر جهت شمشیرها بر بدن شریفش می‌زدند تا آن که شمشیرهای خود را از خون بدنش سیراب کردند.و غود رفی الصحراء لحما مبددا

علیه عناق الطیر باتت وظللت‌تا آن که بدن شریفش را پاره پاره کردند و در میان صحرا انداختند و تنها گذاشتند تا آن که مرغان هوا در شب و روز در دور او به‌سر می‌بردند.فما نصرته امة السوء أذ دعا لقد طاشت الأحلام منها و ضلت‌این بدترین امت‌ها او را یاری نکردند، با این که ایشان را خواند و از ایشان استغاثه نمود به تحقیق که قبح کردار ایشان عقل‌ها را حیران کرده است.ألا! بل محوا أنوارهم بأکفهم فلا- سلمت تلک الأ-کف و شلت[آگاه باش!] او را یاری نکردند سهل است، بلکه به دست‌های خود می‌خواستند نور او را فرونشانند، شل باد آن دست‌ها و بریده باد آن کف‌ها!و ناداهم جهرا: أنا ابن محمد [۹۹۴] فان ابنه من نفیه حیث حلت‌فریاد زد که: آخر من فرزند محمد مصطفی صلی الله علیه و آله و سلم هستم و به خاطر جدم مرا یاری کنید، یا دست از من بردارید.فما حفظوا قرب الرسول و ما رعوا و زلت بهم أقدامهم و استزلت‌أذاقته حر القتل امة جده هفت نعلها فی کربلاء و زلت‌مراعات قرابت و خویشی پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم را نکردند، او و فرزندان او را کشتند، امت او بد لغزشی کردند و بسیار قبیح کاری از ایشان سر زد.فلا قدس الرحمان امة جده و ان هی صامت للاله وصلت‌کما فجعت بنت الرسول بنسلها و کانوا حماة الحرب حین استقلت [۹۹۵] .خدا پاک نگرداند این امت را از این لوث معصیت، هر چند نماز کنند و روزه بگیرند، [صفحه ۷۴۶] همچنانچه دل فاطمه علیهاالسلام را در مصیبت فرزندش بدرد آوردند.

بازگشت اهل بیت به مدینه

بدان که، بعد از آن که زمان اسیری اهل بیت علیهم‌السلام به آخر، و ظلم و ستم یزید لعین بر آن اسیران به نهایت رسید، و ظلمی نماند که به اهل بیت علیهم‌السلام نکند، چون او به علی بن الحسین علیهماالسلام وعده کرده بود که سه حاجت از تو برمی‌آورم.بعد از آن که یک هفته - چنانچه نقل شده - به رخصت آن لعین بر مظلومی سیدالشهداء علیه‌السلام ندبه و نوحه کردند.و در روز هشتم سیدالساجدین علیه‌السلام را طلبید و گفت: سه حاجتی که برای تو وعده کرده‌ام اینک برمی‌آورم، بیان کن تا برآورم.آن حضرت فرمود:«الاولی، أن ترینی وجه سیدی و أبی و مولای الحسین علیه‌السلام فأتزود منه، و أنظر الیه و اودعه...»؛حاجت اولم این است که سر مقدس سید و مولا- و پدر بزرگوارم حسین علیه‌السلام را به من بنمایی تا آن که بار دیگر او را ببینم و توشه‌ای از دیدن او بردارم.و حاجت دوم آن است که بگویی: آنچه از ما غارت برده‌اند، به ما رد نمایند.حاجت سیم آن است که اگر عازم کشتن من هستی، کسی را با این زنان و اسیران بفرستی که ایشان را به حرم جدشان برساند.آن ملعون گفت: اما روی پدرت را که دیگر هرگز نخواهی دید.- و بعضی ذکر کرده‌اند: چون آن ملعون گفت: دیگر سر پدرت را نخواهی دید، در آن وقت آن سر مطهر را در طشت طلایی گذارده بود و روی آن پوشیده بود، ناگاه آن سر برداشته شد و آن سر مطهر ندا کرد که: «السلام علیک یا ولدی»!علی بن الحسین علیهماالسلام گفت:«و علیک السلام، أیتمنی علی صغر سنی»؛[سلام بر تو] ای پدر بزرگوار! مرا در کودکی یتیم کردند و در میان من و تو جدایی انداختند، اینک من به سوی حرم جد خود برمی‌گردم، [صفحه ۷۴۷] دیگر تو را کی خواهم دید؟از این واقعه، خروش از اهل مجلس بلند شد و یزید منفعل و خجل گردید. [۹۹۶] .ابن طاووس رحمه‌الله می‌فرماید:یزید گفت: اما از کشتن تو گذشتم و زنان را تو به مدینه خواهی برد، اما آنچه از شما برده‌اند، من قیمت آن را به اضعاف آن، از مال خود می‌دهم. (!!)حضرت فرمود:اما مال تو را نمی‌خواهم، مالت ارزانی تو باد، من اموال خود را خواستم از جهت این که در میان آنها، جامه‌ای بود که فاطمه زهرا علیهاالسلام دختر پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم ریسمان آن را به دست خود رشته بود و در میان آن، مقنعه‌ی فاطمه زهرا علیهاالسلام و پیراهن و گردنبند او بود.پس آن ملعون دستور داد که آنها را رد کردند و دویست دینار علاوه از مال خود نیز داد.آن حضرت آن را گرفت و در میان فقراء قسمت کرد، پس یزید لعین دستور داد که اسیران را به مدینه برگردانند. [۹۹۷] .شیخ مفید رحمه‌الله و صاحب «مناقب» روایت کرده‌اند:یزید ماندن در شام را به اهل بیت علیهم‌السلام تکلف کرد، ایشان راضی نشدند، پس نعمان بن بشیر را که از اصحاب رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بود، طلبید و امر کرد که: تهیه

سفر ایشان را دیده، کسی را که به صلاح و امانت موصوف باشد به همراه چهارپایان و خدمتکاران روانه کن تا ایشان را به مدینه برساند.پس ایشان را پوشانید و عطایا به ایشان انعام کرد.و به روایت دیگر: ایشان را حاضر کرد و عطایایی به جهت ایشان از مال خود حاضر کرد، و رو به ام‌کلثوم علیهاالسلام نمود که: ای ام‌کلثوم! این مال را در عوض آنچه به شما رسیده، بگیر.ام‌کلثوم علیهاالسلام گفت: [صفحه ۷۴۸] «یا یزید! ما أقل حیاءک و أصلب وجهک؟! تقتل أخی و أهل بیتی و تعطینی عوضهم مالا»؛ای یزید! چه بسیار کم حیایی؟! برادر بزرگوار مرا می‌کشی و اهل بیت او را اسیر می‌کنی و در عوض آن، مال به ما می‌دهی و می‌گویی: این به عوض آنچه به شما رسیده؟«فوالله! ما کان بدل شعر»؛ به خدا قسم! که اینها - بلکه جمیع دنیا - در برابر یک موی ایشان نمی‌شود.و به روایت صاحب «مناقب»:یزید ملعون به علی بن الحسین علیهماالسلام گفت: خدا لعنت کند پسر مرجانه را، به خدا قسم! اگر من با پدرت منازعه می‌کردم، هر چه از من می‌خواست به او عطا می‌کردم و کشتن را از او دفع می‌کردم، اگر چه تلف شدن بعضی از اولادم بود، و لکن قضای الهی چنین بود هر حاجتی که تو را عارض شود، بر من رجوع کن (!!)پس سفارش ایشان را به کسی که با ایشان می‌رفت، کرد که با ایشان نیک رفتاری نماید.آن مرد ایشان را از شام بیرون برد و در آن راه به حسن سلوک با ایشان رفتار می‌نمود. [۹۹۸] .

اربعین امام حسین و ورود اهل بیت به کربلا

سید بن طاووس رحمه‌الله می‌فرماید:هنگامی که اسیران وادی محنت و الم، از شام محنت انجام بیرون آمدند و به ارض عراق وارد شدند به راهنما گفتند: ما را از راه کربلا ببر.راهنما ایشان را به آن راه انداخت، طی مسافت نمود، تا آن که به سرزمین کربلا، محل رنج عنان و مکان کشته شدن شهیدان و اسیر شدن زنان و دختران رسیدند، چون به آن مکان رسیدند، دیدند که جابر بن عبدالله انصاری با گروهی از بنی‌هاشم و جماعتی از خویشان ایشان به زیارت آن غریب مظلوم و شهید مدفون در بیابان [صفحه ۷۴۹] آمده بودند.

عزاداری اهل بیت در کربلا

ایشان اولین کسی بودند که به زیارت آن غریب آمده بودند، چون با یکدیگر ملاقات کردند، هر دو طرف صدا به گریه و ناله بلند کردند و سیلی بر رو زنان و یاحسین گویان بر سر قبر مقدس سرور شهیدان ماتمی برپا کردند که دل‌ها را کباب می‌کرد، و از گریه و نوحه‌ی ایشان غلغله در آن زمین برپا شد.اعرابی که در اطراف آن زمین بودند، جمع گردیدند و به دستیاری ماتم آن عزاداران و نوحه‌گران آن غریب بیابان بلاء به نوحه‌گری خود، آن صحرا را ماتم‌سرا نمودند.فتاح لسان حال بنات طه و هن من الکآبة یرتمینافقدنا هاهنا قمرا مضیئا بنور هداه یهدی التائهینازبان حال آن زنان سوخته دل به این مقام مترنم بود که: اینجاست که بدر فلک امامتی که سر گشتگان وادی ضلالت از نور هدایتش به راه حق می‌رسیدند، غروب کرد و عالم را ظلمانی گذاشت.فقدنا هاهنا روحا و روحا و ریحانا و زیتونا وتیناو اینجاست که روح عالمیان و راحت مؤمنان و ریحان پیغمبر آخرالزمان صلی الله علیه و آله و سلم را گم کردیم و تین و زیتونی که خدا در قرآن به آن سوگند خورده است، از میان ما رفت.هنا سن الحراب علوج حرب هنا شنت خیول الحرب فیناینجاست که اولاد حرب، اساس حرب را آراستند و ما را غارت کردند، واویلا!هنا ذبح الحسین بسیف شمر هنا قد تربوا منه الجبیناینجاست که شمر ولدالزنا، حسین علیه‌السلام را به شمشیر بی‌داد ذبح نمود و پیشانی نورانی او را به خاک مالید.هذا العباس فی یوم عبوس حال الماء قد أمسی رهیناینجاست که عباس را در کنار آب فرات بر زمین زدند و دست‌هایش را بریدند.هنا ذبحوا الرضیع بسهم حقد فما رحموا صغار المرضعیناینجاست که تیر بر حلقوم علی اصغر علیه‌السلام زدند و به عوض آب، زهر پیکانش نوشانیدند. [صفحه ۷۵۰] هنا قد طیرت أسیاف جور أکف القانتین المنفقیناینجاست که به شمشیر جور، دست‌هایی را که یا

به دعا به درگاه خدا بلند بود، یا به عطا و بخشش گشوده بود، جدا کردند.هنا صبغت نواحینا دماء بذبح بنی أمیرالمؤمنیناینجاست که موهای ما و پیشانی‌های ما از خون گذشتگان رنگین شد.هنا علوا رؤوس بنی علی و رؤوس بنی عقیل العاقلیناینجاست که سرهای اولاد امیرالمؤمنین علیه‌السلام را بر نیزه زدند و سرهای اولاد عقیل و جعفر را بر نوک سنان آویختند.هنا حرقوا الخیام و أحرقوها و قسم فیئنا فی الخائنیناینجاست که خیمه‌های آل عبا را سوزاندند و مال ما را غارت نموده و ما را برهنه کردند.

کربلا و ناله‌های اهل بیت

در بعضی از حکایات آمده:هنگامی که زینب علیهاالسلام به نزدیک قبر برادر خود رسید، دست زد و جامه‌ی خود را چاک کرده و به آواز حزین فریاد برکشید که:واأخی! واحسیناه! واحبیب رسول‌الله! یابن مکهٔ و منی! یابن فاطمهٔ الزهراء! یابن علی المرتضی!پس بر زمین افتاد و مدهوش گردید.ام‌کلثوم علیهاالسلام موی را پریشان کرد، سیلی بر رو می‌زد و می‌گفت:«الیوم مات أبی المرتضی، الیوم حل الثکل بالزهراء».سکینه علیهاالسلام و فاطمه علیهاالسلام و سایر زنان و دختران فریاد: وامحمداه! برکشیده و نعره‌ی: واحسیناه! برآورده بودند. [۹۹۹] .ابن طاووس رحمه‌الله می‌فرماید: چند روز در آن سرزمین ماندند و اقامه‌ی عزا کردند. [۱۰۰۰] .و به روایتی: سه روز ماندند. [صفحه ۷۵۱]

جابر بن عبدالله انصاری و زیارت اربعین

و اما جابر بن عبدالله و همراهانش از بنی‌هاشم و غیر ایشان همین که وارد آن زمین شدند و آثار قبر ریحانه‌ی رسول صلی الله علیه و آله و سلم را در آن بیابان دیدند، بی‌اختیار شدند و از هر جانب ناله‌ی واحسیناه! برآوردند. [۱۰۰۱] .از محمد بن ابی‌القاسم طبرسی روایت شده که او از اعمش و او از عطیه‌ی عوفی روایت کرده که عطیه گوید:با جابر بن عبدالله انصاری به زیارت حسین علیه‌السلام رفتم، چون وارد کربلا شدیم، جابر به کنار فرات آمد و غسل کرد و جامه‌ای را ازار نمود وجامه‌ی دیگری را ردا نمود. پس خود را به سعد، خوشبوی کرد و به جانب قبر مقدس روانه شد و به ذکر خدا مشغول گردید، تا آن که نزدیک قبر رسید و گفت: دست مرا به قبر برسان.چون دست او را به قبر گذاردم، دیدم خود را بر روی قبر انداخت و غش کرد و بی‌هوش بر زمین افتاد. قدری آب بر رویش پاشیدم تا آن که به هوش آمد، سه مرتبه گفت: یا حسین! یا حسین! یا حسین!آنگاه گفت: «حبیب لا یجیب حبیبه؟»؛ محبوبی که جواب حبیبش را نمی‌دهد؟سپس پاسخ داد و گفت:«و أنی لک بالجواب و قد شحطت [۱۰۰۲] أوداجک علی أثباجک و فرق بین بدنک و رأسک...»؛و چگونه جواب گویی و حال آن که به خون خود غلطیده‌ای و رگ‌های گردن شریفت بریده شده و تو را به خون رنگین کرده‌اند و میان سر و بدنت جدایی افتاده است.آنگاه امام حسین علیه‌السلام را با آن به زیارتی که در کتب علما مذکور است، زیارت [صفحه ۷۵۲] کرد. [۱۰۰۳] .

تحقیقی در مورد نخستین اربعین امام حسین

بدان که اکثر علما، مراجعت اهل بیت علیه‌السلام را از شام به کربلا ذکر نکرده‌اند، و عمده از کسانی که این روایت را متعرض شده، سید بن طاووس رحمه‌الله است. [۱۰۰۴] .و لکن اگر این حکایت را صحتی بود و سایر علما از عامه و خاصه که در تواریخ و کتب مقتل مترصد ذکر وقایع اهل بیت علیهم‌السلام شده‌اند، بایست آن را ذکر نمایند.و بنا بر فرض صحت این نقل، ورود ایشان در روز اربعین مستبعد است، زیرا که رفتن ایشان به کوفه و از کوفه به شام و از شام به عراق، آن گونه که سید بن طاووس رحمه‌الله ذکر می‌فرمایند که بعد از ورود ایشان به کوفه، پسر زیاد به یزید کیفیت را نوشت و او نوشت که: ایشان را به شام بفرست؛ [۱۰۰۵] .و همچنین ماندن ایشان، مدتی در شام و در محبس، تا آن که روهای ایشان از گرما و سرما پوست انداخت و مدت هفت روز

تعزیه‌داری کردن؛ با وجود این مراتب، بسیار مستبعد می‌باشد و رفتن از شام به مدینه، محتاج آمدن به عراق نیست که سید می‌فرماید: چون به عراق رسیدند، از راهنما خواهش کردند که راه را به جانب کربلا- میل دهد؛ [۱۰۰۶] .و همچنین عدم ذکر کیفیت زیارت سیدالساجدین علیه‌السلام در روز اربعین، با این که زیارت جابر و کیفیت زیارت او، مضبوط می‌باشد، شاهد است بر عدم صحت این نقل، با این که ایشان از یزید ملعون مأذون نبودند و در بین راه، این را خواهش کردند و آن امین که از جانب یزید همراه ایشان بود، هرگز بی‌اذن آن جبار عنید، این عمل را نمی‌کرد.و با وجود همه‌ی اینها، از حیز امکان بیرون نیست؛ زیرا که عدم ذکر علما، اعم از [صفحه ۷۵۳] عدم وقوع است و مقام ایشان در شام زیاد از هشت روز ثابت نیست و در مدت یک ماه - مثلا - رفتن از عراق به شام و از شام به عراق، امری ممکن است. [۱۰۰۷] .و حکایت دیدن ابوحنیفه، هلال ذیحجه را در کوفه - یا بغداد - و ادراک او حج را مشهور است، و همین برای احتمال صحت کافی است.این نقل را مدخلیتی به استحباب زیارت آن حضرت در روز اربعین نیست، زیرا که استحباب زیارت به جهت روایات و نصوص است، اگر چه عدم صحت این نقل را فرض کنیم. چنانچه در اول رجب و نیمه‌ی آن و غیر آن از اوقات مخصوصه، زیارت آن حضرت به جهت روایات مستحب است، [۱۰۰۸] اگر چه حکمش بخصوصه معلوم نباشد، والله اعلم.

وداع اهل بیت از کربلا

باری، چون اهل بیت علیهم‌السلام قضای مناسک ماتم‌داری و نوحه‌گری را در نزد آن قبله‌ی عارفان و کعبه‌ی مقصود عالمیان - چنانچه بعضی ذکر کرده‌اند - نمودند، سیدالساجدین علیه‌السلام امر فرمودند که: بار بندند و روانه‌ی مدینه گردند. در وقت وداع ایشان [صفحه ۷۵۴] هنگامه‌ای برپا شد که تصورش دل را کباب می‌نماید.فاطمه علیهاالسلام دختر سیدالشهداء علیه‌السلام قبر شریف پدر را دربر کشید، آن قدر گریه کرد که مدهوش بر زمین افتاد. [۱۰۰۹] .باری، با دیده‌های گریان، دل‌های سوزان و سینه‌هایی از فراق بریان قبر مطهر سرور شهیدان و سایر کشتگان را وداع کردند و روی به راه گذارده، طی منازل نمودند، تا آن که به نزدیکی مدینه رسیدند.صاحب «مناقب» از فاطمه علیهاالسلام دختر امیرالمؤمنین علیه‌السلام روایت می‌کند که می‌گوید:به خواهرم زینب علیهاالسلام گفتم: ای خواهر! مردی که به همراه ما می‌باشد، در این سفر به ما نیکی کرد و حقی بر ما دارد، آیا صلاح می‌دانی که به او انعامی عطا کنیم؟خواهرم فرمود: به خدا قسم! چیزی که به او انعام کنیم، نداریم، مگر آن که زیور خود را به او دهیم.پس دستنبد و خلخال خود را گرفته و از خواهرم نیز گرفتم و به جهت آن شخص فرستادم و از او عذر خواستم که این عطیه‌ی کم را قبول کن که تو با ما نیکی کرده‌ای.آن شخص گفت: من آنچه کردم از برای خدا و قرابت شما به رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بود، نه از برای طمع دنیا. [۱۰۱۰] .

ورود اهل بیت به مدینه

سید بن طاووس رحمه‌الله از بشیر بن جذلم، [۱۰۱۱] روایت کرده که گوید:هنگامی که قافله به نزدیکی مدینه رسید، علی بن الحسین علیهماالسلام فرود آمدند و بارها را فرود آوردند، برای آن حضرت خیمه‌ای نصب کردند، و زنان را فرود آورده و به من فرمود: [صفحه ۷۵۵] «یا بشیر! رحم الله أباک، لقد کان شاعرا، فهل تقدر علی شیء منه؟»؛ای بشیر! خدا پدر تو را رحمت کند، او مرد شاعری بود، آیا تو نیز می‌توانی شعر بگویی؟گفتم: بلی یابن رسول‌الله!فرمود: وارد مدینه شو و خبر شهادت ابی عبدالله علیه‌السلام رابه اهل آن برسان.

مدینه و خبر شهادت امام حسین

بشیر می‌گوید: اسب خود را سوار شدم و تاختم تا وارد مدینه شدم، چون وارد مسجد پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم شدم، صدایم را بلند کرده و با گریه این اشعار را خواندم:یا أهل یثرب لا مقام لکم بها قتل الحسین فأدمعی مدرارای اهل مدینه! چه مانده‌اید و با اطمینان خاطر نشسته‌اید؟ در اینجا اقامت مکنید که حسین علیه‌السلام کشته شد و به این جهت، سیلاب اشک از دیدگان من جاری است.الجسم منه بکربلاء مضرج و الرأس منه علی القناۀ یدارآه! آه! بدن مبارکش را در کربلا در خون غلطانیدند و سرش را بر نیزه زده و در اطراف بلاد گردانیدند.بشیر می‌گوید: آنگاه گفتم: ای اهل مدینه! اینک علی بن الحسین علیهماالسلام با عمه‌ها و خواهرانش در نزدیکی شما فرود آمده‌اند، من رسول او به سوی شما می‌باشم.چون این خبر در مدینه منتشر شد، جمیع مخدرات بنی‌هاشم و زنان مهاجر و انصار با گیسوان پریشان و سر و پای برهنه از خانه‌ها بیرون دویدند. آنان روهای خود را می‌خراشیدند و بر سر و رویشان می‌زدند و صدا را به نوحه و زاری «واویلا» و «واثبورا» بر کشیدند.من هرگز مدینه را به آن حال مشاهده نکرده و روزی را تلخ‌تر از آن روز، بر مسلمین ندیده بودم، شنیدم که جاریه‌ای برحسین علیه‌السلام نوحه می‌کرد و می‌گفت:نعی سیدی ناع نعاه فأوجعا و أمرضنی ناع نعاه فأفجعاخبر دهنده‌ای خبر شهادت آقایم را آورد، پس دل‌ها را به درد آورد و خبر او مرا علیل کرد.فعینی جودا بالدموع وأسکبا وجودا بدمع بعد دمعکما معا [صفحه ۷۵۶] پس ای چشمان من! نیکی کنید به گریستن و اشک‌های خود را جاری نمایید و پیاپی اشک بریزد.[علی من دهی عرش الجلیل فزعزعا فأصبح هذا الدین و المجد أجدعا] [۱۰۱۲] .ای چشم‌ها! بر کسی که مصیبت او به عرش برین رسید و عرش پروردگار جلیل را متزعزع و متزلزل گردانید و دین پیغمبر را خراب و مجد و بزرگی را ناقص گردانید، اشک بریزد.علی ابن نبی الله و ابن وصیه و ان کان عنا شاحط الدار أشعسااى چشم‌ها! بر فرزند پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم و جگرگوشه‌ی وصی پیغمبر اشک بریزید، اگر چه از ما دور افتاده و در بلاد بعیده مدفون گردید.سپس آن جاریه گفت: ای قاصد [مرگ]! حزن و اندوه ما را بر سیدالشهداء علیه‌السلام تازه کردی و جراحت‌های ناسور [۱۰۱۳] سینه‌ی ما را ریش کردی، خدا تو را رحمت کند، تو کیستی؟ و از کجا می‌آیی؟گفتم: من بشیر بن جذلم هستم، [مولایم] علی بن الحسین علیهماالسلام مرا به سوی شما فرستاد، و خود با عیال و زنان و دختران امام شهید در فلان موضع است.چون این سخن را از من شنیدند، دست از من برداشته و زن و مرد با چشم‌های گریان، یاحسین گویان، از مدینه بیرون ریختند و روی به آن جناب شتافتند.من اسب خود را تاختم، برگشتم، دیدم راه‌ها از خلق پر شده و راهی نمی‌یافتم، آخر از اسب فرود آمده و پا بر گردن‌های خلق زدم، تا خود را به در خیمه‌ی امام علیه‌السلام رسانیدم، دیدم آن حضرت دستمالی در دست دارد، اشک مثل باران از دیده‌اش می‌ریزد، خادمی در پشت سرش کرسی گذارد و آن حضرت بر آن نشستند و از گریه بی‌اختیار شده بودند، و از هر طرف صدای نوحه و گریه‌ی زنان و مردان و خواتین معظمه و کنیزان بلند بود.مردم فوج فوج می‌آمدند و آن حضرت را تعزیت می‌گفتند، و صدای «واحسیناه!» و ناله‌ی «وامظلوماه! و واغریباه!» به آسمان می‌رسید و از این همه ناله، [صفحه ۷۵۷] زلزله در آن زمین بر پا شد.

مدخل شهر مدینه و سخنان امام سجاد

آن حضرت اشاره فرمود که: ساکت شوید!چون جوشش خلق فرونشست، خطبه‌ای خوانده و بعد از خطبه فرمود:خدا را بر عظایم امور و فجایع دهور، بر الم و محنت‌های به دردآورنده و سوزش و گزند بلاها، حمد می‌کنم.خدا را بر مصیبتی که از بلیه‌های جلیل و مصیبت‌های عظیم است که دل‌ها را کباب و نفوس را هلاک می‌نماید، حمد می‌کنم.ایها الناس! [همانا خداوند - که] حمد و سپاس برای اوست ما را به وسیله‌ی بدترین مصیبت‌ها و به بزرگترین رخنه‌ی در اسلام مبتلا نمود که:«قتل أبو عبدالله علیه‌السلام و عترته، و سبی نساؤه و صبیته، و داروا برأسه فی البلدان...»؛پدرم ابی عبدالله علیه‌السلام را کشتند و زنان و دختران او را اسیر کردند و سرش را بر نیزه زده و در شهرها گردانیدند.پس کیست که بعد از کشته شدن حسین علیه‌السلام دیگر شادی کند؟کدام دیده است

که در این مصیبت اشک نریزد و در اشک ریختن بخل نماید؟ به تحقیق که آسمان‌های هفتگانه گریستند.«أیها الناس! أی قلب لا یتصدع لقتله! أم أی فؤاد لم یحن الیه؟...»؛[ای مردم!] آیا کدام دلی است که در این مصیبت نشکافد؟ یا کدام قلبی است که مشتاق به او نباشد؟ یا کدام گوش مثل این مصیبت را شنیده؟«أیها الناس! أصبحنا مطرودین [مشردین مذودین] شاسعین عن الأمصار کأنا أولاد ترک و کابل...»؛ای گروه خلق! ما را مطرود کرده و از خود راندند و ذلیل کردند و از هر چیز منع نموده و در شهرها گردانیدند به نحوی که گویا ما اسیران ترک و کابل بودیم و حال آن که گناهی نکرده، و امر قبیحی مرتکب نشده و بدعتی در اسلام [صفحه ۷۵۸] نگذاشته بودیم، [ما چنین] قبضه‌ای پیش از این، نشنیده بودیم....به خدا قسم! که اگر پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم به ایشان کشتن و ذلیل کردن ما را سفارش می‌کرد؛ همچنانچه وصیت در رعایت ما کرد، هر آینه از آنچه کردند، زیاده انجام نمی‌دادند.«فانا لله و انا الیه راجعون» چه مصیبتی است جانگداز! و چه ماتمی است راحت برانداز؟ و چه مصیبت سخت دل به درد آورنده و تلخ است.پس از خدا مزد خود را از آنچه به ما رسیده می‌طلبیم.[راوی گوید:] ناگاه صوحان بن صعصعهٔ بن صوحان که در آن وقت زمین‌گیر شده بود، عرض کرد: یابن رسول‌الله! مرا معذور دار که زمین‌گیر بودم و به این سبب از یاری شما محروم ماندم.حضرت عذر او را قبول فرموده و به پدرش ترحم نمودند. [۱۰۱۴] .

استقبال محمد بن حنفیه از کاروان اهل بیت

در بعضی از حکایت آمده:هنگامی که محمد بن حنفیه از آمدن اهل بیت علیهم‌السلام مطلع شد، سوار بر مرکب شده به سرعت بیرون رفت، چون نظرش بر علم‌های سیاه و خیمه‌های بی‌صاحب برادرش افتاد، از اسب درگردید و بی‌هوش بر زمین افتاد.یکی [از غلامانش] آمد و به علی بن الحسین علیهماالسلام اعلام نمود که: عموی خود را دریاب! که نزدیک است، هلاک شود.آن حضرت گریه‌کنان از خیمه بیرون آمد تا به نزد عموی خود رسید و سر او را در کنار گرفت، تا به هوش آمد، چون نظرش بر فرزند برادرش افتاد، نعره‌ای کشید که:«یابن أخی! أین أخی؟ أین قرة عینی؟ أین ثمرة فؤادی؟ أین خلیفة أبی؟ أین [صفحه ۷۵۹] الحسین علیه‌السلام أخی؟»؛ای نور دیده‌ی برادر! [برادرم کو؟] نور دیده‌ام کو؟ میوه‌ی دلم کو؟ سرور قلبم کو؟ جانشین پدرم کو؟ برادرم حسین علیه‌السلام کجاست؟آن حضرت فرمود:«یا عمی! أتیتک یتیما»؛ ای عمو! مرا یتیم کردند، مردان ما را کشتند، زنان ما را اسیر کردند، کاش می‌بودی و برادرت را می‌دیدی چگونه استغاثه می‌کرد و کسی به دادش نمی‌رسید و مددکار می‌خواست و کسی به فریادش نمی‌رسید.ای عموی بزرگوار! پدر مرا با لب تشنه کشتند و حال آن که هر حیوانی از آب سیراب بود.وقتی محمد این سخنان را شنید نعره‌ای زد و مدهوش گردید، چون به هوش آمد، گفت: ای فرزند برادر! قصه‌ی خود را نقل کن.آن حضرت قصه‌ی پرغصه‌ی اهل بیت علیهم‌السلام را بیان می‌فرمود و اشک از دیده می‌ریخت. [۱۰۱۵] .

مدینه و مرثیه‌های جان‌سوز ام‌کلثوم

باری، بعد از تلاقی قافله‌ی اندوه، کاروان الم روانه‌ی حرم محترم سید امم گردیدند، در حین ورود ام‌کلثوم علیهاالسلام با دل پرخون می‌گفت:مدینهٔ جدینا لا تقبلینا فبالحسرات والأحزان جیناای مدینه! ما را قبول مکن و نگذار ما داخل شویم که ما قافله‌ی اندوه و حسرت می‌باشیم.ألا فاخبر رسول‌الله عنا بأنا قد فجعنا فی أبینا [۱۰۱۶] و أن رجالنا بالطف صرعی بلا رؤوس و قد ذبحوا البنیناهان! رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم را خبر کن که یکجا ما را به مصیبت پدر مبتلا کردند، و یکجا [صفحه ۷۶۰] مردان ما را در زمین کربلا بی سر بر زمین انداختند.ألا یا جدنا [۱۰۱۷] انا اسرنا و بعد الاسر انا قد سبیناای جد بزرگوار! ما را به اسیری مبتلا کردند و بعد از اسیری ما را به بندگی گرفتند.و رهطک یا رسول‌الله! أضحوا عرایا بالطفوف مسلبینایا رسول‌الله! اولادت را همگی در زمین کربلا برهنه و عریان کردند.و قد ذبحوا الحسین و لم یراعوا جنابک یا رسول‌الله! فیناحسین علیه‌السلام تو را ذبح کردند و حرمت تو

را در باب ما مراعات نکردند.أفاطم! لو نظرت الی السبایا بناتک فی البلاد مشتتینای مادر! ای فاطمه! کاش دخترانت و اسیرانت را می‌دیدی که ایشان را متفرق گردانیده‌اند.أفاطم! لو رأیتینا سهاری و من سهر اللیالی قد عمیناای مادر! کاش می‌دیدی که در راه سفر شام، شب‌ها نمی‌گذاردند بخوابیم و از بی‌خوابی نزدیک بود، کور شویم.فلو دامت حیاتک لم تزالی الی یوم القیامهٔ تندبیناای مادر! اگر زنده بودی تا قیامت بر حال ما ندبه و نوحه می‌کردی.و عرج بالبقیع وقف و ناد أیابن حبیب رب العالمیناو قل یا عم! یا الحسن المزکی بنات أخیک أضحوا ضائعیناکنار بقیع رو و بایست و حسن مجتبی علیه‌السلام را ندا کن و بگو که: دختران برادر تو را اسیر کرده و بی‌یاور نمودند.أیا عماه! ان أخاک أصحی بعیدا عنک بالرمضا رمینابگو: ای عموی بزرگوار! برادر بزرگوار تو را شهید کردند و بدنش را بر روی ریگ‌های بیابان انداختند.بلا رأس تنوح علیه جهرا وحوش والطیور الطائرینابرادر تو را بی سر بر زمین انداختند و وحشیان صحرا و مرغان هوا بر آن نوحه‌گر بودند. [صفحه ۷۶۱] و لو عاینت یا مولای! ساقوا حریما لا یجدن لهم معیناعلی متن النیاق بلا وطاء و شاهدت الرؤوس مکشفیناکاش می‌دیدی که حرم برادر تو را که با سرهای برهنه سوار بر جهاز شترها نمودند.این اشعار طولانی است. [۱۰۱۸] .

مدینه و ناله‌های جان‌کاه زینب کبری

چون اهل بیت علیهم‌السلام وارد مدینه شدند، زینب علیهاالسلام بر در مسجد پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم آمد، و در مسجد را گرفت و فریاد زد:«یا جداه! انی ناعیهٔ الیک لأخی الحسین علیه‌السلام»؛ای جد بزرگوار، حسین تو را کشتند و من خبر شهادت او را به سوی تو آورده‌ام.و مانند باران اشک از دیده می‌ریخت.از ورود اهل بیت علیهم‌السلام به روضه متبرکه‌ی پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم شیونی از ایشان برخاست که دیوار روضه‌ی شریفه، بلکه همه‌ی مدینه بر خود می‌لرزید و می‌گریست، آنان قبر مبارکش را به تزلزل درآوردند. از هر جانب ناله‌ی «واجداه! وامحمداه!» بلند بود.چون به خانه‌های خود برگشتند، خانه‌های خود را بی‌صاحب دیدند، اندوه ایشان زیاد شد، گویا در و دیوار آن خانه‌ها از مفارقت صاحبان خود، که شب و روز به عبادت مشغول بودند، می‌گریست.ولله در من قال:وقفت علی دار النبی محمد فألقیتها قد أقفرت عرصاتها[وأمست] خلاء من تلاوهٔ قاریء و عطل منها صومها و صلاتهابر خانه‌های پیغمبر و آل او واقف شدم، آنها را خالی از انیس دیدم، و آنها را به سبب رفتن صاحبان آنها، خالی از تلاوت قرآن و نماز و روزه یافتم.و کانت ملاذا للأنام و جنهٔ من الخطب یعشی المنفقین صلاتها [صفحه ۷۶۲] این خانه‌ها همیشه از هر بلیه‌ای، پناه عالمیان و کهف درماندگان بودند، این منزل‌ها حاجات طالبین و منهل صادرین و واردین بودند که در آنها بخشش‌ها به مساکین می‌شد.فافوت من السادات من آل‌هاشم و لم یجتمع بعد الحسین شتاتهااین منازل وحی و نزول ملائکه از سادات آل‌هاشم و حسین علیه‌السلام خالی گردید، و خرابی آن معمور نخواهد شد و هرگز تفرقه آن، به جمعیت مبدل نخواهد شد.فعینی لقتل السبط عبری و لوعتی‌علی فقدهم ما تنقضی زفراتهاشهادت سبط مظلوم پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم دیده‌ی مرا همیشه گریان دارد و سوزش دل من به جهت رفتن او هرگز فرونمی‌نشیند.

پایان غم با ظهور مولای عالمیان

فیا کبدی! کم تصبرین علی الأذی أما ان تفنی اذا حسراتهاای دل! تا کی باید بر اذیت و الم دشمنان صبر کنی؟ آیا وقت آن نشده که مولای عالمیان برخیزد و عالم را از ظلم و جور پاک کند و داد شیعیان را بدهد تا حسرت تو کم گردد؟!مولای! ضاق الصدر قل الصبر حل الأمر طال تضرع المتضرعقم غیر مأمور علی اسم الله و أغمده بهامهٔ کل رجس مبدعأرح البلاد من الفساد و قم بأع باء الجهاد وثب لذلک و اسرع‌یارب! کن عونا له و مؤیدا و أزل به جور المعاند واقمع‌تمام شد رساله‌ی شریفه علی سبیل العجاله، مرجو از ناظرین این که مؤلف عاصیش را در حیات و ممات به طلب مغفرت یاد و به ذکر خیر، او را شاد نمایند و اگر به خطا و زللی بر

خوردند، اولا مسارعت در تخطئه ننمایند و بر فرض تحقق، خطا مستبعد نیست از کسی که سر تا پایش خطاست. [۱۰۱۹] .اللهم اغفر لی و لوالدی

پاورقی

[۱] بحارالانوار: ۲۳۲/۴۴ ح ۱۷.

[۲] کمال الدین: ج ۲۹۰/۲ ح ۱.

[۳] بحارالانوار: ۳۱۴/۴۵.

[۴] اللهوف: ۳۲.

[۵] حبتر: کنایه از نخستین غاصب خلافت اولیای الهی است.

[۶] بحارالانوار: ۲۸/۵۱ ح ۱.

[۷] اللهوف: ۱۷۷، بحارالانوار: ۱۴۹-۱۴۷/۴۵، به نقل از اشک‌های خونین در سوگ امام حسین علیه‌السلام. ۵۱۲-۵۱۰.

[۸] المناقب: ۹۳/۴.

[۹] سوره‌ی اسراء: آیه‌ی ۳۲.]

[۱۰] مکیال المکارم: ۴۵۸/۲.

[۱۱] بحارالأنوار: ۳۷۶/۵۲ ح ۱۷۷ و ص ۳۱۷ ح ۱۳.

[۱۲] کمال‌الدین: ۲۴۰/۱ ح ۲، بحارالأنوار: ۳۷۹/۵۲ ح ۱۸۵.

[۱۳] بحارالانوار: ۳۰۳/۱۰۱، به نقل از صحیفه‌ی مهدیه: ۲۴۷-۲۴۱.

[۱۴] مکیال المکارم: ۳۳۴/۱.

[۱۵] صحیفه‌ی مهدیه: ۵۹.

[۱۶] قصص العلماء: ۱۰۳-۱۰۱، با اندکی تصرف.

[۱۷] الکرام البرره: ۳۴۶/۱ رقم ۶۸۶.

[۱۸] الذریعه الی تصانیف الشیعه: ۲۹۹/۲۳ رقم ۹۰۵۷.

[۱۹] سوره‌ی آل‌عمران: آیه‌ی ۱۶۹.

[۲۰] سوره‌ی فرقان: آیه‌ی ۷۲.

[۲۱] کابه: دلتنگی، افسردگی، دلشکستگی و اندوهگینی. (فرهنگ لاروس: ۱۶۸۲/۲).

[۲۲] رجوع شود به: بحارالانوار: ۲۷۸/۴۴ باب ۳۴؛ عوالم العلوم: ۵۳۸/۱۷ باب ۴.

[۲۳] مصباح المتهجد: ۷۲۴، بحارالانوار: ۳۰۳/۱۰۱ ح ۴.

[۲۴] بحارالانوار: ۳۸۶/۴۵.

[۲۵] بحارالانوار: ۲۰۶/۴۵ ضمن ح ۱۳.

[۲۶] بحارالانوار: ۳۸۶/۴۵.

[۲۷] گفتنی است که: سیاه‌پوشی در عزاداری و سوگواری اهل بیت علیهم‌السلام یکی از شعائر دوستداران خاندان عصمت و طهارت علیهم‌السلام بوده و در طول تاریخ مرسوم بوده است. مؤلف محترم رحمه الله خود در این زمینه در طی این کتاب، روایتی را نقل می‌کند که در آن روایت آمده است: «لما قتل الحسین بن علی علیهماالسلام لبس نساء بنی‌هاشم السواد والمسوح..»؛ «آنگاه که

امام حسین بن علی علیهماالسلام به شهادت رسید، زنان بنی‌هاشم لباس‌های سیاه و جامه‌های خشن و مویین پوشیدند...» (بحارالانوار: ۱۸۸/۴۵ ح ۳۳). و اخیرا در این زمینه، کتابی تحت عنوان «سیاهپوشی در سوگ ائمه‌ی نور علیهم‌السلام» توسط یکی از فضلا به رشته‌ی تحریر درآمده که مبانی فقهی و ریشه‌های تاریخی سوگواری را تحقیق و بررسی نموده است. کسانی که خواهان کاوش بیشتر در این زمینه هستند، می‌توانند از آن کتاب بهره ببرند. (محقق).

[۲۸] المبسوط: ۱۸۹/۱.

[۲۹] بحارالانوار: ۱۰۶/۸۲.

[۳۰] السرائر: ۱۷۲/۱ و ۱۷۳.

[۳۱] رجوع شود به بحارالانوار: ۱۰۶/۸۲.

[۳۲] بحارالانوار: ۱۰۶/۸۲.

[۳۳] الارشاد: ۹۴/۲، بحارالانوار: ۳/۴۵.

[۳۴] رجوع شود به: وسائل الشیعهٔ: ۲۷۰/۳ باب ۸۱.

[۳۵] الکافی: ۲۲۵/۳ ح ۹، وسائل الشیعهٔ: ۲۷۱/۳ ح ۳۶۲۲.

[۳۶] وسائل الشیعهٔ: ۲۳۸/۳ ح ۳۵۰۸، بحارالانوار: ۱۸۸/۴۵ ح ۳۳.

[۳۷] در مورد آخرالزمان، روایات زیادی از زبان پیشوایان معصومین علیهم‌السلام وارد شده که حقایقی را در این زمینه بیان فرموده‌اند، در حدیث شریفی پیامبر خدا صلی الله علیه و آله می‌فرمایند: «سیأتی زمان علی امتی لا یبقی من القرآن الا رسمه، و لا من الاسلام الا اسمه، یسمون به و هم أبعد الناس منه...»؛ «بر امت من زمانی فرامی‌رسد که از قرآن، جز نقش آن و از اسلام جز نام آن، باقی نمی‌ماند، آنان به ظاهر مسلمان نامیده می‌شوند، در حالی که بیش از همه‌ی مردمان، از آن دور هستند...» (بحارالانوار: ۱۹۰/۵۲ ح ۲۱).

[۳۸] رجوع شود به. کامل الزیارات: ۲۷۳ باب ۵۷ و ص ۴۹۱ و ۴۹۲.

[۳۹] بحارالانوار: ۳۸۶/۴۵ و ۱۰۸/۴۶ باب ۶.

[۴۰] کامل الزیارات: ۲۰۳ ح ۲۹۰، بحارالانوار: ۲۸۰/۴۴ ح ۱۱.

[۴۱] بحارالانوار: ۱۰۷/۷۹.

[۴۲] الذکری: ۷۲، رجوع شود به: حدائق الناضره: ۱۶۵/۴.

[۴۳] اللهوف: ۲۳۰-۲۲۸، بحارالانوار: ۱۴۹-۱۴۷/۴۵.

[۴۴] بحارالانوار: ۳۲۰/۱۰۱ ضمن ح ۸.

[۴۵] کامل الزیارات: ۵۵۳ ضمن ح ۸۴۳.

[۴۶] بحارالانوار: ۲۴۹/۴۵. در این منبع آمده: «ظلما و حوبا».

[۴۷] رجوع شود به: وسائل الشیعهٔ: ۸۰/۱ باب ۱۸ از ابواب مقدمهٔ العبادات.

[۴۸] الکافی: ۶۲/۱ ضمن ح ۱.

[۴۹] بحارالانوار: ۱۰۳/۳ ح ۵۱.

[۵۰] بحارالانوار: ۱۰۷/۸۲، وسائل الشیعهٔ: ۱۲۷/۱۷ ح ۲۲۱۶۲.

[۵۱] وسائل الشیعهٔ: ۱۲۶/۱۷ ح ۲۲۱۵۸.

[۵۲] رجوع شود به: بحارالانوار: ۱۰۷/۷۹.

[۵۳] وسائل الشیعه: ۱۲۸/۱۷ ح ۲۲۱۶۶.

[۵۴] وسائل الشیعه: ۱۲۸/۱۷ ح۲۲۱۶۷.

[۵۵] رجوع شود به: بحارالانوار: ۱۰۸-۱۰۶/۷۹.

[۵۶] در نسخه‌ی چاپ سنگی آمده: «عن حرم الله».

[۵۷] سوره‌ی مریم: آیه‌ی ۹۰.

[۵۸] در چاپ سنگی آمده: «کیف سلك بهم الدنیا طریق العمی و أحادت بأبصارهم».

[۵۹] سوره‌ی شعراء: آیه‌ی ۲۲۷.

[۶۰] سوره‌ی حج: آیه‌ی ۳۹ و ۴۰.

[۶۱] تفسیر نورالثقلین: ۵۰۰/۳ و ۵۰۱.

[۶۲] الکافی: ۳۳۷/۸ ح ۵۳۴، تفسیر برهان: ۲۹۷/۵ ح ۱.

[۶۳] رجوع شود به: اعلام الوری: ۱۸۳/۲، بحارالانوار: ۹۸/۲۰ ضمن ح ۲۸.

[۶۴] المنتخب: ۱۸۲/۱، بحارالانوار: ۷/۴۵، با تفاوت.

[۶۵] سوره‌ی بقره: آیه‌ی ۷۴.

[۶۶] سوره‌ی حج: آیه‌ی ۴۰.

[۶۷] سوره‌ی انبیاء، آیه‌ی ۲۳.

[۶۸] الاحتجاج: ۳۱۲/۲، بحارالانوار: ۲۹۵/۴ ح ۲.

[۶۹] سوره‌ی حج: آیه‌ی ۴۰.

[۷۰] بحارالانوار: ۱۹۸/۴۴ و ۱۹۹.

[۷۱] بحارالانوار: ۹۰/۴۵ و ۳۰۵.

[۷۲] کامل الزیارات: ۱۸۱ ح ۲۴۴، بحارالانوار: ۲۰۹/۴۵ ح ۱۷.

[۷۳] المناقب: ۶۱/۴؛ بحارالانوار: ۲۱۵/۴۵ ح ۳۸.

[۷۴] کامل الزیارات: ۱۶۰ ح ۱۹۸، بحارالانوار: ۲۰۴/۴۵ ح ۶.

[۷۵] رجوع شود به: صواعق المحرقه: ۵۶۹/۲ و ۵۷۰، تذکرة الخواص: ۲۷۳ و ۲۷۴، مجمع الزوائد: ۱۴۵/۹، ینابیع المودة: ۳۸۶.

[۷۶] کامل الزیارات: ۱۶۹ ح ۲۲۰، بحارالانوار: ۲۰۸/۴۵ ح ۱۴.

[۷۷] بحارالانوار: ۲۸۰/۴۴ ح ۱۱.

[۷۸] الارشاد: ۳۲/۲، امالی شیخ صدوق: ۲۱۵ ضمن ح ۲۳۹، اللهوف: ۹۶ و ۹۷، بحارالانوار: ۳۲۴:۴۴ و ۳۲۸.

[۷۹] رجوع شود به: بحارالانوار: ۳۲۹/۴۵.

[۸۰] اللهوف: ۱۲۷ و ۱۲۸، بحارالانوار: ۳۳۰-۳۲۷/۴۴.

[۸۱] اللهوف: ۱۲۹، بحارالانوار: ۳۳۰/۴۴.

[۸۲] کامل الزیارات: ۱۹۴ ح ۲۷۵، بحارالانوار: ۸۸/۴۵ ح ۲۶.

[۸۳] سوره‌ی نساء: آیه‌ی ۷۸.

[۸۴] سوره‌ی آل‌عمران: آیه‌ی ۱۵۴.

[۸۵] بحارالانوار: ۳۳۰/۴۴ و ۳۳۱.

[۸۶] بحارالانوار: ۳۳۱/۴۴ و ۳۳۲.

[۸۷] بحارالانوار: ۳۳۲/۴۴.

[۸۸] سوره‌ی قصص: آیه‌ی ۲۱ و ۲۲.

[۸۹] الارشاد: ۳۵/۲ و ۳۶، اللهوف: ۱۰۱، بحارالانوار: ۳۳۲/۴۴.

[۹۰] سوره‌ی مائده: آیه‌ی ۹۵.

[۹۱] رجوع شود به: تفسیر برهان: ۵۳۱-۵۲۶/۲.

[۹۲] سوره‌ی آل‌عمران: آیه‌ی ۹۶.

[۹۳] من لا یحضره الفقیه: ۱۵۶/۲ ذیل ح ۶۷۰، تفسیر صافی: ۳۳۰/۱.

[۹۴] الکافی: ۱۸۹/۴.

[۹۵] رجوع شود به: بحارالانوار: ۲۱۴/۱۵، تاریخ یعقوبی: ۱۶۰/۱.

[۹۶] تاریخ یعقوبی: ۲۶۰/۲.

[۹۷] سوره‌ی آل عمران: آیه‌ی ۹۷.

[۹۸] وسائل الشیعهٔ: ۵۵۳/۱۲ ح ۱۷۰۶۶.

[۹۹] رجوع شود به: وسائل الشیعهٔ: ۵۵۹/۱۲ باب ۹۰.]

[۱۰۰] وسائل الشیعه: ۴۶۳/۲۵ ح ۳۲۳۶۰.

[۱۰۱] رجوع شود به: حدائق الناضره: ۱۳۵/۱۵.

[۱۰۲] سوره‌ی مائده: آیه‌ی ۹۵.

[۱۰۳] تفسیر برهان: ۳۲۱/۶ ح ۸.

[۱۰۴] رجوع شود به: کامل الزیارات: ۳۱۴ ح ۵۳۳.

[۱۰۵] سوره‌ی شوری: آیه‌ی ۲۳.

[۱۰۶] ازنسخه‌ی چاپ سنگی.

[۱۰۷] ظاهرا در مورد اسم دیلمی اشتباهی رخ داده، چرا که در اسم او که «حسن» بوده کسی اختلاف نداشته، جز این در نام پدرش اختلاف است، در هر صورت، او همان حسن بن ابی الحسن علی بن محمد دیلمی، صاحب کتب ارزشمند «ارشاد القلوب» از بزرگان و دانشمندان قرن هشتم هجری است. رجوع شود به: ارشاد القلوب: ۸-۵/۱، «محقق».

[۱۰۸] ارشاد القلوب: ۲۱۳/۲، بحارالانوار: ۳۰۱/۳۶ ح ۱۴۰، جواهر السنیه: ۲۷۹.

[۱۰۹] در بحارالانوار آمده: «بحق محمد عبدک اغفر...».

[۱۱۰] در بحارالانوار آمده: «ادخلا الجنهٔ من أحببتما و ألقیا فی النار من أبغضتما».

[۱۱۱] سوره‌ی ق: آیه‌ی ۲۴.

[۱۱۲] المنتخب: ۳۵۹/۲ و ۳۹۶، علامه‌ی مجلسی رحمه‌الله این روایت زیبا را با اندکی تفاوت در بحارالانوار: ۷۳/۳۶ ح ۲۴ و ۴۳/۴۰ ح ۸۱ نقل نموده است.

[۱۱۳] ارشاد القلوب: ۲۹۵/۲ و ۲۹۶، بحارالانوار: ۳۶۴/۱۶ و ۳۶۵ ح ۶۸.

[۱۱۴] بحارالانوار: ۹۷:۳۷ و ۹۸.

[۱۱۵] رجوع شود به: بحارالانوار: ۲۹۷/۴۳.

[۱۱۶] بحارالانوار: ۱۷۳/۴۵ ضمن ح ۲۱.

[۱۱۷] سوره‌ی مائده: آیه‌ی ۳۲.

[۱۱۸] بحارالانوار: ۳۸۳/۱۰۴ ح۳.

[۱۱۹] فرازهایی از زیارت جامعه‌ی کبیره؛ بحارالانوار: ۱۳۱/۹۹ و ۱۳۲.

[۱۲۰] همان مدرک.

[۱۲۱] همان مدرک.

[۱۲۲] ارشاد القلوب: ۲۹۶/۲.

[۱۲۳] در منابع حدیث آمده: «و لا مؤمن ممتحن».

[۱۲۴] سوره‌ی غاشیه: آیه‌ی ۲۵ و ۲۶.

[۱۲۵] سوره‌ی غاشیه: آیه‌ی ۲۵ و ۲۶.

[۱۲۶] بحارالانوار: ۳۱۶/۲۷ ح ۱۴، به نقل از «المحتضر».

[۱۲۷] مشارق الانوار: ۲۹۸.

[۱۲۸] مشارق الانوار: ۱۷۸، بحارالانوار: ۱۷۱/۲۵، با اندکی تفاوت.

[۱۲۹] بحارالانوار: ۲۰۶/۴۵ ح ۱۳.

[۱۳۰] در نسخه‌ی چاپ سنگی آمده:«تزلزلی».

[۱۳۱] امالی شیخ صدوق: ۱۷۷ ح ۱۷۹، بحارالانوار: ۲۱۸/۴۵ ح ۴۴.

[۱۳۲] رجال کشی: ۲۸۹ رقم ۵۰۸، بحارالانوار: ۲۸۲/۴۴ ح ۱۶.

[۱۳۳] کامل الزیارات: ۲۰۸، ح ۲۹۷، بحارالانوار: ۲۹۱/۴۴ ح ۳۳.

[۱۳۴] در ارشاد آمده: «عبدالله بن شداد ارحبی»، و در بحارالانوار آمده: «عبدالله و عبدالرحمان ابنی عبدالله بن زیاد ارحبی».

[۱۳۵] الارشاد: ۳۸-۳۵/۲، بحارالانوار: ۳۳۴-۳۳۲/۴۴.

[۱۳۶] اللهوف: ۱۰۵، بحارالانوار: ۳۳۵/۴۴.

[۱۳۷] الارشاد: ۳۸/۲، بحارالانوار: ۳۳۴/۴۴.

[۱۳۸] المناقب: ۱۰۶/۴.

[۱۳۹] بحارالانوار: ۳۳۴/۴۴ و ۳۳۵ و ۳۶۳.

[۱۴۰] در المنتخب آمده: «عمر بن سعد بن العاص».

[۱۴۱] المنتخب: ۴۲۴/۲.

[۱۴۲] اللهوف: ۱۲۶، بحارالانوار: ۳۶۴/۴۴.

[۱۴۳] المنتخب: ۴۲۴/۲؛ اللهوف: ۱۲۷ و ۱۲۸، بحارالانوار: ۳۶۴/۴۴، با اندکی تفاوت.

[۱۴۴] اللهوف: ۱۲۶ و ۱۲۷، بحارالانوار: ۳۶۶/۴۴ و ۳۶۷.

[۱۴۵] رجوع شود به بحارالانوار: ۳۶۴/۴۴.

[۱۴۶] بحارالانوار: ۳۶۵/۴۴.

[۱۴۷] بحارالانوار: ۳۶۶/۴۴.

[۱۴۸] بحارالانوار: ۳۶۷/۴۴.

[۱۴۹] اللهوف: ۱۳۱، بحارالانوار: ۳۶۷/۴۴.

[۱۵۰] بحارالانوار، ۳۶۷/۴۴ و ۳۶۸.

[۱۵۱] ثواب الاعمال: ۳۰۸ ح ۱.

[۱۵۲] الارشاد: ۷۰/۲ و ۷۱، بحارالانوار: ۳۶۹/۴۴ و ۳۷۰.

[۱۵۳] اللهوف: ۱۳۵ و ۱۳۶.

[۱۵۴] الارشاد: ۷۱/۲، بحارالانوار: ۳۷۰/۴۴.

[۱۵۵] الارشاد: ۷۲/۲، بحارالانوار: ۳۷۱/۴۴.

[۱۵۶] منزلی برای حاجیان میان أجفر و ثعلبیه است.

[۱۵۷] المناقب: ۱۰۳/۴، بحارالانوار: ۳۷۲/۴۴، با اندکی تفاوت.

[۱۵۸] کامل الزیارات: ۱۵۶ ح ۱۹۴، بحارالانوار: ۸۷/۴۵ ح ۲۴.

[۱۵۹] الارشاد: ۷۳/۲ و ۷۴، بحارالانوار: ۳۷۲/۴۴ و ۳۷۳.

[۱۶۰] المنتخب: ۳۶۴/۲.

[۱۶۱] اللهوف: ۱۳۴، بحارالانوار: ۳۷۴/۴۴.

[۱۶۲] الارشاد: ۷۵/۲، بحارالانوار: ۳۷۴/۴۴.

[۱۶۳] بحارالانوار: ۳۷۵/۴۴.

[۱۶۴] در بحارالانوار آمده: «ذو جشم» و در نسخه بدلش آمده: «ذوخشب» و در الارشاد آمده: «ذو حسمی» و ظاهرا همین صحیح است.

[۱۶۵] بحارالانوار: ۳۷۵/۴۴ و ۳۷۶.

[۱۶۶] رجوع شود به: المنتخب: ۴۵۱/۲، بحارالانوار: ۵۱/۴۵.

[۱۶۷] الارشاد: ۸۱-۷۷/۲، بحارالانوار: ۳۷۸-۳۷۵/۴۴.

[۱۶۸] بحارالانوار: ۳۷۹/۴۴.

[۱۶۹] بحارالانوار:۳۸۰/۴۴.

[۱۷۰] المناقب: ۱۰۵/۴، بحارالانوار: ۳۸۱/۴۴.

[۱۷۱] رجوع شود به المنتخب: ۴۲۸/۲، بحارالانوار: ۲۶۲/۴۴ و ۲۶۶.

[۱۷۲] از نسخه‌ی چاپ سنگی.

[۱۷۳] سوره‌ی اسراء: آیات ۲۰ - ۱۸.

[۱۷۴] الکافی: ۱۳۱/۲ ح ۱۲، بحارالانوار: ۶۱/۷۰ ح ۳۰.

[۱۷۵] نهج‌البلاغه: کلمه‌ی قصار ۱۰۴، بحارالانوار: ۱۲۹/۷۰ ح ۱۳۳.

[۱۷۶] نهج‌البلاغه: خطبه‌ی ۱۴۳.

[۱۷۷] بحارالانوار: ۱۱۹/۷۰، ضمن ح ۱۱۰.

[۱۷۸] محاسبهٔ النفس: ۱۸۱.

[۱۷۹] سوره اسراء: آیه‌ی ۱۸.

[۱۸۰] السنیه (مخطوط): ۶۵. با اندکی تفاوت.

[۱۸۱] در نهج‌البلاغه آمده: «فی طلب ماله».

[۱۸۲] نهج‌البلاغه: کلمه‌ی قصار ۴۳۵، بحارالانوار: ۳۸/۱۰۰ ح ۸۵.

[۱۸۳] عیون أخبار الرضا علیه‌السلام: ۵۱/۲ ح۱۷۸، بحارالانوار: ۳۰۰/۴۴ ح ۳.

[۱۸۴] عیون أخبار الرضا علیه‌السلام: ۵۱/۲ ح ۱۷۹، بحارالانوار: ۳۰۰/۴۴ ح ۴.

[۱۸۵] ثواب الأعمال: ۲۷۵ ح ۲، بحارالانوار: ۳۰۱/۴۴ ح ۹.

[۱۸۶] تفسیر فرات: ۱۷۱، بحارالانوار: ۲۶۴/۴۴ ح ۲۲.

[۱۸۷] کامل الزیارات: ۱۴۶ ح ۱۷۲، بحارالانوار: ۲۶۱/۴۴ ح ۱۴.

[۱۸۸] مثیر الاحزان: ۲۲، بحارالانوار: ۲۶۶/۴۴ ح ۲۴.

[۱۸۹] بحارالانوار: ۲۸۵/۳۶ ح ۱۰۷.

[۱۹۰] کشف الغمه: ۲۲۲/۲.

[۱۹۱] گفتنی است که این حدیث، بدین کیفیت قابل تأمل است، چرا که از نظر تاریخی، عمر سعد لعین حوالی سال ۲۰ هجری در دوران خلافت غاصبانه‌ی عمر بن خطاب متولد شده و رسول‌خدا صلی الله علیه و آله و سلم را ندیده است. و روایاتی که در این زمینه، از حضرت علی علیه‌السلام نقل شده، مؤید این مطلب است. (محقق).

[۱۹۲] مدینهٔ المعاجز: ۶۱/۴ ح ۱۰۸۱.

[۱۹۳] الارشاد: ۱۳۲/۲، بحارالانوار: ۲۶۳/۴۴ ح ۱۰، با اندکی تفاوت.

[۱۹۴] الارشاد: ۱۳۱/۲ و ۱۳۲، کشف الغمهٔ: ۲۱۸/۲، بحارالانوار: ۲۶۳/۴۴ ح ۱۹.

[۱۹۵] امالی شیخ صدوق: ۱۹۶ ح ۲۰۷، بحارالانوار: ۲۵۶/۴۴ ح ۵.

[۱۹۶] اعلام الوری: ۳۴۴/۱.

[۱۹۷] المنتخب: ۱۶۰/۱.

[۱۹۸] بحارالانوار: ۳۷/۴۵ و ۳۸.

[۱۹۹] اللهوف: ۱۷۶، بحارالانوار: ۵۵/۴۵.

[۲۰۰] باریافتن: اجازه‌ی ورود به بارگاه شاه یافتن، به حضور پادشاه رسیدن، (فرهنگ معین: ۴۵۱/۱).

[۲۰۱] سوره‌ی یونس: آیه‌ی ۳۰.

[۲۰۲] المنتخب: ۲۷۶/۲.

[۲۰۳] المنتخب: ۲۷۶-۲۷۴/۲، بحارالانوار: ۳۰۸-۳۰۵/۴۴، با اندکی تفاوت.

[۲۰۴] در مصدر آمده: «وانی لصادق».

[۲۰۵] المنتخب: ۳۲۳/۲ و ۳۲۴.

[۲۰۶] در مصدر آمده: «وقد أمرنی أمیرالمؤمنین!!».

[۲۰۷] در مصدر آمده: «حتی ألحقک».

[۲۰۸] المناقب: ۱۰۶/۴، در این منبع به صورت اختصار نقل شده است، بحارالانوار: ۳۸۳/۴۴ و ۳۸۴.

[۲۰۹] الارشاد: ۸۶-۸۴/۲، بحارالانوار: ۳۸۴/۴۴ و۳۸۵.

[۲۱۰] امالی شیخ صدوق: ۲۱۹ و ۲۲۰ ضمن ح ۲۳۹، بحارالانوار: ۳۸۵/۴۴ و ۳۸۶، رجوع شود به: الدمعهٔ الساکبه: ۲۶۱/۴.

[۲۱۱] بحارالانوار: ۳۸۵/۴۴.

[۲۱۲] حدیقة الشیعه: ۶۶۶/۲، به نقل از سیدبن طاووس رحمه‌الله.

[۲۱۳] در مورد تعداد لشکریان شقاوت‌پیشه، اقوال زیادی نقل شده، به منابع زیر مراجعه شود: مقتل الحسین علیه‌السلام (ابن اعثم کوفی): ۱۰۷، المناقب: ۱۰۶/۴، اللهوف: ۱۴۵، مقتل الحسین علیه‌السلام خوارزمی: ۳۴۴، المنتخب: ۴۲۹/۲، الدمعة الساکبة: ۲۶۱/۴، ذریعة النجاة: ۱۳۰-۱۲۸.

[۲۱۴] الارشاد: ۸۲/۲، بحارالانوار: ۳۸۰/۴۴.

[۲۱۵] رجوع شود به: بحارالانوار: ۴/۴۵ و ۴۴، مقتل الحسین علیه‌السلام: ۱۱۴.

[۲۱۶] بحارالانوار: ۳۸۶/۴۴: ۴۴.

[۲۱۷] الارشاد: ۸۶/۲ و ۸۷، بحارالانوار: ۳۸۹/۴۴، با اندکی تفاوت.

[۲۱۸] بحارالانوار: ۳۸۸-۳۸۷/۴۴.

[۲۱۹] از نسخه‌ی چاپ سنگی.

[۲۲۰] رجوع شود به الکافی: ۲۴/۴ ح ۱، مجمع البحرین: ماده‌ی «بغبغ».

[۲۲۱] سوره‌ی قصص: آیه‌ی ۵۶.

[۲۲۲] بحارالانوار: ۳۸۸/۴۴ و ۳۸۹.

[۲۲۳] بحارالانوار: ۳۰۰/۴۵.

[۲۲۴] بدیهی است که عمر سعد، این نامه را از جانب خود نوشته و به امام حسین علیه‌السلام نسبت داده است، چرا که او می‌خواست، این کار بدون خون‌ریزی پایان یافته، او نیز به پست و مقام خود برسد. چرا که آن چه از روایات و تاریخ زندگی امام حسین علیه‌السلام بدست می‌آید، آن حضرت هرگز حاضر نبود با یزید بیعت نماید. در نقلی آمده: عقبة بن سمعان گوید: من از مدینه تا مکه و از مکه تا عراق تا موقعی که امام حسین علیه‌السلام به شهادت رسید، همراه آن حضرت بودم، آن حضرت هیچ‌گاه چنین سخنی نفرمود و هرگز حاضر نبود با یزید بیعت نماید. رجوع شود به: مقتل الحسین علیه‌السلام: ص ۱۰۰.

[۲۲۵] بحارالانوار: ۳۸۹/۴۴ و ۳۹۰.

[۲۲۶] الارشاد: ۸۸/۲، بحارالانوار: ۳۹۰/۴۴.

[۲۲۷] الارشاد: ۸۹/۲، بحارالانوار: ۳۹۰/۴۴ و ۳۹۱.

[۲۲۸] اللهوف: ۱۵۰ و ۱۵۱، بحارالانوار: ۳۹۱/۴۴.

[۲۲۹] الارشاد: ۹۰/۲ و ۹۱، با اندکی تفاوت، بحارالانوار: ۳۹۱/۴۴۰ و ۳۹۲.

[۲۳۰] اللهوف: ۱۵۰.

[۲۳۱] الارشاد: ۹۱/۲.

[۲۳۲] سوره‌ی بقره: آیه‌ی ۱۵۶.

[۲۳۳] سوره‌ی آل‌عمران: آیه‌ی ۱۶۹.

[۲۳۴] سوره‌ی صف: آیه‌ی ۱۴.

[۲۳۵] بحارالانوار: ۲۸۵/۴۴ ضمن ح ۲۳.

[۲۳۶] تفسیر امام حسن عسکری علیه‌السلام: ۴۷، بحارالانوار: ۲۲۳/۲۷.

[۲۳۷] بحارالانوار: ۱۹/۴۴ ضمن ح ۳.

[۲۳۸] الغارات: ۸۴۳/۲.

[۲۳۹] برای آشنایی با جنایات و بدعت‌های معاویه رجوع شود به: حدیقة الشیعه: ۴۷۲-۴۵۱/۱.

[۲۴۰] کامل الزیارات: ۱۱۶ ح ۱۲۶، بحارالانوار: ۲۷۰/۴۳.

[۲۴۱] سوره‌ی انبیاء: آیه‌ی ۶۹.

[۲۴۲] الخرائج: ۸۴۸/۲ ح ۶۳، بحارالانوار: ۸۰/۴۵ ح ۶.

[۲۴۳] الارشاد: ۷۲/۲ و ۷۳، اللهوف: ۱۳۳، بحارالانوار: ۳۷۱/۴۴ و ۳۷۲.

[۲۴۴] بحارالانوار: ۲۱/۴۵.

[۲۴۵] بحارالانوار: ۲۵/۴۵.

[۲۴۶] در این منبع آمده: «أبا الشهد المزعفر... نبیع الیک اسلاما... فلا والله!».

[۲۴۷] الأربعون حدیثا: ۸۱ و ۸۲، این روایت در الکنی و الألقاب نیز با اندکی تفاوت نقل شده است.

[۲۴۸] رجال الکشی: ۷۸ رقم ۱۳۳.

[۲۴۹] کامل الزیارات: ۱۵۲ ح ۱۸۵، بحارالانوار: ۸۶/۴۵ ح ۱۹.

[۲۵۰] رجال الکشی: ۷۸ رقم ۱۳۳، بحارالانوار: ۹۲/۴۵ ح ۳۳.

[۲۵۱] بحل کردن: حلال کردن، از جرم و گناه کسی درگذشتن. (فرهنگ عمید ۳۷۷/۱ ۷).

[۲۵۲] الخرایج: ۲۵۴/۱ ح ۱.

[۲۵۳] در این مورد، حدیث زیبایی از امیرالمؤمنین علی علیه‌السلام نقل شده که حضرتش می‌فرمایند: «یا اصبغ! أما علمت أن لنا محبین لو سمرنا أعینهم بالمسامیر، و قرضنا لحومهم بالمقاریض، و نشرناهم بالمناشیر مازدادوا لنا الا حبا»؛ «ای اصبغ! آیا نمی‌دانی ما را دوستانی است که اگر به چشمانشان مسمار فروکنند و گوششان را با مقراض تکه تکه نمایند و آنان را با اره ببرند جز محبت ما را نمی‌افزایند». (مدینة المعاجز: ۷۱/۲ ح ۴۰۴).

[۲۵۴] سوره‌ی توبه: آیه‌ی ۱۱۱.

[۲۵۵] سوره‌ی توبه: آیه‌ی ۷۲.

[۲۵۶] بحارالانوار: ۲۸/۴۵ و ۲۹.

[۲۵۷] سوره‌ی حدید: آیه‌ی ۲۱.

[۲۵۸] سوره‌ی انفال: آیه‌ی ۳۷.

[۲۵۹] در مصدر و همچنین در بحارالانوار آمده: «و لا یخلینی».

[۲۶۰] تفسیر امام حسن عسکری علیه‌السلام: ۲۱۸ و ۲۱۹، بحارالانوار: ۹۰/۴۵ ح ۲۹.

[۲۶۱] الدمعة الساکبه: ۲۷۱/۴ و ۲۷۲، به نقل از نورالعیون.

[۲۶۲] الارشاد: ۹۳-۹۱/۲، امالی شیخ صدوق: ۲۲۰، مجلس ۳۰، اللهوف: ۱۵۳، بحارالانوار: ۳۹۳/۴۴.

[۲۶۳] اللهوف: ۱۵۳ و ۱۵۴، بحارالانوار: ۳۹۳/۴۴.

[۲۶۴] امالی شیخ صدوق: ۲۲۱ مجلس ۳۰.

[۲۶۵] اللهوف: ۱۵۴.

[۲۶۶] در مصدر آمده: بنام «جوین».

[۲۶۷] در مصدر آمده: آن غلام سرگرم اصلاح و تمیز کردن شمشیر آن حضرت بود.

[۲۶۸] در مصدر آمده: «أو طالب».

[۲۶۹] در بحار آمده: «لو ترک القطاء لیلا لنام.

[۲۷۰] منظور آن حضرت این است که اگر: صیادان پرنده‌ی قطاء را در آشیانه‌اش به حال خود وامی گذاشتند، آسوده می‌خوابید.

[۲۷۱] الارشاد: ۹۳/۲، بحارالانوار: ۳-۱/۴۵.

[۲۷۲] بحارالانوار: ۳/۴۵.

[۲۷۳] مقتل الحسین علیه‌السلام خوارزمی: ۳۰۶/۱، بحارالانوار: ۳/۴۵.

[۲۷۴] سوره‌ی توبه: آیه‌ی ۱۵۶.

[۲۷۵] سوره‌ی شعراء: آیه‌ی ۲۲۷.

[۲۷۶] سوره‌ی حدید: آیه‌ی ۲۸.

[۲۷۷] تفسیر القمی: ۳۶۴/۲، الکافی: ۴۳۰/۱ ح ۸۶، تفسیر نورالثقلین: ۲۵۲/۵ ح ۱۰۹.

[۲۷۸] تأویل الایات: ۶۶۹/۲ ح ۲۸ و ۲۹، بحارالانوار: ۳۱۹/۲۳ ح ۳۲ و ۳۳.

[۲۷۹] تفسیر القمی: ۱۰۴/۲ و ۱۰۵، تفسیر البرهان: ۳۸۹/۵ ح ۱۰.

[۲۸۰] سوره‌ی بقره:آیه‌ی۲۵۷.

[۲۸۱] رجوع شود به تفسیر البرهان: ۵۳۸/۱ و ۵۳۹.

[۲۸۲] سوره‌ی تغابن: آیه‌ی ۸.

[۲۸۳] الکافی: ۱۹۴/۱ ح ۱، تأویل الایات: ۶۹۶/۲ ح ۲، بحارالانوار: ۳۰۸/۲۳ ح ۵.

[۲۸۴] کمال الدین: ۲۴۲/۱ ح ۴، علل الشرائع: ۱۵/۱ باب ۷ ح ۱، عیون أخبار الرضا علیه‌السلام: ۲۳۷/۱ ح ۲۲.

[۲۸۵] سوره‌ی حدید: آیه‌ی ۲۸.

[۲۸۶] التوحید: ۱۵۲ ح ۹.

[۲۸۷] بحارالانوار: ۱۳۱/۲۷ ح ۱۲۲.

[۲۸۸] رجوع شود به: بحارالانوار: ۳۰۲/۴۳ و ۳۰۳.

[۲۸۹] فضائل الخمسه: ۲۵۲/۳، مسند احمد: ۵۶۱/۲ ح ۷۸۱۶، میزان الاعتدال: ۱۱/۲ مستدرک حاکم: ۱۸۲/۳ ح ۳۷۵.

[۲۹۰] سوره‌ی رعد: آیه‌ی ۷.

[۲۹۱] در بحارالانوار آمده: «و به تشبثون».

[۲۹۲] در بحارالانوار آمده: «ألا و ان الحسین».

[۲۹۳] مائدهٔ منقبه: ۲۲، غایهٔ المرام: ۲۳۵ ح ۶، مقتل الحسین علیه‌السلام خوارزمی: ۱۴۵/۱، بحارالانوار: ۴۰۵/۳۵ ح ۲۸.

[۲۹۴] بحارالانوار: ۲۴/۱۰۱ ح ۲۱.

[۲۹۵] کشف الغمه: ۲۱۷/۲ و ۲۱۸، با اندکی تفاوت.

[۲۹۶] کامل الزیارات: ۲۷۰ ح ۴۲۰، بحارالانوار: ۱۸/۱۰۱ ح ۱.

[۲۹۷] کامل الزیارات: ۳۴۰ ح ۵۷۴، بحارالانوار: ۹۶/۱۰۱، وسائل الشیعه: ۴۷۹/۱۴.

[۲۹۸] المنتخب ۲۰۸/۱ و ۲۰۹،بحارالانوار:۴۰۴ - ۴۰۲/۴۵.

[۲۹۹] کامل الزیارات: ۲۸۸ ح ۴۶۷، بحارالانوار: ۲۷/۱۰۱، المستدرک: ۲۳۷/۱۰.

[۳۰۰] بحارالانوار: ۳۳/۱۰۱ ح ۳۳.

[۳۰۱] کامل الزیارت: ۳۲۱ ح ۵۴۵، بحارالانوار: ۸۸/۱۰۱، وسائل الشیعه: ۴۶۰/۱۴.

[۳۰۲] کامل الزیارات: ۲۱۰ ح ۳۰۱، بحارالانوار: ۲۸۷/۴۴.

[۳۰۳] المنتخب: ۲۸/۱ و ۲۹، بحارالانوار: ۲۸۵/۴۴ ح ۲۲.

[۳۰۴] کامل الزیارات: ۱۲۱ ح ۱۳۲، بحارالانوار: ۲۳۱/۴۴.

[۳۰۵] بحارالانوار: ۲۵۲/۴۴ ح ۲.

[۳۰۶] کامل الزیارات: ۱۵۲ ح ۱۸۷.

[۳۰۷] الارشاد: ۴۷/۲.

[۳۰۸] بحارالانوار: ۴/۴۵.

[۳۰۹] مثیرالاحزان: ۶۴.

[۳۱۰] الارشاد: ۹۶/۲، بحارالانوار: ۴/۴۵ و ۵.

[۳۱۱] دراعه: جامه و لباس بلند، قبا.

[۳۱۲] الارشاد: ۹۷/۲ و ۹۸، المناقب: ۱۰۸/۴، بحارالانوار: ۷، ۴/۴۵.

[۳۱۳] اللهوف: ۱۵۸ و ۱۵۹

[۳۱۴] در الارشاد آمده: «و لا أفر فرار العبید».

[۳۱۵] سوره‌ی دخان: آیه‌ی ۲۰.

[۳۱۶] سوره‌ی غافر: آیه‌ی ۲۷.

[۳۱۷] الارشاد: ۹۷/۲ و ۹۸، بحارالانوار: ۴/۴۵ و ۷.

[۳۱۸] المناقب: ۱۰۹/۴، با اندکی تفاوت، بحارالانوار: ۱۰-۸/۴۵.

[۳۱۹] بحارالانوار: ۱۲/۴۵.

[۳۲۰] اللهوف: ۱۵۸، بحارالانوار: ۱۲/۴۵.

[۳۲۱] اللهوف: ۱۵۸.

[۳۲۲] رجوع شود به: بحارالانوار: ۱۲-۱۰/۴۵.

[۳۲۳] سوره‌ی توبه: آیه‌ی ۱۱۱.

[۳۲۴] سوره‌ی نساء: آیه‌ی ۹۵.

[۳۲۵] الخصال: ۴۷۲/۲ ح ۶ باب هشتگانه.

[۳۲۶] تهذیب الأحکام: ۱۲۱/۶ ح ۲۰۸، رسائل الشیعه: ۱۶/۱۵ ح ۹۹۲۰.

[۳۲۷] امالی شیخ صدوق: ۶۷۳ ح ۹۰۶.

[۳۲۸] نهج‌البلاغه: خطبه‌ی ۲۷، بحارالانوار: ۷/۱۰۰ ح ۲ با اندکی تفاوت.

[۳۲۹] بحارالانوار: ۱۰/۱۰۰ ح ۱۴.

[۳۳۰] بحارالانوار: ۸/۱۰۰ ح ۵.

[۳۳۱] سوره‌ی حدید: آیه‌ی ۱۰.

[۳۳۲] رجوع شود به: بحارالانوار: ۲۵۰/۴۴ باب ۳۱.

[۳۳۳] اعلام الوری: ۱۶۸/۱، بحارالانوار: ۴/۴۵.

[۳۳۴] سوره‌ی انفال: آیه‌ی ۹.

[۳۳۵] رجوع شود به: بحارالانوار: ۲۶۴-۲۴۳/۱۹.

[۳۳۶] بحارالانوار: ۲۸۵/۴۴ ضمن ح ۲۳.

[۳۳۷] کمال الدین: ۲۵۹/۱، بحارالانوار: ۲۵۳/۳۶.

[۳۳۸] بحارالانوار: ۸۰/۴۵ ح ۱۸ و ۱۱۷/۵۲ ح ۷.

[۳۳۹] بحارالانوار: ۲۰۲/۴۵ ح ۴.

[۳۴۰] بحارالانوار: ۲۴۲/۴۴ ح ۳۶.

[۳۴۱] بحارالانوار: ۳۴۲/۲۲.

[۳۴۲] بحارالانوار: ۱۱۲/۴۴ ح ۸.

[۳۴۳] بحارالانوار: ۳۱۴/۴۵ و ۳۱۵.

[۳۴۴] بحارالانوار: ۲۳۱/۴۴ ح ۱۴.

[۳۴۵] المنتخب: ۶۲/۱ و ۶۳.

[۳۴۶] الارشاد: ۹۹/۲ و ۱۰۰، اللهوف: ۱۵۹ و ۱۶۰، مثیرالاحزان: ۵۹ و ۶۰، امالی الصدوق: ۲۲۳ مجلس ۳۰، بحارالانوار: ۱۵-۱۱/۴۵.

[۳۴۷] روضةالشهداء: ۲۷۸، رجوع شود به: معالی السبطین: ۲۲۴/۱.

[۳۴۸] بحارالانوار: ۱۳/۴۵ و ۱۴.

[۳۴۹] بحارالانوار: ۱۴/۴۵، با تفاوت.

[۳۵۰] امالی شیخ صدوق: ۲۲۳ مجلس ۳۰، اللهوف: ۱۵۹ و ۱۶۰ با اختصار.

[۳۵۱] رجوع شود به: ریاض الشهادة: ۱۲۲/۲.

[۳۵۲] رجوع شود به: الدمعة الساکبه: ۲۹۳/۴.

[۳۵۳] بحارالانوار: ۱۵/۴۵ و ۱۶، عوالم العلوم: ۲۶۰-۲۵۸/۱۷.

[۳۵۴] بحارالانوار: ۱۶/۴۵.

[۳۵۵] ناسخ التواریخ: ۲۷۰/۲.

[۳۵۶] بحارالانوار: ۱۶/۴۵.

[۳۵۷] بحارالانوار: ۱۶/۴۵ و ۱۷.

[۳۵۸] بحارالانوار: ۱۷/۴۵.

[۳۵۹] بحارالانوار: ۱۸/۴۵.

[۳۶۰] بحارالانوار: ۱۸/۴۵.

[۳۶۱] در بحارالانوار آمده: عمیر بن عبدالله مذحجی.

[۳۶۲] بحارالانوار: ۱۸۴۵ و ۱۹.

[۳۶۳] بحارالانوار: ۲۰/۴۵.

[۳۶۴] سوره‌ی احزاب: آیه‌ی ۲۳.

[۳۶۵] اللهوف: ۱۶۳، بحارالانوار: ۱۹/۴۵ و ۲۰.

[۳۶۶] بحارالانوار: ۲۰/۴۵.

[۳۶۷] الارشاد: ۱۰۳/۲ و ۱۰۴، بحارالانوار: ۲۰/۴۵ و ۲۱.

[۳۶۸] در برخی از نسخ اللهوف و بحارالانوار آمده: عمرو بن قرظه‌ی انصاری.

[۳۶۹] اللهوف: ۱۶۲، بحارالانوار: ۲۲/۴۵.

[۳۷۰] بحارالانوار: ۲۱/۴۵.

[۳۷۱] مثیرالاحزان: ۶۵، بحارالانوار: ۲۲/۴۵.

[۳۷۲] بحارالانوار: ۲۲/۴۵ و ۲۳.

[۳۷۳] اللهوف: ۱۶۳ و ۱۶۴، بحارالانوار: ۲۳/۴۵.

[۳۷۴] در برخی از نسخ مصدر آمده: حنظلة بن شبامی. به نظر می‌رسد که همین شبامی صحیح باشد، چرا که «شبام» قبیله‌ای از همدان است. رجوع شود به: رجال شیخ طوسی: ۷۳، تاریخ طبری: ۴۴۳/۵.

[۳۷۵] سوره‌ی غافر: آیه‌ی ۳۰ و ۳۱.

[۳۷۶] اللهوف: ۱۶۴، بحارالانوار: ۲۳/۴۵ و ۲۴.

[۳۷۷] بحارالانوار: ۲۳/۴۵ و۲۴.

[۳۷۸] اللهوف: ۱۶۵، بحارالانوار: ۲۴/۴۵.

[۳۷۹] بحارالانوار: ۲۵/۴۵.

[۳۸۰] بحارالانوار: ۲۵/۴۵ و ۲۶.

[۳۸۱] روضةالشهداء: ۳۰۴، رجوع شود به: اعیان‌الشیعه: ۲۹/۲۰، ۵۵۴/۴.

[۳۸۲] در بحارالانوار آمده: «و أبی مظهر».

[۳۸۳] بحارالانوار: ۲۶/۴۵ و ۲۷.

[۳۸۴] به نظر می‌آید که اشتباهی رخ داده؛ چرا که صحیح این است که به کوفه رفت، همان گونه که در مقتل ابی مخنف آمده است. (محقق).

[۳۸۵] بحارالانوار: ۲۷/۴۵.

[۳۸۶] بحارالانوار: ۲۷/۴۵.

[۳۸۷] بحارالانوار: ۲۷/۴۵.

[۳۸۸] در بحارالانوار: آمده: «له غرة».

[۳۸۹] بحارالانوار: ۲۷/۴۵ و۲۸، با اندکی تفاوت.

[۳۹۰] سوره‌ی احزاب: آیه‌ی ۲۳.

[۳۹۱] بحارالانوار: ۳۱/۴۵.

[۳۹۲] بحارالانوار: ۲۸/۴۵ و ۲۹.

[۳۹۳] بحارالانوار: ۲۹/۴۵.

[۳۹۴] بحارالانوار: ۳۰/۴۵

[۳۹۵] ریاض الشهداء: ۱۵۸/۲، بحارالانوار: ۳۰/۴۵.

[۳۹۶] در بحارالانوار آمده: «شعثاء».

[۳۹۷] بحارالانوار: ۳۰/۴۵.

[۳۹۸] مثیرالاحزان: ۵۷، بحارالانوار: ۳۰/۴۵.

[۳۹۹] سوره‌ی شعراء: آیه‌ی ۲۲۷.

[۴۰۰] سوره‌ی احقاف: آیه‌ی ۱۵.

[۴۰۱] سوره‌ی لقمان: آیه‌ی ۱۴.

[۴۰۲] سوره‌ی اسراء: آیه‌ی ۲۳.

[۴۰۳] نظیر این روایت را علامه‌ی مجلسی رحمه‌الله در بحارالانوار: ۸۰/۷۴ ضمن ح ۸۲ نقل کرده است.

[۴۰۴] بحارالانوار: ۶۶/۷۴ ح ۳۴ و ص ۸۱ ضمن ح ۸۲.

[۴۰۵] در بحارالانوار آمده: «و قطب الوجود، و سماء الجود، و شرف الموجود، و ضوء شمس المشرف...»

[۴۰۶] بحارالانوار: ۱۷۰/۲۵ ضمن ح ۳۸.

[۴۰۷] بصائر الدرجات: ۸۳، کمال الدین: ۲۰۶، بحارالانوار: ۲۴۸/۲۶، با تفاوت در الفاظ.

[۴۰۸] تفسیر القمی: ۲۷۲/۲.

[۴۰۹] بحارالانوار: ۲۳۱/۴۴ ح ۱۶.

[۴۱۰] بحارالانوار: ۲۳۲/۴۴ ح ۱۷.

[۴۱۱] بحارالانوار: ۲۳۱/۴۴ ح ۱۶.

[۴۱۲] مشارق الانوار: ۲۹۲، به نقل از سید بن طاووس رحمه‌الله.

[۴۱۳] جواهر السنیه: ۱۳۴.

[۴۱۴] کامل الزیارات: ۴۴۸-۴۴۴، بحارالانوار: ۱۷۹/۴۵ ح ۳۰.

[۴۱۵] کامل الزیارات: ۱۶۷ ح ۲۱۹، بحارالانوار: ۲۰۶/۴۵ ح ۱۳.

[۴۱۶] مضمون این روایت در عوالی اللالی: ۷۱/۴ ح ۴۳ و بحارالانوار: ۴۴/۲ ح ۱۳ آمده است.

[۴۱۷] بحارالانوار: ۲۴۱/۴۴ ح۳۵.

[۴۱۸] بحارالانوار: ۲۲۵/۴۴ ح ۵.

[۴۱۹] الثاقب فی المناقب: ۳۲۲ ح ۱.

[۴۲۰] کشف‌الغمهٔ: ۲۶۴/۲.

[۴۲۱] اللهوف: ۲۳۰-۲۲۶، بحارالانوار: ۱۴۹ - ۱۴۷/۴۵.

[۴۲۲] بحارالانوار: ۲۸۵/۴۴ ضمن ح ۲۳.

[۴۲۳] بحارالانوار: ۳۴/۴۵.

[۴۲۴] بحارالانوار: ۴۲/۴۵.

[۴۲۵] بحارالانوار: ۴۴۴۵.

[۴۲۶] اشاره به حدیث شریفی از امام رضا علیه‌السلام که در صفحه ۳۴۹ همین کتاب گذشت.

[۴۲۷] اشاره به حدیث شریفی از مام رضا علیه‌السلام که درصفحه ۳۴۹ همین کتاب گذشت.

[۴۲۸] مقاتل الطالبین: ۹۷ و ۹۸، بحارالانوار: ۳۲/۴۵.

[۴۲۹] بحارالانوار: ۳۳/۴۵.

[۴۳۰] بحارالانوار: ۳۳/۴۵.

[۴۳۱] بحارالانوار: ۳۳/۴۵.

[۴۳۲] بحارالانوار: ۳۴/۴۵.

[۴۳۳] در بحارالانوار آمده: «عبدالله بن بطه‌ی طائی».

[۴۳۴] بحارالانوار: ۳۴/۴۵.

[۴۳۵] مقاتل الطالبیین: ۹۵، بحارالانوار: ۳۴/۴۵.

[۴۳۶] بحارالانوار: ۳۵/۴۵ و ۳۶.

[۴۳۷] الارشاد: ۱۱۱/۲، اللهوف: ۱۱۵، مثیرالاحزان: ۶۹، بحارالانوار: ۳۵/۴۵.

[۴۳۸] رجوع شود به: ابصار العین: ۱۳۰.

[۴۳۹] المنتخب: ۳۶۶/۲.

[۴۴۰] المنتخب: ۳۶۶/۲، بحارالانوار: ۳۴/۴۵.

[۴۴۱] المنتخب: ۳۷۴/۲، بحارالانوار: ۳۴/۴۵.

[۴۴۲] المنتخب: ۳۶۶/۲.

[۴۴۳] بحارالانوار: ۳۵/۴۵.

[۴۴۴] المنتخب: ۳۶۷/۲.

[۴۴۵] بحارالانوار: ۳۵/۴۵.

[۴۴۶] بنا بر نقل برخی از مقاتل، کسی که زیر سم اسب‌ها جان داد، قاتل حضرت قاسم علیه‌السلام بود، نه آن شاهزاده، چرا که در عبارت بعدی آمده: آن حضرت زنده بود و پا بر زمین می‌سایید... (محقق).

[۴۴۷] بحارالانوار: ۳۵/۴۵ و۳۶.

[۴۴۸] الارشاد: ۱۱۱/۲، مقتل الحسین علیه‌السلام: ۲۷/۲، مقاتل الطالبیین: ۸۸، تاریخ طبری: ۴۴۷/۵.

[۴۴۹] سوره‌ی توبه: آیه ۳۶.

[۴۵۰] کامل الزیارات: ۴۴۹ ح ۲، بحارالانوار: ۱۰۶/۱۰۱ ح ۳.

[۴۵۱] بحارالانوار: ۱۹۱/۱۹ و ۱۹۳ ح ۴۵.

[۴۵۲] بحارالانوار: ۲۸۵/۴۴ ح ۲۳.

[۴۵۳] تفسیر البرهان: ۴۱۲/۳ ح ۴.

[۴۵۴] سوره‌ی بقره: آیه‌ی ۶۰.

[۴۵۵] سوره‌ی مائده: آیه‌ی ۱۲.

[۴۵۶] بحارالانوار: ۲۶۳/۳۶ ح ۸۴، با اندکی تفاوت.

[۴۵۷] سوره‌ی بروج: آیه‌ی ۱.

[۴۵۸] الاختصاص: ۲۱۸، بحارالانوار: ۳۷۰/۳۶ ح ۲۳۴، تفسیر البرهان: ۴۴۵/۴ ح ۱.

[۴۵۹] اعلام الوری: ۴۳/۱، بحارالانوار: ۲۷۹/۱۵ ح ۲۵.

[۴۶۰] سوره‌ی زمر: آیه‌ی ۶۹.

[۴۶۱] نظیر این روایت در تفسیر البرهان: ۵۶۵/۶ ح ۱ آمده است.

[۴۶۲] بحارالانوار: ۳۱۶/۴۵، با اندکی تفاوت.

[۴۶۳] نظیر این روایت در بحارالانوار: ۸۹/۴۵ ح ۲۸ و ۲۹۸ ضمن ح ۱۰ از امام سجاد علیه‌السلام نقل شده است.

[۴۶۴] رجوع شود به: بحارالانوار: ۳۵۸/۱۴.

[۴۶۵] سوره‌ی کهف: آیه‌ی ۱۳.

[۴۶۶] عوالم العلوم: ۳۸۶/۱۷.

[۴۶۷] سوره‌ی کهف: آیه‌ی ۹.

[۴۶۸] الارشاد: ۱۱۷/۲، بحارالانوار: ۱۲۱/۴۵.

[۴۶۹] کامل الزیارات: ۱۸۷ ح ۲۶۳، بحارالانوار: ۲۲۶/۴۵ ح ۱۹.

[۴۷۰] در مصدر و بحارالانوار آمده: «بأبی و امی».

[۴۷۱] در مصدر آمده: «الوحوش».

[۴۷۲] در مصدر و بحارالانوار آمده: «علی قبره من أنواع الوحش».

[۴۷۳] کامل الزیارات: ۱۶۵ ح ۲۱۴، بحارالانوار: ۲۰۵/۴۵.

[۴۷۴] سوره‌ی بقره: آیه‌ی ۳۰.

[۴۷۵] کامل الزیارات: ۱۹۹ ح ۲۸۲، بحارالانوار: ۲۱۴/۴۵ و ۳۲۹/۶۴.

[۴۷۶] کامل الزیارات: ۲۰۰ ح ۲۸۴، بحارالانوار: ۲۱۴/۴۵ و ۳۲۹/۶۴، با اندکی تفاوت.

[۴۷۷] عوالی اللالی: ۷/۴ ح ۷، بحارالانوار: ۳۹/۵۸، المحجة البیضاء: ۲۶/۵، با اندکی تفاوت.

[۴۷۸] در بحارالانوار آمده: «فی السماء أکبر منه فی الأرض».

[۴۷۹] مدینة المعاجز: ۵۱/۴ ح ۱۰۸۰، بحارالانوار: ۲۰۴/۳۶ ح ۸، با اندکی تفاوت.

[۴۸۰] تاریخ ابن‌عساکر؛ ترجمه‌ی امام حسین علیه‌السلام: ۱۴۹ ح ۱۹۱.

[۴۸۱] امالی شیخ طوسی: ۶۶۷ ح ۱۳۹۷، بحارالانوار: ۹۵/۴۵ ح ۴۱، وسائل الشیعه: ۴۶۲/۱۰ ح ۱۳۸۵۲.

[۴۸۲] بحارالانوار: ۱۸۹/۴۵ ح ۳۵.

[۴۸۳] سوره‌ی بقره: آیه‌ی ۱۵۶.

[۴۸۴] امالی شیخ صدوق: ۶۳ ح ۲۶، بحارالانوار: ۳۵/۳۷ ح ۱.

[۴۸۵] امالی شیخ طوسی: ۴۵۲ ح ۱۰۰۷، بحارالانوار: ۴۴/۳۷ ح ۲۱.

[۴۸۶] المناقب: ۷۸/۴، با اندکی تفاوت، انوار نعمانیه: ۲۴۱/۳.

[۴۸۷] در مدینة المعاجز آمده: «علی رهط».

[۴۸۸] در مدینة المعاجز آمده: «من أعلی».

[۴۸۹] در مدینة المعاجز آمده: سه روز.

[۴۹۰] این روایت در کشف الغمة یافت نشد، و با این تفصیل در مدینة المعاجز: ۱۹۲/۴ ح ۱۲۱۸ آمده است.

[۴۹۱] مقاتل الطالبین: ۹۰.

[۴۹۲] امالی شیخ صدوق: ۵۴۷ ح ۷۳۱، خصال: ۶۸ ح ۱۰۱، بحارالانوار: ۲۹۸/۴۴ ح ۴.

[۴۹۳] آری، این همان کرامتی است که عالم شهیر آقا بزرگ تهرانی رحمه‌الله در شرح حال نویسنده‌ی دانشمند و فقیه اندیشمند رحمه‌الله و در توصیف کتاب گران سنگ وی یادآور شده است. رجوع شود به: نقباء بشر: ۳۴۶/۱ و الذریعة: ۲۹۹/۲۳.

[۴۹۴] سوره‌ی بقره: آیه‌ی۱۵۶.

[۴۹۵] کفایة الأثر: ۲۲۴-۱۲۲، بحارالانوار: ۳۲۷/۳۶، ذیل ح ۱۸۳، در این دو منبع، بخشی از روایت نقل گردیده است.

[۴۹۶] در بحارالانوار آمده: زحر بن بدر نخعی.

[۴۹۷] بحارالانوار: ۳۶/۴۵.

[۴۹۸] بحارالانوار: ۶۷/۴۵.

[۴۹۹] بحارالانوار: ۳۶/۴۵.

[۵۰۰] بحارالانوار: ۳۷/۴۵.

[۵۰۱] بحارالانوار: ۳۸/۴۵.

[۵۰۲] مقاتل الطالبین: ۵۸، بحارالانوار: ۳۸/۴۵.

[۵۰۳] در بحارالانوار آمده: «و سئمت».

[۵۰۴] بحارالانوار: ۴۱-۳۹/۴۵.

[۵۰۵] المنتخب: ۳۰۵/۲ و ۳۰۶، بحارالانوار: ۴۱/۴۵.

[۵۰۶] اللهوف: ۱۷۰.

[۵۰۷] المنتخب: ۴۳۱/۲.

[۵۰۸] بحارالانوار: ۴۲/۴۵.

[۵۰۹] المنتخب: ۳۰۶/۲ و ۳۰۷ و ۴۳۱.

[۵۱۰] رجوع شود به: الدمعة الساکبه: ۳۲۴/۴.

[۵۱۱] سوره‌ی بقره: آیه‌ی ۱۵۶.

[۵۱۲] در نسخه‌ی چاپ سنگی آمده: «المبعوث».

[۵۱۳] در نسخه‌ی چاپ سنگی آمده: «بلاحام».

[۵۱۴] سوره‌ی بقره: آیه‌ی ۱۵۷-۱۵۵.

[۵۱۵] در نهج‌البلاغه، در بخش کلمات قصار، از أمیر مؤمنان علی علیه‌السلام نقل شده که حضرتش می‌فرماید: «مرارة الدنیا حلاوة الاخرة، و حلاوة الدنیا مرارة الاخرة» نهج‌البلاغة: کلمه‌ی قصار ۲۵۳. بحارالانوار: ۱۳۱/۷۳.

[۵۱۶] بحارالانوار: ۲۳۶/۶۴ ضمن ح ۵۴.

[۵۱۷] رجوع شود به: بحارالانوار: ۲۳۶/۶۴ و ۲۳۷ ضمن ح ۵۴.

[۵۱۸] سوره‌ی بقره: آیه‌ی ۱۵۵.

[۵۱۹] بحارالانوار: ۲۳۵/۶۴ ح ۵۴.

[۵۲۰] بحارالانوار: ۲۳۷/۶۴.

[۵۲۱] در حدیثی آمده: «ان الله یحب کل قلب حزین»؛ بحارالانوار: ۱۵۷/۷۳.

[۵۲۲] در بحارالانوار: ۱۵۷/۷۳ ضمن ح ۳ آمده: «سئل أین الله؟ فقال: عند المنکسرة قلوبهم».

[۵۲۳] سوره‌ی انسان: آیه‌ی ۱۲.

[۵۲۴] سوره‌ی رعد: آیه‌ی ۲۴.

[۵۲۵] رجوع شود به: بحارالانوار: ۶۷/۷۱ و ۸۱ و ۹۲.

[۵۲۶] سوره‌ی سجده:آیه ۲۴.

[۵۲۷] سوره‌ی بقره: آیه‌ی ۱۵۶.

[۵۲۸] بحارالانوار: ۶۱/۲۸ ح ۲۴.

[۵۲۹] کامل الزیارات: ۱۴۶ ح ۱۷۲، بحارالانوار: ۲۶۱/۴۴ و ۱۱۹/۱۰۰ ح ۱۴، با اندکی تفاوت.

[۵۳۰] الاحتجاج: ۳۱/۲ و ۳۲.

[۵۳۱] بحارالانوار: ۱۵۴/۶ ح ۹ و ۲۹۷/۴۴ ح ۲.

[۵۳۲] نهج‌البلاغه: خطبه‌ی ۱۵۶، بحارالانوار: ۷/۴۱ ح ۸.

[۵۳۳] بحارالانوار: ۸۶/۸۲ ح ۳۳.

[۵۳۴] سوره‌ی احقاف: آیه‌ی ۳۵.

[۵۳۵] بحارالانوار: ۸۷/۸۲ ضمن ح ۳۳.

[۵۳۶] سوره‌ی بقره: آیه‌ی ۱۵۶.

[۵۳۷] مقتل الحسین علیه‌السلام: ۱۴۲ و ۱۴۳.

[۵۳۸] امالی شیخ صدوق: ۷۳۷ ح ۱۰۰۵، بحارالانوار: ۲۲۰/۴۵ ح ۲.

[۵۳۹] بحارالانوار: ۳۳۰/۴۴، با تفاوت.

[۵۴۰] المنتخب: ۴۵۰/۲.

[۵۴۱] زیزاء:زمینی درشت، تپه کوچک، (فرهنگ جامع نوین: ۶۶۱/۱).

[۵۴۲] در این دو منبع آمده: «لتبکی».

[۵۴۳] کامل الزیارات: ۲۰۳ ح ۲۹۱، بحارالانوار: ۲۹۱-۲۸۹/۴۴ ح ۳۱، با اندکی تفاوت.

[۵۴۴] کامل الزیارات: ۲۲۵ ح ۳۳۳، بحارالانوار: ۲۶۶/۴۵ ح ۲۰.

[۵۴۵] کامل الزیارات: ۱۷۵ ح ۲۳۴، بحارالانوار: ۲۲۳/۴۵ ح ۱۶.

[۵۴۶] مصباح المتهجد: ۷۵۸، بحارالانوار: ۳۴۸/۱۰۱.

[۵۴۷] کامل الزیارات: ۱۴۹ ح ۱۷۶، بحارالانوار: ۲۶۱/۴۴ ح ۱۵، با اندکی تفاوت.

[۵۴۸] رجوع شود به: ص ۳۶۸ همین کتاب.

[۵۴۹] الکافی: ۲۵۳/۲ ح ۱۰، بحارالانوار: ۲۱۰/۶۵، وسائل الشیعه: ۲۶۳/۳، در این منابع از امام صادق علیه‌السلام نقل شده است.

[۵۵۰] بحارالانوار: ۲۳۶/۶۴، با اندکی تفاوت.

[۵۵۱] المنتخب: ۱۶۲/۱، مجموعه ورام: ۲۳۱/۱.

[۵۵۲] رجوع شود به: بحارالانوار: ۲۶۹/۴۴ باب ۳۲.

[۵۵۳] عدة الداعی: ۲۳۷، بحارالانوار: ۴۲/۷۴ ح ۱۰.

[۵۵۴] سوره‌ی مائده: آیه‌ی ۵۴.

[۵۵۵] بحارالانوار: ۱۵۷/۷۳ ضمن ح ۳، با تفاوت.

[۵۵۶] بحارالانوار: ۴۹/۷۲ و ۵۵.

[۵۵۷] در حدیث قدسی آمده: خداوند متعال می‌فرماید:«من دعانی أجبته، و من سألنی أعطیته، و من أعطانی شکرته، و من عصانی سترته، و من قصدنی أبقیته، و من عرفنی خیرته، و من أحبنی ابتلیته، و من أحببته قتلته، و من قتلته فعلی دیته، و من علی دیته فأنا دیته». رجوع شود به: مستدرک الوسائل: ۴۱۹/۱۸ ح ۲۳۱۲۷.

[۵۵۸] بحارالانوار: ۱۸۰/۱۴ و ۱۸۱ ح ۲۰، قصص‌الانبیاء: ۵۶۶ و ۵۶۷.

[۵۵۹] رجوع شود به: بحارالانوار: ۱۸۱/۱۴ ح ۲۱.

[۵۶۰] قصص الانبیاء: ۱۹۲.

[۵۶۱] رجوع شود به: قصص‌الانبیاء: ۳۳۱-۳۲۲.

[۵۶۲] تفسیر عیاشی: ۱۳۵/۲، قصص الانبیاء: ۶۱۷ و ۶۱۸.

[۵۶۳] عوالم العلوم: ۵۲/۱۷ ح ۱.

[۵۶۴] الکافی: ۲۰۷/۴ ح ۹، بحارالانوار: ۱۲۸/۱۲ ح ۴، نظیر این روایت به نقل از امام صادق علیه‌السلام در تفسیر القمی: ۲۲۵/۲ و بحارالانوار: ۱۲۵/۱۲ ح ۲ نیز نقل شده است.

[۵۶۵] سوره‌ی بقره: آیه‌ی ۱۵۶.

[۵۶۶] المناقب: ۴۸/۴، بحارالانوار: ۳۳۰/۴۵ ح ۴.

[۵۶۷] السرائر: ۲۵۴/۱ و۲۵۵.

[۵۶۸] الارشاد: ۱۰۶/۲، المناقب: ۱۱۸/۴.

[۵۶۹] اللهوف: ۱۱۳، مثیرالاحزان: ۶۸، بحارالانوار: ۴۲/۴۵.

[۵۷۰] المناقب: ۱۱۸/۴، بحارالانوار: ۴۲/۴۵.

[۵۷۱] بحارالانوار: ۴۵/۴۵.

[۵۷۲] بحارالانوار: ۶۵/۴۵.

[۵۷۳] مقتل الطالبین: ۸۶.

[۵۷۴] رجوع شود به بحارالانوار: ۴۶-۴۲/۴۵.

[۵۷۵] پر واضح است که معاویه، آن منافق حیله‌گر منظورش از این توصیف، بیان صفت سخاوت است که می‌خواهد برای خاندان ستمگر امیه ثابت نماید وگرنه، ستم‌ها و جنایات او روی تاریخ را سیاه کرده است.

[۵۷۶] مقاتل الطالبیین: ۸۶.

[۵۷۷] السرائر: ۲۵۵/۱، در مقاتل الطالبیین می‌نویسد: این اشعار در حق حضرت علی‌اکبر علیه‌السلام گفته شده است، مقاتل الطالبیین: ۸۶.

[۵۷۸] رجوع شود به: الدمعة الساکبه: ۳۲۹/۴، تذکرةالشهداء: ۱۹۷.

[۵۷۹] سوره‌ی آل‌عمران: آیه‌ی ۳۳ و ۳۴.

[۵۸۰] رجوع شود به: ذریعة النجاة: ۲۲۸.

[۵۸۱] بحارالانوار: ۴۳/۴۵.

[۵۸۲] بحارالانوار: ۴۴/۴۵.

[۵۸۳] امالی شیخ صدوق: ۲۲۶ مجلس ۳۰، الارشاد: ۱۰۶/۲ و ۱۰۷، المناقب: ۱۱۸/۴، اللهوف: ۱۶۷. مثیر الاحزان: ۱۰۵، بحارالانوار: ۴۵-۴۲/۴۵.

[۵۸۴] سوره‌ی بقره: آیه‌ی ۱۵۶.

[۵۸۵] رجوع شود به: الدمعة الساکبه: ۳۳۲/۴.

[۵۸۶] سوره‌ی فجر: آیه‌های ۳۰-۲۷.

[۵۸۷] تأویل الایات: ۷۹۶/۲ ح ۸، بحارالانوار: ۹۳/۲۴ ح ۶.

[۵۸۸] ارشاد القلوب: ۱۴/۲، بحارالانوار: ۱۳۵/۳۶.

[۵۸۹] نهج‌البلاغه: خ ۱۸۹، مشارق الانوار: ۲۷۹.

[۵۹۰] مشارق الانوار: ۳۰۰.

[۵۹۱] رجوع شود به: منتهی الامال: ۴۵۶، دیوان اهل البیت علیهم‌السلام: ۴۰۳.

[۵۹۲] اللهوف: ۱۲۶ و ۱۲۷، بحارالانوار: ۳۶۶/۴۴.

[۵۹۳] رجوع شود به: بحارالانوار: ۷۳/۷۵.

[۵۹۴] سوره‌ی فجر: آیه‌های ۳۰-۲۸.

[۵۹۵] سوره‌ی فجر: آیه‌ی‌های ۳۰-۲۸.

[۵۹۶] جواهر السنیه: ۹۴، بحارالانوار: ۲۶/۶۷، با اندکی تفاوت.

[۵۹۷] بحارالانوار: ۲۴۴/۱۲ ح ۱۱.

[۵۹۸] بحارالانوار: ۱۰۸/۴۶ ح ۱.

[۵۹۹] بحارالانوار: ۲۷۱/۴۳ ح ۳۸.

[۶۰۰] در حدیثی از پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم آمده که حضرتش فرمود:«ان لقتل الحسین علیه‌السلام حرارة فی قلوب المؤمنین لا تبرد أبدا...». رجوع شود به: مستدرک الوسائل: ۳۱۸/۱۰ ح ۱۲۰۸۴.

[۶۰۱] بحارالانوار: ۴۵/۴۵ و ۴۶.

[۶۰۲] المناقب: ۵۸/۴ و ۵۹.

[۶۰۳] در مصدر آمده «لیل».

[۶۰۴] المناقب: ۸۰/۴.

[۶۰۵] مقتل الحسین علیه‌السلام خوارزمی: ۱۸۸ ح ۹۳.

[۶۰۶] بحارالانوار: ۳۱۴/۴۵.

[۶۰۷] مقتل الحسین علیه‌السلام خوارزمی: ۱۴۰ ح ۱۱.

[۶۰۸] در بحارالانوار آمده: «فلما اشتد علی العطش عضضتها و أیقنت بالفناء».

[۶۰۹] بحارالانوار: ۹۱/۴۵ ح ۳۱.

[۶۱۰] رجوع شود به: فرائد السمطین: ۳۱۹/۲.

[۶۱۱] بحارالانوار: ۲۴۲/۴۴ ح ۳۷.

[۶۱۲] بحارالانوار: ۲۴۳/۴۴ ح ۳۸.

[۶۱۳] سوره‌ی صافات: آیه‌ی ۸۸ و ۸۹.

[۶۱۴] الکافی: ۴۵۶/۱ ح ۵، بحارالانوار: ۲۲۰/۴۴ ح ۱۲.

[۶۱۵] الاحتجاج: ۲۷۲/۲، بحارالانوار: ۱۷۸/۲۴ ح ۱۴ و ۲۲۳/۴۴ ح ۱.

[۶۱۶] در کامل الزیارات آمده: «اسطائیل» و آنچه در متن آمده موافق با نسخه‌ی بحارالانوار است.

[۶۱۷] کامل الزیارات: ۱۳۸ ح ۱۶۳، بحارالانوار: ۲۳۷/۴۴ ح ۲۸.

[۶۱۸] بحارالانوار: ۳۰۱/۱۳ ح ۲۱ و ۲۸۳/۲۶ و ۲۸۴ ح ۴۰.

[۶۱۹] بحارالانوار: ۴۳/۲۵.

[۶۲۰] رجوع شود به: بحارالانوار: ۲۴۱-۲۲۰/۴۵ و عوالم العلوم: ۴۵۵/۱۷.

[۶۲۱] رجوع شود به: بحارالانوار: ۲۴۱-۲۲۰/۴۵ و عوالم العلوم: ۴۵۵/۱۷.

[۶۲۲] سوره‌ی اسراء: آیه‌ی ۴۴.

[۶۲۳] گفتنی است که در این زمینه بخصوص کتاب‌هایی نوشته شده، از جمله: کتاب «چنار خونبار» که علامه آقا بزرگ تهرانی به آن اشاره کرده و گوید: این کتاب در مورد درختی که در مشهد امام زاده‌ای در «زرآباد» قزوین است و می گویند: همه ساله در روز عاشورا از برگ‌های آن خون می‌ریزد. رجوع شود به: الذریعه: ۳۰۸/۵ رقم ۱۴۶۹.

[۶۲۴] المناقب: ۶۳/۴.

[۶۲۵] المناقب: ۶۱/۴.

[۶۲۶] المناقب: ۶۱/۴، بحارالانوار: ۲۱۵/۴۵ ح ۳۸.

[۶۲۷] بحارالانوار: ۲۰۸/۴۵ ح ۱۴.

[۶۲۸] بحارالانوار: ۳۲۰/۱۰۱.

[۶۲۹] بحارالانوار: ۳۳۷/۱۰۱ ح ۱.

[۶۳۰] رجوع شود به: عوالم العلوم: ۱۲۱/۱۷ باب ۴.

[۶۳۱] تفسیر فرات: ۱۰، بحارالانوار: ۲۴۰/۴۴ ح ۳۳.

[۶۳۲] بحارالانوار: ۲۸۳/۴۴ ح ۱۷.

[۶۳۳] الکافی: ۱۴۷/۴ ح ۷، بحارالانوار: ۹۵/۴۵ ح ۴۰.

[۶۳۴] بحارالانوار: ۳۰۳/۱۰۱ ح ۴.

[۶۳۵] امالی شیخ صدوق: ۱۹۱ ح ۲۰۱، بحارالانوار: ۲۸۴/۴۴ ح ۱۸.

[۶۳۶] کامل الزیارات: ۲۱۵ ح ۳۱۳، بحارالانوار: ۲۷۹/۴۴ ح ۵.

[۶۳۷] کامل الزیارات: ۱۴۹ ح ۱۷۸، با اندکی تفاوت، بحارالانوار: ۲۶۲/۴۴ ح ۱۷.

[۶۳۸] مجمع البحرین: ۴۰۵/۳، مستدرک الوسائل: ۳۱۸/۱۰ ح ۱۲۰۸۵.

[۶۳۹] بحارالانوار: ۱۴۵/۴۲ ح ۱.

[۶۴۰] بحارالانوار: ۱۷۲/۴۵ ح ۲۱.

[۶۴۱] امالی شیخ صدوق: ۲۳۲ ح ۲۴۴، بحارالانوار: ۲۱۷/۴۵ ح ۴۲.

[۶۴۲] در برخی از نسخ کامل الزیارات و بحارالانوار آمده:«بعد از قتل حسین علیه‌السلام» ومنظور از خلیفه، مولا امیرمؤمنان علی علیه‌السلام است.

[۶۴۳] کامل الزیارات: ۱۵۳ ح ۱۹۰، بحارالانوار: ۲۱۹/۴۵ ح ۴۷.

[۶۴۴] رجوع شود به: بحارالانوار: ۴۵/۴۵ و الدمعهٔ الساکبه: ۳۳۴/۴

[۶۴۵] اللهوف: ۱۶۸، بحارالانوار: ۴۶/۴۵.

[۶۴۶] رجوع شود به بحارالانوار: ۴۶/۴۵.

[۶۴۷] المنتخب: ۴۳۲/۲.

[۶۴۸] الارشاد: ۱۰۸/۲، اللهوف: ۱۶۹، المنتخب: ۴۳۲/۲، بحارالانوار: ۴۶/۴۵.

[۶۴۹] بحارالانوار: ۴۷/۴۵.

[۶۵۰] رجوع شود به: بحارالانوار: ۴۴/۴۵.

[۶۵۱] الاحتجاج: ۲۵/۲، بحارالانوار: ۴۹/۴۵.

[۶۵۲] برد: نوعی لباس راه راه از کتان، که نوع یمنی آن معروف است.

[۶۵۳] بحارالانوار: ۴۷/۴۵.

[۶۵۴] المنتخب: ۴۴۰-۴۳۸/۲.

[۶۵۵] اللهوف: ۷۲ و ۷۳، المنتخب: ۴۳۸/۲ و ۴۳۹، بحارالانوار: ۵۴/۴۵.

[۶۵۶] المناقب: ۱۱۹/۴.

[۶۵۷] اللهوف: ۷۳، بحارالانوار: ۵۴/۴۵.

[۶۵۸] اللهوف: ۷۳، بحارالانوار: ۵۴/۴۵.

[۶۵۹] المنتخب: ۴۳۹.

[۶۶۰] امالی شیخ صدوق: ۲۲۲ مجلس ۳۰، با تفاوت.

[۶۶۱] اللهوف: ۱۴۰ و ۱۴۱، با اندکی تفاوت.

[۶۶۲] در بحارالانوار آمده: «قتلوا».

[۶۶۳] در بحارالانوار آمده: «ثم ساروا».

[۶۶۴] در بحارالانوار آمده: «لا لشیء».

[۶۶۵] المناقب: ۸۸-۸۶/۴، بحارالانوار: ۴۹-۴۷/۴۵.

[۶۶۶] شجاعت و دلیری امام حسین علیه‌السلام، فرزند اسدالله الغالب علی بن ابی‌طالب علیهماالسلام چنان در روز عاشورا نمایان شد که راویان و گزارشگران را به شگفتی واداشت و آنان در توصیف شجاعت آن حضرت و بیان ترس و واهمه‌ی لشکریان بزدل و رو به صفت، تشبیه‌های گوناگونی بکار بردند، که در موارد زیادی آن حضرت را به شیر خشمناک تشبیه نموده تا جایی که در نقلی آمده: پس از واقعه‌ی کربلا مردم جنگ‌های امیر مؤمنان علی علیه‌السلام را فراموش کردند، و شجاعت و شهامت امام حسین علیه‌السلام را در روز عاشورا یاد می‌کردند. رجوع شود به: اشک‌های خونین در سوگ امام حسین علیه‌السلام: ۲۸۶/۲۸۵) چاپ نشر حاذق).

[۶۶۷] اللهوف: ۱۷۱، بحارالانوار: ۴۹/۴۵ و ۵۰.

[۶۶۸] المنتخب: ۴۳۸/۲.

[۶۶۹] بحارالانوار: ۵۱/۴۵، رجوع شود به: الدمعة الساکبه: ۳۴۴/۴ و ۳۴۵.

[۶۷۰] بحارالانوار: ۳/۴۵، با اندکی تفاوت.

[۶۷۱] بحارالانوار: ۵۰/۴۵.

[۶۷۲] بحارالانوار: ۳۱۰/۴۵ و ۳۱۱.

[۶۷۳] در نقل دیگری آمده: حضرت سکینه علیهاالسلام گوید: هنگامی که روی جسد مطهر پدرم بی‌هوش افتاده بودم، در این حال، از پدر بزرگوارم شنیدم که این اشعار را می‌خواند. رجوع شود به: الدمعة الساکبه: ۳۷۴/۴، ذریعة النجاة: ۲۹۹ و ۳۰۰.

[۶۷۴] المنتخب: ۴۵۰/۲.

[۶۷۵] اللهوف: ۱۷۰ و ۱۷۱، بحارالانوار: ۵۰/۴۵، با اندکی تفاوت.

[۶۷۶] رجوع شود به: الدمعة الساکبه: ۳۴۲/۴، ذریعة النجاة: ۲۴۵.

[۶۷۷] بحارالانوار: ۵۰/۴۵.

[۶۷۸] در المنتخب آمده: بنابر آنچه نقل شده: امام حسین علیه‌السلام بیش از ده هزار سوار از لشکریان را به ضرب شمشیر از پا درآورد، و این تعداد، به جهت زیادی لشکریان معلوم نمی‌شد (المنتخب: ۴۵۰/۲).

[۶۷۹] انزع بطین: یکی از القاب امیرمؤمنان علی علیه‌السلام است که وجود شریفش از شرک کنده شده و مملو از علم و ایمان بوده. رجوع شود به: مجمع البحرین: ماده‌ی نزع.

[۶۸۰] بحارالانوار: ۵۰/۴۵ و ۵۱.

[۶۸۱] اللهوف: ۱۷۱، بحارالانوار: ۵۱/۴۵.

[۶۸۲] مقاتل الطالبین: ۱۱۷، بحارالانوار: ۵۱/۴۵ و ۵۲.

[۶۸۳] بحارالانوار: ۴۷/۴۵ و ۴۸.

[۶۸۴] اللهوف: ۱۷۲، بحارالانوار: ۵۳/۴۵، با تفاوت.

[۶۸۵] بحارالانوار: ۵۲/۴۵.

[۶۸۶] بحارالانوار: ۵۲/۴۵.

[۶۸۷] امالی شیخ صدوق: ۲۳۰ ح ۲۴۰، المنتخب: ۳۷/۱.

[۶۸۸] امالی شیخ صدوق: ۲۳۰ ح ۲۴۰، بحارالانوار: ۵۲/۴۵.

[۶۸۹] اللهوف: ۱۷۲، بحارالانوار: ۵۳/۴۵.

[۶۹۰] در بحارالانوار آمده: «مالک بن یسر».

[۶۹۱] برنس: کلاهی است، یا جبه یا لباسی بوده که به جهت حفظ از باران، آفتاب و نحو آن بر سر می‌کشیدند، یا کلاه مخصوصی بوده است.

[۶۹۲] بحارالانوار: ۵۳/۴۵.

[۶۹۳] المنتخب: ۴۵۱/۲.

[۶۹۴] بحارالانوار: ۵۳/۴۵.

[۶۹۵] رجوع شود به: الدمعة الساکبه: ۳۴۵/۴ و ۳۴۶، به نقل از کتاب «المعدن».

[۶۹۶] اللهوف: ۱۷۵ و۱۷۶، بحارالانوار: ۵۴و۵۵.

[۶۹۷] الارشاد: ۱۷۳، اللهوف: ۱۷۳، المنتخب: ۴۳۹/۲، بحارالانوار: ۵۳/۴۵ و ۵۴.

[۶۹۸] مقتل الحسین علیه‌السلام: ۱۴۲.

[۶۹۹] بحارالانوار: ۲۸/۵۱ ح ۱.

[۷۰۰] اللهوف: ۱۷۵، بحارالانوار: ۵۴/۴۵.

[۷۰۱] الارشاد: ۱۱۲/۲، بحارالانوار: ۵۵/۴۵.

[۷۰۲] اللهوف: ۱۷۵ و ۱۷۶، بحارالانوار: ۵۴/۴۵ و ۵۵.

[۷۰۳] رجوع شود به: الدمعة الساکبه: ۳۴۹/۴، ذریعة النجاة: ۲۵۸.

[۷۰۴] رجوع شود به: ناسخ التواریخ: ۳۸۹/۲، ینابیع المودة: ۳۴۸ باب ۶۱.

[۷۰۵] بحارالانوار: ۵۵/۴۵.

[۷۰۶] سوره‌ی قمر: آیه‌ی ۵۵.

[۷۰۷] اللهوف: ۱۷۷، مثیر الاحزان: ۷۵، بحارالانوار: ۵۷/۴۵.

[۷۰۸] بحارالانوار: ۹۱/۴۵ ح ۳۰.

[۷۰۹] اللهوف: ۱۷۷، بحارالانوار: ۵۷/۴۵.

[۷۱۰] رجوع شود به: مقتل الحسین علیه‌السلام: ۱۴۷.

[۷۱۱] سوره‌ی بقره: آیه‌ی ۱۵۶.

[۷۱۲] از نسخه‌ی چاپ سنگی.

[۷۱۳] سوری شوری: آیه‌ی ۲۳.

[۷۱۴] بحارالانوار: ۹۶/۲۰ ضمن ح ۲۸.

[۷۱۵] سوره‌ی منافقون: آیه‌ی ۸.

[۷۱۶] رجوع شود به: بحارالانوار: ۲۶۷/۲۶ باب ۶.

[۷۱۷] بحارالانوار: ۲۶۷/۲۶ ح ۱.

[۷۱۸] سوره‌ی شوری: آیه‌ی ۲۳.

[۷۱۹] بحارالانوار: ۹۱/۲۷ ح ۴۸.

[۷۲۰] بحارالانوار: ۹۱/۲۷ ح ۴۹.

[۷۲۱] امالی شیخ طوسی: ۴۹۳ ح ۳۱۴، بحارالانوار: ۸۵/۲۷ ح ۲۷.

[۷۲۲] اعلام الدین: ۴۶۰، بحارالانوار: ۱۲۷/۲۷ ح ۱۱۸.

[۷۲۳] بحارالانوار: ۱۰۵/۲۷.

[۷۲۴] بحارالانوار: ۱۷۸/۲۷ و ۸۶/۶۵.

[۷۲۵] تفسیر البرهان: ۸۳/۷ ح ۱۴.

[۷۲۶] المنتخب: ۴۵۲/۲.

[۷۲۷] بحارالانوار: ۵۱/۴۵.

[۷۲۸] خصال: ۲۱ ح ۷۴، بحارالانوار: ۲۳۷/۶۶.

[۷۲۹] المنتخب: ۳۶۳/۲، نظیر این روایت در بحارالانوار: ۳۸۹/۷۱ نیز آمده است.

[۷۳۰] سوره‌ی بقره: آیه‌ی ۱۵۶.

[۷۳۱] بحارالانوار: ۲۴۷/۴۴ و ۲۴۸، عوالم العلوم: ۱۱۷/۱۷ و ۱۱۸.

[۷۳۲] بحارالانوار: ۲۳۹/۴۴ ضمن ح ۳۱.

[۷۳۳] بحارالانوار: ۱۸۸/۴۵ ح ۳۳.

[۷۳۴] الکافی: ۴۶۶/۱ ح ۹، بحارالانوار: ۱۷۰/۴۵ ح ۱۸.

[۷۳۵] بحارالانوار: ۳۸۶/۴۵.

[۷۳۶] بحارالانوار: ۳۸۶/۴۵.

[۷۳۷] المنتخب: ۲۲۲/۱ و ۴۸۷/۲.

[۷۳۸] المنتخب: ۳۰۸/۲.

[۷۳۹] بحارالانوار: ۲۴۲/۱۲ ضمن ح ۱۰.

[۷۴۰] بحارالانوار: ۲۴۲/۱۲ ضمن ح ۱۰.

[۷۴۱] بحارالانوار: ۱۰۹/۴۶ ضمن ح ۲.

[۷۴۲] غل: طوق و بند آهنی که به گردن یا دست و پای زندانیان ببندند...، غل جامعه: نوعیاز غل که دست‌ها را به گردن ببندند. (فرهنگ عمید: ۱۷۷۳/۳).

[۷۴۳] امالی شیخ صدوق: ۲۳۱ ح ۲۴۳.

[۷۴۴] سوره‌ی فجر: آیه‌ی ۲۸.

[۷۴۵] اللهوف: ۱۷۶ و ۱۷۷، بحارالانوار: ۵۷/۴۵، المنتخب: ۴۵۲/۲.

[۷۴۶] مقتل الحسین علیه‌السلام: ۱۴۷، با اندکی تفاوت.

[۷۴۷] مقتل الحسین علیه‌السلام: ۱۵۱، المنتخب: ۴۵۲/۲ و ۴۵۳، امالی شیخ صدوق: ۲۲۶، بحارالانوار: ۶۰/۴۵.

[۷۴۸] مقتل الحسین علیه‌السلام: ۱۵۴ و ۱۵۵، المنتخب: ۴۵۳/۲.

[۷۴۹] امالی شیخ صدوق: ۲۲۸ ح ۲۴۱.

[۷۵۰] بحارالانوار: ۶۰/۴۵ و ۶۱.

[۷۵۱] المنتخب: ۴۵۵/۲.

[۷۵۲] اللهوف: ۱۸۰، بحارالانوار: ۵۸/۴۵، با اندکی تفاوت.

[۷۵۳] بحارالانوار: ۶۰/۴۵ و ۶۱.

[۷۵۴] اللهوف: ۱۸۰، بحارالانوار: ۵۸/۴۵.

[۷۵۵] رجوع شود به: اللهوف: ۱۸۲ و ۱۸۳، بحارالانوار: ۵۹/۴۵.

[۷۵۶] در بحارالانوار آمده: «الخیل».

[۷۵۷] بحارالانوار: ۹۱/۴۵.

[۷۵۸] بحارالانوار: ۳۲۲/۱۰۱.

[۷۵۹] الکافی: ۳۸۷/۱ ح ۷.

[۷۶۰] بحارالانوار: ۱۱۴/۴۵.

[۷۶۱] بحارالانوار: ۳۲۲/۱۰۱.

[۷۶۲] تظلم الزهراء علیهاالسلام: ۲۲۵.

[۷۶۳] اللهوف: ۱۸۰ و ۱۸۱، بحارالانوار: ۱۰۷/۴۵.

[۷۶۴] اللهوف: ۱۸۰ و ۱۸۱، بحارالانوار: ۵۸/۴۵ و ۵۹.

[۷۶۵] المنتخب: ۴۵۷/۲.

[۷۶۶] المنتخب: ۴۵۶/۲ و ۴۵۷، با تفاوت.

[۷۶۷] اللهوف: ۱۸۱، بحارالانوار: ۵۹/۴۵.

[۷۶۸] مصباح کفعمی: ۷۴۱ فصل خطبه‌ها، رجوع شود به: الدمعة الساکبه: ۳۷۴/۴ و ۳۷۵، ذریعة النجاة: ۲۹۹ و ۳۰۰.

[۷۶۹] کامل الزیارات: ۴۴۴ (پاورقی)، بحارالانوار: ۱۷۹/۴۵ ح ۳۰.

[۷۷۰] سوره‌ی شعراء:آیه‌ی ۲۲۷.

[۷۷۱] سوره‌ی دخان: آیات ۲۹-۲۵.

[۷۷۲] سوره‌ی آل‌عمران: آیه‌ی ۲۶.

[۷۷۳] نظیر این روایت را علامه‌ی مجلسی رحمته الله در بحارالانوار: ۳۷۲/۷۱ ح ۵، نقل کرده است.

[۷۷۴] بحارالانوار: ۳۰۸/۴۲ ح ۹.

[۷۷۵] شرح نهج‌البلاغه: ۱۹۵/۷.

[۷۷۶] سوره‌ی آل‌عمران: آیه‌ی ۳۳ و ۳۴.

[۷۷۷] سوره‌ی دخان: آیه‌ی ۲۹.

[۷۷۸] بحارالانوار: ۲۰۱/۴۵ ح ۱.

[۷۷۹] بحارالانوار: ۱۱۶/۵۳ ح ۱۴۰.

[۷۸۰] تفسیر صافی: ۵۰۵/۱.

[۷۸۱] در بحارالانوار آمده: «طوبی لمن کنت أنت مولاه».

[۷۸۲] در بحارالانوار آمده: «طوبی لمن کان خادما أرقا».

[۷۸۳] بحارالانوار: ۱۹۳/۴۴ ضمن ح ۵.

[۷۸۴] بحارالانوار: ۲۷۱/۴۳ ح ۳۹.

[۷۸۵] الارشاد: ۱۱۷/۲، بحارالانوار: ۱۲۱/۴۵.

[۷۸۶] بصائر الدرجات: ۲۷۰ ح ۶، بحارالانوار: ۱۸۰/۴۴ ح ۱، عوالم العلوم: ۴۵/۱۷ ح ۱.

[۷۸۷] المناقب: ۵، ۲۱۰/۳ بحارالانوار: ۱۸۳/۴۴ ح ۸.

[۷۸۸] بحارالانوار: ۱۸۰/۴۴ ح ۳.

[۷۸۹] کامل الزیارات: ۲۲۳ ح ۳۲۹، بحارالانوار: ۶۱/۱۰۱.

[۷۹۰] کامل الزیارات: ۲۲۱ ح ۳۲۴، بحارالانوار: ۴۰۸/۴۵ و ۵۹/۱۰۱، با اندکی تفاوت.

[۷۹۱] کامل الزیارات: ۲۲۵ ح ۳۳۲، بحارالانوار: ۶۰/۱۰۱.

[۷۹۲] کامل الزیارات: ۱۹۱ ح ۲۷۰، بحارالانوار: ۲۴۱/۴۵ ح ۱۱.

[۷۹۳] در بحارالانوار آمده: «یطفون».

[۷۹۴] در بحارالانوار آمده: «الحرد».

[۷۹۵] امالی شیخ مفید: ۳۲۰ ح ۷، امالی شیخ طوسی: ۹۰ ح ۱۴۱، بحارالانوار: ۲۳۹/۴۵، در کامل الزیارات: ۱۸۹ ح ۲۶۹ با اندکی تفاوت نقل شده است.

[۷۹۶] کامل الزیارات: ۱۹۷ ح ۲۷۷ ح ۱۰، بحارالانوار: ۲۳۸/۴۵ ح ۷.

[۷۹۷] در کامل الزیارات آمده: «و تفجع».

[۷۹۸] کامل الزیارات: ۱۹۲ ح ۲۷۲، بحارالانوار: ۲۴۱/۴۵ ح ۱۳.

[۷۹۹] بحارالانوار: ۲۳۵/۴۵ ضمن ح ۲.

[۸۰۰] المناقب: ۷۰/۴، بحارالانوار: ۲۳۶/۴۵ ضمن ح ۳، با اندکی تفاوت.

[۸۰۱] رجوع شود به: المناقب: ۱۲۱/۴، بحارالانوار: ۶۲/۴۵.

[۸۰۲] بحارالانوار: ۱۱/۴۶.

[۸۰۳] بحارالانوار: ۶۲/۴۵.

[۸۰۴] المناقب: ۶۸/۴، مثیرالاحزان: ۸۵، بحارالانوار: ۱۲۵/۴۵.

[۸۰۵] رجوع شود به: مدینهٔ المعاجز: ۱۲۴/۴ ح ۱۱۳۴.

[۸۰۶] اللهوف: ۱۹۰ و ۱۹۱، بحارالانوار: ۱۰۸/۴۵.

[۸۰۷] در مصدر و بحارالانوار آمده: حذلم بن ستیر، و در احتجاج طبرسی آمده: حذام بن شریک اسدی به نظر می‌رسد که صحیحش: حذیم بن شریک اسدی است، و شیخ طوسی رحمه‌الله در رجال خود: ص ۸۸ رقم ۲۳، او را از اصحاب امام سجاد علیه‌السلام نام برده است.

[۸۰۸] در مصدر و بحارالانوار آمده: علی أبی رسول‌الله صلی الله علیه و آله و سلم.

[۸۰۹] امالی شیخ مفید: مجلس ۳۸ ح ۸، بحارالانوار: ۱۶۴/۴۵ ح ۸، با اندکی تفاوت.

[۸۱۰] الاحتجاج: ۳۱-۲۹/۲. بحارالانوار: ۱۶۴-۱۶۲/۴۵، گفتنی است که: این خطبه از قطب راوندی یافت نشد.

[۸۱۱] همچنان که معلوم است نویسنده‌ی اندیشمند رحمه‌الله اصل سخنان حضرت فاطمه‌ی صغری علیهاالسلام را نیاورده، بلکه اشاره‌ای به آن داشته. سخنان آن حضرت را می‌توانید در الاحتجاج: ۲۹-۲۷/۲، بحارالانوار: ۱۱۲-۱۱۰/۴۵، ذریعهٔ النجاة: ۳۱۰-۳۰۷ و اشکهای خونین در سوگ امام حسین علیه‌السلام: ۳۵۲-۳۴۷، مطالعه نمایید.

[۸۱۲] اللهوف: ۱۹۸ و ۱۹۹، بحارالانوار: ۱۱۲/۴۵.

[۸۱۳] الاحتجاج: ۳۱/۲ و ۳۲، بحارالانوار: ۱۱۲/۴۵ و ۱۱۳.

[۸۱۴] المنتخب: ۴۶۵-۴۶۳/۲، بحارالانوار: ۱۱۴/۴۵ و ۱۱۵.

[۸۱۵] الارشاد: ۱۱۵/۲ و ۱۱۶، اللهوف: ۲۰۰ و ۲۰۱، بحارالانوار: ۱۱۷-۱۱۵/۴۵، المنتخب: ۴۶۴/۲ و ۴۶۶.

[۸۱۶] سوره‌ی زمر: آیه‌ی ۴۲.

[۸۱۷] المنتخب: ۴۶۶/۲.

[۸۱۸] الارشاد: ۱۱۶/۲ و ۱۱۷، المنتخب: ۴۶۵/۲، بحارالانوار: ۱۱۷/۴۵ و ۱۱۸، با اندکی تفاوت.

[۸۱۹] الارشاد: ۱۱۴/۲ و ۱۱۵، المنتخب: ۴۶۶/۲، مثیرالاحزان: ۹۲-۹۰، تذکرهٔ الخواص: ۲۳۱، بحارالانوار: ۱۱۸-۱۱۶/۴۵، رجوع شود به: الدمعهٔ الساکبه: ۴۹/۵ و ۵۰.

[۸۲۰] مقتل الحسین علیه‌السلام ۱۶۸ و ۱۶۹، امالی شیخ صدوق: ۲۲۹ ح ۲۴۲، اللهوف: ۲۰۲ و ۲۰۳، بحارالانوار: ۱۱۹/۴۵ و ۱۵۴.

[۸۲۱] سوره‌ی بقره: آیه‌ی ۱۷.

[۸۲۲] رجوع شود به: تذکرهٔ الخواص: ۲۳۳.

[۸۲۳] سوره‌ی کهف: آیه‌ی ۹.

[۸۲۴] الارشاد: ۱۱۷/۲، بحارالانوار: ۱۲۱/۴۵.

[۸۲۵] در مصدر و بحارالانوار آمده: «لا منکر».

[۸۲۶] اللهوف: ۲۰۳، بحارالانوار: ۱۱۹/۴۵.

[۸۲۷] سوره‌ی کهف: آیه‌ی ۱۳.

[۸۲۸] بحارالانوار: ۳۰۴/۴۵ ح ۳.

[۸۲۹] سوره‌ی ابراهیم علیه‌السلام: آیه‌ی ۴۲.

[۸۳۰] سوره‌ی شعرا: آیه‌ی ۲۲۷.

[۸۳۱] عوالم العلوم: ۳۸۶/۱۷، با اندکی تفاوت.

[۸۳۲] سوره‌ی غافر: آیه‌ی ۷۱ و ۷۲.

[۸۳۳] تظلم الزهراء علیهاالسلام: ۱۵۰، رجوع شود به: ذریعهٔ النجاة: ۳۲۹.

[۸۳۴] اللهوف: ۲۰۷، بحارالانوار: ۱۲۱/۴۵.

[۸۳۵] در مصدر آمده: «بواعیهٔ عثمان».

[۸۳۶] الارشاد: ۱۲۳/۲ و ۱۲۴، بحارالانوار: ۱۲۱/۴۵ و ۱۲۲.

[۸۳۷] در الارشاد و بحارالانوار آمده: «و قتلی».

[۸۳۸] سوره‌ی بقره: آیه‌ی ۱۵۶.

[۸۳۹] الارشاد: ۱۲۴/۲، بحارالانوار: ۱۲۳–۱۲۰/۴۵.

[۸۴۰] بحارالانوار: ۱۲۴/۴۵.

[۸۴۱] مثیرالاحزان: ۱۲۴، بحارالانوار: ۱۲۳/۴۵.

[۸۴۲] الارشاد: ۱۲۴/۲ و ۱۲۵ ر، بحارالانوار: ۱۲۳/۴۵.

[۸۴۳] بحارالانوار: ۱۲۴/۴۵.

[۸۴۴] سوره‌ی بقره: آیه‌ی ۸۴.

[۸۴۵] بحارالانوار: ۳۰۴/۴۴ ح ۱۷.

[۸۴۶] بحارالانوار: ۲۰۹/۱۳ ح ۴.

[۸۴۷] اثبات الوصیه: ۶۵ و ۶۶، بحارالانوار: ۳۶۹/۱۳ ح ۱۵.

[۸۴۸] رجوع شود به: بحارالانوار: ۱۴۸–۱۳۷/۳۲.

[۸۴۹] اعلام‌الوری: ۱۸۰/۱.

[۸۵۰] شایان ذکر است که این نقل قابل تأمل و دقت است و نیاز به تحقیق و بررسی بیشتری دارد.

[۸۵۱] المناقب: ۱۴/۴، بحارالانوار: ۳۴۰/۴۳ ح ۱۴.

[۸۵۲] بحارالانوار: ۱۰۹/۴۶ ح ۲.

[۸۵۳] سوره‌ی یوسف: آیه‌ی ۸۶.

[۸۵۴] بحارالانوار: ۱۰۸/۴۶ ح ۱، با اندکی تفاوت.

[۸۵۵] سوره‌ی کهف: آیه‌ی ۹.

[۸۵۶] رجوع شود به: الدمعهٔ الساکبه: ۴۷/۵ و ۴۸، ذریعهٔ النجاة: ۳۲۲.

[۸۵۷] مشارق الانوار: ۲۹۸.

[۸۵۸] سوره‌ی نمل: آیه‌ی ۴۰.

[۸۵۹] سوره‌ی رعد: آیه‌ی ۴۳.

[۸۶۰] الکافی: ۲۵۷/۱ ح ۳، علامه‌ی مجلسی رحمه‌الله این روایت را با اندکی تفاوت از بصائر الدرجات نقل کرده، بحارالانوار: ۱۹۷/۲۶ ح ۸.

[۸۶۱] رجوع شود به: بحارالانوار: ۴۹/۴۵ و ۵۰، عوالم العلوم: ۶۸–۶۶/۱۷.

[۸۶۲] بحارالانوار: ۱۸۹/۴۴ ح۲.

[۸۶۳] بحارالانوار: ۱۹۰/۴۴ ح ۳.

[۸۶۴] بحارالانوار: ۱۸۹/۴۴ ح ۲.

[۸۶۵] بحارالانوار: ۱۹۰/۴۴ ح ۳.

[۸۶۶] الارشاد: ۹۰/۲ و ۹۱، بحارالانوار: ۳۹۱/۴۴ و ۳۱۱/۸۲، ۳۹۲ ح ۱۷.

[۸۶۷] بحارالانوار: ۱۹۶/۴۴ ح ۱۰.

[۸۶۸] بحارالانوار: ۲۷۱/۴۳ ح ۳۹.

[۸۶۹] مدینهٔ المعاجز: ۱۲۶/۴ ح ۱۱۳۳.

[۸۷۰] سوره‌ی نور: آیه‌ی ۳۶.

[۸۷۱] سوره‌ی اسراء: آیه‌ی ۶۰.

[۸۷۲] بحارالانوار: ۳۰۰-۲۸۶/۳۰. گفتنی است که: آنه در اینجا آمده بخشی از روایت مفصلی است که علامه‌ی مجلسی رحمه‌الله آن را نقل کرده. در این روایت، برخی از جنایات دشمنان اهل بیت علیهم‌السلام از زبان خودشان نقل شده و ستم‌هایی که در حق خاندان عصمت و طهارت علیهم‌السلام شده و در مورد انحراف مسیر نبوت به خلافت غاصبانه‌ی حکومت جبتری - نخستین غاصب خلافت اولیای الهی - بیان گردیده است. «محقق».

[۸۷۳] حیاض؛ جمع حوض: آبدانها، آبگیرها. (فرهنگ معین: ۱۳۸۰/۱).

[۸۷۴] میاه؛ جمع ماء: آب‌ها (فرهنگ معین: ۴۴۸۲/۲).

[۸۷۵] بحارالانوار: ۵۵/۲۰.

[۸۷۶] المنتخب: ۲۱۴/۱.

[۸۷۷] اعلام‌الوری: ۱۷۶/۱.

[۸۷۸] بحارالانوار: ۱۹۸/۳۳، به نقل از علامه‌ی حلی رحمه‌الله.

[۸۷۹] رجوع شود به: بحارالانوار: ۲۰۱/۳۳.

[۸۸۰] رجوع شود به: الغدیر: ۱۴۳/۷.

[۸۸۱] بحارالانوار: ۱۹۶، ۱۹۰/۳۳ و ۲۰۹.

[۸۸۲] در روایتی آمده: ابوسفیان سوار بر مرکبی بود و معاویه با برادرش بود که یکی مرکب را می‌کشید و دیگری آن را از عقب می‌راند که وقتی پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم آنها را بدین حال دیدند، فرمودند: «خداوندا! آن که سوار بر مرکب است و آن که آن را می‌کشد و آن که از عقب می‌راند، را لعنت کن» رجوع شود به: بحارالانوار: ۱۸۷/۳۳ و ۱۹۰.

[۸۸۳] برای آگاهی از جنایات معاویه رجوع شود به: کتاب نفیس الغدیر: ۲۵۳/۱۰.

[۸۸۴] مقتل الحسین علیه‌السلام: ۱۹۹-۱۹۷، رجوع شود به: بحارالانوار: ۲۹۹/۴۴ باب ۳۶.

[۸۸۵] عیون اخبار الرضا علیه‌السلام: ۲۲/۲ ح ۵۰، بحارالانوار: ۱۷۶/۴۵.

[۸۸۶] بحارالانوار: ۲۱۹/۴۳ ح ۱.

[۸۸۷] بحارالانوار: ۲۲۱/۴۳ ح ۷.

[۸۸۸] بحارالانوار: ۲۲۰/۴۳ ح ۳.

[۸۸۹] بحارالانوار: ۲۲۲/۴۳ ح ۸.

[۸۹۰] دراعه: جامه و روپوش بلند.

[۸۹۱] رجوع شود به: بحارالانوار: ۲۱۹/۴۳ باب ۸.

[۸۹۲] رجوع شود به: الارشاد: ۱۱۸/۲، اللهوف: ۲۰۸، بحارالانوار: ۱۲۴/۴۵ و ۱۲۵ و ۱۳۰.

[۸۹۳] المناقب: ۶۱-۵۷/۴، بحارالانوار: ۳۰۵/۴۵ ح ۴.

[۸۹۴] المنتخب: ۴۶۶/۲ و ۴۶۷.

[۸۹۵] المنتخب: ۴۶۷/۲.

[۸۹۶] المنتخب: ۴۶۷/۲.

[۸۹۷] المنتخب: ۴۶۷/۲.

[۸۹۸] المنتخب: ۴۶۷/۲ و ۴۶۸.

[۸۹۹] المناقب: ۶۷/۴، اللهوف: ۲۰۹، بحارالانوار: ۱۲۵/۴۵ و ۱۲۶.

[۹۰۰] المنتخب:۴۶۸/۲.

[۹۰۱] المنتخب: ۴۶۸/۲.

[۹۰۲] المنتخب: ۴۶۹/۲.

[۹۰۳] مدینهٔ المعاجز: ۱۲۶/۴ ح ۱۱۳۳.

[۹۰۴] سوره‌ی ابراهیم: آیه‌ی ۴۲.

[۹۰۵] سوره‌ی شعراء: آیه‌ی ۲۲۷.

[۹۰۶] سوره‌ی بقره: آیه‌ی ۱۵۶.

[۹۰۷] الخرائج: ۵۸۲-۵۷۸/۲، بحارالانوار: ۱۸۸-۱۸۴/۴۵.

[۹۰۸] بحارالانوار: ۱۲۴/۴۵.

[۹۰۹] بحارالانوار: ۱۵۴/۴۵ ح ۲.

[۹۱۰] اللهوف: ۲۱۰، بحارالانوار: ۱۲۷/۴۵.

[۹۱۱] بحارالانوار: ۱۹۹/۴۵ ح ۴۰، با اندکی تفاوت.

[۹۱۲] سوره‌ی ابراهیم: آیه‌ی ۴۲.

[۹۱۳] رجوع شود به: مقتل الحسین علیه‌السلام: ۱۹۷-۱۹۳، مدینهٔ المعاجز: ۱۱۰-۱۰۸/۴، الدمعهٔ الساکبه: ۱۳۳/۵.

[۹۱۴] المنتخب: ۴۷۰/۲.

[۹۱۵] امالی شیخ صدوق: ۲۳۰، ضمن ح ۲۴۲، بحارالانوار: ۱۶۹/۴۵ ح ۱۵.

[۹۱۶] مقتل الحسین علیه‌السلام: ۱۹۷.

[۹۱۷] اللهوف: ۲۱۰، بحارالانوار: ۱۶۶/۴۵ ح ۹.

[۹۱۸] المنتخب: ۴۶۹/۲.

[۹۱۹] مقتل الحسین علیه‌السلام: ۱۹۳، اللهوف: ۲۱۲-۲۱۰، بحارالانوار: ۱۲۹/۴۵.

[۹۲۰] سوره‌ی کهف: آیه‌ی ۹.

[۹۲۱] الخرائج: ۵۷۷/۲ ح ۱، بحارالانوار: ۱۸۸/۴۵ ح ۳۲.

[۹۲۲] الارشاد: ۱۱۹/۲، مثیر الاحزان: ۹۸، بحارالانوار: ۱۳۰/۴۵ و ۱۳۱.

[۹۲۳] بحارالانوار: ۱۳۱/۴۵.

[۹۲۴] اللهوف: ۲۱۳، مثیرالاحزان: ۹۸، بحارالانوار: ۱۳۱/۴۵ و۱۳۲.

[۹۲۵] مثیرالاحزان: ۹۸، اللهوف: ۲۲۶، بحارالانوار: ۱۳۱/۴۵ و ۱۳۲.

[۹۲۶] اللهوف: ۲۱۳، المنتخب: ۴۷۲/۲ و ۴۷۳، بحارالانوار: ۱۳۱/۴۵ و ۱۳۲.

[۹۲۷] تفسیر القمی: ۳۵۲/۲، بحارالانوار: ۱۶۸/۴۵ ح ۱۴.

[۹۲۸] اللهوف: ۲۱۳، المنتخب: ۳۰۸/۲، بحارالانوار: ۱۳۱/۴۵ و۱۳۲ و ۱۴۹.

[۹۲۹] رجوع شود به: الدمعهٔ الساکبه: ۱۰۳/۵ و ۱۰۴، ذریعهٔ النجاهٔ ۴۰۳.

[۹۳۰] مثیرالاحزان: ۹۹-۹۸، اللهوف: ۲۱۳ و ۲۱۴، بحارالانوار: ۱۳۲/۴۵.

[۹۳۱] خواییدن: جویدن، به دندان نرم کردن، اشاره به کار شرم‌آور هند جگرخوار، مادر معاویه‌ی ملعون است که در جنگ احد پس از شهادت حضرت حمزه علیه‌السلام جگر آن حضرت را به دندان گرفت و جویید...

[۹۳۲] الاحتجاج: ۳۷-۳۵/۲، بحارالانوار: ۱۶۰-۱۵۷/۴۵.

[۹۳۳] عیون أخبار الرضا علیه‌السلام: ۲۲/۲ ح ۵۰، بحارالانوار: ۱۷۶/۴۵.

[۹۳۴] الارشاد: ۱۲۰/۲.

[۹۳۵] المنتخب: ۴۷۳/۲.

[۹۳۶] الانوار النعمانیه: ۲۵۴/۳.

[۹۳۷] المنتخب: ۴۷۲/۲.

[۹۳۸] سوره‌ی آل‌عمران: آیه‌ی ۲۶.

[۹۳۹] سوره‌ی آل‌عمران: آیه‌ی ۱۶۹.

[۹۴۰] مسند احمد: ۳۶۸/۳ ح ۱۰۶۰۵، سنن ترمذی: ۶۱۴/۵ ح ۳۷۶۸، خصائص نسایی: ۳۶، مستدرک حاکم: ۱۸۲/۳.

[۹۴۱] المنتخب: ۴۷۹/۲.

[۹۴۲] الارشاد: ۱۲۰/۲ و ۱۲۱.

[۹۴۳] بحارالانوار: ۱۳۶/۴۵.

[۹۴۴] اللهوف: ۲۱۸ و ۲۱۹، بحارالانوار: ۱۳۷/۲۵.

[۹۴۵] الارشاد: ۱۲۱/۲، المنتخب: ۴۷۲/۲، بحارالانوار: ۱۳۷/۴۵.

[۹۴۶] المنتخب: ۶۵-۶۳/۱، بحارالانوار: ۱۹۱-۱۸۹/۴۵ ح ۳۶.

[۹۴۷] بحارالانوار: ۱۴۲/۴۵.

[۹۴۸] امالی شیخ صدوق: ۲۳۱ ح ۲۴۳، بحارالانوار: ۱۴۰/۴۵.

[۹۴۹] بحارالانوار: ۱۴۲/۴۵ و ۱۴۳.

[۹۵۰] الخرائج: ۵۸۲-۵۷۸/۲، بحارالانوار: ۱۸۸-۱۸۴/۴۵.

[۹۵۱] در بحارالانوار آمده: «ابن بنت نبیکم».

[۹۵۲] بحارالانوار: ۱۴۱/۴۵ و ۱۴۲.

[۹۵۳] در اللهوف و بحارالانوار آمده: «از ابوالاسود محمد بن عبدالرحمان».

[۹۵۴] اللهوف: ۲۲۰، بحارالانوار: ۱۴۱/۴۵.

[۹۵۵] در بحارالانوار آمده: «الخاطب».

[۹۵۶] الهوف: ۲۱۸ و ۲۱۹.

[۹۵۷] اللهوف: ۲۲۲ و ۲۲۳، المناقب: ۲۱۲/۴، مقتل الحسین علیه‌السلام: ۲۱۸ - ۲۱۳، بحارالانوار: ۱۳۹-۱۳۷/۴۵۳ و ۱۴۳ و ۱۷۵.

[۹۵۸] المنتخب: ۴۸۱/۲ و ۴۸۲، بحارالانوار: ۱۳۹/۴۵ و ۱۴۰.

[۹۵۹] مقتل الحسین علیه‌السلام: ۲۱۸-۲۱۳.

[۹۶۰] المنتخب: ۴۷۹/۲ و ۴۸۰، بحارالانوار: ۱۹۶-۱۹۴/۴۵، انوار نعمانیه: ۲۵۴/۳ و ۲۵۵.

[۹۶۱] المنتخب: ۴۸۲/۲، بحارالانوار: ۱۹۶/۴۵.

[۹۶۲] بحارالانوار: ۱۴۳/۴۵.

[۹۶۳] رجوع شود به: الدمعة الساکبه: ۱۴۲/۵.

[۹۶۴] این اشعار در نسخه‌ی چاپ سنگی نیامده است.

[۹۶۵] سوره اسراء: آیه‌ی ۳۳.

[۹۶۶] بحارالانوار: ۴۴/۵۳ ح ۱۶.

[۹۶۷] تفسیر العیاشی: ۲۹/۲ ح ۶۵، بحارالانوار: ۲۱۸/۴۴ ح ۶.

[۹۶۸] تفسیر العیاشی: ۲۹۰/۲ ح ۶۷، بحارالانوار: ۲۱۸/۴۴ ح ۷.

[۹۶۹] الکافی: ۲۵۵/۸ ح ۳۶۴، بحارالانوار: ۲۱۹/۴۴ ح ۱۰.

[۹۷۰] رجوع شود به: بحارالانوار: ۳۹۵/۴۵ ح ۱.

[۹۷۱] بحارالانوار: ۲۸۵/۴۴ ضمن ح ۲۳.

[۹۷۲] سوره‌ی اسراء: آیه‌ی ۴و۵.

[۹۷۳] الکافی: ۲۰۶/۸ ح ۲۵۰، تفسیر نورالثقلین: ۱۳۸/۳ ح ۷۷، بحارالانوار: ۲۹۷/۴۵ ح ۵.

[۹۷۴] بحارالانوار: ۲۸/۵۱ ح ۱.

[۹۷۵] سوره‌ی حج: آیه‌ی ۲.

[۹۷۶] در بحارالانوار آمده: «السید الأکبر».

[۹۷۷] سوره‌ی قصص: آیه‌ی ۵ و ۶.

[۹۷۸] سوره‌ی انبیاء: آیه‌ی ۱۰۳.

[۹۷۹] در بحارالانوار آمده: «بکل أولادی».

[۹۸۰] بحارالانوار: ۳۵-۱/۵۳.

[۹۸۱] بحارالانوار: ۳۱۳/۴۵ ضمن ح ۱۴.

[۹۸۲] رجوع شود به: بحارالانوار: ۲۹۹/۴۴ باب ۳۶.

[۹۸۳] امالی شیخ طوسی: ۷۶۳ و ۱۰۶۳

[۹۸۴] بحارالانوار: ۲۰۵/۳۶ ح ۸.

[۹۸۵] نطع: بساط چرمی، بساط از پوست دباغت کرده که گسترند و بر آن نشینند. (فرهنگ معین ۴۷۴۵/۴).

[۹۸۶] بحارالانوار: ۳۰۳/۴۵ و ۳۰۶ ح ۵.

[۹۸۷] بحارالانوار: ۳۰۶/۴۵.

[۹۸۸] عقاب الأعمال: ۲۵۹ ح ۸، بحارالانوار: ۳۰۸/۴۵ ح ۷.

[۹۸۹] رجوع شود به: بحارالانوار: ۳۰۷/۴۵ ح ۷ و ۴۰۱ ح ۱۱.

[۹۹۰] عقاب الأعمال: ۲۶۱ ح ۱۱، بحارالانوار: ۳۰۸/۴۵ ح ۹.

[۹۹۱] رجوع شود به: بحارالانوار: ۴۰۱/۴۵.

[۹۹۲] در امالی طوسی و بحارالانوار آمده: «و لا أراه فیکم، فتلومنی أن أبکی».

[۹۹۳] امالی شیخ طوسی: ۱۶۱ مجلس ۶ ح ۲۶۸، بحارالانوار: ۳۱۳/۴۵ ح۱۴.

[۹۹۴] بحارالانوار: ۲۹۸/۴۵ ح ۱۰.

[۹۹۵] بحارالانوار: ۲۹۸/۴۵ ذیل ح ۱۰.

[۹۹۶] کامل الزیارات: ۱۳۴ ح ۱۵۴، بحارالانوار: ۲۹۸/۴۵ ح ۶.

[۹۹۷] شاعر در این زمینه چه زیبا می‌گوید: اگر امام زمان عالمی به خون شوید قسم به جان حسین، نیست خون بهای حسین.

[۹۹۸] در بحارالانوار آمده: «و ناداهم جهدا بحق محمد».

[۹۹۹] بحارالانوار: ۳۸۶/۴۵.

[۱۰۰۰] رجوع شود به: الدمعهٔ الساکبه: ۱۴۷/۵ و ۱۴۸.

[۱۰۰۱] اللهوف: ۲۲۴ و ۲۲۵، بحارالانوار: ۱۴۴/۴۵.

[۱۰۰۲] بحارالانوار: ۱۴۵/۴۵ و ۱۴۶ و ۱۹۶ و ۱۹۷، المنتخب: ۴۸۲/۲.

[۱۰۰۳] رجوع شود به: الدمعهٔ الساکبه: ۱۴۹/۵.

[۱۰۰۴] اللهوف: ۲۲۵، بحارالانوار: ۱۴۶/۴۵.

[۱۰۰۵] المنتخب: ۴۸۳/۲.

[۱۰۰۶] در مقتل الحسین علیه‌السلام خوارزمی و بعضی از نسخ بحارالانوار آمده: «شخبت».

[۱۰۰۷] مقتل الحسین علیه‌السلام خوارزمی: ۱۹۰ ح ۲، بحارالانوار: ۱۹۵/۱۰۱ ح ۳۱.

[۱۰۰۸] اللهوف: ۲۲۵.

[۱۰۰۹] اللهوف: ۲۰۷.

[۱۰۱۰] اللهوف: ۲۲۵.

[۱۰۱۱] همان گونه که نویسنده‌ی دانشمند رحمه‌الله در فراز آخر از گفتار خود یادآور شده‌اند، ورود اهل بیت علیهم‌السلام در روز اربعین به کربلای معلا امری ممکن است، چرا که دشمنان اهل بیت علیهم‌السلام و قاتلان شهدای کربلا به عللی چند، زودتر از موعد طبیعی اسرای اهل بیت علیهم‌السلام را از کوفه به شام انتقال دادند، که می‌توان به چند علت اشاره کرد: ۱- گرفتن جایزه، آنان برای گرفتن جایزه بر این شاهکار ستمگری خویش، روز از شب نمی‌شناخته و با سرعت، آن مظلومان را سیر می‌دادند، ۲- نا امن بودن راه‌های اصلی، چون مردم از این امر آگاه شده بودند و دشمنان از این امر، در هراس بودند، به همین جهت، آنان را از بی‌راهه‌ها عبور می‌دادند. ۳- آزار اسرای اهل بیت علیهم‌السلام. دشمنان خاندان عصمت و طهارت علیهم‌السلام برای آزار اسرا، آنان را از راه‌های میان بر، عبور می‌دادند و به جهت علل دیگری معلوم می‌گردد که استبعادی در رسیدن آنان در روز اربعین به کربلا، نیست. «محقق».

[۱۰۱۲] رجوع شود به: کامل الزیارات: ۳۴۰ - ۳۱۶ باب‌های ۷۴-۷۰.

[۱۰۱۳] رجوع شود به: الدمعهٔ الساکبه: ۱۶۲/۵ و ۱۶۳.

[۱۰۱۴] بحارالانوار: ۱۴۶/۴۵.

[۱۰۱۵] در برخی از نسخ مصدر و همچنین بحارالانوار آمده: «بشیر بن حذلم».

[۱۰۱۶] این بیت در نسخه‌ی چاپ سنگی نیامده است.

[۱۰۱۷] ناسور: زخم غیر قابل علاج. (فرهنگ معین: ۴۵۸۲/۴).

[۱۰۱۸] اللهوف: ۲۳۰-۲۲۶، بحارالانوار: ۱۴۹-۱۴۷/۴۵.

[۱۰۱۹] رجوع شود به: الدمعهٔ الساکبه: ۱۶۵-۱۶۲/۵.

[۱۰۲۰] در هر دو منبع آمده: «فی أخینا».

[۱۰۲۱] در هر دو منبع آمده: «و أخبر جدنا».

[۱۰۲۲] المنتخب ۴۸۶-۴۸۴/۲، بحارالانوار: ۱۹۷/۴۵ و ۱۹۸، با اندکی تفاوت.

[۱۰۲۳] در پایان نسخه‌ی چاپ سنگی آمده: «تمت الکتاب به سعی و اهتمام عالی شأن و سعادت نشان مشهدی نوروز علی، کتابفروشی طهرانی به طبع و اختتام رسید: سنه‌ی ۱۳۱۵».

درباره مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

بسم الله الرحمن الرحیم

جاهِدُوا بِأَمْوالِکُمْ وَ أَنْفُسِکُمْ فی سَبیلِ اللَّهِ ذلِکُمْ خَیْرٌ لَکُمْ إِنْ کُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (سوره توبه آیه ۴۱)

با اموال و جانهای خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید حضرت رضا (علیه السّلام): خدا رحم نماید بنده‌ای که امر ما را زنده (و برپا) دارد ... علوم و دانشهای ما را یاد گیرد و به مردم یاد دهد، زیرا مردم اگر سخنان نیکوی ما را (بی آنکه چیزی از آن کاسته و یا بر آن بیافزایند) بدانند هر آینه از ما پیروی (و طبق آن عمل) می کنند

بنادر البحار-ترجمه و شرح خلاصه دو جلد بحار الانوار ص ۱۵۹

بنیانگذار مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان شهید آیت الله شمس آبادی (ره) یکی از علمای برجسته شهر اصفهان بودند که در دلدادگی به اهلبیت (علیهم السلام) بخصوص حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) شهره بوده و لذا با نظر و درایت خود در سال ۱۳۴۰ هجری شمسی بنیانگذار مرکز و راهی شد که هیچ وقت چراغ آن خاموش نشد و هر روز قوی تر و بهتر راهش را ادامه می دهند.

مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان از سال ۱۳۸۵ هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره الشریف) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مختلف مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

اهداف :دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام) تقویت انگیزه جوانان و عامه مردم نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی، جایگزین کردن مطالب سودمند به جای بلوتوث های بی محتوا در تلفن های همراه و رایانه ها ایجاد بستر جامع مطالعاتی بر اساس معارف قرآن کریم و اهل بیت علیهم السّلام با انگیزه نشر معارف، سرویس دهی به محققین و طلاب، گسترش فرهنگ مطالعه و غنی کردن اوقات فراغت علاقمندان به نرم افزار های علوم اسلامی، در دسترس بودن منابع لازم جهت سهولت رفع ابهام و شبهات منتشره در جامعه عدالت اجتماعی: با استفاده از ابزار نو می توان بصورت تصاعدی در نشر و پخش آن همت گمارد و از طرفی عدالت اجتماعی در تزریق امکانات را در سطح کشور و باز از جهتی نشر فرهنگ اسلامی ایرانی را در سطح جهان سرعت بخشید.

از جمله فعالیتهای گسترده مرکز :

الف)چاپ و نشر ده ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با برگزاری مسابقه کتابخوانی

ب)تولید صدها نرم افزار تحقیقاتی و کتابخانه ای قابل اجرا در رایانه و گوشی تلفن سهمراه

ج)تولید نمایشگاه های سه بعدی، پانوراما ، انیمیشن ، بازیهای رایانه ای و ... اماکن مذهبی، گردشگری و...

د)ایجاد سایت اینترنتی قائمیه www.ghaemiyeh.com جهت دانلود رایگان نرم افزار های تلفن همراه و چندین سایت مذهبی دیگر

ه)تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ... جهت نمایش در شبکه های ماهواره ای

و)راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی (خط ۲۳۵۰۵۲۴)

ز)طراحی سیستم های حسابداری ، رسانه ساز ، موبایل ساز ، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک ، SMS و...

ح)همکاری افتخاری با دهها مرکز حقیقی و حقوقی از جمله بیوت آیات عظام، حوزه های علمیه، دانشگاهها، اماکن مذهبی مانند مسجد جمکران و ...

ط)برگزاری همایش ها، و اجرای طرح مهد، ویژه کودکان و نوجوانان شرکت کننده در جلسه

ی)برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم و دوره های تربیت مربی (حضوری و مجازی) در طول سال

دفتر مرکزی: اصفهان/خ مسجد سید/ حد فاصل خیابان پنج رمضان و چهارراه وفائی / مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان

تاریخ تأسیس: ۱۳۸۵ شماره ثبت : ۲۳۷۳ شناسه ملی : ۱۰۸۶۰۱۵۲۰۲۶

وب سایت: www.ghaemiyeh.com ایمیل: Info@ghaemiyeh.com فروشگاه اینترنتی: www.eslamshop.com

تلفن ۲۵-۲۳۵۷۰۲۳- (۰۳۱۱) فکس ۲۳۵۷۰۲۲ (۰۳۱۱) دفتر تهران ۸۸۳۱۸۷۲۲ (۰۲۱) بازرگانی و فروش ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹ امور کاربران ۲۳۳۳۰۴۵(۰۳۱۱)

نکته قابل توجه اینکه بودجه این مرکز؛ مردمی ، غیر دولتی و غیر انتفاعی با همت عده ای خیر اندیش اداره و تامین گردیده و لی جوابگوی حجم رو به رشد و وسیع فعالیت مذهبی و علمی حاضر و طرح های توسعه ای فرهنگی نیست، از اینرو این مرکز به فضل و کرم صاحب اصلی این خانه (قائمیه) امید داشته و امیدواریم حضرت بقیه الله الاعظم عجل الله تعالی فرجه الشریف توفیق روزافزونی را شامل همگان بنماید تا در صورت امکان در این امر مهم ما را یاری نمایندانشاالله.

شماره حساب ۶۲۱۰۶۰۹۵۳ ، شماره کارت :۶۲۷۳-۵۳۳۱-۳۰۴۵-۱۹۷۳و شماره حساب شبا : IR۹۰-۰۱۸۰-۰۰۰۰-۰۰۰۰-۰۶۲۱-۰۶۰۹-۵۳به نام مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان نزد بانک تجارت شعبه اصفهان – خیابان مسجد سید

ارزش کار فکری و عقیدتی

الاحتجاج - به سندش، از امام حسین علیه السلام -: هر کس عهده دار یتیمی از ما شود که محنتِ غیبت ما، او را از ما جدا کرده است و از علوم ما که به دستش رسیده، به او سهمی دهد تا ارشاد و هدایتش کند، خداوند به او می‌فرماید: «ای بنده بزرگوار شریک کننده برادرش! من در کَرَم کردن، از تو سزاوارترم. فرشتگان من! برای او در بهشت، به عدد هر حرفی که یاد داده است، هزار هزار، کاخ قرار دهید و از دیگر نعمت‌ها، آنچه را که لایق اوست، به آنها ضمیمه کنید».

التفسیر المنسوب إلی الإمام العسکری علیه السلام: امام حسین علیه السلام به مردی فرمود: «کدام یک را دوست‌تر می‌داری: مردی اراده کشتن بینوایی ضعیف را دارد و تو او را از دستش می‌رَهانی، یا مردی ناصبی اراده گمراه کردن مؤمنی بینوا و ضعیف از پیروان ما را دارد، امّا تو دریچه‌ای [از علم] را بر او می گشایی که آن بینوا، خود را بِدان، نگاه می‌دارد و با حجّت‌های خدای متعال، خصم خویش را ساکت می‌سازد و او را می‌شکند؟».

[سپس] فرمود: «حتماً رهاندن این مؤمن بینوا از دست آن ناصبی. بی گمان، خدای متعال می‌فرماید: «و هر که او را زنده کند، گویی

همه مردم را زنده کرده است»؛ یعنی هر که او را زنده کند و از کفر به ایمان، ارشاد کند، گویی همه مردم را زنده کرده است، پیش از آن که آنان را با شمشیرهای تیز بکشد».

مسند زید: امام حسین علیه السلام فرمود: «هر کس انسانی را از گمراهی به معرفت حق، فرا بخواند و او اجابت کند، اجری مانند آزاد کردن بنده دارد».

مرکز تحقیقات رایانه‌ای
قائمیه
اصفهان
www
برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹